Poticanje novinarske izvrsnosti u 2020.

ZBORNIK IZABRANIH RADOVA

AEM
AGENCIJA ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE

Poticanje novinarske izvrsnosti u 2020.

ZBORNIK IZABRANIH RADOVA

AGENCIJA ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE

Zagreb, svibanj 2021.

IMPRESSUM

Nakladnik:
Agencija za elektroničke medije

Za nakladnika:
Josip Popovac

Urednica:
Iva Zebec

Grafičko oblikovanje:
Duplerica d.o.o.

Tisak:
Znanje d.o.o.

Naklada:
500 primjeraka

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001102104.

ISBN 978-953-59331-1-3

AGENCIJA ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE

Jagićeva 31
10 000 Zagreb
www.aem.hr

Uvodna riječ

Projekt poticanja novinarske izvrsnosti pokrenut je prije godinu dana u teškim okolnostima početka krize izazvane pandemijom koronavirusa i, dodatno, potresa u Zagrebu, kao poticaj razvitku i ukazivanju na važnost kvalitetnog novinarstva općenito u uvjetima ubrzanog ritma modernog načina života i razvitka tehnologije i društvenih mreža.

U tu je svrhu Ministarstvo kulture i medija proslijedilo Agenciji za elektroničke medije bespovratna sredstava u visini od milijun kuna, u okviru raspodjele prihoda od igara na sreću, te su Vijeće za elektroničke medije i članovi Stručne službe Agencije realizirali projekt koji vam ovim Zbornikom predstavljamo.

Ovim putem želim se zahvaliti svim sudionicima projekta, a posebno članovima Povjerenstva za ocjenjivanje koje su, uz predsjednicu Anitu Malenicu, članicu Vijeća za elektroničke medije, činili ugledni novinari i novinarke Mislav Miholek, Ivana Petrović, Davor Ivanković, Mato Jerkić, Robert Mihaljević i Gordana Škaljac Narančić.

U Zborniku izabranih radova zastupljen je svaki novinarski projekt jednim člankom, prema izboru autora, u njegovom osnovnom, tekstualnom obliku, a objavljene verzije svih članaka nalaze se javno dostupne na mrežnim stranicama Agencije za elektroničke medije te im se može pristupiti putem priloženog QR koda.

Veliko nam je zadovoljstvo da se projekt provodi i u 2021. godini te da su sredstva predviđena i za 2022. godinu. Naš je cilj i velika želja da ovu vrstu poticanja novinarske izvrsnosti nastavimo i u budućnosti.

Josip Popovac
Ravnatelj Agencije i predsjednik Vijeća za elektroničke medije

Predgovor

Projekt poticanja novinarske izvrsnosti osmislila je i provela Agencija za elektroničke medije 2020. godine, u teškom trenutku pandemije virusa COVID-19 koja je novinarsku profesiju, ionako nagriženu dugogodišnjom krizom, dodatno pogoršala. U njegovoj pripremi od presudne važnosti bila je suradnja s kolegama i strukovnim udrugama pri čemu je novinar stavljen u središte pažnje i projekta. Ponosni smo na raznolikost novinara, svjetonazora i tema koji su njime obuhvaćene i predstavljene u ovom Zborniku. Od 82 kolega mogla bi se sastaviti jako dobra novinarska reprezentacija, a u igru smo uz prokušane veterane uveli i mlade snage.

Projekt poticanja kvalitetnog novinarstva u elektroničkim publikacijama u eri tzv. *fake newsa* svakako je važan iskorak u jačanju medijske slike, ali i vrhunskog profesionalnog sadržaja. Suvremeni mediji omogućuju, putem različitih platformi, veći doseg, brzinu i utjecaj, zato je nužno da ponuđeni sadržaj bude i visoko kvalitetan. Lažne vijesti su **informacije** koje ne odgovaraju **činjenicama** i one uglavnom ciljaju na to da probude emocije čitatelja, a, nažalost, šire se nekoliko puta brže od istinitih vijesti. Zbornik koji je pred vama zapravo svjedoči o potrebi da se informacije vrate u "korito" provjerljivosti, točnosti i istinitosti, iako ta borba, naoko, može izgledati unaprijed izgubljena. Projektom i Zbornikom pokazujemo kako borba nije uzaludna i da naše kolege ne pristaju na onu čuvenu Hegelovu *Tim gore po činjenice*. Jedan od načina obrane od lažnih vijesti može i mora biti kvalitetno i na činjenicama utemeljeno novinarstvo.

Sredstava ovog Projekta dodijeljena su novinarima/novinarkama za novinarske radove i istraživanja na teme koje su od javnog interesa iz područja kulture, zdravstva, lokalnih tema, ekumenizma i religije, ljudskih prava, položaja žena u društvu, tema od interesa za manjine u društvu, djece i mladih, obrazovanja, sporta, gospodarstva, međunarodnih odnosa i Europske unije. Posebni ciljevi odnosili su se, između ostalog, na dodatni angažman novinarki i novinara i dubinsko istraživanje tema, jačanje kritičkog kapaciteta i društvenog utjecaja elektroničkih publikacija, te jačanje autonomije novinara.

Vijeće za elektroničke medije donijelo je 30. travnja 2020. godine Odluku o raspisivanju Javnog poziva za ugovaranje novinarskih radova u elektroničkim publikacijama i objavilo ga na web stranici Agencije za elektroničke medije. Vijeće je također donijelo Odluku o izboru sedmeročlanog Povjerenstva za ocjenjivanje prijava pristiglih temeljem navedenog Javnog poziva. Ono je bilo zaduženo za analizu i ocjenjivanje prijava za Program ugovaranja novinarskih radova, kao i praćenje, savjetovanje i izvještavanje o objavljenim radovima, te evaluaciju dostavljenih izvještaja.

Na Javni poziv bilo je prijavljeno ukupno 184 novinarskih projekata od strane 138 novinara/novinarki,

od čega 15 projekata iz formalnih razloga nije bilo pravovaljano. Povjerenstvo za ocjenjivanje, nakon razmatranja i bodovanja 169 novinarskih projekata, predložilo je Vijeću za elektroničke medije najbolje ocijenjene projekte, a Vijeće je donijelo Odluku o dodjeli milijun kuna za ukupno 86 projekata. Novinari/novinarke bili su dužni temeljem potpisanog Ugovora objaviti članke najkasnije do 31. prosinca 2020. godine te su bili obvezni nakon zadnjeg objavljenog članka podnijeti narativni izvještaj o objavljenim člancima u elektroničkim publikacijama.

U sklopu projekta Poticanja kvalitetnog novinarstva u 2020. godini, Vijeće za elektroničke medije, na preporuku Povjerenstva za ocjenjivanje, donijelo je odluke o usvajanju 82 narativna izvještaja, jer je četvero kolega odustalo, s ukupno 619 objavljenih članaka.

Većina novinarki i novinara izjavila je u narativnim izvještajima da nisu imali većih poteškoća u radu, osim onih uzrokovanih pandemijom, no pokazali su snalažljivost i inovativnost u prikupljanju podataka. Određeni broj autora imao je negativnih iskustava s tzv. šutnjom administracije. Gotovo su svi iskazali zadovoljstvo dodijeljenim sredstvima, odnosno prilagodili su svoje troškove njihovoj visini. Suradnja s uredništvima je bila također uspješna, a Agencija za elektroničke medije ocijenjena je izuzetno visoko s naglaskom na profesionalnost. Program za ugovaranje novinarskih radova u elektroničkim publikacijama izuzetno je dobro prihvaćen od strane svih sudionika koji su, osim mogućnosti da novinarski obrade važne teme koje inače nisu dovoljno prisutne u medijima, posebno isticali zadovoljstvo što su za svoj novinarski rad bili materijalno nagrađeni i što su sredstva isplaćena izravno autorima i autoricama. Neki su posebno istaknuli da su koristi ovog programa osjetile i same elektroničke publikacije budući da im se povećala čitanost i ugled.

Anita Malenica
Članica Vijeća za elektroničke medije

Što o projektu kažu sudionici?

(dio izjava iz narativnih izvještaja)

Sonja Barčanec:

Javni natječaj za poticanje kvalitetnog novinarstva odličan je i za novinarke i za novinare, a isto tako i za publiku koja ima prilike pročitati nešto što možda u uobičajenim okolnostima ne bi jer se, nažalost, brojni urednici portala vode politikom „što skandaloznije – to bolje".

Adela Zember:

Ovim [programom] nam se daje prilika da se uistinu bavimo novinarskim istraživačkim radom, da tematiku odradimo kvalitetno i publici pružimo drugačiji sadržaj od uobičajenog.

Irena Kustura Rosandić:

Sa zadovoljstvom Agenciji za elektroničke medije mogu uputiti samo pohvale za ovaj projekt i financiranje novinarskih radova. Agencija je time još jednom upozorila na važnost relevantnih novinarskih tema bez senzacije i žutila.

Ivana Kalogjera Brkić:

Meni osobno je ovaj program vratio nadu u kvalitetno novinarstvo za koji sam se čitav život usavršavala. Pročitala sam tekstove i drugih kolega (...) i moram reći da je u cjelini koncepcija Programa ugovaranja novinarskih radova odlično zamišljena i realizirana.

Barbara Kraš Kedeminec:

Agencija ovim projektom daje prostor za teme kojima se vjerojatno sami novinari, ali i urednici, zbog svakodnevne dinamike posla ne bi imali vremena posvetiti te je projekt za svaku pohvalu. Agencija se po mom mišljenju pokazala otvorenom i susretljivom za suradnju i podršku u smislu dobivanja relevantnih informacija u brzom roku, a dokumentacija je bila jasna i transparentna.

Josip Antić:

Inicijativa za ovakav natječaj je već sama dostatna za pohvalu. Osobno mogu posvjedočiti susretljivost i dobrohotnost kolega.

Romana Eibl:

S AEM-om surađujem ne prvi puta i iznimno sam zadovoljna tj. zahvalna prije svega senzibiliziranošću članova Vijeća za teške profesionalne sudbine novinara, kojima nastoje pomoći uključujući ih u razne projekte koje potiču i realiziraju efikasno i s velikim entuzijazmom, a pritom pokazuju i da im je iskreno stalo i do poticanja novinarske izvrsnosti koja posustaje pod kopitima lajkabilnih, komercijanih i tabloidnih temica.

Selma Pezerović:

Otvorenost i fleksibilnost svakako su ono što karakterizira Agenciju za elektroničke medije, a iznimno mi je drago da je Povjerenstvo za ocjenu projekta prepoznalo važnost teme o najugroženijoj manjinskoj skupini u Europskoj uniji.

Dražen Ćurić:

Povjerenstvo za ocjenu projekta je sastavljeno od iskusnih i cijenjenih profesionalaca pa stoga mogu samo izraziti svoje zadovoljstvo što ljudi s profesionalnim ugledom i integritetom odlučuju o ovakvim projektima. Smatram da su napravili dobar posao, a to se vidi i po tome što, koliko znam, nije bilo primjedbi na odabir projekata.

Davorka Blažević:

Moja preporuka za ubuduće je da se projekti valoriziraju po više različitih kriterija: od društvene relevantnosti, preko značaja za lokalne sredine, do težine provedbe zadatka. Sve s ciljem da se najteži, i društveno najosjetljiviji zadaci, realiziraju što kvalitetnije, uz što veću potporu AEM-a.

Zvonimir Markač:

Ovaj program stvarno me ugodno iznenadio jer daje priliku da se naprave dobre stvari, a ako su napravljene u okvirima traženog može se dobiti i financijska pomoć koja je u ovo vrijeme svima potrebna. Hvala još jednom svima na suradnji i prilici koju sam dobio kao autor.

Ivana Perić:
Što se financiranja programa tiče, mislim da je omjer potpora u rasponu od 10 tisuća do 30 tisuća kuna dobar, kao minimalni i maksimalni raspon unutar kojeg se novinarski može napraviti puno. Bilo bi lijepo kad bi iznos potpora mogao ostati unutar tog raspona, ili čak biti uvećan – što bi otvorilo prostor za još opsežnije i kvalitetnije istraživačke radove.

Sandra Bartolović:
Vrijedilo bi razmisliti u budućem financiranju da se isplati akontacija u nekom postotku za slučaj potrebe putovanja ako tekst zahtijeva tu vrstu angažmana, naravno, uz pravdanje tih troškova po okončanju Programa.

Nataša Škaričić:
Po mom sudu, Program ubuduće treba unaprijed financirati novinarski rad. Sadašnji model novinare dovodi u situaciju da nekoliko mjeseci rade bez ikakvog honorara.

Barbara Matejčić:
Iako je važno dati priliku novinarima-početnicima da rade, ovaj Program, zbog visine iznosa koji se daje kao i očekivanja od rezultata, ne bi trebao biti poligon za vježbanje novinarstva.

Maša Samardžija:
Smatram da je ovaj Program sjajna prilika za sve novinarke i novinare, a posebno za freelancere koji su dobili mogućnost osmisliti i realizirati sadržaje koje su željeli i smatrali važnima.

Damir Petranović:
S moje točke gledišta, programi poput ovoga dobrodošli su i pohvalni u svakom trenutku, posebno zbog činjenice da predviđaju izravno financiranje samih novinara i stoga su dostupni i freelancerima.

Dražena Lejo:
Publikacije dobivaju materijal, koji je kvalitetan i iza kojeg stoji dovoljno vremena i truda za realizaciju. A autori su dodatno motivirani i zahvaljujući samom projektu, u kojem se natječu s vrsnim kolegama, i adekvatno određenom vremenu za ispunjenje cilja i financijskoj potpori, koju dobivaju za uloženi trud.

Biljana Bašić:
Pogotovo sam zadovoljna što sam dobila pozitivne povratne informacije iz pravosudnih krugova, a neki od tekstova su se, prema mojim saznanjima, širili raznim platformama u raznim grupama (WhatsApp, npr.).

Zoran Stajčić:
Tri od pet objavljenih članaka na spomenutu temu ujedno su bili najposjećeniji na dan objave, što govori u prilog interesa čitatelja (…) Članci su također puno puta podijeljeni, posebno između glazbenika i struke na društvenim mrežama. Naišli su na dobar odaziv, a također su potaknuli i neke druge glazbene novinare iz mainstream medija da krenu u istraživanje problema.

Darko Markušić:
Tekstovi su izuzetno čitani, među najčitanijima, tih dana na portalu (...). Reakcije publike su vrlo pozitivne.

Damir Kramarić:
Mislim da svi zajedno trebamo nastaviti u ovom smjeru (pružiti priliku novinarima da rade na kvalitetnim projektima), kako kvalitetni hrvatski novinari ne bi i dalje odustajali od svoje profesije, selili u inozemstvo i radili teške fizičke poslove (nakon što su ovdje školovani i stekli veliko iskustvo u novinarstvu).

Rade Dragojević:
Sugerirao bih nastavak ovog programa, neovisno o kriznoj situaciji, odnosno bilo bi dobro da to postane trajni program Agencije.

VELIKO ISTRAŽIVANJE TELESKOPA: Kako su Plenković i Milanović nemarom i nečinjenjem zagorčali život stotinama posvojene djece

1. Romana Eibl

Novinarski projekt:
Dvostruki identitet posvojene djece: kako sustav već godinama diskriminira, ugrožava privatnost i narušava dostojanstvo 1100 posvojene djece i njihovih roditelja

Elektronička publikacija: Teleskop

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka: 19. kolovoza 2020.

Republika Hrvatska krši čak četiri članka vlastitoga Ustava nereguliranim identitetom te pravnim i sigurnosnim statusom oko 1100 posvojene djece i njihovih posvojitelja, odnosno njihovih novih, praktički i zakonski jedinih obitelji! Sramotno je za državu koja se, ne samo u svom temeljnom pravom aktu, nego i načelno, glasno i nedvosmisleno, zauzima za prava djece i zaštitu obitelji, a osim svega je potpisnica Povelje o temeljnim pravima EU te Konvencije UN-a o pravima djece, da već pet godina na vjetrometini diskriminacije i sigurnosne ugroze ostavlja jednu od najranjivijih skupina u populaciji - djecu lišenu sreće da se rode u obiteljima koje bi im bile potpora.

Nemoguće je povjerovati da dvije garniture hrvatske vlade i dva saziva Sabora nisu prepoznali bit problema dijela posvojitelja i djece koja su posvojenjem dobila novi identitet, ali ne i novi osobni identifikacijski broj (OIB). Što prevedeno u stvarni život znači da se u vrtićima, školama, ambulantama, bolnicama, policijskim evidencijama…, sudaraju sa starim podacima iz prošlih života, što im pričinjava psihološke traume i silne birokratske komplikacije, ali i potencijalnu i stvarnu ugrozu, te svakodnevicu prožetu roditeljskom brigom, pa i strahom da se njihova ionako emotivno krhka djeca ne suoče s prošlošću na način koji bi ih temeljito uzdrmao.

Premda su se udruženi posvojitelji svojski potrudili svim nadležnim instancama objasniti s pravnog, sigurnosnog, socijalnog, zdravstvenog, psihološkog i emotivnog aspekta svu ozbiljnost problema djece s tzv. dvostrukim identitetom, kao od zida odbijale su se sve njihove inicijative za dopunom ili Obitelj-

skoga zakona ili Zakona o OIB-u. Pet godina hrvatska država nije kadra ponuditi riješenje problema za 1100 djece posvojene po Obiteljskom zakonu iz 2003. koji, za razliku od novog Obiteljskog zakona iz 2015., nije regulirao pitanje OIB-a, jer ga nije ni mogao regulirati, budući da je Zakon o OIB-u na snazi od 2009. Vladajuća je SDP-ova garnitura učinila krucijalni propust u Obiteljskom zakonu iz 2015. Njime je, istina, regulirano da posvajanjem dijete automatski stječe uvjete za promjenom OIB-a, ali SDP-ovci su zaboravili da postoji i vrijeme prije 2015., odnosno da treba riješiti i status oko 1100 djece, posvojene po odredbama ranije važećih obiteljskih zakona.

Žustra saborska rasprava

„Svoju sam djevojčicu, nakon što je devet godina bila udomljena u mojoj obitelji, te kada više nije bilo nikakve zapreke, jer se biološki roditelji ni jednom nisu zanimali za nju, posvojila u veljači 2018., prema Obiteljskom zakon iz 2015. i ona je automatski dobila novi OIB. Što nisu u mogućnosti djeca zapela u zakonskoj pukotini. Zato ja rješavanju ovog problema pristupam i vrlo osobno“, govorila je prije više od dvije godine u Saboru Ines Strenja Linić. Pred otužno praznom Sabornicom, u ime Mosta, Strenja Linić je, i iz osobnog iskustva, razumno i srčano, obrazlagala nužnost i hitnost izmjena Zakona o OIB-u, što bi definitivno omogućilo diskriminiranoj djeci bolje reguliranje njihova identiteta i otklonilo predugo neriješene probleme. Koje je Zakon o OIB-u zacementirao, budući da članak 4 propisuje da se osobni identifikacijski broj određuje i dodjeljuje osobi te ju prati za vrijeme cijeloga životnog ciklusa, od rođenja do smrti, od stjecanja do prestanka hrvatskog državljanstva. OIB se Zakonom o OIB-u ne mijenja bez obzira na promjene koje prate osobu kojoj je taj broj dodijeljen, primjerice, bez obzira na promjenu imena, prezimena, adrese prebivališta… Dakle, maloljetna osoba, kojoj je određen i dodijeljen OIB zadržava isti OIB kao stalnu oznaku i u slučaju ako je došlo do njena posvojenja te promjene podataka o roditeljima.

„Nas nekoliko stranaka različitih spektara predložili smo sitnu intervenciju u Zakonu o OIB-u, točnije predložili smo da se nadopuni praktički jednom rečenicom koja bi glasila: ‘U slučaju posvojenja, na zahtjev posvojitelja, djetetu se dodjeljuje novi OIB, a prethodno dodijeljeni OIB se poništava.’ Na žalost, poništenje prvotno dodijeljenoga OIB-a nije regulirano ni sada važećim Obiteljski zakonom iz 2015. Posvojitelje, znači, držimo u lažnoj sigurnosti, jer se djeci od 2015. posvojenjem automatski dodjeljuje novi OIB, ali im se stari ne poništava, budući da to ne dopušta Zakon o OIB-u“, kaže Ines Strenja Linić.

Umjesto razumijevanja i podrške Vlade, inicijativi posvojitelja i strankama koje su njihov prijedlog zastupale u Saboru, iz Banskih je dvora stigla odbijenica. U pismenom je očitovanju Vlada predložila Hrvatskom saboru da ne prihvati Prijedlog zakona o dopuni Zakona o osobnom identifikacijskom broju, koji su predsjedniku Sabora podnijeli predlagatelji: Klub zastupnika GLAS-a i Hrvatske stranke umirovljenika te Klub zastupnika Mosta nezavisnih lista.

„Vlada Republike Hrvatske, imajući na umu zaštitu privatnosti djece i njihovih posvojitelja od mogućih zloupotreba osobnih podataka, u potpunosti razumije svrhu i razloge za određivanje i dodjeljivanje OIB-a djeci posvojenoj temeljem Obiteljskog zakona iz 2003., kao i razloge za poništenje prvo dodijeljenog OIB-a te će i za tu djecu, prigodom izrade Nacrta prijedloga Obiteljskog zakona, urediti poništenje prvog dodijeljenog OIB-a i određenje novog, temeljem rješenja o posvojenja, ako je to u interesu djeteta“, zaključila je Vlada prije, ni više ni manje, 29 mjeseci, još u proljeće 2018.

Djeca u međuvremenu rastu, biološki i novi identitet i dalje im se sudaraju pred „publikom“ u liječničkim čekaonicama, roditelji su češće na šalterima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, nego na obiteljski izletima. Djeca se u međuvremenu školuju, stari OIB još uvijek egzistira u njihovim svjedodžbama i roditelji, osobito djece koja se upisuju u srednje škole, a sve se čini putem interneta, nemaju pojma kojom će se logikom zbrajati bodovi sa svjedodžbi, jer na onima prije posvojenja je stari OIB, a po posvojenju, na svim idućim svjedodžbama je upisan novi!?

Odbijanje Vlade da neodrživo stanje dokine, dopunjujući tek jednom rečenicom Zakon o OIB-u, komentirala je sa saborske govornice Ines Strenja Linić:

„Vlada u svom mišljenju upire u formalnu stranu problema i opširno nas podučava da po Zakonu o OIB-u nije moguće riješiti probleme koje smo naveli u našem prijedlogu izmjena Zakona o OIB-u. Vlada će problem riješiti sama, predlaganjem novog Obiteljskoga zakona. Gospodo, i vi iz SDP-a i vi iz HDZ-a, imali ste već dosad toliko šansi to napraviti. Čekamo predugo novi Obiteljski zakon, diskriminirana djeca nemaju vremena, mi ovu problematiku moramo riješiti izmjenama Zakona o OIB-u. U više smo navrata imali situaciju da su neki biološki roditelji, koji su zlostavljali svoju djecu, uspjeli uz pomoć staroga OIB-a doći do novog djetetovog identiteta i saznati adresu djetetove nove obitelji. Što bi se još trebalo dogoditi!?“

Dr. Strenja Linić smatra da je s formalne i suštinske strane sasvim svejedno, a diskriminiranoj djeci je nevažno niti ih zanima, u kojem će se zakonu nalaziti odredba o promjeni i poništenju njihova OIB-a.

„Mišljenjem kojim je odbila naš prijedlog izmjena Zakona o OIB-u, Vlada je dokazala da ne prepoznaje bit problema ili ga je ne prepoznaje u punom opsegu. Promjene podataka djeteta u svim evidencijama moraju biti automatske, u svrhu zaštite njegovih osobnih podataka i privatnosti, to jest činjenice da je dijete posvojeno. Otvoreno je pitanje kako riješiti problem javnih isprava, osnovnoškolskih svjedodžbi izdanih sa starim OIB-om djeteta nakon što taj OIB bude promijenjen. Dakle, gdje i kako povezati sve javne isprave s novim identitetom posvojenog djeteta, bez uvida neovlaštenih osoba u djetetove stare podatke. To je nerješiv problemi za roditelje! To je problem koji ova država mora riješiti!“

Ivan Šuker, glavni kreator i tvorac Zakona o OIB-u, branio je „svoj“ zakon očinski, gotovo posesivno, kao da ijedan paragraf može biti važniji od sudbine ijednoga djeteta.

„Ako bismo otvorili mogućnost izmjene Zakona o OIB-u, koji od 1. siječnja 2009. nije pretrpio ni jednu izmjenu, otvorili bismo Pandorinu kutiju, što bi moglo biti vrlo opasno. Bilo kakva intervencija ruši zakon u kojem nitko svih ovih godina nije osjetio potrebu promijeniti ni zarez. Jedino kvalitetno i logično rješenje da se bolje regulira identitet posvojene djece je izmjena Obiteljskog zakona, jer njime se regulira da djeca posvajanjem automatski stječu uvjete za izmjenom OIB-a. Vi se sa svojim prijedlogom nastojite ubaciti u članak 11 Zakona o OIB-u koji, iskreno govoreći, nema veze s problemom posvojene djece. Članak 11 govori o pogrešci prilikom dodjele OIB-a. Ni o čemu drugom. Posvajanje djeteta nije greška, to je humana i plemenita odluka. S ljudske strane bismo pogriješili i poslali krivu poruku kada bismo problem posvojene djece svrstali u članak koji govori o pogrešci. Ne vidim ništa sporno, ne bude li Vlada uskoro išla s Obiteljskim zakonom, da se unutar njega intervenira, da se ide s izmjenom jednog članka i da se riješi problem, što će podržati svi zastupnici“, kazao je Šuker, ali tom „čudu“ nije svjedočio u iduće dvije godine u Saboru. U međuvremenu je HDZ-ov kapitalac, biran od 2000. godine čak šest puta uzastopno u Sabor, ostao ljetos bez mjesta na Plenkovićevim izbornim listama, pa će nakon 20 godina sjednicama hrvatskog parlamenta svjedočiti putem TV ekrana.

Ines Strenja Linić jedva je odslušala Šukerov monolog u ime nedodirljivosti Zakona o OIB-u.

„Loše je kad netko želi patetično reći da djeca nisu greška, pa eto zato našem prijedlogu nema mjesta u članku 11 Zakona o OIB-u. Gospodo, greška je to što problem identiteta 1100 posvojene djece nismo riješili sve dosad, greška je previd SDP-a, koji nije, pišući trenutno važeći Obiteljski zakon, riješio dio posvojene djece, greška je što u tome Zakonu nije rečeno ni kako će se poništiti stari OIB! Jedino nije greška da mi problem moramo riješiti, jer mi smo izabrani predstavnici naroda i dužni smo osigurati i zaštititi identitet svakoga djeteta“, gotovo je vapila dr. Strenja Linić. Pa je ponovila, jer je nedopustivo što su institucije propustom i nečinjenjem priuštili dijelu posvojene djece i njihovim roditeljima, čemu je sve jedna od najranjivijih skupina našeg društva izložena.

„Tisuću i sto posvojene djece diskriminira se jer ne mogu ostvariti temeljna prava na zdravstvenu zaštitu zbog nemogućnosti sveobuhvatnog i kvalitetnog ažuriranja podataka u svim javnim i državnim institucijama. Ugrožava se njihova privatnost zbog nepostojanja jedinstvene baze podataka svih javnih i državnih

institucija te nepostojanja njihovog IT sučelja. Gotovo sve javne i državne institucije imaju svoje vlastite baze podataka, temeljene na OIB-u, u kojima dijete vode po starim podacima. To znači da veliki broj djelatnika javnih i državnih institucija ima pristup starim podacima, pa posljedično i novim. Narušava se dostojanstvo posvojenika i njihovih roditelja jer često, da bi ostvarili prava koja im osigurava Ustav i pozitivni propisi RH, moraju svoje intimne priče iznositi nepoznatim osobama na za to neprimjerenim mjestima, npr. bolničkom osoblju u čekaonici punoj pacijenata. Izlaže posvojenike zlouporabama privatnosti i osobnih podataka, jer kako se preko JMBG-a može doći do OIB-a, i obratno, svaka informatički pismenija osoba doći do podataka o djetetu i zlorabiti ih na razne načine. Na primjer, otkriti nove informacije biološkim roditeljima djeteta i okolini što je osobito opasno kad se radi o posvojenicima druge etičke skupine“, objasnila je u dahu, pa odlučno zaključila:

„Prijedlog dopune zakona o OIB-u stavlja interes i zaštitu djece u prvi plan i eliminira nelogične i pravno neodržive nedosljednosti zbog kojih posvojena djeca imaju različiti pravni tretman i različitu razinu pravne zaštite!“

Budući da su iscrpili sve institucijske puteve, a njihova djeca i dalje ne uživaju jednaku pravnu zaštitu kao ostali hrvatski građani, udruženi su posvojitelji, okupljeni u neprofitnoj udruzi građana Adopta, osnovanoj s ciljem potpore pri posvajanju, odlučili tužiti državu. Pripremaju ustavnu tužbu, jer je Ustavom svakome zajamčeno štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti (čl. 35) kao i sigurnost i tajnost osobnih podataka (čl. 37) dok je na temelju čl. 62 Ustava obitelj pod osobitom zaštitom države, a člankom 65 st. 1 propisana je dužnost svih da štite djecu i nemoćne osobe.

Iako hrvatski Ustav u pravilu ne dopušta povratno djelovanje zakona (čl. 90), dopušteno je povratno djelovanje pojedinih odredbi iz posebno opravdanih razloga. U konkretnom slučaju diskriminiranog dijela posvojene djece postoje posebno opravdani razlozi za povratno djelovanje odredbe članka 213, stavka 1, točke 5 Obiteljskog zakona iz 2015., kojom je propisano „određenje da se djetetu ima odrediti novi osobni identifikacijski broj koji će se upisati u maticu rođenih, ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta“.

Ne bismo li bolje i čitateljima i institucijama približili sa čime se suočavaju posvojena djeca s tzv. dvostrukim identitetom i njihovi roditelji, te zašto su njihovi problemi već odavno morali biti riješeni, i u drugom nastavku teme o borbi posvojiteljske zajednice za izjednačavanje prava dijela djece sa svima ostalima, donosimo dvije anonimne priče iz stvarnog života.

Sudari s birokratskim čudovištem

„Mi smo našu curicu posvojili u kolovozu 2019. Po preuzimanju rješenja o posvojenju krenuli smo u izradu novih dokumenata. Prvo novi OIB, novi izvod iz matične knjige, novi rodni list, sve s novim prezimenom. Nakon matičnog ureda, u policijskoj smo upravi izvadili uvjerenje o prebivalištu i novu osobnu, te na kraju u HZZO-u novu zdravstvenu iskaznicu. Sam obilazak šaltera je, uz dobru organizaciju, rješiv za jedan do dva dana. Nakon što smo prošli grotlo nebuloza hrvatske birokracije kroz prethodno udomiteljstvo naše curice, koja je tri godine do posvajanja bila udomljena u našoj obitelji, ovo se činilo uistinu kao mačji kašalj, čovjek bi se možda i zaletio reći da sustav funkcionira“, priča nam energična i vedra majka iz Splita.

„Sretni i zadovoljni, nosimo nove dokumente tamo gdje je najvažnije: u vrtić i pedijatru. U istom vrtiću je naša djevojčica već tri godine, svi nam pružaju veliku podršku, svi smo sretni te nam čestitaju na konačnom ishodu. Ista situacija je i kod pedijatra, kod kojega srećom nismo morali često dolaziti, jer je naša curica, hvala Bogu, zdravo i otporno dijete. No, prigodom prvog odlaska liječniku s novom zdravstvenom iskaznicom, medicinska sestra suočava nas sa starom adresom prebivališta kod bioloških roditelja. Moram naglasiti da udomljeno dijete u udomiteljsku obitelj mijenja samo adresu boravišta kod udomitelja, dok mu se prebivalište veže za biološke roditelje, sve dok im se ne oduzmu roditeljska prava, tj. skrbništvo.

Medicinska sestra i ja se nasmijemo, nismo ni očekivali da će se baš tako brzo ažurirati podaci. Nakon mjesec dana dolazim po uputnicu za specijalistički pregled, medicinska sestra izdaje nam uputnicu s

novim prezimenom, ali opet sa starom adresom. Hm, što se događa? Sestra mi iznova objašnjava da sustav povlači stare podatke, jer je naša curica njihov stari pacijent i karton s podacima je zaveden sa starim podacima. Na moju konstataciju da dijete ima novu zdravstvenu iskaznicu i novi OIB, sudaram se s odgovorom da sustav vjerojatno još nije ažurirao podatke."

Ova agilna Splićanka pojašnjava da je u tri udomiteljske godine silnih obilazaka šaltera uvidjela mnoga nesnalaženja raznih djelatnika s problematikom udomljene djece: prebivalište-boravište, skrbništvo, suglasnosti, nerazumijevanje posljedica zanemarenosti na zdravlje djece i odgovornost bioloških roditelja kojima zakoni čuvaju formalna prava i skrb, dok su skrb, život, oporavak i odgoj kod udomitelja.

„Događale su nam se razne upravno-formalne zavrzlame, ali razumjela sam neupućenost i nesnalaženje sustava zbog manjka udomiteljskih obitelji, pa slijedom toga i manje prakse na šalterima. No, naivno smo vjerovali da jednom kad dijete posvojimo, i to nakon 2015., dakle i s novim OIB-om, nestati će sve birokratske zavrzlame i neprestana suočavanja s prošlim životom našega djeteta. Nakon nekoliko neugodnih situaciji u bolnici i pripremnim pregledima za potrebnu operaciju očiju, pozivaju me iz Kliničkog bolničkog centra na Firulama i kažu mi da moramo podmiriti račun za našu kći, jer su pregledi obavljeni bez zdravstvenog osiguranja! Ne možete uopće zamisliti što čovjek u tom trenutku poželi napraviti ovom birokratskom čudovištu! Svjesna sam da ću problem riješiti, ali i da ću izgubiti pritom mnogo vremena i energije za edukaciju prvo bahatih, drugo neupućenih, a treće nesposobnih raznih referenata, jer ovaj sustav ne može tek tako prožvakati posvojenje kao dio života. Dijete se očito posvaja u nekim drugim galaksijama. Nakon izgubljena tri dana telefonskih razgovora sa svim mogućim lokalnim i nacionalnim HZZO upravama, medicinska sestra mi objašnjava da je problem u tome da bi našu djevojčicu trebalo upisati kao novog pacijenta kod istog pedijatra, kako bi imala novi identitet u njihovom sustavu. Ok, riješit ćemo i to. Odlazim referentu u ured HZZO-a, a on me, hladno i nezainteresirano, otpili u pola rečenice da kod našeg pedijatra nema mjesta za novi upis. Inače, u ovakvim situacijama je komunikacija jako važna da bi se problem efikasno riješio. Na žalost, neki lokalni referenti nikada to neće osvijestiti, jer uz toliku količinu bahatosti, nemara i bez sankcija za njihovo neprofesionalno ponašanje, nemaju uopće ni potrebe niti motiva za promjenom.

'Ali, gospodine, moja kćer nije novi pacijent, ona je stari pacijent, doktor neće imati veći broj pacijenata, nego isti broj kao i prije, ona samo ima novo prezime i novi OIB!', nastojim smireno objasniti. Ma kakvi, referent je hladno ustrajao: 'Ona je novi pacijent, a doktor nema mjesta.' U trenutku, kada vam se čini da ćete ili eksplodirati ili se onesvijestiti, ipak se nađe netko dovoljno normalan i riješi birokratski bezdan jednim potezom kemijske olovke. 'Izvolite gospođo, vaša curica je ponovno upisana.' O problemu prijenosa kartona i podataka da ni ne govorim. To se, naravno, ne bi trebalo ticati nikoga, ni vas, ni mene, ni naše curice, to bi trebao biti samo jedan nevidljivi tehnički potez, kojeg administrativno osoblje odradi u roku službe, tiho i nevidljivo bez ikakvog bespotrebnog opterećivanja korisnika. Naravno da to nije slučaj, ali je za ovu priču i ovo više nego dovoljno.„

Identitet našeg djeteta regulirali smo tek u Irskoj

„Posvojili smo Krešu 2011., kada je on imao skoro tri godine. Prvi put smo se susreli s njegovim starim podacima nakon što je pao s tobogana i slomio ruku, pa smo završili na hitnoj na Rebru. Čekali smo satima, jer nismo shvatili da nas prozivaju i da smo zapravo odavno došli na red. Prozivali su nam, naime, prezimenom Krešinih bioloških roditelja. Već iznureni, otišli smo do šaltera pitati kada će naše dijete doći na red, a sestra nam je rekla da su nas zvali već nekoliko puta. Na zdravstvenoj iskaznici Krešo je, naravno, imao novo prezime, ali njima je na zaslonu kompjutora iskočilo staro. Krešo, umoran i u bolovima, nije ništa shvatio, a svi smo zbog propusta sustava čekali tri sata duže. Drugi put smo se susreli sa starim podacima na pregledu za upis u školu. Iskrsnuo je problem kako dokazati da je naš sin uredno cijepljen, jer u sustavu to nije bilo vidljivo, s obzirom da je sustav Krešu vezao uz biološko prezime", priča nam mlada zagrebačka majka, čiji se sin našao u zakonskom vakuumu, kao još 1100 djece, bez mogućnosti da dobije novi OIB.

Iako su njihova sina i njegova pedijatrica i obiteljski liječnik upisali u svoje sustave pod novim obiteljskim prezimenom, ostali subjekti u sustavu su stalno povlačili njegove stare podatke. Niti nekoliko odlazaka u HZZO i roditeljskih zahtjeva da se riješi problem, nije im pomoglo, i dalje su se sudarali s preprekama zbog nereguliranog identiteta posvojenog djeteta.

„E, onda smo se odselili u Irsku. Jedini dokument koji je tamo bio potreban za dobivanje PPS-a, što je ekvivalent našem OIB-u, bio je Krešin međunarodni rodni list, sve ostalo sustav u Irskoj povukao mu je i napravio bez problema i bespotrebnih upita. U međuvremenu smo zatražili za Krešu i dvojno njemačko državljanstvo, preko supruga koji je iz Njemačke, i također se ni u jednom trenutku nije pojavio problem, iako smo u obje države, i u Irskoj i u Njemačkoj, prilikom traženja identifikacijskih dokumenata morali napisati da je naše dijete posvojeno. Nitko nas nije tražio niti je spomenu jednu jedinu dodatnu informaciju iz Krešine prošlosti. Paradoksalno je da smo lakše regulirali identitet našeg djeteta u stranoj, nego u našoj, matičnoj zemlji, što već samo po sebi dovoljno govori o odnosu hrvatske države prema zaštiti djece."

https://teleskop.hr/hrvatska/https-teleskop-hr-53083-2/

direktno

OTUĐENJE DJECE

ISTRAŽILI SMO ZAŠTO JE PRISILNO ODUZIMANJE DJETETA ZLOSTAVLJAČU NAJBOLJE RJEŠENJE Odvjetnica Katić: Bolje jedna kratkotrajna trauma od dugotrajnog života u toksičnom okruženju

Jedno od najosjetljivijih područja u pravosudnom sustavu iz domene Obiteljskog zakona su slučajevi otuđenja djeteta. Riječ je o obiteljskoj situaciji koja eskalira najčešće uslijed visoko konfliktnih razvoda kada dolazi do velikog emocionalnog pritiska na dijete od strane jednog roditelja (roditelja otuđitelja), koji mu "usađuje" ideju o tome da ne voli drugog roditelja (onog od kojeg je dijete otuđeno; otuđeni roditelj), a pri tom najčešće onemogućava i susret djeteta s drugim roditeljem.

2. Barbara Kraš Kedeminac

Novinarski projekt:
Pravo djeteta na oba roditelja: slučajevi otuđenja u sudskoj praksi i centrima za socijalnu skrb

Elektronička publikacija: Direktno.hr

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka: 4. listopada 2020.

U struci postoji dosta širok konsenzus oko načina identificiranja otuđenja prema sljedećim simptomima: ocrnjivanje odbačenog roditelja doseže razinu kampanje, razlozi za odbacivanje su apsurdni i banalni, dijete jednog roditelja vidi apsolutno negativnim, a drugoga apsolutno pozitivnim. To su samo neki od simptoma koji ukazuju na to da je riječ o otuđenju.

U članku o otuđenju djeteta, o kojemu je portal Direktno pisao, psihologica **Ivana Kober Vrbat** iz Psihijatrijske bolnice za djecu i mlade Zagreb, kazala je kako je ponekad teško na prvi pogled procijeniti je li riječ o otuđenju te se često u procesu donošenja sudske odluke traži mišljenje vještaka.

"Prema istraživanjima, djeca koja su dugo izložena emocionalnom zlostavljanju u velikom su riziku da razviju socioemocionalne i ponašajne poteškoće, ali i

psihopatološka stanja te podaci čak pokazuju da djeca koja su dugo izložena visoko konfliktnom razvodu roditelja pokazuju jednake teškoće kao i djeca žrtve tjelesnog zlostavljanja i zanemarivanja. Djeca koja su otuđena nalaze se u stanju psihološkog 'splittinga', što znači da svijet, sebe, druge, doživljavaju u crno-bijelim terminima umjesto na zdrav i izbalansiran način, što je uvod u brojna psihijatrijska stanja, npr. granični poremećaj osobnosti".

Upravo zbog teških posljedica koje otuđenje ima po dijete, vrlo je važno da se sudske odluke donesu u najkraćem mogućem roku. U isto vrijeme, jedino sredstvo ostvarenja prava roditelja u slučajevima otuđenja je podnošenje prijedloga za ovrhu radi predaje djeteta, odnosno pokretanje sudskog postupka radi prisilne provedbe sudske odluke. "Prijedlog za ovrhu može podnijeti roditelj ili je može pokrenuti sud po službenoj dužnosti", stoji u odgovoru na naš upit Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

Prema internim podacima Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, cijeli proces od početka do okončanja sudskog postupka u ovim slučajevima traje u prosjeku pet godina, a u rasponu od 11 mjeseci do 11 godina. Stručnjaci iz domene psihologije smatraju da bi proces pred sudovima u slučajevima otuđenja tvrde trebao biti riješen u unutar šest mjeseci od pokretanja postupka.

Portal Direktno istražio je kakva su mišljenja stručnjaka iz domene prava po pitanju donošenja sudskih odluka; koji faktori onemogućavaju njihovo brzo donošenje i što bi trebalo promijeniti da se isti ubrzaju.

Prisilno oduzimanje djeteta je krajnja mjera

Prema uvriježenom stavu većine institucija, kod slučaja otuđenja djeteta ovrha nad djetetom je krajnja mjera koja se poduzima kada su se svi ostali alati i mjere pokazali neuspješnima. Međutim, taj proces, kao što smo i napisali, traje dugo, a rezultati su u najmanju ruku dvojbeni.

Pravobraniteljica za djecu **Helenca Pirnat Dragičević** u svom odgovoru kojeg smo objavili u srpnju kazala je da se dugotrajno onemogućavanje djeteta da ostvari kontakte s jednim od roditelja, često događa u visokokonfliktnim razvodima i da predstavljaju psihičko i emocionalno nasilje nad djetetom i drastično kršenje prava djeteta.

"Cilj je manipulativnog ponašanja roditelja otuđiti dijete od drugog roditelja, najčešće tako da dijete izlažu negativnim porukama o drugom roditelju i time pojačavaju otpor prema njemu. A sprečavanje provođenja odluke o djetetovim susretima i druženju s drugim roditeljem je drastični oblik takve manipulacije. Manipulativno ponašanje roditelja za posljedicu ima konflikt lojalnosti prema roditeljima. Dijete nerijetko preuzima stavove manipulativnog roditelja kao vlastite, kako bi mu ugodilo i zadovoljilo njegova očekivanja. To može ostaviti razorne posljedice na dječji psihu, pri čemu neka djeca razvijaju i ozbiljne psihičke smetnje te manifestiraju različita autodestruktivna ponašanja", smatra Pirnat Dragičević.

Napominje i da stručnjaci centara za socijalnu skrb sudjeluju u pokušaju mirnog rješenja spora i postizanju dogovora roditelja, u pružanju podrške i pomoći djetetu i roditeljima, a kad zakaže mogućnost mirnog razrješenja nastalog spora, odluka je u isključivoj nadležnosti suda.

Kad jedan od roditelja krši važeću odluku i ne dopušta njezinu provedbu, primjenjuju se sredstva ovrhe kojima se osigurava provedba odluke. Takozvani, blaži oblici ovrhe prema Obiteljskom zakonu su novčane i zatvorske kazne, a kao krajnju mjeru Zakon predviđa prisilno oduzimanje djeteta i njegovu predaju drugom roditelju. "Ovršnom postupku prethodi parnični ili izvanparnični postupak u kojem su poduzimani postupci radi pokušaja mirnog rješenja spora od postupka obveznog savjetovanja, stručnih razgovora ili obiteljske medijacije koji nisu dali očekivane rezultate", odgovor je Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku kojeg smo objavili u srpnju.

Najhitniji postupak, ali samo u teoriji

Međutim, kako upozorava odvjetnica **Eleonora Katić**, koja se dugi niz godina bavi obiteljskim pravom, ovrha nad djetetom u javnosti, ali i u samim institucijama ima vrlo negativnu konotaciju i u sudskoj praksi,

potvrđuje, riječ je o krajnjem alatu za kojim se poseže, "kada je sve drugo otpalo". Međutim, kaže, procesi mirenja i ostali alati koji se poduzimaju prije same ovrhe su kontraproduktivni.

"Suci prvo pokušaju sve da se ne ide odmah na ovrhu, ide se na mirenje, pa se pokuša terapijom, pa se ide na novčanu kaznu i sve je to skupa, kao primjer, u jednom mom slučaju trajalo godinu i pol. Godinu i pol daljnjeg života djeteta otuđenog od jednog roditelja. Što vrijeme više prolazi, djetetu je teže. Iz onoga što su nas učili, cijelo to vrijeme u djetetovoj glavi postoji takav "split", jedna situacija u kojoj je ono jednog roditelja prije normalno voljelo, a sada ga ne voli, ne želi ni čuti za njega, ne javlja mu se na telefon...", ispričala je Katić za portal Direktno.

Sutkinja Građanskog općinskog suda u Zagrebu **Kolinda Kolar** za portal Direktno je rekla da službeni podaci o duljini trajanja tih postupaka ne postoje. Ipak, dodaje da ova vrsta predmeta spada u jedne od zakonski najhitnijih postupaka.

"Ovršni postupci su ponekad naprosto nužni. Nitko ih ne bi odabrao kao prvi izbor, ali ako stranke ne žele dobrovoljno postupiti po odluci suda tada ne postoji drugi način. Sud i u ovršnom postupku vodi računa o tome da najbolji interes djeteta bude osiguran, a ponekad je najbolji interes djeteta upravo taj da se provede ovrha jer dugoročno drugačije stanje predstavlja povredu niza djetetovih prava", rekla je sutkinja.

Navodi da na dugotrajnost postupka u slučajevima otuđenja djece najviše utječe dugotrajnost izvođenja dokaza vještačenjem koja su po svojoj naravi dugotrajna. Osim toga, vještaci nerijetko umjesto zaključka predlože sudu kontrolno vještačenje za šest mjeseci ili godinu dana s ciljem utvrđivanja prate li sudionici preporuke vještaka i je li u međuvremenu došlo do nekih promjena.

Vještačenja se prekasno određuju u postupku

"U toj situaciji sud je onemogućen u donošenju odluke jer predmet treba vratiti vještacima za npr. šest mjeseci kako bi oni mogli uzeti u obzir sve što se dogodilo u tom razdoblju i dati svoj konačan zaključak, ako su u mogućnosti. Nadalje, vještaci u svojim nalazima nerijetko navode da problem nije moguće riješiti ako netko od sudionika ili svi ne počnu pohađati neki oblik terapije. Sud nema nikakve mogućnosti u takvoj vrsti predmeta naložiti bilo kojoj od stranaka obvezu pohađanja terapije", kazala je Kolar.

Što se tiče kontrolnih vještačenja, to je nešto što ne smije biti u spisu, smatra odvjetnica Katić. «Vi kad radite vještačenje za spis odluka se donosi temeljem situacije sada. Vi ne možete nikoga prisiliti na kontrolno vještačenje, a ono se u nalazu vještaka navede kao nužno. Vama u tom slučaju jedino preostaje donijeti privremenu mjeru i čekati pola godine ili godinu dana, koliko je već vještak naveo», kazala je Katić.

Mišljenja je da se vještačenja, koja sama po sebi traju dugo, ujedno prekasno određuju u postupku. "Ja sam uspjela u jednom postupku predložiti 'idemo napraviti odmah vještačenje, situacija među roditeljima je katastrofalna, nemojmo čekati'. Od dana kada je sud rekao da će donijeti odluku o vještačenju pa do provođenja vještačenja je prošlo jedno osam do deset mjeseci. Što se događalo u međuvremenu, to je pitanje. Osam mjeseci u životu djeteta koje ima tri godine je četvrtina njegovo života", poentirala je naša sugovornica.

"Vještačenje kao dokaz ima najjaču dokaznu snagu kod utvrđenja činjenice je li došlo do otuđenja. Sud nema stručna znanja koja su potrebna da bi mogao sam utvrditi tu činjenicu, a drugi dokazi koji mu stoje na raspolaganju (saslušanje stranaka, svjedoka, čitanje dokumentacije, izvješća Centra) ne mogu se mjeriti sa sveobuhvatnošću vještačenja", rekla nam je sutkinja Kolar.

Mišljenja je da bi sucima u donošenju odluke od velike pomoći bilo kada bi na sudovima bili zaposleni stručni suradnici u vidu psihologa i defektologa, a trenutno zaposlene stručne suradnike imaju samo kazneni sudovi.

"Kao razlog dugotrajnosti postupka zasigurno je i nepostojanje sudačke specijalizacije (postojanje obiteljskog odjela, i to samo na većim sudovima u RH, nije specijalizacija) jer je vrlo moguće da sudac takav

predmet dobije svega jednom i ni na koji način nije educiran za rad na takvoj vrsti predmeta", kazala nam je sutkinja Kolar koja ujedno smatra da bi edukacije sudaca upravo iz ovako specifičnih područja doprinijelo ubrzavanju postupaka u pravosuđu.

Potrebu kontinuirane edukacije sudaca za bolje razumijevanje potreba djece te cjelokupne obiteljske dinamike u kriznim i stresnim situacijama, a kako bi se izbjegla dugotrajna neizvjesnost u životu djeteta, ističu i u Uredu pravobraniteljice za djecu.

"Nažalost, ni odvjetnici često nisu educirani o zaštiti prava djece te nerijetko u zastupanju roditelja zanemaruju interes djeteta i pravnim alatima onemogućuju okončanje sudskog postupka.

Također se godinama zalažemo za osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova u čijoj bi nadležnosti bili svi postupci u domeni obiteljsko pravne zaštite djeteta, uključujući i provedbu sudskih odluka, jer smatramo da bi se tako znatno poboljšao položaj djece", smatra Pirnat Dragičević.

Osnivanje obiteljskih sudova: "To bi nas sve spasilo"

Osnivanje obiteljskih sudova, odnosno specijalizacija sudaca za rad na statusnim i obiteljskim predmetima mjera je koja se predlaže u Nacionalnoj strategiji za prava djece u RH za razdoblje od 2014.-2020. godine, a kao nositelji navode se Ministarstvo socijalne politike i mladih te Ministarstvo pravosuđa.

Međutim, do danas obiteljski sudovi nisu osnovani, a posebnih obiteljskih odjela imamo na svega četiri suda u Hrvatskoj, navodi odvjetnica Katić, koja je na pitanje što misli o osnivanju ovakvih sudova rekla: "To bi nas spasilo". O tome se priča već barem jedno 15, 20 godina, govori nam Katić koja smatra da je prednost specijaliziranih sudova upravo u ubrzavanju sudskih procesa, ali i specijalizaciji sudaca.

"Ja sam sad bila na jednoj raspravi gdje sam imala obiteljski predmet, a sudac nakon mene imao je naknadu štete. To su suci koji rade sve. Nije time taj sudac lošiji sudac, ali pretpostavljam da on nema vremena baviti se i educirati u tom jednom vrlo osjetljivom segmentu, a to je obiteljsko pravo. Osim bavljenja striktno Obiteljskim zakonom, trebate se educirati o novoj praksi, o psihološkom pristupu, svi mi koji smo uključeni moramo se učiti neke stvari koje nisu pravo, a nužne su za postupanje u ovakvim predmetima", ocjenjuje Katić.

"Sudac prilikom donošenja svake sudske odluke mora uzeti u obzir sve činjenice i okolnosti u konkretnom predmetu za što je u ovakvim predmetima često potrebno vrijeme. Činjenica da sudac razumije važnost brzog i učinkovitog donošenja odluke samo po sebi ne znači da su stečeni i uvjeti da se odluka donese. Svijest suca o važnosti da se odluka donese čim su se za to stvorili uvjeti u ovakvim vrstama predmeta je od izuzetne važnosti", kazala nam je sutkinja Kolar.

Dodaje kako je od velike pomoći sudu kada bilo tko od stranka ili sudionika u ranoj fazi postupka utvrdi da je došlo do otuđenja. "Centri za socijalnu skrb su počeli češće ukazivati na otuđenje dok su ranije na otuđenje, u pravilu, ukazivale stranke", rekla je Kolar.

Na naš upit koji je razlog neosnivanja obiteljskih sudova, je li se od toga odustalo, a ako nije, kada se može očekivati njihovo osnivanje, iz Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike su nam odgovorili:

"Osnivanje odjela za obiteljsko sudovanje pri općinskim sudovima, provodi se sukladno programu reforme sudova. Određeni broj sudova ima ustrojene samostalne odjele za obiteljsko sudovanje. Za detaljnije informacije mjerodavno je Ministarstvo uprave i pravosuđa". Do zaključenja ovog teksta, odgovor Ministarstva pravosuđa nismo dobili.

Sustav svojom sporošću šteti djeci

Bez obzira što svi involvirani u zaštitu prava djece govore i što se sve preporučuje kako bi se do sudske odluke došlo brzo, iskustva u praksi pokazuju kako se radi o neujednačenosti sudske prakse, a tome doprinosi i sam Obiteljski zakon.
Taj zakon možete koristiti striktno, usko gledano, držeći se svake točke i zareza ili možete naći, pročitati što je pisac time htio reći, govori nam odvjetnica Eleonora Katić.

"Tu postoje odluke Ustavnog suda koje kažu da pretjerana formalnost u obiteljskim slučajevima u smislu držanja strogog slova zakona, a ne gledanja šire slike, što je ta zakonska norma htjela reći, štetno ako ide na štetu djeteta. I tu se onda pokazuje značaj specijalizacije sudaca i potrebe za osnivanjem obiteljskih sudova. Onda ne bismo imali situaciju kakvu sada imamo, da kada nas stranka pita 'a kako će to izgledati kad se pokrene postupak' vi njoj odgovorite 'znate, ovisi na kojem ste sudu, a onda ovisi kod kojeg ste suca'. To ne bi smjelo tako biti", oštra je Katić.

Prema iskustvu majke koja je za portal Direktno ispričala o svom slučaju kada joj je bivši muž oduzeo dijete onemogućavajući joj s njim susrete te uz to s djetetom manipulirao, vještačenje je utvrdilo da je riječ o otuđenju. U trenutku pisanja tog teksta, sudski spor je trajao četiri godine, ovrha nad djetetom nije niti jednom uspješno provedena, a sud je u konačnici donio nepravomoćnu presudu prema kojoj je dijete ostavio, kako majka tvrdi, kod zlostavljača.

Katić navodi da, nažalost, primjera slučajeva u kojima dijete ostaje kod roditelja otuditelja ima.

"U jednom slučaju roditelj je zadržao jedno dijete, drugo je ostalo s drugim roditeljem, i to je baš slučaj koji zorno pokazuje što radi spori sistem. Od dvoje djece, jedno je odbijalo ići majci i sud donosi privremenu mjeru i kaže 'dobro, neka jedno dijete živi s jednim roditeljem, drugo s drugim'. Majka govori 'ali on to dijete otuđuje od mene, manipulira s djetetom, ono me ne želi vidjeti'. Kroz postupak se provede vještačenje, puno prekasno u odnosu na kada je trebalo, Centar cijelo vrijeme govori 'dijete ne smije biti s ocem, vratite ga majci jer otac manipulira s njime, loše utječe na dijete' i traži promjenu privremene mjere. To traje.

Traži se vještačenje, to traje. Provede se vještačenje i konstatira se manipulacija i otuđenje i onda otac odjednom navede da je majka malo lupila dijete. Čim je iznesena sumnja na fizičko kažnjavanje, ponovo traje ispitivanje je li lupila dijete, nije lupila dijete... Postupak je trajao nekoliko godina. U trenutku kad smo mi pred presudom, situacija je gotova. To dijete koje je ostalo s ocem kontaktira s majkom i viđa ju, provode vrijeme, ali utjecaj koji je otac napravio nad djetetom, ta manipulacija je na djetetu ostavila trajne posljedice, a sustav je svojom sporošću doprinio tome da je to dijete, bespovratno oštećeno", govori nam odvjetnica.

Zloupotreba Konvencije o pravima djeteta

U rujnu je virtualno održana 3. europska konferencija EAPAP-a (Europske asocijacije stručnjaka u području otuđenja), na kojoj je između ostalog istaknuto kako se u ovakvim slučajevima često zloupotrebljava članak 12. Konvencije o pravima djeteta koji kaže da dijete ima pravo iznijeti svoje mišljenje, volju i želju o stvarima koje ga se tiču.

Prof. dr. sc. **Gordana Buljan Flander**, ravnateljica Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, u svom osvrtu na Konferenciju je napisala da je taj članak zaista važan u zaštiti prava djece, ali i da godinama već upozorava kako se taj članak zloupotrebljava kada roditelji, rodbina i razni "stručnjaci" pitaju dijete s kim želi živjeti i koga više voli, a pri tome ga mama/tata, mamina/tatina rodbina "podučava" što treba reći.

"Time se dijete koje još nije otuđeno dovodi u konflikt lojalnosti, a kod otuđenog djeteta koje je već stopljeno s roditeljem – otuditeljem čut ćemo glas otuđujućeg roditelja, a ne autentično mišljenje, volju i želju djeteta. Smatram da je to pitanje za djecu zlostavljajuće, i zato već godinama upozoravam da teret odluke nikad ne treba biti na leđima djeteta jer je to, kao što mi je jedno dijete reklo, "najteže pitanje na svijetu". Djetetu svakako treba omogućiti da izrazi svoju volju i želju, ako ono to želi, no stručnjaci i sud su ti koji trebaju procijeniti je li djetetova volja i želja u skladu i u njegovom najboljem interesu", ocijenila je Buljan Flander.

Po Obiteljskom zakonu dijete je sudionik u postupku, ali često se sustav skriva iza djetetove volje, što je nedopustivo, ocijenila je odvjetnica Katić.

"Ono može izreći svoju volju, ali ta izrečena volja i želja djeteta ne mora nužno biti u njegovom interesu. Vi ne možete samo reći 'da, ali mali je rekao da hoće ostati s mamom', ali to ne znači nužno da je to autentična volja djeteta", smatra Katić.

Specijalizacija, edukacija i ubrzavanje procesa

Navodi i kako bi bilo dobro da se posebnim skrbnicima, koji se dodjeljuju djeci u postupcima pred sudom, omogući da rade s psiholozima. "To bi bilo nužno jer su posebni skrbnici pravnici, kao ja, oni nisu nužno psiholozi. Možemo se mi educirati, ali psiholog je tu taj koji će reći 'ovo tu je manipulacija', 'ja mogu potpisati da je manipulacija jer sam ja psiholog", kazala nam je odvjetnica.

Skrbnicima dati psihologe, educirati sve i onda sve ubrzati, odgovara Katić na pitanje što je potrebno izmijeniti u sustavu pravosuđa, "jer samo brzo djelovanje kod otuđenja može spriječiti i smanjiti teške i dugotrajne posljedice koje otuđenje ostavlja na dijete ili na djecu".

"Moji prijedlozi bi bili: specijalizacija sudaca, edukacije sudaca upravo iz ovako specifičnih područja, zapošljavanje stručnih suradnika poput psihologa, osigurana sredstava za plaćanje vještačenja na teret državnog proračuna", navodi sutkinja Kolinda Kolar.

Ovrha nad djetetom jedino učinkovito rješenje

Stručnjaci koji se bave otuđenjem djece i koji smatraju da je svaki sljedeći dan u životu djeteta u kojem se propusti reagirati, prekasno, tvrde da je jedini način da se prekine "rascjep" kod djeteta, provođenje ovrhe.

"Iz mog konkretnog iskustva, provedena je ovrha, dijete je prisilno oduzeto roditelju otuđitelju. Drugi roditelj je iz doslovno grozne situacije digao to dijete u ruke, koje nije bilo malo, odnio ga i odvojio od drugog roditelja. Ono što se dogodilo je ono što govori i stručna praksa; u vrlo malo vremena, kroz nekoliko dana, dijete se je 'resetiralo' i roditelja, za kojeg nije htjelo čuti i za kojeg je govorilo 'uvijek me zlostavlja srijedom', znači potpuno 'brain wash', potpuno normalno i mirno, naravno uz pomoć stručnjaka jer mu morate pomoći da prebrodi situaciju u kojoj je bilo, nastavilo živjeti s roditeljem od kojeg je otuđeno i nije ostalo otuđeno jer se na vrijeme reagiralo", govori nam Eleonora Katić.

Ali upozorava da se, kada dolazi do prisilnog oduzimanja djeteta, sve institucije malo povuku "jer je to naravno situacija koja je traumatična za sve, i za roditelje i za dijete", priča Katić i dodaje: "Ali ta grozna situacija postoji zbog toga što je jedan od roditelja otuđitelj i toliko se loše ponašao prema djetetu da je to dijete sada otuđeno od drugog roditelja. Naravno da je situacija ružna. Ali jedino rješenje je provesti ovrhu i to brzo. Tu bi sistem trebao biti puno brži i reagirati brže i suočiti se s tim neugodnim i traumatskim situacijama jer je, tu rečenicu sam čula od stručnjaka i zapamtila je i ona mi je u praksi misao vodilja, bolje jednokratna trauma od dugotrajnog života u toksičnom okruženju".

Portal Direktno pisao je i o majci koja je nakon 20 mjeseci uspjela putem ovrhe doći do svoga djeteta i koji slučaj potvrđuje riječi odvjetnice, a što smatraju i sami stručnjaci, da je djetetu potrebno svega nekoliko dana da se ponovo poveže s otuđenim roditeljem. Iz tog primjera vidljivo je koliko je praksa unutar sustava socijalne politike, ali i sama sudska praksa neujednačena i često neučinkovita, ali i koliko su promjene za koje se zalažu naše sugovornice hitne i koliko su se trebale provesti još jučer.

https://direktno.hr/direkt/istrazili-smo-zasto-je-prisilno-oduzimanje-djeteta-zlostavljacu-najbolje-rjesenje-odvjetnica-katic-bolje-jedna-kratkotrajna-trauma-od-dugotrajnog-ziv-209228/

HORVAT VUKOVIĆ S KATEDRE ZA USTAVNO PRAVO: „Pravo na priziv savjesti ne može biti 'jače' od prava na pobačaj“

O pravu na priziv savjesti u medicini razgovarali smo s **doc. dr. sc. Anom Horvat Vuković**, docenticom na Katedri za Ustavno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rješenjem Ustavnog suda RH iz 2017. godine fetusu nije dodijeljen status nositelja ustavnog prava na život u svim razvojnim fazama, pobačaj na zahtjev žene nije proglašen neustavnim i ne smije biti zabranjen, a zakonodavcu je prepušteno da novim zakonom uredi sva pitanja oko abortusa, uz napomenu da je javni interes da on postane iznimka. S obzirom da je po USUD-u pravo na abortus zaštićeno posredno, kroz pravo na privatnost, kakav zakon očekujete?

- Odluka Ustavnog suda nesumnjivo predstavlja pozitivan iskorak u borbi za reproduktivna prava. Odbijanjem da se upusti u samostalno definiranje trenutka početka “života” i osobnosti “ljudskog bića” (čl.21. Ustava) fokus je postavio na pravično uravnoteženje dva sukobljena zahtjeva. S jedne strane, ne štiti se “pravo” na život fetusa (i on ne dobiva samostalnu pravnu osobnost) nego “ustavna vrednota” zaštite života općenito, koja je obaveza države, ali i javni interes svih građanki i građana ove Republike. Taj javni interes nije apsolutan i ne može/ne smije a priori nadjačati s njim sukobljeno pravo/interes. Ustavno pravo mora biti životno, pa se fokusira na nalaženje pravde u kompromisu. U prijevodu, traži način kako svakom sukobljenom pravu dati najširi mogući opseg, a da se međusobno potpuno ne poništavaju. Tako da je, kaže Ustavni sud, jednako važno osigurati ne samo

3. Nataša Škaričić

Novinarski projekt:
Razgovori sa savješću

Elektronička publikacija:
Internetski portal
Lupiga.com

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
16. rujna 2020.

život kao takav, već istodobno i zaštititi ženino dostojanstvo, pravo na slobodu i osobnost (čl.22. Ustava) te privatnost (čl.35.). Ustavni sud stoga odlučivanje o prekidu trudnoće smješta u onaj dio intime koji pripada području ženine osobne autonomije i prava na slobodno samoodređenje. Kao i javni interes općenite zaštite života, ni ova prava nisu apsolutna, tako da treba naći neki via media. Koje će pravo nadvladati a koje ustuknuti ovisi o tome koje od njih u okolnostima ovog slučaja više štiti smisao Ustava - ljudsko dostojanstvo. Jasno je, obično je upravo to područje u kojem dolazi do najvećih problema i sukoba. Ustavni sud je u tom traženju praktične ravnoteže imao polovičan uspjeh. S jedne strane, jasno je da se granica dopuštenosti pobačaja budućim zakonom ne smije pomaknuti na kraće od sadašnjih 12 tjedana trudnoće (10 tjedana od začeća). Također, iz Rješenja je jasno da čak i da Sabor budućim zakonom utvrdi da „život" počinje trenutkom začeća, to ne može utjecati na činjenicu da je mogućnost pobačaja u sadašnjim granicama i dalje ustavno nedodirljiva – čak i eventualnim ustavnim referendumom koji bi zatražilo deset posto birača, a koji se ponekad u medijima pogrešno spominje kao realna mogućnost. Ipak, postoje i lošiji dijelovi Rješenja. Prvo, Ustavni sud govori i o mogućnosti da se budućim zakonom za trudnicu uvede „primjereno razdoblje razmišljanja" prije nego donese konačnu odluku, što je patronizirajuća ideja koja jasno vrijeđa ženino dostojanstvo. Također se bojim da iz Rješenja proizlazi i da se dopušta da zakon taj period proglasi obaveznim, što bi dodatno odgodilo izvođenje zahvata koji se već i ovako mora poduzeti u kratkom periodu. Mogu se složiti da bi mogućnost neobaveznog savjetovanja bila korisna, kao uostalom i sve druge mjere koje ne reduciraju ženu na 3D bio-printer „kojem" se trudnoća događa, već na njeno podupiranje u donošenju slobodne i informirane odluke kao one „koja" tu jedina ulaže svoje tijelo, vrijeme i zdravlje. Drugo, šteta je da Sud svoju odluku nije zasnovao na supstancijalnom pravu na rodnu jednakost, jer u tom slučaju ne bi bilo moguće da Sud prepusti Saboru odluku o tome tko će snositi teret troškova prekida trudnoće, žena, ili zdravstveni proračun. Načelo po kojem niti jedna društvena skupina ne smije trpjeti subordinaciju i niži status zahtijevalo bi, naime, da u državi koja pati od kroničnog izostanka obaveznog/sekularnog spolnog odgoja troškove prekida neželjene trudnoće snosi proračun. Time bi se između ostalog i završila dodatna diskriminacija siromašnijih žena koje si pobačaj ne mogu priuštit, a jasno je da si stoga teško mogu priuštiti i troškove minimalno 18-godišnjeg podizanja djeteta. I treće, zakonodavcu se prepušta sloboda da dodatno/drugačije uredi pravo priziva savjesti liječnika koji ne žele pružati uslugu prekida trudnoće. Naravno, Sud će biti nadležan za ocjenjivanje ustavnosti tog zakona nakon njegova usvajanja, i tu će strogo nadzirati pridržava li se ustavnih zahtjeva pravednosti i razmjernosti.

Dostupnost pobačaja na zahtjev ozbiljno je ugrožen raširenom praksom pozivanja na priziv savjesti. Jeste li se bavili političkim i društvenim uzrocima trenutne situacije u hrvatskim bolnicama? Mislite li da je najveći problem u načinu na koji se upravlja zdravstvom ili Vam se nešto izvan tog konteksta čini važnije?

- Sociolozi su svakako najpozvaniji odgovoriti na ovo pitanje, međutim osobno mi se čini da problem leži u vaninstitucionalnim faktorima koji onda automatski utječu i na način upravljanja zdravstvom. Kako pokazuju istraživanja kao što su ono koje su npr. objavili Petričušić, Čehulić i Čepo, u Hrvatskoj je u posljednjih desetak godina – podudarno sa europskom ekonomskom krizom – ojačao vjersko-politički pokret s konzervativnim programom koji se protivi sekularnoj konstrukciji reproduktivnih prava i nameće koncepte ukorijenjene u hetero-normativnoj, patrijarhalnoj vrijednosnoj matrici. Zašto je tomu tako, relativno je jednostavno objasniti s obzirom na ekonomsku neizvjesnost i vezane društvene promjene, koje potiču instinktivno povlačenje na binarno viđenje svijeta koje takav pokret nudi. Odavno je poznato da je određeni stupanj društvenog bogatstva i napretka nužan preduvjet za stvaranje sustava koji stremi pravdi, toleranciji različitosti i jamstvu najšire moguće definiranog seta temeljnih prava za sve individue nekog društva. Društvo čiji pripadnici pate od ekonomske i egzistencijalne nesigurnosti – nezaposlenosti, prekarnog rada, nefunkcionirajućeg upravnog i sudbenog sustava, visokog percipiranog nivoa korupcije, klijentelizacije i društvene stratifikacije na koje se nadovezala ugroženost života i zdravlja uslijed pandemije (kao i velika elementarna nepogoda kao što je nedavni potres) –

teško nalazi snagu da se otvori istini da svi mi zauzimamo položaje na širokom spektru mogućnosti za samoodređenje i definiranje vlastitog identiteta i života. Stoga me ne čudi da se smatra kako značajan dio liječnika i zdravstvenog osoblja koje odbija sudjelovanje u pružanju usluge prekida trudnoće to zapravo čini tek po tzv. „nagovoru savjesti". Taj termin Gordane Gjurić ukazuje na to da veliki broj prizivatelja nema osobne prigovore izvođenju pobačaja, nego samo linijom manjeg otpora slijedi društvenu atmosferu i pritisak radne okoline. Taj pritisak je dijelom neformalan, ali dijelom i realno opresivan u slučaju zdravstvenih ustanova koje *de facto* ulažu institucionalni prigovor izvođenju usluga koje su po zakonu (i Ustavu) obvezane pružati. Taj institucionalni prigovor je, treba reći, ne samo protuustavan nego i krši međunarodnopravne obaveze Republike Hrvatske.

U razgovoru s uključenima u ovu raspravu, pa čak i s nekim stručnjacima za ustavno pravo, može se vidjeti da se na pravo na priziv savjesti gleda prilično dogmatski. Uglavnom se podrazumijeva da članak 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, sa zajamčenim pravom na slobodu savjesti i vjere, daje neograničena prava liječnicima i da se ograničavajući dio istog članka ne može odnositi na pobačaj, jer on nigdje nije definiran kao temeljno pravo. Npr. Parlamentarna skupština Vijeća Europe utvrdila je pravo na priziv savjesti u medicini Rezolucijom 1763 iz 2010. godine. U točki 1. ove Rezolucije, među ostalim, stoji da niti jedna pravna ili fizička osoba neće biti podvrgnuta prisili, neće se držati odgovornom niti će se na bilo koji način diskriminirati ako odbije izvršiti pobačaj ili eutanaziju. Tako danas dvije bolnice (Sv. Duh i OŽB Požega) u Hrvatskoj uopće ne rade pobačaj i nitko ih zbog toga ne poziva da riješe problem. Cijeli sistem je u pat poziciji.

- Na žalost, da, ponekad nailazimo na sklonost doslovnom tumačenju Ustava. Ipak, Ustav nije „priručnik za veš-mašinu" pa sama činjenica da u njemu ne piše verbatim „jamči se pravo na pobačaj" ne utječe na to da je učinkovit pristup pobačaju do 12 tjedana trudnoće ustavna kategorija nerazdvojna od ustavnog prava žene na slobodu, dostojanstvo, privatnost i jednakost. Spomenuti članak 18. MPGPP-a sadržajem odgovara članku 9. za nas možda najvažnijeg međunarodnog pravnog dokumenta koji štiti ljudska prava, a to je Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i sloboda Vijeća Europe. S obzirom da je po uzoru na njega (njih) krojen i relevantni čl.40. Ustava Republike Hrvatske, za nas su vrlo važne odluke Europskog suda za ljudska prava u tumačenju tog članka Konvencije. Ta praksa nam kaže zanimljive stvari: prvo, kaže nam da se pravo na „očitovanje" nečijih uvjerenja može ograničiti zakonom, uz poštovanje načela razmjernosti, ukoliko se ne može uz razumne napore akomodirati. U prijevodu, zdravstvene ustanove zaista ne mogu – osim u slučaju hitnoće – djelatnika prisiliti da protiv svoje savjesti sudjeluje u onom što on(a) percipira kao oduzimanje života, i moraju planovima zapošljavanja i na ostale načine nastojati organizirati rad čak i u prisutnosti djelatnika koji od tog zahvata apstiniraju. Poanta nije suprimirati takve djelatnike, nego racionalnim planiranjem postići da njihovo postojanje ni na koji način ne utječe na funkcioniranje zdravstvenog sustava i dostupnost zakonitih usluga; s druge strane, Sud kaže da nitko nema „pravo na zaposlenje". To znači sljedeće: zdravstveni djelatnik ima pravo da temeljem priziva savjesti odbije pružanje usluge koja je dio opisa njegovog radnog mjesta. No, to njegovo pravo ne sprečava poslodavca da takvog djelatnika: a) uopće ni ne zaposli, ili da mu b) otkaže ugovor o radu. Svakako je njegovo pravo i odrediti kako će taj djelatnik „pokriti" manjak sati koje je odbio uložiti u obavljanje dužnosti koju je prebacio na druge kolege i time im povećao radno opterećenje. Ovo pravo poslodavca proizlazi iz jednog drugog članka Konvencije, a to je čl.8. koji jamči zaštitu privatnosti. Čl.8. zahtijeva da Republika Hrvatska organizira svoj zdravstveni sustav na način koji osigurava da (u kontekstu pobačaja) pacijentice ostvare pristup uslugama na koje imaju ustavno pravo. Jednostavno rečeno, pravo jamčeno čl.8. u stvarnosti ne postoji ako pacijentica može dobiti pobačaj samo u teoriji, ali ne i praksi, što se recimo događa u Poljskoj ili Italiji (uz osudu međunarodnih tijela). Upravo 2020. je Europski sud za ljudska prava u predmetima Grimmark i Steen potvrdio zakonitost otkazivanja ugovora o radu dvjema primaljama koje su odbijale sudjelovanje u pružanju usluge pobačaja u svojim (švedskim) bolnicama. Pravo na reproduktivno zdravlje ne smije biti dotaknuto, a kamoli ukinuto, osobnim pertubaci-

jama zdravstvenih djelatnika. Za osiguranje ovoga su odgovorne zdravstvene ustanove, tj. država. S obzirom na sve to, pogrešno je mišljenje da bi pravo na priziv savjesti bilo „jače“ od „prava na pobačaj“. Niti se radi o UFC borbi, niti uopće ta dva prava dolaze u međusobni odnos. Pacijentica koja zahtijeva pobačaj ima isključivo zahtjev prema državi, koja mora osigurati da ona nije spriječena u korištenju svojih ustavnih prava. Zdravstveni djelatnik ima također zahtjev prema državi, da ga na izvođenje tog zahvata ne prisili i da izađe u susret – onoliko koliko je to razumno moguće – njegovom prizivu tako da zahvat organizira bez njegovog sudjelovanja. Problem nastaje kada država zanemaruje te svoje obaveze, i dopušta da kadrovska rješenja ustanova diljem RH *de facto* sprečavaju učinkovit i jednak pristup zdravstvenim uslugama. Neodgovorno planiranje zapošljavanja i dopuštanje institucionalnih prigovora savjesti, gdje čitave bolnice nemaju niti jednog ginekologa-opstetričara ili anesteziologa koji sudjeluje u obavljanju pobačaja, na žalost je hrvatska realnost koja predstavlja značajnu povredu temeljnih prava pacijentica. Također predstavlja i neopravdan trošak za državni proračun, s obzirom da ustanova koja je radi neracionalnog planiranja u nemogućnosti provoditi pobačaje mora snositi teret plaćanja vanjskih suradnika. Tako vidimo zaista nevjerojatne situacije da liječnici putuju preko čitave države obavljati pobačaje u npr. Dubrovnik, i da taj lokalni slom sustava iziskuje inače posve nepotrebne dodatne troškove poreznih obveznika - uključujući upravo onih žena kojima se negira tako notorna mogućnost kao što je opredjeljenje protiv majčinstva. Sve je to posljedica dugogodišnjeg državnog zatvaranja očiju pred ustavnim i međunarodnim očekivanjem da jedna demokratska država bude u stanju obavljati svoju najbazičniju moguću zadaću – funkcioniranje zdravstvenog sustava.

U najboljoj varijanti vidimo stav da dva prava - pravo na priziv savjeti i pravo na abortus - treba dobro izbalansirati. U praksi se pokazalo da to nije moguće ako je pravo na priziv savjesti shvaćeno kao bezuvjetno i neograničeno, pa čak ni u zemljama s pluralističkim i decentraliziranim zdravstvenim sustavima. Npr. u Italiji je stanje jako loše. U Hrvatskoj je to posebno teško, jer je zdravstvo centralizirano, a uslugu pobačaja je dozvoljeno pružati samo u bolnicama koje su uglavnom javne ustanove. Gledajući takve uvjete u zdravstvu i nespremnost administracije da se suoči s problemom, je li jedina opcija da se „odozdo“ ospori bezuvjetnost prava na priziv savjesti?

- Niti jedno pravo u demokratskoj republici sa vladavinom prava nije, i ne može biti neograničeno. Pravne mogućnosti postoje i jasne su, iako i dalje uvijek ovise o spremnosti i sposobnosti da budu uvažene i implementirane. Tu postoji niz vrlo važnih sadržajnih izmjena za koje je nužno da što prije budu izvršene u našem pravnom okviru. Prema podacima pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2018. godine, 59 posto zdravstvenih djelatnika odbija obavljanje pobačaja, što govori u prilog zaključku da je pristup pobačaju – iako ustavno zajamčen – u RH znatno otežan, a za žene iz ruralnih područja ili one nižih primanja zapravo nepostojeći. Intervencije koje su nužne su minimalno ove: treba ustrojiti registar „prizivatelja“ i učiniti ga javno dostupnim. Namjera ulaganja priziva mora se deklarirati prilikom procesa zapošljavanja, a nakon njega samo ako se može demonstrirati značajna promjena moralnih/vjerskih uvjerenja prizivatelja. O ulaganju priziva se mora odmah izvijestiti pacijenticu i bez odgode ju uputiti osobi koja pobačaj izvodi. Propust poštovanja te dužnosti treba rezultirati disciplinskim postupkom, i tumačiti kao izravnu spolnu diskriminaciju. Bilo bi lijepo i da već postojeći Popis zdravstvenih ustanova koje imaju ovlaštenje za obavljanje postupka prekida trudnoće, objavljen na stranicama Ministarstva zdravlja, odgovara realnom stanju. Trenutno, 20 posto ustanova s popisa tu uslugu uopće ne pruža. Ustanove koje ju i pružaju trebale bi biti spriječene da pacijenticama na njihov zahtjev odbijaju pružiti informacije obavljaju li zahvat ili ne, da ih odgovaraju od njegovog izvođenja ili pak u sustavu „gluhog telefona“ preusmjeravaju uvijek iznova na druge adrese ili (nefunkcionirajuće) brojeve telefona. Možda i najučinkovitije, treba inzistirati na širenju prakse medikamentoznog pobačaja, koji osim nesumnjivih psiholoških i zdravstvenih benefita eliminira izravno uključenje liječnika u prekid trudnoće. Što se tiče magistara farmacije, mogućnost ulaganja prigovora temeljem Kodeksa ljekarničke etike i deontologije je jasno protuustavna, te također protivna odlukama Europskog suda za ljudska prava. Glede primalja,

prigovor bi se trebao dopustiti samo u postupcima vezanim za prekid trudnoće, ali nikako u edukaciji o kontracepciji, obavljanju amniocenteze ili poradanju beba začetih putem postupaka MPO. Sve te navedene su, naime, situacije u kojima je dokumentirano ulaganje prigovora hrvatskih primalja.

Bi li npr. bilo neustavno kada bi od liječnika tražili da dokažu autentičnost svojih stavova? Kako pravo na priziv savjesti stoji u odnosu na radno zakonodavstvo?

- Svako pravo nosi i odgovornost. Zlouporaba prava je u ovom kontekstu svakako moguća i nije rijetka, npr. u slučajevima liječnika čiji se priziv odvija samo u jutarnjim satima i u uvjetima gdje za svoj posao nisu dodatno plaćeni u okviru privatne prakse. Ipak, smatram da bi obaveza dokazivanja vjerske ili druge motivacije moralnog prigovora sudjelovanju u oduzimanju života bila protuustavna. S druge strane, bilo bi moguće da poslodavac ili neko tijelo (neki autori navode nezavisne komisije) dokazuju da takvo uvjerenje ne postoji. Obvezivanje zdravstvenog djelatnika da dokazuje da prigovor zaista autentično i drži bi bila nepraktična, jer je vrlo teško pojedincu dokazivati točan sadržaj svojih moralnih uvjerenja ili njihovu međusobnu usklađenost. Ako bi tvrdio da priziv proizlazi iz njegovog vjerskog uvjerenja, kako bismo to uopće verificirali? Bismo li mogli utvrditi da je lažan priziv katoličkog liječnika koji je razveden, koji sa vanbračnom partnericom (ili partnerom!) koristi kondome, koji ne prijavljuje prihod od iznajmljivanja apartmana na otoku ili koji crkvu posjećuje tek na velike blagdane? Što je sa vjernicima koji ne pripadaju nekoj definiranoj religiji ili vjerskoj zajednici? Što je sa ateistima, agnosticima i ostalima koji ne baziraju prigovor na vjerskoj osnovi? U skladu sa pravom na samoodređenje do kojeg toliko držimo, i koje je u osnovi naše tvrdnje da svaka žena mora moći sama odlučiti o svom tjelesnom integritetu, svaki čovjek – vjernik ili ne - također ima pravo na autonomno definiranje opsega svojih etičkih uvjerenja na način koji je u njegovom mišljenju smislen.

Time smo sigurno u zatvorenom krugu. Ako ne postoji obaveza autentifikacije, ni dužnost pridržavanja svih obaveza iz Ugovora o radu – a one u javnom sektoru moraju sadržavati i pružanje usluge pobačaja – s koje se pravne osnove priziv savjesti može osporiti?

- U slučaju kada bi Sabor nastavio ignorirati obavezu na detaljno uređenje područja priziva savjesti na način koji udovoljava ustavnim standardima, opcija bi bila obratiti se Ustavnom sudu. U odlučivanju mu od velike pomoći može biti praksa Europskog suda za ljudska prava, koja je do danas sistematično i po mom sudu pravično razriješila temeljne dileme praktične primjene prava na priziv savjesti. U slučaju magistara farmacije, odluka o ukidanju njihovog prava na ulaganje priziva relativno je nekomplicirana i očekivana, kao i odluka kojom se postojeći Etički kodeks primalja tumači na način da strogo isključuje pravo na ulaganje priziva u svim situacijama koje se ne tiču izravnog sudjelovanja u obavljanju pobačaja. Vjerujem da bi Ustavni sud vezano za Zakon o liječništvu ipak prakticirao značajno samoograničavanje, s obzirom na činjenicu da se u tom konkretnom propisu radi o propustu da se pitanje priziva regulira u dovoljnoj mjeri. Praksa Ustavnog suda do sada je išla za tim da se u slučaju postojanja pravne praznine u pojedinom propisu intervenira ukidanjem samo ako bi ta lacuna izazvala „ozbiljan sustavni i strukturalni poremećaj u pravnom poretku“. To je Sud nedavno ponovio recimo u slučaju Zakona o udomiteljstvu. Svakako može uvijek reagirati i Izvješćem u kojem bi upozorio na probleme i opasnosti koje predstavlja pod-normiranje ove materije, no to je slaba utjeha desecima žena koje se u 2020. godini ponovno moraju boriti za ostvarenje prava originalno izborenih pred dva naraštaja. No, u svakom slučaju treba naglasiti da već danas i sada postoji obaveza svih tijela koje obnašaju javne ovlasti (sudska, upravna i druga) da postojeće pravne propise tumače da budu u skladu sa zahtjevima Ustava i međunarodnog prava koje obvezuje Republiku Hrvatsku. Ta tzv. „harmonična interpretacija“, gdje se određeni propis tumači na način da (p)ostane u skladu sa višim propisima (Ustavom i međunarodnim ugovorima) nije nešto što ovisi o tom složenom „plesu“ ustavnosudske i zakonodavne vlasti, i već i sada mora funkcionirati.

https://lupiga.com/intervjui/horvat-vukovic-s-katedre-za-ustavno-pravo-pravo-na-priziv-savjesti-ne-moze-biti-jace-od-prava-na-pobacaj

Glas Slavonije

NADARENI – ZABORAVLJENI: NAŠ OBRAZOVNI SUSTAV KOČI DAROVITU DJECU

Daroviti propadaju jer moraju čekati da ih stignu prosječni

Zanimljiv je statistički podatak da umjereno darovita djeca trećinu nastavnog sata imaju tzv. prazni hod, odnosno već znaju ili razumiju ono što drugi tek uče i svladavaju, a stvarno daroviti gube čak pola sata. Možete li zamisliti koja je to tlaka za dijete, koje je na primjer matematički darovito i već u predškolskoj dobi barata svim operacijama do sto, razumije i složenije matematičke koncepte, a u prvom razredu osnovne škole sluša zbrajanje do 20.

Nazivaju ih evolucijskim klinom, pokretačem razvoja novih znanja i tehnologija, a u svakoj populaciji ih ima od tri do pet posto. Vole pokazivati svoja znanja i vještine, postavljaju bezbroj ni malo lakih pitanja zbog kojih se preznojavaju roditelji i učitelji.

Zbog toga, ali i svoje neprilagođenosti, česte nekoncentriranosti, buntovništva i nemira nisu baš omiljeni u školi, a ponekad ih se proglašava zločestima, neposlušnima i neodgojenima.

Znalo se dogoditi da dobiju **dijagnozu ADHD-a** (Attention Deficit/Hiperactivity Disorder, odnosno deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj), a iako mogu imati i nju, riječ je najčešće o iznimno darovitoj djeci čiji je IQ visoko iznad prosjeka.

Za rad s njima se u razvijenim europskim zamljama obrazuju specijalisti, a kod nas ih se uglavnom doživljavani kao problem koji gotovo nitko ne želi.

4. Irena Kustura Rosandić

Novinarski projekt:
Nadareni - zaboravljeni

Elektronička publikacija:
Glas Slavonije

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
3. kolovoza 2020

- Da, moj sin je darovito dijete, a zbog toga imamo mnoštvo problema. Ako negdje nešto moramo čekati on je nemiran, trčkara, ponekad viče, traži nemoguće zbog čega ostali ljudi znaju negodovati. Bude mi neugodno, ali ne mogu svima objašnjavati o čemu se radi. U vrtiću je bilo puno problema, tete su se samo žalile da je nemiran i nezainteresiran za većinu onog što oni rade... A morao je biti jer to što su oni učili on je odavno već svladao. Slova je naučio prije treće godine života, ali nismo obraćali pažnju na to – prepričava nam mama jednog dječaka, koji će na jesen krenuti u treći razred. Žive u manjoj sredini i mama se ne želi zamjeriti, ali nije zadovoljna brigom sustava, a ni škole u kojoj na posebnost njezinog sina nemaju odgovora.

- Sami radimo najbolje što možemo... Snalazimo se – kaže više od trideset godina nakon što je u **zagrebačkom Dječjem vrtiću „Iskrica“** kao prvo darovito dijete evidentiran **Mihovil VUDRAG.** Njegovi roditelji doznali su tada zašto im je sin drukčiji, zašto mu je u pravilu dosadno sve ono što je drugoj djeci bilo zanimljivo, zašto ga ne zanimaju igračke, ali obožava životinje, zašto uči brže od svojih vršnjaka, zašto postavlja nemoguća pitanja, zašto, kako su im rekle i tete u vrtiću, živi u svom svijetu.

No, do odgovora na pitanje kako se postaviti prema tom djetetu, što s njim učiniti i kako ga odgajati, teško su dolazili. Gotovo je nemoguće povjerovati da slični problemi i danas muče roditelje darovite djece, posebno u manjim sredinama, gdje se darovitima gotovo nitko ne bavi.

Mihovilovim roditeljima tada je veliku pomoć pružila prof. **Jasna CVETKOVIĆ LAY** i **Centar za poticanje darovitosti djeteta „Bistrić“** kojeg je osnovala. Psihologinja koja se više od trideset godina bavi darovitom djecom konstatira da se na „razini sustava nije mnogo toga promijenilo“.

Prazan hod

- Na žalost još uvijek je na snazi Pravilnik o radu s darovitim učenicima iz 1991. godine, iako postoji prijedlog novog Pravilnika koji stoji negdje u ladicama zadnjih petnaestak godina. Također na snagu nije stupio ni vrijedan kurikularni dokument Okvir za poticanje iskustava učenja i vrednovanja postignuća darovite djece i učenika - kaže prof. Cvetković Lay, bježeći od procjena koliko darovitih se rađa u pojedinoj generaciji.

- Radeći na okviru bili smo protiv stvaranja „registra darovitih“ i izbacivanja postotaka jer to je jako sklizak teren u stručnom i etičkom smislu. Metode identifikacije su vrlo nedostatne ili zastarjele ili prerigidne za sve vrste i područja darovitosti pa je proglašavanje nekoga darovitim bez stručno

BRITANIJA DAROVITE PROGLASILA NACIONALNIM INTERESOM

Još prije petnaestak godina **Austrija** *je u svom sustavu obrazovanja imala zaposleno četrdesetak specijalista za rad s darovitom djecom, a velike napore u osposobljavanju stručnjaka za rad s tom kategorijom učenika ulagao je i* **Izrael.** *Ministarstvo obrazovanja* **Singapura** *zapošljava 44 obrazovna specijalista za darovite koji se bave izradom programa i svih pratećih dokumenata za darovite.*

- U ulaganju u obrazovanje darovitih na razini Europske unije prednjači **Mađarska.** *Pratila sam to iz prve ruke i više puta bila osobno prisutna na njihovim sastancima u Budimpešti. Oni su napravili nevjerojatne stvari, ali su uspjeli i to da njihov Parlament prihvati složeni višegodišnji projekt i stavili sve pametne glave na hrpu što je po mom mišljenju kod nas nemoguće.* **Velika Britanija** *je darovite izdvojila iz skupine djece s posebnim potrebama (kako se još uvijek vode u većini zakonodavstava pa i našem). Digli su ih na razinu nacionalnog interesa i već desetljećima educiraju učitelje za rad s darovitima na dodiplomskoj razini i kroz treninge praktičara u sustavu – objašnjava Jasna CVETKOVIĆ – LAY*

utemeljenog procesa procjene i utvrđivanja jako riskantno.

Suvremeni trend u identifikaciji darovitih je gledati profile jakosti i slabosti i što specifičnije sposobnosti, a ne samo globalni IQ.

Mi u Hrvatskoj nemamo stručni konsenzus niti o procesu identifikacije, a kamoli obrazovne podrške koja bi je trebala slijediti. Stvari su mnogo složenije nego to žele oni koji očekuju brza i laka rješenja. Za sada nemamo niti registar obrazovne podrške, odnosno popis formalnih i neformalnih sustava (pojedinaca, udruženja, organizacija, škola, centara...) koji pružaju najrazličitije vidove podrške darovitima, a za koji smo se mi u stručnoj radnoj skupini kad se radila kurikularne reforma zalagali – nabraja prof. Cvetković Lay sve ono što Hrvatska nema, a trebala bi da bi mogla pomoći darovitima da maksimalno iskoriste svoje potencijale za vlastitu, ali i dobrobit zajednice u kojoj žive.

- ***Zanimljiv je statistički podatak da umjereno darovita djeca trećinu nastavnog sata imaju tzv. prazni hod, odnosno već znaju ili razumiju ono što drugi tek uče i svladavaju, a stvarno daroviti gube čak pola sata.***

Možete li zamisliti koja je to tlaka za dijete, koje je na primjer matematički darovito i već u predškolskoj dobi barata svim operacijama do sto, razumije i složenije matematičke koncepte, a u prvom razredu osnovne škole sluša zbrajanje do 20. I ne može akcelerirati u predmetu premda je svima jasno da bi mogao i trebao. Nije onda ni čudo da jedni ometaju nastavu, a drugi se povlače u sebe – zaključuje Cvetković Lay.

Problemi s vrtićem i školom

Istraživanja su pokazala da se većina problema darovite djece pojavljuje između vrtića i četvrtog razreda osnovne škole jer provode vrijeme čekajući da ostali dostignu njihovu razinu kompetencija.

U trećem razredu osnovne škole postižu manje od svojih mogućnosti, a do tada su propustili i priliku naučiti kako se uči i kako razviti svoje radne navike.

NISMO SVJESNI VRIJEDNOSTI PAMETNIH POJEDINACA

- U našem sustavu obrazovanja takva djeca, na žalost, nisu prepoznata kao nacionalni resurs. Kao društvo još očito nismo svjesni toga da nas pametni pojedinci trebaju vući naprijed *– govorila je prije petnaestak godina psihologinja Jasna Cvetković – Lay, a na žalost situacija se nije bitno poboljšala do danas.*

Stoga je očekivano da će, ako nisu na vrijeme prepoznati kao daroviti, kasnije u životu imati više poteškoća nego njihovi prosječni vršnjaci.

- ***Prema istraživanju Mense od 1000 djece darovito je njih dvadeset. No, na kraju obrazovnog sustava ostaje samo njih troje. Pitanje je gdje su ostali?*** – nedavno je putem medija upozorila **Ksenija R. BENAKOVIĆ** psihologinja iz zagrebačkog Dječjeg vrtića „Mali princ“ i Udruge „Vjetar u leđa“ koja organizira radionice za darovitu djecu te edukacije za odgajatelje i nastavnike.

Zagrebački dječji vrtić „Iskrica“ u kojem je krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća započela identifikacija darovite djece i to zahvaljujući prvenstveno angažmanu prof. Jasne Cvetković Lay, prije dvije godine je i službeno imenovan Stručno – razvojnim centrom za darovite, prvim takve vrste u Hrvatskoj.

- ***Svoje tridesetogodišnje iskustvo ugradila sam u program edukacijskih modula našeg Stručno–razvojnog centra kojem je zadatak unapređivanje stručnog rada u području predškolskog odgoja i obrazovanja i stručnog usavršavanja odgojno obrazovnih radnika, koji je, upravo „izveo“ prvu generaciju odgojitelja i stručnih suradnika educiranih po tom programu. Iz njihovih evaluacija vidljivo je da su iznimno zadovoljni edukacijom koja je spojila moderna teorijska znanja i mnogo praktičnog i iskustvenog rada, te razmjenu iskustva s darovitim pojedincima*** – naglašava psihologinja Cvetković - Lay koja će u rujnu doktorirati na međunarodnim doktorskim studijima na Sveučilištu u Ljubljani zahvaljujući

NIJE ZLOČESTO, NEGO DAROVITO

Pretjerana znatiželja, stalna pitanja zašto i kako, nezadovoljstvo jednostavnim odgovorima, superiorne misaone sposobnosti, neobična ustrajnost, brzi odgovori na pitanja, odlično pamćenje, širok i bogat rječnik, bujna mašta, pretjerana osjetljivost i poduzetnost samo su neki od pokazatalja koji roditeljima mogu signalizirati da njihovo dijete nije nemirno, zločesto, komplicirano, nego da je prije svega darovito. Procjenu da je riječ o darovitom djetetu moguće je potvrditi samo testiranjem.

školarini koju je dobila od slovenskog Ministarstva obrazovanja.

I taj detalj dovoljno govori koliko su hrvatskim obrazovnim vlastima bili važni daroviti i oni koji im pokušavaju vlastitim trudom i zalaganjem pomoći da maksimalno iskoriste svoje mogućnosti, da napreduju, bez ograničenja s kojima se susreću na svakom koraku.

Rijetki stručnjaci koji se bave darovitima, upozoravaju da je naš obrazovni sustav jedan od razloga podbačaja darovite djece, a među roditeljima prevladava mišljenje da smo društvo koje ne zna što će s njima, njihovim potencijalima, ne shvaćajući da su oni bogatstvo u koje treba uložiti da bi se deseterostruko vratilo.

Dok to odgovorni ne shvate, ostaje teza – nadareno – zaboravljeno.

A da je uglavnom tako posvjedočit će i priče darovite djece i njihovih roditelja koje smo pripremili za vas.

http://www.glas-slavonije.hr/439112/1/Daroviti-propadaju-jer-moraju-cekati-da-ih-stignu-prosjecni/

direktno

POD ISTRAGOM LIHVARSKI KREDITI

EKSKLUZIVNO Otkrivamo tko su hrvatski državljani koji stoje iza inozemnih tvrtki i glume strane investitore

5. Darko Markušić

Novinarski projekt:
Tko u Hrvatskoj odobrava lihvarske kredite; tko su i kako su poslovali u 2019. hrvatski kamatari, agencije za naplatu dugova i njihovi vlasnici

Elektronička publikacija:
Direktno.hr

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
21. rujna 2020.

Dok Hrvatska narodna banka tvrdi kako nema zakonskog uporišta za nadzor u njihovom slučaju, a Državni inspektorat tvrdi kako je sve u skladu sa zakonom jer svako društvo promatra odvojeno, drugačije mišljenje o njihovu poslovanju ima Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (USKOK) i Ured za sprječavanje pranja novca Ministarstva financija. Kako neslužbeno doznajemo, upravo Ured za sprječavanje pranja novca, Porezna uprava i USKOK provode izvide u konkretnim slučajevima, a neki od spomenutih poduzetnika, podsjetimo, već su i ranije bili predmetom istrage hrvatskih nadležnih tijela, kao i partnerskih agencija SAD-a.

U Hrvatskoj su razvojem interneta nekadašnje lihvarske ili tzv. brze kredite iz tiskanih oglasnika i stupova javne rasvjete zamijenili internetski krediti ili tzv. online pozajmice. Po brzoj proceduri, u pravilu u roku od 24 sata, moguće je dobiti neki od tih brzih kredita u iznosima od nekoliko tisuća kuna, uz kratkoročne rokove otplate.

Lihvarske kamate

U tablicama otplate, koje mnogi kada se nađu u nezavidnoj financijskoj situaciji, tek površno čitaju stvarni troškovi kredita dobro su sakriveni i ovisno o rokovima otplate i iznosima kredita ukupni troškovi kamata i

jamstava mogu premašiti iznos odobrenog kredita, a na najniže pozajmice prosječne kamatne stope kreću se između 20 i 30 posto mjesečno.

Većina tih kreditora i računa s time da u zadanom roku klijent neće moći otplatiti kredit, pa stoga nude i prolongate čime troškovi dodatno rastu. Većina traži i jamstvo, a kako ga osiromašeni građani teško mogu samostalno pronaći, jer gotovo nitko u Hrvatskoj ne želi više jamčiti za tuđe kredite, domišljati zajmodavci nude mogućnost kupovine jamstva od druge, povezane tvrtke – čime ukupni efektivni troškovi kredita samo rastu.

U slučaju kašnjenja s otplatom – naravno pokreću se ovrhe i naplaćuju visoke zatezne kamate koje premašuju i polovicu iznosa dobivenog na početku na ime kredita.

Iako je prije sedam godina tadašnjim izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju u vrijeme SDP-ove vlade Zorana Milanovića uvedeno ograničenje naknada, zajmodavci, u ovom slučaju, lihvari pronašli su rupe u propisima i od tada ih više, manje uspješno koriste.

Tri glavna igrača

Hrvatsko tržište internetskih brzih kredita uglavnom je podijeljeno između tri zajmodavca. Osim njih postoji više manjih tvrtki koje pokušavaju nešto zaraditi na tom području, ali njihovi volumeni poslovanja su mali.

Najviše ovakvih kredita odobrava malteška banka Ferratum, dok su ostali značajni kreditori na hrvatskom tržištu Cash Expert, nebankarska financijska grupacija s tvrtkama u Španjolskoj i Češkoj, te hrvatskom podružnicom koja provodi i prisilnu naplatu kredita o čemu je portal Direktno već pisao.

Treći značajni kreditor za ovu vrstu kredita su tvrtke okupljene oko hrvatskog poduzetnika Predraga Uzelca, o kojem je portal Direktno, već ranije pisao, a sada se radi o hrvatskim tvrtkama Red star code d.o.o. i Digital Rapsody d.o.o.

Dakle, prvi dojam ostaje kako glavninu tržišta tzv. brzih, a u stvari lihvarskih kredita drže inozemne banke i tvrtke. No prava istina je kako se iza njih kriju hrvatski državljani, čak i uspješni poduzetnici, koji taj segment svog poslovanja skrivaju od hrvatske javnosti.

Nitko od njih, primjerice, svoje funkcije u tim tvrtkama nigdje ne navodi u životopisima, niti se hvali njima na društvenim mrežama. Kako neslužbeno doznajemo, za njihovo poslovanje interes su iskazale i nadležne hrvatske institucije.

Gotovo nitko od uključenih i spomenutih tvrtki nije odgovarao na naše upite i gotovo nitko od hrvatskih poduzetnika uključenih u spomenuti biznis nije odgovorio na upite portala Direktno.

Do Malte preko Bugarske

Zanimljivo je kako Ferratum Bank na hrvatskom tržištu koristi i niz promotora, tj. partnera. Najznačajniji je bugarska tvrtka KD Capital Ltd iz Plovdiva. Ona putem 15-ak internetskih stranica promovira usluge Ferratuma i nudi platformu za uzimanje brzih kredita. Neke od tih stranica nose nazive ugaslih domena hrvatskih poslovnih tjednika poput Business.hr-a ili još aktualnog Lidera.

No u bugarskom Registru poslovnih subjekata kojim upravlja Agencija za registar pri Ministarstvu pravosuđa stoji kako je tvrtku KD Capital 2018. osnovao hrvatski državljanin Krunoslav Begić koji je ujedno bio i direktor poduzeća, a u ožujku 2020. preuzeo ju je vlasnički i operativno kao direktor Dražen Antolković. Obojica su Zagrepčani i imaju uspješne tvrtke u Hrvatskoj. Begić ima i tvrtku u Velikoj Britaniji.

Begić, koji se oglušio na upite portala Direktno, inače vlasnik je zagrebačke tvrtke Pronect Technology d.o.o., obrta KB Consulting, a u Londonu je vlasnik i direktor tvrtke Knownsrw Ltd. Sve tvrtke bave se računalnom djelatnošću i reklamiranjem.

Antolković zajedno s članicom obitelji Boženom, koja je i vlasnik, vodi tvrtku Antidra d.o.o. iz Lonjice koja nema formalne veze s poslovanjem u Bugarskoj. Antidra se prema podacima iz poslovnih registara i skromne internetske stranice bavi primarno računovodstvenim djelatnostima.

Vlasnik KD Capitala za Direktno: Sve je u skladu s bugarskim i hrvatskim zakonima

Antolković nam je u telefonskom razgovoru potvrdio kako je u ožujku od Begića preuzeo bugarski KD Capital i pojasnio da su ugovorom vezani za Ferratum u kojem nema nikakvih vlasničkih interesa. Radi se, tvrdi, o skromnom volumenu poslovanja, a zarađuju na tzv. Affiliate marketingu – tj. broju osoba koje posredstvom njegovih portala uzmu kredit u Ferratumu.

Pojednostavljeno, za reklamiranje Ferratuma dobija proviziju, a kredite odobrava malteška banka, a ne KD Capital.

Antolković nije želio otkriti koliko je Begiću platio bugarsku tvrtku, kao niti koliko iznose njezini godišnji prihodi. Ističe kako je sve u skladu s bugarskim i hrvatskim zakonima i kako nisu smatrali potrebnim ni nužnim nigdje navesti da su direktor i vlasnik spomenute bugarske tvrtke hrvatski državljani. Pojašnjava i da se radi o njegovoj privatnoj investiciji, a ne investiciji tvrtke Antidra. S njegovim ulaganjem u Bugarskoj, tvrdi, upoznate su i hrvatske porezne vlasti.

Španjolska i češka tvrtka, a vlasnici u Zagrebu, Samoboru i Svetoj Nedelji

Tvrtka Cash Expert d.o.o. od 2016., prema hrvatskom Sudskom registru, u vlasništvu je srpske državljanke Lidije Rajković. Prije toga osnivač i vlasnik tvrtke bio je Igor Tambić, sada vlasnik i direktor zagrebačke tvrtke Marea-plus d.o.o. i vlasnik također zagrebačke tvrtke za prodaju nekretnina Est-Con d.o.o. čiji je jedan od poznatijih investicijskih projekata bila gradnja stanova Anindol u Samoboru.

Međutim, iza tvrtke Cash Expert d.o.o., kako sami navode na svojim internetskim stranicama, stoje istoimene tvrtke registrirane u Španjolskoj (u Barceloni) i Češkoj, a tvrtka odobrava lihvarske kredite hrvatskim građanima pozivajući se na španjolske propise. U slučaju spora, odnosno neurednog plaćanja kredita ugovara se nadležnost suda u Španjolskoj, kao što i Ferratum ugovara nadležnost suda na Malti kako bi onemogućili ili barem otežali pravnu zaštitu hrvatskih građana.

Upiti portala Direktno bez odgovora

U javnom registru češkog Ministarstva pravosuđa kao vlasnici tvrtke Cash -Expert s.r.o. se od 2015. navode hrvatski državljani Goran Zečević i Igor Tambić.

Direktor tvrtke je Goran Zečević, a Igor Tambić prokurist od 2016. Član Nadzornog odbora je od 2018. također hrvatski državljanin Juraj Bahnik.

Zečević je, inače, vlasnik i direktor agencije za nekretnine u Svetoj Nedelji Top-home d.o.o., a ranije je bio i jedan od članova uprave Magme Goranka Fižulića.

I Tambić i Zečević još uvijek su vlasnici žiga vezanog uz poslovanje tvrtke Cash Expert registriranog u hrvatskom Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo.

Tambić je, osim toga, aktivan član Rotary kluba, a Zečević Lions kluba.

Bivši obavještajac kao član nadzornog odbora u Češkoj

Juraj Bahnik, predsjednik je Vijeća češke nacionalne manjine Grada Zagreba i Društva Čeha Češke besede. Inače, 2007. skinut je s liste SDP-ovih kandidata za Sabor nakon što je otkriveno kako je upravo Bahnik bio šef analitike u Protuobavještajnoj agenciji RH kada su za mandata Franje Tureka 2005. masovno prisluškivani novinari.

Američka tvrtka, porezni dug...

Treću grupaciju tvrtki koje odobravaju lihvarske kredite putem interneta čine tvrtke u vlasništvu obitelji Uzelac. Peco agency projekt (osnivač tvrtke je Peco Agency tvrtka registrirana u SAD-u – poreznoj oazi Wyoming), Get Code d.o.o., Red star code d.o.o., Digital Rapsody d.o.o., Bonus solucio d.o.o., Unesa d.o.o…. tvrtke su u vlasništvu Predraga i Sanje Uzelac, te Uzelčeve američke tvrtke, a direktori su Predrag, Nenad Uzelac, Sanja Uzelac te Maja Novaković.

O poslovanju Uzelca, inače sina istaknutoga borca NOB-a, nekadašnjeg člana predsjedništva Saveza antifašističkih boraca i antifašista i jednoga od osnivača Saveza društava Josip Broz Tito Nikole Uzelca, portal Direktno i drugi mediji već su ranije pisali. Nikolu Uzelca je, inače, 2012. tadašnji hrvatski predsjednik

Ivo Josipović odlikovao redom Stjepana Radića za doprinos u antifašističkoj borbi.

Njegova tvrtka Peco Agency c.o. registrirana u SAD-u 1998. zbog neplaćanja poreza ugašena je, a on je potom gotovo istoimenu tvrtku Peco Agency c.o. LLC osnovao 2004. koja je također neuredni platiša poreza posljednjih godina u SAD-u.

Uzelac je još od '90 prisutan na hrvatskom tržištu lihvarskih kredita. Osim tvrtki u SAD-u ima i tvrtku Kennan Investments na Britanskim Djevičanskim Otocima, kao i tvrtku Andijk s.r.o. u Češkoj.

Njegov obrazac poslovanja ranijih godina je bio takav da je kredite odobravao preko nekoliko tvrtki otprilike tri godine. Nije slao izvještaje o njihovu poslovanju Financijskoj agenciji već je čekao da ih država ugasi, a on osnivao nove i nastavljao raditi preko njih . I tako redom. Sada aktivne tvrtke preselio je iz Zagreba, nakon što je portal Direktno, počeo pisati o njegovom poslovanju i nakon što su se za njega zainteresirale nadležne institucije. Sjedište njegovih tvrtki sada je u Suhaji, mjestu u okolici Čazme u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Veze s Hezbollahom i financiranje terorizma

Inače, inozemne Uzelčeve tvrtke ne spominju se ni u nikakvim aferama, s izuzetkom one na Britanskim Djevičanskim Otocima. Naime, na istoj prestižnoj adresi u glavnome gradu te off-shore oaze prije desetak godina Amerikanci su ušli u trag libanonskoj tvrtki Ovlas trading koja je financirala terorističku aktivnost libanonskoga šijitskog pokreta Hezbollah i koja osim iste adrese nema drugih veza s Uzelčevim tvrtkama.

Ona je otkrivena u procesu razotkrivanja financijske mreže Hezbollaha u Gambiji, Libanonu, Kongu, Angoli i na Britanskim Djevičanskim Otocima koju su vodila braća Ali i Husayn Tajideen, ponajveći afrički financijeri Hezbollaha. Ali, jedan od bivših zapovjednika Hezbollaha, i Husayn financijer i podupiratelj, braća su Hassima Tajideena, kojeg je SAD još ranije označio kao milijunskog financijera Hezbollaha i stavio ga na crnu listu i koji je formalni vlasnik Ovlas tradinga.
Mreža je uključivala građevinske tvrtke, supermarkete u Africi, tvrtke za proizvodnju voća, trgovinu dijamantima i nekretninama.

Hrvatska narodna banka nenadležna, upozorava na rizik...

U Hrvatskoj narodnoj banci ističu kako je "Ferratum banka temeljem ovlaštenja nadležnog tijela Republike Malte ovlaštena pružati bankovne usluge, kako u matičnoj državi, tj. Malti, tako i neposredno na području ostalih država članica Europske unije, a time i na području RH. Istovremeno, temeljem važećih propisa RH i EU, Hrvatska narodna banka ne daje odobrenja za rad niti prudencijalno nadzire poslovanje kreditnih institucija iz drugih država članica EU koje neposredno pružaju usluge u RH - nadzor njihovog poslovanja obavljaju nadležna tijela država članica koja su im izdala odobrenje za rad".

O opasnostima i rizicima poslovanja s Ferratumom, podsjećaju hrvatsku javnost upozorili su još u rujnu 2016.

"Kod sklapanja ugovora s takvim institucijama klijenti moraju uzeti u obzir da Hrvatska narodna banka ne može osigurati praćenje zaštite potrošača na razini na kojoj to čini za klijente domaćih kreditnih institucija kojima je izdala odobrenje za rad i čije poslovanje nadzire. Za kreditne institucije iz drugih članica EU mogu, naime, sukladno propisima matične države u kojoj imaju odobrenje za rad, važiti drugačija pravila poslovanja", naglašavaju iz HNB-a.

Glede ostalih spomenutih tvrtki u HNB-u ističu, među ostalim, da se "radi o nebankovnim financijskim institucijama registriranima u inozemstvu i Republici Hrvatskoj, a koje direktno (putem interneta) pružaju usluge odobravanja potrošačkih zajmova rezidentima Republike Hrvatske. S obzirom na važeće propise Hrvatska narodna banka nije nadležna za nebankovne financijske institucije, ni za one koji imaju sjedište u Republici Hrvatskoj, ni za iste takve institucije koje pružaju usluge iz drugih država članica EU-a".

Istraga Ureda za sprječavanje pranja novca i USKOK-a...

U Uredu za sprječavanje pranja novca za portal Direktno cijeli slučaj komentiraju kako je"sukladno

odredbama Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma te međunarodnim standardima, Ured hrvatska financijsko-obavještajna jedinica.

Primarna funkcija Ureda je zaprimanje i analiza informacija te sumnjivih transakcija koje mu obveznici (banke i dr.), nadležna državna tijela i inozemne financijsko-obavještajne jedinice dostave u vezi sa sumnjom na pranje novca, povezano predikatno kazneno djelo ili financiranje terorizma.

Nakon analitičko-obavještajne obrade zaprimljenih sumnjivih transakcija, kada u individualnom slučaju u vezi s transakcijom, određenom osobom ili sredstvima postoje razlozi za sumnju na pranje novca i s time povezana predikatna kaznena djela i/ili financiranje terorizma u zemlji i/ili inozemstvu, Ured slučajeve dostavlja nadležnim državnim tijelima na daljnje postupanje za potrebe provođenja daljnjih postupaka nadležnih državnih tijela (provođenje izvida i kriminalističkih obrada, financijskih istraga i kaznenih postupaka) u cilju pokretanja kaznenog postupka za kazneno djelo pranje novca, povezano predikatno kazneno djelo i kazneno djelo financiranje terorizma".

"U svom postupanju Ured pribavlja bankovne, osobne i obavještajne podatke iz zemlje i inozemstva te se isti označavaju kao klasificirani podaci za koje je utvrđen i odgovarajući stupanj tajnosti. S obzirom na karakter tajnosti tih podataka, postupci koje provodi Ured temeljem Zakona su tajni.

Ured stoga nije ovlašten iznositi u javnost informacije, podatke i dokumentaciju u svezi s konkretnim slučajevima na kojima radi ili na kojima je radio ili koje dostavlja na daljnje postupanje drugim nadležnim tijelima u RH ili inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama", stoji u službenom odgovoru portalu Direktno.

Iz Državnog inspektorata za portal Direktno odgovorili su kako formalno spomenute pojedinačne" tvrtke ne podliježu Zakonu o potrošačkom kreditiranju, dok za tvrtke čije je sjedište u Češkoj i Bugarskoj tržišna inspekcija nema zakonskih osnova u slučaju možebitnih poduzimanja upravnih mjera u drugoj državi članici Europske unije" te pozvala potrošače da prijave sve nepravilnosti vezane uz rad društava registriranih u Hrvatskoj.

Dakle, dok Hrvatska narodna banka tvrdi kako nema zakonskog uporišta za nadzor u njihovom slučaju, drugačije mišljenje o njihovu poslovanju ima Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (USKOK) i Ured za sprječavanje pranja novca Ministarstva financija. Kako neslužbeno doznajemo, upravo Ured za sprječavanje pranja novca, Porezna uprava i USKOK provode izvide u konkretnim slučajevima, a neki od spomenutih poduzetnika, podsjetimo, već su i ranije bili predmetom istrage hrvatskih nadležnih tijela, kao i partnerskih agencija SAD-a.

https://direktno.hr/direkt/ekskluzivno-otkrivamo-tko-su-hrvatski-drzavljani-koji-stoje-iza-inozemnih-tvrtki-i-glume-strane-investitore-207952/

Parčići u tri čina:

Mrak, solari, lanac i katanac

Za koji dan u Grubore i Gošić, a onda u rujnu i u Varivode, ratne toponime smrti i zločina nad srpskim civilima, mahom starčadi koja svoje kuće nije napustila ni u Oluji, obići će zajedno hrvatski i srpski dužnosnici, kako bi vidjeli na što su se sveli ostaci života u tom bukovičkom kraju i mogu li pomoći da ono malo preostalih ljudi vrati dostojanstvo makar u završnici svoga ljudskog trajanja. Neki srpski povratnici, ne samo u Bukovici, nego i u Lici, na Baniji i Korudnu, žive i danas bez struje, vode, asfalta, sami i zaboravljeni na razvalinama svoga života. Navodno je čak 80-ak takvih sela i zaseoka u Hrvatskoj, koja će se, unatoč tim nečovječnim prizorima, rado pohvaliti kako je već sedam godina punopravna članica Europske unije. A i dalje dio njezina stanovništa guta mrak i beznađe...

U Parčiće, svega 15-ak kilometara od Kistanja, dolazili smo nekoliko puta, bez političara i njihova protokola, nekim slučajem uvijek zimi, kad bi tama polegla na malobrojne seoske krovove već u rano poslijepodne, a selo, bez struje, pritisla prerana noć i beživotna tišina. Dolazili smo i kasnije, kad je iz svake od onih pet-šest kuća s povratnicima, u sumrak upaljena štedljiva žarulja obasjavala otužnu sudbinu ljudi osuđenih na samoću i zaborav.

6. Davorka Blažević

Novinarski projekt:
Život u mraku 21. stoljeća - ljudsko pravo na osnovnu infrastrukturu

Elektronička publikacija:
TRIS

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
19. kolovoza 2020.

Sreća na solarnim panelima…

Nama se tada njihova sreća što napokon imaju struju na koju su čekali dugih 15-ak povratničkih godina, činila nekako pretjeranom, gotovo iracionalnom, jer je to svjetlo samo do kraja razotkrivalo sramotu onih koji su ih osudili na tako nehumano bivanje. Uvijek s istom knedlom u grlu išli smo među te samotnjake, usidrene usred ničega, i kad nisu imali struju, pa i kad su im montirani solari, nekako sluteći da se život odavno iselio odatle, da će ga teško biti vratiti ikad više, i da se samo još čeka formalan odlazak njegova "zadnjeg Mohikanca"…

Parčići nisu u itineraru državnog vrha koji je, u ime pomirenja i suživota, odlučio 25 godina nakon rata napokon pledirati za mir i normalizaciju odnosa između Hrvata i Srba koji dijele istu zemlju, isto nebo, isto sunce. Ali, u našem itineraru jesu. Otišli smo ponovo tamo s razlogom.

Dokumentirati učinke trome, licemjerne politike koja se uvijek radije bavi reanimacijom, negoli revitalizaicjom života. Koja uvijek kasni, koju više zanimaju medijski efekti njezinih gesta, negoli stvarni učinci na život konkretnih ljudi. Koja je stoga jalova, neiskrena i samoživa.

Kad smo 2014. prvi put došli u Parčiće, u zaseok Vukše, potaknuti informacijom da se petero mještana vratilo u svoje kuće, i odlučilo trajno živjeti na svojim ognjištima, nismo se mogli načuditi što to, kakva to nevolja, može natjerati ljude da se ovdje vrate i žive u dobrovoljnoj izolaciji, u bespuću Bukovice koja češće čuje zavijanje vukova negoli ton ljudskog glasa.

Do Parčića vodi izlokani seoski put, kamenit, razrovan, opasan i za raštimane konjske zaprege, kamoli za današnje automobile. To je prva prepreka s kojom se suočite, i kad je uspijete uspješno savladati, sami sebi obavezno date riječ da tom oprtinom više nećete tako lako proći. Nije to razmažena reakcija gradskih namjernika, vjerujte, to je suočenje sa stvarnošću. Zbog koje, uz ostalo, povratnici nisu u svom selu često viđali goste…

Andrijin tranzistor

Tada, te 2014., u tri kuće bilo je ukupno petoro ljudi. Bez struje, vode, asfalta. Živjeli su tu Rade i Stoja Vukša, u koliko-toliko obnovljenoj kući, sićušna, gluha starica Cvjeta Vojvodić i njezin gotovo slijepi sin Andrija, a niže Rade i Stoje, sam, nakon smrti svoje nepokretne žene, živio je i još vitalni Jovan Vukša. Najmlađi među njima, bio je Andrija, tada u 72 –oj. Ta šačica osuđenika na slobodi, u zaseoku Vukše, živjela je u neslozi i svađi. Nitko s nikim nije govorio, nitko nikomu u kuću nije dolazio, sve zbog međa, onih zapuštenih, u draču i korov zaraslih, njiva i livada koje nitko od njih nije bio u stanju obrađivati, ali su se za njih bili kadri poklati…

Cvijeta i Andrija živjeli su od mirovine, 1800 kuna mjesečno, i oko tisuću kuna socijalne pomoći. Andrija je imao desetak koza, tu i tamo znao je brati smilje, životario u neimaštini. U kući nije bilo ni voštanice. Poluslijepom Andriji to ne bi puno ni značilo, a bolesna, nemoćna majka u 90-tim godinama života, nije marila ni za čim, pa ni za svjetlom. Andrija je veliki "hajdukovac", a od svega što je u svojoj čađavoj kućici imao, najvrjedniji mu je bio tranzistor koji se, kako je znao reći, nikad nije gasio.

Parčići su prije rata imali struju. Uvedena im je daleke 1967.Imali su i stotinjak stanovnika. Rat je odnio sve. Ljudi su izbjegli u Srbiju, dalekovodi i trafostanica uništeni i činilo se da je s Olujom ovdje život nepovratno izdahnuo. No, ovih pet nostalgičnih seljana, odlučnih umrijeti u zavičaju, vratilo se 2001. Doslovce da ovdje umru, ne da žive. Jer ovo što u Vukšama fingira život, zapravo je njegova bizarna imitacija, mučna i čovjeka nedostojna.

Rade se tada brinuo za svoju bolesnu Stoju, tjerao na ispašu 20-ak ovaca, brinuo se za dvije kokice i jednog pijetla, a pohvalio nam se da ima i vinograd s 300 loza, da je bilo panja na kojima je ubrao i po pet kila grožđa. Imali su i agregat, pa ih mrak nije morio, ali se često kvario, zadavo im glavobolje, a i bolest, starost i samoća uzeli su svoj danak…

Jovan je bio najvitalniji, i doimao se nekako najsrčaniji, kao da mu baš ništa na svijetu ne manjka, uvijek dobre volje, uvijek spreman na šalu, pričljiv i gostoprimljiv. A opet pomalo agresivan, žestok. Radio je u benkovačkom "Radniku", bio je zidarski meštar, gradio po cijeloj Dalmaciji, ali su mu Split, pa i Biograd, na vrhu ljestvice,

najviše su ga se dojmili i najljepše uspomene iz njih nosi. U Splitu je odslužio i vojni rok, u JNA bio kuhar i danas mu to iskustvo itekako pomaže otkako je ostao sam.

Svjetleća "božićna dekoracija"

Kada smo dvije godine poslije, 2016., dan nakon katoličkog Božića, opet posjetili Parčiće i Vukše, bili smo svjedoci prave svečanosti priređene za ono malo ljudi. U selo su stigli solari, napokon svjetlo, struja…! Stigao je i župan šibensko-kninski osobno. Jer, to je veliki uspjeh koji zaslužuje da se u selu i sam "poglavar" ukaže. Nije mala stvar dobiti struju u 21. stoljeću! Ono u socijalizmu i ono u "krajini" se ne računa. Ovo je sada bolje, modernija, europska struje, iz solarnih panela…

U "velikom događaju" sudjelovali su UNDP, Fond za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost i Šibensko-kninska županija. U svaku povratničku kuću postavljen je sustav solara koji je stajao po kući 50 tisuća kuna. Posebno ih je obradovalo što naknadu za potrošenu struju neće plaćati. UNDP-ov koordinator projekta Mislav Kirac tada nam je rekao kako su u Vukšama postavili tri sustava, u županiji šibensko-kninskoj 8, a u Hrvatskoj ih je ukupno 46.

Jovan je struju primjereno dočekao: šarenim blagdanskim lampicama na ulazu u kuću, kako i priliči Božiću, mada je pravoslavne vjere, ali štuje Jovan i katoličke blagdane.

Rade je bio sretan zbog struje, govorio nam kako se ponovo rodio, da mu struja znači sve, nema života bez struje, a 15 godina proveo je uz sjenu voštanice… Njegova Stoja svjetlo je dočekala u krevetu, razboljela se…

Cvjete više nije bilo, Andrija ostao sam. Na spomen struje, licem mu se razliva osmijeh, ima sada i frižider, pun je planova, sprema se sve okrečiti, kaže da dosad nije ni vidio gdje živi, što od slabog vida, što od mraka… U planu mu je nabaviti televizor, štednjak, mobitel već ima. Vratila mu se volja za životom…

Šest godina poslije, samo je Jovan u Vukšama…

I, eto nas u Parčiću ponovo par dana prije odlaska državnog izaslanstva u Grubore i Gošić. Želimo se uvjeriti da u Vukšama solari rade i da još uvijek imaju za koga. Ali, u Vukšama caruje tišina. Na dvorišnim vratima Rade i Stoje lanac i katanac. Umrli su oboje. Ovdje nitko više ne živi, struja više nikome tu ne treba, a solarni paneli se pune i prazne ničim izazvani…

Ni Andrije nema. Živ je, ali dosadio mu čemer i samoća, i kad je majka umrla, nedugo zatim otišao rođacima u Biovičino Selo. U njegovom starom sobičku, zadimljenih zidova crnih od čađe, još su razbacani tragovi nekadašnjeg života. Prazno posuđe, kartonska ambalaža, odjeća obješena o drvenu granu čavlom zataknutu za plafon, jedan kaput beživotno visi na improviziranoj vješalici kao da će nekom još zatrebati. Majčin. Postelje još razgrnute baš kao da je nedavno netko ustao iz njih. Dvorište obraslo u korov, niže u ogradi, prazne boce, povratna plastična ambalaža, tragovi životinjskog izmeta i jednog bivšeg života.

U Vukšama je ostao samo Jovan. Pred kućom mu i dalje ona ista božićna dekoracija, dvorištem trčkara bijelo-crna razigrana kujica, Olga je zove, a on se doima jači i moćniji negoli ga pamtimo. Rumena lica, raširenog u široki osmijeh, pozdravlja nas domaćinski, nudi piće. Ne smeta mu što je sam. Mada ni rakiju, kaže, nema s kim popiti. Ali, njegovi Medviđani, Hrvati, s kojima odavno druguje, dolaze mu svako malo iz Kistanja, a i on ode tamo. Znade Jovo i do Benkovca i Biograda otići…

- Da mi što zatreba, moji ljudi će odmah doći i donijeti mi. Stoke nemam, ma ni kokoši, ne mogu ja to, ostario sam - kaže Jovan, danas 80-godišnjak, ali još u snazi. Živi od mirovine koju je zaradio u benkovačkom "Radniku", deset godina je zidario i u Biogradu i Splitu, sve dok ga Tuđman i Milošević, kako veli, nisu otjerali. Za ono što je radio za vrijeme rata, uglavnom u Kninu i Benkovcu, nije mu ništa poslodavac uplaćivao, pa je njegova mirovina jedva 1400 kuna.

(Ne)poštovanje života

Žali se da struje u kući i dalje nema sve dok sunce ne dođe.
- Loše su baterije, trebalo bi ih zamijeniti. Frižider mi ne može raditi, svako malo ostanem bez struje i sve se iz frižidera rastopi. Prvi sam se poslije Oluje došao u Parčiće i trebao sam tražiti da mi odmah vrate moju struju koju sam i prije rata imao u kući. A ne ovako,

struje čas ima, čas nema- priča nevoljko Jovan. Voda nije problem, imaju, kaže, bunar koji nikad ne presušuje, 500 metara povrh kuće.

Posuđe oprano, posloženo na sudoperu, stol očišćen, bez ostataka hrane, nema nereda.

- Skuvam je sebi, bio sam kuvar u vojsci, služio u komandi ratne mornarice u Splitu. Radio sam crkvu Velike Gospe u Splitu, i šest nebodera na bivšoj Avnojevoj ulici - prisjeća se.

Nije ga strah samog u selu. A od čega?, pita.

- Pa od vukova,samoće…

Ma ne, zašto bi se bojao. Vukovi zavijaju svake noći, čagljevi, divlje svinje, dođu i pred kuću, ali ako ih ne diraš, nema opasnosti- kaže jedini stanovnik u Vukšama.

Ima Jovan dvije kćeri i sina, jedna kći u Austriji druga u Zagrebu, ima i šestoro unučadi.

- Sve kako mi Bog odredio - veli, ispraćajući nas iz svog doma, sam, zadnji koji je ostao u toj pustoši usred ničega. Odlučan svoju dionicu, svoj na svome, odraditi do kraja…

Eto, tako to biva kad politika drži više do političkih gesta negoli do živih ljudi. Ljudi pomalo odlaze, prazne kuće ostaju, stare i nove, sve pod ključem. Na geste se zaboravi, a kilometri i kilometri bespuća ostaju nepovratno prazni. Predugo se čekalo, premalo respektiralo život, ponižavalo žive, poigravalo s njihovim dostojanstvom. Kao da su odavno otpisani, mrtvi…

http://tris.com.hr/2020/08/parcici-u-tri-cina-mrak-solari-lanac-i-katanac/

Promise.hr
UDRUGE ZA MEDIJSKO PROMICANJE ISTINE

PROVELI SMO DAN S PRODAVAČIMA ČASOPISA O BESKUĆNIŠTVU:

Sve je više siromašnih, ali to KAO DA SE SKRIVA; učenici nas se ne srame otkad smo im pričali o beskućništvu

7. Damir Kramarić

Novinarski projekt:
Unaprijedimo ljudska prava siromašnih i potrebitih osoba te beskućnika u Zagrebu

Elektronička publikacija: Promise.hr

Broj objavljenih članaka: 16

Datum objave izabranog članka: 24. rujna 2020.

Znate li da prodavači '**Uličnih svjetiljki** - časopisa o beskućništvu i srodnim temama', koji su i osobno iskusili beskućništvo - sami pišu tekstove za novine koje potom prodaju na ulici, kako bi zaradili za hranu? Znate li da pišu iznenađujuće dobro?

Je li vam poznato da je riječ često o ljudima koji su godinama radili u nekoj velikoj firmi (Industrogradnji, Viaduktu, Tvornici duhana Zagreb…), a koji su ostali bez posla nakon što su te tvrtke uništene ili su propale?

Mnogi od njih kasnije su se razboljeli te nisu mogli naći novi posao. Beskućnik bi, dakle, mogao postati svatko od nas.

'Ne želimo da se ponove mjeseci kad smo morali bježati jedni od drugih'

U zadnjem broju **Uličnih svjetiljki** prodavači su opisali kako su proživjeli višemjesečnu karantenu, period u kojem nisu mogli prodavati časopis od čije prodaje zarađuju za kruh:

"Nema spasonosnog respiratora koji će nam pomoći platiti režije i napuniti hladnjak. Nemoć, nervoza, izolacija. Ne možemo ni do doktora kojemu smo se naručili prije tri mjeseca. A što je najgore, ne zna se do kada tako. Izdržati u karanteni bilo je jako, jako teško. Ali eto, nekako smo i to izdržali. Iako su rekli da bi se virus mogao vratiti, želim nam svima da se ne ponove ovi teški mjeseci u kojima smo morali bježati jedni od drugih, zatvoriti se u svoje sobe i kao

hipnotizirani gledati kada će nam na televiziji javiti da možemo izaći", napisao je **Zvonko Kutin**, jedan od 40 hrvatskih prodavača časopisa o beskućništvu i srodnim temama.

Urednica Uličnih svjetiljki, gospođa **Dunja Osojnak Marinović** te osoba zadužena za distribuciju, gospođa **Vlatka Bakran** (obje **volonterke**), vrlo ljubazno su pomogle gore potpisanom novinaru **Promise.hr**-a da dođe u kontakt sa zagrebačkim prodavačicama i prodavačima te iz prve ruke dozna može li se nakon razornog potresa i 'lockdowna' preživjeti od prodaje časopisa o beskućništvu u centru Zagreba.

Prije nekoliko godina prodavali 20 časopisa dnevno, sada jedva pet!

"Danas je puno teže nego ranije. Prije sedam-osam godina smo prodavali 15 do 20 časopisa dnevno, a prije potresa – deset do petnaest komada. Sada prodamo jedva 5-6 primjeraka, a na ulici stojimo po sedam – osam sati dnevno. Unatoč tome, ima dana kada ne prodamo niti jedan primjerak! Neimaština je, nemaju ljudi novca. Osim toga, nakon potresa je puno manje života u centru grada. Mnogi su otišli i ne dolaze više u svoje domove. Mi prodavači najbolje to možemo osjetiti", tumači **Tomica**, a uzdasima i kimanjem potvrđuju i ostali prodavači – **Nevenka**, **Ljilja** i **Ilija**.

Tomica pojašnjava da ni to malo novca što zarade ne smiju odmah potrošiti, jer dio trebaju sačuvati za kupovinu novih časopisa. Njih potom prodaju po dvostruko višoj cijeni od nabavne (kupe ga po 4, a prodaju za 8 kuna; četiri kune ostaje izdavaču za tiskanja novog broja; to je formula koja vrijedi za sve članove Međunarodne mreže uličnih novina – kojima pripadaju i Ulične svjetiljke – op. a.).

Tumače nam da su u današnje vrijeme ljudi nekako nervozniji nego prije pet, ili deset godina…, govore da je ranije atmosfera u Zagrebu bila puno ugodnija.

"Mnogi su u depresiji, više je agresivnih ljudi neko ranije. Otuda i lošije ozračje. I ulice su postale opasnije. Prije sedam, osam godina mogli ste u pola noći slobodno šetati Trgom bana Jelačića, ali danas je to vrlo opasno", otkrivaju Tomica i Ljilja, zagrebački prodavači s najduljim 'stažom'.

Primjećuju da je sve više siromašnih, ali to kao da se skriva.

ZASTANIMO I POMOZIMO, BESKUĆNIK BI MOGAO POSTATI I SVATKO OD NAS

Naš projekt **'Unaprijedimo ljudska prava siromašnih i potrebitih osoba te beskućnika u Zagrebu'***, jedan je od 86 projekata koji su ljetos prihvaćeni na natječaju* **Agencije za elektroničke medije**.

Želja nam je bila da kroz priče o konkretnim ljudima senzibiliziramo širi krug javnosti kako bi pomogli tim ljudima te razbili neke predrasude o beskućnicima i osobama koje žive na rubu siromaštva ili u velikoj oskudici.

Riječ je, naime, o tisućama ljudi koji, najčešće ne svojom krivnjom, preživljavaju u teškim uvjetima, često osamljeni i bez odgovarajuće potpore institucija i društva. Šira javnost za njihove sudbine najčešće i ne zna, jer mediji rijetko ili površno o njima govore i pišu.

Časopis **Ulične svjetiljke** *nemjerljivo mnogo je učinio na osvjetljavanju ovog problema i na nesebičnom pomaganju, a posebno na ublažavanju posljedica samoće te na ljudskoj potpori osobama koje su se, u jednom trenutku, našle na marginama društva (te margine, su nažalost, sve napučenije).*

Nadamo se da će priče ovih ljudi potaknuti i naše čitatelje da zastanu i pomognu, ako se nađu u takvoj prigodi.

”O sve većoj skupini ljudi koja živi u krajnjoj neimaštini ne govori se ni u Saboru, gdje bi narodni zastupnici više pažnje morali posvetiti tom problemu”, ističu.

Kroz životne muke naučili koliku snagu ima lijepa riječ

Na pitanje: otkud onda toliko pozitivne energije, ljudskosti, topline, dobrote pa i optimizma – u pričama časopisa o beskućništvu, odgovaraju da su kroz svoje životne muke jako dobro naučili koliku moć ima lijepa riječ, odnosno koliko ona čovjeku može popraviti dan.

”Prodajući Ulične svjetiljke upoznali smo mnoge dobre ljude i stekli dosta prijatelja. Tisuću puta bolje se čovjek osjeća kada mu netko priđe i nasmiješi se. To vrijedi više od novca kojega zaradimo. Kroz kontakte s ljudima stekli smo samopouzdanje i novi smisao, vjeru u život”, objasnio je Tomica (63), prodavač kojega možete svakodnevno sresti na početku Jurišićeve ulice, kod Turističkog centra.

Tomica je rođeni Zagrepčanin, završio je za KV pivara, radio godinama u Zagrebačkoj pivovari, no život ga je, kako reče, u jednom trenutku odveo na stranputicu…

Trenutno je podstanar u Trnju, a ranije je živio i na ulici.

”Svi smo to iskusili, makar u jednom periodu života. Preko prijatelja sam doznao za projekt Uličnih svjetiljki te sam 2011. postao ulični prodavač”, ističe on.

Naši sugovornici opisali su nam i neka svoja vrlo pozitivna iskustva.

Ravnatelj ih pozvao u gimnaziju da djeci govore o siromaštvu

”Ravnatelj Gornjogradske gimnazije pozvao je prošle godine svih osmero nas zagrebačkih prodavača da održimo predavanje u školi. Govorili smo o sebi, o siromaštvu i beskućništvu te o prodaji Uličnih svjetiljki. Ravnatelj je djeci rekao da nas se ne srame, da nam priđu i porazgovaraju s nama, kada nas sretnu na Trgu, u Jurišićevoj ili na Dolcu. Nakon tog predavanja, djeca nas često prepoznaju pa kažu: ‘Vi ste bili u našoj školi’. Nerijetko kupe i časopis. Sve to nas posebno oraspoloži”, ispričala je **Nevenka Pauker** (66), koja Ulične svjetiljke prodaje od 2018. godine. Njezino prodajno mjesto je prolaz uz Ilički neboder.

Gospođa Pauker radila je u **Tvornici duhana Zagreb**, sve dok tvornicu nisu zatvorili, a zgradu srušili. Kasnije se razboljela te je danas trajno nesposobna za rad. Prima socijalnu pomoć od 920 kuna, no od tog iznosa, kaže, ne može preživjeti. Kada je od kolegice Ljilje čula za Ulične svjetiljke, primila se posla.

”Često na Trgu sretnem svoju unuku **Niu** i njezine kolegice iz Djevojačkog zbora **Mozartine**. ‘Bok bako!, viče ona iz daleka, kada dolaze na probe u Gundulićevu. Svaki puta pozdrave me i njezine prijateljice”, sa smiješkom priča gospođa Pauker. Nije trebala ni objašnjavati koliko joj znači što se u takvim prigodama ne osjeća odbačeno.

Prisjetila se potom i dobre žene koja joj je neki dan darovala 50 kuna, a nije htjela uzeti časopis.

”Sve znam, sve razumijem’, samo je kazala gurajući mi novčanicu u ruku. Mislim da devedeset posto ljudi razumije kakva nas je situacija potjerala na cestu”, dodaje prodavačica koja je ranije odlazila kod časnih sestara u Jukićevu na besplatan topli obrok, no koja tamo više ne odlazi, jer u vrijeme ručka prodaje časopis.

Bivši novinar, sada franjevac, pokrenuo Ulične svjetiljke

Projekt časopisa o beskućništvu i srodnim temama (Ulične svjetiljke), kojega je u Hrvatskoj pokrenuo **Fra Siniša Pucić**, bivši novinar riječkog Novog lista, zajedno s **Franjevačkim svjetovnim redom s Trsata**, ne podrazumijeva samo financijsku potporu ljudima u nevolji.

Puno je više od toga, tumače nam ulični prodavači, s kojima smo razgovarali u prostorijama **Hrvatske mreže za beskućnike** u Branimirovoj 53 u Zagrebu (zahvaljujemo **Slavku Mađoru** i **Zvonku Mlinaru** što su nam opet otvorili vrata), a kasnije i na njihovom radnom mjestu – na ulici.

”Ljetovali smo u kolovozu ove godine na pustom otoku sv. Petar kod Malog Lošinja. Bilo je nezaboravno! Bili smo prvi civilni gosti tog otoka. Franjevci su nam ustupili ljetnikovac, gdje smo odmarali i družili se. Taj otok nema ni dućana ni doktora, ali zato je valjda i bilo tako posebno. Zahvalni smo franjevcima, volonterkama i volonterima Uličnih svjetiljki što su nam omogućili toliko radosti”, prisjetila se ljetošnje avanture Nevenka Pauker pa dodala da su zajedno s ljudima okupljenih oko Uličnih svjetiljki proveli četiri dana u Međugorju, gdje su se družili s volonterima iz cijelog svijeta. Bilo im je također predivno.

Nadovezali su se i ostali prodavači s pregrštom pohvala na račun fra Siniše Pucića, koji, kako su nam istaknuli, posebno brine o beskućnicima i ljudima u potrebi te koji je i najzaslužniji što projekt Ulične svjetiljke već godinama osvjetljava i njihov put.

http://promise.hr/sve-je-vise-siromasnih-ali-to-kao-da-se-skriva-ucenici-nas-se-ne-srame-otkad-smo-im-pricali-o-beskucnistvu/

VIJESTI I SAVJETI

Hoće li 'novo normalno' dovesti do još većeg broja smrti od raka?

Zbog straha od koronavirusa postoji opasnost da ljudi zanemare druge zdravstvene probleme, pa bi se moglo dogoditi da se dijagnosticira manje novooboljelih od raka i pogoršaju ishodi liječenja onkoloških bolesnika, više puta je javno upozorio predsjednik Hrvatskog onkološkog društva Eduard Vrdoljak.

I prije proglašenja epidemije koronavirusa, i njezinog utjecaja na zdravstvenu skrb, hrvatsko zdravstvo bilo je na koljenima. Prema broju smrti od raka na 1000 stanovnika Hrvatska se godinama nalazi na vrhu liste europskih zemalja.

Prema najnovijim podatcima, koje je ovih dana objavila Međunarodna agencija za istraživanje raka (IARC), Hrvatska je, u usporedbi s ostalim europskim državama, zemlja srednje visoke incidencije (15. od 27 zemalja), ali je mortalitet od raka i dalje izrazito visok. Po broju smrti od raka na 1000 stanovnika nalazimo se na visokom petom mjestu, odmah iza Slovačke, Poljske, Cipra i Mađarske.

Radi se zapravo o preliminarnim procjenama incidencije i mortaliteta od raka, a IARC ih provodi u suradnji s Europskom komisijom i njenim Europskim sustavom informacija o raku (ECIS) te objavljuje svake dvije godine za 185 zemalja.

Ovih dana objavljene preliminarne procjene za EU-27 zemalja temelje se na podacima europskih registara za rak, a prema njima u našoj će zemlji 2020. biti dijagnosticiran 25.001 novi slučaj raka. U isto vrijeme

8. Ivana Kalogjera Brkić

Novinarski projekt:
Utjecaj pandemije COVID-19 na porast broja oboljelih i umrlih od raka

Elektronička publikacija:
NISMO SAME

Broj objavljenih članaka: 7

Datum objave izabranog članka:
30. srpnja 2020.

procjenjuje se da će od raka 2020. godine umrijeti 14.216 ljudi.

Osim samih statistika, ono što zanima i bolesnike i donositelje odluka u zdravstvu sama je prognoza bolesti.

„Preživljenje od raka za većinu sijela u Hrvatskoj u porastu je u zadnjih 15 godina. Zabrinjava, međutim, činjenica da smo unatoč postignutom napretku još uvijek za većinu sijela u donjoj polovici europskih zemalja prema postignutom preživljenju. Od tridesetak zemalja u Europi za koje su objavljeni podaci u velikom CONCORD-3 istraživanju, Hrvatska se nalazi među pet zemalja s najlošijim preživljenjem za rak pluća (10 %), prostate (81 %), želuca (20 %), debelog crijeva (kolon 51 %, rektum 48 %) i mijeloidnih leukemija u odraslih (32 %). S pozitivne strane, preživljenje za zloćudne bolesti u dječjoj dobi (limfomi (95 %), tumori mozga (73 %) i akutna limfoblastična leukemiju (85 %)) je usporedivo s preživljenjem u razvijenijim europskim zemljama. Za druga česta sijela raka u Hrvatskoj poput dojke (79 %), melanoma kože (77 %) i raka vrata maternice (63 %) smo također u donjem domu zemalja rangiranih po preživljenju“, komentira dr. sc. Mario Šekerija, voditelj Odjela za maligne bolesti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u čijoj je ingerenciji i Registar za rak.

Stručnjaci su složni u stavu da na visoku stopa mortaliteta od raka utječe više faktora od kojih su najznačajniji: kasno otkrivanje bolesti, duge liste čekanja, loš odaziv na nacionalne programe probira kao i nedovoljno jasno definiran put pacijenta kroz zdravstveni sustav.

Poznato je da više od 40 posto uzroka koji dovode do smrti od raka možemo prevenirati, no i po svijesti o tome daleko smo ispod europskog prosjeka.

Uz to, rak je bolest koja je u našoj zemlji još uvijek jako stigmatizirana, strah od smrti vrlo je izražen, zbog čega velik postotak građana odgađa odlaske liječniku. Za one koji za neodlazak liječniku uvijek pronađu dobar izgovor „novo normalno“ došlo je kao naručeno.

Iz istih razloga ni nacionalni programi probira nisu dali očekivane rezultate. Posebice slab odaziv zabilježen je na program ranog otkrivanja raka debelog crijeva na koji se prema posljednjim dostupnim podatcima na pozive odazvalo svega između 25 i 46 posto građana (ovisno o županiji i godištu), dok je udio testiranih prema tim (još uvijek nepotpunim) podatcima samo 21 posto. U isto vrijeme prema podacima o stadiju bolesti prilikom uspostavljanja dijagnoze, iz Registra za rak za 2017. godinu, samo 16 posto tumora debelog crijeva bilo je lokalnog karaktera. Regionalno

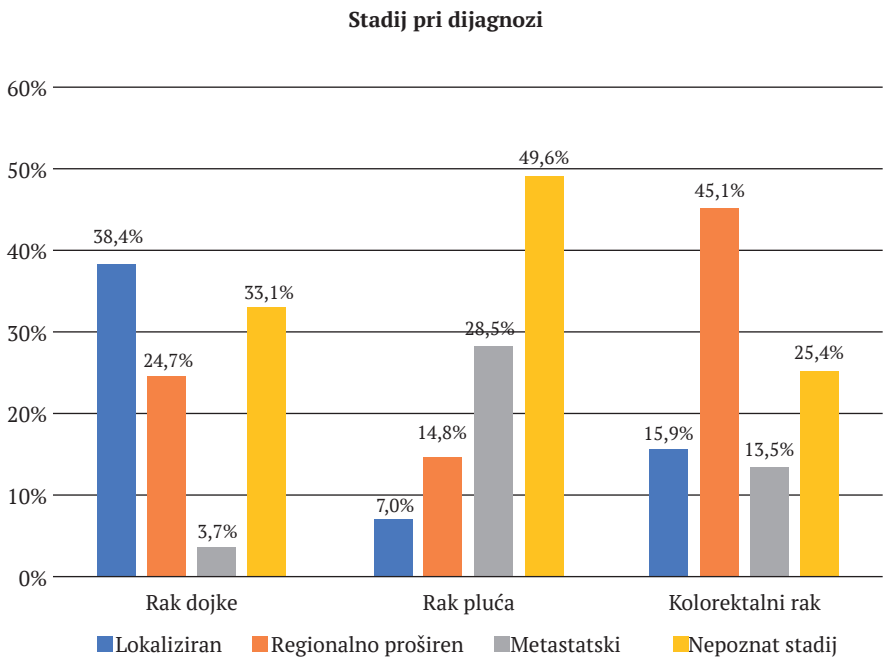

Prikazani su podatci o stadiju raka prilikom otkrivanja za rak dojke kod žena te rak pluća i kolorektalni rak u 2017. godini

proširenih tumora debelog crijeva u isto je vrijeme zabilježeno 45 posto, metastatskih 14 posto, dok za 25 posto tumora ne postoje podatci o stupnju bolesti.

Kada svemu dodamo sustav u kojem se i prije epidemije koronavirusa na preglede i dijagnoze čekalo mjesecima, bojazan da bi podaci o smrtnosti od raka u Hrvatskoj kroz nekoliko godina mogli biti još porazniji, vrlo je realna.

Istraživanje o utjecaju pandemije COVID-19 na liječenje raka, koje je u periodu od 6. do 20. travnja 2020. u šest zemalja istočne Europe (uključujući i Hrvatsku) provela Inicijativa farmaceutskih i biotehnoloških kompanija, pokazalo je da je došlo do pada broja pacijenata koje su primali onkolozi/hematolozi. Taj je pad na tjednoj bazi iznosio 53 posto, dok je u Hrvatskoj bio 40 posto. U isto vrijeme smanjen je i postotak započetih terapija za 52 posto, a u Hrvatskoj za 53 posto.

Na značajan pad broj dijagnoza raka tijekom epidemije upućuje i članak skupine nizozemskih znanstvenika objavljen u časopisu The Lancet. Analizirajući podatke iz nizozemskog Registra za rak, za razdoblje od 24. veljače do 12. travnja 2020., znanstvenici su na temelju patoloških nalaza došli do zaključka da se, u usporedbi s istim razdobljem prošlih godina, dogodio značajan pad broja dijagnoza raka i to kod svih vrsta raka i u svim dobnim skupinama. Najveći pad dogodio se vezano uz dijagnozu raka kože.

Zanimljivi su i razlozi koji se navode u članku, a koji nevjerojatno podsjećaju na situaciju u Hrvatskoj. Kao prvi razlog navodi se činjenica da obiteljski liječnici odgađaju prvotni pregled ako simptomi odmah ne ukazuju na to da pacijent ima rak. Dodatno, situacija je takva da se glavnina komunikacije između liječnika obiteljske medicine i pacijenta odvija uglavnom telefonski. I sami pacijenti odgađaju odlazak liječniku jer se boje zaraze koronavirusom, a bolnice odgađaju dijagnostičke preglede jer je sve podređeno koronakrizi. I kao četvrto, i u Nizozemskoj su bili zaustavljeni svi nacionalni programi za rano otkrivanje raka.

Kao moguću posljedicu ovakve situacije znanstvenici predviđaju da će u budućnosti doći do porasta broja oboljelih od raka kojima je bolest otkrivena u uznapredovaloj fazi. U Engleskoj se, primjerice, barata podatkom o mogućih 35 000 dodatnih smrti od raka.

„Zbog načina prikupljanja i obrade podataka Registra za rak, ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu, podatke o broju oboljelih imamo s odgodom od godinu do dvije, što znači da ćemo tek tada sa sigurnošću moći reći što se događalo s dijagnostikom raka u ovom razdoblju. Međutim, preliminarni podaci iz registara koji imaju mogućnosti brze obrade dijela podataka (Nizozemska, Sjeverna Irska) ukazuju da, očekivano, za vrijeme lockdowna je došlo do smanjenja broja dijagnosticiranih tumora u odnosu na prosjek prethodnih godina.

Podaci o mortalitetu, odnosno uzrocima smrti u Hrvatskoj, objavljuju se s odgodom od devet mjeseci, odnosno za 2020. godinu bit će objavljeni u rujnu 2021. godine. Međutim, kako je mogući učinak pandemije na mortalitet od raka višestruk (odgode u liječenju i dijagnostici utječu na mortalitet na različite načine), bit će potrebno više godina da se različitim vrstama analiza vidi da li je došlo do povećanja mortaliteta od raka, kao i smanjenja, ili stagnacije, petogodišnjeg preživljenja“, upozorava dr. sc. Mario Šekerija.

Što se pak potencijalnog straha od pandemije raka u Hrvatskoj tiče, Šekerija ističe kako se situacija razlikuje ovisno o sijelu raka.

„Samo se neke vrste raka mogu spriječiti preventivnim pregledima i zahvatima te otkrivanjem u fazi u kojoj se još uvijek ne radi o invazivnom raku (rak vrata maternice, rak debelog crijeva) pa kod njih možemo govoriti o eventualnom povećanju broja oboljelih zbog odgađanja pregleda. Kod drugih sijela raka postoji mogućnost odgode postavljanja same dijagnoze, zbog kasnijeg posjeta liječniku nakon pojave simptoma. Razlozi odgađanja posjeta mogu biti višestruki.

To bi moglo dovesti do privremeno nižeg broja novodijagnosticiranih u razdoblju pandemije, te skoka broja nakon tog razdoblja, pri čemu bi distribucija stadija raka prilikom dijagnoze tada bila nepovoljnija od one prije same pandemije (manje osoba kojima je rak otkriven u početnoj fazi, a više onih s uznapre-

dovalim oblikom bolesti; takozvana migracija stadija bolesti). Kako je stadij prilikom dijagnoze jedan od najboljih prediktora preživljenja, tako bismo u tom slučaju mogli očekivati i smanjenje preživljenja, te povećanje mortaliteta od raka“, rekao je Šekerija.

Osim ovog izravnog utjecaja na incidenciju i preživljenje od raka, važno je, smatra, spomenuti i posredne utjecaje pandemije.

„Značajna promjena načina života te psihološki stresori koje doživljava velik dio populacije, među njim i nezanemariv udio starije populacije koja je pod povećanim rizikom ne samo od bolesti COVID-19 nego i od raka, može dovesti do ponašanja koja sama po sebi povećavaju rizik od nastanka raka, kao što su manje kretanja i povećana konzumacija duhanskih i alkoholnih proizvoda. No, postoje i mogući zaštitni učinci poput smanjenja zagađenosti zraka zbog pada industrijske aktivnosti“, upozorio je Šekerija.

I dok cijeli svijet strahuje od moguće epidemije smrti od raka u narednim godinama, hrvatski ministar zdravstva Vili Beroš vrlo je optimističan. Njegova je procjena da hrvatski zdravstveni sustav funkcionira savršeno u datim okolnostima pa nema straha od pandemije smrti od raka.

„Ministarstvo zdravstva još je 19. ožujka uputilo dopis bolničkim ustanovama s uputom kako je i dalje potrebno organizirati zbrinjavanje prioritetnih pacijenata, a osobito onkoloških pacijenata. Tijekom ožujka i travnja bolnice su primarno zbrinjavale oboljele od bolesti COVID-19, sve pacijente kojima je bila potrebna hitna medicinska pomoć te pacijente čije liječenje nije moglo biti odgođeno, naročito onkološke (uključujući kemoterapiju i terapiju zračenjem)“, navodi Beroš te dodaje kako je 31. ožujka Ministarstvo zdravstva zatražilo od bolnica dostavu povratnih informacija o provedbi zbrinjavanja prioritetnih pacijenata te dodatno ukazalo na obvezu poduzimanja svih aktivnosti u cilju nesmetane zdravstvene skrbi onkoloških bolesnika.

„Ističem kako proces onkološkog liječenja nije poremećen – bio je funkcionalan u vrijeme najstrožih mjera i danas zadovoljava sve potrebe onkoloških bolesnika“, komentirao je Beroš koji spas vidi u Nacionalnom strateškom okviru protiv raka, dokumentu koji se tek treba donijeti i za čiju će provedbu trebati godine.

Naše pitanje kakav Ministarstvo zdravstva priprema plan za jesen, za kada se navješćuje drugi, još žešći val pandemije, ostalo je bez odgovora.

Ivica Belina, predsjednik Koalicije udruga u zdravstvu nije tako optimističan.

„Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 samo je dodatno naglasila sve probleme u dostupnosti zdravstvene zaštite, a napose onkološke skrbi u Hrvatskoj“, smatra Belina. Svemu je, dodaje, pridonio i razorni potres u Zagrebu koji je znatno smanjio kapacitete zdravstvenih ustanova. „Izostala je analiza kapaciteta unutar zdravstvenog sustava i njihovo optimalno korištenje nakon prve velike krize u zemlji. Mjesecima smo podrobno slušali o koronavirusu, kao da ostali zdravstveni problemi ne postoje“, upozorava Belina.

Točno je, kaže, da su svi onkološki pacijenti i tijekom krize nastavili primati propisano liječenje, što je za svaku pohvalu, No, znatno se smanjio broj novootkrivenih pacijenata, dijelom i zbog straha građana od odlaska u zdravstvene ustanove, a na što su uvelike utjecale i proturječne informacije o koronavirusu i preporučenom ponašanju građana koje su stizale u predizbornom razdoblju.

„Trenutno je premalo informacija o tome što se doista događa u sustavu zdravstva, tako da će se prava istina vidjeti tek narednim periodima. Uz opću krizu u društvu, možemo očekivati i smanjenje ulaganja u zdravstvo, što će dodatno negativno utjecati na dostupnost zdravstvene zaštite. Optimizam koji dolazi iz Ministarstva zdravstva u ovom mi se trenutku čini potpuno neopravdanim“, komentirao je Belina.

Zloćudne bolesti češće pogađaju muškarce no žene

Prema podacima Registra za rak Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo od raka u našoj zemlji godišnje oboli više od 24 tisuće ljudi, a umre ih oko 14 tisuća. Hrvati najčešće obolijevaju od raka debelog i završnog crijeva,

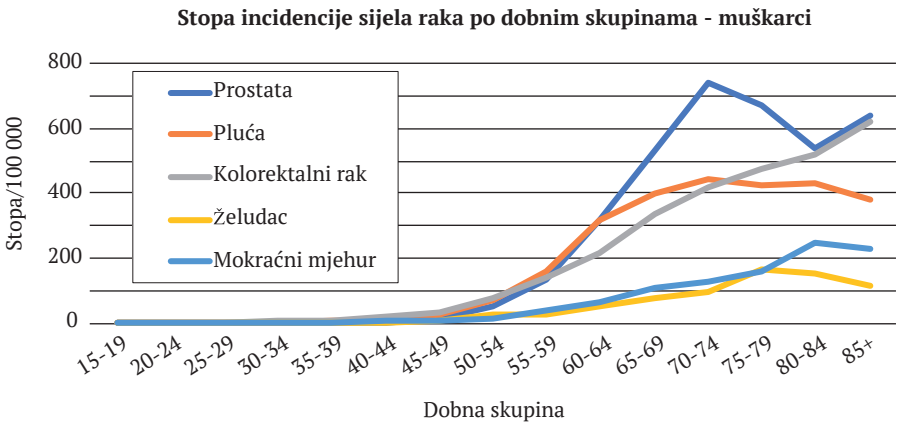

Stopa incidencije najčešćih sijela raka kod muškaraca u 2017. godini

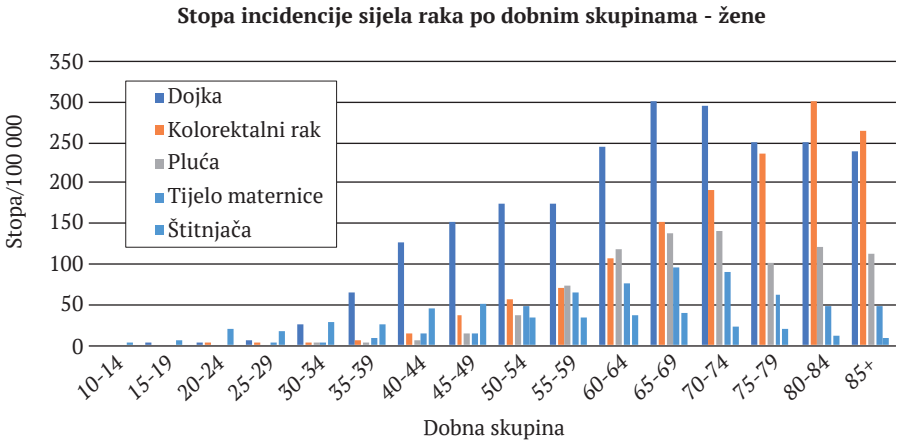

Stopa incidencije najčešćih sijela raka kod žena u 2017. godini

raka pluća, raka dojke i raka prostate; ova četiri sijela čine polovicu svih novodijagnosticiranih sijela raka u Hrvatskoj. Zloćudne bolesti češće pogađaju muškarce no žene i drugi su najznačajniji uzrok smrti u zemlji.

Najčešće sijelo raka kod muškaraca, prema posljednjim dostupnim podatcima (za 2017. godinu), bio je rak prostate koji je dijagnosticiran u 2794 muškarca. Slijede rak pluća (2232 novooboljelih) te rak debelog i završnog crijeva (2143 nova slučaja). Najčešća sijela raka u žena su rak dojke (2767 slučajeva), rak debelog i završnog crijeva (1516 slučajeva) i rak pluća (1003 novooboljele žene).

Broj oboljelih od raka raste u čitavom svijetu, no ono što je za Hrvatsku posebno zabrinjavajuće procjene su da će smrtnost od raka u Hrvatskoj i dalje biti iznad europskog prosjeka.

Posljednji dostupni podatci o smrti od invazivnog raka odnose se na 2018. u kojoj je umrlo 13.809 osoba, od kojih 8049 muškaraca i 5760 žena.

Muškarci su najčešće umirali od raka pluća (2097 umrlih), potom raka debelog i završnog crijeva (1321) te raka prostate (772), a žene od raka debelog i završnog crijeva (919), raka pluća (860) i raka dojke (789).

https://nismosame.com/savjeti/hoce-li-novo-normalno-dovesti-do-jos-veceg-broja-smrti-od-raka/

RAZGOVORI S RADNICAMA

Zadnju riječ imaju radnice

Ovo je peti u seriji od šest tekstova 'Adrio bella', o zadarskoj industriji i prošlosti i sadašnjosti Tvornice za preradu i konzerviranje ribe Adria. Prvi tekst, pod nazivom 'Iza Bagatovog nebodera, kod bivšeg SAS-a', koji nudi pregled razvoja zadarske industrije i Zadra kao grada od Drugog svjetskog rata do danas, možete pročitati ovdje. Drugi tekst, pod nazivom 'Nije kriva radnica, što je riba smrdljiva', o specifičnostima riboprerađivačke industrije i ženskog rada u tvornicama ribe, pročitajte ovdje. Treći tekst, pod nazivom 'Bolji od Popaja, jači nego Chuck Norris', o nastanku i popularnosti maskote Adrijinih Eva proizvoda – morža Šime, te prodaji brenda Eva Podravci, pročitajte ovdje. Četvrti tekst, pod nazivom 'Dosjei Adria: Potrošili krivi ljudi', o glavnim akterima uništavanja Adrije (Miodrag Lacić, Neven Badurina, Jadranko Lisica), pročitajte ovdje.

Za kraj serijala tekstova o Adriji ostavili smo razgovore s radnicama. Ne zato što su radnice manje važne, nego upravo zato što su najvažnije. Prerijetko je, kad su u pitanju naše tvornice i poduzeća, radnička riječ posljednja - ona koja odlučuje i presuđuje. Zadnju riječ u serijalu o Adriji zato imaju radnice, uz nadu da će njihov biti i rasplet priče sa stečajem Adrije.

9. Ivana Perić

Novinarski projekt:
Adrio bella! - propast zadarske tvornice Adria i život radnica u stečaju

Elektronička publikacija:
Libela – portal o rodu, spolu i demokraciji

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
7. rujna 2020.

Neda Ninčević živi u Gorici, malom selu 20-ak kilometara udaljenom od Zadra. U Adriji je počela raditi još kao djevojka, 1970-ih. Za pokretnom tvorničkom trakom iste tvornice ostala je punih 38 godina. "U Adriji sam radila čitav život i bila sam zadovoljna. Sve je bilo dobro dok nije doša Miodrag Lacić. Kad je on preuzea Adriju, sve je krenilo naopako. Naravno, nije on sam bija u tome, to je sve bilo udruženo. Kad su prodali brend Eva Podravci, od tad više nije bilo sriće. Plaće su počele kasnit, i počelo se šuškat da bi nam moga doć kraj. Nije nam bilo lako, radila sam i sedam miseci bez plaće", priča nam Neda.

Prisjeća se napornog tvorničkog rada, koji je i psihički i fizički posebno izazovan bio u periodima kad nije bilo plaće. "U Adriji je bilo teško raditi, ni ne slute ljudi koliko teško. To je kao da radiš u klaonici. Naporan fizički posao. Dižeš svaki dan teške kašete smrznute ribe, stojiš dugo na nogama. Teško mi je bilo, ali stisla sam zube. Četvero dice sam imala, morala sam se boriti, nisam mogla sama bez kune", objašnjava Neda.

Pričamo o razvoju Adrije, o tome kako su u proizvodnji radile žene iz čitave zadarske okolice. Radnice koje su radile međusmjene, kada se pralo strojeve, kao i noćne smjene, imale su organizirani prijevoz. To su uglavnom bile radnice iz Zadra, koje su živjele bliže tvornici pa je njih bilo jednostavnije angažirati za rad u tim smjenama. Ostale radnice, poput Nede, na posao su putovale svakoga dana, uglavnom regularnim autobusnim linijama, i radile prvu ili drugu smjenu. Organizirani prijevoz, osim radnica u međusmjenama, imale su i radnice iz najudaljenijih mjesta, one koje su u Adriju dolazile raditi iz Benkovca i Knina.

Do pretvorbe i privatizacije te posljedičnog preuzimanja tvornice od strane Lacića 2001. godine, u Adriji je, iako je posao bio težak, bilo i lijepo raditi. Plaće su bile redovite i veće, a radnice su dobivale i dodatke na plaću, božićnice, regrese. Uništavanje Adrije nije prošlo bez radničkih pobuna. Dapače, radnice Adrije štrajkale su puno, i često i spontano. Ponekad i bez podrške sindikata, i bez podrške muških kolega, koji su u tvornici radili lakše poslove, kao električari i mehaničari, te su imali više slobodnog vremena od radnica u proizvodnji. Više puta radnice su direktora Lacića doslovno stjerale u kut i tražile isplatu zakašnjelih plaća, a blokirale su i dolazak stečajnog upravitelja u tvornicu.

"Štrajkale smo više puta u tom periodu, ali nije bilo pomoći. Neke su radnice, koje su prve progovarale, dobile otkaz. Svaki put kad bi štrajkale, u nekom trenutku bi par žena bilo pozvano u upravu, da dođu u kancelariju. Brzo nakon toga štrajk bi stao. Ne mogu reći što se događalo tamo i što im je i kako uprava nudila, jer nisam bila među tim radnicama. Ali znam da bi nakon toga uvik došlo do odustajanja. Bilo je i sindikata svakakvih koji su se uključivali. Ivica Blažević nam je obećava i brda i doline, a na kraju od toga nije bilo ništa. Predali su prijavu, bili na sudu, i to je bilo to", priča Neda.

Ivica Blažević, regionalni sindikalni povjerenik Sindikata zaposlenih u poljoprivredi, prehrambenoj i duhanskoj industriji i vodoprivredi (PPDIV), 2016. godine je podnio neopozivu ostavku na članstvo u Odboru vjerovnika. Godinu dana ranije, kada je Adria otišla u stečaj, Blažević je izabran kao predstavnik radnika u Odboru vjerovnika. "Razlozi moje odluke su prvenstveno tijek odvijanja stečajnog postupka, rad stečajnog upravitelja, suda i sam rad Odbora vjerovnika. Predstavnici banaka samo dolaze i samo daju naloge za troškove. Predstavnici Grada su bez stava, a Porezne uprave nema. Što da ja tu radim?", poručio je Blažević prilikom davanja ostavke.

U nedavnom razgovoru Blažević nam je rekao kako smatra da se pošteno borio i u slučaju Adrije napravio sve što je bilo u njegovoj moći, ali nije vidio nikakve pomake u procesu stečaja. Ostao je razočaran i danas kaže kako mu je "najviše žao zbog radnica koje su prevarene i koje i dalje čekaju na svoja potraživanja".

Vedran Uranija, pravni povjerenik SSSH-a u Zadru, o Adriji nam nije htio ni pričati. Rekao je kako on već godinama nije involviran oko Adrije, a o onome što je bilo ranije, kada jest bio uključen, nije htio komentirati "jer je to bilo davno i sada treba pričati o budućnosti". Završno je poručio kako mu je "žao zbog uništenja još jedne zadarske tvornice". Riječi sućuti tako su jedino na što su posljednjih godina od gradskih i regionalnih sindikata radnice mogle računati.

Nakon stečaja Adrije Neda Ninčević je provela godinu i pol dana na birou, nakon čega je otišla u penziju. "Penzija mi je 2100 kuna. Još čekam na novac koji mi Adria duguje. U početku sam bila na Trgovačkom sudu u Zadru da vidim što se događa oko stečaja, ali ništa se nije minjalo. Sad više ne idem. Da budem iskrena, meni se to ne isplati. Povratna karta do Zadra je 40 kuna, a tamo se pojavi samo nas par i od svega ne bude ništa. Netko je umra, neke žene su otišle u penziju, neke su našle nove poslove, snalaze se kako znaju. Više se ne sastajemo u velikim brojevima, nema zajedničkog djelovanja. Lagano gubimo viru. Ja imam dobiti još šest plaća, i za smrtni slučaj, i godišnje… Oko 50 tisuća kuna sve skupa", kaže Neda.

Radnička potraživanja po proglašenju stečaja bila su 12 milijuna kuna, a umanjena su za dva milijuna kuna, jer je Državna agencija radnicama isplatila iznos od tri minimalne plaće po radniku. "Nema nažalost nade da će radnička potraživanja biti do kraja ispunjena, jer je sva imovina Adrije pod hipotekom, čime će se nakon prodaje namiriti razlučni vjerovnici, banke. Pod hipotekom nisu jedino pokretnine, a pokretnine su uglavnom zastarjeli i neodržavani strojevi koje nitko ne želi kupiti", rekao nam je nedavno stečajni upravitelj Dragan Bijelić.

"Kad smo išle ća, stečajni upravitelj Bijelić nam je obeća da ćemo prvo mi radnice dobit novce, da smo mi prioritet, a tek onda banke. A sad kaže da će radniku bit ništa, da smo mi zadnje", komentira Bijelićevu izjavu Neda. Smeta je i što nema nikakve transparentnosti oko toga što se zadnjih pet godina događa unutar tvorničkog kruga Adrije.

"Čula sam nedavno da je hladnjača iznajmljena. Ali za koje novce i kome ti novci idu? Radnicama nitko za to ne polaže račune. Možda su bolje upućene radnice iz Zadra, možda njima netko javi nešto, ali mi druge ništa ne znamo. Čule smo i da se strojeve skupljalo za staro željezo. Naši svi lanci od ribe su bili od nehrđajućeg materijala, kvalitetni, skupi. Ko je to počupa i odnija iz tvorničkog kruga i koliko se na tome zaradilo, samo Bog zna", priča Neda.

Hladnjača je, kako doznajemo, nedavno iznajmljena proizvođačima Zadarskog piva, a stečajni upravitelj Bijelić istaknuo je kako se radi o "simboličnom najmu, ali je na taj način barem spriječena daljnja devastacija tvorničkog kruga". Ugovor za najam sklopljen je do prodaje nekretnina. Do sada je, podsjetimo, održano devet neuspješnih dražbi za prodaju Adrije, a sa svakom novom dražbom umanjuje se vrijednost velikog tvorničkog kruga koji se nalazi odmah nasuprot novouređene luke Gaženica. Dok se dražbama iz godine u godinu obezvrjeđuje tvornički krug koji bi se na kraju mogao prodati za sitan novac (čime će potencijalni kupac zapravo dobro zaraditi), na njemu istovremeno netko i dalje zarađuje - krađama strojeva i materijala iz tvorničkog kruga.

Koliko je uništen prostor tvornice, uvjerili smo se i sami - apokaliptični krš i lom vlada svugdje, osim u dijelu u kojem se nalazi trenutno iznajmljena hladnjača. Saznanja o namjernom uništavanju, ali i zaradi na imovini tvorničkog kruga Adrije, potvrđuje nam i Čedo Alić, glasnogovornik udruge Solidarnost, koja okuplja velik broj bivših radnika i radnica propalih zadarskih poduzeća i tvornica. No, za njega u stečaju Adrije postoji još jedan, mnogo veći problem.

"U više smo navrata upozoravali stečajnog upravitelja Dragana Bijelića da zatraži od Trgovačkog suda u Zadru i OTP banke Zadar pravo vlasništva Adrije nad osnivačkim dionicama i naknadu štete koje joj OTP nije isplatio. Stečajni upravitelj nije napravio ništa po tom pitanju. Naime, Dalmatinska banka iz Zadra je pravna sljednica Komunalne banke koja je utemeljena 1957. godine, kasnije Dalmatinske banke, a danas OTP banke. Oko 140 subjekata Zadarske županije osnovalo je svoju banku, svi osnivači su ostali bez svog vlasništva, a velik broj osnivača banke je završio u stečaju i likvidaciji, pa tako i Adria. Adria je, kao jedan od osnivača Dalmatinske banke (ranije pod nazivom 'Adria društveno poduzeće za ulov, preradu i promet ribom') uplatila ukupna sredstava u iznosu 4.240.000.000,00 tadašnjih dinara, a to je vidljivo iz popisa osnivača koji se nalazi u Trgovačkom sudu u Zadru", objašnjava nam Alić.

Udruga Solidarnost poziva se na pravomoćnu presudu Trgovačkog suda iz Splita iz 2008. godine, kada je presuđeno da se isplate dionice i naknada štete zadarskom Bagatu, tvornici koja je tada također bila u stečaju. "Bagat je podnio tužbu radi utvrđenja ništa-

vosti Ugovora o prijenosu dionica i radi vraćanja dionica, a ostali osnivači nisu ni podnosili tužbu jer je to u pretvorbi društvenih poduzeća odgovaralo pojedincima i grupama, da se zemlja što prije opljačka", kažu iz udruge. OTP banka 2008. godine sporazumom je isplatila Bagatu naknadu štete u iznosu 55.150.242,42 kn.

Alić smatra kako su dugovi Adrije za vrijeme proglašenja stečaja bili prenapuhani, i kako je bilo još mogućnosti da tvornica opstane. Uvjeren je kako bi novac koji bi Adria mogla dobiti od OTP banke itekako bio od pomoći u stečajnom procesu, koji zasad vodi samo u potpunu likvidaciju i daljnje obespravljivanje radnica.

Jedna od tih radnica je i Nada Colić, koja živi u Raštanima Gornjim, selu udaljenom 25 kilometara od Zadra. U Adriju je došla raditi 1980-ih, i u njoj provela 30 dugih radnih godina.

"Bilo je teško raditi, ali do pretvorbe i privatizacije smo koliko-toliko imali i bilo je dobro. Kasnije su počeli problemi, smanjen je broj radnika, ali proizvodnja je i dalje bila jaka. Kad je došla Lacić, pa onda Badurina i Lisica, i svi ti kolovođe, Adria je doživila propast. Oni su se obogatili, a nas uništili. Mi smo štrajkale više puta, blokirale pogone, ali što smo mogle. Pa dešavalo se da štrajkamo par dana i da onda na nas dovode specijalce, naoružane do zuba. Kao da smo kriminalci mi, a ne oni. Tu je kriv i Kalmeta, blagoslov je bija i od grada i politike da se Adria uništi", priča nam Nada.

U Adriji je radio i njen muž Marijan Colić, a zajedno su 1990-ih uplaćivali i otkupljivali i dionice. Nada nam pokazuje i sve dokumente i ugovore koji to potvrđuju. "Koliko smo se naradile, koliko smo proizvodili... Svih ovih godina, uvik na minimalcu, i sad da još u stečaju ovako čekamo, da nam ne mogu isplatiti ni zaostatke plaća, ni dionice. Ja imam oko 50 tisuća kuna, muž 60 tisuća, samo od dionica. Mi smo to teškom mukom plaćali, svaka dionica je bila sto maraka. U ono doba, uz četvero dice, i nikakve plaće, bilo je jako teško odvojit te novce. I sad da nam na kraju sve propadne", govori Nada.

I ona je ljuta zbog obezvrjeđivanja i uništavanja tvorničkog kruga, kao i činjenice da za to nitko ne odgovara. "Samo upravna zgrada, sva od kamena, koliko vridi? Koliko vridi hladnjača? A di su pusti strojevi, linije, zatvarači? Još dok smo radile to se nosilo i kralo u Ostreu, a onda su kasnije još krali. Samo od željeza i aluminija oko Adrije jako se dobro moglo zaraditi. Tko zna tko je i što sve odnija iz tvorničkog kruga u ovih par godina. Čitav sam pogon obišla kao radnica, jako dobro znam što se sve u njemu nalazilo i koliko vrijedi, a vidim i kako sve to nestaje", objašnjava.

Kaže i da se čuje ponekad s drugim radnicama Adrije, ponajviše s onima koje žive u Zadru i povremeno znaju otići do Trgovačkog suda, da vidi ima li kakvih pomaka u stečaju. Iz godine u godinu, svima im je sve teže vjerovati u dobar rasplet Adrijine priče.

"Sada radim u staračkom domu. Čuvam bakice, perem njih i wc-e. Odrađujem pa mi svako malo produžuju, sad sam dobila ugovor na još tri miseca. Krpam se, skupljam da izguram do mirovine", kaže Nada. Boji se da je čitava javnost zaboravila na Adriju, da više nema nikakvog pritiska ni pozivanja na odgovornost za uništenje jedne od najvažnijih tvornica zadarskog kraja. A nije da krivaca nema i da se za njihova djela ne zna. U slučaju Adrije zakazali su svi - i DORH, i Trgovački i Županijski sud, i inspekcije rada, i lokalni političari. Iako, mjereno dosadašnjim praksama hrvatskih institucija, poduzetnika i političara - ovakav razvoj situacije upravo je ono na čemu su radili i čemu su se nadali.

Oni, za razliku od radnica, ne mogu reći da se nemaju čega sramiti. "Ništa nisam ukrala, nikome nisam lagala. Pošteno sam radila i zaradila. Tila bi da napokon od toga nešto imam", zaključuje Neda Ninčević.

I Neda i Nada još se uvijek ne daju i nadaju. Bilo bi ne samo lijepo, nego i nužno, da im se vrati makar malo za umorna leđa, neprospavane noći i brojanje svake lipe. Za izlaganja i suprotstavljanja moćnicima, težak tvornički rad koji je stvarao zajednicu i intenzivni obiteljski posao - podizanje ne jednog, nego četvero djece u ljude. Radnice su odavno pokazale da mogu preživjeti sve, a poražavajuće je što to još uvijek i moraju.

https://www.libela.org/sa-stavom/10752-zadnju-rijec-imaju-radnice/

OTOČKI TIRAMOL: DON SPOMENKO BAGARIĆ
Evanđelje s otoka dobrog popa

Nisam jedini koji ne zna što je Bog htio, ako je htio, kad je stvarao svijet, ali odnedavno mi se čini kako naslućujem što mu se vrzmalo po glavi kad je smislio otoke. To odnedavno, odnosi se na vrući kolovoški dan kad sam na Zlarinu upoznao Spomenka.

ZLARIN – „Ako Boga ima, otok je smislio da bi čovjeka uputio na drugog čovjeka. Da bi ih povezao u međuovisnosti, pomogao im da pronađu ono što na kopnu često zanemare“, tako zbori Spomenko Bagarić, dok se na 35 Celzijusa hladimo pivom. Koji trenutak prije nego li sam prugom kroz šibenski kanal starim Tijatom, uplovio u idilični zlarinski portić on je dojurio rasklimanim biciklom. Nosi majicu na špaline, kratke hlače, japanke, kosa mu je uvezana u rep… Tek kad ga konobar zovne „Velečasni“ postajem svjestan da je taj šesdesetdvogodišnjak (dali biste mu bar 15 manje) zapravo katolički svećenik, župnik u zlarinskoj župi Uznesenja Blažene djevice Marije. S njim sam telefonski ugovorio sastanak.

Ima jedan pop

Na toj dužnosti je don Spomenko od 1986. godina, kad je na otok došao sa 28 godina, a dotad se uspio roditi u Duvnu, preseliti se s obitelji u Baranju, studirati i završiti farmaciju, pa je kao neplaniranu nuspojavu zaboraviti, da bi bio buntovni mladi student teologije, zaredio se u Tisnom i odradio „praksu“ u Boraji. A onda su mu rekli: Hoćeš na Zlarin?

Nudili su to prije njega još četvorici, nije im leglo, a on prihvatio. Ostatak je jedna od najljepših duhovnih

10. Josip Antić

Novinarski projekt:
Hrvatski otoci, ljudi koji ih čine živima

Elektronička publikacija:
Morski HR, jadranski web portal

Broj objavljenih članaka: 7

Datum objave izabranog članka:
7. kolovoza 2020.

morskih priča za koju ne trebaju PR službe i društvene mreže. Dosta je da ti par prijatelja, koji znaju da voliš otoke kažu: "Čuj ima ti na Zlarinu jedan pop, samo, pazi taj pop, to ti je jedan totalno neobičan pop!"

Nije samo ljetna „pušt me stati" montura ono što don Spomenku daje na „neobičnosti". Dok razgovarate već nakon par minuta shvatite kako pred vama sjedi čovjek bez maske – iako se okušao na filmu. Doduše dokumentarnom, nosi njegovo ime i priču, a Spomenko je nagrađen na Danima hrvatskog filma i na Vukovar film festivalu 2014. godine. Film nisam stigao vidjeti, ali i bez kamere tip je toliko dobrohotan da mi se učinio kako je pred me osvanuo iz nekog modernog apokrifnog Evanđelja, neke blagovijesti koja svako malo razdrma kanone i učini da poruka onoga koji je prije 2000 godina hodao po Galileji tražeći ribare duša zazvoni uistinu kao – živa dobra vijest. Za reći pravo, don Spomenko nije neki pismozborac, ne gradi kule od riječi, niti se oko njih trudi, ali ima onu rijetku sposobnost – vjerujete mu.

– Kad mi davno pokojni šibenski biskup Josip Arnerić upitao bi li pošao za župnika na Zlarin, pomislio sam: eto meni izazova. Rekao sam: Idem tamo gdje me se treba! Prethodno su taj izazov odbili neki drugi pozvani. Jedno je kad župu obiđeš automobilom pa se vratiš „doma", a drugo kad ode zadnji brod, a ti ostaneš na otoku koji ti je dom. Bio je rujan 1986., sezona je pomalo išla kraju pripremajući me na drugi život otoka. Jer otoci imaju dvije godine: prva traje 2 ili 3 mjeseca, onda druga 9 ili 10. To su dani kad fureštih nema, kad krenu prve bure i kad se ljudi zaključavaju u sebe. Ukratko, bilo je to vrijeme početka mog života na otoku. Bio sam stacioniran u Zlarinu, ali sam obilazio Žirje i Kaprije, koje i sad volim obići. Imao sam donekle sreću da je moj tetak imao vikendicu u Vodicama, pa sam te otoke još kao mladić doživljavao kao svoj akvatorij. Brzo sam vidio da je svaki otok država za sebe i da priče Zlarina, Žirja i Kaprija nisu iste. Ni danas ni kroz povijest – govori pa na brzinu niže usporedbe otoka, broj autohtonih prezimena, raspored mjesta, povijesne okolnosti.

Voli li Bog otoke?

– Zima daje puno vremena i da se suočiš sa samim sobom i sa sredinom, njenom poviješću, mentalitetom. Ja sam društven čovjek, jako volim zajednicu i vrlo brzo sam se skompal na Zlarinu. Shvatio sam njegovu posebnost, njegovu posebnu pozicioniranost u odnosu na kopnu, koja ga je još u austrijska doba učinila važnom pretovarnom lukom, a njegovim stanovnicima omogućila da se kroz trgovinu otvore prema svijetu. S druge strane teška vremena tjerala su ih i u emigraciju u Ameriku. Ta posebnost osjeća se i danas. Kad sam došao Zlarin je imao 300 stalnih stanovnika, sad ih ima 250, reklo bi se trend je, kao i drugdje, u padu, ali to ne bi bilo baš točno. Upravo zbog blizine kopna (Šibenik nam je na pola sata vožnje prugom) na otoku se tijekom godišnjih ciklusa (svjetovnih i religioznih) stalno cirkulira 500 ljudi. I to ne starih ljudi, nego mladih koji studiraju, školuju se, rade u Šibeniku, Splitu, Zadru, Zagrebu. Oni dolaze na škoj ne samo na kupanje, dolaze na jematvu, u masline, na lignje, Božić, Uskrs. A sve naravno kulimira ljeti kad nas se ovdje, uz vikendaše i turiste, okupi i po četiri tisuće. Sve to utječe da Zlarin nikad nije bio zatvoren ni gospodarski ali, što je u mom zvanju važno, ili je bar meni posebno važno, ni po razmišljanju", priča mi Spomenko, dok se zagrijavamo za temu tzv. duhovne nadgradnje. Jesu li Bogu otoci miliji ili ih je odredio kao kaznu?

– Ne mogu govoriti za sve otoke, ali čini mi se da je Zlarin iznimka u toj zamisli, ako je ima. Već sam spomenuo kako je kroz povijest bio u posebnim prilikama koja su ga činile otvorenim. Kad se spomenu otoci, ljudi često pomisle na tzv. staru pobožnost, na svetkovanje i procesije ali i mentalitete koji su bliži srednjem vijeku i njegovom interpretiranju Novoga Zavjeta i riječi koju je donio Isus. Zlarin, na moju sreću nije takav i nije bio takav kad sam došao na njega. Zvučat će vam čudno da vam ja kao svećenik kažem da sam na neki način uvijek cijenio činjenicu da je ovaj otok dao puno partizana. Neki su kasnije postali generali, admirali, ljudi odanih onoj Partiji. To bi kao trebali biti moji protivnici, ili bi se trebali suprotstavljati ali ja to nisam tako shvaćao. S jedne strane oni zbilja jesu bili dio režima, ali su isto tako malo više u tajnosti krstili djecu. Ali moj cilj nije bio nikad da je nekog obraćam. Moj cilj je da najprije doživim ljude kakvi jesu, da ih razumijem, da im pokažem da mi je stalo do njih i svjedočim: nema straha od mene! No, da se vratim mentalitetu koji sam zatekao, ta parti-

zanska priča učinila je da Zlarinjani nikad nisu svoju vjeru iskazivali u tzv. folklornim činovima, velikim procesijama, običajima, pokazivanjima. Oni su svoj odnos prema svijetu i jedno prema drugima iskazivali kroz svoj ljudski stav, a to je mjesto gdje ja tražim Evanđelje. Dakle, ako vjeruješ ili ne vjeruješ činiš to onako kako ti misliš da je u redu, a ne zato što se ponašaš po principu stada. Ja znam da pastirima svih vrsta katkad paše da ih ljudi slijede kao ovce, al ja ne mislim da su moji Zlarinjani ovce. Oni su me osvojili kao ljudi, svojim stavom i na taj njihov stav, za koji sam ja uvjeren da je dobar, ja sam ponosan", priča dok ja, začuđen ispucavam rafale potpitanja. Recimo, kako hijerahija gleda na njegovo življenje blagovijesti?

Teško je vidjeti žalosnog čovika

Govoriti s pozicije moći i vlasti, hijerahije, vrlo često prepotentno, to nije moja opcija. Ja mislim da moje zvanje nije ništa vrijednije od zvanja ribara, poštara, konobara, škovacina… Ako Bog postoji, ako je Isus ono što je vjerujem da jest, onda poruka svakako nije da netko vlada nad nekim, Isus ne stavlja sebe u prvi plan on sebe i svoj život stavlja svoju službu u zajednici," priča poneseno, a kad, da ga potaknem priupitam je li on „horizontalni kršćanin" kaže:

– Ne opterećujem se definicijama. Mi smo na otoku obitelj, meni je važan osobniji i ljudskiji pristup, a ne ponavljanje formula. Živim ne samo sa vjernicima i ne samo sa tradicionalnim vjernicima. Njegujem zajednicu sa nevjernicima, Harikrišnama, astrolozima, antiteistima, ateistima… Neki svećenici znaju se preobratiti u činovnike, slabo ili nikako sudjeluju u životu zajednici. Njima zvuči čudno kad kažem da ja ne vjerujem u Vatikan, ja vjerujem u poruku koju je donio Isus. Moj put nije hijerahija, moj put je zajednica. Pitate me smetam li „svojima"? Gledajte, ja nemam ambicija, ne pucam na tajnička mjesta, ne ugrožavam, ne zaimaju me unosne službe i katedrale, ne idem ne sastanke što bi se reklo crkvene team bildinge. Tu se često priča o prizemnim stvarima. S druge strane biskupi su imali razumijevanje za mene, ja osobito pamtim pokojnoga biskupa Badurinu. Ali i drugima sam bio našao dobar način. Neki kaži da je to zato jer nemaju koga drugog dovesti tu. Tko god da dođe, neće imati problema ako mu je stav da su ljudi dar jedni drugima. Nitko se ne smije bojati biti ono što je.

Prilazim čovjeku takvom kakav jest i želim ga vidjeti sretnim. Meni je teško vidit žalosnog čovika", kaže prelazeći na zlarinski idiom. Kad mu na to ukažem smije se, kaže:

– E, da, govorim purgerski, šokački, hercegovački, ali kad sam ljut, uvijek govorim zlarinski tako da znam da me ljudi razumiju. Ali govorim po zlarinski i kad me ponese emocija. Sretan sam s tom baštinjenom jezičnim bogatstvom u sebi. Nego, da se vratimo zajednici. Mi bolujemo od istih onih ljudskih slabosti koje ćeš naći svugdje, na kraju i na otoku. Mi pivamo, ali se i karamo. Kad je jugo mrgodni smo, prođemo jedni kraj drugih štufi. Gledamo često jedni drugome u pjat, pratimo ko je koga odveja u škuribandu. Đelozi smo, znamo se od dišperacija napit… Znamo i ne govoriti jedni s drugima po pet, deset godina. Nitko to ne može iskorijeniti, to su slabosti svih ljudi. Ali ono što se može je graditi zajednicu koja ljudima daje mogućnost da se ne boje svojih slabosti, zajednicu koja podržava. Zajednicu koja te neće ostaviti na cjedilu niti ćete osuditi i istjerati. Zajednicu koja će oprostiti. Imam ovdje primjera ljudi koji ne govore po 10 godina, ali kad se jednom od njih dogodlilo zlo ovaj drugi mu je prvi pritekao u pomoć. Poslin opet nisu govorili", kaže uz smiješak sliježući ramenima. I kako živi ta zajednica u spomenute dvije otočke godine, one od 3 mjeseca, i one zimske od 9?

Na otoku nema kastinga

– Kad je turizam posrijedi, Zlarin ima sreću, ali tu je očito bilo i pameti, jer se na otoku nije razvio masovni turizam. Recimo ono što se dogodilo Vodicama, Crikvenici… U tom smislu mi živimo ljetnu i zimsku verziju mediteranskog života. A ona ne dopušta da gosti asimiliraju domaće, nego naprotiv mi asimiliramo goste. Uključujemo ih u naš život, ako to žele, ali im kažemo – pazite, mi smo jako ljubomorni na to što imamo. Tko to poštuje dobrodošao je. A druga zimska godina, ovisi kao i svugdje od okolnosti – ali uvijek je cilj da se bez obzira na sve sačuva dobra zajednica. Recimo, par godina nakon što sam došao počeo je rat, na otok su došli prognanici, među njima su bili i moji roditelji iz Baranje. Tada sam se uključio u brigu o njima. Kasnije, nakon rata trebalo je pokrenuti turističku priču. Rekli su mi, ti si završio škole, možeš razumjeti te zakone… Pa sam studirao zakone,

pisao statute i utemeljio Turističku zajednicu. Valjda sam jedini župnik koji je bio predsjednik Turističke zajednice u dva mandata.

Evo sad je korona, pa smo se organizirali oko brige za stariji svit, brinemo imaju li lijekova, kako se osjećaju, obilazimo ih. Netko će reć, pa nije to posao župnika. I nije, al posao župnika su ljudi. A ljudi žive, a kakav je to župnik koji ne brine kako mu ljudi žive. Mi ovdje na otoku svaki dan kad parti pruga osvijestimo koliko trebamo jedini druge. Tko ide u grad odmah pita drugoga – jel ti triba šta! Tako se odnosimo i kad radimo neki projekt. Nama vječno fali ljudi, mi ne možemo nikog otpisati. Nema kastinga na otoku, kao nisi dobar pa možeš ići ća. A ne, naći ćemo mi tebi posla, ako hoćeš. Možda nisi zidar, ali maltu mišati možeš“, priča, a kad mu kažem kako mu organizacijske sposobnosti nadilaze župu, odmahuje rukom.

– A ne, moj škoj je moja mikroregija. Ja nemam ideja za Zagreb, za Hrvatsku. Nemam ni za druge škoje, recimo meni bi na Lastovu bilo teško. Prije svega svaki otok je država za sebe. Naravno svi se u konačnici moraju povezati s kopnom, ali i međusobno respektirajući različitosti. Kad sam došao činilo mi se da je Šibenik puno manje vezan za otoke nego drugi gradovi, recimo Zadar ili Split. Ali pomalo ode na bolje. Pokrenuli smo Muzej Koralja, radimo na obnovi Kapele Sv. Roko, gdje će biti crkveni muzej. Fondovi EU pomoći će u obnovi crkve sv. Šime. Grad pomaže, shvaćaju da za život na otoku nije dovoljno samo dovesti struju i vodu. E sad, kako ćeš u tu priču uplesti mlade. Sigurno ne tako da ih prozivaš ili tiraš. Kad pokrećem neki projekt prikazujem ga kao pozornicu na kojoj mogu iskazati svoje mogućnosti: mladi arhitekt će pomoći na jedna način, onaj koji se kuži u marketing drugačije. Oni koje zanima treking, škraping, koncerti, glumačke radionice isto tako. No, ni to nije ono što se zove revitalizacija. Za nju treba puno više, uključujući i infrastrukturu. Za Zlarin bi to svakako bila kanalizacija, po meni najveći projekt nakon što je Franjo Josip sagradio rivu na koju i sad pristaju vapori. S druge strane revitalizacije traži ozbiljnu pripremu. Ona se ne može svesti na stihiju ili pojedinačne primjere. Za povratak mladih na Zlarin, u smislu da im to bude životni odabir, potrebno je osnovati ono što bih ja nazvao Info punkt za novi život. Bilo bi to mjesto na kojem bi se mogle skenirati želje i potrebe svih koji razmišljaju o Zlarinu u tom smislu. U toj sveobuhvatnoj anketi doznali bismo što ljudi žele, što imaju, koje projekte spremaju, i što im mi možemo ponuditi. Vrtić i školu do četiri razreda imamo. Razdoblje srednje škole i fakulteta neizostavno se mora provesti izvan škoja, jer je to formativno doba jako važno da nam se mladi ljudi vrate sa svježim ideja. Naravno, to vrijeme mi smo ti koji ih trebaju uvjeriti da itekako ima smisla sudjelovati u čuvanju identiteta dobre otočne zajednice“, sad već te zadnje rečenice izgovara dok nas prati na rivu.

Što bi rekla stara, za ovu prigodu malo preuređena, zlarinska pjesma:

„Vapor parti i cimu molaje,

Don Spomenko na dobro ostaje“.

https://morski.hr/2020/08/16/otocki-tiramol-don-spomenko-bagaric-evandelje-s-otoka-dobrog-popa/

TELEGRAM

ŽIVOT

Mladi već desetljećima s otoka isključivo odlaze. Ovo su priče ljudi koji su došli, i to na mali Ist

Grupa mladih ljudi objašnjava zašto su odabrali živjeti među stotinjak stanovnika otoka Ista

Goranu Josifovskom u zimske mjesece vrijeme odlučuje što će taj dan raditi. Ujutro kada se probudi, prvo pogleda kroz prozor. Ako je lijep dan, onda radi u vrtu, sređuje barke za ljeto, možda nešto građevinskih radova ako **Zlatku** treba ruka. Ide i na ribe, sad još traje sezona liganja. Ako je loše vrijeme, zatvara se u baraku i izrađuje suvenire od drva, sprema se za ljeto.

Mada pandemijska, i prošla sezona je bila dobra. Ljeti radi u marini koja je u nadležnosti Županijske lučke uprave Zadar. Zimi što nađe, a uvijek nađe nešto. Goran živi onako kako su ekonomije otoka nekoć: izvori prihoda moraju biti različiti kako bi se moglo preživjeti i kako bi se izbjegla kriza ako propadne jedan posao.

Otok kao izbor

Goran s 38 godina spada u malu skupinu najmlađih među stotinjak stanovnika otoka Ista. Prema zadnjem popisu ih je ukupno 182, ali od onda neki nisu više među živima, a neki i ne žive stalno na otoku. Kada ga pitate zašto se prije tri godine doselio na Ist, gdje mu je obiteljska kuća i gdje je proveo sva svoja ljeta, ali nikada prije nije živio tu, reći će jednostavno: "Zato što je lijepo". I jest lijepo. Ist je mali, vanjski otok zadarskog arhipelaga, s jednim naseljem u središnjem, najužem dijelu otoka i izlazima na dvije uvale – Široka i Kosirača.

Sačuvan od prevelike izgradnje, pitom i skladan, lako vas može nagnati da, poput Gorana, tu poželite ostati. No, kao i s drugih, naročito manjih otoka, ljudi, a

11. Barbara Matejčić

Novinarski projekt:
Radni naslov: Dopao te škoj!

Elektronička publikacija:
Telegram.hr

Broj objavljenih članaka: 7

Datum objave izabranog članka:
16. prosinca 2020.

pogotovo mlađi, već desetljećima s Ista odlaze, a ne dolaze. Zato smo došli u kasnu jesen razgovarati s onima kojima otok nije ni fantazija, ni nužnost ni starost, već izbor. I razgovaramo o onome što im otežava, a i onemogućava život na otoku, jer ljepotu o kojoj govori Goran lako je razumjeti.

Nesretna veza sa Zadrom

Goran je iz Splita. U Zadru je diplomirao latinski jezik i filozofiju, predavao je u školama na zamjenama i kada ga je već umorio i život u gradu i ta nestalnost posla, odlučio je da će radije onda biti tamo gdje mu je oduvijek bilo najljepše. Od prije dvije godine je i član mjesnog odbora Ista i u stalnoj je dopisnoj i nesretnoj vezi s Gradom Zadrom, kojem Ist administrativno pripada.

Hodamo mjestom i Goran nam pokazuje što to znači. Dvije godine traže od Grada da se popravi jedan dio puta uz more. Uz slabu javnu rasvjetu i dotrajale puteve, mjesto može biti opasno za kretanje noću starijim Išćanima.

"Konačno je prije dvadesetak dana došao radnik s bagerom, prekopao put i ostavio ga sasvim razrovanoga. Kada će ga dovršiti, ne znamo. Kada su se prije desetak godina obnavljali plaža i put, to je napravljeno kao da su poslali učenike prehrambene škole da malo vježbaju. Da mi imamo ikakvu autonomiju i budžet, sami bismo se organizirali i to napravili brže, kvalitetnije i jeftinije. Većina je puteva na otoku ionako izgrađena radnim akcijama.

Otok bez vode

Nekadašnja je mjesna zajednica imala svoj budžet i s tim su mogli ponešto napraviti, a sada smo mi u mjesnom odboru kao mala djeca koja moraju moliti mamu i tatu da im kupe sladoled. Ne možemo dobiti ni nešto stabala da ih posadimo", kaže Goran. Idemo dalje i pokazuje nam nešto što je trebalo biti rampa za ulaz u more osobama s invaliditetom, a izgleda kao potonuli mul obrastao sklizavim travama na kojemu se lako može slomiti barem koja kost.

No Ist ima i većih problema od puteva, rasvjete i stabala. Otočka gusterna je već godinama prazna. Nekoć je njom upravljala Poljoprivredna zadruga i kada ju je trebao preuzeti zadarski Voodvod, nastao je birokratski spor koji se prelomio tako da vode nema. Privatne kuće većinom imaju svoje gusterne, ali vode nema ambulanta, liječnikov stan, pošta, jedini kafić koji radi zimi pa ni vatrogasci.

Problem nautičkog nereda

Grad kaže da ne mogu ništa jer je stvar do Vodovoda, Vodovod kaže da nije do njih, nego do Grada, prepričava Goran i kaže da je problem premošćen tako da za ambulantu "kradu" vodu od svećenika koji na otok dolazi jednom tjedno, a vatrogasci se mole Bogu da ne bude požara.

Drugi veliki kažin na otoku je nautički nered u glavnoj išćanskoj uvali Široka. "Ovdje ljeti bude po dvjesto brodova samo na sidru. Ovo je jedna od najljepših vala na cijelom Jadranu, to će vam reći bilo koji ozbiljniji nautičar, i tu je bilo koncesijsko polje s bovama. Dakle, nautičari se sigurno vežu na bove, plate vez, država dobiva novac od koncesije, odvozi se smeće s brodova, dvoje ljudi radi i sve je organizirano.

A onda je Grad Zadar ukinuo koncesiju jer mijenjaju prostorni plan, ali nikako da ga donesu, a mi od svih tih nautičara imamo samo kaos." Idemo dalje, poviše mjesta gdje su oronule nekadašnje vojarne JNA. Postoji plan da pripadnu Sveučilištu u Zadru i da se koriste za terensku nastavu, razne seminare i radionice. Još ništa od toga.

Proširena familija

Goran nam pokazuje mini kompostanu za biorazgradivi otpad koja je tu nedavno postavljena, a većinski je financirana u sklopu Europskog fonda za regionalni razvoj. Kompost bi se trebao koristiti u poljoprivredi i sve to dobro zvuči, no kompostana treba struju, a postavili su je na mjestu gdje nema struje. Goran sliježe ramenima i već može čuti razgovor između Čistoće i HEP-a o prebacivanju odgovornosti.

Spuštamo se nazad prema moru i nadalje slušamo što bi Grad Zadar trebao, a ne radi, a što je pak mjesni odbor napravio s pet tisuća kuna koliko je dobio ove godine. "Pitali smo Išćane što bi htjeli pa su nam rekli da treba groblje spasiti od divljih koza i ovaca koje tamo brste cvijeće i obavljaju nuždu. Odakle nam

divlja stoka? Kako su umirali stari koji su imali nešto koza i ovaca, tako se o njima nije imao tko brinuti i puštene su na slobodu. Dobro im je, množe se i povremeno nam rade nerede.

Ali ne više, jer smo podigli zid uz groblje. Da dobijemo 100.000 kuna godišnje, napravili bismo koliko Grad za milijun, a što je još važnije – stvarno bismo napravili“, kaže Goran. Grobljem bi trebala upravljati gradska firma Nasadi, kao što bi i gusternom trebao upravljati Vodovod, ali se to ne događa pa Išćani sami vode računa i o groblju i o ukopima. Išćani s kojima smo razgovarali redovito spominju da su složni i znaju se samoorganizirati. Na otoku žive kao proširena familija.

Vjenčanje nakon 30 godina

Savka (31) i **Zlatko Maračić** (39) najmlađi su bračni par koji živi na otoku. Razgovaramo pred kućom koju je Zlatkov pradjed sagradio, a Zlatko je renovira. Zlatko je rođen i odrastao na Istu, školovao se i radio na kopnu i onda se na pragu tridesetih vratio na otok. Savka je pak Ogulinka koja je živjela u Lovranu, a za Ist je prvi put čula 2015. kada je tu prihvatila sezonski posao. Zlatko je bio prva osoba koju je vidjela kada je brod pristao na otok.

Godinu poslije su se vjenčali i kaže da je to bilo prvo otočko vjenčanje nakon gotovo 30 godina. Zlatko je nastavio stoljetnu obiteljsku tradiciju u građevini i ima prilično posla. Ne gradi se puno novoga, ali se stalno nešto obnavlja. Savka kaže da bi htjela raditi, ali nema posla izvan sezone, a i imaju četverogodišnje blizance koje nema tko čuvati.

Što ih, na kraju, odvuče s otoka?

Kada je Zlatko odrastao, u školi je bilo petnaestak djece, a za rata i puno više. Škola već dugo ne radi i njihovi su blizanci zapravo sami. “Djeci je ovdje lijepo, ali ćemo zbog vrtića, socijalizacije i raznih aktivnosti nas troje morati preseliti u Zadar. Ovdje im ne možemo ponuditi ništa osim ljepote“, kaže Savka. Zlatku pak ništa ne nedostaje s kopna, dapače, kaže da mu i sam nečisti zrak u gradu smeta, guši ga.

I **Mariju Levačić** (33) i **Antu Komaća** (37) roditeljstvo je odvuklo s otoka. Ovog rujna su se s Ista preselili u Zadar da bi im curica od godinu i pol mogla ići u vrtić. Zapravo, da Marija može raditi dok je dijete u vrtiću. Da nije toga, ne bi im padalo na pamet da napuste otok. Oboma im je posao takav da mogu živjeti bilo kuda.

Ante je u svojoj obitelji treća generacija pomoraca na jahti, što je stara išćanska tradicija, a Marija je slikarica koja uglavnom crta digitalno. Studirala je u Firenci, a Ante u Rijeci, oboje znaju što je život u gradovima i Ist im je bio izbor. No sada će taj izbor svesti na vikende i ljeta dok im dijete ne odraste. Tada će se, sigurni su, vratiti živjeti na Ist.

Liječnik koji se vratio iz Amerike

U nedjelju navečer u buffetu u sklopu Poljoprivredne zadruge na velikom je televizoru nogometna utakmica utišanog zvuka. Trojica starijih muškaraca sjede svaki za svojim stolom i šute. Čuje se samo zvuk frižidera. Otok je ponovno pust nakon što je za dvadeset i jednu milju udaljeni Zadar otišao katamaran s vikendašima. Razgovaramo s **Velimirom Vukom** (39), čiji su roditelji liječnici otišli u Ameriku iz Hrvatske kada je imao deset godina dok se on vratio iz Amerike u Hrvatsku da bude liječnik.

Zadnje tri i pol godine je kao liječnik opće medicine zadužen za Ist i Molat. Tražio je baš posao na otocima. Radi sve što treba, nekad je patronažna sestra, nekada mrtvozornik, ide u kućne posjete, ljeti se najviše bavi upalama uha, a zimi su njegovi najčešći pacijenti umirovljeni pomorci radom istrošenih zglobova. Covid-19 nije zabilježen na otoku. Doktor ne zna do kada će ostati.

Amerika ga je naučila na mobilnost, no ne žuri mu se. Ima dobar posao, može se posvetiti pacijentima, što mu je važno, kao i da nema puno stresa. Kao i Goran, kaže da je za život na otoku važno da možeš biti sam sa sobom: “Moraš biti stabilan i ne tražiti puno – uživati u moru, šetnji, razgovoru.“

https://www.telegram.hr/zivot/mladi-vec-desetljecima-s-otoka-iskljucivo-odlaze-ovo-su-price-ljudi-koji-su-dosli-i-to-na-mali-ist/

Kolaps reciklažnog dvorišta podno nove sljemenske žičare

12. Robert Kakarigi

Novinarski projekt:
Razotkrivanje slabosti gospodarenja otpadom u gradu Zagrebu, komunalni problemi i opasnosti za zdravlje

Elektronička publikacija:
HINA

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
1. prosinca 2020.

Najmanje dva reciklažna dvorišta na području grada Zagreba su zapuštena te opasna za zdravlje građana i zaposlenika, a pri izgradnji mega rotora kod parka Maksimir i sljemenske žičare propuštena je još jedna prilika za integriranu modernizaciju obližnjih reciklažnih dvorišta.

Dovršetkom izgradnje polazne postaje nove sljemenske žičare do izražaja je došlo ruglo zapuštenog Reciklažnog dvorišta (RD) Tunel na uglu Gračanske i Kvintičke ulice, smještenog preko puta glavnog ulaza žičare i nekoliko stambenih zgrada.

Oronulo zdanje reciklažnog dvorišta zorno pokazuje da projekt žičare, čija se cijena, po pisanju medija, popela na vrtoglavih više od 700 milijuna kuna, nije rađen u duhu suvremenog integriranog urbanog održivog razvoja. Propuštena je prilika formiranja partnerstva između građana, civilnog društva, stručnjaka, lokalnog gospodarstva, Zagrebačkog holdinga i gradske uprave kako bi se došlo do kvalitetnog rješenja modernizacije RD Tunel u sklopu projekta sljemenske žičare.

Izgradnjom jeftinije žičare ostalo bi novca za modernizaciju svih 11 reciklažnih dvorišta

Izgradnjom upola skromnije žičare moglo je ostati dovoljno financijskih sredstava u gradskom proračunu za modernizaciju svih 11 stalnih reciklažnih dvorišta

na području grada i financiranje planiranog postrojenja za sortiranje odvojeno prikupljenog otpada na zemljištu površine 96.136 četvornih metara koje je Grad Zagreb za 36,5 milijuna kuna otkupio od DIOKI d.d. u stečaju. To upućuje na neadekvatan sustav određivanja gradskih prioriteta, nepotrebno rasipništvo i iracionalnu raspodjelu javnog novca.

Zapravo, gledanjem unatrag na "Zagrebplan", razvojnu strategiju grada te njezine ciljeve i prioritet razvoja do 2020. vidi se koliko je bila neambiciozna. Tada se nije inzistiralo na izgledu i modernizaciji reciklažnih dvorišta te zadovoljavanju najsuvremenijih standarda zaštite zdravlja građana, zaposlenika i okoliša pri izgradnji i uporabi, nego samo na njihovom broju, odnosno postavljanju po jednog u svakoj gradskoj četvrti.

Svojim oronulim i zapuštenim izgledom RD Tunel stvara snažan kontrast u odnosu na modernu zgradu žičare. Na površini manjoj od četvrtine olimpijskog bazena u ovom su reciklažom dvorištu, sa samo jednim ulazom, nagurani kontejneri za prikupljanje raznih vrsta otpada od papira i starih baterija preko glomaznog metalnog otpada i starih lijekova do elektroničkog otpada i fluorescentnih cijevi. Osim toga, uvjeti rada i zaštita zdravlja djelatnika Čistoće, koji svakodnevno udišu štetnu prašinu i isparavanja iz otvorenih kontejnera, su na vrlo niskom nivou.

Građani svoje automobile kod istovara i vozači kamione Čistoće pri utovaru te odvozu otpada mogu zaustaviti samo na javnoj površini nogostupa ili kolnika izvan dvorišta. To predstavlja neprekidnu opasnost koja prijeti izazivanjem prometnih nesreća, ozljeda na radu, onečišćenja okoliša, raznim negativnim utjecajima na zdravlje lokalnog stanovništva, a pješacima, uključujući djecu i osobe s invaliditetom, nepremostivu prepreku.

RD Tunel predstavlja važnu kariku u sustavu zbrinjavanja glomaznog otpada u ovoj gradskoj četvrti, zbog čega bi to dvorište trebalo modernizirati, a ne ishitreno ukloniti ili u jednako žalosnom izdanju izmjestiti na drugu lokaciju samo zato da ne bi izgledom narušavalo medijsku predstavu svečanog presijecanje vrpce prigodom puštanja u pogon nove žičare.

'Reciklažna dvorišta bi trebala raditi i nedjeljom'

Ovo nije prvi put da Grad Zagreb propušta modernizirati neko reciklažo dvorište u sklopu velikog građevinskog projekta. Kad je početkom rujna 2017. u promet pušten rotor Bukovačka-Petrova-Prilesje unutar njega je, u neposrednoj blizini parka Maksimir, ostalo skučeno reciklažo dvorište. Iz Gradske četvrti Maksimir upozoravali su da im treba novo reciklažno dvorište jer je ono u Prilesju pretijesno. No, stanje je u međuvremenu dodatno pogoršano. Građani dovoze sve veće količine dvadesetak vrsta otpada iz domaćinstava, a dvorište je ostalo istog kapaciteta.

Odmah nasuprot ulaza u dvorište nalazi se nesanirano divlje odlagalište građevinskog i ostalog glomaznog otpada, a djelatnici Čistoće se improviziranom ogradom brane od ilegalnog bacanja otpada pred ulaz dvorišta izvan radnog vremena. Donosioci su često neodgovorni poduzetnici koji ilegalno istovaruju opasni i glomazni otpad, proizvod njihovih poslovnih aktivnosti. No, otpad nepropisno odlažu i ostali građani koji žele ispravno postupiti, ali to rade u krivo vrijeme, nedjeljom kada je reciklažno dvorište zatvoreno. Ostavlja se sve od opasnih otapala i azbesta do slomljenog stakla.

"Sin mi samo tijekom nedjelje može pomoći oko prijevoza otpada pa smo to odlučili ostaviti ispred zatvorenih vrata. Reciklažna dvorišta bi trebala raditi i nedjeljom", kazala je Zagrepčanka koja je u nedjelju ostavljala otpad pred zatvorenim vratima dvorišta. Kaže da im ni nakon potresa nisu željeli preuzeti šutu i komade namještaja, jer su kontejneri bili pretrpani.

Kvartovski sabirni centri vrlo važan dio sustava zbrinjavanja otpada

Neosporno je da su kvartovski sabirni centri, kao što su reciklažna dvorišta Tunel i Prilesje, vrlo važan dio sustava zbrinjavanja otpada, ali ih je potrebno sanirati. Dvorišta bi se trebala proširiti na barem pet puta veću površinu s ugrađenom geološkom membranom za sprječavanje otjecanja štetnih tvari u podzemne vode i tlo. Poseban ulaz i izlaz, servisna zgrada te kolnici za kružno kretanje automobila i kamiona unutar dvorišta su apsolutno nužni za učinkovit i siguran rad.

Građani bi se trebali moći popeti automobilima i lakim prikolicama na višerazinske rampe. Ispod razine rampe i sa svake strane bi u idealnom slučaju stajali tipizirani kontejneri u betonskim kazetama u koje bi se s lakoćom i bez opasnosti po zdravlje građana i djelatnika mogle odlagati različite vrste otpada. Zato je velika šteta što se radovi na sljemenskoj žičari i rotoru u Maksimiru nisu u duhu integriranog planiranja za održivi razvoj iskoristili za unaprjeđenje ovih važnih infrastrukturnih objekata.

U organizaciji reciklažnih dvorišta ima i pozitivnih pomaka pa je tako od 16. rujna ove godine, u dva reciklažna dvorišta Sesvete Jelkovec i Žitnjak započeo pilot projekt uvođenja novog sustava evidencije o preuzetom otpadu. Građani će prilikom korištenja reciklažnog dvorišta biti upoznati da će sljedeći put morati predočiti osobne iskaznice te podatak o šifri obveznika i šifri objekta navedenih u računu.

Obveza evidentiranja trebala je zaživjeti i u svim ostalim reciklažnim dvorištima do početka studenoga, no to se još nije dogodilo. Možda je i bolje jer reciklažna dvorišta je prije naplate građanima potrebno ekotehnološki modernizirati i pretvoriti u sigurna mjesta prikupljanja otpada.

https://www.hina.hr/vijest/10533070

VIJESTI I SAVJETI

Kada psihijatar sam sebi postane pacijent

Psihijatrica Maja Vukoja: „Onkološki bolesnici trebaju podršku obitelji, prijatelja i, vrlo često, psihološku pomoć. Sada oni vode dvije bitke paralelno, protiv maligne bolesti i nevidljivog virusa. Paralelne traume i stresovi su vrlo izazovni i za liječnike i za pacijente jer je mozak na neki način rasplinut na više strana i teško je 'pokriti' sva zahvaćena područja u nama samima"

Iako smo mi na ovim prostorima odavno navikli na prilagodbe raznim situacijama i ne baš lake životne uvjete, čini se da je pandemija s koronavirusom i pred nas stavila neke sasvim nove okolnosti i izazove. Ovih se dana sve više priča o tome koliko se ljudi jako teško psihički nose s tzv. novim normalnim, koliko raste korištenje opijata, alkohola, koliko se povećava broj ljudi sa psihičkim smetnjama… Stanovnicima Zagreba je to dodatno teško palo, zbog potresa usred karantene, a onkološkim bolesnicima je u datim situacijama bilo i najteže. Uz ranije suočavanje s teškom bolešću, odjednom su upali i u nove traume: nemogućnost kontrola i uobičajenih pretraga i liječenja zbog karantene, strah od sasvim novog virusa, strah od potresa… Sve su to situacije, koje će na sve nas ostaviti duboki trag, a mnogima dovesti u pitanje i psihičko zdravlje. No, što kada ste psihijatar i odjednom se i sami suočite s nepoznatim virusom i to na samom početku pandemije, kada se o virusu još gotovo ništa ne zna? Kada ste i sami rizična skupina, a kažu vam da ste, možda, zaraženi, da sjedite doma i čekate rezultate? Kako pomoći tada sebi, onako kako pomažete cijeli život drugima? Djeluju li vaše metode?

13. Dražena Lejo

Novinarski projekt:
Psihološka i psihijatrijska pomoć onkološkim bolesnicima u kriznim situacijama

Elektronička publikacija:
NISMO SAME

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
26. srpnja 2020.

Sa svim tim se susrela naša sugovornica, poznata suradnica i autorica portala Nismo same, Maja Vukoja. Diplomirala je na Medicinskom fakultetu i završila specijalizaciju iz psihijatrije, a potom i subspecijalizaciju iz psihoterapije. Radi u KBC-u Zagreb, poznatijem kao Rebro, gdje su se među prvima pojavili liječnici pozitivni na virus. I Maja je morala u samoizolaciju. S obzirom na to da radi u Dnevnoj bolnici za afektivne poremećaje, u kojoj vodi i grupne psihoterapije, zanimalo nas je kako je to kada sama sebi postaneš – pacijent.

Koja Vam je bila prva pomisao i osjećaj, kada ste se razboljeli, a još niste znali jeste li zaraženi novim i nepoznatim virusom?

Ja sam, što je pomalo ironično, upravo na prvi dan proglašenja opće karantene dobila povišenu tjelesnu temperaturu, uz druge respiratorne simptome i povremenu bol u prsima. U bolesti si nemoćan, strahuješ da će se zakomplicirati i tada su me najviše proganjale priče oboljelih osoba na respiratoru, a osjećala sam i strah da ne zarazim bližnje oko sebe. U jednom trenutku sam donijela odluku i otišla na testiranje u bolnicu 'Fran Mihaljević'. Osjećaj je bio bizaran, bili su to tek počeci epidemije i vidjeti kolege u zaštitnim odijelima, u kojima izgledaju poput astronauta, dalo je neku nadrealnu sliku stvarnosti. Svi su se odmicali od 'nas', potencijalno zaraženih, osjećali smo se kao da smo učinili nešto loše.

A kakav je bio osjećaj, kada ste dobili nalaz da ste negativni?

Teško je opisati riječima kako je to kada 24 sata čekaš nalaz. Sjediš uz mobitel, dok se istovremeno pokušavaš okupirati drugim stvarima, ali tada vani čuješ policijsko vozilo, koje, preko razglasa, tjera ljude s ulica… Pomalo teško za pozitivnu distrakciju bilo koje vrste… I onda je stigao poziv. Prvo vas pitaju jeste li vi ta osoba, imenom i prezimenom, dok vam u organizmu već nastaje kaos.

I kada su rekli da je test negativan, u prvom trenutku nisam bila svjesna što su mi zapravo odgovorili.
Uslijedilo je olakšanje, koje je, ipak, djelomično bilo poljuljano savjetom da, u slučaju da tjelesna temperatura ostane povišena, za tri dana ponovim test i da moram još dva tjedna biti u izolaciji.

A onda se dogodio i potres… pričale smo o ponavljanju proživljenih trauma, u vašem slučaju ratnih, naročito vezanih uz bombardiranje Zagreba 1995. godine, kada je stradala i vaša škola u kojoj ste se tada nalazili? Je li vas potres natjerao da vraćate te stare slike i što ste tada učinili?

Potres se dogodio taman jutro nakon dobivanja rezultata testa na koronu. Sve se posložilo dan za danom, što je dodatno pojačalo intenzitet stresa. Upravo nakon potresa mi se tjelesna temperatura prvi put snizila ispod 37. Organizam je čudesan, on osjeća opasnost i stvara nagon za opstankom.

Puno ljudi 'ozdravi' ili ne osjeća bol u trenutku realne opasnosti po život. Kada sam imala 15 godina, pri raketiranju Zagreba, eksplozija zvončića dogodila se i u dvorištu moje srednje škole. Bila je to Križanićeva gimnazija. Ja sam se nalazila u hodniku, koji je gledao u dvorište, dakle u neposrednoj blizini. Uslijedio je vrlo ružan trenutak, koji zauvijek ostaje u sjećanju. Nekim čudom smo svi preživjeli. Rat je, sam po sebi, neprirodan i možda najveća pogreška čovječanstva. Traumu možemo pamtiti na razne načine, slikom, zvukom, osjetilom dodira, čak i mirisima. Ono što se meni osobno dogodilo jest ponajviše prisjećanje zvuka. Zvuk uoči eksplozije (uz postupno sve jače podrhtavanje tla), a onda i sama eksplozija, kao i zvuk potresa koji je, osim jačine, vrlo dugo trajao, bili su po mnogočemu slični. Pričala sam s nekim osobama koje su išle sa mnom u razred o tome i, nevjerojatno, oni su se nakon potresa vratili u istu traumu, kao i ja. Interesantno, potres je mnogima vratio sjećanja na rat. Sam razgovor s bliskim ljudima mi je puno pomogao. O teškim trenucima uvijek treba razgovarati jer time umanjujemo teret samih događaja i lakše se nosimo s njima. Nema sramote, nema cenzure, sve bolno treba verbalizirati i isplakati. Općenito, premalo pričamo o osjećajima.

Je li to razlog zašto ljudi posežu za većom količinom lijekova i alkohola, kako oni djeluju na psihu trenutačno, ali i dugoročno?
Alkohol i velike doze sedativa su svojevrstan bijeg od stvarnosti i način da, naizgled, lakše podnesemo stres.

Imaju sličan učinak na organizam. Kratkoročno, strah nestane ili, subjektivno gledano, postane bezopasan, ne obraćamo toliko pažnju na njega. Dugoročno, takav način nošenja sa stresom prelazi u naviku, obrazac ponašanja, bez kojeg ne možemo funkcionirati jer, uz psihičku, stvaramo i fizičku ovisnost. Uz to, tijelo pamti svaku traumu i sve što potisnemo nam se jednoga dana vrati. Zato se i kaže da ne možemo pobjeći od sebe.

Upravo se rade istraživanja o utjecaju svih ovih okolnosti na psihičko zdravlje ljudi. Možemo li reći da će to biti i dobra strana pandemije koronavirusa jer se više priča o psihičkom zdravlju? Mislite li da će se, dugoročno, početi davati više pažnje tome?

Kako godine idu, sve smo otvoreniji prema toj temi. Sada su ljudi, 'izazvani' epidemijom virusa i, u Zagrebu i okolici, potresom, počeli otvorenije pričati o svojim iskustvima o tome, ali i o nekim ranijim, o kojima su do sada šutjeli. Mislim da po tom pitanju i stručnjaci trebaju biti otvoreni i potaknuti ostale da potraže pomoć, ako drugi načini ne pomažu. Jer, stigma polazi od pretpostavke da u životu pate samo slabi i 'ludi', što je najveća neistina. Patimo svi. I to je u redu. Imamo pravo na patnju, ali ne smijemo dopustiti da ona zavlada našim životom.

U vašem se radu susrećete i s onkološkim pacijentima i njihovim strahom od bolesti, smrti… što mislite, koliko će okolnosti s pandemijom, potresom, nemogućnošću dobivanja pravovremene zdravstvene skrbi tijekom karantene dodatno utjecati na njih? Kako oni sami sebi mogu pomoći u tim situacijama?

Početak epidemije bio je zapravo najteži, što se tiče općenito ambulantnog rada u Hrvatskoj jer je na neko vrijeme sve stalo. To je stvorilo još veći kaos u, ionako začaranom, krugu silnih pretraga i listi čekanja. Sada se cijeli pogon pokrenuo i, uz maksimalno poštovanje epidemioloških mjera, ipak funkcionira. Naravno da to nije efikasnost kakvu bismo poželjeli, ali tu je puno problema koji su postojali i ranije i sada su samo postali izraženiji. No, shvatili smo kako virus neće samo tako otići i da bolnice moraju raditi. Onkološki bolesnici trebaju podršku obitelji, prijatelja i, vrlo često, psihološku pomoć. Sada oni vode dvije bitke paralelno, protiv maligne bolesti i nevidljivog virusa. Paralelne traume i stresovi su vrlo izazovni i za liječnike i za pacijente jer je mozak na neki način rasplinuti na više strana i teško je 'pokriti' sva zahvaćena područja u nama samima.

U Hrvatskoj, ali i u svijetu, postoji veliki otpor dijela stanovništva prema nošenju maski zbog pandemije virusa. Neki kažu da je razlog tome nesigurnost, koju ljudi osjećaju kada stave masku na lice, neki misle kako je riječ o strahu od virusa, koji se reflektira otporom, a neki tvrde da u tome prednjače slabije obrazovani ljudi, koji misle da time gube dio svoga identiteta. Što Vi mislite, što bi mogla biti istina i koji su razlozi odbijanja maski?

Maska većinu ne asocira na zaštitu od bolesti, nego na samu bolest. U tome je problem. Ako je ne nosimo, izvana sve izgleda kao da se ništa ne događa. U ljudima postoji negacija, dio populacije je preplavljeno teorijama zavjere, a neki ne nose masku iz inata, ogorčeni općom političkom situacijom i uvjetima života te nenošenjem maske daju poruku 'ja sam svoga tijela gospodar, ne možete mi ništa'. Moramo shvatiti jednu činjenicu. Virus je tu. Ako se zarazite, možete ga gotovo ni ne osjetiti, ali možete imati i razne komplikacije. Sve maske ne štite u potpunosti od zaraze, ali svaka umanjuje mogućnost kapljičnog prijenosa, a to nije zanemariv postotak, ako se svi pridržavamo mjera.

Puno se priča o pojačanom razvoju anksioznosti zbog karantene, potresa… Jeste li je i sami osjetili? Što savjetujete i svojim pacijentima, ali i sebi? Djeluju li vaši savjeti, sada kada ste ih i sami iskusili?

Svi smo osjetili pojačanu anksioznost. Ni sama nisam ostala imuna na ono što se događa. Kao kolege, i liječnici i sestre, otvoreno razgovaramo o tome. Kod velikog broja naših pacijenata došlo je do pogoršanja psihičkog stanja i s nekima smo morali krenuti 'od početka'. Sa svakim smo razgovarali i tražili da nam opišu svoj doživljaj i korone i potresa, kako se nose sa svakodnevicom, što ih opušta i što bi još mogli poduzeti po tom pitanju. Načini su vrlo individualni. Ja sam, naprimjer, nakupovala cvijeća i shvatila kako je cvijeće vrlo zahtjevno! Oduzima puno vremena, ali

smiruje na jedan poseban način. Volim pisati i pjevati i to me, također, opuštalo, kao i vježbanje, onda kad sam najnapetija. Osobno naginjem crnom humoru. Koristim ga i u terapiji, pacijenti to vole. Crni humor, kao i humor općenito, je vrlo zdrav. Kada pacijent postane 'crnohumoran', po mogućnosti još i na svoj račun, onda znamo da mu je bolje.

Inače, čaroban recept ne postoji. Treba zaobilaziti višak negativnih informacija u medijima i gledati ono što vas opušta, komediju, emisije o kuhanju… Nekad su rješenja ispred nas, a mi ih ne vidimo. I pacijenti nas ponekad pitaju je li i nas pogodilo sve što se događa. Iako, terapijski gledano, nije preporučljivo da liječnik 'kuka' pacijentu, u ovakvim situacijama pokoja iskrena riječ može biti vrlo ljekovita, da shvate da smo i mi ljudi i da biti ranjiv ne znači biti u potpunosti nemoćan. Jednostavno bismo došli u bolnicu, stavili kutu i masku i rekli: "Evo nas. Mi smo tu za vas. Ne znamo što nas čeka, ali proći ćemo ovo zajedno."

Sada, kada ste intenzivno i sami proživjeli strahove, hoćete li mijenjati nešto u pristupu terapiji? Što, po vama, trenutačno najbolje djeluje? Naime, priča se o drugom valu na jesen, pa neki savjet ljudima, kako da lakše prebrode ono što nas sve čeka?

Kao što sam pisala u svojoj zadnjoj kolumni, shvatila sam da nam je ovo, možda, zadnja šansa da naučimo živjeti dan po dan. Da prestanemo previše planirati i držati se čvrsto tih planova jer okolnosti se mijenjaju. Život se mijenja. Moramo naučiti biti fleksibilniji. Inače će nam se za svaku nepovoljnu okolnost srušiti svijet. I da, smijemo si dopustiti dozu irealnosti. Maštati, sanjati, željeti, odlutati… time si olakšavamo stvarnost, ali i zadržavamo i njegujemo dijete u sebi. Jer, činjenica je da je ovo 'novo normalno' ujedno i 'novo nenormalno'. Život nije lak. On je plovidba na različito opremljenim brodovima i u svim vremenskim uvjetima. Zato je važna prilagodba, uz male stvari koje nam puno znače. I, da ne zaboravimo, važni smo jedni drugima. Ne smijemo dopustiti da nas preporučena tjelesna distanca emocionalno distancira. Ne smijemo prestati biti ljudi.

https://nismosame.com/savjeti/kada-psihijatar-sam-sebi-postane-pacijent/

TELESKOP

HRVATSKA, IZDVOJENO, TEMA DANA

TELESKOP EKSKLUZIVNO OTKRIVA: Tko je poznati hercegovački tajkun koji je financirao Milana Bandića na početku njegove karijere

14. Dražen Ćurić

Novinarski projekt:
Dvadeset godina vladavine Milana Bandića: Uspon, život na vrhu, dekadencija

Elektronička publikacija:
TELESKOP

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka:
25. studenoga 2020.

Milan Bandić vlada Zagrebom već punih dvadeset godina. O njegovom životnom i političkom putu napisane su dvije knjige i tisuće novinskih članaka, ali neki ključni dijelovi njegove biografije ostali su i dalje prilično nepoznati. Nedostaju bitni podaci o pojedinim prijelomnim trenucima u njegovom političkom životu, a koji su možda najviše utjecali na Bandićevu karijeru. Gradonačelnikovi biografi uglavnom sladunjavo pišu da je radio teške fizičke poslove još za vrijeme studija na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti pa tako vole naglasiti da je istovarivao šećer i ugljen te žbukao fasade. O trivijalnostima su se raspisivali nadugo i naširoko, a bitne stvari zaobilazili su i relativizirali koliko god je bilo moguće.

Tek taksativno navode da je diplomirao 1981. godine i odmah potom otišao u Jugoslavensku narodnu armiju. Kada se vratio iz JNA čekao ga je posao o tvornici "Ledo", a nedugo nakon toga dobio je elitno namještenje u Općinskom komitetu Saveza komunista Hrvatske na Peščenici.

U Hrvatskoj nikada nije bilo jednostavno naći posao, ali prodorni i ambiciozni Hercegovac iz Pogane Vlake nije imao takvih problema. Poznanstvo s pravim ljudima, članstvo u političkoj organizaciji i dobra ženidba uvijek su bili provjerena formula za uspon na društvenoj ljestvici, što je na vrijeme shvatio i mladi Bandić. U startu je zadovoljio sve kriterije za brzo napredovanje jer se još na fakultetu učlanio u Savez komunista, održavao veze sa svojim Hercegovicima, a prilično dobro je komunicirao i s ljudima u novoj

– zagrebačkoj sredini, iz koje dolazi njegova supruga Vesna. Bandić je djelovao na svim frontovima društvene i političke scene pa je već tada bilo jasno da će se otvoriti neki put prema vrhu.

Jedna je linija "društvenog djelovanja" bila klasična veza sa „zemljacima" koji su krenuli za boljim životom u mitski Zagreb, ali ne treba zanemariti ni partijsku vezu koju je imao sa snažnom „ćelijom" u svom rodnom kraju. Na Bandićevu karijeru veliki utjecaj je imao poznati poduzetnik iz njegovog sela Anđelko Leko kod kojeg je neko vrijeme stanovao kada je došao u Zagreb.

„Naravno da je bio dobar s onim Hercegovcima koji su bili bliski Partiji. Bili su to Anđelko Leko i ta ekipa. I on i Leko potječu iz dijela općine Grude koja je imala partijsku ćeliju koja je bila aktivna prije Drugog svjetskog rata, za razliku od zapadnog dijela općine koji to nije imao", izjavio je za Teleskop poznati menadžer i bivši političar podrijetlom iz Gruda, dodajući da su Leko i Bandić zadržali dobre odnose i međusobno se potpomagali.

Koautor knjige „Kumek" Saša Paparella tvrdi da je Milan Bandić rođen u komunističkoj obitelji i da je njegov otac Jozo također bio član Saveza komunista. „Bandić je iz pravovjerne jugoslavenske obitelji, i otac Jozo i Milan ušli su u partiju. Otac je prošao obuku za rezervnog oficira JNA", izjavio je za Teleskop Paparella.

Milan Bandić je i preko svoje supruge Vesne, koju je upoznao dok je još bio brucoš na fakultetu, a ljubav su vrlo brzo okrunili brakom, ostvarivao korisne kontakte i upoznavao socijalni milje u kojemu se kretala ta rođena Zagrepčanka. Neki sugovornici Teleskopa tvrde da je upravo Bandićev tast, odnosno punac kako bi rekli u Hercegovini, zaslužan za otvaranje nekih socijalnih i političkih vidika, čak i da je napravio najveći poguranac za njegovu političku karijeru. „Nešto mi zvoni njegov tast. Mislim da je on bio neka faca negdje", kaže za Teleskop nekad vrlo moćni i utjecajni HDZ-ovac i blizak suradnik prvog hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana. Uvjeren je da je Bandić morao imati neku „špagu" jer se takvi poslovi i pozicije ne dobivaju slučajno. Vjerojatno su tast ili Leko pomogli Bandiću da „nađe" posao u Ledu gdje je, tako barem piše u knjizi „Ja, Milan" autora Ivana Pandžića i Jelene Badovinac, najprije radio u hladnjači na minus 25 stupnjeva, da bi potom završio u kancelariji. Ne treba isključiti ni mogućnost da je Partija poslala mladog Bandića da se brine za političko pravovjerje radnika u važnoj tvornici.

Malo je čudno da fakultetski obrazovan mladić i član Partije radi u hladnjači. Može se protumačiti da mu je hladnjača bila samo ulaz u sustav u kojemu je kasnije dobio solidno administrativno radno mjesto. Prema dostupnim podacima teško se može dešifrirati što je mladi Bandić točno radio u Ledu, ali sudeći po izjavama naših sugovornika bio je zadužen za neku vrstu "društveno političkog rada". Najvjerojatnije je radio poslove vezane uz partijsku organizaciju, jer ne treba zaboraviti da je tada Komunistička partija djelovala prema mjestu rada, a ne prema mjestu stanovanja, kako sada djeluju normalne demokratske stranke. Bandić je očito bio neka vrsta „časnika za vezu" s lokalnom partijskom organizacijom, što mu je, pokazat će se kasnije, bila odlična odskočna daska za političko umrežavanje i napredovanje. Upada u oči i da je Milan Bandić izbjegavao govoriti o svojim političkim počecima: U novinskim arhivima o ovoj fazi njegovog političkog djelovanja gotovo da i nema ozbiljnih tekstova. Bandić se očito nije imao čime pohvaliti, a mediji su, iz samo njima znanih razloga, poštovali ovu nikada izgovorenu želju moćnog gradonačelnika.

Slobodan Ljubičić Kikaš, dugogodišnji bliski i utjecajni suradnik Milana Bandića, tvrdi da se najdugovječniji gradonačelnik Zagreba bavio novinarstvom u Ledu i da mu je taj žurnalistički posao omogućio ključno poznanstvo i otvorio prostor za veliku političku karijeru. Autori knjige "Kumek" pak tvrde da nema govora o novinarstvu nego da je Milan Bandić, u najboljem slučaju, tek bio urednik zidnih novina.

U svakom slučaju, prema Ljubičičevoj verziji, Bandić se na nekom „novinarskom zadatku" upoznao s Ivanom Šikićem koji je osamdesetih godina prošlog stoljeća bio značajna partijska figura na lokalnoj razini na Peščenici. Slobodan Ljubičić tvrdi da je upravo Ivan Šikić, koji je u to vrijeme bio nešto kao gradonačelnik općine Peščenica, povukao Bandića iz Leda i zapo-

slio ga na Peščenici kao stručno-političkog radnika za Općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu u Općinskom komitetu Saveza komunista Hrvatske.

„Više od 90 posto sam siguran da ga je tamo zaposlio gospodin Ivan Šikić. Tada se u partiji zapošljavalo internim natječajem, a ne javno. Tako je i danas u svim sličnim organizacijama", izjavio je za Teleskop Slobodan Ljubičić Kikaš.

Treba podsjetiti da je Zagreb u to vrijeme bio podijeljen na općine i da nije imao gradonačelnika kao sada, nego je svaka općina imala svoga šefa.Tek je reformom lokalne samouprave, nakon demokratskih izbora 1990. godine, Zagreb postao jedna politička cjelina. Bandić je proveo sedam ugodnih i mirnih godina u Općinskom komitetu gdje je dočekao prve demokratske izbore i dolazak HDZ-a na vlast. Bandić ne pamti po dobru dolazak Tuđmanovog HDZ-a, jer su on i njegovi kolege bili i prve „žrtve" prvih parlamentarnih izbora.

Slobodan Ljubičić tvrdi da su „stručne službe" Saveza komunista Hrvatske bile raspuštene već početkom svibnja 1990. godine, dakle i prije nego što je HDZ formalno preuzeo vlast, a to je napravio tadašnji predsjednik stranke Ivica Račan koji je smatrao da Partija neće moći financirati tako golemi aparat kada ode s vlasti. Nastao je masovni bijeg iz SDP-a. Prema nekim računicama, samo iz zagrebačke organizacje otišlo je od 60 do 70 tisuća komunista koji su do tada uredno plaćali članarinu i održavali birokratski sustav. S obzirom na to da su ti općinski komiteti bili zapravo dijelovi stranke, Račan je s pravom zaključio da ne može financirati tako glomazan aparat.

Ljubičić dobro poznaje tadašnju situaciju jer je on u bivšoj općini Trnje radio isti posao kojeg je Bandić radio na Peščenici. „Ja sam poslije 1990. godine izgubio posao kao i Bandić. To je bilo normalno u to vrijeme. Mi smo prvi u Hrvatskoj dobili otkaze. Sjećam se da je to bio 2. svibnja 1990. godine. Račan je podijelio oko 170 otkaza u Zagrebu", kaže Slobodan Ljubičić.

Ljubičić je ostao bez posla pa se okrenuo privatnom biznisu, a Bandić je nekom čudnom 'akrobacijom' postao profesionalni predsjednik Saveza komunista na Peščenici, što znači da nije završio na cesti kao što su završili deseci njegovih kolega. Bandić je već tada pokazao da je vješt u političkom preživljavanju i da se može izvući iz naizgled nemoguće situacije. Iako nije ostao bez posla, takvo traumatično iskustvo, u kojemu su deseci njegovih kolega ostali bez radnog mjesta, vjerojatno je ostavilo značajne posljedice na Milana Bandića. U svom neposrednom okruženju svjedočio je kako se preko noći urušavaju egzistencije, a od pripadnika partijske elite postaje čovjek na rubu društva. Možda je baš zbog takvog razvoja događaja Bandić u kasnijoj fazi svoje političke karijere pomno pazio da svojim ljudima osigura posao i pristojnu egzistenciju. I da kadrovsku poltiku ne prepušta nikome! Dati nekome kruh u ruke, to je za Bandića vrhunac altruizma koji nije prenosio na svoj suradnike nego ga je obilato izravno konzumirao.

Nakon gubitka izbora došlo je do masovnog napuštanja Saveza komunista Hrvatske. Neki zagriženiji komunisti su se pasivizirali i odustali od politike, a oni pragmatični željni moći i novca priključili su se HDZ-u. Milan Bandić je bio jedan od onih koji su ostali u Savezu komunista i time pokazao političku dosljednost koju je izgubio u svojoj kasnijoj političkoj fazi. U to vrijeme nije bio klasični karijerist nego je očito vjerovao u socijalističku ideju i sve ono što je proklamirala Partija. I danas kada razgovarate s Bandićevim ljudima koji su s njim ostali u Partiji, osjetit ćete kod njih jednu vrstu ponosa i moralne superiornosti u odnosu na „drugove izdajnike" koji su se zbog „Judinih škuda" priklonili nacionalističkom HDZ-u ili se sakrili u mišju rupu.

„Nemoguće de se netko učlani u bilo kakvu organizaciju a da nema sklonosti prema idejama koje ta organizacija zastupa. Da je suprotno, Bandić i još nas nekolicina bi prešli u HDZ jer je tada to bilo unosno. A mi smo bili traženi od strane prvoboraca HDZ-a na osnovu svog podrijetla. Ja sam od Imotskoga, a on je iz Hercegovine. A znate koji su ljudi tada isplivali na površinu. S tim ljudima smo se osobno dobro poznavali. Da je bilo kod mene, a pretpostavljam i kod Bandića nekih drugih motiva, onda bi ušli u stranku u kojoj su se ljudi obogatili", objašnjava Ljubičić zašto su on i Bandić ostali u SDP-u kada to nije bilo lukra-

tivno. Zanimljivo je da su se ova dva partijska druga upoznala tek nakon sloma jednopartijskog sustava.

Početkom devedesetih godina Savez komunista Hrvatske, koji je kasnije dobio demokratsko ime SDP, bio je stranka koja se borila za prelazak izbornog praga i goli opstanak. Bandić je procijenio da je bolje da ostane u takvoj stranci i da polako gradi svoju političku karijeru u "novoj Hrvatskoj". Iako je bio u najboljoj snazi u vrijeme Domovinskog rata, Bandić nije otišao na frontu nego se bavio strankom na Peščenici i polako širio svoj utjecaj. Unatoč tome što je Bandić imao značajan krug ljudi koji su ga podržavali, bez potpore tadašnjeg predsjednika SDP-a Ivice Račana ne bi mogao tako visoko poletjeti. Bandić i Račan su dolazili iz različitih svjetova, ali je iskusni Račan očito procijenio da Bandiću treba pružiti priliku. Možda je Račan u Bandiću i njegovim ljudima vidio sve ono što on nije imao, a to je, između ostaloga, i nevjerojatna radna energija. Međutim, puno je vjerojatnije da je Račan izabrao Bandića kako na to mjesto ne bi došao Zdravko Tomac koji je, tako barem kažu svjedoci vremena, želio preuzeti Partiju u Zagrebu i, što je još važnije, bio je u to vrijeme puno popularniji od Ivice Račana.

Kada je 1993. godine došlo do ukidanja zagrebačkih općina, a Zagreb postao politička cjelina, neposredno nakon toga došlo je i do organizacijske promjene u SDP-u koja je pratila političko ustrojstvo Grada. Milan Bandić ne samo da je preživio sve te rošade nego je postao tajnik zagrebačkog SDP-a, a 1997. godine postao je i predsjednik organizacije, što je tada, iako je zagrebački SDP bio na koljenima, bila značajna funkcija. Počeo je graditi zagrebački SDP od nule. U to vrijeme, nekoliko je ljudi na njega imalo presudan utjecaj. Uz već spomenutog Šikića koji ga je povukao u Komitet i s kojim je i kasnije ostao u dobrim odnosima i rado slušao njegove savjete, Bandić se mogao osloniti i na Slobodana Ljubičića Kikaša koji je osiguravao ekonomsku održivost partije, zatim na Zdravka Tomca koji je bio veza s intelektualnim dijelom partije i Anđelka Leku koji je ulagao u svog perspektivnog zemljaka s kojim je, barem do 1990. godine, bio i politički i ideološki vrlo blizak. Bandić je najviše povjerenja imao u kadrove koji su se kalili u općinskim komitetima. Kada se dokopao gradonačelničke funkcije istaknuta mjesta su, piše u knjizi "Kumek", imali i suradnici iz samoupravnog socijalizma kao što su Mirko Herak, Slavko Kojić, Miljenko Benko i Lidija Tomić s Peščenice, Davor Jelavić koji je došao iz Trnja.Vidoje Bulum je do 1990. godine bio općinski državni odvjetnik u Novom Zagrebu, a kada je Bandić postao gradonačelnik postao je njegov najbliži suradnik.Tomislav Jelić tvrdi da je Bandić posebno držao do savjeta Ivana Šikića koji ga je prvi otkrio i zaposlio u Općinskom komitetu na Peščenici.

Posebno je zanimljiva veza Milana Bandića i Anđelka Leke koji je nakon demokratskih promjena bio puno fleksibilniji. Nakon početnog šoka uspostavio je dobre odnose s HDZ-om i obitelji Tuđman koja je kod njega vrlo često dolazila na ručak. Leko je strpljivo i lukavo razvijao svoj biznis s ugostiteljstvom i s vremenom je postao jedan od najvećih hrvatskih hoteljera. Tomo Jelić, zastupnik HDZ-a u Gradskoj skupštini početkom devedesetih, smatra da je Leko imao izuzetno velik utjecaj na Bandićevu karijeru, s obzirom na to da mu je bio logistička potpora. Drugim riječima, Leko je ulagao u nepoznatog i anonimnog Bandića jednako kao što je Zdravko Mamić ulagao u Modrića, i obojici se posrećilo. Poznato je da je Mamić zaradio goleme novce na Modriću, a Bandić je kada je došao na gradonačelničku poziciju uvijek bio na usluzi svom dobrotvoru Leki.

Jelić se prisjeća da je Bandić i prije dolaska na vlast uvijek bio galantan i da je plaćao ručkove i kavice ispred Charlija, što nikako nije mogao s plaćom srednjerangiranog partijskog funkcionara. „Anđelko Leko je bio Bandićeva materijalna odskočna daska. Bilo je i drugih poduzetnika koji su u drugoj polovici devedesetih bili skloni SDP-u i koji su ulagali u njegov politički život i karijeru. Živjeti u centru Zagreba i svaki dan se družiti s ljudima iz medija i poslovnog svijeta te, uglavnom, častiti, to si nikako nije mogao priuštiti od bilo kakve političke plaće", tvrdi Jelić, a njegovo mišljenje potvrđuju i drugi sugovornici Teleskopa.

„Poznavao sam Anđelka jako dobro i znam sigurno da su u bili u jako dobrim odnosima. Potpuno je realna pretpostavka da je Leko financirao Bandića na početku njegove političke karijere. Nikad se nisam bavio tim

pitanjem, iako sam bio dovoljno dobar s Anđelkom da sam ga mogao to pitati. Ali to je poprilično logično i vjerojatno…", tvrdi nekad vrlo utjecajni HDZ-ovac i bliski suradnik Franje Tuđmana koji je tijekom devedesetih godina komunicirao i osobno poznavao gotovo sve važnije aktere političke i društvene scene. Svi odreda opisuju Leku kao vrlo spretnog menadžera koji je izvorno pripadao partijskim strukturama, ali se odmah nakon demokratskih izbora prilagodio novoj vlasti. Zanimljiv je i jedan detalj koji seže do samih početaka hrvatskog višestranačja. Leko je bio jedan od direktora HUP-a Zagreb u sklopu kojeg je bio i hotel Panorama gdje je HDZ trebao održati osnivačku skupštinu. Kada je policija zabranila skup, koji se ipak održao u restoranu na Jarunu, Leko se potrudio poslati tortu kako bi čestitao Franji Tuđmanu. To samo pokazuje kako je Leko lukavo igrao, imao dobru komunikaciju sa svim političkim opcijama te da je bio vrlo korisna potpora mladom Bandiću koji se spremao osvojiti Zagreb.

„Leko je tada još uvijek bio veliki, možda i najbolji prijatelj s Jurom Bilićem i on to nikada nije skrivao, ali nakon toga je obitelj Tuđman svake nedjelje, kada god su bili u prilici, ručala kod njega", otkriva Lekin "osjećaj za timing" sugovornik Teleskopa podrijetlom iz Gruda.

Iako je Slobodan Ljubićić Kikaš pokušao u našem razgovoru umanjiti Lekin utjecaj u razvoju Bandićeve karijere, nema nikakve sumnje da je on značajno pomogao Bandiću. Tim više što je Leko uspostavio jako dobre odnose i s tehnomenadžerskom strujom HDZ-a koju su predvodili Mladen Vedriš i Nikica Valentić, a imao je i dobre odnose s tada vrlo snažnom hercegovačkom strujom u HDZ-u koju je predvodio Gojko Šušak.

Pa iako će hercegovački nacionalisti u razgovoru sočno opsovati „komunjare i udbaše" iz svoga zavičaja, nakon devedesetih su s njima uspostavili zavidno dobru komunikaciju.To se najzornije vidi po tranzicijskom poslovnom uspjehu Anđelka Leke.

Kako su HDZ-ovci bili blagonakloni prema onim pripadnicima partije koji su im se priklonili, slično se Milan Bandić odnosio prema HDZ-ovcima koje je zatekao u zagrebačkoj administraciji kada je došao na vlast. Tranzicija od HDZ-a prema Bandićevom SDP-u prošla je prilično glatko, a nekad najgorljiviji HDZ-ovci počeli su se grijati pod Bandićevim skutima.

https://teleskop.hr/hrvatska/57360-2/

Izdvojeno • Priče ratnika

Hasan Delić – Rom koji je bio spreman dati život za slobodnu Hrvatsku

15. Borna Marinić

Novinarski projekt:
I mi smo branili Hrvatsku - nacionalne manjine u Domovinskom ratu

Elektronička publikacija: Braniteljski.hr

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka: 5. kolovoza 2020.

U Domovinski rat, pored ostalih nacionalnih manjina uključio se i znatan broj Roma. Njihova uloga nažalost je ostala prešućena i zanemarena sve do nedavno. Romi su se uključili u Domovinski rat u raznim rodovima vojske, od oklopništva preko topništva do pješaštva. Točne brojke nemoguće je utvrditi niti kada je u pitanju broj sudionika romske narodnosti, a niti kada je u pitanju broj poginulih. Dodatan problem je i činjenica da se veći broj Roma početkom 90-ih, odnosno na popisu 1991. nije deklarirao kao Romi već kao Hrvati, Srbi, Jugosloveni, Muslimani itd. Ono što je moguće utvrditi je činjenica da su osobe romskog podrijetla svoj život dale u nekima od najvećih bitaka Domovinskog rata. U bitci za Vukovar stradao je Zdravko Vladisavljević – Edi, u operaciji "Bljesak" Salko Čavalić, a u operaciji "Oluja" poginuo je Stanislav Nikolić. Kada sam napisao knjigu I mi smo branili Hrvatsku – Romi u Domovinskom ratu bio sam svjestan da mnoge priče Roma branitelja nisu u njoj ukoričene. U njoj je spomenuto ime i zagrebačkog Roma Hasana Delića no njegova je priča sve do danas bila neispričana. Hasan Delić rođen je 8. ožujka 1959. u selu Vukovije Donje nedaleko Tuzle u Bosni i Hercegovini. U Zagreb je stigao kao dječak, sa sedam godina.

Došao sam živjeti kod strica nakon što mi je tata završio u zatvoru. Jedno vrijeme bio sam kod strica no kako je u malom prostoru on već imao obitelj, uskoro sam počeo živjeti po domovima ili kao najamnik odnosno sluga. S 20 godina otišao sam služiti vojsku JNA u Pivku u Sloveniju. Ubrzo nakon povratka iz vojske upoznao sam ženu

i započeli smo zajednički život i dobili smo blizanke – Jasminu i Tamaru.

Jeste li bili svjesni što se događa kada je počinjao rat u Hrvatskoj i kako ste se u njega uključili?

Znao sam što se događa. ***Ja sam Rom islamske vjeroispovijesti no nisam pomišljao da bježim.*** *Dragovoljno sam se javio u jesen 1991. nedugo nakon što mi je kćer Tamara preminula od karcinoma. Otišao sam sa susjedom u Remetinec 1. prosinca 1991. i pristupili smo Hrvatskoj vojsci. U početku smo bili smješteni u Samoboru gdje smo položili prisegu kao pripadnici 102. novozagrebačke brigade. Nakon tjedan dana obuke upućeni smo u Svinjičko kraj Siska.* ***Vrlo brzo poslani smo na rijeku Kupu gdje smo krenuli u napad na Glinu.*** *To je operacija „Vihor" koja je završila vrlo tragično. Čamcima smo prešli Kupu. Mi smo ušli u Stankovce u kojima smo proveli noć no idućeg dana započeo je snažan protunapad na naše položaje s minobacačima i tenkovima. Ljudi su počeli panično bježati natrag. Ja sam imao puškomitraljez, moj pomoćnik je ostao sa mnom, dok recimo zapovjednik satnije je pobjegao. Pomagao sam suborcima da se ukrcaju na čamce, držao sam stražu i držao odstupnicu.* ***Mnogi su plivali, a hladnoća je bila neizdrživa te su se utopili.*** *To je bilo bježanje, a ne povlačenje. Ja sam čak prešao Kupu i onda sam se još jednom vraćao po našu jednu skupinu koja je ostala tamo zajedno s nekim dečkima koji su stigli u pomoć. Ne sjećam se odakle su bili, možda iz Dubrave, ali bili su dobro opremljeni, kao specijalci. Nitko nije htio ići s njima. Kada su pitali tko će s njima jedini sam se javio. Jedan momak iz Vojne policije dao mi je automatsku pušku, prešli smo preko i izvukli naše dečke.* ***Granate su bez prestanka padale oko nas.***

Kako je bilo vratiti se nakon takve neuspješne prve akcije?

Okupili su nas na Velesajmu, ondje sam dobio i prvu pohvalu od zapovjednika kada nas je postrojio. ***Rekao sam samo – nemojte me hvaliti, žao mi je ljudi koji su ostali tamo, koji su poginuli.*** *Kasnije smo bili smješteni kod Ivanić-Grada gdje smo imali obuku no meni je toga bilo dosta, htio sam na teren.*

U srpnju 1992. godine formira se borbena skupina od 313 pripadnika 148. brigade i 100 pripadnika 102. brigade koja odlazi u operacije oslobađanja dubrovačkog zaleđa. Među njima bio je i Hasan Delić koji se prisjetio se tragičnih događaja koji su uslijedili na tom terenu.

Pitali su tko bi išao i ja sam se javio. Zapovjednik satnije koja se okupila bio je ***Tomo Krešo Špeletić****, zvali smo ga „Deda". S nama je sjećam se bio i Francuz, vrlo dobar ratnik. Mi smo kada smo stigli smjestili se u "Vrtove sunca" (op. a u Orašcu kraj Dubrovnika) gdje nam je bila baza te zatim preuzeli položaje odnosno čuke od „Tigrova" i držali smo te položaje. E kada su oni počeli granatirati te položaje to je bilo grozno. Na položaju* ***Zečja glava*** *poginuli su moji prijatelji* ***Damir Marušić*** *i* ***Domagoj Jogunica****. Marušić je, koliko se sjećam bio u „Tigrovima", bio je gore na odmoru kada smo mi kretali te nam se pridružio. Mi smo išli prvo kao izvidnici vidjeti ima li gore četnika, nije ih bilo i mi smo zauzeli položaj. Na smjenu je odlazio Damir, pozdravili smo se i rekli 'vidimo se gore kada vam dođemo na smjenu'. Mi nismo ni stigli do gore kada je počelo granatiranje.* ***Ne možeš nigdje. Ubit će te ili geler ili kamen ili zmija.*** *Mi kada smo došli gore, to je bilo grozno. Damiru je otkinulo nogu, jedan je bio ranjen u debelo meso, jedan u oči. Jogunica je bio živ i preminuo je na putu do bolnice.* ***Mene je to sve strašno potreslo, bio sam sav krvav, gledao sam prijatelje kako umiru…*** *Dali su mi doktori kada smo se spustili s te čuke neke tablete da se smirim. Idućeg dana poginuo mi je još jedan prijatelj,* ***Zdravko Fiolić****. Naime kasnije se išlo gore minirati te položaje, opet su počeli granatirati i poginuo nam je Fiolić koji je bio dio grupe koja je bila osiguranje tim minerima. Tada sam se slomio, mislio sam da su svi poginuli gore, no kada sam shvatio da nisu počeo sam plakati od sreće. Nakon tri dana povukli su nas natrag u Zagreb.*

Kako je izgledao ostatak Vašeg ratnog puta?

Kad sam se vratio iz Dubrovnika ostao sam tjedan dana doma i onda sam otišao u zapovjedništvo koje je bilo u Svinjičkom. Zapovjednik ***Božo Božičević*** *me pitao želim li ići možda u neku drugu brigadu. No nisam htio, skinuo sam se. Izdržao sam mjesec-dva i vratio sam se natrag u vojsku u Veliku Bunu.* ***Kao dio Taktičke grupe 153 otišao sam u Bosansku Posavinu.*** *Bili smo smješteni u selu Koraće blizu Dervente. Mjesec-dva bili smo tamo vodili teške borbe, imali smo poginulih dosta,*

a kada smo dobili smjenu, navodno je ona izdržala tek tjedan dana. Nakon Bosanske Posavine upućen sam na obuku u Zagorje u Slatinu Stubičku gdje sam prošao obuku za zapovjednika desetine. Vodio ju je ***Werner Ilić*** *i moram prizanti kako smo tih 15 dana "pišali krv". Kasnije sam bio i u borbama kod Mostara, a kada sam se vratio prešao sam natrag u 102. brigadu u kojoj sam bio u* ***brigadnim izviđačima****. Zapovjednik našeg voda bio je Željko Maršić i bio je* ***Vjeko Javorić****. Držali smo položaje na Kapeli iznad Plaškog, tamo smo bili neka tri mjeseca. Kada smo se vratili, nismo bili na odmoru ni tjedan dana kada je stigla zapovijed da se vraćamo* ***i onda je 4. kolovoza 1995. krenula „Oluja"****. Djelovali smo na pravcu Petrinja – Glina – Vrginmost. Nas 22 izvidnika ušli smo u Vrginmost u kojem su već bili pripadnici UN-a. Srbi se nisu htjeli predati i onda se išlo u pregovore i na koncu su se predali. Mi smo se vratili u Glinu i osiguravali smo tu kolonu neprijateljskih vojnika koji su se povlačili. Demobiliziran sam 30. studenog 1995. godine.* ***Danas sam u mirovini, Hrvatski sam ratni vojni invalid i imam 40% invaliditeta, bolujem od teškog oblika PTSP-a.*** *Teško mi je, imam osam pokušaja suicida, no zahvalan sam državi koja mi je pomogla. Od 2000. godine sam Psihijatrijskoj bolnici u Jankomiru i dan danas idem na kontrole. Idem i u džamiju, a idem i u crkvu, meni je to isto sveta kuća.* ***Jedan je Bog****.*

Jeste li u Domovinskom ratu imali problema zato što ste Rom?

Jedan me suborac nazvao „Cigo", a mi smo u istoj uniformi i borimo se za istu državu. Zna mi ime i nazvao me tako što me uvrijedilo i ja sam nasrnuo na njega pa su nas rastavili. No to je bio jedan slučaj i kasnije nikada nisam doživio ništa slično. Napredovao sam, bio sam zapovjednik desetine i uvijek sam gledao da sam dio kolektiva, jednak kao i drugi i tako je i bilo. ***Znali su da mogu na mene računati uvijek.*** *Kada netko nije htio na stražu od mojih vojnika ja bi išao, bio sam zaista fer prema njima i oni su toga bili svjesni.*

https://braniteljski.hr/hasan-delic-rom-koji-je-bio-spreman-umrijeti-za-slobodnu-hrvatsku/

HRVATSKA, IZDVOJENO

Hoće li zbog nesređenih zemljišnih knjiga kasniti obnova Zagreba?

Nepostojanje vlasničkog lista, odnosno riješeno vlasništvo „jedan kroz jedan" moglo bi se pokazati kao prepreka svim onim Zagrepčanima u ostvarenju pomoći iz državnih, gradskih, a posebno međunarodnih izvora za obnovu svojih urušenih i oštećenih stambenih objekata u potresu koji je 22. ožujka ove godine zatresao Zagreb.

„Trenutno je rast zemljišnoknjižnih predmeta prosječan, no očekujemo njihov rast nakon donošenja Zakona o obnovi Zagreba. To zato što će Zakon definirati pravila za podnošenje zahtjeva za sufinanciranje štete nastale potresom. Jedan od kriterija za dodjelu sredstava stradalima od potresa svakako bi moglo biti da imaju riješeno zemljišnoknjižno stanje i uredan vlasnički list, kaže Lana Putrić, predsjednica Zemljišno-knjižnog odjela Općinskog građanskog suda u Zagrebu, odnosno gruntovnice.

Od upućenih koji godinama rade na sudskim predmetima upisa nekretnina u Zagrebu, doznajemo da stanje „po tom pitanju" već godinama nije baš zadovoljavajuće. Brojni stanari pokušavaju desetljećima regulirati status svojih nekretnina, ali ne mogu doći do vlasničkog lista. Kod upisa se naime traži vlasnički slijed, koji je najteže dokazati baš za stare zgrade u centru grada, koje su najteže stradale. Jer primjerice, kako dokazati tko je bio prvi vlasnik stana u zgradi iz 19. stoljeća. Do sada je procedura bila takva da se prijedlog za upis nije mogao podnositi u redovnom postupku, nego se morao pokrenuti tzv. zemljišnoknjižni upravni postupak. A to košta – mora se ponekad angažirati vještak, i može potrajati godinama.

16. Biljana Bašić

Novinarski projekt:
Nesređenu zagrebačku gruntovnicu rastreslo EU predsjedanje?

Elektronička publikacija:
TELESKOP

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
6. kolovoza 2020.

Naša sugovornica iz sudačkih redova kaže kako su novci iz europskih fondova za obnovu stambenih objekata stizali samo ako je postojala građevinska i uporabna dozvola, kakve se mogu u pravilu ishoditi za novije zgrade. Za starije objekte isposlovati te dokumente nije laka misija.

Unatoč velikog novca koji je uložen u sređivanje zemljišnih knjiga, za što je Hrvatska podigla više kredita kod raznih međunarodnih financijskih institucija (zajam u iznosu od 26 milijuna eura kod Međunarodne banke za obnovu i razvoj 2002. godine, zajam od 16,5 milijuna kuna 2011. godine za sustav zemljišne administracije kod Svjetske banke, kredit od 19,7 milijuna eura 2018. godine za sređivanje zemljišnih knjiga), sve je još daleko od apsolviranja problema.

Zanimljiva je bila retorika već pomalo daleke 2011. godine kad je ondašnja ministrica financija Martina Dalić s tadašnjim predstavnikom ureda Svjetske banke u RH Hongjoom J. Hahmom potpisala ugovor o zajmu s „ciljem daljnjeg jačanja sustava zemljišne administracije i upravljanja, kojim se treba pomoći u uspješnom dovršetku prve faze reforme u području zemljišnih knjiga i katastra".

Ugovor je, uobičajeno za takve prigode, odisao velikom optimizmom.

„Lakši pristup digitaliziranim podacima dodatno će smanjiti troškove poslovanja i dovesti do jačeg rasta s privatnim sektorom na čelu. Time treba biti dovršeno i širenje zajedničkog informacijskog sustava zemljišnih knjiga i katastra na razini cijele države, čime bi se osigurali cjeloviti podaci, uključujući zemljišnoknjižne i katastarske informacije u jedinstvenoj bazi podataka, a informacije bi bile raspoložive građanima, javnom i privatnom sektoru", bili su uvjereni potpisnici.

Kako je kredit odobren na 20 godina, s počekom od četiri godine, do 2015. godine očekivalo se da će javnost i poslovna zajednica brže dobivati usluge i imati pristup informacijama kroz potpuno integrirane digitalne podatke. Državne institucije trebale su jednostavnije razmjenjivati i pregledavati državne prostorne podatke, što bi omogućilo bolje planiranje i prostorni razvoj, praćenje u području zaštite okoliša i upravljanje prirodnim resursima, rečeno je tad. Bilo je naglašeno i kako će transparentnost i pristup digitalnim katastarskim i zemljišnom knjižnim informacijama, biti nužno za funkcioniranje e-Uprave i druge usluge koje će hrvatski državljani očekivati pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Spori dolazak digitalizacije

Slična je retorika bila i prigodom potpisivanja kredita sa Svjetskom bankom 2018. godine u iznosu od 19,7 milijuna eura, samo su potpisnici bili drugi, ministar financija bio je tadašnji i sadašnji Zdravko Marić, a Svjetska banka imala je kao predstavnicu gospođu Elisabettu Capannelli.

Velike najave baš i nisu ostvarene, ali je digitalizacija prodrla u gruntovnicu, s nekim vremenskim odmakom i možda baš ne u predviđenom obimu. Tako građani od 20. siječnja 2020. godine više ne moraju dolaziti u Zemljišno-knjižni odjel kako bi u zemljišnim knjigama promijenili adresu prebivališta, sjedište pravne osobe ili ime i prezime, niti za to više trebaju plaćati pristojbe, pod uvjetom da imaju upisan OIB u zk ulošku za nekretninu u svom vlasništvu. Naime, zemljišne knjige su umrežene s MUP-om i preko OIB-a ovi podaci se automatski korigiraju. Također, građani mogu kod javnih bilježnika ili odvjetnika podnijeti prijedlog za upis u zemljišnu knjigu, a kako ističe Putrić, to se posebno intenziviralo tijekom pandemije. Također i DORH podnosi prijedloge elektroničkim putem. U gruntovnici su izrazito zadovoljni suradnjom s javnim bilježnicima jer preko njih građani mogu zatražiti izdavanje zk izvatka, te podnijeti elektronički prijedlog za upis. Od uvođenja tih usluga 2017. godine kad je bilo 114 e-prijedloga, taj broj je tijekom ove godine narastao na 7987 prijedloga.

Ubrzano je i rješavanje gruntovnih predmeta. Na rješavanje se sada čeka prosječno 15 do 16 dana, ali to se odnosi samo na redovne predmete, ne i one komplicirane. Za izvatke se i dalje plaća 20 kuna, za ispise iz Baze zemljišno-knjižnih podataka na zahtjev stranke 30 kuna. Isti taj iznos plaća se i za povijesne izvatke iz zemljišne knjige i povijesne ispise iz Baze zemljišnoknjižnih podataka.

Primjer za sređivanje zemljišnih knjiga općenito, mogle bi nam biti neke razvijene zemlje, poput Njemačke. Nakon ujedinjenja Njemačke, oni su transformaciju vlasništva bivše Istočne Njemačke evidentirali u zemljišnim knjigama u samo pet godina. Ovdje to nije uspjelo ni za 25 godina, iako su učinjeni pomaci.

Zagrebački potres još bi više taj problem mogao iznijeti na vidjelo. „Čisto" vlasništvo nad stanovima i drugim stambenim objektima mnogima će zadati glavobolju, pogotovo Zagrepčanima od kojih neki po 15 i više godina ne mogu upisati vlasništvo u zemljišne knjige, a sad će to trebati i ubrzati.

Predsjednica ZK odjela u Zagrebu objašnjava koji su najveći problemi kod uknjižbe vlasništva. „Poteškoće se uglavnom javljaju u složenim predmetima kod zgrada u kojima postoji velik broj posebnih dijelova s različitim vlasnicima koji ponekad ne raspolažu s valjanom vlasničkom dokumentacijom. Isto je u slučajevima gdje gdje su se provodile promjene na zgradi, a vlasnici nemaju građevinsku dokumentaciju (građevinsku/uporabnu dozvolu, rješenje o izvedenom stanju) ili kod objekata za čiji upis je potreban prijavni list koji prolazi kroz veliki broj zemljišnoknjižnih uložaka", kaže Putrić.

Optimističnija je, prema tvrdnjama šefice gruntovnice, situacija kod objekata javne namjene gdje je u zadnje dvije godine intenziviran rad na upisu brojnih objekata (škola, vrtića, fakulteta, domova zdravlja, cesta).

No, nije baš idealno. Npr. kod uknjiženja vlasništva na Grad Zagreb, na trasama izgrađenih cesta, u papirima se ponekad navode neki objekti koji u stvarnosti uopće ne postoje, zapravo su odavno srušeni. Upis vlasništva svejedno je diskutabilno provesti jer se uvijek može javiti neki Pero ili Manda kao vlasnik srušenog objekta, a onda nastaju problemi za novog vlasnika.

Korona poremetila i zemljišne knjige

Zagrebačka gruntovnica, pak, može se pohvaliti većim broja obnova zemljišnih knjiga, koje su u tijeku. Njima se sustavno sređuju podaci katastra i zemljišnih knjiga za cijele katastarske općine. Tako je na području grada Zagreba otvorena prva Baza zemljišnih podataka ((BZP) za katastarsku općinu Granešina Nova. Dakle, tu su potpuno usklađeni podaci zemljišnih knjiga i katastra, a u tijeku je obnova k.o. Čučerje, k.o. Centar, pri čemu su u tijeku pripreme za otvaranje BZP za Centar I-Donji Grad, te k.o. Trešnjevka. To su upravo ona područja koja su najviše stradala u potresu, te će stanovnicima sustavno sređivanje zemljišno-knjižnog stanja itekako biti važno.

Zagrepčanima bi na ruku moglo ići i to što se kontinuirano smanjuje broj neriješenih gruntovnih predmeta. „Takav trend je nastavljen i ove godine, neovisno o potresu i epidemiji COVID 19, zbog čega smo morali organizirati dežurstva i rad službenika u smjenama", napominje Putrić. U brojkama to izgleda ovako. Od 1. siječnja do 30. lipnja 2020.godine zaprimljeno je novih 28.099 predmeta, a riješeno ih je 29.014. Neriješenih je trenutno 7898 predmeta.

U istom razdoblju 2019. godine bilo je zaprimljeno 31.767 predmeta, riješeno ih je 31.686, dok je na dan 30. lipnja 2019. godine bilo neriješnih 9.628 predmeta. S time da je u travnju 2019. godine gruntovnica preseljena iz NSK-a u Sky Office, te je dinamika rada bila nešto usporena. Na rad gruntovnice utjecala je i korona jer je u travnju ove godine bilo manje prijedloga za upis. No, već u lipnju ove godine broj predmeta se stabilizirao i bilo ih je 5480, što je prosječan broj predmeta koji gruntovnica zaprima svaki mjesec.

U ZK odjelu trenutno radi 11 sudaca, 12 savjetnika i 53 ovlaštena zk. referenta koji su samostalni u donošenju odluka. U tijeku je natječaj za još osam viših zemljišnoknjižnih referenata, čime bi gruntovnica zaokružila svoje kadrovske potrebe.

Kakvi su sad prostorni uvjeti za rad gruntovnice nakon preseljenja u Sky Office?

„Prostorni uvjeti za rad su dobri, pogotovo ako se u obzir uzme da je zgrada projektirana za veće magnitude potresa (9,5 po Richteru), tako da gruntovnica, za razliku od drugih sudova, nije prekidala rad zbog potresa", kaže Lana Putrić, tvrdeći da smještaj u NSK nije bio zadovoljavajući, s obzirom na površinu prostora i broj djelatnika, kao i loše protupožarne

standarde. Time su bile ugrožene zemljišne knjige, zbirke isprave i arhiva gruntovnice koja je duža od 7,5 kilometara. S druge strane, onima koji su navikli na klasična sudačka zdanja, u Sky Officeu nedostaje reprezentativnost, taj osjećaj, rekli bismo, uzvišenosti i dostojanstvenosti sudnice. Ne postoji ni mogućnost održavanja fizičke distance među zaposlenicima i strankama, što je u doba epidemije važno, a i u budućnosti će zasigurno službeni prostori u kojima se ljudi ne moraju tiskati i nisu zgurani na malom prostoru, biti nužnost. Sky Office je ponajprije zgrada namijenjena za klasične poslovne prostore, urede u kojima će se smjestiti tvrtke. Sud je ipak, ili bi trebao biti, ipak nešto drugo. No, to je trenutno manje važno, dok se traži ekonomičnost i efikasnost. I nadasve brzo rješavanje gruntovnih predmeta. Pogotovo dok se čeka zahtjevna i dugotrajna sanacija od potresa u Zagrebu i novac iz međunarodnih izvora čiji su financijeri često zahtjevniji i stroži kad se radi o odobravanju i nadzoru trošenja tih sredstava.

https://teleskop.hr/hrvatska/biljana-tekst-broj-dva/

DRAVA INFO

Priča zlostavljane žene: Trpjela sam 20 godina, ne čekajte, budite hrabre i odmah nešto poduzmite

Nasilje u obitelji u Podravini i Prigorju: Gdje smo, kamo idemo?

Nasilje nad ženama, odnosno obiteljsko nasilje, spominje se sporadično i to u vrijeme obilježavanja Međunarodnog i Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama ili kad se dogodi tragedija. No, ono je prisutno svakodnevno, događa se u našem susjedstvu, nama poznatim osobama.

Evo jedne takve priče.

- Zajedno smo bili 20 godina, a ja sam svih tih godina trpjela njegov teror. Nekoliko mjeseci nakon što smo dobili prvo dijete, počeli su i prvi udarci. Mislila sam si: to je slučajno, nije bilo namjerno. S vremenom rodilo nam se još djece, on je počeo konzumirati alkohol, tučnjave su postajale sve češće, a ja sam sve to trpjela zbog djece, nisam se imala gdje skloniti, nisam imala ničiju pomoć, bila sam posve sama bez roditelja, bez prijatelja. Bilo mi je jako teško.

- Prijavila sam ga kad sam shvatila da je naudio našem prvom djetetu. Poslan je na liječenje od alkoholizma, ali to nije uspjelo, potajno je i dalje pio. Ja sam ostala radi djece. Na kraju, nakon 20 godina ja sam istjerana iz naše kuće zbog njegove ljubavnice, djeca su ostala kod njega, danas smo na sudu jer je ispalo da sam svojevoljno napustila djecu, susjedi znaju istinu, ali ne žele se nikome zamjeriti.

17. Adela Zember

Novinarski projekt:
Podrška lokalne zajednice žrtvama obiteljskog nasilja

Elektronička publikacija:
Portal Drava-info

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
9. kolovoza 2020.

- Podršku sam pronašla u ženama iz križevačke Udruge HERA za koju sam saznala sasvim slučajno kad sam dobila prvi poziv na sud. Svima koje se nalaze u mojoj ili sličnoj situaciji savjetovala bih da im se obrate odmah, neka ne čekaju, bez obzira na to imale djecu ili ne, neka ne čekaju tako dugo kao ja – svjedočanstvo je žene (podaci poznati redakciji) iz šire okolice Koprivnice.

U prvih šest mjeseci ove godine 124 prekršaja i devet kaznenih djela

Ona je samo jedna od mnogobrojnih žrtava obiteljskog nasilja. Prema podacima Policijske uprave koprivničko-križevačke, u prvih šest mjeseci ove godine zabilježena su 124 prekršaja iz članka 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Spomenuti članak nasiljem u obitelji definira:

- tjelesno nasilje, tjelesno kažnjavanje ili druge načine ponižavajućeg postupanja prema djeci,
- psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost, spolno uznemiravanje,
- ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine,
- raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci, te
- zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

Glasnogovornica Policijske uprave koprivničko-križevačke Dijana Žagar ističe da je broj počinitelja u spomenutim prekršajima 126 muškaraca i 27 žena. Nadalje, izrečeno je 15 zaštitnih mjera te 74 mjere opreza. Za usporedbu, Žagar napominje da je tijekom prvih šest mjeseci prošle godine zabilježeno 108 prekršaja iz spomenutog Zakona, pri čemu je broj počinitelja 107 muškaraca i 43 žene, a izrečeno je 15 zaštitnih mjera te 52 mjere opreza. Pritom prednjače prekršaji tjelesnog i psihičkog nasilja. S druge strane, kad je riječ o broju kaznenih djela iz članka 179. a. Kaznenog zakona, tijekom prvih šest mjeseci ove godine bilo ih je devet, a u istom razdoblju lani 12.

Ipak, Marina Švagelj Jažić, predsjednica Udruge HERA iz Križevaca, jedine udruge na području Koprivničko-križevačke županije koja pruža uslugu pomoći i podrške ženama žrtvama nasilja i žrtvama obiteljskog nasilja kroz SOS telefon i Savjetovalište, ali i kroz druge usluge kao što su pratnje na policiju, državno odvjetništvo i druge institucije, ističe da je u Hrvatskoj broj neprijavljenih zlostavljanja veći od prijavljenog.

Neprijavljivanje zbog srama, osuđivanja, straha od osvete počinitelja, ekonomske ovisnosti te nepovjerenja u institucije

- Žrtve se još uvijek teško odlučuju na prijavu, često zbog egzistencijalnih problema i socijalnih uvjeta u kojima žive, zbog nepovjerenja u institucije i sporosti pravosudnog sustava. Dnevno smo svjedoci toga da se i kroz medije prikazuju sudski postupci koji traju po nekoliko godina, na kraju se donose vrlo male kazne, a često sudski postupak traje duže nego dosuđena kazna. Prepoznavanje nasilja nad ženama izuzetno je važan osobni, obiteljski i javnozdravstveni problem, ali i problem cjelokupnog društva – rekla je Švagelj Jažić.

Dodala je da posebnu dimenziju ova pojavnost ima kada su žrtve žene s invaliditetom koje gotovo i ne prijavljuju nasilje, a jedna od velikih tamnih brojki je ona koja se tiče seksualnog nasilja.
- I kod obiteljskog nasilja je velika tamna brojka seksualnog nasilja, zato što ga žene često ne prijavljuju, odnosno prešute zbog toga što ih je sram, ali i zbog toga što taj čin ne prepoznaju kao kazneno djelo ili misle da im se neće vjerovati – objašnjava Švagelj Jažić.

Radeći sa žrtvama obiteljskog nasilja, Švagelj Jažić napominje da kao najčešće razloge neprijavljivanja navode sram, osuđivanje, strah od ponovljene viktimizacije i osvete počinitelja te nepovjerenje da će im odgovorne institucije kao što su policija, centri za socijalnu skrb ili sud pružiti adekvatnu zaštitu.
- Žene žrtve nasilja često emotivno i financijski ovise o zlostavljaču, često im se prijeti da će im se oduzeti djeca, vjeruju da će se zlostavljač promijeniti, nemaju kuda, nemaju nikakvu pomoć bliže ili daljnje rodbine ili prijatelja, a kad se odluče nekome povjeriti često im se ne vjeruje, pogotovo kada je riječ o nasilnicima koji se ne prepoznaju, odnosno koji su izvana vrlo

uljudni, šarmantni i vrlo prihvaćeni u društvu te ne odaju sliku nasilnika. Nesigurne su i obeshrabrene jer ne vide izlaz iz takve nasilne zajednice, koja često traje dugi niz godina, a nisu rijetki slučajevi da u sebi nalaze krivnju zbog nasilja kojem su bile izložene – kazala je.

Napomenula je da u situaciji kontinuiranog nasilja sve više odmiču od vlastitih osjećaja i realnog shvaćanja situacije i upadaju u osjećaj takozvane naučene bespomoćnosti.
- Često nasilnik raznim metodama izolira ženu od obitelji, prijatelja i vanjskog svijeta kako ne bi mogla potražiti pomoć. Stalne prijetnje od nasilja, prijetnje ubojstvom ili napadom na djecu ili oduzimanjem djece, izazivaju još veći strah i sve veću kontrolu nasilnika nad ženom. Osjećaju duboki sram zbog sebe i svog života, što ih često blokira u traženju pomoći i podrške – opisuje predsjednica Udruge.

Kaže da je ekonomska ovisnost žrtve o počinitelju učestali razlog trpljenja nasilja i povratak u suživot s počiniteljem. Dodaje kako se često događa da se žrtva nasilja protivi izricanju kazni počinitelju iz straha da će počinitelj ostati bez prihoda, odnosno da neće više moći uzdržavati obitelj te zbog toga često nakon prijave nasilja policiji na sudu uzimaju blagodat nesvjedočenja.
- Činjenica da je muškarac jedini zaposleni član obitelji ili da ostvaruje veće prihode od žene žrtve može ju obeshrabriti da odlučno stane iza svoje prvotne prijave nasilnika. Žena žrtva nasilja koja je ekonomski ovisna o počinitelju nasilja teže će se odlučiti prijaviti samo nasilje, odnosno, ako do toga i dođe, velika je vjerojatnost da će odustati od prijave u strahu za svoju egzistenciju – naglašava Švagelj Jažić.

Neosviještenost društva – lakše je okrenuti glavu na drugu stranu

Kad je pak riječ o odnosu društva prema žrtvama obiteljskog nasilja, ono je i dalje tabu tema na koju susjedi okreću glavu, predrasuda da je to nešto što je privatna stvar u koju se ne treba petljati, nešto što nije ništa neobično jer je žrtva to sama tražila.
- Iako često imamo predodžbe o tome kako izgleda "tipična" žrtva nasilja, važno je osvijestiti da ona ne postoji. Važno je osvijestiti da se nasilje može dogoditi svakoj ženi bez obzira na dob, obrazovanje, financijski ili društveni status i da nasilje nije posljedica ženinog ponašanja, nego patrijarhalnog sistema i odnosa moći muškarca nad ženom. Nasilnik može biti član obitelji, muž, sin, otac, brat, ujak ili prijatelj, poznanik, šef, kolega ili neki nepoznati muškarac. Vrlo je važno imati na umu da žrtva nikada nije kriva za nasilje i da se nalazi u teškoj situaciji u kojoj uvijek zaslužuje pomoć i podršku. Međutim, ljudima je puno lakše okrenuti glavu na drugu stranu nego stati i saslušati, jer zbog čega bi tuđi problemi na neki način postali i naši. Ali, možda smo mi baš osoba kojoj se ta žrtva odlučila povjeriti i zatražiti pomoć – ističe Švagelj Jažić.

U društvu je prisutna i osuda žrtve te ćemo često čuti "sama si je kriva", pogotovo ako se zna da je žena nekoliko puta odlazila od zlostavljača pa se vraćala. Međutim, Švagelj Jažić naglašava da je dinamika obiteljskog nasilja vrlo specifična i žrtva rijetko prilikom prvog nasilničkog ponašanja doista odluči napustiti zlostavljača, posebno ako imaju djecu, ako je financijski ovisna o zlostavljaču ili ako nema nikakvu podršku na koju može računati.
- U cilju senzibiliziranja problematike nasilja nad ženama potrebno je javno osuditi svaki oblik nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Ako želimo biti društvo nulte tolerancije na nasilje onda to trebamo i prakticirati. Društvo polazi od pojedinaca. Na svakome od nas je zakonska i moralna obveza prijavljivanja saznanja na bilo koji oblik nasilja, ali i građanska i moralna odgovornost – zaključuje Švagelj Jažić.

Pomaci u postupanju policije, žurna reakcija centara za socijalnu skrb i sporost sudskih postupaka

U slučaju kad dođe do bilo kojeg oblika nasilja u obitelji ili samo sumnje na nasilje, postupak započinje prijavom nasilja. Švagelj Jažić kaže da nasilje može prijaviti bilo koja osoba koja je ili doživjela nasilje ili ima bilo kakvih saznanja o nasilju, zatim svako saznanje i sumnju na nasilje u obitelji moraju prijaviti zdravstveni radnici, stručni djelatnici u sustavu socijalne skrbi, djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova, stručni djelatnici vjerskih ustanova, humanitarnih i civilnih organizacija koji se bave djecom i obitelji.

Nasilje se može prijaviti policiji, državnom odvjetništvu i centrima za socijalnu skrb telefonom, osobno

ili anonimno, a ako je prijavljeno policiji, policija odmah treba ispitati žrtvu, privesti počinitelja te izdati i određenu mjeru ako je potrebno. Kao što je već spomenuto, jedan od razloga zašto žrtve ne prijavljuju nasilje je nepovjerenje u institucije, no kad je riječ o postupanju policije, Švagelj Jažić smatra da su vidljivi određeni pomaci i to prvenstveno u odnosu na praksu dvostrukog uhićenja u slučajevima u kojima su se žene pokušale obraniti od nasilnika ili u obrani izgovorile pojedine uvredljive riječi, što je u praksi rezultiralo ne samo njihovim uhićenjem već i obostranim kažnjavanjem. Policija razgraničava počinitelja nasilja kao primarnog agresora, tvrdi Švagelj Jažić.
- Najvažniji je prvi kontakt sa žrtvom, stoga je velika odgovornost uspješnosti postupka, odnosno prijave nasilja na policiji s obzirom na to da je policija ta kojoj se žrtve prve obraćaju za pomoć. Pristup policijskih službenika, način na koji razgovaraju sa žrtvom, vrijeme koje posvete razgovoru, empatija, suosjećanje, razumijevanje koje pokažu ili ne pokažu tijekom ispitivanja itekako mogu utjecati na kvalitetu davanja iskaza žrtve, ali i kasnijeg sudjelovanja žrtve u cijelom postupku i povjerenja u sustav. Određenih pomaka ima, ali još uvijek žrtve ovise zapravo o pojedincu i koliko taj pojedinac ima određenog senzibiliteta za problematiku nasilja, posebno nasilja u obitelji – naglašava.

Nadalje, ističe da se slučajevi nasilja u obitelji trebaju provoditi kao hitni postupci.
- Sudski postupci su predugi, iz našeg iskustva žrtve često kažu da su znale da će biti tako, nikada ne bi prijavile. Počinitelju je dopušteno da se brani svim sredstvima, teret dokazivanja je na žrtvi što žrtvu tijekom postupka dodatno obeshrabri, tu je i problem dosjećanja ako je protekao određeni period od počinjenja kaznenog djela, a najveći problem je ispitivanje žrtve nekoliko puta, pogotovo ako se radi o kaznenom djelu seksualnog nasilja – zaključuje.
Dodaje da ako je nasilje počinjeno nad djetetom ili mu je dijete nazočilo, pozvat će se stručni policijski službenici specijalizirani za mladež i obavijestiti Centar za socijalnu skrb.
- Centar za socijalnu skrb odmah po saznanju ili zaprimanju dojave o obiteljskom nasilju žurno i bez odgode izvršava prijavu policiji bez obzira je li to već učinilo drugo tijelo te započinje s aktivnostima usmjerenima prema pomoći žrtvi u okviru nadležnosti centra za socijalnu skrb. Te aktivnosti uključuju uspostavljanje kontakta sa žrtvom te upoznavanje žrtve nasilja s njenim zakonskim pravima, kao i mjerama i radnjama koje će centar za socijalnu skrb poduzeti, a koje su osobito važne za zaštitu sigurnosti žrtve, posebno vezano za smještaj žrtve u sklonište ili dom za žrtve obiteljskog nasilja – objasnila je Maja Ernečić, voditeljica Odjela za djecu, mlade i obitelj Centra za socijalnu skrb Koprivnica.

Dodala je da u slučaju da je žrtva nasilja dijete, bez obzira na to je li bilo izravno izloženo nasilju ili mu je svjedočilo, Centar će žurno izreći odgovarajuće mjere obiteljsko pravne zaštite vodeći računa o svim okolnostima slučaja, sukladno Obiteljskom zakonu.

Sigurne kuće još uvijek nema, čeka se dozvola za rad privremenog objekta

Kad je riječ o smještaju za žrtve obiteljskog nasilja, Koprivničko-križevačka županija još uvijek nema takozvanu sigurnu kuću, no pomaka ipak ima – dozvolu čeka privremeni objekt, a prijavljen je i projekt izgradnje adekvatnog skloništa pod nazivom "Novi početak".

Kako doznajemo od predsjednice Povjerenstva za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije Verice Rupčić, Povjerenstvo je svojevremeno iniciralo i aktivno sudjelovalo u ostvarenju projekta skloništa za žrtve obiteljskog nasilja po jedinstvenom modelu specijaliziranog udomiteljstva.
- Naša sigurna kuća jedina u Hrvatskoj je tako funkcionirala kroz tri godine, sve dok zakonodavac nije mijenjao Zakon o udomiteljstvu i eliminirao upravo žrtve obiteljskog nasilja iz okvira specijaliziranog udomiteljstva, ne uvaživši naše inicijative ni amandman koji smo uputili u Hrvatski sabor. Budući da brojke i evidentirani slučajevi nasilja govore o potrebi postojanja skloništa za žrtve obiteljskog nasilja, nastavili smo aktivnosti s ciljem otvaranja skloništa na području naše županije i to inicijativama u resornom ministarstvu, ali i kroz moj angažman u saborskom Odboru za ravnopravnost spolova – objasnila je Rupčić.

Dodala je i da su u nekoliko navrata, kod izmjena Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, između ostalog, inicirali izmjenu zakonske odredbe da se iz zajedničkog

životnog prostora izmjesti počinitelj, a ne žrtva.
- Kod posljednje izmjene je naša inicijativa i prihvaćena, ali u pravnoj formi "može se", što nažalost najčešće rezultira da se nasilnik "ne mora" izmjestiti, već i dalje žena mora otići i potražiti pomoć u skloništu – napomenula je Rupčić koja smatra da bismo u 21. stoljeću kroz osnovne tekovine civilizacije trebali biti usmjereni na promicanje ravnopravnosti spolova i jačanje položaja žena u društvu bez elemenata bilo kakvog nasilja.

Nažalost, ističe da činjenice govore da je nasilje prisutno i da se često prešućuje jer se žene boje viktimizacije i neizvjesnosti hoće li im biti pružena pomoć. Stoga kao osnovni cilj Povjerenstva Rupčić ističe pozivanje na prijavljivanje nasilja svih koji su na bilo koji način izloženi ili svjedoče nasilju, ali i pozivanje svih institucija da poštuju zakone i da provode sve što je u njihovoj ingerenciji na pravi način kako bi pomogli žrtvama nasilja.

- Svakako je nužno osigurati sve elemente iz Istanbulske konvencije, s posebnim naglaskom na realizaciju skloništa za žrtve obiteljskog nasilja u našoj županiji jer usprkos svim aktivnostima i našim nastojanjima, to je nužnost u gruboj stvarnosti kad žene nemaju drugi izlaz da bi sačuvale vlastiti život – zaključuje Rupčić.

Što se tiče objekata za žrtve nasilja, pročelnica Službe ureda župana Melita Ivančić istaknula je da je Koprivničko-križevačka županija poduzela sve potrebne aktivnosti u cilju kratkoročnog, odnosno privremenog, i dugoročnog rješenja.
- Kratkoročno rješenje podrazumijeva privremeno osnivanje skloništa za žrtve nasilja za koje je Županija u partnerstvu s Udrugom HERA osigurala objekt prikladan za najam, uvažavajući minimalne zahtjeve za organizaciju rada skloništa, kapaciteta 10 do 12 korisnika. Sredstva za najam, uređenje i opremanje prostora osigurava Županija. Financiranje rada privremenog skloništa provodit će se putem natječaja nadležnog ministarstva, a prema novom ustroju nadležnost će imati Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Korisnici skloništa smještat će se prema modelu ugovaranja smještaja s nadležnim centrima za socijalnu skrb – kazala je Ivančić.

Navela je da privremeni smještaj raspolaže s dnevnim boravkom, kuhinjom, dvije kupaonice, tri sanitarna čvora i pomoćne prostorije te ima pet spavaonica.
- S uređenjem i opremanjem kuće počelo se još krajem prošle godine. Za najam, uređenje i opremanje kuće prošle godine utrošeno je nešto više od 55 tisuća kuna, a ove 85 tisuća kuna. Kuća je realno spremna za prihvat korisnika, no još nije ishođeno rješenje o ispunjavanju minimalnih uvjeta u pogledu prostora i opreme, a kojim bi onda bio utvrđen i točan kapacitet sigurne kuće, odnosno broj korisnica koju bi ona mogla primiti. Može se reći kako je situacija s pandemijom koronavirusa usporila početak rada, a trenutno se očekuje očevid Povjerenstva nadležnog ministarstva – objasnila je pročelnica.

S druge strane, Ivančić naglašava da je PORA Regionalna razvojna agencija u suradnji sa Županijom kao nositeljem projekta i Udrugom HERA te Centrom za socijalnu skrb Križevci kao projektnim partnerima, prijavila projekt "Novi početak" vrijedan gotovo devet milijuna kuna.
- Njime će se osigurati sustav podrške za žene žrtve nasilja i žrtve nasilja u obitelji, ojačati kapacitet stručnjaka koji rade s njima te podići svijesti javnosti o pravima žena žrtava nasilja i nasilja u obitelji. Projektom će se osigurati adekvatni prostorni kapaciteti za žene žrtve nasilja i žrtve nasilja u obitelji kao i programi usmjereni na poboljšanje njihovih kompetencija s ciljem lakšeg zapošljavanja te jačanje samopouzdanja i motivacije – rekla je Ivančić.

A, kako bi žene žrtve obiteljskog nasilja uistinu dobile podršku i pomoć u punom smislu te riječi potrebna je sinergija svih dionika društva – pojedinaca, civilnog društva, institucija i lokalne vlasti. Ako želimo biti društvo nulte tolerancije na nasilje i kako bismo ženama koje su doživjele ili doživljavaju nasilje, hrabrim ženama koje su ga preživjele uistinu bili podrška, potrebno je javno osuditi svaki oblik nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

https://drava.info/2020/08/nasilje-u-obitelji-prica-zlostavljane-zene/

Zadar ne zna gdje će sa smećem, deponij puca po šavovima

Godine uhljebljivanja partiji podobnih kadrova i posljedične nesposobnosti, nebrige i 'lako ćemo' stava, dolaze Zadru na naplatu. Gradsku administraciju zadesio je potkraj rujna nalog Državnog inspektorata komunalnom poduzeću Čistoća da do kraja ove godine izvoli zatvoriti odlagalište otpada u Diklu jer ono odavno puca po šavovima, a mjesta za novo širenje više nema. Nije to rješenje o zatvaranju deponija došlo iz vedra neba. Imala je ekipa okupljena oko gradonačelnika Branka Dukića dovoljno vremena da barem osmisli ako ne i provede gdje će sa smećem. No, umjesto pronalaska i eventualnog osposobljavanja alternativne lokacije igrali su na kartu višegodišnjih otezanja, traženja dodatnih kapaciteta na prekrcanom Diklu i ufanja da bi se povlačenjem političkih veza mogli provlačiti sve dok se jednom ne dovrši tek započeta gradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom u Biljanima Donjim. Dok naivniji zagovornik pravne države već u prvim danima 2021. zamišlja u Diklu inspektore na djelu, kako trakama za pečaćenje omataju portu i zaustavljaju kamione s otpadom, lokalni igrači u dogovoru s igračima centralne države tek počinje tražiti rješenje, samouvjereni da će lako iskamčiti produžetke.

18. Aleksandar Tešić

Novinarski projekt:
E-ŠKOVACIN: Muke ježove po otpadu

Elektronička publikacija:
TRIS

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
6. kolovoza 2020.

Pažljiviji čitatelj stručnih časopisa imao je priliku još prije punih dvanaest godina pročitati da Zadarsku županiju u godinama koje slijede čekaju dva važna ekološka posla – sanacija pa zatvaranje odlagališta Diklo i istodobna gradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom Biljane Donje. U rubrici Zaštita okoliša stručnog časopisa Građevinar pisalo je te 2008. i da Diklo ne udovoljava kriterijima uređenog odlagališta, čak da ne ispunjava niti osnovne zahtjeve i da ga je trebalo već sanirati i zatvoriti. Čitamo i da je odlagalište u neposrednom zaleđu naselja Diklo uz županijsku cestu Zadar-Kožino-Zaton-Nin otvoreno 1963. godine i da djeluje otad bez ijednog službenog dokumenta na temelju kojega bi se uopće moglo smatrati legalnim. Odlagalište na koje Zadar i okolne mu općine i gradovi gomilaju smeće posljednjih više od pola stoljeća, pisao je odavno Građevinar, ne raspolaže ni lokacijskom ni građevinskom ni uporabnom dozvolom, kao i da mu lokacija nije ni u prostorno-planskim dokumentima predviđena za trajno odlaganje opada. Eksplicitno je naveden i plan da će se Diklo koristiti za odlaganje dok se ne dostigne volumen predviđen za zatvaranje i da će se područje poslije prenamijeniti u prostor za rekreaciju.

Sve to trebalo je još od ranije biti poznato zadarskoj gradskoj administraciji koja je u rujnu nespremna dočekala rješenje višeg državnog inspektora zaštite okoliša o zatvaranju deponija koje se godinama odgađalo dok su se tražili dodatni kapaciteti na Diklu i bahato očekivalo da će odlagalište nesmetano primati nove kubike otpada sve dok se ne dovrši gradnja u Biljanima Donjim, što se trebalo dogoditi do kraja ove 2020. No, kako se kod nas rijetko što završava u roku, tako je i rok za dovršetak zadarskog županijskog centra za gospodarenje otpadom nakon okončanja javne nabave i žalbi ponuđača prolongiran za drugu polovicu 2022. Razmišljalo se bilo i o povećanju kapaciteta odlagališta Diklo i u kolovozu 2019 u elaboratu zaštite okoliša u postupku izmjene zahvata sanacije predviđao nastavak rada deponija do otvaranja centra za gospodarenje otpadom, ali uz izgradnju nove plohe za odlaganje otpada. No, inspekcija zaštite okoliša procijenila je da mjesta za širenje nema i da se deponij ima zatvoriti u roku od devedeset dana. Lokalna vlast tek se tada bacila u potragu za lokacijom na kojoj bi se odložilo 160 tisuća kubika otpada koliko se iz Zadra i osamnaest okolnih gradova i općina doveze na Diklo kroz dvije godine.

- Lokalna vlast najbolje se može prosuditi po tome kako je organizirala prikupljanje otpada. Ako prikuplja smeće kao što se to godinama odvija u Zadru onda možemo govoriti o palijativnim mjerama održavanja grada donekle živim – mišljenja je Marijana Botić, županijska vijećnica zadarske Akcije mladih koja upozorava da je zadarski sustav prikupljanja otpada potpuno van zakonskih okvira i da samo zalaganje djelatnika drži da smeće svima ne eksplodira u lice. Pita se i koliko će koštati prijevoz zbrinjavanja smeća na nekoj drugoj lokaciji i hoće li, bude li to u udaljenima Rijeci ili Varaždinu, zbrinjavanje platiti bivši i sadašnji gradonačelnik i župan, krivci što su komunalna poduzeća koristili za uhljebljivanje partijske administracije, a ne za rješavanje problema. –Ne znam jesu li građani svjesni da će Čistoća nakon što pokupi izmiješano smeće, par godina morati ga negdje odvoziti na naš račun (još ne znaju gdje ni po kojoj cijeni jer su mislili da će moći zlorabiti Diklo dok im se bude htjelo), a da će nakon izgradnje krimi brojačnice novca za one kojima se pogodovalo sa centrom za gospodarenje otpadom, odvoziti ga tamo po astronomskim cijenama – obznanjuje županijska vijećnica Marijana Botić.

Prema posljednjim informacijama, izgledno je da su zadarski vlastodršci u suradnji sa Ministarstvom gospodarstva i održivog razvoja dogovorili da će rok za zatvaranje Dikla biti probijen i da će to prekrcano odlagalište primati otpad i nakon isteka roka iz inspekcijskog rješenja, ali i da će dio otpada završiti na nekim drugim deponijima. Među predloženim rješenjima zagrizlo se najviše u odlagalište otpada Kljakovača kod Bilišana blizu Obrovca, deponij u procesu sanacije oko jame nekadašnjeg rudnika boksita. Državni tajnik resornog ministarstva Mile Horvat kaže da će, dozvole li tehnički uvjeti, na Kljakovači vjerojatno biti izgrađena nova ploha za odlaganje i da će, bude li se išlo na to rješenje, biti izrađena studija utjecaja na okoliš. Zadarski gradonačelnik Branko Dukić umiruje da zbrinjavanje i gospodarenje otpadom ne znači naći jamu na osami i u nju iskrcati smeće, dok Ante Župan, gradonačelnik Obrovca, prisnažuje da će sav otpad koji će se deponirati na odlagalište Kljakovača u postupku sanacije biti trajno izoliran od bilo kakvog

ekološkog rizika te da projekt obuhvaća sanaciju postojećeg dijela odlagališta i izgradnju nove plohe za novi otpad do otvaranja županijskog centra za gospodarenje otpadom u Biljanima Donjim.

Na hladno je odmah zapuhao Ivan Matić, obrovački ekološki aktivist i županijski vijećnik sa liste Mosta, koji ratuje već s gritom i mazutom i koji kaže da se deponij Kljakovača nalazi iznad brane u Muškovcima, doslovno pokraj crpilišta vode, na propusnom krškom terenu kroz koji otpadne tvari lako mogu doprijeti do Zrmanje iz koje se vodom napaja cijela Zadarska županija. Upozorava i da je elaboratom zaštite okoliša još 2015. navedeno da je nesanirano odlagalište u postojećem stanju potencijalni zagađivač vode, zraka i tla te mogući izvor zaraze životinja i čovjeka. Tvrdnja da će se sanacijom potencijalne opasnosti od zagađenja svesti na minimum ne zvuči mu nimalo uvjerljivo jer se radi o pretpostavci za deponiranje otpada s prostora na kojemu živi nekoliko tisuća, a ne stotinjak tisuća proizvođača otpada iz Zadra i osamnaest okolnih općina i gradova. Obrovački aktivist i političar donositeljima odluka poručuje da neće bez borbe prihvatiti novu lokaciju za županijski deponij, na koju obrovačka vlast pristaje samo zbog novca, zanemarujući ekosustav.

Obrisi dugoročnog rješenja u Biljanima Donjim, postrojenja u koje se ulaže oko pola milijarde kuna, najvećim dijelom europskog novca, tek se polako naziru. Radovi su krenuli potkraj ljeta, uklonjena je zasad makija, poravnan teren, započelo betoniranje temelja i pripreme za asfaltiranje pristupnih cesta. Ogromna ogoljena površina od 46 hektara već je vidljiva s autoputa. U Biljanima Donjim, u zaseocima Drače i Jokići uz ogradu centra za gospodarenje otpadom u nastajanju, nadaju se da će im donijeti napredak u vidu poboljšanja osnovnih životnih uvjeta, da će i njihove kuće zajedno sa centrom za gospodarenje otpadom priključiti na vodovodnu mrežu, da će im obnoviti cestu, izgraditi nogostup i javnu rasvjetu i da bi moglo biti posla i za nekoga od njih. No, predaleko je još druga polovica 2022. do kada bi radovi, bude li se sve odvijalo po planu, trebali biti završeni, a Zadar i Zadarska županija izdržati bez eksplozije ekološke bombe i komunalne katastrofe.

http://tris.com.hr/2020/11/zadar-ne-zna-gdje-ce-sa-smecem-deponij-puca-po-savovima/

NI FRIZURE NI GROBA ZA ROMA

19. Sandra Bartolović

Novinarski projekt:
Ederlezi

Elektronička publikacija:
Forum.tm

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
7. listopada 2020.

Nasuprot pastoralnim, romansiranim storijama o Romima kao raspjevanom, opuštenom, vazda razdraganom nomadskom narodu, prema riječima i redovitim godišnjim izvještajima pučke pravobraniteljice Lore Vidović, romska nacionalna manjina u Hrvatskoj nema previše razloga za sreću i zadovoljstvo u Hrvatskoj.
Kaže da njen Ured svake godine primi desetak pritužbi pripadnika romske nacionalne manjine, što je značajan skok u odnosu na razdoblje prije nego što su počeli organizirati posjete romskim naseljima, kada su pritužbe bile iznimno rijetke. Osim toga, dodaje, ispitne postupke vezane uz sumnju na diskriminaciju Roma često pokreću i na vlastitu inicijativu, bilo temeljem podataka prikupljenih tijekom posjeta naseljima ili iz drugih izvora.

„Pritužbe Roma u najvećoj se mjeri odnose na postupanje centara za socijalnu skrb, neadekvatne uvjete života i pristup komunalnim uslugama, diskriminaciju pri zapošljavaju ili pristupu robama i uslugama, neregulirano državljanstvo ili zdravstveno osiguranje, nemogućnost plaćanja školarine, kao i na predrasude i stereotipe s kojima se susreću. Među posljednjim primjerima diskriminacije pri pristupu robama i uslugama je skupina žena koje su nam se obratile tvrdeći da su izbačene iz dućana s djecom samo zato što su Romkinje, što se i potvrdilo u ispitnom postupku u kojem smo utvrdili sumnju u izravnu diskriminaciju temeljem rase, boje kože i etničke pripadnosti, odnosno nacionalnog podrijetla“, pojašnjava kakve joj sve žalbe stižu od pripadnika romske nacionalne manjine.

Zbog pojedinačnih incidenata osuđena cijela zajednica

S druge strane, napominje, primaju i pritužbe drugih građana na Rome. „Iako vrlo rijetko, primamo i takve pritužbe, a najčešće se odnose na kršenje zakona ili neprimjereno ponašanje. No, za njega su odgovorni konkretni pojedinci, dok su osude javnosti redovito usmjerene prema cijeloj romskoj zajednici“, ističe Vidović.

Pučka pravobraniteljica pojašnjava da je primarna uloga njezina Ureda inicirati postupanje nadležnih tijela, pri čemu je osobito važno ostvariti dijalog između Roma i građana koji se na njih pritužuju. U tom smislu kontaktiramo vijeća romske nacionalne manjine na nekom području, Veljka Kajtazija kao zastupnika u Hrvatskom saboru te druge institucije za koje smatramo da u konkretnom slučaju mogu pomoći izgradnji dijaloga, suradnje i razumijevanja.

„No, taj put je obično vrlo dug i ne donosi rješenja preko noći. Svakako bi veća prisutnost institucija s državne i lokalne razine u romskim naseljima bio dobar put izgradnje povjerenja i suradnje Roma i drugih stanovnika, prvenstveno kroz preventivne aktivnosti policijskih službenika i socijalnih radnika usmjerene na djecu i mlade Rome“, upozorava pučka pravobraniteljica.

Prema njezinoj ocjeni, različiti programi i strategije usmjerene na poboljšanje položaja Roma u društvu daju određene rezultate, to je uistinu vidljivo, ali bi, smatra, oni ipak trebali biti značajniji i brži. Jedan od izazova je suradnja i koordinacija u radu državnih, regionalnih i lokalnih tijela, koja bi se trebala poboljšati nakon što je započelo osnivanje multidisciplinarnih timova. Za sada je to učinjeno tek u Međimurskoj županiji i uistinu se nada, kako je rekla, da će njihov rad dati konkretne i toliko potrebne rezultate, ali i da će se ovi timovi osnovati i u drugim županijama kako bi se ubrzalo rješavanje uistinu nagomilanih poteškoća vezanih uz život u svim romskim naseljima.

Iznimno je važno u sve napore uključiti i same Rome, a dobar primjer takve suradnje su pomaci na izgradnji infrastrukture i legalizaciji kuća u naselju Rujevica u Rijeci. S druge strane, i ovdje je, kao i u Capraškim Poljanama u Sisku ili naselju Josip Rimac u Slavonskom Brodu, otežana suradnja između jedinice lokalne samouprave i središnje države, što značajno usporava prijenos vlasništva na gradove ili parcelizaciju, navodi neke od problema s kojima se susreću Romi u Hrvatskoj.

Trećina kućanstava bez grijanja i vodovoda

Izazovom ocjenjuje i prikupljanje podataka o provedbi mjera i ciljeva Nacionalne strategije za uključivanje Roma, koja se objavljuju s velikim odmakom, što otežava praćenje i ocjenu napretka.

„Napredak je zabilježen, primjerice, u zapošljavanju, ali i dalje mladi Romi iznimno teško nalaze posao u struci nakon srednje škole ili čak praksu tijekom školovanja, što nikako nije motivirajuće za one kojima upisi tek slijede. A znamo da su im, ako ostaju samo na osnovnoj školi, šanse za zaposlenje još i manje. Uspjehu u školovanju ne doprinose ni uvjeti u kojima žive – trećina je u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti adekvatno grijanje ili nemaju priključak na vodovod, a čak 85 posto ih živi u prenapučenom prostoru, što nije okolina u kojoj je lako ostvariti svoj potencijal“, upozorila je.

No, pokazatelji siromaštva, nezaposlenosti, obrazovanja, kao i činjenica da se čak tri četvrtine romskih kućanstava nalazi u izoliranim i zapravo segregiranim naseljima, govore da je potrebno učiniti mnogo više i mnogo brže, zaključuje pučka pravobraniteljica Vidović.

Da Romima u Hrvatskoj baš ne cvjetaju ruže pokazuje i godišnje Izvješće pučke pravobraniteljice, gdje se u onome najnovijemu, za prošlu godinu, navodi da je romska nacionalna manjina tijekom 2019. godine bila izložena mrzilačkom, huškačkom, prozivajućem javnom govoru, kojim se promovirala netrpeljivost i zazivalo poduzimanje akcije prema „njima“, Romima. Uglavnom se cijeloj romskoj zajednici i dalje pripisuju većinom nepovoljne, neželjene i loše osobine, a pojedinci se ponekad ističu kao malobrojni svijetli primjeri, jer ipak „nisu oni svi isti“.

Proturomski prosvjed s fašističkim obilježjima

Osobitu zabrinutost svakako izaziva prosvjed održan u Čakovcu 1. lipnja 2019.godine, najavljen kao prosvjed

za normalan život, no usmjeren protiv Roma, koji „su sve samo ne ljudi“, uz izuzetak pojedinaca „koji su se uspjeli socijalizirati i integrirati“. Upravo je taj „uspjeh“ pojedinaca sukus svih nedaća i teškoća s kojima su Romi suočeni, koji se uistinu može smatrati osobitim i uglavnom osobnim uspjehom i postignućem, kada se usprkos prevladavajućim predrasudama i diskriminaciji, romskom podrijetlu, unatoč ili siromaštvu usprkos, uspiju uključiti u normalne životne tokove ostalih stanovnika RH, uspješno se školovati, zaposliti se te ostvariti barem prosječnu kvalitetu života, u kućama uvjetnima za život i s priključcima na infrastrukturu, ocijenjeno je u Izvješću.
Naime, iako najavljen kao mirni prosvjed bez govora, sadržavao je istupe pojedinaca kojima se prizivala mržnja prema Romima, neki prosvjednici su isticali neprimjerene transparente s fašističkim obilježjima ili su nosili proustaške crne košulje.

Protuprosvjed, koji su zatražile romske udruge želeći ukazati na neistine i neprimjeren sadržaj tog prosvjeda, nije dobio dozvolu Grada Čakovca. Iako se pravo na mirno javno okupljanje i mirni prosvjed može ograničiti ako postoji namjera da se čini ili potiče nasilje, mržnja i nesnošljivost, mora postojati ozbiljan stupanj izvjesnosti da će zadiranje u prava i slobode drugih biti prekomjerno, odnosno nerazumno te država mora voditi računa da eventualno ograničenje prava na okupljanje bude opravdano, razmjerno cilju koji se želi postići te da ne stvara odvraćajući efekt prema drugim građanima, koji bi u budućnosti mogli poželjeti javno prosvjedovati ili se mirno okupljati.
Iako je moguće da zbog održavanja protuprosvjeda dođe do napetosti zbog podjela u društvu, to je jedna od neizbježnih posljedica razlike u stavovima te u takvim okolnostima uloga države nije da ukine pluralizam nego da osigura da se konkurentske grupe međusobno toleriraju. Očito je da je osjećaj osobne sigurnosti stanovnika Međimurja zadnjih godina umanjen, zbog češćih neovlaštenih ulazaka u dvorišta, provala i krađa, kao i da se povjerenje u učinkovit rad policije smanjuje, no, važno je naglasiti da iza svakog takvog čina stoje pojedinci, osobe s imenom i prezimenom, koji za svoje protupravne postupke trebaju biti pravovremeno i primjereno sankcionirani dok se njihova pripadnost romskoj nacionalnoj manjini mora prestati isticati kao povod i razlog napada i prozivanja cijele romske zajednice, sugerira se u Izvješću.

Nejednake prilike za obrazovanje i zapošljavanje

Upravo suprotno, potrebno se ozbiljno, dugoročno i posvećeno, kroz pomno planiran i koordiniran rad nadležnih tijela, u suradnji s romskom zajednicom, posvetiti uzrocima koji dovode do toga da su počinitelji tih djela, vrlo često maloljetni Romi, izloženi siromaštvu, diskriminaciji, nejednakim prilikama za obrazovanje i zapošljavanje, koji žive u izoliranim i segregiranim naseljima, bez ikakvih sadržaja primjerenih djeci i mladima. Procesi kojima se pokušava suzbiti ovaj ukorijenjeni i, nažalost, rastući trend javne i glasne proturomske netrpeljivosti, koja ne uzima u obzir uzroke i povode neprihvatljivog ponašanja nekih Roma, diljem Europske unije uglavnom počiva na strategijama integracije Roma, koja u državama članicama prioritizira bolje obrazovanje romske djece, ukidanje diskriminacije pri zapošljavanju, dostupnije kvalitetno i desegregirano stanovanje i javne usluge, kao i bolji zdravstveni status.

Iako napredak u nekim područjima postoji, slab je i spor, a zbog lošeg prikupljanja podataka teško ga je pratiti. Primjerice, u 2018. godini postala je aktivna mrežna stranica (https://nsur.hr/) za praćenje mjera i ciljeva Nacionalne strategije za uključivanje Roma (NSUR), gdje bi provedbena tijela trebala barem jednom godišnje upisivati podatke, što se ne čini, pa ih i dalje treba čekati najmanje godinu dana, ovisno o dinamici pripreme izvješća o njenom provođenju.

Dvije trećine bez osnovne škole

Na temelju podataka kojima ipak raspolažemo, u Hrvatskoj je primjetan određen napredak u području zapošljavanja, iako je mladim Romima i dalje teško naći praksu tijekom školovanja ili posao u struci nakon srednje škole. To, uz teret siromaštva i troškova školovanja, dodatno odvraća od upisa u srednje škole, bez koje se još teže zaposle.
Naime, 66,4 posto Roma evidentiranih na HZZ-u uopće nema školu ili ima nezavršenu osnovnu. Tek 1,3 posto ih ima četverogodišnju srednju školu, a nezaposlenih Roma sa završenim fakultetom u RH je samo dvoje. Stoga ohrabruje da ih je tijekom 2019. godine 783 bilo obuhvaćeno mjerama aktivne politike zapo-

šljavanja, od čega je 330 (42,1 posto) zaposleno nakon okončanja mjere, pri tome njih 130 (16,6posto) kod istog poslodavca. Osim toga, zapošljavanju doprinose i projekti koje u nekim sredinama provode gradska društva Crvenog križa ili udruge, kroz koje se Rome potiče na usvajanje novih vještina i znanja pomoću kojih će se lakše i brže zaposliti. Bilo bi dobro i da veće stipendije za studente, koje su, između ostalog i na temelju naših preporuka, uvećane sa 1.000 na 1.300 kuna mjesečno, potaknu mlade Rome na nastavak školovanja.

U procjepu između grada i ministarstva

Sveobuhvatnije učinke, koji će povoljno utjecati na opće prilike i kvalitetu života Roma, očekujemo od novoosnovanih multidisciplinarnih timova, za sada tek u Međimurskoj županiji, koji bi, sukladno preporuci iz Izvješća za 2018. godinu, koordiniranim i ujednačenim naporima unutar romskih naselja trebali unaprijediti kvalitetu i brzinu postizanja rješenja za ove mnogobrojne teškoće. Pozitivno je da nisu zaživjeli najavljeni programi uvođenja vaučera, umjesto isplate novčanih socijalnih potpora, jer bi njihovi učinci mogli biti dvojbeni i uvelike otežavajući za korisnike. Naime, ako bi se svim korisnicima socijalnih potpora, bez obzira na postojanje podataka o eventualnim zlouporabama, novčane isplate zamijenile vaučerima za nabavu samo određenih namirnica, to bi im uvelike otežalo svakodnevni život, iako su nepravilnosti utvrđene samo manjem broju korisnika.
Budući da Romi čine oko 80 posto korisnika socijalnih potpora u Međimurju, jasno je da bi to za njih imalo osobito nepovoljan i nerazmjeran učinak, bez obzira jesu li ili nisu pomoć zloupotrebljavali.

S druge strane, kao pozitivni ističu se novi programi unaprjeđenja kvalitete života Roma, koje provode Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (ULJPPNM) i Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje (SDUOSZ), kojima je tijekom 2019. oko 900 romskih kućanstava diljem Hrvatske primilo pomoć u kućanskim aparatima i namještaju, odnosno u građevinskom materijalu za obnovu, nadogradnju ili završetak obiteljske kuće. Istovremeno, nije dobro kada se, iako postoji novac i htijenje da se parceliziraju i urede imovinskopravni odnosi na česticama, većinom romski stanovnici Capraških Poljana nađu u procjepu između Grada Siska i Ministarstva državne imovine, koji se međusobno odriču obveze parcelizacije, čime vlasnicima onemogućuju upis i legalizaciju nekretnina te time i konkuriranje u spomenutim programima za dodjelu građevinskog materijala za obnovu, nadogradnju ili završetak obiteljske kuće. Jednako je loše i što nije proveden postupak darovanja nekretnina u vlasništvu Hrvatske radi proširenja Kuršanca, naseljenog pretežito Romima, jer se Grad Čakovec, unatoč suglasnosti Ministarstva financija, ne želi odreći potraživanja koje ima prema RH pa se naselje ne može proširiti i time osigurati primjereni uvjeti stanovanja.

Napad zaštitara zbog ljubovanja Roma s Hrvaticom

Među pritužbama pristiglim Uredu pučke pravobraniteljice navodi se da iza svake provale ili krađe stoje pojedinci s imenom i prezimenom, koji trebaju biti sankcionirani, dok se njihova romska pripadnost mora prestati isticati kao povod i razlog prozivanja cijele romske zajednice.

Romi se pravobraniteljici žale, među ostalim, i da još uvijek na području Međimurske županije ne mogu uživati uslužna prava. Tako, primjerice, ne mogu koristiti frizerske usluge ili druge obrtničke usluge poput građevinskih i sličnih. Mnoge ugostiteljske radnje zabranjuju ulazak ili posluživanje Roma, a kupovinu obavljaju u prisutnosti zaštitara.

Zabilježili smo, stoji u pritužbi, primjer napada zaštitara na mladića Roma koji je uhvaćen u ljubavnoj vezi s djevojkom Hrvaticom. U nekim mjestima Romima ne daju pravo na korištenje mrtvačnice ili kupovinu željenog grobnog mjesta, tako da su i romska groblja odvojena od ostalih hrvatskih grobova.
Smatramo da su ljudska prava u Međimurskoj županiji ozbiljno narušena, imajući u vidu da se vani, na terenu događaju stvari nad kojim gotovo da nitko nema kontrole, upozoravaju građani u pritužbi objavljenoj u Izvješću pučke pravobraniteljice.

https://forum.tm/vijesti/ni-frizure-ni-groba-za-roma-7493

Antonio Milanović:
Moramo se naučiti živjeti u suživotu sa svakom bolešću koju svijet, društvo ili život donosi…

20. Goran Šimac

Novinarski projekt:
Tu smo i mi

Elektronička publikacija:
TRIS

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
28. listopada 2020.

Antonia Milanovića ne treba posebno uvodno predstavljati na stranicama ovog portala. Naši čitatelji znaju za njegovu kolumnu Wheels of Fire u kojoj je otvoreno, iskreno i upečatljivo govorio o svojim životnim (ne)prilikama i borbama, a koje su zajedničke i mnogim osobama s invaliditetom u Hrvatskoj. I ne samo njima. Antonio Milanović je u Trisu objavljivao i volonterski, i nakon što zbog oskudice minimalnih sredstava na portalu nismo bili u prilici primjerenim honorarom nagraditi njegov rad. Nadali smo se kako će se naša suradnja nastaviti kad dobijemo potporu od EU sredstava za tzv. medije zajednice, za koji smo priredili dvogodišnji projekt koji se isključivo odnosi na rasvjetljavanje i rješavanje problema osoba s invaliditetom. Tim projektom je bilo predviđen i stalan posao novinara za Antonia Milanovića, no to se, na žalost, nije desilo, jer smo ostali na 'listi čekanja'.

No nije smisao ni razlog ovog teksta prolijevanje suza za prolivenim ili nikad dobivenim mlijekom, nego pak inspirativan i ugodan susret s prijateljem i kolegom Antoniom u njegovom Zadru. Uvijek je zanimljivo

naći se s Antoniom, kao i sa sličnim ljudima velike unutarnje snage, onima koji se ne predaju niti posustaju kada se suočavaju s velikim životnim nedaćama, bolestima i društvenim nepravdama. Malo je takvih ljudi.

Sreli smo se na sunčan dan nakon duljih kiša, u njegovom domu, odakle se prostire lijep pogled na grad, plavetnilo i zadarsko otočje…

Evo upravo ovih dana se navršava puna godina dana otkad si objavio svoju prvu knjigu 'Istinom protiv svih'. Reci mi istinu: što ti se događalo od izdavanja knjige naovamo?

Pa desilo se puno toga pozitivnog. Nakon objave moje knjige desilo se nešto sasvim neočekivano za mene. Ja sam mislio da će ta moja knjiga u moru objavljenih novih knjiga brzo biti zaboravljena, ali na primjer nedavno, kada sam se vozio s prijateljima po jednom trgovačkom centru, mnogi ljudi su me zaustavljali i vikali za mnom: Istinom protiv svih! Tako da, kada nakon godinu dana začuješ ime svoje knjige iz usta potpuno nepoznatih ljudi, sve ti je puno oko srca i znaš da nisi bezveze radio na knjizi toliko godina. I kad mi i dan danas stižu komentari… ja sam ponosan i drago mi je što je ta knjiga u društvu postala ono čemu sam se nadao, a to je neki putokaz da se treba boriti…

'Nisam ovo ni u snu očekivao'

Pretpostavljam kako je knjiga posebno odjeknula među osobama s invaliditetom, jer su mnogi u njoj prepoznali i vlastite slične doživljaje…

Da. Najviše je odjeknula među njima i drago mi je što je na neki način brojne pokrenula. Toliko se osoba s invaliditetom meni javilo preko društvenih mreža, maila… tako da sam ostao šokiran. S pitanjima poput: što trebam dalje raditi da nešto postignem. Ipak, dosta njih… sad moram doći do jedne negativnosti, u jednom trenutku odustanu od borbe. A to ovisi najviše o krugu ljudi koji te osobe okružuju, pa ne želim nikoga napadati. Samo se prestanu javljati jer im u nekom trenutku te borbe postane previše… Ali se i dalje učestalo javljaju mnogi drugi, od kojih će se naći i neki koji će imati snage boriti se do kraja, uz mene, za naša prava…

Ta knjiga mi je donijela puno gostovanja po medijima, na zadarskim i nacionalnim televizijama, dva puta sam bio u emisiji gospođe Tomašković 'Normalan život' na HTV-u… Jednom i prije dva tjedna, gdje sam bio pozvan da pričam o problemima osoba s invaliditetom… Tu su i gostovanja na radijima intervjui za portale… I doista, ta knjiga je od mene napravila, kako se to kaže… javnu osobu, iako ja ne volim to reći o sebi. Koliko čujem, knjiga je odjeknula i šire, van granica Hrvatske, i to mi je jako drago. Proširila se po Balkanu i nekim drugim stranim državama… U svakom slučaju, ovo nisam ni u snu očekivao.

Naravno, neke je zanimala i zarada od knjige, a ja o tome samo mogu reći da je nebitna, a s obzirom da smo u Hrvatskoj, i totalno zanemariva… No kada sam krenuo pisati knjigu ionako nisam niti razmišljao o zaradi, nego sam se nadao ovome što se upravo i dogodilo…

Jasno, poznato je da malo tko može živjeti od književnosti u Hrvatskoj, a pogotovo ne pisci, tj. oni koji pišu knjige. No može li se pristojno živjeti od drugih tvojih aktivnosti… Radiš i u zadarskoj knjižnici…

Da, ja sam zaposlen u zadarskoj gradskoj knjižnici od 1. srpnja 2017. godine. I na žalost, moram vas razočarati, ne može se živjeti od te plaće, jer ja trenutno radim 4 sata zbog svoje dijagnoze i plaćen sam samo za toliko. Iako imam pravo na punu plaću, još uvijek se borim da takva puna plaća dođe… Dođe i zaživi. No ni ona ne bi bila dovoljna za ovakve uvjete života, a kamoli ova kakva sad je. Ja moram istaknuti da uz posao u knjižnici moram raditi usporedno bar dva dodatna posla da bi mogao izgurati mjesec. Roditelji su tu. Za one koji mogu postaviti pitanje: pa gdje su roditelji. Naravno da su tu. Ali ne mogu dopustiti sebi koji sam završio dva fakulteta da ja od njih sa svoje 33 godine života tražim da me financiraju. Naravno da oni uvijek uskoče… Ali mislim da nema smisla da oni mene moraju uzdržavati s toliko godina života…

'Novinarstvo je lijep poziv, ali…'

To znamo i ti i ja… ali mnogi neupućeni misle drukčije: ni na medijskoj sceni u Hrvatskoj za mnoge koji žele pošteno raditi posao novinara nema prilike za zaradu, a često niti za pokrivanje

osnovnih troškova života. Ti si završio i studij novinarstva…

Jesam, da… To mi je drugi fakultet koji sam završio. Prethodni su bile informacijske znanosti. I sad se, zahvaljujući novinarstvu, zapravo bavim dodatnim honorarnim poslovima da bi uspio to sve pospajati i pokriti osnovne troškove života. Ali situacija na hrvatskoj medijskoj sceni nije nimalo bajna. Jednostavno smo bili toliko unazađeni i prije ove situacije s koronom, a sada je covid napravio što je napravio, pa smo pak sad u još puno goroj situaciji. Za neke članke dobivate mjesečno po par stotina kuna, a s time da se ubijete, jer je to zahtjevan posao: treba skakati s teme na temu… I pogotovo ako vam netko zada okvire teme koja možda vama i ne paše, ali ne možete birati… Sad je ta situacija puno teža. Novinarstvo je lijep poziv, ali trenutno Hrvatska nije zemlja u kojoj možeš solidno živjeti od poštenog novinarskog rada. A mnogi su prisiljeni raditi i u takvim uvjetima jer ne mogu birati. Neki nadležni na tim portalima vas najčešće tjeraju da pogazite svoje moralne vrijednosti i etičke norme koje ste usadili u sebe, pogotovo nakon završenog fakulteta gdje vas uče da se etičke norme u novinarstvu ne smiju nikada pogaziti. Neki portali vas ipak tjeraju na to jer znaju kakva je situacija i znate da ne možete birati nego morate raditi…

Ček, ček… Pretpostavljam, ili se barem toplo nadam da ovo malo prije nisi govorio o Trisu…

Ne..ne… (smijeh). Meni je Tris kao portal nešto gdje bi se vratio i sutra i za puno manji honorar nego za kojeg sam inače radio. Tris mi je dao slobodu pisanja, vjetar u leđa i krila kakva trebaju u današnjem novinarstvu … I dali su mi da jednostavno radim taj posao s guštom i sa željom i da iz tjedna u tjedan iščekujem s nestrpljenjem novu temu, novi tekst… Jednostavno, to je bilo nešto što se rijetko drugdje može ponoviti. Nadam se u bliskoj budućnosti nekom povratku…

Dobro… dobro… stani malo…. Ispast će kako je ovo sve namješteno. Kako sam te ja sad nagovorio da govoriš lijepo o Trisu, da kažeš kako je Tris super, pa da zato radimo ovaj intervju za Tris…

Ma ne… (smijeh) Ja sam to ponavljao na više strana. Oni koji su me pitali to dobro znaju. Tako da ovo nije namišteno… Nisam tip koji je potkupljiv.

Ajde dobro… Ali nije ni ovo namješteno: mnogi naši čitatelji su obožavali tvoje tekstove i nakon što smo morali zamrznuti našu suradnju pitali su pa što je s Antoniom Milanovićem? Više ne radi za vas? Nadamo se boljim vremenima… Nego, kakav je rad u knjižnici? Je li te veseli taj posao?

Paa… iskreno, veseli me. Pogotovo kad mogu raditi s djecom i mlađim uzrastima, kad smišljam neke radionice, smišljam igrokaze, projekte s njima. To je nešto što me posve ispunjava i pri tome vrijeme leti… A sad od trećeg mjeseca do danas radionice više nisu moguće u knjižnici zbog epidemiološke situacije i sad je taj posao pomalo statičan. Radite poslove vezane uz internet, računala i obradu podataka. Posvetili smo se svemu onome čime se nismo toliko bavili u, ajmo to tako nazvati, normalnim vremenima. Ti poslovi su malo statični i ponekad vas malo i guše, ali se nadamo da će uskoro… znači uskoro… sve vratiti na staro. Nadam se kako ćemo se moći vratiti onoj glavnoj svrsi postojanja knjižnice, a to je okupiti i zainteresirati mlade i sve ostale ljude da se bave čitanjem. Mislim, ljudi dolaze i dalje po knjige, ali sad je to sve s nekim strahovima. Naravno s maskama, rukavicama i dezinficijensima. Sve je to nešto… hm… čini mi se kao da ljudi sada ne uživaju toliko u knjigama, već čitaju kako bi im vrijeme prošlo. Čitaju i sa strahom. Neki. Jer se pitaju hoće li im se preko knjige nešto prenijeti. Iako je nama pravilo da dezifinciramo svu građu koju nam korisnici vrate. Znači nije više kao ranije: korona je ubila onu glavnu ulogu knjižnice. I dalje s veseljem radim svoj posao. Taj kompjuterski dio s digitalizacijom građe također ima svoje draži, naravno. Ali, ponavljam, primarna uloga knjižnice je sakupiti ljude i privući ih, raditi radionice, pričati s njima, pričati o knjigama, smijati se… Sve to je svrha knjižnice koja je danas, na žalost, nije posve ispunjiva…

‘Sjednemo na zidić’

Kad smo već kod korone i covida…. kako se sve ovo odrazilo na tvoj društveni život koji je inače bogat, kako znam… jer imaš mnoštvo prijatelja s kojima izlaziš van… Kako je s tim?

Znači… zatvoreni su klubovi. Mi bi svaki vikend, ili u petak ili u subotu ili čak oba dana bili u klubu. Ali smo našli neki način da se družimo, da uživamo, da ostanemo u kontaktu. Našli smo neki korona-način druženja, ajmo to tako nazvati, pošto nam kafići rade skraćeno. Onda negdje sjednemo na klupicu, uzmemo nešto za jesti, za popiti… Tako da smo ostali aktivni u društvenom životu i nije je nas to zatvorilo, ali nam fali onaj stari način… Naravno da fali. Svi jedva čekamo da sve ovo završi. Kažem, imam par najbližih prijatelja s kojima se viđam svakodnevno. Sjednemo na zidić… I tako…

Kao što je bilo nekada…

Da… kao što je bilo nekada. Dobro je to na neki način… ali nije kad opet vidiš da je sve zatvoreno i da se većina ljudi neće usuditi ono što se mi usudimo, a to je – sjesti na zidić. Ili im je to možda van okvira nekog njihovog komfora. Ali srećom imam takve ljude oko sebe koji su se spremni vratiti na taj, nazovimo ga, stari način… Drago mi je da se i dalje držimo zajedno usprkos koroni… Naravno, pazimo mi na sve propisane mjere, ali se družimo. Tako da nitko ne može reći da se ne može družiti u ovim uvjetima. Sve se može i uz poštivanje mjera…

Sve nas, osim onih koji ne žive na nekoj planini, u rupi ili pećini i ne čuju nikakve vijesti i nemaju takozvane pametne telefone okupira i zaokuplja sve ovo oko korone, pa ne možemo, eto, zaobići tu temu ni u ovom razgovoru… Kako ti gledaš na sve ovo što se događa?

Ja nikako nisam pobornik onoga što dosta ljudi zna govoriti po internetu, a to je da virus ne postoji. Virus definitivno postoji. Virus je tu. To nije izmišljena prča i znam i ljude koje je pogodio. On koji su prebolili virus i pretpostavljam da oni ne bi izmišljali. Ja sam svjestan da ja kao osoba spadam u rizičnu skupinu s obzirom na svoju situaciju. Uz invaliditet imam i kroničnu astmu i samim time spadam u osobe kojima bi mogao covid nauditi na najgori mogući način. Ali jednako tako smatram da neke mjere više nisu toliko aktualne i da ne bi trebale biti prisutne jer moramo naučiti živjeti s tim virusom. Zapravo moramo naučiti na suživot s virusom. Nisam definitivno za lockdown niti sam bio prvi put kad se dogodio. Zato što smatram da ako smo danas na broju zaraženih većem od tisuću i da možemo funkcionirati i ići u dućane i na posao, onda smo mogli i tada u trećem mjesecu kada je bilo možda pedesetak do 100 ljudi zaraženo. A bili smo prisiljeni ostati doma. A samim time nam se i plaća smanjila. Je li to bilo potrebno – veliko je pitanje. Nadam da se neke mjere trebaju popustiti, jer treba se naučiti na suživot. Mnogo je epidemija bilo u svijetu, neke su bile i jače o ove, pa su ljudi preživjeli, pa su ljudi opstali. Stoga ne vidim razloga zašto bi morali drastično mijenjati neke esencijalne ljudske navike jer je neki virus prisutan. Danas je to covid, a za pet godina može biti nešto drugo. Hoćemo li svakih pet godina opet sve ovako zatvarati? Hoće li nam gospodarstvo svaki tren biti u krizi zato što se neko misli da je najbolji način lockdown… Moramo se naučiti živjeti u suživotu sa svakom bolešću koju svijet, društvo ili život donosi…

‘Postavimo pitanje naglas’

To ima posebnu snagu kad govoriš ti koji imaš godine iskustva borbe sa svojim bolestima koje si prevladao ili ih još uvijek prevladavaš. Koji si prošao kroz odricanja nezamisliva i neshvatljiva osobama bez tih problema… Sigurno je potrebna nesvakidašnja i golema snaga volje kako bi se prevazišli ti problemi i izazovi te bi se unatoč tome normalno živjelo i bilo jednakopravnim dijelom ovog društva…

Pa ne znam… Ja se nadam i kako će stožer ili tko bude ovo čitao uzeti u obzir možda moje riječi. Volio bi da dođu do njih… Pa ne možemo svaki dan, odnosno svakih petnaest minuta slušati jedno te isto. Te nove mjere… pa stišavanje glazbe u kafićima. S nekim mjerama se slažem, a s nekima ne. Neke su mi definitivno sulude. Maske su potrebne, definitivno. Ali da su potrebne baš na svakom koraku.. smatram da nisu. Čovjek treba disati. Ovako ispuhuješ i udišeš vlastiti prodisani zrak. To je nezdravo. Sad su obvezne i na otvorenome. U trećem mjesecu nisu bile. Sad svejedno imamo 1000 i više ljudi zaraženih… Postavlja se pitanje: čemu sve to i da li te maske dovoljno štite. Ako pred izbore nije bilo toliko mjera zašto su donešene onda sad. Pred izbore nije bilo rizično? Postavimo pitanje naglas. Ako netko nema hrabrosti za to,

ja imam. Zašto jednako nije bilo rizično onda kao i sad… Govorilo se kako će ljeti virus mirovati. A mi smo ljeti imali više zaraženih nego treći i četvrti mjesec. Pogledajmo statistike. A u sedmom mjesecu je bila ekspanzija virusa. A gdje smo mi išli? Mi smo išli normalno na posao, otvarale su se granice, turisti dolaze.. A što sad odjednom? I sad odjednom deseti mjesec i stišavanje glazbe u kafićima… Halo ljudi!?

Eto tako. Slažem se s nekim odlukama stožera i poštujem sve odreda, ali neke odluke nemaju smisla i mislim da ni oni sami u neki trenucima ne znaju što poručiti… 90 posto ljudi koje je umrlo je starije dobi. Da me sad netko ne bi uhvatio za ovo što sam rekao pa pomislio kako ja mislim da su stari i da trebaju umrijeti. Ne mislim to! Nipošto! Pratim situaciju s covidom od početka pandemije. I svaki put kad netko umire gledam što govore o tim ljudima, koje su godište i jesu li kronični bolesnici, onkološki… Po mojoj procjeni su 70 posto onih koji su umrli od korone u Hrvatskoj bili onkološki ili kronični bolesnici. Ne mislim dakako da su trebali umrijeti. Ne moramo stalno izbacivati neke brojke da bi ljude plašili. Iznosimo realnu situaciju. Trebamo se paziti, trebamo se čuvati virusa i svega. Pa ja sam prvi koji to treba. Ali trebamo isto tako i živjeti.

Spomenuo si brojke. Svakodnevno bombardiranje ljudi s novim i još gorim brojkama ima vrlo loš učinak na zdravlje ljudi. Na to upozoravaju stručnjaci, čak i znanstvenici koji su savjetnici Vlade RH…

Ja se slažem s time. Zašto se ne iznosi svaki dan broj gladne djece u svijetu? Broj umrle djece od gladi… To je pošast koja traje. Dan danas se umire. A o tome se ne govori. A taj virus ubija malu djecu. Koronaviurs je opasan, opet ću ponoviti, i sve to stoji. Ali to je nešto s čim se mora naučiti živjeti…

Brojke… Mene je, na primjer, prije neki dan iznenadio broj osoba s invaliditetom u Hrvatskoj. Registrirano je gotovo pola milijuna osoba s invaliditetom. A što je s tim brojkama?

Da… to nitko ne spominje. I nitko ne spominje da je rijetko tko od nas zaposlen. Postoje natječaji koji izađu i uvijek kažem: ako ste osoba s invaliditetom i zainteresirani ste – javite se. Moja prijateljica iz Kaštela se stalno javlja na natječaje i uvijek se pozove na to da je osoba s invaliditetom. Znate koliko ju njih pozove na razgovor za posao? Iako su poslodavci dužni pozvati ih na razgovor, niti jedan posto tih poslodavaca nju ne pozove niti na razgovor. Niti jedan posto tih natječaja koji budu objavljeni niti ne pošalju obavijest koga su primili i da je natječaj proveden. Svaki natječaj kako bi bio pravovaljan, treba nakon zakonski provedenog izbora zaposlenika poslati svakom kandidatu koji se prijavio dopis u kojem izvještava tko je izabran i zbog čega i zašto. Mislim, koje su to reference zbog kojih je baš taj netko izabran na to radno mjesto. A moji prijatelji nakon osamdesetipet posto natječaja ne dobivaju baš nikakav odgovor… Uopće nikakav odgovor! I to je to. Dokle god mi davali poticaje za zapošljavanje osoba s invaliditetom, koliko god mi izmijenili taj zakon pri kojemu je netko obavezan, dok god netko ne krene provjeravati to kako treba, to se neće dogoditi. Ako su se mogli uvesti korona redari, onda su se mogli uvesti zakonski redari koji provjeravaju koliko neka firma provodi zakone. Ako smo se mogli prilagoditi koroni i uvodit neke takve mjere redarstva, onda možemo imati i stalne redare koji će nadgledati kako se provodi zakon pri zapošljavanju. Koji će otići tu i tu i pitati: gle imali ste taj natječaj, koliko se ljudi prijavilo na ta natječaj, je li se prijavio invalid? Sve ćeš ti to evidentirati pa ćeš vidjeti jesi li ti zakonski provodio natječaj. Dokle god država na takav način ne krene funkcionirati, mi ćemo bit ispod prosjeka. Jer smo ispod prosjeka. 90 posto hrvatskog pučanstva jedva preživljava…

Država čeka…

Ispada da je svaki deseti stanovnik Hrvatske osoba s invaliditetom… Zar je moguće da se država ne može bolje organizirati u rješavanju tih problema tolikog broja građana? Zašto u svakom gradu, općini, županiji u kojima je na desetke tisuća zaposlenih ne bi postojao ured koji se bavi samo tim problemima, a ne da to bude posao za samo tri ureda pravobraniteljstva za osobe s invaliditetom u cijeloj Hrvatskoj… Zašto svaka jedinica lokalne uprave nema i ured za osobe s invaliditetom, a ima, na primjer, urede za europske poslove, sport itd.

Ja ću iskreno reći. Naravno tu je kriva i država. Jer ona čeka… Ona čeka da se neki ljudi sami jave, da pokažu želju, da neka osoba sama krene u rješavanje tih problema. Treba oformiti institucije koje će afirmirati i animirati osobe s invaliditetom. Ispada da su dijelom i same osobe s invaliditetom krive djelomično za ovakvo stanje. A zašto su krive? Jedan od mojih tekstova na vašem portalu je govorio o tome da barem 75 posto osoba s invaliditetom su osobe koje misle da su oni osobe koji su stvorene za život između četiri zida i ne mogu dalje od toga. I pomirene su s tim. I s time da će primiti 1500 kuna invalidnine koliko ona trenutno iznosi. Jer osobe koje su uz njih su ih najčešće tako krivo uputile. Osobe oko njih ih krivo upućuju i ne animiraju ih da se izbore za sebe nego ih radije podržavaju u tome da plaču nad svojom sudbinom i tako ih potiču da ostanu zatvoreni u svoja četiri zida. Kao… osuđeni smo kao takvi i mi ne možemo ništa… I to je glavni problem. I zato se krivi državu. Upravo zbog toga. Za ovakvu situaciju osoba s invaliditetom je po meni 60 posto odgovorna država, a ostalo je na nama, odnosno na njima samima.

Možda je to djelomično i posljedica opće apatije i nesigurnosti i nepovjerenja u institucije koje vladaju u društvu…

Je… djelomično. Ali ako ćemo govoriti o apatiji, po toj priči ja prvi nikada nisam trebao izaći iz okvira svoja četiri zida. To što sam postigao i to što jesam je zato jer sam se borio protiv toga. Ja bi i dan danas ostao zatvoren u četiri zida, sa završenom osnovnom školom, da sam išao gledati apatiju društva. Prvo i prvo osobe s invaliditetom trebaju naučiti da se trebaju boriti protiv takvih stvari. Ne kažem da je to lako. Kažem da ih u tome trebaju podupirati i osobe koji su s njima, njihovi skrbnici. Ja sam imao pored sebe upravo to. Osobu koja me je podržavala. Ali na žalost, svjestan sam dakako, nemaju svi takvu osobu u svojoj blizini. Apatija društva ne bi trebala biti izgovor za zatvaranje u sebe. To je moje mišljenje. Što ne znači da ih ja ne razumijem. Razumijem, ali ih ne podržavam u takvom odnosu prema samima sebi.
Poruka je da se nauče izboriti za svoja prava, ali ne mogu sami. Ali mogu tražiti pomoć. Traženje pomoći je prvi korak ka rješavanju problema i ka boljitku tvoje budućnosti. Koristi jezik koji ti je bog dao za nešto. Ako ti je bog dao da ti je zdrava jedna ruka koristi je. Ako ti je bog dao da si paraliziran, koristi ta kolica koja koristiš da nešto postigneš. Svatko ima način da se pokrene. Ne kažem da se treba boriti sam, ali traženje pomoći je prvi korak i uključit će se masu ljudi koji će ti željeti pomoći. Nemoguće je da ti nitko neće htjeti pomoći. Ja sam primjer. Uvijek postoji netko tko će ti pomoći. Od tisuću ljudi bar će ti se dvije osobe javiti za pomoć. Nismo toliko nazadni. Barem ne još. Iskoristite priliku dok postoje to dvoje ljudi koji su vam spremi pomoći.

Poruka?

Poručujem da budete svoji i da ne slušate baš sve čime vam glavu trpaju i mediji i antikorona prosvjednici ili tko već… Ljudi umiru i to je realnost. Isto tako moramo živjeti, moramo raditi, ne smijemo se zatvoriti u četiri zida. U međuvremenu držimo se tih sitnih pravila, nemojmo dopustiti da budemo guske u magli. Odluke su tu da se poštivaju, ali do tog trenutka do kojeg osjetite da je to potrebno. Ne da se kontrira stožeru, nego da svatko od nas može zaključiti sam koje su odluke na dobrobit svih, a koje su pretjerivanje. Nemojte se povoditi za masom. Povodite se za svojim razmišljanjem.

Štitite sebe, a tako ćete štititi i druge.

*P.S. Dodajmo i dobru vijest kako će Antonio uskoro nastaviti sa pisanjem za Tris.

http://tris.com.hr/2020/10/antonio-milanovic-moramo-se-nauciti-zivjeti-u-suzivotu-sa-svakom-bolescu-koju-svijet-drustvo-ili-zivot-donosi/

Žene u OS RH – ponos i predrasude (III)

21. Lidija Knežević

Novinarski projekt:
Žene u OS RH – ponos i predrasude

Elektronička publikacija:
OBRIS – Obrana i sugurnost

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
31. prosinca 2020.

Dosadašnjim uvidom ustanovili smo da je Hrvatska u zlatnoj sredini NATO članica po udjelu žena u svojim Oružanim snagama, kao i to da je posljednjih godina povećan interes žena za vojnički poziv. Međutim, kako je obrambeni sustav i inače prilično trom i spor, tako su i pomaci koji se rade po pitanju ravnopravnosti spolova zapravo prilično mali i spori. U Ministarstvu obrane ističu da je žena na voditeljskim, odnosno zapovjednim dužnostima u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama ukupno 12 posto, odnosno u OS RH je 10% žena na voditeljskim odnosno zapovjednim dužnostima, dok je u MORH-u 37% žena na voditeljskim dužnostima. I to, ne treba zaboraviti, u godini kada je zabilježen blagi porast žena na zapovjednim i voditeljskim dužnostima. Prema podacima ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, udio žena na zapovjednim i voditeljskim dužnostima u MORH/OSRH iznosio je 10,95 %, odnosno u upravnom dijelu MORH-a na voditeljskim dužnostima je bio 34,22% žena, dok ih je u OSRH na zapovjednim dužnostima bilo 9,45% (što je, ponovimo, blagi porast u odnosu prethodne godine!). Ukupno je promaknuto 12,27% žena, od toga je među časnicama bilo 18,75% i među dočasnicama 9,25 posto.

Pogledamo li sam vrh Ministarstva obrane, najviše pozicije rezervirane su za muškarce, dok se među ženama ističe tek Dunja Bujan, obnašateljica poslova ravnatelja Uprave za obrambenu politiku, te glasnogovornica ministra, što je posljednjih 5-6 godina na određeni način posao rezerviran za žene. Posljednji put su žene u Ministarstvu obrane prevladavale u vrijeme ministra Ante Kotromanovića. U njegovom

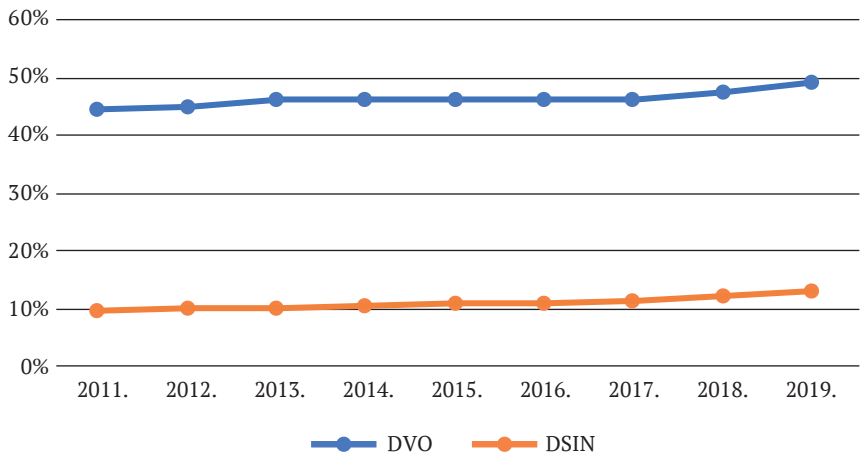

Zastupljenost ženskog osoblja u strukturi djelatnih vojnih osoba i državnih službenika i namještenika od 2011. do 2019. - stanje na dan 31. prosinca

mandatu (2011.-2015.) u vrhu Ministarstva bila je zamjenica ministra obrane, glasnogovornica, te dvije pomoćnica ministra – jedna za financije, a druga za kadrovska pitanja. U vrhu Oružanih snaga situacija je još i gora, pa je promaknuće prve hrvatske generalice Gordane Garašić na čelo Uprave za planiranje u Glavnom stožeru OS RH bila zaista rijetka, rijetka iznimka. Čini se kao da MORH i OS RH ne znaju i ne mogu prepoznati prilike koje imaju, a kao izgovor često se čuju riječi „pravilnici", „kriteriji", „uvjeti"… Pogledajmo dva primjera.

Bojnica Diana Doboš, kopilotkinja na protupožarnom avionu CL-415, prema pisanju i domaćih / hrvatskih) i izraelskih medija, odigrala je bitnu ulogu u privlačenju pažnje javnosti i najviših izraelskih političara na hrvatski angažman u gašenju požara u Izraelu 2016. godine. Iako Hrvatska tada nije bila jedina koja je uskočila u pomoć, pažnju izraelskog premijera Benjamina Netanyahua privukla je činjenica da žena upravlja ogromnim protupožarnim zrakoplovom – bojnica Doboš je ne samo jedina žena pilotkinja protupožarnog aviona u Hrvatskoj, nego jedna od ukupno dvije takve žene u svijetu. No vojna diplomacija ne prepoznaje ovakve vrijednosti. Nedugo nakon hrvatskog protupožarnog angažmana u Izraelu, za hrvatskog vojnog izaslanika u toj zemlji imenovan je muškarac. Razlog za to djelomično je i političke prirode, no ni na drugim vojno-izaslaničkim pozicijama nema previše mjesta za žene. „*Na dužnostima vojnih izaslanika je trenutno imenovano 15% žena*", odgovorili su nam iz Ministarstva obrane na pitanje o udjelu žena na pozicijama vojnih izaslanika. Točnije, od 18 hrvatskih vojnih izaslanika, 3 su žene, i to je zapravo priličan napredak, kaže pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić.

„*Što se tiče mjere povećanja broja žena među vojnim izaslanicama, prema dostavljenom izvješću, u MO i OS RH aktivno se radi na poticanju prijavljivanja žena na sve natječaje za međunarodne pozicije, tako da se natječaj za dužnost vojnih izaslanika/ca prijavilo 5 žena, od kojih su 3 zadovoljile formalne uvjete natječaja. Prepreka za zainteresiranost i prijavljivanje žena za navedene dužnosti svako treba tražiti u nemogućnosti usklađivanja privatnog života i profesionalne karijere, naime u 2019. po prvi puta je zabilježen interes jedne časnice za sudjelovanje u UN misiji. U tom dijelu, Pravobraniteljica podržava posebne kriterije koji se odnose na žene. Osim što je ženama iznimno teško uspjeti u poslovima u kojima su tradicionalno dominantni muškarci, ženama je teško usklađivati posao s obiteljskim obvezama. S tim u vezi, nedostaju pokazatelji o programima i politikama koje daju podršku usklađivanju poslovnog i privatnog života, odnosno programi i mjere za podršku onim ženama koje su zaposlenice oružanih snaga, kao i roditeljima koji su, oboje, zaposlenici/e oružanih snaga*", kaže pravobraniteljica Ljubičić.

Tek se nedavno čulo za jednu od hrvatskih vojnih diplomatkinja, brigadirku Marijanu Plešu Čadonić, vojnu izaslanicu u Sjevernoj Makedoniji. No ona je u fokus javnosti dospjela zahvaljujući predsjedniku RH i vrhovnom zapovjedniku OS RH Zoranu Milanoviću, koji ju je spomenuo kao dio hrvatske delegacije s kojom je otišao u posjet Albaniji u kolovozu ove

godine, ne bi li opravdao korištenje državnim resursa za (polu)privatni posjet.

Drugi negativan primjer odnosi se na hrvatske kontingente u međunarodnim misijama potpore miru. Udio žena pripadnica OS RH u mirovnim misijama je nešto viši od 6 posto. Na temelju dokumenta Tajništva UN-a iz kolovoza 2017., upućenom državama davateljicama snaga radi povećanja zastupljenosti žena u mirovnim misijama, ženama je olakšan angažman u mirovnim misijama i operacijama, podsjećaju iz ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, i to na način da se u natječajima za prijavu za sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a (uz ispunjavanje ostalih standardnih uvjeta) omogućuje sudjelovanje u svojstvu vojnog/e promatrača/ice časnicama osobnog čina natporučnik/ca s najmanje 5 godina službe u OS RH (standardni kriterij osobnog čina za vojne promatrače/ice: satnik-pukovnik), dok se časnicama čija su djeca mlađa od 7 godina omogućuje upućivanje u području misije na skraćene rotacije od 6 mjeseci (umjesto redovne rotacije od 12 mjeseci). No do sada niti jedna žena nije bila zapovjednica kontingenta (ne samo u UN-ovoj, nego i u bilo kojoj drugoj misiji ili operaciji), što priznaju i u Ministarstvu obrane.

„U okviru međunarodnih operacija potpore miru značajan broj žena bio je raspoređen na zapovjednim dužnostima svih razina (do generalske dužnosti), iako do sada nije bilo časnice raspoređene na dužnost zapovjednika nacionalnog kontingenta (HRVCON). Razlog je u činjenici da se upućivanje u operacije potpore miru provodi na osnovi dragovoljnosti, a žene u operacijama potpore miru su se do sada prijavljivale za dužnosti stožernih časnika/ca u okviru nacionalnih kontingenata. Posebno ističemo kako je časnica OS RH, prva generalica – brigadna generalica, služila u svojstvu savjetnice za rodnu perspektivu (GENAD – Gender Advisor) zapovjedniku NATO operacije u Afganistanu (ISAF/RSM. 2014.)“,

stoji u odgovoru Samostalne službe za odnose s javnošću Ministarstva obrane.

Međutim, i na tu prvu generalicu čekalo se jako dugo, a nakon njenog promaknuća – tijekom posljednjih 5 godina bilo je promaknuća žena do čina brigadirke, ali ne i u najviši, generalski čin. S jednom ženom generalicom, u odnosu na broj generala, jedna generalica čini udio od 3,45%. Iako se neslužbeno moglo čuti o nepravednoj dodjeli promaknuća za žene u OS RH, pravobraniteljica Ljubičić ne može sa sigurnošću reći da li je zaista tu došlo do diskriminacije: *„Kako su kriteriji za promicanje propisani Zakonom o službi u OS RH, kao i godišnjim kvotama za promicanje u određeni čin te unutarnjim aktima MO RH-a, Pravobraniteljica ne raspolaže podatkom koliko žena eventualno ispunjava uvjete i kriterije za promicanje u više činove za žene pripadnice MO i OS RH pa bez dublje analitike i raščlambe u dijelu promicanja ne može se sa sigurnošću tvrditi da se žene ne promiču u više činove*“.

U oba ova slučaja – sudjelovanje žena u mirovnim misijama i operacijama, te dodjeli promaknuća – kao i u drugim slučajevima, formalno se primjenjuje tzv. pozitivna diskriminacija. Naime, u MORH-u i OS RH propisani su postupci u okviru kojih se mogu prepoznati obilježja tzv. „pozitivne diskriminacije“, potvrđuju nam iz Ministarstva obrane, a oni se očituju *„kroz obveze kadrovskih i odabirnih vijeća ili savjeta na svim razinama odlučivanja u području upravljanja ljudskim potencijalima na davanje razumne prednosti, između kandidata koji ispunjavaju sve propisane uvjete i u okviru mogućnosti, kandidatima podzastupljenog spola na radnim mjestima koja se popunjavaju, u planovima promaknuća, pohvala i nagrada, u razmjernoj zastupljenosti žena i muškaraca kao polaznika međunarodnih vojnih izobrazbi, u obvezi poštivanja uravnoteženе zastupljenosti žena i muškaraca pri sastavljanju i imenovanju predstavnika i predstavnica u izaslanstva, povjerenstva i druga tijela*“.

Međutim, raskoraka između teorije i prakse ima i u drugim segmentima. Na svečanom obilježavanju 29. obljetnice Hrvatskog vojnog učilišta, seksistički ispad imao je nitko drugi nego rektor zagrebačkog Sveučilišta Damir Boras. On je na promociji kadeta najboljoj polaznici u naraštaju, Anđeli Matković, rekao neka skine masku kako bi ispala bolje na slici. *„Samo skinite malo ovo da vas vidim. Krasno. Evo, slikajte ovu našu lijepu kadetkinju, ne samo pametnu nego i lijepu. Je l' tako? He he he…*“, rekao je Boras, što je kadetkinja s nelagodom i poslušala. Istodobno, dvojica kadeta koja su stajala pokraj bila su pošteđena ovakvog Bora-

sovog komentara. Nakon što je izbio skandal, rektor Boras se pravdao da nije riječ o diskriminaciji, nego o „*načelu iz grčke filozofije od prije 3000 godina, da su dobri ljudi lijepi ljudi, da joj je duša lijepa*“. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić Borasov je istup ocijenila „*uobičajenom diskriminatornom praksom prema kojoj se samo žene ističe prvenstveno ili isključivo temeljem fizičkog izgleda*“, a njegovo negiranje da se radi o diskriminaciji temeljem spola Ljubičić je komentirala kao posljedicu njegovog nerazumijevanja što je zapravo diskriminacija temeljem spola.

Nešto slično na svojoj je koži osjetio i dio žena u OS RH, upravo one kojima je ponekad objašnjavano da su žene „ljepši“ ili „slabiji“ spol, te da nikako „nisu za vojsku“. Diskriminaciju temeljem spola pripadnici i pripadnice Ministarstva obrane i OS RH mogu prijaviti nekolicini odbora kojima je zadatak utvrditi činjenično stanje u slučaju moguće povrede prava ili dostojanstva. Za to su zaduženi Odbor za ravnopravnost spolova i Odbor za zaštitu dostojanstva vojne osobe, kao i Koordinatorica za ravnopravnost spolova, no žaliti se može i standardnim postupkom podnošenja pritužbi putem nadređenih osoba ili pak Vojnoj policiji. No generalno, pritužbi je malo – Odbor za ravnopravnost spolova tijekom godine zaprimi do 5 predmeta, dok Odbor za zaštitu dostojanstva vojne osobe tijekom godine zaprimi 12 do 15 predmeta. „*Od pristiglih predmeta odnosno pritužbi u oba odbora prosjek utemeljenih pritužbi za koje odbori propisuju mjere za otklanjanje je oko 15%*,“ kažu u Ministarstvu obrane. Mali broj pritužbi u strogo hijerarhijskom sustavu niti ne čudi, a tome vjerojatno pogoduje i neohrabrujuće okončanje ovakvih pritužbi. U razgovoru za Nacional u listopadu ove godine, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić prisjetila se jednog takvog negativnog slučaja iz svoje prakse:

„Svako muško hijerarhijsko okruženje u kojem se nalaze žene vrlo je izazovno za razumijevanje ravnopravnih odnosa. Ono svuda otvara prostor za različite seksizme i korištenje rodnih stereotipa, pa i u Hrvatskoj vojsci. U posljednjih devet godina mi smo imali slučajeve seksualnog uznemiravanja u Ministarstvu obrane i u Oružanim snagama i to smo uspješno riješili medijacijom, s obzirom na to da je ispitni postupak u MORH-u kroz razne instance trajao oko dvije godine. Jedna od žrtava koje su nam se obratile već je bila prilično psihički i emocionalno devastirana i zato se naš ured uključio u medijaciju. Uspjeli smo postići da je ministar obrane kroz kadrovsku službu proveo razdvajanje počinitelja od žrtve, na drugo radno mjesto. Nažalost, izostala je primjerena sankcija za počinitelja koja bi odaslala poruku da je tako nešto nedopustivo. Ipak, uvjerena sam kako u današnje vrijeme takva primjerena sankcija za počinitelja ne bi izostala“.

Zato, kaže za portal Obris.org pravobraniteljica Ljubičić, nije isključeno da je stvarni broj slučajeva spolne diskriminacije veći onog iskazanog kroz pritužbe.

„Pravobraniteljica ne bilježi povećan broj pritužbi za uznemiravanje odnosno spolnu diskriminaciju, smatrajući da se radi o određenoj vrsti tabua o kojem nisu sklone govoriti niti žrtve (koje primarno žele očuvati svoj posao i svoju privatnost uslijed straha za egzistenciju i straha od izlaganja poruzi, prijeziru i/ili izrugivanju), a niti svjedoci/kinje. Pretpostavka je da je siva brojka ovih slučajeva veća od one prijavljene, jer žrtve se teško odlučuju na podnošenje pritužbi ili kaznenih prijava iz straha za svoju egzistenciju, osude okoline, srama i slično. Takvom trendu na ruku ide sustav koji je u osnovi spor i neučinkovit u smislu zaštite prava žrtava, te brze i oštre osude počinitelja“.

Koliko je sustav spor i neučinkovit na svojoj je koži osjetio i Sindikat državnih i lokalnih službenika i namještenika RH, koji je u siječnju 2017. Pučkoj pravobraniteljici Lori Vidović i Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova Višnji Ljubičić uputio zahtjev za postupanje zbog diskriminacije na temelju dobi i spola. Naime, nekoliko djelatnica Ministarstva obrane žalilo se na diskriminirajuću Odluku o visini otpremine za državne službenike i namještenike MO i OS RH kojima služba prestaje zbog preustroja ili smanjenja snaga (NN 121/16), smatrajući da su zbog različitih odrednica za starosnu mirovinu za žene i muškarce „*onemogućene u konzumiranju prava na uvećanu/poticajnu otpremninu*“. Pritom se, smatrali su u Sindikatu, žene teško diskriminira i po dobi i po spolu, dok se muškarce diskriminira „samo“ po dobi.

Nakon što je ured Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pažljivo razmotrio ovaj slučaj, ustanovljeno je da „*sporni model poticajnih otpremnina Ministarstva obrane predstavlja izravnu diskriminaciju temeljem spola, suprotnu jamstvu plaća za rad jednake vrijednosti žena i muškaraca iz čl. 13 st. 4 Zakona o ravnopravnosti spolova i jamstva zabrane izravne diskriminacije iz čl. 7. istog Zakona, odnosno čl. 83. Zakona o radu*“. Ovakvoj ocjeni doprinjelo je i samo Ministarstvo obrane, koje je na upite Pravobraniteljice odgovorilo vrlo šturo, nabrajajući tek odredbe Odluke koja su osporavala pritužbama djelatnika MORH-a, te odredbi Zakona o mirovinskom osiguranju, pa je Pravobraniteljica zaključila da „*Ministarstvo obrane nije zadovoljilo dokazni prag koji je pred njega stavilo jamstvo preraspodjele tereta dokazivanja, čime je po sili zakona zadovoljena pretpostavka da sporno postupanje predstavlja diskriminatorno postupanje suprotno Zakonu o ravnopravnosti spolova*“.

Nažalost, ova dva primjera dobro oslikavaju praksu Ministarstva obrane i u mnogim drugim slučajevima.

Unatoč ignoriranju Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u ovom konkretnom slučaju, generalna suradnja ova dva tijela je dobra. Temeljem sporazuma s Ministarstvom obrane, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova održava edukacije za pripadnike MO i OS RH – edukacija se odnosi na upoznavanje polaznika s temeljnim pojmovima i ovlastima vezanim uz ustroj pravobraniteljskih institucija u Republici Hrvatskoj, zakonskim okvirom koji regulira obiteljsko nasilje i uzroke koje mu pogoduju, individualnim slučajevima iz prakse Pravobraniteljice, te dinamikom nasilja u obitelji, faktorima rizika, posljedicama, kao i pomoći i podršci žrtvama nasilja i programima za počinitelje. Uz to, na Hrvatskom vojnom učilištu se kroz sve oblike vojne izobrazbe i obuke radi na podizanju svijesti o nultoj toleranciji prema seksualnom nasilju, pri čemu se posebna pozornost pridaje obradi ove teme kroz preduputne obuke za misije i operacije potpore miru te edukaciji pripadnika/ca OSRH o RVSUN 1325(2000) o ženama, miru i sigurnosti i srodnim rezolucijama te povezanim dokumentima i politikama UN-a, NATO-a i EU-a. Prošle godine je u nastavni plan i program izobrazbe časnika i dočasnika iz područja psihologije na HVU „Dr. Franjo Tuđman“ uvedena i obavezna izobrazba s temom prevencije nasilja u obitelji.

Edukacije se kontinuirano provode od strane certificiranih instruktora na HVU „Dr. Franjo Tuđman“, u Središtu za međunarodne vojne operacije „Josip Briški“ i na vojnim poligonima OS RH, napominju iz Ministarstva obrane, budući da MO i OS RH raspolažu s velikim brojem certificiranih instruktora (48) za područje rodne perspektive u skladu s propisanim standardima za oružane snage (Standardi NATO, EU i UN). Također, u okviru Ministarstva obrane i OS RH dodatno je osam osoba educirano i certificirano za kompleksnije savjetničke dužnosti u području rodne perspektive.

Puno se nade polaže i u nedavno pokrenuti projekt pod nazivom „**Osnaživanje žena i podrška u vojnim snagama i mirovnim misijama Republike Hrvatske - Strengthening and supporting women in the army force and in the peace missions of the Republic of Croatia**“. Projekt - čija je idejna začetnica i nositeljica projekta Irena Petrijevčanin Vuksanović (državna tajnica u MUP RH) – financira Vlada Sjedinjenih Američkih Država uz podršku Veleposlanstva SAD u RH. Njime bi se po prvi puta trebao dobiti analitički uvid u položaj žena u vojnim snagama i mirovnim misijama. Upravo je na predstavljanju tog projekta 20. listopada ove godine načelnik GS OS RH admiral Robert Hranj ustvrdio da zastupljenost žena na vodećim i zapovjednim dužnostima još uvijek nije zadovoljavajuća, ali i da je „*pitanje osviještenosti i rodne ravnopravnosti u temeljima Hrvatske vojske, kao i nulta tolerancija za sve oblike ugrožavanja, maltretiranja i nasilja*“. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je partnerska institucija u ovom projektu, a na inicijativu ureda bit će uključena i nevladina udruga CESI (Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje) koja će kreirati i provesti edukacijski program za 30 kadetkinja i time „*izravno utjecati na podizanje razine osviještenosti, informiranosti, znanja sudionica kadetkinja Hrvatske vojske, utjecaj na uklanjanje slabosti unutar sustava, jačanje rodne ravnopravnosti, kao i prevencija te suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja, mobbinga i ostalih oblika zlostavljanja*“. U CESI-ju su, kažu, iznimno zainteresirani za ovaj projekt budući da on ima „*izravan utjecaj na Nacionalni akcijski plan za*

provedbu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) o ženama, miru i sigurnosti i srodne rezolucije (2019. do 2023.) (NAP II) u području prevencija – uvođenje rodne ravnoteže u aktivnosti sigurnosnog i obrambenog sustava te na području zaštite i oporavka nakon sukoba – u promicanju zaštite prava žena i djevojaka – žrtava rodno uvjetovanog nasilja u sukobima. Smatramo da je i važno dobiti uvid analize o položaju žena u hrvatskoj vojsci i mirovnim misijama".

Iz Ministarstva obrane poručuju da je i u MORH-u i u OS RH planiran nastavak provedbe mjera koje se odnose na razmjernu zastupljenost muškaraca i žena prilikom raspoređivanja na dužnosti, kod izobrazbi, promaknuća, pohvala i nagrada, te raspoređivanja na dužnosti više razine, kod upućivanja na aktivnosti međunarodne vojne izobrazbe te sudjelovanja u mirovnim operacijama, prilikom imenovanja predstavnika OS RH u izaslanstvima, odborima te drugim privremenim tijelima, itd. No odgovor na pitanje kakav je konkretan plan za poboljšanje participacije žena – Ministarstvo obrane je izbjeglo.

Kako je u jednoj nedavnoj američkoj studiji zaključeno, nije problem u ženama nego u zastarjelim i neprilagođenim vojnim standardima. Jednako tako, pravobraniteljica Višnja Ljubičić naglašava da je važno postaviti nove prioritete, koji će uključivati jačanje napora na povećanju sudjelovanja žena u sprečavanju i rješavanju kriznih situacija koje proizlaze iz oružanih sukoba. „*Potrebno je sve više uključivati sveobuhvatni i rodno osjetljiv pristup miru i sigurnosti koji uključuje jačanje uloga žena u mirovnoj politici i obrambeno-sigurnosnom sektoru, ali potrebno je odgovoriti i na nove izazove kao što su to klimatske promjene, katastrofe, uključujući i zdravstvene i masovne migracije*", smatra Ljubičić.

Unatoč pravilnicima, mjerama i naporima, obrambeni resor bitno kaska za drugim dijelovima sigurnosnog sustava. Prema podacima Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, položaj žena u obavještajnim službama je prema postocima bolji u odnosu na MO i OS RH – u odnosu na ukupni broj zaposlenika u Uredu Vijeća za nacionalnu sigurnost (UVNS) zaposleno je 52% žena, dok na višim/čelnim položajima žene participiraju u 54%, uključujući i predstojnicu UVNS-a Maju Čavlović. U SOA-i od ukupnog broja zaposlenih žene čine 39%, a na višim i čelnim radnim mjestima ih je 25%. U MUP-u, pak, žene čine gotovo 30% ukupnog broja zaposlenih, pri čemu je broj policijskih službenica oko 18%, ali samo 10% na rukovodećim položajima. Žena je više nego muškaraca i u svim diplomatskim zvanjima, osim u najvišem – veleposlaničkom.

Što je funkcija statusno viša – to je manje žena na takvim položajima, zaključuje Višnja Ljubičić. Zato je jedan od glavnih ciljeva rodne politike u razdoblju od 2018. do 2022., napominje Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, "*uvođenje rodne ravnoteže u aktivnosti borbenog sustava, a u idućem razdoblju primjene NAP-a treba uložiti dodatni napor na 'probijanju staklenog stropa' kako bi se žene što više uključile u procese donošenja odluka na svim razinama*". Ljubičić preporučuje da se u sve vježbe (simulacijske i terenske) uvedu aktivnosti vezane uz rodnu perspektivu u vojnim operacijama, te povećaju broj vojnih izaslanica u veleposlanstvima i stalnim misijama RH. To je mali korak, ali i on je korak prema naprijed.

https://obris.org/hrvatska/zene-u-os-rh-ponos-i-predrasude-iii/

SMART

Serijal o javnoj nabavi – lekcija 1: Zašto javna nabava?

Da se odmah na početku razumijemo: ovaj vodič o javnoj nabavi u Hrvatskoj pisan je iz pozicije malog poduzetnika i takvima je i namijenjen. Ako ste obrtnik, mikro, mali ili srednji poduzetnik koji nema odviše ili uopće iskustva sa sustavima javne nabave, ovi članci mogli bi vam biti zanimljivi. Ako ste velika tvrtka, većinu ovdje iznesenih informacija već znate. Ako se u javnoj nabavi pojavljujete kao naručitelj, ovi članci neće vam biti odveć korisni, no slobodno možete baciti pogled i steći dojam kako na vas gleda druga strana.

U seriji od deset članaka proći ćemo kroz osnovne elemente javne nabave, savjete i smjernice za male poduzetnike, pravila i zakonske propise te famozni EOJN. Detaljno ćemo 'pročešljati' tipični postupak i uobičajenu dokumentaciju o nabavi, a onda i ukazati na najveće probleme i nelogičnosti trenutačnog sustava javne nabave u Hrvatskoj. Dakako, nećemo izbjeći ni onu tamnu stranu, sumnjive natječaje koji djeluju kao školski primjeri korupcije, ali i načine na koje sudionici mogu zaštititi svoja prava kroz tzv. DKOM.

Pa, krenimo redom. U suvremenim, demokratskim sustavima javna nabava je nužnost. Možda treba odmah na početku razgraničiti pojmove 'nabava' i 'javna nabava'. Naime, svi mi svakog dana nešto nabavljamo, provodimo postupke nabave. Kad je riječ o situacijama u kojima je s naručiteljske strane prisutan građanin, važi jednostavno pravilo: nitko vam ne može propisivati kako ćete trošiti svoj novac. To znači da u dućanu možete kupiti čokoladu od 100 grama po cijeni od 3,99 kuna, ali nikog neće biti briga

22. Plamenko Cvitić

Novinarski projekt: **Transparentnost gospodarstva**

Elektronička publikacija: Stratego

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka: 18. studenoga 2020.

ako se odlučite počastiti višestruko skupljom i kvalitetnijom čokoladom iste gramature koja stoji, recimo, 24,99 kuna. Ako ste predstavnik privatne tvrtke, situacija je donekle slična: direktor tvrtke može za potrebe opremanja poslovnog ureda kupiti računala ili uredski namještaj po najjeftinijim cijenama, a može se odlučiti i za skuplje i kvalitetnije proizvode, bilo da je riječ o ukusu koji se ne propitkuje ili nekim drugim parametrima koje ne mora nikome opravdavati - slični proizvodi mogu se razlikovati u kvaliteti, dodatnim funkcijama, jamstvu ili čak po uvjetima prodaje koji utječu na ukupnu cijenu. No, je li privatnim tvrtkama baš sve dozvoljeno? Pa i nije. U poduzetničkim grupama na Facebooku često se može naići na pitanja poput "Smije li si direktor tvrtke s računa tvrtke platiti stručno usavršavanje?", "Ulaze li u priznati trošak tvrtke frizura direktorice ili perilica rublja?", a zna se naletjeti i na potpuno ozbiljno pitanje može li direktor pod troškove tvrtke prikazati i stomatološki račun za nove zube. Kako je u Hrvatskoj sve komplicirano, tako ni u ovoj tematici nema jednoznačnog odgovora. Nešto će vam porezna uprava priznati, nešto neće, a za ono što neće - vjerojatno će biti provedeno kao dobit na koju će vlasnik tvrtke morati platiti određeni porez. Dodatna pravila nameću se i privatnim tvrtkama koje određeni novac dobiju iz netržišnih izvora - primjerice od državnih bespovratnih sredstava ili iz fondova Europske unije. U najvećem broju slučajeva ti iznosi moraju se utrošiti strogo namjenski (ako ste, primjerice, dobili bespovratna sredstva za kupnju novog proizvodnog stroja, ne možete se predomisliti i odlučiti da ćete tim novcem ipak kupiti novi službeni automobil), a ponekad ste dužni i provesti postupak transparentne javne nabave, koji i dalje sa sobom nosi niz pravila koja morate poštovati, ali je opet ponešto blaži nego kad je u pitanju tzv. državna javna nabava.

No, najteži dio je ono što svi i podrazumijevamo pod pojmom "javne nabave". Riječ je o slučaju kad je naručitelj državna institucija ili tvrtka, što sa sobom povlači niz ozbiljnih pretpostavki. Glavna je ona koja je vezana uz načelo transparentnosti i ravnopravnosti. Država si jednostavno ne može i ne smije dopustiti da neravnopravno tretira sve potencijalne ponuđače, jer kad to radi - uvijek dovodi u pitanje ne samo Ustavom zajamčena prava svakog građanina, već i budi sumnju da je riječ o kriminalu - korupciji i/ili nepotizmu. Jer, uostalom, javna nabava u svojoj osnovi i služi da se izbjegne mogući sukob interesa ili kriminal. Paradoksalno, ali u uređenom demokratskom sustavu i dolazi do određene neravnopravnosti, ali druge vrste: u većini postupaka javne nabave izričito je zabranjeno da se kao ponuđač pojavi tvrtka koja je u nekoj vezi, vlasničkoj ili rodbinskoj, s naručiteljem.

https://www.stratego.hr/2020/11/18/serijal-o-javnoj-nabavi-lekcija-1-zasto-javna-nabava/

DRAVA INFO

Višu kustosicu Helenu Kušenić invaliditet nije spriječio da pronađe posao iz snova: Znala sam da se moram izboriti za sebe kako god umijem

23. Sonja Barčanec

Novinarski projekt:
Zapošljavanje osoba s invaliditetom u lokalnoj zajednici

Elektronička publikacija:
Portal Drava-info

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
30. prosinca 2020.

Poslodavcima želim poručiti da budu otvoreniji, da ne odbijaju nekoga bez pružene šanse, a osobama s invaliditetom da budu uporne, hrabre i da nikad ne odustaju - govori Helena.

Nemogućnost zapošljavanja jedan je od glavnih razloga društvene marginalizacije osoba s invaliditetom. Naime, uz izostanak stalnog i sigurnog radnog mjesta veže se i nemogućnost stvaranja uvjeta za neovisan život, ali i nedovoljna uključenost osobe s invaliditetom u život lokalne zajednice.

S psihološkog aspekta, posao puno znači za samopoštovanje i samopouzdanje osobe s invaliditetom što je pak povezano s ponašanjem te osobe u različitim životnim situacijama. Osobe koje nemaju razvijenu pozitivnu sliku o sebi teže će se nositi s problemima i svakodnevnim izazovima, a često će i umanjivati svoja postignuća.

Koliko je zapošljavanje važno, ali istovremeno i problematično za osobe s invaliditetom potvrđuje **Helena Kušenić**, viša kustosica u Muzeju grada Koprivnice. Invaliditet ju nije spriječio da najprije upiše željeni fakultet, a onda i pronađe posao iz snova.

– Gledajući situaciju na tržištu rada danas je svakome teško pronaći posao. Ako ste osoba s invaliditetom onda vam je pronalazak posla još t eži i još izazovniji jer se susrećete s različitim vrstama predrasuda, a što je

najgore od svega poslodavci osobama s invaliditetom često ni ne daju priliku da se iskažu – govori Kušenić.

Pomoć lokalne zajednice pri Heleninom se traženju posla pokazala ključnom. Osim što svoje zahvale upućuje tadašnjem ravnatelju koprivničkog Muzeja Marijanu Špoljaru, posebno joj je značila podrška lokalne udruge za pomoć osobama s invaliditetom.

– Prilikom traženja posla izuzetno mi je bila važna pomoć Udruge osoba s invaliditetom Bolje sutra i posebno predsjednice Marije Mraz koja je osobama s invaliditetom uvijek pružala i još uvijek pruža veliku podršku, između ostaloga i sa savjetima kako bi se izborili za svoje mjesto pod suncem. S druge strane tu je podrška obitelji koja je važna kroz čitav život osoba s invaliditetom, a isto tako i pri traženju posla. Životni put koji mi je usađen u obitelji reflektirao se i na traženje posla, a to je značilo da u mojoj glavi nisu postojale razlike između mene i nekog tko nema invaliditet. Znala sam da se moram izboriti za sebe kako god znam i umijem. To mi je pošlo za rukom i uspjela sam dobiti posao u struci što je vrlo teško – ističe Kušenić.

Razlog zašto osobe s invaliditetom vrlo teško pronalaze posao djelomično se krije u tome što velik broj njih ne dobije priliku da se obrazuje ili da pak istraži koji je to posao koji bi željeli raditi, dodaje Kušenić. Da bi se situacija sa zapošljavanjem popravila, smatra neophodnim da poslodavci promjene svijest o tome koliko su osobe s invaliditetom (ne)sposobne.

– Rijetki se odlučuju dati tu priliku zbog straha od nepoznatog. No, kad bolje razmislimo ista je stvar s bilo kojim zaposlenikom. Poslodavac često ne zna koga prima, upravo zato i postoji probni rok – napominje.

Iako je posao kustosice u Muzeju grada Koprivnice bilo njezino prvo službeno zaposlenje, iza nje je nekoliko studentskih poslova.

– Iz ove perspektive to se možda čini idilično, prvi pravi posao i odmah u struci, no nije sve išlo tako glatko. Iza mog zaposlenja u Muzeju stoji vrlo velik broj poslanih molbi i isto tako puno odbijenica i nerazumijevanja. Upravo je zato bitna podrška lokalne zajednice koja će te gurati dalje, a još je važnije da postoje poslodavci koji će osobama s invaliditetom pružiti priliku – kaže Kušenić i dodaje da je u odnosu poslodavac-radnik najbitnije da je razumijevanje uzajamno i da obje strane pristanu na određene kompromise.

Kompromisa je bilo i u njezinom slučaju, u prvom redu zato što posao u Muzeju uključuje i fizički naporne zadatke, primjerice postavljanje izložbi.

– Mislim da je jako važno da svaka osoba s invaliditetom bude spremna na kompromise, ali i spremna pokazati sve ono što ona može raditi dobro, ako ne i bolje od drugih, i na taj se način istaknuti i izboriti za svoje mjesto.

Osim pripremanja izložbi, posao kustosa uključuje i koordinaciju s posuđivačima umjetnina, obiteljima umjetnika ili samim umjetnicima, pripremu svih potrebnih sadržaja ili kataloga, promociju putem medijskih kanala te povezivanje sa školama ili drugim skupinama posjetitelja.

– Ljudi često znaju reći da kustosi samo pripremaju izložbe, no to nije tako. Iako je i sama priprema zahtjevna, tu je još niz drugih poslova vezanih uz samu izložbu. Ono što je također važno za napomenuti jest da mi brinemo o lokalnom blagu koje čuvamo u muzejima, našim umjetninama. U mom slučaju to je Zbirka naivne umjetnosti, a odnedavno i Zbirka umjetničkog obrta, najstarija zbirka u Muzeju grada Koprivnice. Dakle, moramo voditi računa o stanju predmeta te ih također uvesti u posebne knjige odnosno liste predmeta čime garantiramo da su oni zauvijek dostupni javnosti i da se zauvijek čuvaju u našem velikom baštinskom zdencu. S obzirom na to da pratimo stanje predmeta, naravno da moramo voditi brigu i o preventivnoj zaštiti, a ako se ukaže potreba i o restauraciji i konzervaciji predmeta. Također, tu je briga o popunjavanju fundusa odnosno eventualnih nedostatnih područja što bi značilo otkup ili donacije – objašnjava Kušenić.

Čini se da stvari ipak idu na bolje

Iako je pronalazak stalnog posla konstantan problem za osobe s invaliditetom, stanje u Podravini i Prigorju

posljednjih se nekoliko godina poboljšava. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područnog ureda Križevci, u 2015. godini 53 poslodavca zaposlila su osobe s invaliditetom, godinu dana kasnije njih 69, u 2017. godini 62, potom 52, dok je tijekom 2019. godine ukupno 51 poslodavac zaposlio osobe s invaliditetom s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područnog ureda Križevci.

Kad se pak gleda koliko je konkretno osoba zaposleno, 2015. godine taj je broj iznosio 69, dok je ukupno tijekom godine na Zavodu za zapošljavanje u Koprivničko-križevačkoj županiji bila 231 nezaposlena osoba s invaliditetom. Godinu dana kasnije u evidenciji je bilo 200 nezaposlenih, a svoj je posao pronašlo njih 99. 2017. godine na Zavodu su bile 132 osobe s invaliditetom, a zaposleno je njih 94. Isti broj dobilo je posao i 2018. godine kada je ukupan broj nezaposlenih bio 101. Krajem prosinca 2019. godine na području Koprivničko-križevačke županije evidentirano je 127 osoba s invaliditetom, a iste je godine iz evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje izašlo 86 osoba s invaliditetom.

Prema izvještaju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, osobe s invaliditetom najviše se zapošljavanju putem mjere Javni radovi pa je tako u 2019. godini putem ove mjere zaposleno 25 osoba s invaliditetom, u 2018. godini 44 osobe, u 2017. godini 40 osoba, u 2016. godini 41 osoba te u 2015. godini 21 osoba.

Što se tiče mjera aktivne politike zapošljavanja koje su direktno vezane uz ciljnu skupinu osoba s invaliditetom, Hrvatski zavod za zapošljavanje nudi Potpore za zapošljavanje i Potpore za zapošljavanje za stjecanje prvog radnog iskustva/Pripravništvo koje se mogu dodijeliti u obliku subvencije za plaće za zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju na tržištu rada i zapošljavanje radnika s invaliditetom, pri čemu se poslodavcima sufinancira 75 posto godišnjeg troška bruto II plaće za osobe s invaliditetom. Tu je i mjera Javni rad koja nudi financiranje 100 posto troška minimalne plaće uvećane za doprinose te najnovija Potpora za očuvanje radnih mjesta u zaštitnim radionicama, integrativnim radionicama i radnim jedinicama za zapošljavanje osoba s invaliditetom čija je djelatnost pogođena koronavirusom (COVID-19).

Poslodavci mogu direktno utjecati na situaciju na tržištu rada

S obzirom na niz prepreka s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom prilikom traženja posla, od onih fizičkih zbog kojih dolazi do nepristupačnosti brojnim ustanovama, preko loše regulacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom pa do čestog susretanja s predrasudama i diskriminacijom, problemu njihovog zapošljavanja trebalo bi se pristupiti s većom ozbiljnošću na nacionalnoj, ali i na lokalnim razinama. Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje daju određenu nadu u bolju budućnost, no s obzirom na brojne gospodarske probleme uzrokovane epidemijom koronavirusa, pitanje je što nam 2021. godina nosi i hoće li se situacija nastaviti razvijati u pozitivnom smjeru. Zbog toga je možda najveća odgovornost na samim poslodavcima jer oni mogu najbrže dovesti do promjena po ovom pitanju.

– One osobe s invaliditetom koje dobiju priliku zasigurno će se truditi iz petnih žila kako bi pokazale da itekako mogu i da su vrijedne. Poslodavcima stoga želim poručiti da budu otvoreniji, da ne odbijaju nekog bez pružene šanse, a osobama s invaliditetom da budu uporne, hrabre, da nikad ne odustaju i da će se sav trud na kraju isplatiti koliko god da put do ostvarenja snova bio težak i trnovit – zaključuje Kušenić.

https://drava.info/2020/12/helena-kusenic/

DVORCI I NASLJEĐE

Sudbina derutnog dvorca Brezovica ostaje nepoznata, a nekoć su u njezinim dvoranama građani plesali, masoni vijećali a grofovi stolovali

"Kad pogledate sa svrha Mesničke ulice ili sa Štrosmajerovog šetališta, vidjet ćete na desno iza Savskog mosta prema Vukomeričkim goricama, nalijevo od Stupnika u simfoniji pitome ravnice dvije, tri bijele pjege: crkvu, župni dvor, a nalijevo u parku stari grad, plemićki dvorac…To Vam je Brezovica. Za dva sata dobra pješačenja ste tamo… tu, pod starim, časnim ovim krovom, naučio sam i ja najveću ljudsku dužnost našu: da razumijemo našu zemlju i naš narod, da iznad svega na svijetu ljubimo domovinu i da svaku uvredu njoj nanesenu osjetimo kao mraz na vlastiti obraz, kao osobnu uvredu".

Zapis je ovo pjesnika Antuna Gustava Matoša iz prve polovice dvadesetog stoljeća koji govori o kasnobaroknom dvorcu Brezovica koji se nalazi na južnim prilazima Zagrebu, usred današnjeg naselja Brezovica.

U vrijeme kada Matoš spominje Brezovicu, dani slave odavno su prošli. Prijelaz je s 19. u 20. stoljeće i dvor s okolnim perivojem je u vlasništvu veletrgovca Auscha i uskoro, 1912. godine prelazi u vlasništvo Zagrebačke nadbiskupije koja ga koristi kao rezidenciju sve do 1939. godine kada dekretom kardinala blaženog Alojzija Stepinca postaje samostan sestara Karmelićanki.

1946. godine, Brezovica je nacionalizirana, odnosno oduzeta svećenstvu i postaje vrtlarska škola. 1955. godine, upisana je i zaštićena kao kulturno dobro po tadašnjim republičkim zakonima. U međuvremenu je Brezovica bila vrtlarska škola, potom hotel, restoran i konačno, 2007. vraćena je Zagrebačkoj nadbiskupiji.

24. Ivana Horvatek

Novinarski projekt:
Sudbina dvoraca Hrvatske

Elektronička publikacija:
Blaga & misterije

Broj objavljenih članaka: 12

Datum objave izabranog članka:
3. kolovoza 2020.

Lipanj je 2020. godine i Brezovica posljednje desetljeće i pol nema stvarnu svrhu. Od kada je vraćena Kaptolu, bilo je nekoliko pokušaja revitalizacije i to uglavnom u umjetničke svrhe. No, takve inicijative nisu uspjele staviti dvorac u bilo kakvu održivu funkciju.

Danas se čini kako je dvorac Brezovica zaboravljen od svih osim očajnika koji traže zaklon od ljudi i nevremena. Hladne i vlažne; dvorane čuvaju jedinstvene; raspadajuće prikaze junaka i odlučnih bitaka. Pod lusterima i svjetlom svijeća; okruženi bakljama; nekoć su u Brezovici zasjedali slobodni zidari; bila je sjelo grofova Drašković i zaklon svima koji su mislima formirali ideju o slobodnoj zemlji.

Upravo je to trenutak o kojem u uvodu govori Matoš i koji simbolički prikazuje povijesni značaj Brezovice čija buduća namjena ostaje velika nepoznanica. Zagrebačka nadbiskupija u šturom odgovoru navodi kako zbog sanacije drugih sakralnih objekata koji su oštećeni uslijed potresa u Zagrebu, trenutno nema financija.

Na drugi dio pitanja koje govori o planovima, odgovori izostaju. Brezovica ostaje napuštena i odnedavno, otvorena. Tijekom posljednjeg posjeta sredinom lipnja 2020. godine, reporteri portala Blaga&misterije uočili su kako je u dvorac bilo ponovno provaljeno. Na jednom od prozora bila je razbijena drvena oputa i ući je bilo lako. Tragovi devastacije bili su prisutni posvuda.

U podrum više nije moguće ući jer su se stepenice urušile. Do Velike dvorane na prvom katu vode stepenice koje su u relativno dobrom stanju, no sama dvorana po kojoj je dvorac Brezovica najpoznatija, otkriva prizore uništenja koji prekrivaju vrijednu zakonom zaštićenu kulturnu baštinu.

Veliku dvoranu, naime, krase jedinstvene freske koje prikazuju prizore različitih bitaka iz sedmogodišnjeg rata. Upravo je danas zbog tih prikaza rađenih prema živim svjedočanstvima poznato kako su neke od odlučnih bitaka tog perioda izgledale.

Svojevrsne su to fotografije koje je naručio vojskovođa i grof Josip Kazimir Drašković (1714.-1765.), a koji je u tim bitkama i osobno sudjelovao. Po povratku iz rata u kojem je stekao generalski čin i bio odlikovan Viteškim križem Reda Marije Terezije, najvišim vojnim odlikovanjem tadašnjeg carstva, sagradio je Brezovicu kakvu danas poznajemo.

Na zapadnom zidu prikazana je bitka kod Leuthena i ispad kod Schweidnitza, a na istočnom bitka kod Liegnitza i blokada Praga. Na sjevernom zidu nalaze se prikazi opsade Glatza i Olmütza, a na južnom napad kod Görlitza i bitka kod Lobositza. Gornja je strana niša oslikana motivom Gorgonine glave, a bočne niše motivima viteških kaciga, štitova, mačeva, lukova sa strelicama, kopalja, barjaka i glazbenih instrumenata poput truba i činela.

Zbog neadekvatne zaštite dvorca, nepoznati su počinitelji 2009. godine provalili u dvorac i devastirali freske grafitnim natpisima u donjoj zoni svih četiriju zidova. I danas, gotovo 11. godina kasnije, freske su prekrivene novijim grafitima i kako prikazuju fotografije, u lošem stanju.

Centralna porculanska peć uništena je i u komadima. Otužna je to slika dvorane koje skriva znatno glasovitiju povijest nego što se na prvi pogled čini.

U toj istoj dvorani, pod freskama, naime, 1775. godine održana je generalna skupština svih masonskih loža tadašnje Hrvatske koje su tom prilikom proglasile neovisnost od ugarskih i utemeljile veliku ložu Hrvatske. Na spomenutoj skupštini sudjelovale su četiri lože: glinska L'Amitié de Guerre, zagrebačka Prudentia, varaždinska L'Union Parfaite – Libertas i loža iz Križevaca. Na čelu je bio prvi veliki meštar, grof Ivan VIII. Drašković.

Tim činom je zapravo, prvi puta načeta ideja o neovisnoj Hrvatskoj, koja je kasnijim djelovanjem slobodnih zidara pretočena u Ilirski pokret koji postaje zametak očuvanja hrvatskog narodnog preporoda nekoliko desetljeća kasnije.

Upravo su Draškovići, jedna od najpoznatijih hrvatskih velikaških obitelji, zaslužni za postojanje Brezovice i njezin značaj. Njezini su članovi bili ugledni pripadnici političkih, vojnih, crkvenih i intelektu-

alnih krugova Habsburške Monarhije koji su obnašali dužnosti župana, banova, carskih namjesnika, savjetnika, komornika, generala, biskupa i kardinala.

Kada je obitelj Drašković 1660. godine stekla Brezovicu, one je bila poznata kao utvrda zvana Starobrezovički grad čiji temelji i danas postoje. Kako je spomenuto, Draškovići vremenom podižu jednokatni barokni dvorac s dvije valjkaste kule na pročeljima i središnjim izdignutim dijelom, dvor koji kasnijim dograđivanjem dobiva svoj današnji izgled.

Ipak, Brezovica je poznata i puno prije Draškovića. Prvi se puta spominje 1277. godine, kao mjesto koje pripada Okić gradu i njegovim gospodarima. Sljedeći spomen Brezovice datira u godinu 1551. kada se ona spominje kao burg, odnosno zidani grad okružen dvostrukim bedemom i zidanim tornjem na istoku.

Taj burg nestao je izgradnjom današnje Brezovice, koja na jedan drugi način, također polako nestaje dok gromoglasna tišina oko njezine sudbine postaje zagušujuća.

Nakon tako bogate povijesti koju je čini se, lako ignorirati, ostaje pitanje na koje će biti odgovoreno u nastavku ovoga serijala. Zašto svi ignoriraju uređenje i obnovu dvorca Brezovica?

https://blagamisterije.com/sudbina-derutnog-dvorca-brezovica-ostaje-nepoznata-a-nekoc-su-u-njezinim-dvoranama-gradani-plesali-masoni-vijecali-a-grofovi-stolovali/22739/

CroL
LGBT news portal

PANOPTICUM
PORTAL ZA PROMICANJE LJUDSKIH PRAVA, KULTURE I PRIRODNIH ZNANIZNANOSTI

Žensko tijelo kao bol

Zapadna civilizacija već pet tisuća godina počiva na mitologiji patrijarhata, na autoritetu muškaraca i očeva. Ako je istina da "sva ljudska uvjerenja i aktivnosti potječu iz mitologije", onda je lako zaključiti kako judeokršćanskom kulturom potpuno "vladaju očevi".

Doživljaj ženskog tijela, kako kod muškaraca tako nerijetko i kod žena, prate upravo muški pogled i pravila koja slijede iz patrijahalne vizure. Iz nje ćemo moći izaći tek i kad žene osvijeste svoju poziciju i aktivno je krenu mijenjati. A na tome se, istina, naveliko radi.

Pa tako, primjerice, dok se dio žena i u 21. stoljeću ispričava partneru što su rodile kćer, neke druge žene stvorile su brojne knjižnice, umjetničke galerije i pozornice, pripovijedajući o tome što valja činiti kako bi se prevladalo to nesvjesno u nama i zauzeo drukčiji stav prema sebi, svome tijelu i ženskom stvaralaštvu.

U mnogima od nas krije se isprika zbog vlastita postojanja

Ljudska tijela dinamički su energetski sustav pod utjecajem načina prehrane, međuljudskih odnosa, nasljednih osobina i kulture, te njihovih međusobnih odnosa i samih ljudskih aktivnosti. Taj složeni mehanizam narušava se i brzo i lako, osobito ako su ženska tijela izložena opresiji a sva radna nastojanja omalovažavaju i vrijeđaju – i mentalno i fizički i ekonomski.

Naša kultura već djevojčicama počinje slati poruke

25. Silvija Bushill

Novinarski projekt:
Žensko tijelo i umjetnički projekti

Elektroničke publikacije:
CroL – LGBT news portal / PANOPTICUM

Broj objavljenih članaka: 8

Datum objave izabranog članka:
16. prosinca 2020.

kako su njihova tijela, njihovi životi i njihova ženstvenost nešto zbog čega se moraju ispričavati. Negdje duboko u mnogima od nas krije se isprika za samo naše postojanje. Ili kako je već primijetila **Ann Wilson** – «Iskonski grijeh jer smo se rodile kao žene ne može se iskupiti radom».

Patrijarhalno uređenje našeg društva **zahtijeva da žene zaborave ili napuste svoje nade i snove kako bi udovoljile** muževima/partnerima te očekivanjima i zahtjevima svojih obitelji. **Takvo sistemsko podčinjavanje** ili negiranje potrebe žene za vlastitim izrazom i ostvarenjem samih sebe uzrokuje golemu emocionalnu bol.

Da se ne bi suočile s boli, žene su često posezale za alkoholom ili sredstvima za smirenje što ih je nerijetko odvodilo u ovisničko ponašanje. A koje je zatim rezultiralo beskrajnim krugom zlostavljanja.

Pandemija nasilja

S obzirom na to da žene često zlostavljaju drugi ili one pak na razne načine zlostavljaju same sebe, bijeg u bolest nije rijetka pojava. Patrijarhat na sav glas izvikuje kako su ženska tijela inferiorna pa ih zato valja kontrolirati. Odatle onda proizlazi "opravdanje" za porast nasilja nad ženama. U pandemiji koronavirusa ono poprima gotovo epidemijske razmjere i postaje podloga za širenje bolesti. Na razini Europe nasilje nad ženama prešlo je 40 posto, a slični su pokazatelji i za Hrvatsku.

Kakva je pozicija žena, govori i podatak iz američkog istraživanja da je oko 40 posto odraslih žena u SAD-u bilo spolno zlostavljano u djetinjstvu. FBI pak procjenjuje kako je za ženu koja živi u SAD-u vjerojatnost da bude silovana tijekom života 1:3, a da će 50 posto udanih žena barem jedanput u braku biti pretučene.

Nasilje u braku povod je za svaki drugi pokušaj samoubojstva među Afroamerikankama i svaki četvrti pokušaj samoubojstva među bjelkinjama. Što tek reći i misliti o UNHCR-ovim podacima da širom svijeta umire četiri puta više djevojčica nego dječaka zbog gladi jer se hrana najprije daje sinovima?

UN-ovi izvještaji iz Kine kazuju da je **oko 140 tisuća djevojčica svake godine napušteno ili dano na posvajanje**, što je uz pobačaje ženske djece već dovelo do disbalansa u muškoj i ženskoj populaciji.

I današnje umjetnice moraju se boriti protiv mizigonije

Posljedica patrijarhata koji se temelji na judeokršćanskom učenju je i poistovjećivanje ženskog tijela i ženske seksualnosti s Evom, koja je pak odgovorna za pad čovječanstva. Stoljećima su žene premlaćivane, zlostavljane, spaljivane na lomači i okrivljavane za sve vrste zla samo zbog svog spola i roda.

Simone de Beauvoir u svojoj znamenitoj knjizi «**Drugi spol**" još je 1953. godine napisala: "Muškarac uživa u sjajnoj privilegiji da Bog odobrava zakone koje on postavlja. Budući da muškarac ima neograničenu vlast nad ženom, posebno je sretan što ga je na taj uzvišeni položaj postavilo Najviše Biće. Za Židove, muslimane, i između ostalih i kršćane, muškarac je gospodar po svom bogomdanom pravu; strah od Boga će zato ugušiti svaki pokušaj pobune podčinjene žene".

Uvjerenje da su muškarci predodređeni da budu gospodari ženama duboko je ukorijenjeno u mnogim zapadnjačkim tradicijama. Sustav koji prezire žene i njihov rad, tijela i umove, odnosno njihovo stvaralaštvo, toliko je snažan da se i današnje umjetnice moraju uvijek iznova dokazivati u ozračju tako raširene mizoginije. Ne možemo se nadati da će žene probuditi svoju tjelesnu mudrost i unutrašnju sposobnost kreativnog stvaranja ako najprije ne shvatimo utjecaj društva na vlastiti način razmišljanja, kreativne potencijale i skrb za vlastito tijelo.

U polju umjetnosti, pa tako i u plesnoj umjetnosti, u kojoj dominiraju žene bilo kao kreatorice, koreografkinje ili kao izvedbene umjetnice, problemska se pitanja uvijek okreću oko institucionalizacije, legitimacije te materijalnih uvjeta rada i produkcije. Okruženje nesklono ženama i njihovom stvaralaštvu nije uvijek poticajno za njih.

Ali kao što je još davne 1902. godine plesačicama u budućnosti prorekla slavna **Isadora Duncan**: "Ona će plesati promjenjivi život prirode, pokazujući kako se svaki dio transformira u drugi. Iz svih dijelova njezina tijela sjajit će inteligencija, donoseći svijetu poruku misli i nadanja tisuće žena. Ona će plesati slobodu žena."

https://www.crol.hr/index.php/zivot/10142-zensko-tijelo-kao-bol

VIJESTI I SAVJETI

Sve je izglednije da cjepivo protiv koronavirusa stiže krajem godine

Nakon gotovo 11 sumornih mjeseci pandemije koronavirusa prije nekoliko dana svijet je obišla vijest koja je pobudila optimizam pa čak i euforiju kod ljudi. Američki farmaceutski div Pfizer i njemačka biotehnološka tvrtka BioNTech iz Mainza objavili se da preliminarni rezultati treće faze kliničkih ispitivanja ukazuju da njihovo cjepivo pruža 90 postotnu zaštitu od koronavirusa. U kliničku studiju bilo je uključeno 43.538 sudionika, od kojih je polovica dobila cjepivo, a polovica placebo (inaktivnu tvar bez terapijskog učinka) i to u dvije doze. Analiza je pokazala da su dosad 94 ispitanika razvila covid-19, ali je 90 posto njih iz placebo grupe.

- Ovo je sjajna vijest za znanost i čovječanstvo. Niz rezultata našeg ispitivanja cjepiva protiv covida-19 u trećoj fazi daje početne dokaze o njegovoj sposobnosti da spriječi koronavirus i pomogne u zaustavljanju ove globalne zdravstvene krize - rekao je dr. Albert Bourla, predsjednik i izvršni direktor tvrtke Pfizer. - Kad smo krenuli na ovo 'putovanje' prije 10 mjeseci, upravo je ovaj rezultat bio cilj koji smo željeli postići. Pogotovo danas, dok smo svi usred drugog vala i mnogi od nas u blokadi, još više cijenimo koliko je važna ova prekretnica na našem putu prema okončanju ove pandemije i da svi povratimo osjećaj normalnosti - rekao je dr. Ugur Sahin, izvršni direktor kompanije i suosnivač kompanije BioNTech. Sahin je BioNTech osnovao 2008. godine sa suprugom Ozlem Tureci, a oboje su djeca turskih useljenika u Njemačku. BioNTech je krajem travnja, kao prva europska kompanija, dobio zeleno svjetlo za početak kliničkog pokusa s cjepivom protiv covida-19, a svoje je snage udružio s Pfizerom.

26. Tanja Rudež

Novinarski projekt:
Razvoj cjepiva i lijekova protiv Covida-19, s posebnim osvrtom na onkološke bolesnike

Elektronička publikacija:
NISMO SAME

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka:
16. studenoga 2020.

Iako je proteklih dana pozornost bila usmjerena na BNT162, kako se zove cjepivo koje su razvili Pfizer i BioNTech, puno je razloga za optimizam jer je još desetak cjepiva u završnoj fazi kliničkih ispitivanja. Većina njih mogla bi biti odobrena za upotrebu na samom kraju ove ili početkom iduće godine, a neka su, primjerice ruska i kineska, već odobrena za ograničenu upotrebu. Također, kompanije su još ljetos počele s proizvodnjom tih cjepiva kako bi u trenutku kada ona budu odobrena barem djelomično mogle zadovoljiti potrebe na tržištu. Primjerice, kompanija AstraZeneca proizvela je već milijardu doza cjepiva, od kojih će 2,7 milijuna doza stići i u Hrvatsku.

Hrvatska je, također, rezervirala 900 tisuća doza cjepiva kompanije Johnson&Johnoson te milijun doza cjepiva koje su razvili Pfizer i BioTech, dakle ukupno 4,6 milijuna doza. No, treba imati na umu da se svi ljudi neće moći istodobno cjepiti nego će cjepiva najprije biti dostupna prioritetnim skupinama, među koje spadaju i onkološki bolesnici.

Kako je sada mnogo pitanja oko cjepiva protiv koronavirusa SARS-CoV-2 koji izaziva bolest covid-19, pokušali smo na njih ukratko odgovoriti.

1.Kada će cjepivo biti dostupno u Hrvatskoj?

- Cijepljenje opće populacije može se očekivati, kad i u ostatku EU, najvjerojatnije na proljeće ili početkom ljeta. No, nadamo se da će ograničene doze cjepiva biti dostupne i početkom 2021. godine za neke prioritetne skupine.

2. Tko će se prvi cijepiti?

- Zdravstveni djelatnici, te korisnici i djelatnici domova za starije, a riječ je o oko 100.000 ljudi. Sljedeći na redu su stariji od 60 godina te sve rizične skupine, uključujući onkološke pacijente, osobe s transplantiranim organima i ostale kronične bolesnike. Za njih će biti osigurano besplatno cijepljenje.

3. Hoće li cijepljenje biti obavezno?

- Ne, cijepljenje je dobrovoljno, slično kao i kod gripe. Građani će se moći cijepiti u lokalnim domovima zdravlja, a morat će se najaviti svojim obiteljskim liječnicima kako bi se cijepljenje odvijalo prema utvrđenom redu.

4. Zašto je Vlada rezervirala 4,6 milijuna doza?

- Izuzev cjepiva kompanije Johnson&Johnson sva cjepiva protiv koronavirusa koja su u trećoj fazi kliničkih ispitivanja zasnivaju se na režimu primanja dvije doze cjepiva u razmaku od nekoliko tjedana. Logika takvog načina cijepljenja je dobiti primarnu imunost primitkom prvog cjepiva, a onda se imunost kod druge doze diže na više razine. Slično je i s klasičnim cjepivima protiv nekih drugih bolesti, primjerice difterije i tetanusa.

5. Kakvo su cjepivo razvili Pfizer i BioNTech?

- Cjepivo BNT162, koje su razvili Pfizer i BioNTech zasniva se glasničkoj ribonukleinskoj kiselini (gRNK). Pritom gRNK kodira za S protein koronavirusa, a kako bi ušla u stanice ugrađena je u lipidne čestice, čime se cijepi pacijenta. Cijepljenje pomoću gRNK je relativno novi pristup i dosad nije odobreno nijedno takvo cjepivo. Sličan pristup razvija i američka biotehnološka kompanija Moderna čije se se cjepivo nalazi u trećoj fazi kliničkih ispitivanja. Oba cjepiva izazivaju snažan imunosni odgovor, a nemaju nikakvih ozbiljnih nuspojava. No, mana tih cjepiva je što se pohranjuju na niskim temperaturama, od oko minus 70 Celzijevih stupnjeva pa njihova distribucija neće biti jednostavna.

6. Kakvo je oxfordsko cjepivo?

- To su cjepivo razvili Sveučilište Oxford i kompanija AstraZeneca, a na osnovi virusnog vektora. Riječ je o bezopasnom adenovirusu čimpanze (ad5) koji nosi genetski kod za S protein koronsvirusa. Kada taj bezopasni virus inficira naše stanice, one proizvode virusni S protein koji pobuđuje imunosni odgovor našeg organizma. Tako se stvaraju antitijela na SARS-CoV-2 koja se aktiviraju kad se zarazimo virusom. To je cjepivo sada u trećoj fazi kliničkih ispitivanja u koju je uključeno 30.000 dobrovoljaca, a rezultati studije se očekuju krajem godine. U rujnu je jedan od sudionika kliničkog pokusa razvio mijelitis (upalu leđne

moždine) zbog čega je klinički pokus nakratko bio zaustavljen, no pokazalo se da je bila riječ o čovjeku iz kontrolne skupine koja je dobila placebo.

7. Kakvo je cjepivo kompanije Johnson&Johnson?

- Komapnija je u suradnji s Medicinskim centrom Beth Israel Deaconess u Bostonu razvila cjepivo na osnovi virusnog vektora, ljudskog adenovirusa tipa 26. Za razliku od ostalih cjepiva u trećoj fazi kliničkih ispitivanja, ovo se daje u jednoj dozi. Kompanija planira proizvodnju barem jedne milijarde doza cjepiva u 2021. godini.

8. Kakvo je rusko cjepivo Sputnik V ?

- Ruski predsjednik Vladimir Putin šokirao je svijet 11. kolovoza svojom objavom da je u Rusiji odobreno prvo cjepivo protiv koronavirusa prije početka treće faze kliničkih ispitivanja. Ona je počela krajem kolovoza, a uključuje oko 40.000 volontera u Rusiji, Bjelorusiji, Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Venzeueli i Indiji. Cjepivo Sputnik V, koje je razvio Institut Gamaleya u Moskvi, se zasniva na virusnom vektoru, u ovom slučaju dva ljudska adenovirusa tipa 5 i tipa 26. Prije nekoliko dana ruski su mediji prenijeli vijest da se cjepivo Sputnik V pokazalo učinkovito kod više od 90 posto osoba cijepljenih tijekom kliničkih ispitivanja na 16.000 dobrovoljaca.

9. Je li cjepivo doživotna zaštita ili sezonski?

- Zasad ne znamo hoće li cjepiva protiv koronavirusa pružiti dugoročnu zaštitu te su za odgovor na ovo pitanje potrebna dodatna istraživanja. Međutim, ohrabrujuće je što kliničke studije pokazuju da cjepiva potiču imunosni odgovor i pružaju zaštitu. Koliko je ona traje, zasad ne znamo. Mnogi znanstvenici smatraju da ćemo se protiv koronavirusa cijepiti svake godine, slično kao kod gripe.

10. Trebate li se cijepiti protiv koronavirusa ako ste se cijepili protiv gripe?

- Svi koji su se cijepili protiv gripe trebaju se cijepiti i protiv koronavirusa. Cjepivo protiv gripe ne štiti protiv covida-19 iako neke studije ukazuju na indirektni zaštitni učinak**.**

11. Moramo li se nakon cjepljenja i dalje pridržavati mjera?

- Da, i nakon cijepljenja ćemo još mjesecima nositi maske i pridržavati se mjera fizičke distance iz više razloga. Prvo, ne znamo koliko će cjepiva biti učinkovita. Drugo, u kontaktima s nepoznatim osobama, primjerice u javnom prijevozu, nećete znati jesu li osobe cijepljene ili ne. Nadalje, ne znamo koliko će dugo cjepivo pružati zaštitu.

12. Koliko se ljudi treba cijepiti da bi se okončala pandemija?

- Zasad ne znamo jer će to ovisiti o efikasnosti cjepiva. Postoje razne procjene. Prema jednoj, cijepljenje bi moglo okončati pandemiju ako je cjepivo djelotvorno barem 70 posto i ako se cijepi tri četvrtine stanovništva. Ako je cjepivo 80 posto djelotvorno, trebalo bi se cijepiti oko 60 posto populacije.

https://nismosame.com/savjeti/sve-je-izglednije-da-cjepivo-protiv-koronavirusa-stize-krajem-godine/

FELJTON PAPA PIO XII. I VATIKANSKI APOSTOLSKI ARHIV (3/6)

27. Ivan Matić

Novinarski projekt:
Feljton o papi Piju XII. u osvit otvaranja Vatikanskog apostolskog arhiva

Elektronička publikacija:
Web portal Domoljubnog radija

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
30. rujna 2020.

Pontifikat pape Pija XII. (1939. – 1958.): Pravednik među narodima, a ne Hitlerov papa

Papa Pio XII. nije vjerovao ni Hitleru ni Staljinu, bio je osvjedočeni antinacist i antikomunist, znao je da će biti teško ostvariti prekid vatre i primirje između dvojice lidera čije su vladavine utemeljena na trajnoj nepravdi, ali i otvorenom neprijateljstvu i prema dobrome dijelu vlastitih naroda koji ih nisu podržavali u njihovim agresivnih ratnim posezanjima za tuđim teritorijima. No nije odustajao, upozoravao je, pomagao Židovima u njihovu zbijegu pred nacistima, zbog čega je, postoje svjedočanstva, dobivao mnoge zahvale iz samih židovskih redova, još za trajanja Drugog svjetskog rata, a pogotovo nakon njega.

U najneizvjesnijim konklavama održanim u 20. stoljeću, kako ih neslužbeno oslovljava većina vatikanista, talijanski kardinal punog imena Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli je, kao tzv. papabile ili glavni favorit na izborima za novog vrhovnog poglavara Rimokatoličke Crkve, u četvrtak 2. ožujka 1939. godine, na svoj 63. rođendan, postao 260. po redu papa u povijesti, nakon samo tri kruga glasovanja.

Annuntio vobis gaudium magnum: Habemus Papam!

Papa Pacelli prvi je Rimljanin izabran za papu nakon 269 godina, odnosno od izbora Emilija Alterija - pape Klementa X. (na čelu Rimokatoličke Crkve 1670. – 1676.).

Također, posljednji državni tajnik Svete Stolice koji je postao papa, prije državnog tajnika Eugenija Pacellija,

bio je Giulio Rospigliosi odnosno papa Klement IX. (pontifikat 1667. – 1669.).

Nakon što se nad Sikstinskom kapelom nadvio bijeli dim, što znači da je izabran novi papa, tradicionalni latinski usklik „Annuntio vobis gaudium magnum: Habemus Papam!“ (Objavljujem vam veliku radost: Imamo papu“) viknuo je toga dana malo poslije 18 sati sa središnjeg balkona bazilike sv. Petra kardinal protođakon Camillo Caccia-Dominioni rodom iz Milana, koji je i sam bio jedan od kardinala-elektora na ovim konklavama, odnosno onaj koji je glasovao i kojeg se moglo birati za novoga papu.

Iz poštovanja, ali i zahvalnosti prema svome prethodniku, svojevrsnom mentoru i podržavatelju papi Piju XI., tadašnji državni tajnik Svete Stolice uzeo je papinsko ime – Pio XII.

Dakako, time je papa Pacelli htio i na simboličan način pokazati kako će nastaviti crkveno i političko djelovanje svoga prethodnika u osvit Drugoga svjetskog rata koji je, unatoč mirovnim nastojanjima iz Vatikana i drugih međunarodnih (neutralnih) središta, bio neizbježan.

Izbor Pacellija za papu pozdravljen u svijetu, osim u Njemačkoj i SSSR-u

Ema Vesely u svojoj knjizi „Izbor pape: Od sv. Petra do Ivana Pavla II.“ (Kršćanska sadašnjost d.o.o., 2005.) navodi da je izbor kardinala Pacellija naišao na odobravanje u Francuskoj, gdje je slovio za neprijatelja rasizma, te prijatelja slobode savjesti i ljudskog dostojanstva. U Engleskoj i Sjedinjenim Državama tisak ga je proglasio borcem za europski otpor.

Židovske su novine pozitivno komentirale njegovo protivljenje rasističkim teorijama i njegove protunacističke govore. Pacellijev izbor jedino je neskriveno kritiziran u nacističkoj Njemačkoj (dodali bismo i u komunističkom Sovjetskom Savezu, op.a.) gdje je kardinal Pacelli bio poznat kao veliki protivnik nacionalsocijalizma, piše Ema Vesely u svojoj knjizi u kojoj, odvajajući povijesne, svjetske i crkvene prilike, nudi presjek konklava kroz povijest, od sv. Petra kojega je Isus postavio za poglavara prve Crkve pa do smrti pape Ivana Pavla II.

Papa Pacelli se preuzimanjem Petrove stolice u prvim godinama svoga pontifikata manje bavio pastoralnim, a u najvećoj mjeri klasičnim vanjskopolitičkim pitanjima. Tražio je mirno rješenje za oružani sukob koji je buknuo u Europi 1. rujna 1939. godine, kada je nacistička Njemačka izvršila napad na Poljsku, a što se uzima za službeni datum početka Drugog svjetskog rata. Pozivajući se na Lateranske ugovore, papa Pio XII. u oružanom sukobu držao je Svetu Stolicu, očekivano, na neutralnoj poziciji koja mu je davala određeni manevarski prostor za pokušaje pronalaska mirnog rješenja, odnosno prekida vatre i uspostave primirja. Za početak.

Papinsko geslo Pija XII.: Opus iustitiae pax (Mir je djelo pravde)

Za svoje papinsko geslo novi papa izabrao je Opus iustitiae pax (Mir je djelo pravde), a odmah u prvim danima svoga pontifikata pozvao je europske države da nesporazume rješavaju za zajedničkim stolom, bez oružja, uz Božji blagoslov. Iako mu mnogi kritičari (otvoreno neskloni i samoj Crkvi, blago rečeno) zamjeraju „iznenađujuću šutnju“, kako navode, u vezi s pokoljima koje su nacionalsocijalisti izvršili nad Židovima, dokumenti i drugi materijali dokazi ih demantiraju.

Primjerice, papa Pio XII. u svojoj božićnoj poruci od 24. prosinca 1942. godine osvrće se na progon poljskih Židova od strane Hitlerova režima, navodeći da je „bez ikakve osobne krivnje na stotine tisuća Židova izloženo smrti samo zbog svoga vjerskog i etničkog porijekla“.

Nadalje, u govoru pred Kardinalskim zborom 2. lipnja 1943. godine papa Pacelli je podsjetio kardinale i pozvao na molitvu za sve one koji zbog svoje narodnosti i rasne pripadnosti u „svjetskom požaru“, kako je nazivao Drugi svjetski rat, podnose najveće patnje te su bez osobne krivnje prepušteni uništenju.

Papa Pio XII. nije vjerovao ni Hitleru ni Staljinu, bio je osvjedočeni antinacist i antikomunist, znao je da će biti teško ostvariti prekid vatre i primirje između dvojice lidera čije su vladavine utemeljena na trajnoj nepravdi, ali i otvorenom neprijateljstvu i prema dobrome dijelu vlastitih naroda koji ih nisu podr-

žavali u njihovim agresivnih ratnim posezanjima za tuđim teritorijima. No nije odustajao, upozoravao je, pomagao Židovima u njihovu zbijegu pred nacistima, zbog čega je, postoje svjedočanstva, dobivao mnoge zahvale iz samih židovskih redova, još za trajanja Drugog svjetskog rata, a pogotovo nakon njega.

Antinacistička enciklika „Mit brennender Sorge“ („S gorućom brigom“)

Spominje se da je tijekom rata papa pružao pomoć izbjeglicama bez obzira na njihovo podrijetlo, navodi se da je čak nekoliko tisuća njih udomio u papinskom ljetnikovcu Castel Gandolfu. Kritičarima pape Pija XII., koji ga zlobno nazivaju „Hitlerov papa“, najbolje je odgovorio još kao državni tajnik Svete Stolice i najbliži suradnik pape Pija XI. koji je potvrdio da je tadašnji kardinal Pacelli imao vodeću ulogu u sastavljanju antinacističke enciklike „Mit brennender Sorge“ („S gorućom brigom“) koja je objavljena 21. ožujka 1937. godine.

Za razliku od uobičajenih enciklika koje su izvorno na latinskom jeziku pa se potom prevode na druge „žive“ jezike, ova je bila izvorno pisana na njemačkom jeziku. Znakovito je da je podnaslov enciklike „O Crkvi u Njemačkom Carstvu“ (Trećem Reichu) u kojem se osuđuje povreda slobode (katoličke) vjeroispovijesti u Hitlerovoj Njemačkoj, odnosno ukazuje se na povredu konkordata između Njemačke i Svete Stolice. Primjerice, među ostalim, u toj enciklici nalazi se i poglavlje koje pokazuje koji su politički motivi i ciljevi Trećeg Reicha, kao i motivi za progonjenje Rimokatoličke Crkve.

„Crkva u Njemačkoj bori se za život. Vi, njemački katolici, koji ste progonjeni, ne dajte se zavesti, ja sam uz vas“, poruka je svjetskoj javnosti enciklike „O Crkvi u Njemačkom Carstvu“ koju je, uz papu Pija XI. koji ju je formalno potpisao, u najvećoj mjeri napisao upravo tadašnji državni tajnik Svete Stolice kardinal Pacelli.

O Papinoj „šutnji“ u ratu najbolje govore stotine radio-poruka i 40 enciklika

O njegovoj navodnoj „šutnji“ tijekom Drugog svjetskog rata najbolje govore brojne radio-poruke pape Pacellija kojima se obraćao svome vjerničkom narodu diljem svijeta, a napisao je i čak 40 enciklika u kojima je obradio različita pitanja kršćanskog života.

U svojim javnim nastupima i pismima tijekom rata naglašavao je važnost Rima i Rimokatoličke Crkve za svjetsku civilizaciju, kako bi otklonio mogućnost da Rim bude napadnut. Strahovao je da bi se napadom na sjedište Rimokatoličke Crkve uzdrmala vjera i nada milijuna katolika diljem svijeta. Međutim, nije uspio u svojim nastojanjima, oko petsto savezničkih ratnih zrakoplova bombardiralo je Vječni grad 19. srpnja 1943. te je pritom ubijeno više od 1 500 Rimljana, a ranjeno mnogo više, uz golemu materijalnu štetu na stambenim i sakralnim objektima. Papa je odmah odjurio pomoći ranjenicima, a postoje svjedočanstva da je Papin dugački ogrtač bio pun krvi ranjenika kojima je pomagao.

Tijekom svoga mandata osnovao je Papinsko djelo za pomoć, kao i Vatikanski informacijski ured koji je i mnogo godina nakon rata pomogao u otkrivanju sudbina milijuna ljudi zahvaćenih ratnim stradanjima. Zbog straha od odmazdi nacifašističkog režima prema katolicima, u zahuktalom ratu možda nije bio „dovoljno glasan“ (osim u svojim božićnim i uskrsnim poslanicama), što mu također podlo predbaciju mrzitelji i/ili neprijatelji Crkve.

Ponajprije njemački književnik i ljevičar Rolf Hochhuth u svojoj manipulativnoj kazališnoj drami „Namjesnik (Vikar)“ iz 1963. godine koja se, prevedena na više od dvadeset jezika, izvodila diljem svijeta te je po njoj snimljen i film „Amen“ iz 2002. godine. Također, svoj značajan prilog u ocrnjivanju pape Pacellija dao je i britanski novinar John Cornwell u svojoj jednako manipulativnoj knjizi „Hitlerov papa: Tajna povijest pape Pija XII.“ iz 2005. godine.

Pomogao da se spasi gotovo milijun Židova u Drugom svjetskom ratu

Znakovito je da su ugledni povjesničari, ali i židovski intelektualci i svjedoci vremena te „uratke“ složno odbili kao lažne i manipulativne. No teško je skupiti svo perje iz razrezanog jastuka kad ga bacite s vrha nebodera. Naime, uvijek u okolini nebodera ostane dio razbacanog perja na podu nošenog vjetrom. I za to zaostalo perje iz jastuka laži hvataju se i današnji kriti-

čari pape Pija XII., bez da su se uopće potrudili istražiti pravu istinu i konzultirati vjerodostojne izvore.

Naime, da jesu, onda bi znali da je papa Pacelli tijekom cijeloga rata djelovao u tajnosti kroz svoje papinske organizacije pomagao mnogima koji su bili progonjeni zbog rasnih zakona Hitlerova režima. Postoje podaci da je na određeni način pomogao 860.000 Židova. O tome svjedoče i ugledni Židovi, ali i izraelski i drugi svjetski mediji. Britanski dnevnik Daily Telegraph u broju od 6. srpnja 2010. godine navodi da je kardinal Pacelli, tada još kao državni tajnik Svete Stolice, organizirao odlazak 200.000 Židova iz Njemačke, samo tri tjedna nakon Kristalne noći 9. studenoga 1938. u kojoj je na tisuće Židova uhićeno i poslano u koncentracijske logore.

Elliot Hershberg: Papa Pio XII. bio iskreni i solidarni prijatelj židovskog naroda

Taj članak nadovezuje se na istraživanje koje je u Vatikanskom (tajnom) arhivu proveo američki povjesničar Michael Hesemann na traženje zaklade „Pave The Way Foundation“, multikonfesionalne skupine sa sjedištem u Sjedinjenim Državama. Predsjednik te udruge Elliot Hershberg izjavio je da „mnogi Židovi koji su uspjeli napustiti Europu nisu ni znali da su dobili vize i putne dokumente upravo zahvaljujući Vatikanu“, dodavši da „sve ono što smo dosad pronašli pokazuje kako je negativna slika o papi Piju XII. bila pogrešna“.

„Onaj koji istražuje mnogobrojne dokumente, svjedočanstva, dokazane činjenice mora nužno zaključiti da je papa Pio XII. bio iskreni i solidarni prijatelj židovskog naroda. Kao Židov, dobro poznajem antisemitizam i mogu reći da u životu Eugenija Pacellija nema traga protužidovskim predrasudama“, izjavio je Elliot Hershberg.

Također, dan poslije, 7. srpnja 2010. godine ugledni izraelski dnevni list Haaretz donio je osvrt na lik i djelo pape Pija XII. te je njegov pontifikat ocijenio pozitivnim.

Golda Meir: Za holokausta glas Pija XII. uzdigao se u korist žrtava

Međutim, još mnogo prije, već nakon Papine smrti 1958. godine, izraelska ministrica vanjskih poslova Golda Meir (od 1969. do 1974. bila je i predsjednica izraelske vlade), osvrćući se na holokaust i odnos pape Pija XII. prema progonu Židova u Drugom svjetskom ratu, kazala je da se „u trenutku najstrašnijega mučeništva židovskog naroda glas Pija XII. uzdigao u korist žrtava“, te je dodala: „Oplakujmo velikog mirotvorca“.

Isto tako, Antonio Gaspari je u svojoj knjizi „Židovi koje je spasio Pio XII.“ (objavljena 2001. godine) u izdanju izdavačke kuće Logos opisuje pothvate koje je poduzeo papa Pio XII. u spašavanju Židova pred nacističkim režimom.

Dokumenti iz te knjige možda najbolje pobijaju teze Johna Cornwella iz njegove četiri godine kasnije objavljene knjige „Hitlerov papa: Tajna povijest pape Pija XII.“.

Albert Einstein: Crkva se suprotstavila Hitlerovim nastojanjima da zatre istinu

U Gasparijevoj knjizi nalazi se i svjedočanstvo jednog od najvećih umova čovječanstva, njemačkog Židova Alberta Einsteina koji je svoju znanstvenu karijeru teorijskog fizičara izgradio u Sjedinjenim Državama, a u kojem veliki Einstein kaže da se „jedino Crkva suprotstavila Hitlerovim nastojanjima da zatre istinu“, dodavši kako se nikad nije za Crkvu posebno zanimao, te da sada prema njoj osjeća veliku ljubav i divljenje jer je samo Crkva hrabro i ustrajno branila intelektualnu i moralnu slobodu. „Priznajem, sada bezuvjetno hvalim to što sam prije mrzio“, kazao je Einstein misleći na Rimokatoličku Crkvu.

Gaspari, nadalje, navodi da čak 80 posto svjedočanstava koja idu u prilog pape Pija XII. i njegovih dobročinstava prema progonjenim Židovima u Drugom svjetskom ratu dolazi od samih Židova! Sve velike židovske organizacije, glavni rabini Rima, Egipta, Palestine, Rumunjske, Danske i mnogi drugi stali su u obranu pape Pija XII. i tvrdeći da su se zahvaljujući njemu mnogi Židovi spasili od sigurne smrti koju su im namijenili nacisti.

Sergio Pagano: Spisi iz Arhiva potvrdit će da je Pio XII. pomagao Židovima

Također, u izjavi za Vatican News u veljači 2020. godine pročelnik Vatikanskog apostolskog arhiva

biskup Sergio Pagano tvrdi da će se u oko 151.000 spisa u Arhivu pokazati da je papa Pio XII. izrijekom nalagao pomoć onima koje su nacisti progonili i da su, među ostalim, i mnogi Židovi našli utočište čak i u papinskoj ljetnoj rezidenciji u Castel Gandolfu.

Dakle, papa Pio XII. po svemu navedenom trebao bi dobiti odlikovanje Države Izrael „Pravednik među narodima“, a ne lažni i manipulativni naziv „Hitlerov papa“ koji su mu kroz svoje medijske i druge javne kanale pokušali imputirati sovjetski komunisti-ateisti sa željom da ga se ocrni u javnosti kao Hitlerova apologeta, a samim time i da se ocrni i Rimokatolička Crkva i njezini vjernici u državama koje su do okupacije od strane Sovjeta bile dio katoličke Europe.

Antikatolička propaganda svoj vrhunac je doživjela kada je 1944. godine ruska partijska dnevna novina moskovska Izvestija objavila da papa Pio XII. podržava nacistički režim. Nadalje, već 3. lipnja 1945., ni mjesec dana nakon službenog završetka Drugog svjetskog rata u Europi (nacistička Njemačka kapitulirala je 8. svibnja 1945., op.a.), Radio Moska je objavila da je papa Pio XII. bio „Hitlerov papa“ i saveznik nacista tijekom rata.

Chaim Weizmann: Sveta Stolica pomaže mojim progonjenim suvjernicima

Dakle, unatoč činjenici što je i sam budući (prvi) predsjednik Izraela Chaim Weizmann još na vrhuncu rata 1943. godine napisao: „Sveta Stolica pruža svoju moćnu pomoć gdje god može kako bi olakšala sudbinu mojih progonjenih suvjernika“.

Podsjetimo, odlikovanje „Pravednik među narodima“ je najviše državno odlikovanje za nežidove, a dodjeljuje se pripadnicima drugih naroda koji su spašavali Židove od istrebljenja tijekom holokausta riskirajući pritom svoje živote. Njime je odlikovano više od 23 tisuće ljudi diljem svijeta. Na toj medalji koju dodjeljuje izraelska vlada i Memorijalni muzej Yad Vashem iz Jeruzalema stoji: „Onaj tko spasi jednog čovjeka, spasio je cijeli svijet“.

Papa Pacelli nakon Drugog svjetskog rata posebno se angažirao u zaštiti katoličkih vjernika koji su se ničim izazvani našli u raljama komunističkim režima diljem (istočne i jugoistočne) Europe. Sveti Otac Pio XII. nastojao je da se Crkva postavi prema političkim, gospodarskim i idejnim preobrazbama modernog svijeta.

Važne enciklike pape Pija XII.

Od značajnih javno objavljenih Papinih dokumenata valja izdvojiti nekoliko enciklika. Primjerice, njegovu nastupnu encikliku Summi Pontificatus donesenu 20. listopada 1939. godine u kojoj raspravlja o društvenim i socijalnim prilikama u vrijeme Drugog svjetskog rata koji je službeno započeo 1. rujna 1939. U njoj Papa poziva na odgovornost, zajedništvo, solidarnost, na mir, a posebno je zabrinut za obitelj u tim burnim vremenima veličanja kulta države i nacije kod nacista i fašista u Njemačkoj i Italiji.

Enciklikom Mystici Corporis Christi objavljenom 29. lipnja 1943. godine papa Pio XII. govori o Otajstvu Tijela Isusa Krista i našem sjedinjenju sa Kristom. U enciklici Divino Afflante Spiritu (1943.) bavi se metodama proučavanja Svetog pisma, te kako bi se moglo unaprijediti.

Enciklikom Mediator dei iz 1947. godine u kojoj tumači liturgiju i naglašava da je Krist prisutan u svakoj liturgiji, odnosno svakom liturgijskom činu te da kršćanima mora biti dužnost i čast sudjelovati u euharistijskoj žrtvi. U enciklici Humani generis iz 1950. godine papa Pio XII. bavi se problemima u teološkom istraživanju i egzegezi, kao i brakom, obitelji i odgojem djece.

Proglasio dogmu o uznesenju Blažene Djevice Marije na nebo 1950. godine

No, možda je najznakovitija bula pape Pija XII. pod nazivom Munifecentissimus Deus objavljena na blagdan Svih Svetih, 1. studenoga 1950. godine, kojom je proglasio dogmu o uznesenju Blažene Djevice Marije na nebo, čime se papa Pio XII. pokazao i kao veliki osobni štovatelj Blažene Djevice Marije. Time je Isusovoj Majci dodatno dao na važnosti i na sveopće oduševljenje katoličkih vjernika diljem svijeta, a što je i potvrdio Drugi vatikanski sabor (11. listopada 1962. – 8. prosinca 1965.) koji je sazvao njegov nasljednik papa Ivan XXIII. Drugi vatikanski sabor zaključio je papa Pavao VI., budući da je 3. lipnja 1963. preminuo papa Ivan XXIII.

Inače, Majku Božju kršćani slave od 5. stoljeća, nakon Koncila u Efezu 431. godine koji ju je proglasio Bogorodicom. Dakle, upravo zahvaljujući papi Piju XII. danas slavimo blagdan Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo ili Veliku Gospu 15. kolovoza, blagdan osobito omiljen u našim hrvatskim krajevima, ali i drugdje. Valja spomenuti da je zaključujući Marijansku godinu 1954. godine papa Pio XII. uveo blagdan Blažene Djevice Marije Kraljice koji se najprije slavio 31. svibnja, a na Drugom vatikanskom saboru sazvanom 1962. godine na kojem su se, dakle, okupili svi biskupi svijeta odlučeno je da se slavi 15. kolovoza.

Vlašću našeg Gospodina Isusa Krista, blaženih apostola Petra i Pavla i našom, izričemo, izjavljujemo i određujemo kao božanski objavljenu vjersku istinu da je Marija, bezgrešna Majka Božja, uvijek djevica, nakon završetka tijeka svoga zemaljskog života, uzdignuta tijelom i dušom u nebesku slavu, ovo su riječi iz bule Munifecentissimus Deus kojima je 1. studenoga 1950. godine papa Pio XII. svečano definirao Marijino Uznesenje tijelom i dušom na nebo kao vjersku istinu, nakon što je završio njezin zemaljski život.

Progon nadbiskupa Stepinca je „najžalosniji proces u povijesti Crkve“

Zbog svega gore navedenoga u njegovoj političko-diplomatskoj misiji, ali i njegova pastoralnog djelovanja, papa Benedikt XVI. (Joseph Ratzinger) pokrenuo je kauzu za proglašenjem svetim pape Pija XII., prethodno mu je priznao herojske kreposti, a na temelju preporuke Kongregacije za kauze svetaca. Inače, nasljednik pape Pija XII., papa Pavao VI. je 1967. godine započeo proces beatifikacije svoga prethodnika, devet godina nakon njegove smrti.

Štoviše, papa Franjo još je krajem srpnja 2013. godine najavio kako ozbiljno razmišlja o proglašenju pape Pija XII. svecem mimo uobičajenog protokola (prvi korak je beatifikacija nakon priznavanja najmanje dva čuda, potom se kreće u kanonizaciju kada se kandidatu treba pronaći i priznati još dodatna najmanje dva čuda nakon proglašenja blaženim).

Naime, papa Franjo navodno je bio sklon varijanti da papu Pija XII. proglasi svetim, dakle, na isti način kako je odobrio i proglašenje svetim pape Ivana XXIII. nakon potvrđivanja još jednog čuda po njegovom zagovoru. Međutim, papa Franjo može donijeti odluku da preskoči taj dio i proglasi ga svetim na temelju tzv. sigurnosti spoznaje – scientia certa.

Tijekom svoga 19-godišnjeg pontifikata, papa Pacelli je proglasio 33 sveca, a 12. siječnja 1953. na konzistoriju među kardinale uvrstio je i veliki broj ne-Talijana, među njima i zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca. Inače, papa Pio XII. je (sudski) progon nadbiskupa Stepinca nazvao „najžalosnijim procesom u povijesti Crkve“, a znakovito je da je zagrebačkog nadbiskupa proglasio kardinalom za vrijeme njegova boravka u kućnom pritvoru u Krašiću.

Uz Stepinca, kardinalom je 1953. proglasio i svoga nasljednika na mjestu pape

Znakovito je da je na istome konzistoriju, na kojem je zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac imenovan kardinalom, papa Pio XII. imenovao kardinalom i nadbiskupa Angela Giuseppea Roncallija, koji ga je naslijedio na Petrovoj stolici.

Kardinal Roncalli za papu je izabran 28. kolovoza 1958. godine, te je uzeo papinsko ime Ivan XXIII., kasnije poznat i kao Papa Dobri ili Ivan Dobri. Podsjetimo, papu Ivana XXIII. i papu Ivana Pavla II. je u Vatikanu 27. travnja 2014. godine papa Franjo proglasio svetima.

Nakon Drugog svjetskog rata papa Pio XII. imao veliku nadu, uz pomoć Sjedinjenih Država, u uspostavu pravednijeg političkog poretka u Europi za koji se borio tijekom svoje službe u vatikanskoj diplomaciji, ali i kasnije kao papa Pio XII.

Velike nade Pio XII. polagao je u Adenauera, De Gasperija i Schumana

Velike nade polagao je u trojicu postratnih europskih državnika i praktičnih katolika: prvog njemačkog kancelara i pragmatičnog demokrata Konrada Adenauera (na vlasti 1949. – 1963.) koji je možda više nego itko promijenio lice Njemačke, ali i tijek europske povijesti nakon Drugog svjetskog rata; zatim tu je snažni zagovornik demokracije i slobode u Europi, talijanski predsjednik vlade i ministar vanjskih poslova

Alcide De Gasperi (1945. – 1953.) te francuski ministar vanjskih poslova (1948. – 1952.) i tvorac projekta europske integracije nakon rata Robert Schuman.

S obzirom da veliki utjecaj Svete Stolice, prije svega na vjernički narod postratne Europe, papa Pio XII. želio je uz pomoć ove trojice osvjedočenih demokrata i vjernika neutralizirati ili svesti na najmanju moguću mjeru utjecaj (sovjetskih) komunističkih ideja i nastojanja na preostali katolički dio Europe.

Oporuka i smrt pape Pija XII.

Međutim, svi ti političko-diplomatski angažmani ostavili su posljedice na Papino zdravlje, već od 1954. godine osjećao je snažne bolove u želucu, no svoju bolest nije želio potencirati u javnosti niti se posebno žalio na istu. Čak je govorio svojim liječnicima da „Papa ne smije biti bolestan jer je tako na teret Crkvi, umjesto da bude njezina potpora".

Bez obzira što je četiri godine nekako držao bolest pod nadzorom, 6. listopada 1958. pretrpio je moždani udar te mu se zdravstveno stanje u sljedećih nekoliko dana pogoršalo. Pred zoru, 9. listopada 1958. godine, u papinskoj rezidenciji u Castel Gandolfu preminuo je Eugenio Pacelli - papa Pio XII.

U svojoj je oporuci, koju je napisao 15. svibnja 1956. godine, papa Pio XII. ispisao je samo nekoliko redaka: „Smiluj mi se Bože po velikom milosrđu Svome. Kad dozovem u sjećanje propuste i pogreške koje su počinjene tijekom tako dugoga pontifikata i u tako teškom vremenu, pred očima jasnije vidim svoju nesavršenost".

Papa Pio XII. poželio je da mu grobnica bude bez nadgrobnog spomenika, što skromnija, zato je i njegov grob u bazilici sv. Petra u prikrajku, gotovo neprimjetan.

https://domoljubniradio.hr/2020/09/30/feljton-papa-pio-xii-i-vatikanski-apostolski-arhiv-3-6/

www.parentium.com

Razgovor: Gordana Poropat – uspješna obrtnica, vlasnica frizerskog salona Beauty i dobitnica Priznanja majstoru – stručnom učitelju

Nova frizura ima nemalu moć – u trenu vas može transformirati, uljepšati, pomladiti i oraspoložiti. Često je znak zatvaranja nekog životnog poglavlja i novog početka, odraz osobnosti i stvarnog ili željenog samopouzdanja. Sve to, na zadovoljstvo svojih dugogodišnjih i uvijek novih klijentica i klijenata, dobro zna i s kreativnošću i profesionalnošću primjenjuje Gordana Poropat, vlasnica frizerskog salona Beauty iz Poreča, dobitnica jedne od ovogodišnjih nagrada Obrtničke komore Istarske županije. Gordana je zaslužila "Priznanje majstoru – stručnom učitelju", namijenjeno obrtniku koji ima položen majstorski ispit ili priznat status majstora, s naučnicima uspješno ostvaruje ciljeve praktične nastave, najmanje pet godina prima naučnike na naukovanje, uspješno surađuje s obrtničkom školom i Komorom te aktivno sudjeluje u radu komisija za pomoćnički ili majstorski ispit. Osim što dio svog vremena posvećuje budućim frizerima, članica je Komisije za majstorske ispite i jedna od pokretačica frizerskog volontiranja u Domu za starije u Poreču. U struci radi već 34 godine, od kojih 29 kao obrtnica.

- Završila sam četverogodišnju Strukovnu školu u Puli, pa sam pet godina radila u porečkim salonima. A svoj frizerski obrt sam otvorila 1991, s 23 godine, i teško mi je vjerovati da sam u tom poslu već skoro trideset godina! Od samog početka se kod mene za svoje buduće zanimanje pripremaju naučnici. Dosad je u mom salonu učilo i stručnu praksu odradilo tridesetak učenica i učenika. Na to me potaknula želja da mladim naraštajima prenesem svoje znanje i veliku

28. Kristina Flegar Rabar

Novinarski projekt:
Komunalni razvoj, gospodarstvo, lokalna samouprava i demokracija na području Poreča, Novigrada, Umaga, Vrsara, Buja i okolice

Elektronička publikacija:
Nezavisni portal grada Poreča

Broj objavljenih članaka: 56

Datum objave izabranog članka:
3. srpnja 2020.

ljubav za ovaj posao. Želim im pružiti podršku kakvu sam ja dobila od svoje mentorice, moje drage Laure Čendak koje, nažalost više nema, a prva je vjerovala u mene i stvarno mi je puno značila i kad sam tek učila i kad sam se odvažila osamostaliti, ispričala nam je Gordana iz koje jednostavno zrači pozitiva, odlučnost i životna energija.

Sa svojim je naučnicima u kontaktu i nakon što završe praksu, uvijek na raspolaganju za koji savjet i rado se s njima druži. No, mnogi od njih odustaju, pa je frizera na našem području premalo, smatra ona. Ne shvaćaju milenijalci važnost konstantnog učenja i vježbanja, nisu spremni na neophodnu disciplinu, odricanja, količinu truda i predanost koju ovaj posao zahtjeva. Na kraju shvate da nemaju dovoljno znanja i nisu sigurni u sebe, a klijenti su postali izuzetno zahtjevni i danas će malo tko dozvoliti da na njemu radi naučnik. Tako puno nesuđenih mladih frizera ide raditi u neki kafić ili trgovinu, umjesto da svakodnevno vježba i ostvari svoje težnje.

- Nažalost, jer od našeg se posla može kvalitetno živjeti, priuštiti sigurnost i svojoj obitelji. A tu su i satisfakcije koje stvarno nemaju cijenu ukoliko volite ljude – njihov zadovoljan osmijeh kad im ispunite želju za točno određenom bojom kose i frizurom ili kad ih nagovorite na nešto drugačije, možda otkačenije, pa se oduševe kako im dobro stoji taj neočekivani novi look", objašnjava nam.

Ona je sama cijeli život posvetila svojoj profesiji, uvijek prisutna u svom salonu i vezanim aktivnostima. Od toga su joj, kao samohranoj majci, važnija samo njena djeca, 30-godišnji sin Toni Mateš i 17- godišnj kći Nika, a zadnje četiri i pol godine i unučić Ryan. Život su joj obogatili i nevjesta Iva, a s njom i još jedna unučica – Kiara.

Pitamo je kako se odlučila za frizersko zanimanje. Odgovor je da je oduvijek bila kreativna i puna raznih hobija, među kojim su i rukomet i hodanje u prirodi. Kao srednjoškolka se dvoumila između krojačkog i frizerskog usmjerenja, a kad je odluka pala, želju i talent je samo počela nadograđivati stručnim edukacijama koje nastavlja pohađati. "Onaj tko to želi, u Hrvatskoj ima priliku puno naučiti od vrsnih profesionalaca. Samo treba konstantno pratiti trendove i novitete, raditi na sebi i gledati na nephodan financijski izdatak isključivo kao na ulaganje", ističe naša sugovornica. U tom dijelu ne eksperimentira, već koristi stručna usavršavanja i treninge, kao i proizvode priznatog profesionalnog branda Matrix iz L'Oreal grupacije.

Nakon školovanja i prakse, pokretanje vlastitog obrta i salona nije bilo lako, ali vjerovala je u sebe i svoje dvije ruke, postavila si je ciljeve za koje je marljivo radila i nikad nije posustajala. Kad je donijela odluku, straha više nije bilo, pa se na taj poduhvat odvažila u ratnoj godini kad se malo tko odlučivao za ostvarenje poduzetničkih ili obrtničkih ambicija. Najprije je prostor uzela u najam u jednoj privatnoj kući, a zatim u hotelu Poreč, gdje ga je, kad je došlo do prodaje tog objekta, 1995. uspjela otkupiti. Puno ljudi joj je govorilo da je to ludost, ali ona je slušala svoju intuiciju i zaključila da će radije otplaćivati kredit za kupnju svog salona nego trošiti na najam. Nova se prekretnica dogodila 2004. kad je salon prodala i kupila veći, prozračan prostor od više od pedeset "kvadrata" u "roza zgradi" (Partizanska 4), ukusno ga uredila i neprestano ga nastavlja uljepšavati, kao i svoje klijentice i klijente svih godišta, koji dolaze iz Poreča i okolice, a među njima su i brojni turisti.

Salon Beauty radi svaki dan (osim nedjelje i praznika), od 8 do 19, srijedom do 16, a subotom do 14 sati. Mnogi su s nestrpljenjem dočekali otvorenje nakon lockdowna i brzo se prilagodili novim uvjetima rada, koji uključuju fizičku distanciranost i dezinfekciju ruku na ulazu. Tu su i jednokratni plaštevi i dezinficiranje stolica, radnih površina i pribora nakon svakog klijenta te konstantno održavanje prostora čistim i steriliziranje ručnika. Sve u svemu, ništa bitno različito od ranijeg ponašanja niti previše zahtjevno, smatra ova iskusna frizerka.

Danas je Gordana s razlogom ponosna na svoja postignuća, a kako nam otkriva i jako zadovoljna, toliko da bi i u slijedećem životu isto ponovila! Ni u jednom trenutku nije se osjetila diskriminirana kao žena u poslovnom svijetu. Naprotiv, smatra da u obrništvu i poduzetništvu, ukoliko netko ima potrebne kvalitete i fokusiranost, raščisti sam sa sobom, čvrsto odluči što

želi i predano radi, postoji jednakost i odlični preduvjeti za uspjeh, a determinirane žene imaju posebnu snagu. S tom je snagom s kolegicom Anom Benčić (Miki) pokrenula volontiranje u Domu za starije i nemoćne u Poreču. Nastojale su animirati što više kolegica da im se pridruže i razvesele korisnike doma, koji ih srijedom od 8 do 12 sati jedva dočekaju. No, trenutno je samo desetak frizerki volonterki i to Gordanu čudi i jako rastužuje.

- Neopisiv je to osjećaj kad si u mogućnosti nekome nešto pokloniti i uljepšati mu dan ili život. Meni su ti nonići prirasli srcu i sretna sam da im mogu posvetiti malo svog vremena i vještine. U akciji s nama su konstantno Bernard Efendić, Erika Šuran, Ester Pavletić, Marjuča Dobrila, Sandra Jakus i Marinela Malinarić s cijelog područja nekadašnje Poreštine. To je samo četri sata mjesečno, a kad bi nas bilo više, na red bi dolazile i rjeđe. Stvarno bih voljela da se akciji odazovu i druge frizerke, a također i mlade frizerke i frizeri koji bi voljeli ostati u struci, a ne osjećaju se još dovoljno sigurni da bi radili samostalno. Dovoljno je da se jave u porečki ogranak Obrtničke komore ili meni, poručuje.

Gordanin vedri tim uz nju čine još njena nasljednica Nika, koja je završila drugi razred Strukovne škole u Puli i mladi frizer s položenim majstorskim ispitom, Bernard Efendić, koji se uspješno posvetio uglavnom muškoj klijenteli i modernom barberingu. Uskoro će im se na stručnoj praksi pridružiti i jedna srednjoškolka iz Gospodarske škole Buje koju s nestrpljanjem iščekuju. A kad požele dodatnu raznolikost u poslu, spremno odlaze na teren uljepšavajući mladence na vjenčanjima diljem Istre. U tome već nekoliko godina surađuju s organizatorima vjenčanja iz Zagreba – Lela Design i Time To Be Studio. Pokretnu ekipu redovito pojačava Gordanina nevjesta Iva koja je školovana za vrhunski make up i ima svoj kozmetički salon Beauty Box, a jocker je Nika, talentirana i za frizure i za šminku, koja se marljivo sprema nastaviti sve ono što je njena mama vlastitim snagama izgradila.

- Voljela bih potaknuti sve ljude da slijede svoje snove kao što sam to ja napravila, da vjeruju u sebe i u svoju snagu, jer nitko nije rekao da će život biti lak, niti smo prilikom rođenja dobili uputstva za život. Vrijedi probati i izdržati, a kad uspijete vlastitim snagama to ima posebnu vrijednost i draž. Raditi ono što doista želiš i voliš iz dubine svoje duše, svim srcem – to je prava radost života, poručila je Gordana svim onima koji će pročitati ovaj iskreni razgovor.

ŠTO JE U TRENDU?

Gordanu smo, na kraju, pitali koji su trendovi za ovo ljeto po pitanju boja kose i frizura.

- Dobra osnova je uvijek zdrava i njegovana kosa, a to se, osim kvalitetnom prehranom i zdravim načinom života, postiže preparatima poput maski i ulja. Njega kose je posebno važna u ljetnim mjesecima, jer sunce i more mogu isušiti i oštetiti vlasi. Možemo reći da je i dalje aktualan balayage, koji izgleda efektno, ali prirodno i lako se održava. Djevojke i mlađe žene i dalje preferiraju dugu kosu koju mogu nositi blago razbarušenu, u pletenicama ili laganim punđama. One zrelije se drže klasičnih kraćih frizura, urednih i praktičnih. Uvijek je najvažnije pronaći frizuru koja će odgovarati vašem obliku lica i osobnosti, a to se onda može malo prilagoditi aktualnim trendovima. Nije loše doći u salon s nekom određenom idejom, ali ako imate dobru frizerku – poslušajte njen savjet, kaže Gordana.

https://www.parentium.com/?clanak=77383

mojzagreb.info
NEWS PORTAL

Starjeti u doba COVID-a-19 - Moje tijelo – moj hram

29. Rade Dragojević

Novinarski projekt:
Moje tijelo – moj hram

Elektronička publikacija:
Mojzagreb.info

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
17. studenoga 2020.

Bivši saborski zastupnik, najprije Živog zida, kasnije odmetnut od te stranke, Ivan Pernar, među prvima je na javnoj sceni još na početku epidemije virusa korone ovog proljeća skandalizirao javnost nonšalantno izjavljujući da se od nečeg mora umrijeti te da se valja voditi računa o ekonomiji, dok bi nas briga za stariju populaciju u svemu tome mogla samo omesti. Međutim, ni to mu nije bilo dovoljno nego je odmah zatim na svojoj facebook stranici s više od 300 tisuća pratitelja uveo anketu o odnosu prema starijoj populaciji u doba korone u kojoj nudi dva odgovora: 'Svaki život je bitan!' i 'Od nečega se mora umrijeti'. Čak je 64 posto 'anketiranih pratitelja' prihvatilo njegovu tezu kako se od nečega mora umrijeti, a osobito ako si star.

"Reći ću vam potpuno brutalno: mi u Njemačkoj možda spašavamo ljude koji bi ionako za pola godine bili mrtvi – zbog svoje starosti i već postojećih bolesti", izjavio je Boris Palmer, gradonačelnik njemačkog grada Tübingena u travnju ove godine u programu televizijske postaje Sat.1. Taj svojevrsni njemački Pernar iznio je podatak da siromaštvo koje nastaje širom svijeta zbog uništavanja gospodarstva, odnosi, prema procjenama UN-a, živote milijun djece. "Kada pogledate broj smrtnih slučajeva od korone, onda je kod mnogih tako da umire puno ljudi starijih od 80 godina. A mi znamo da većina njih iznad 80 godina ionako nekad umre", pojasnio je svoje stajalište Palmer, inače, član stranke Zeleni. U ovaj niz ejdžističkih izjava javnih osoba mirne se duše može ubrojiti i ona britanskog premijera Borisa Johnsona, dana na samom početku pandemije, kad je konsta-

tirao da mnogi mogu očekivati da će izgubiti uskoro neke od svojih najbližih.

Iris Jerončić Tomić, predavačica i profesorica sa splitskog Medicinskog fakulteta na ovakvo, zapravo, prilično rašireno staromrštvo (ageism, ejdžizam), odnosno diskriminaciju ljudi na temelju dobi, u javnom prostoru u suvremenom društvu, za naš medij kaže: "Državne politike zapadnih društava često smatraju kako su starije osobe teret, a ne sastavni dio društva čiji članovi moraju biti jednako vrijedni. Starije osobe rijetko imaju dovoljnu zastupljenost u medijima i glas u tijelima uprave kako bi ih respektirali prilikom donošenja odluka. Mediji imaju značajnu ulogu u širenju ageističkih stereotipa i negativnog stava prema starijima, posebno u kriznim vremenima. Pandemija COVID-19 naglasila je isključenje i predrasude prema starijim osobama. Trenutačna kriza naglašava uznemirujući govor javnosti o starenju koji dovodi u pitanje vrijednost života starijih i zanemaruje njihov nezamjenjiv doprinos društvu."

COVID-19 kao *boomer remover*

Inače, ejdžizam nije nipošto nova pojava. Pojam je skovao gerontolog Robert Butler 1968. godine i od tad se pojam uvukao, praktički, u sve pore društva, od svijeta rada do zdravstvene zaštite i ostalih politika. U tom su pogledu ageistički stavovi postali institucionalizirani u javnim poslovima, baš kao što je činjenica da su posljednjih 50 godina konstantno povećavani troškovi za mirovine i zdravstvenu zaštitu, doprinijela stereotipnom shvaćanju da su stariji ljudi nužno teret za nacionalna gospodarstva. Primjeri ageističkih stavova vidljivi su u svim društvima u svijetu, a tijekom pandemije COVID-19 ageističkih prijedloga javnih politika bilo je više nego ikad. Uz to, staromrštvo je sad već ušlo i u popularnu kulturu, pa tako, posebno oni mlađi među nama, COVID-19 zovu i "boomer remover" (virus kao odstranjivač *baby boom* generacije koja obuhvaća one rođene između 1945. i 1964. godine).

U nas je, također, dominantna retorika glede drugog vala koronavirusa da potpunog lockdowna nema i da ga ni po koju cijenu ne smije biti, jer, kako je još ljetos konstatirao ministar gospodarstva Darko Horvat, "u Hrvatskoj više ne može biti punog lockdowna u slučaju drugog vala pandemije Covida-19 jer taj model epidemiološke obrane, koji podrazumijeva zaustavljanje značajnog dijela javnog i ekonomskog života, više nećemo imati čime platiti."

Naša sugovornica drži da ovakva javna retorika svakako ne pridonosi nekom bitnijem smanjenju ejdžizma u društvu. Dapače. Kaže: "Za vrijeme pandemije prilikom objavljivanja podataka u medijima o umrlim osobama od COVID-19 uvijek se isticalo koliko je osoba imala godina i je li bolovala od kroničnih bolesti. U istraživanju skupine autora o povezanosti Corona virusa, *ageisma* i Twittera gotovo jedna četvrtina analiziranih *Tweetova* u istraživanju imala je *ageistički* ili potencijalno uvredljiv sadržaj prema starijim osobama. Ovo stalno ponavljanje činjenice kako je većina umrlih starije životne dobi i osoba s nekom kroničnom bolešću u jednog dijela mlađe populacije stvorila je dojam kako se njima ništa značajno u životu ne mijenja u današnje vrijeme."

Naravno, nema veće pogreške nego tvrditi da je starija populacija nerješiv teret za zajednicu i da su stariji ljudi kao takvi u društvenom smislu posve beskorisni. Upravo suprotno. Starije odrasle osobe kontinuirano i aktivno doprinose društvu svojim plaćenim i neplaćenim radom, imaju veliki udio u neformalnoj skrbi za partnere, unuke i druge članove šire i uže obitelji, vitalni su dio kako spontanog tako i organiziranog civilnog društva, predstavljaju važan faktor u međugeneracijskom prijenosu iskustva, znanja i vrijednosti te osiguravaju kontinuitet našeg identiteta, tradicije i zajedničke memorije. I u nas i u svijetu umirovljeni zdravstveni radnici odazvali su se pozivu i vratili na posao da pomognu svojim mlađim kolegama.

Ejdžizam i seksizam

Iris Jerončić Tomić kaže da se mogu razlikovati "četiri faktora koja su doprinijeli razvoju negativnog stava prema starenju. Prvi je faktor strah od smrti koja dolazi sa starenjem. Drugi je faktor stavljanje naglaska na kulturu mladih, pogotovo u medijima. Treći faktor je ekonomske prirode, a četvrti je faktor način na koji se starost u početku istraživala u znanstvenoj zajednici." Također, naša sugovornica kaže da je i u trećoj životnoj dobi prisutan seksizam, odnosno da "starije žene imaju puno gore iskustvo sa starenjem u društvu nego muškarci. Češće su marginalizirane od strane zajed-

nice, u popularnoj kulturi često ih se izruguje i češće imaju problema s pronalaskom skrbi pri kraju života."

Najnoviji prilog na temu lažne dileme ekonomija ili životi – pristigao je iz radionice Velimira Šonje. On kaže da možda nije slučajno što su dva gospodarstva, ona među najvećima, talijansko i njemačko, usporila rast i zato jer im je stanovništvo u prosjeku najstarije u Europi. Kao što, misli, nije slučajno ni to što su dva najdinamičnija gospodarstva, ona Islanda i Irske takva jer im je stanovništvo u prosjeku mlađe. Također, u skladu s ejdžizmom koji se danas obilato nosi, autoru se nije ni nešto posebno dalo pratiti američke izbore, taj "dvoboj starčadi", a i inače o starijoj populaciji u godinama koje su ispred nas, drži autor, valjat će drukčije promišljati.

Naša sugovornica na pitanje narasta li solidarnost sa starijima ovih mjeseci u nas i u svijetu ili, pak, svi skupa postajemo bešćutniji prema mnogim društvenim grupama, pa tako i prema "starčadi", odgovara: "Koliko smo ljudskosti zadržali cijelo ovo vrijeme i sjećamo li se trijažnih postupaka u nekim zemljama Europske unije i odluka o korištenju respiratora ovog proljeća? Odnos zajednice prema starijima za vrijeme pandemije mogao bi se promatrati kroz tri važna problema: zatvaranje domova za skrb o starijim osobama, preporuke za neodređeno zadržavanje kod kuće u smislu odvojenosti od obitelji i pojačane društvene izdvojenosti, te pristup respiratorima iz prvih dana pandemije i eksponencijalnog rasta bolesnih osoba. Od 'dobronamjernih' zdravstvenih savjeta o dobnoj osjetljivosti, do getoiziranja starijih osoba radi ublažavanja rizika, *ageistička* retorika bila je dominantna tema za kontrolu pandemije.

Starije osobe doživljavaju diskriminaciju i u zdravstvenoj skrbi. Mnogobrojna su istraživanja pokazala kako se zdravstveno osoblje odnosi prema starijim osobama sukladno svojim stajalištima prema starenju i starijoj populaciji. Iako su istraživanja heterogena, negativno stajalište povezano je s lošijom zdravstvenom skrbi starijih osoba, shodno tome i s lošijim ishodom liječenja. Diskriminacija starijih osoba povezana je s donošenjem odluka u liječenju. Primjer iz Engleske govori o liječenju raka dojke kod mlađih i starijih žena. Iako je rak dojke učestaliji kod populacije starijih žena, liječnici su starijim ženama rjeđe preporučili *screening* test za rano otkrivanje raka dojke nego mlađim ženama. Samo mali broj liječnika je izvršio fizikalni pregled dojke starijim ženama. Veća je vjerojatnost da će starijim ženama preporučiti radikalniji oblik operacije za razliku od mlađih žena kojima se predlažu manje radikalne operacije. Još jedan od oblika diskriminacije starijih osoba u zdravstvenom sustavu je i način komunikacije osoblja sa starijom populacijom. Starije su osobe manje uključene u proces liječenja. Osoblje pokazuje manje strpljenja i poštovanja nego prema mlađoj populaciji."

Prebacivanje odgovornosti na stare

Rasprave u svijetu i u nas o tome tko bi trebao živjeti, tko umrijeti, a tko se samoizolirati ne prestaju, štoviše, samo se šire i narastaju paralelno s narastanjem panike i broja umrlih. Za Hrvatsku bi se moglo reći, baš kao i za dobar dio ostalih zemalja, da postoji određeni paradoks u činjenici da virus u osnovi predstavlja najveću prijetnju starijima. Paradoks se ogleda u tome što se, s jedne strane, prijetnja COVID-a-19 neizmjerno povećala nesposobnošću, a ponekad i zlonamjernošću vladajućeg režima, tog istog režima kojemu, s druge strane, upravo stariji dio stanovništva pruža temeljnu i masovnu političku podršku. Većina suvremenih društava unatrag 40-tak godina bilježi pad u ulaganjima u zdravstvo, što danas rezultira sistemskim neuspjesima u pravovremenim i učinkovitim odgovorima na Covid-19. Rezanje troškova i neoliberalne ideologije prakticirane u navedenom razdoblju potkopale su sposobnost javnog zdravstva i stvorile uvjete za ovaj *danse macabre*. Često prebacivanje tereta neadekvatnog planiranja u području zdravstva na starije osobe čini, zapravo, pravu suštinu pogrešnog diskriminatornog postupanja prema njima.

Naša sugovornica Iris Jerončić Tomić zaključuje: "Zbroj društvenih odnosa prema starijim osobama ocrtava razinu humanosti te brigu i svijest o vlastitoj budućnosti. Održivo humano društvo podrazumijeva svijest o nezamjenjivosti svake osobe uključene u društveni život. Na prvom mjestu je ideja o vrijednosti osobe po sebi."

https://mojzagreb.info/zagreb/starjeti-u-doba-covid-a-19-moje-tijelo-moj-hram

Izdvojeno · Zdravlje

INTERVJU „Ovo je bila najteža školska godina u mojih 30 godina rada“ – Ivančica Tajsl Dragičević

Ivančica Tajsl Dragičević broji 30 godina radnog iskustva kao magistra primarnog obrazovanja, učiteljica savjetnica. Već petu generaciju za redom učiteljica Ivančica u svom razrednom odjelu stvara inkluzivno okruženje za učenike s teškoćama u razvoju. Autorica je knjige ***Budi dobar kao Jan*** u kojoj opisuje svoj rad s učenikom koji ima Downov sindrom, a na brojnim konferencijama daje svoj primjer dobre prakse kolegicama i kolegama koji rade u sustavu odgoja i obrazovanja. U razgovoru s Ivančicom otkrivamo koji su to izazovi s kojima se ona, učenica s teškoćama i njezina obitelj, ali i čitav razred suočavaju od početka pandemije.

30. Dora Marinić

Novinarski projekt:
Jednake potrebe, a posebni uvjeti - djeca s teškoćama u razvoju za vrijeme trajanja pandemije COVID-19

Elektronička publikacija: Braniteljski.hr

Broj objavljenih članaka: 8

Datum objave izabranog članka: 25. listopada 2020.

Već četvrtu generaciju za redom imate uključenog učenika s teškoćama u razvoju. Iz vašeg iskustva, što za djecu s teškoćama u razvoju znači pohađati redovan razredni odjel?

Tako je, razred trenutno pohađa djevojčica s Down sindromom. Do sada sam u tri ranije generacije imala učenike s Down sindromom, a prošlu generaciju po prvi put i učenicu s cerebralnom paralizom. Ja osobno smatram da su integracija i inkluzija izuzetno povoljne za svako dijete, prvenstveno za dijete s teškoćama. Ono živi u našem susjedstvu, neboderu, zgradi, ulici gdje je samo dijete, a djeca su djeca imali oni teškoću ili bilo kakav sindrom ili ne i doista smatram da nema potreba za naglašavanjem, to je normalna situacija. A inkluzija kao takva, obostrano je dobra, kako za dijete uključeno u tu priču, tako i za njegove vršnjake koji se na taj način navikavaju na različitosti.

Ova godina je izazovna za sve, a posebno za stručnjake u području odgoja i obrazovanja. Što mislite koliko je naš obrazovni sustav bio spreman na novonastalu situaciju?

U mojih 30 godina rada, ovo je definitivno bila najteža i najizazovnija školska godina. Nisam baš sigurna da je sustav uopće bio spreman, mislim da smo se snalazili u trenutku situacije koja se izdogađala, ali čini mi se da je sve više prividno funkcioniralo. Osobno smatram da je sve na kraju bilo na pojedincima zato što s velikim brojem ljudi s kojima kontaktiram imam razne informacije kako su to radili. Konkretno moj razred, imali smo razrednu stranicu i svakodnevno smo na nju stavljali nekakvu igru, nekakve dodatne sadržaje koji su pratili gradivo i zadatke koje su dobivali u e-mailu, ali i dodatne izvannastavne aktivnosti kako bi djeca što kvalitetnije provela slobodno vrijeme kojeg su sada imali više.

Sada ste nam opisali i dio online angažmana, znamo da su tu još bili televizijski sadržaji i slično. Na koji način ste nastavu održavali za svoju učenicu s teškoćama u razvoju?

Tako je, tu je bila i nastava na trećem programu HRT-a i smatram da je ta emisija u kratkom vremenu dobro napravljena i da je taj sadržaj bio dobra dopuna svemu što smo učenicima slali. Mogla bih reći da sam prošle godine ja dolazila mojim roditeljima na informacije, tako sam i mamu ove djevojčice kontaktirala, ispitivala treba li joj nešto, na koji način joj mogu olakšati, treba li slati nešto dodatno. Svim učenicima, pa tako i njoj, dva puta sam poslala fizičko pismo. Jedno u kojem je bila pjesma koju je trebalo naučiti za priredbu za majčin dan koju smo virtualno odradili, a drugo je bilo pismo u kojem sam im napisala da mislim o njima, da me zanima kako su, htjela sam da vide i da osjete da učiteljica misli na njih i da je ipak tu. Također sam im slala pisma putem e-mail, ali sam zvala i na telefon da ih čujem. Moja djevojčica s teškoćama nije htjela pričati na mobitel jer se sramila pa sam s njom komunicirala preko mame. Njoj inače treba puno, puno više vremena nego ostalima u nekim novim situacijama, onda kad se stekne neka sigurnost, onda se od nje dobivaju rezultati. I ponovno je tu bila naglašena suradnja s asistentom koji je većinu te priče odrađivao, ali po mojim smjernicama i uputama. Ja sam slala materijale prilagođene za njezin rad, ali mama je tu također sudjelovala, neke stvari je odrađivala puno više jer, važno je napomenuti, mi smo prošle godine bili 1. razred i mama je djevojčicu ipak puno bolje poznavala.

Već ste u prethodnom pitanju natuknuli, pa koliko je tijekom pandemije značio angažman roditelja?

Angažman roditelja bio je puno veći nego što bi bio inače. Zapravo način i kvaliteta onoga što su djeca radila uvelike je ovisio o tome kakav je angažman roditelja i tu su se osjetile razlike. Konkretno, za učenicu s teškoćama ključna je bila suradnja roditelj-dijete-asistent kako bi ona dobila što je moguće više u toj situaciji. Zahvaljujem i njezinim, ali i svim roditeljima na angažmanu koji je bio izuzetno važan i što su nam u tom pogledu pomogli.

Kako je djevojčica prihvatila takav način rada, odnosno školu na daljinu?

Ma njoj je nedostajala škola, to je bio najveći problem. Ona je dijete koje je baš voljelo ići u školu, to joj je baš teško palo. Kod kuće je sve odrađivala, ali sada se najbolje vidi s kojom radosti ona dolazi u školu.

Izuzev toga, možete li izdvojiti druge najveće izazove s kojima ste se vi kao učiteljica, roditelji i djevojčica suočili u takvom načinu rada?

Kod djece s teškoćama u razvoju su ti izazovi definitivno još izraženiji nego kod druge djece. Također, općenito je taj novi način poučavanja teži, a posebno za nas koji smo starije generacije. Recimo, moja djevojčica i inače ne prihvaća baš učenje putem tehnologija. Radi njezinih specifičnosti učenje joj je puno lakše s konkretnim materijalima i to posebno nedostaje. Recimo njoj je puno više značilo to što su oni imali napravljenu svoju ploču s kredom nego vidjeti to na tabletu, ali naravno da su na tabletu neki sadržaji bili objašnjeni jer nisu mogli biti drugačije – uvećana slova za čitanje, povezivanje i slično. Samo, drugo je kad imate na tabletu na jednoj strani 5 kuglica i na drugoj 5 pa je označeno da je to jednako ili kad ih

ispred sebe imate na vagi. Ta konkretizacija je njoj jako falila.

Jeste li po povratku u školske klupe primijetili promjene kod djevojčice?

Kao što sam rekla ranije, najviše sam primijetila koliko joj je nedostajala škola. Ja svaki dan vidim da je ona sretna što se vratila u školu i što smo zajedno. Iako općenito, kod svih učenika, vidimo koliko sada rupa u usvojenim znanjima krpamo, zahvaljujući velikom angažmanu obitelji i asistenta one su kod ove djevojčice daleko manje no što su mogle biti. Ono što smo svi učili ponovno, pa tako i ona, su svakako razredna pravila ponašanja, kojih se u školi i dalje moramo držati. Zapravo smo taj prvi razred i ono što se tada uči, prenijeli u drugi razred.

Kako nastava izgleda u ovim novo normalnim okolnostima i kako ona utječe na djecu s teškoćama?

Da, svima nam je to novo i drugačije. Ono što je njoj poseban problem je što svoje emocije izražava grljenjem i sada imamo novu situaciju koju pokušavamo riješiti i pronaći neke nove načine izražavanja tih emocija. Također, zabranjeno nam je miješanje s drugim razredima, odmore provodimo u razredu, a našu školu pohađa i njezina starija sestra. Teško joj pada to što ne smije otići kod sestre jer ipak joj je ona ranije pružala utočište i sigurnost. Ono što se događa, a generalno je dobro, puno češće pranje i dezinficiranje ruku, no ona ima, radi specifičnosti sindroma, osjetljivu kožu koja je sada radi toga nadraženija. To su ti neke nove situacije s kojima se susrećemo, ali ih u hodu rješavamo i snalazimo se. Nadamo se da novog zatvaranja neće biti i doista me strah što i kako će biti ukoliko do njega dođe. Sada jesmo na njega spremniji, ali iz prethodnog iskustva vidimo da za bilo koje dijete, pa tako i za djecu s teškoćama školu ništa ne može zamijeniti.

https://braniteljski.hr/intervju-ovo-je-bila-najteza-skolska-godina-u-mojih-30-godina-rada-ivancica-tajsl-dragicevic/

klikaj.hr

ŽIVOT DRUŠTVO PREPORUČUJEMO

Alen Gregurić: 'Otišao sam u Njemačku za boljim životom i stvarno nisam požalio'

Nije me zadovoljavalo zarađivati 3000 kuna mjesečno, što se uglavnom nudilo, ali i cjelokupna situacija u Hrvatskoj nije mi se sviđala. Nisam vidio neku perspektivu za sebe, ističe 36-godišnji Koprivničanac, koji ima završenu višu ekonomsku u Zagrebu, a u Njemačkoj radi kao instalater na gradilištima

U Njemačku je otišao prije nešto više od četiri godine. Razlog je bio taj što nije mogao naći dobar i stalan posao.

– Studirao sam, radio preko student servisa i amaterski igrao nogomet. Pojavili su se zdravstveni problemi kod tate, trebalo je to sve financirati. Nisam mogao naći pravi posao, da mi normalno ide radni staž i da imam normalnu plaću. Nije me zadovoljavalo zarađivati 3000 kuna mjesečno, što se uglavnom nudilo, ali i cjelokupna situacija u Hrvatskoj nije mi se sviđala. Nisam vidio neku perspektivu za sebe, čak i da mi je netko ponudio plaću i od 5000 kuna – započeo je svoju priču 36-godišnji Koprivničanac Alen Gregurić, koji ima završenu višu ekonomsku u Zagrebu.

Put Njemačke otisnuo se u svibnju 2016. godine. S obzirom na to da je, kako kaže, od malena puno radio s alatom, bilo kod kuće ili kod prijatelja, nije mu bio problem probati nešto novo, kako život, tako i posao izvan struke. Zaposlio se kao radnik s instalacijama (sanitarije i grijanje) na gradilištima.

31. Zvonimir Markač

Novinarski projekt:
Iseljavanje mladih iz Koprivnice u inozemstvo u potrazi za boljim životom

Elektronička publikacija: Klikaj.hr

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka: 8. kolovoza 2020.

– Išao sam probati, iako nisam znao njemački jezik, osim koje, kako bi rekli, starinske riječi. Bio je to za mene veliki izazov, ali sam htio uspjeti i normalno živjeti od svog rada. I da financijski mogu pomoći svojoj obitelji. Želja mi je bila, iskreno, i jednog dana imati mirovinu za normalan život nakon radnog vijeka. To mi je bio isto jedan od glavnih motiva – kaže Gregurić.

Prisjeća se prvih dana u Njemačkoj. Nije mu bilo lako.

– Bilo je jako teško. Neki radni kolege bili su nekorektni, nisu mi htjeli pokazati kako se radi. No, bilo je i onih dobrih koji su mi priskočili u pomoć pa sam ubrzo sve polovio. Krenuo sam stvarno od nule. Polako sam napredovao, učio sam i njemački jezik. Plaća s kojom sam krenuo za četiri godine mi je porasla za trećinu. Nakon dvije godine, postao sam voditelj u tvrtki, vodeći sam monter. Svako moje gradilište novo je iskustvo s ljudima, novo iskustvo sa šefovima gradilišta. Mijenjamo gradilišta kako završimo posao, a ja sam na gradilištu praktički od početka do kraja. Meni se ljudi mijenjaju ovisno o kapacitetu posla – govori Gregurić.

Rade po cijeloj Njemačkoj, tvrtka je ondje i registrirana, a vlasnik je inače iz Ludbreških Vinograda. U njoj radi 30-ak dečki, uglavnom iz koprivničkog i ludbreškog kraja, a prijavljeni su, dakle, u Njemačkoj. Od prvog dana Gregurić radi kod istog gazde.

– Minimalno 10-ak ljudi došlo je u tvrtku preko mene jer je bilo potrebe za zapošljavanjima. Neki su ostali, neki nisu. I kapacitet tvrtke se mijenjao. Bilo nas je više, sada nas je manje. To je optimalna brojka za raditi, a posla ne nedostaje. Što se dobi tiče, ima nas u ekipi od 20-godišnjaka do nekih koji su već ne tako daleko od mirovine. Svakakva su iskustva i razlozi njihovog odlaska u Njemačku – ističe Gregurić, kojem se u tvrtki prije nepune dvije godine priključio i brat Kristijan, koji je već i ranije radio u Njemačkoj.

Iako nije u Koprivnici imao stalan posao, dosta je radio. I može usporediti rad u Hrvatskoj i Njemačkoj.

– S ovim poslom kojim se sad bavim nisam imao puno iskustva u Koprivnici, ali nakon razgovora s radnim kolegama sigurno mogu reći da je to 'nebo i zemlja'. U Njemačkoj nema pritiska na poslu, radna okolina je sasvim drugačija. Kod nas u Hrvatskoj je sve sila, pitanja kad bude gotovo, nikad nije dovoljno, nikad dobro. Mi radimo sistem '3:1'. Tri tjedna smo u Njemačkoj, tjedan dana doma. To je za mene posao i tako na sve to gledam. Nemam nekakvog života u Njemačkoj. Posao, spavanje, posao, spavanje, za vikend se odmaraš i za tri tjedna vratiš se malo doma. Sve je puno lakše jer stvarno imamo dobre radne kolege – iskren je Gregurić.

Otvoreno je priznao i da je njemu puno lakše biti u Njemačkoj možda nego nekim drugima, a razlog je jednostavan.

– Nisam oženjen i nemam djece, meni je definitivno lakše nego kolegama koji imaju i ženu i (malu) djecu, ali matematika je čista. Radim radne sate tri tjedna da sam slobodan jedan tjedan. Meni to odlično odgovara. Dakle, ja se nisam doslovno odselio u Njemačku, ja sam radnik izaslanik, iako sam tamo prijavljen i plaćam sve što treba – rekao je on.

O povratku u Hrvatsku i Koprivnicu trenutačno uopće ne razmišlja.

– Realno, tek sam krenuo. Jezik sam 'polovio', kako više radim i posao mi je lakši, a dok pogledam koliko sam napredovao u Njemačkoj bio bih budala da se vratim doma. Radit ću u Njemačkoj koliko ću imati volje i koliko će me to zadovoljavati. Možda da se stvari promijene i da imam obitelj, možda bih se vratio u Koprivnicu. No, možda bismo mi svi i preselili u Njemačku. To sada ne mogu znati – ističe Gregurić.

Ipak, svoja ulaganja, poput kupnje stana, vidi u Hrvatskoj, u Koprivnici, priznaje nam.

– Koprivnica je moj grad i jednog dana ću se sigurno vratiti. No, ne znam što bih rekao na to ide li sve u dobrom smjeru. Mislim da se neke stvari popravljaju, ali za tolike godine premalo. Treba više i jače. Teško je uopće reći koliko je naših mladih otišlo raditi u inozemstvo. Puno je onih koji odlaze privremeno, manje onih koji odlaze s cijelim obiteljima. To našoj Vladi i odgovara. Recimo, mi u Njemačkoj zapravo

trošimo samo za hranu, neki i za smještaj, a kod kuće se troši i na kafiće i na šopinge i na kupnju nekretnina i automobila i sve drugo – izjavio je Gregurić.

Usporedio je i mentalitet i općenito razlike između života i rada u Njemačkoj i u Hrvatskoj.

– Cijene u Njemačkoj većine stvari su ili jeftinije ili iste kao u Hrvatskoj, a standard nije ni blizu. Istina, skuplji je smještaj u Njemačkoj i režije, skuplje su nekretnine, ali njima ionako nije da moraju imati nešto svoje. Većina živi kao podstanari. I kada se sve poplaća razlika je značajna koliko u Njemačkoj ostane novca sa strane. Ono što mi se posebno sviđa je to da se u Njemačkoj radnika cijeni. Primjer. Tamo dok radnik uđe u trgovinu u radnom odijelu, da nešto kupi, svi ga propuste na blagajni da ne gubi vrijeme na pauzi. Evo još jednog primjera. Kada ondje staviš hranu ili što već na blagajničku traku, zakon je da na kraju toga staviš onu letvicu. Ako to ne napraviš, babica te 'klepne' po prstima. To su te neke sitnice koje stvaraju razliku. Govorim o pravim Nijemcima. I da, posebno cijene nas Hrvate, s obzirom na to da idu kod nas na more i puno nas ima radnika ondje i smatraju nas dobrim radnicima. Sviđa mi se to, ponavljam, što se u Njemačkoj stvarno cijeni radnika – rekao je Gregurić i mladima ostavio poruku za kraj:

– Hrvatska je ušla u Europsku uniju, tržište rada se povezalo i poručio bih mladima neka probaju otići raditi u inozemstvo. Neka idu za boljim uvjetima. Nije jednostavno, nije lako, dosta ih se vratilo koji se nisu snašli ili im se nije svidjelo, ali nemaju što izgubiti. Uvijek se stignu vratiti. Naravno, to govorim za sve one koji nisu zadovoljni s onime što im se pruža kod kuće, ali takvih sigurno nema previše – zaključio je Gregurić.

https://www.klikaj.hr/alen-greguric-otisao-sam-u-njemacku-za-boljim-zivotom-i-stvarno-nisam-pozalio/

#MAZ

Blagajnica hoće ići na WC — Slobodno zovi policiju! (dio IV)

32. Lidija Čulo

Novinarski projekt:
Blagajnica hoće ići na WC - Izrabljivanje prodavačica

Elektronička publikacija:
maz.hr

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
23. listopada 2020.

Zimska noć, nedjelja. Ulice su prazne. Čuje se samo zvuk kiše, a jedina rasvjeta je ulična lampa na kraju ceste. Prodavačica u polumraku dućana broji novac: sto, dvjesto, tristo, petsto, tisuću, dvije tisuće… Sjena je preletjela pult i brzo diže pogled. Nema nikoga. Zbunila se i broji ispočetka. Sto, dvjesto, tristo… Tisuću, dvije, tri tisuće… Zastaje i provjerava stoji li netko na vratima. Crveni brojevi sata na pultu pokazuju da zadnji bus polazi za 7 minuta. Prevrće novčanice sve brže. Četiri tisuće, pet tisuća, šest tisuća, sedam tisuća dvjesto. Posljednji put gleda kroz staklena vrata na mračnu ulicu i napipava papirnatu vrećicu ispod pulta. Brzo gura novčanice u nju i vezuje ih gumicom. Skriva ih u posebnu ladicu, žurno gasi svjetla i grabi ključeve. Zadnji oprezni dio je zaključavanje mračnog dućana po noći jer moraš okrenuti leđa i sagnuti se nad bravom.

"Prijetio mi je nožem i rekao: 'Slobodno zovi policiju, ja sam vojni penzioner!"

U trgovini na malo te dućanima mješovitom robom, odjećom i kozmetikom, čak dvije trećine prodavača su zapravo – prodavačice. Uz to, one su i voditeljice poslovnice, zaštitarke i policajke. Na njima je da se obračunavaju sa sitnim lopovima, smiruju problematične kupce, paze na novac, nose ga u noćni trezor. Rade u neodržavanim poslovnicama, često bez nadzornih kamera i alarma, s telefonima u skladištu do kojih ne mogu doći u slučaju hitne situacije, nemaju barem ni muškog kolegu pred kojim bi potencijalno opasni kupci zazirali – jer neće pred blagajnicom od 60 godina i 60 kila.

U zadnjem dijelu trilogije blagajničkih muka, razgovarala sam s prodavačicama koje su do sada pristale podijeliti svoja iskustva te Zlaticom Štulić, predsjednicom Sindikata trgovine. Četiri priče bile su još jedno razočaranje u nizu: neke radnice uopće ne znaju svoja prava, neke koje znaju šute jer im se ne da prolaziti kroz birokraciju i borbu, neke koji se upuste u borbu izvuku deblji kraj. Njihova sigurnost žrtvovana je iz nečije lijenosti ili pohlepe, a ono malo kompenzacije koja im ostaje kao utjeha i pomoć kada se najgore dogodi – mnoge nikad niti ne vide.

Irena (28), koja radi u malom kvartovskom dućanu mješovite robe, kaže kako nije imala loših iskustava. "Ovdje se svi znaju. Srećom, ja nemam problema, dođe nekad pijan susjed pa me gnjavi ili klinci koji kradu, ali dobro – to je skoro pa u opisu posla. Nije me nitko nikad napao, niti sam se osjećala ugroženo, Bogu hvala", tvrdi.

Ivana (31), koja radi u suvenirnici, također kaže kako nije bilo opasnih situacija. Djelomično ju smiruje činjenica da radi blizu policijske kućice pa vjeruje da bi se u tom slučaju imala kome obratiti i koga tražiti za pomoć.

No, kad sam ih pitala znaju li točno koja su njihova prava i koju proceduru bi trebale proći u slučaju provale, prijetnje ili napada, daju isti odgovor: ne.

Biserka (63) radi u samoposluzi i upravo je ovog ljeta doživjela napad nožem. Kaže, nije bio prvi, a ni posljednji. "Bila je nedjelja i radila sam sama. Došao je stariji tip i prevrtao po krumpirima. Rekao je da želi praviti pire, pa sam se ponudila da mu odaberem one bolje krumpire. Nisam uopće razmišljala, stajala sam kraj njega i automatski mu pomogla. Šta sam ja mogla pomisliti da će mi se glupi krumpiri obiti o glavu! I ništa, kupio, otišao, kad eto ti njega za sat vremena natrag. Psuje me da sam mu uvalila trule krumpire! Bože dragi, pa nikad mušterijama ne uvaljujem ništa, kao da meni nešto znači ako oni dobiju trulu robu. Na to sam mu rekla neka slobodno zamijeni i odabere si sam koji mu krumpir paše, neću se više miješat. Otišao je tamo među povrće, kad ja pogledam za par minuta: on izvadio nož i guli krumpire! Hoće on provjerit kakvi su da ga ne zeznem opet! Ja viknem da ne može to raditi, je li normalan. I on dignuo taj nož prema meni. Rekla sam mu: 'Šta, sad ćete me napast s tim nožem? Zvat ću vam policiju'. Znaš šta je rekao? 'Pa zovi, ja sam vojni penzioner.' Ali nije se na kraju ništa dogodilo. Uzeo je svoj krumpir i izašao van. Možda je bilo dobro što sam se i ja agresivnije postavila pa se uplašio, ali da se nešto dogodilo mislila bih da sam si sama djelomično kriva. Tko me tjerao da mu uopće išta pomažem, trebala sam ga izvest van i reći mu: 'Vidite tamo onaj Konzum? Oni vam imaju savršen krumpir…"

A bi li stvarno zvala policiju kao što je rekla? "Ma možeš mislit, kao da meni treba taj cirkus…"

"Ne mogu se još i time opterećivati i živjeti u strahu. A realno, što tu šef može?"

Zlatica Štulić iz Sindikata trgovine već je navikla na ovakve komentare, ali neumorno upozorava protiv apatije i apelira na radnike da inzistiraju na razrješenju svake neugodne situacije.

"Mi nastojimo da sve funkcionira u skladu s kolektivnim ugovorom i pravilnikom. Dakle, kad radnik ili radnica dožive takvu situaciju ili neugodnost, uvijek savjetujemo da otvore bolovanje. Tu je i policija da obavi očevid i evidentira što se točno dogodilo. To se treba tretirati kao povreda na radu, otvoriti bolovanje da se može ostvariti određena prava. Radnici često ne razumiju zašto se na tome inzistira. Ali uzmimo za primjer situaciju koju smo nedavno imali. Radnica je doživjela prepad na poslu: čovjek je stajao ispred nje, mahao nožem i tražio novce. Srećom, nije ju fizički ozlijedio, uzeo je novce iz kase i pobjegao. A ona se vratila idući dan na posao raditi. Nije otvorila bolovanje jer je mislila da će moći izdržati. I što se onda dogodilo? Nakon određenog vremena počela je imati probleme na poslu. Sve što se dogodi, takve prirode, izuzetno su stresne situacije – kad vam je život ugrožen, kad vam netko prijeti oružjem i sl. Zbog toga morate tražiti pomoć stručne osobe, to je za budućnost trgovkinje jako važno. Posljedice možda neće biti vidljive odmah, ali će se javiti naknadno i bit će jako teško dokazati da to ima veze s onim što se dogodilo. Zato, kad se to dogodi, predlažemo da se odmah zove policija i traži pomoć stručnih osoba: liječnika, psihologa i drugih", ističe.

U razgovoru s Biserkom koja je imala iskustvo prijetnje nožem, upitala sam ju je li ikad prije razmišljala o tome što bi se moglo dogoditi, kako bi reagirala u toj situaciji, je li smatrala da je šef poduzeo sve moguće mjere sigurnosti.

"Pa nisam, što da razmišljam o tome? Ne mogu se još time opterećivati i živjeti u strahu, a realno – što šef tu može? Ne može ni on znati hoće li budala naletjeti."

Nijednoj nije palo na pamet da poslodavac možda može utjecati na situaciju tako što će uvesti video nadzor, skratiti radno vrijeme, staviti još jednu osobu u smjenu (naročito u većim poslovnicama s većim obujmom posla), drugačije regulirati polaganje novca u noćni trezor…

U ovakvim situacijama kao da svi plivaju u sivoj zoni i nakon što dođe do incidenta, radnica osjeća kao da i sama snosi odgovornost, osjeća sram i nije sigurna što može poduzeti. Biserka se osjećala kao da je pogriješila jer je napadaču uopće išla pomagati pri odabiru robe. Odabravši mu krivu robu, razljutila ga je i on je reagirao tako što se vratio s nožem.

Naravno da poslodavac ne može znati hoće li doći do napada ili ne, ali on može procijeniti rizik i uvjete rada, te učiniti svoj dio da spriječi nepoželjne situacije, te da se kasnije može ustanoviti što se točno dogodilo. S time se slaže i Zlatica Štulić.

"Mi uvijek inzistiramo na prijavi i evidenciji da se zna što se dogodilo. Danas kiosci i dućani imaju, ili bi trebali imati nadzor, video nadzor, kamere, zabilješke tih događaja… Kamere se i trebaju napraviti zbog zaštite radnika i imovine poslodavca, a ne radi kontrole radnika, zdravlja i života, naročito kod onih izloženih takvim rizicima."

Biserka odmahuje rukom. "Pa ja nemam ni normalnu opremu za rad, kakve kamere… Šta njega briga, ako netko krade to će se meni odbiti od plaće, ako me netko napadne – još bolje da nema dokaza i da to gurnemo pod tepih svi skupa. U te dućane se ne ulaže već 40 godina, nisu nam dali ni maske za ovu koronu… Pa mi godinama uopće nismo znali da u slučaju napada ili štete imamo pravo na naknadu! Mi smo to slučajno saznali od kolegice koja je u busu pričala s radnicom iz Konzuma, pa joj je ova rekla!"

Činilo se da je među ispitanima jedino Marija (58) s kioska bila svjesna svojih prava i poslodavčevih dužnosti – iako je i ona izvukla deblji kraj.

"Izvukla sam zadnji adut i moralno ucijenila čovjeka za pomoć"

Marija se prisjeća drugih vremena i osjećaja veće sigurnosti. "Ja sam ovaj posao dobila dok je taj posao bio poštivan i vrijedan, a plaće su bile solidne. Devedesetih sam imala oko tisuću maraka. To je bila jako dobra plaća. Onda nas je Miroslav Kutle uništio, dvanaest godina smo plaćali Kutline dugove, stalno smo bili u minusu. Nekada smo imali zaštitare koji su brinuli o novcu i noćnom trezoru, sada su i to ukinuli. Ja sam se tada aktivirala u sindikatu i borila za prava radnika u radničkom vijeću, gdje su šefovali polupismeni direktori sa završenim večernjim gimnazijama, od kojih su, znam po pričama cura, seksualno iskorištavali one koje su bile slabije. Ja se nisam dala zaje…. i zbog toga sam automatski bila na tapeti. Ali nisu mi mogli ništa. Sve dok me lani jedan čovjek nije napao na poslu…"

Ovdje zbog privatnosti radnice preskačem detalje koje mi je ispričala. Ugrubo, kupac ju je napao na kiosku, urlao na nju, prijetio joj da će joj sasuti staklo u lice i da ju neće pustiti van. Pozvala je policiju, misleći kako će to pomoći, no tek nakon toga uslijedila je agonija. Kad je kasnije istaknula da se boji te ju je strah biti sama u kiosku, da joj treba vremena da se oporavi, njeni poslodavci optužili su je da je "i inače neuračunljiva". Ono što su oni nazvali neuračunljivošću, njen psiholog, kod kojeg odlazi, naziva "procesom tugovanja", uslijed loma kojeg je preživjela kratko prije toga – zbog smrti sina.

"Njega je čekao doktorat, bio je prekrasno biće, ali ja nisam imala te tisuće eura koje je doktor očekivao da dam. Tada to nisam znala, ali kasnije sam spoznala da postoji cijena ulaznice za život. Oni su njega pustili da umre i naravno da je to moja osobna strašna tragedija. Ja zato prolazim kroz terapiju – zbog žalovanja, a ne zato što sam luđakinja, šizofreničarka, ili kako već stigmatiziraju bolesne ljude. Za njih ovo što sam ja proživjela nije bilo nešto što je vrijedno spomena i

stresa, nisu mi nikad isplatili ni kune za tu povredu na radu."

Stjecajem okolnosti, Marija je slučajno pronašla političku zaštitu kakvu nije očekivala. Današnja istaknuta figura na hrvatskoj političkoj sceni (izostavljam detalje radi zaštite radnice) bila je njena mušterija.

"Bio je ugodan čovjek, vrlo čovječan (što god tko mislio o njemu), i razvili smo spontanu susjedsku komunikaciju. Znao je da mu u politici serviraju prazne podatke. Htio je životnu priču i slušao je radnike, primjećivao je i moje podočnjake i moj umor… Ipak je to bila frekventna lokacija u centru, mnogo neplaćenih prekovremenih sati, stres, pa onda ono što mi se dogodilo… Ja sam mu davala prave informacije i on je bio zahvalan na tome, ali nisam mogla prešutjeti što sam osjećala. Napala sam ga: 'Mi smo vas građani delegirali, vi pričate o nekoj tamo Europi, pogledajte kako vaš narod živi, i ja sam jedna od njih. Nas dvoje smo skoro u srodstvu, iz istog smo kraja', prepričava (izostavljam ime kraja i prezime)."

"Izvukla sam taj zadnji adut… Nakon par dana su me nazvali iz firme i obavijestili me da će me prebaciti na novo radno mjesto gdje će mi svaki vikend biti slobodan. Znači, može se! Kasnije je on došao kod mene na moje novo radno mjesto. Ja sam šutjela, pravila sam se luda, a bome i on. Nije on to, naravno, napravio sam, ima svoje ljude koji su to obavili. I sad, zar je dotle došlo da ja moram, takoreći, moralno ucjenjivati čovjeka, govoriti mu onu zadnju stvar koju nisam ni namjeravala, da smo mi u kastinskom srodstvu – da bi meni netko pomogao? U kakvom mi to društvu živimo?"

"Sada sam korak do prijevremene mirovine, ali mislim da ću još raditi. Moram otplatiti kredit koji sam podigla za liječenje pokojnog sina, tj. za opremu, posebnu ishranu, svašta… Ali dobro. Bez obzira na sve, ja sam uvijek pronalazila način da se borim i razlog za koji živim. Nisam se nikad bojala…"

Pogledala me i nasmiješila se.

"Šta ću izgubiti, ovaj posao? Ovu plaću?"

http://www.maz.hr/2020/10/23/blagajnica-hoce-ici-na-wc-%e2%80%95-slobodno-zovi-policiju-dio-iv/

Serdarušić: Najmanje 20 posto tvrtki nestat će kao žrtve pandemije

33. Gordana Gelenčer

Novinarski projekt:
Quo vadis Hrvatska

Elektronička publikacija:
poslovniFM

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
18. rujna 2020.

Ne znamo što nas čeka do kraja ove i iduće godine, no znamo da je država u prvome valu ispucala većinu financijske pomoći, dalje će teško moći, jer je proračun prazan. Koje su opcije na raspolaganju? Problem je i u strukturi ekonomije koja se s dvije trećine naslanja na državu. To nije dobro, jer je država iscrpila svoje mehanizme, i to baš kada bi trebala uskočiti s novom dozom pomoći. Recimo, šparni su Nijemci sad otvorili pipe i reagirali. Mi smo trošili prije, u dobrim danima, odgađajući bilo kakve reforme. Bojim se da ćemo morati pustiti neke stvari da otpadnu, jer će trošak biti prevelik, neke stvari će se sigurno spašavati, istaknuo je za poslovniFM Hrvoje Serdarušić, financijski konzultant, koji je iskustvo, među ostalim, stjecao u Zagrebačkoj banci.

Znamo li kamo idemo i imamo li cilj temeljno je pitanje nove emisije Quo vadis Hrvatska, koje je s pandemijom i zatvaranjem gotovo cjelokupnoga gospodarstva posebno dobilo na težini. Država koja se u dobrim godinama nikada nije pripremala za one loše prilično loše, stoji u perspektivama borbe protiv krize koja se već najavila rekordnim padom BDP-a u drugome tromjesečju ove godine od čak 15,1 posto. Zna li Vlada kamo idemo ili se kroz krizu opet krećemo inercijom, s uglednim gostima razgovora urednica emisije Gordana Gelenčer.

– Vjerujem da ljudi iz Vlade imaju dobre namjere, naravno zajedno s ljudima iz HNB-a koji su se najviše sistemski odgovorni za makro sliku. Ne možemo utjecati na sve, Hrvatska ovisi o turizmu koji ovisi o

pandemiji, no situacija nije loša koliko smo očekivali. Opet, stalno se najavljuje drugi val pandemije što loše djeluje na optimizam. Osobno ne vidim korist od toga da se svaki dan izvještava o broju bolesnih, tako se stvara stanje psihoze, to blokira ljude koji ne mogu kreativno pristupiti biznisu, a boriti se moramo. Ljudi se naviknu na mnogo toga, ali nisam siguran da ćemo se prilagoditi skučenim osobnim slobodama. No, gospodarstvo se pokušava prilagoditi i radi najbolje što može. Odgovorni zapravo reagiraju na pritisak, prije svega Udruge Glas poduzetnika, čiji sam član, što je dobro jer će se tako naći najbolja moguća rješenja. Ne smijemo dogmatski pristupati problemu, jer puno toga ne znamo, pa treba stalno propitivati i tražiti bolja rješenja, misli Serdarušić.

– Naša ekonomija ima ogroman udjel malih i srednjih poduzeća, a ona su loše kapitalizirana i dosta su zadužena tako da jedan dio – znatan dio – neće više postojati, procjenjuje Serdarušić.

Nema sumnje da nakon korone svi itekako gledamo kako se kreće BDP, no vjerojatno će poduzetnici morati gledati i neke druge brojke. Koje?

– I u dobrim i u lošim vremenima vrijedi pravilo pratiti kretanje broja nezaposlenih, stanje zaposlenosti, kretanje BDP-a – to su ključne varijable koje se uvijek uzimaju u obzir. Potom se gleda indeks optimizma – ako je on smanjen onda se odgađa potrošnja, štednja raste na rekordne razine. Ljudi se boje neizvjesne budućnosti i odgađaju potrebe koje nisu nužne. Veliku ulogu u tome imaju mediji koju stvaraju sliku koja obiluje cinizmom i u želji da se nešto proda kao ekskluzivno, ostali mediji to slijede i tako kreiraju val pesimizma koji utječe na cijelo gospodarstvo. Nezaposlenost je ponovno dramatična iako će to statistika zabilježiti s odmakom. S poticajima za spas radnih mjesta iskorištenih za pola milijuna ljudi bilo je jasno da nakon što se isplate zadnji, velik dio ljudi ipak će morati na burzu. Početna točka iz koje krećemo jest gospodarski oporavak koji će biti na puno nižoj razini. Nemamo istraživanja, pa ne znamo točnu dubinu provalije, ali ovo je poput ratnoga razaranja. Mislim da će se gospodarstvo Europe okrenuti kraćim lancima dobave, no na sve će itekako utjecati razvoj sukoba SAD-a i Kine, tu su i američki izbori, a vrlo je važno u kojem će smjeru najmoćnija zemlja svijeta, dakle puno je upitnika između kojih jedna mala Hrvatska treba preživjeti, analizira Serdarušić.

Procjene kažu da se maloprodaja neće oporaviti do 2022. godine. Kako je ona glavno gorivo rasta, što ako doista bude tako?

– Preživjeli smo i teže stvari, budemo i ovo, no tko će preživjeti i kako, drugo je pitanje. Trendovi se u maloprodaji okreću mobilnim kanalima, no koliko će se trošiti ovisi o atmosferi. Ako se budućnost ocrtava kataklizmički onda će se ljudi ponašati shodno tome, dakle neće trošiti, što će još više spiralu vući prema dolje. No, mislim da će oko 20 posto tvrtki nestati kao žrtve pandemije. To je optimistična procjena, kaže Serdarušić koji ima i formulu koju primjenjuje u procjenama. Gruba je, ali prilično dobra: uzimam iznos ukupnoga kapitala na dan 31. 12. 2019. Onda bih pomnožio 60 puta prosječni dnevni prihod, i ako je razlika ta dva broja manja od nule onda bih za tu tvrtku okrenuo palac prema dolje.

Za većinu je tvrtki općenita preporuka da se orijentiraju digitalnom, no dijelu njih to je nemoguće. Kako će izgledati svijet nakon pandemije?

– UBS, velika švicarska investicijska banka, procjenjuje da će svijet poslije pandemije izgledati tako da će firme imati više duga u svojim bilancama, bit će više lokalan, manje globalan i bit će više digitalan. Ja pak vidim konsolidaciju kompanija koje se bave obrazovanjem. Morat ćemo se obrazovati za digitalne vještine, jer nećete moći sudjelovati u novom dobu ako niste usvojili set novih digitalnih vještina. Uz pismenost morat ćemo biti i digitalno pismeni, uz to bih izdvojio i financijsku pismenost. Ogroman broj Amerikanaca nakon što su primili financijsku pomoć države stigao je na burzu, na tržište kapitala. Vjerujem da su te dvije stvari među važnijima u budućnosti, jer je procjena da će 70 posto onih koji se sada školuju raditi poslove koji s time nemaju veze. Ta disrupcija je velik izazov, ali i velika šansa za sve pogođene ovom globalnim događajem. Neki se neće htjeti niti moći promijeniti, no to ne znači da ostaju izvan orbite, njihovo je iskustvo itekako važno.

Nadam se da će taj novi svijet biti više humaniji, da će više cijeniti solidarnost. Ono što mnogi traže – više ljudskosti, više čovjeka, manje kapitala zapravo je priča o 'stake holder vs share holder' modelu. Mislim da bi trebalo vrednovati specifičnosti svakoga, humaniji oblik bio bi više naslonjen na Europu, ali on ima drukčije poslovne modele i korporativnu kulturu. U svakom slučaju, istraživanja pokazuju da firme koje brinu o neekonomskim dijelovima firme i odnosima ujedno su i one koje stvaraju najviše dodane vrijednosti, zaključuje Hrvoje Serdarušić odgovarajući na upit Quo vadis Hrvatska.

https://www.poslovnifm.com/podcast-emisija/mjesecne-emisije/quo-vadis-hrvatska/serdarusic-najmanje-20-posto-tvrtki-nestat-ce-kao-zrtve-pandemije/

Klikni.hr

DRUGA STRANA MEDALJE SOCIJALNO UGROŽENIH Na meni je da djelujem. I na “tebi”!

34. Martina Čapo

Novinarski projekt:
Dvije strane medalje socijalno ugroženih osoba

Elektronička publikacija: Klikni.hr

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka: 25. kolovoza 2020.

ĐULOVAC – "Jedan od najgorih slučaja koje sam tokom posla susrela bio je onaj jedne stare bake koja je u kući, u 21. stoljeću imala zemljani pod. Od hodanja on je bio udubljen, nije se dao niti očistiti. Kad sam to vidjela, suze su mi išle. Zamislite staru ženu koja u srpnju ili kolovozu na nogama ima gumene čizme jer nema što drugo obuti. Nikad neću zaboraviti slučaj bake koja je u kući imala peć koja je u potpunosti bila neiskoristiva, ona nije imala gdje ispeći sebi kruh. U tom naselju, u Babinoj Gori, nema trgovine gdje je ona mogla kupiti kruh, a ne dolazi niti kombi s namirnicama", prisjeća se nekih od primjera koje je tokom dvogodišnjeg rada na mjestu voditeljice programa Zaželi, na području Općine Đulovac, vidjela Danijela Nikolić. Kako bi pomogli takvim ljudima, kontaktirali su nadležne u Centru za socijalnu skrb te preko Crvenog križa učinili sve kako bi im osigurali minimalne, ali dostojanstvene uvjete za život.

- Mi smo baku doslovno utrpali u automobil, odveli je u prostorije Centra za socijalnu skrb, pomogli joj da napiše i podnese zahtjev, te joj je tada Centar kupio i dostavio prijekopotrebnu peć. Žena je prilikom našeg prvog sljedećeg posjeta ispekla krafne kako bi nam se zahvalila na pomoći. Bila je presretna jer je napokon sama sebi mogla ispeći kruh. Nije više morala na dotrajaloj tabli stare peći raditi mlince – priča Nikolić i dodaje kako je ta baka umrla, no iza nje je ostao njezin sin, bivši hrvatski branitelj, bez ijedne kune primanja. Posjeli su ga, objasnili mu njegova prava, uputili ga na daruvarski Centar za socijalnu skrb te je poslije toga ostvario svoja prava i počeo primati

minimalnu zajamčenu naknadu zahvaljujući kojoj se prehranjuje. Slučajeva poput te bake i njezinog sina, na desetke ima na području Općine Đulovac. Samo u programu Zaželi trenutno je 61 štićenik o kojima zaposlenice brinu. Djeca od mnogih nisu u zemlji i ne mogu brinuti o svojim roditeljima, neki od njih iz sentimentalnih razloga ne žele otići iz svojih domova, no neki imaju i solidne mirovine, ali manjka im društvo i netko tko će im nabaviti lijekove, namirnice, platiti račune. Tu one uskaču i nesebično odrađuju sve ono što je najosjetljivijoj skupini ljudi potrebno.

- Privatno sam organizirala akcije, okupila sam svoje žene, svi su donirali koliko su i što su mogli, namirnice poput šećera, brašna ili odjeće i pomogli smo ljudima koje smo zateli u teškim životnim situacijama, no nisu svi kruha gladni. Puno više je socijalno ugroženih samaca i staraca nego obitelji s malom djecom. Mlađe obitelji, iako možda bez primanja, ipak lakše ostvare svoja prava, a uskače im i Općina s podmirivanjem raznih obveza. Starci i bolesni nisu te sreće i oni ovise o nama. Tih primjera, gdje ljudi imaju tek 600 ili 800 kuna mirovine ili minimalne naknade, na području Đulovca ima zasigurno blizu 30 – iskrena je Nikolić.

Jedan od sve rjeđih domaćih Đulovčana, na području gdje je prevladao broj Kosovara, je Darko Herman. Osim što je u sretnom braku sa ženom s Kosova i što je svjedok kvalitenog suživota Đulovčana i ljudi koji su nakon Domovinskog rata doselili u ove krajeve, svjedok je i teške situacije, depresivnih ljudi i siromaštva na čiji rub su mnogi došli.

- No, s obzirom na cijelu situaciju u državi, ljudi ipak posljednjih godina osjete da netko o njima brine. Tu je Općina Đulovac, program Zaželi, državne ustanove poput Crvenog križa ili Centra za socijalnu skrb... Velik je broj ljudi iskoristio i otvaranje granica Europske unije zahvaljujući čemu su pronašli posao izvan Hrvatske, no vidi se da se i u Đulovcu bolje živi. Infrastruktura je bolja nego ikad ranije, a ono što nedostaje su poslovi za mlade, a time i bolji standard na pragu vlastitog doma – kazao je Herman koji i s Kosovarima ima samo dobra iskustva. To su ljudi koji vole raditi, vrijedni su, dobro su prihvaćeni, a naposljetku, zaslužni su i što život u Đulovcu nije stao. Herman se prisjetio i kako je izgledao život u Đulovcu nakon rata, kada su Kosovari došli u prazne, napuštene i većinom razrušene kuće. Sve im je trebalo, od struje, vode, drva, na što su domaći ljudi odgovorili solidarnošću. Malo je, srećom, bilo onih koji su ih pogrdno nazivali šiptarima okrečući glavu od njih, prisjeća se Herman. Prema njegovim riječima, to i jest iskonska čovjekova potreba – pomoći onom u nevolji. Samo se putem, vjeruje, dogodilo da su se pojedinci odmetnuli. Dijelom je neuređenost sustava doprinjela tome, a dijelom i neka "trulež" koja se uvukla u ljude i koja je u velikom broju slučajeva, nažalost, postala zarazna. Svaki dan svjedočimo kako usred velikih gradova prolaznici ne pokazuju empatiju i potrebu pomoći onom drugom koji se tik do njih sruši ili mu treba neka pomoć, pa je teško za vjerovati da će se pronaći put do bake u Babinoj Gori do koje jedva ima cesta. No, upravo je tu na malom čovjeku da još jednom pokaže koja je odlika "velikog" čovjeka. Jer na svima nama je odgovornost. I da, naš je problem što baka u Babinoj Gori nema peć, što njezin sin nema nijedne kune primanja i što netko živi u kući sa zemljanim podom. Već sutra se može upravo nama dogoditi da moramo useliti u razrušenu kuću, da moramo iz topline doma pobjeći usred vremenske nepogode ili pred neprijateljem koji je u nas uperio pušku. A tada će nam dobro doći zdravo društvo, ljudi koji znaju što je empatija i kada je nužno djelovati. Važno je osvijestiti da mi sami stvaramo takvo društvo. Koronavirus, zagrebački potresi, poplave, Knin i Grubore..., tek su djelić lekcija koje smo svi posljednjih mjeseci svjedoci. Ako nas 2020. godina nije protresla, nagnala da stanemo na loptu, promislimo o svojim djelovanjima i višoj sili koja vreba iza ugla, onda je teško povjerovati da će išta drugo moći utjecati na nas. Jer bolja budućnost ne kreće od našeg susjeda, ona kreće upravo od nas samih, danas i sada, ne kasnije, ne sutra!

https://www.klikni.hr/aktualno/2020/08/25/druga-strana-medalje-socijalno-ugrozenih-na-meni-je-da-djelujem-i-na-tebi/

Obrana u zanemarenom Izvršenju državnog proračuna za 2019.

35. Igor Tabak

Novinarski projekt:
Obrambeni proračun u domaćem i NATO svjetlu

Elektronička publikacija:
OBRIS – Obrana i sigurnost

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
24. prosinca 2020.

Za razliku od 2019. godine, kada je Vlada RH svoj prijedlog godišnjeg izvještaja o izvršenju Državnog proračuna za 2018. godinu usvojila još 16. svibnja na svojoj 157. sjednici – pa je taj dokument mogao biti raspravljen u Hrvatskome saboru tijekom jeseni (na radnim tijelima krajem rujna, na plenarnoj sjednici 2. listopada), te izglasan 18. listopada – ove je godine sve drugačije. Naime, dokument nazvan "**Nacrt prijedloga godišnjeg izvještaja o izvršenju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2019. godinu i Prijedlog izvještaja o primjeni fiskalnih pravila za 2019. godinu**" našao se na dnevnom redu Vlade tek 29. listopada, debelo u sjeni rebalansa aktualnog proračuna i nacrta državnog proračuna za iduću godinu. Od 17. sjednice Vlade RH održane 29. listopada, izvršenje lanjskog proračuna je do Sabora došlo istoga dana, i o njemu su se početkom studenog očitovala pojedina saborska radna tijela. No, do kraja tog zasjedanja (15. prosinca), a niti u izvanrednom 5. sazivu (od 16. do 18. prosinca), tema izvršenja državnog proračuna u 2019. nije došla na red plenarne sjednice – što je sve samo ne standardno ili normalno.

Obrana u proračunskom kontekstu

Na sjednici Vlade RH 29. listopada 2020. godine od tridesetak minuta obrazlaganja ukupno objedinjenog predstavljanja svih proračunskih tema (16 radnih točaka sa ukupno 34 dokumenta), ministar financija Zdravko Marić nije točki dnevnoga reda broj 6, i izvršenju lanjskog državnog proračuna, posvetio praktično ni riječ. No, ako sami pogledamo čitavu tu temu, može se reći kako je državni proračun za 2019.

godinu izglasan u Saboru 3. prosinca 2018. godine (NN 113/18 od 17. prosinca 2018. godine), a tome je slijedila prvo jedna preraspodjela (između sredine rujna i kraja listopada 2019.), pa rebalans kojeg je Vlada predstavila 31. listopada (a Sabor raspravio do 6. studenog i usvojio 14. studenog), i onda još jedna preraspodjela na samome kraju 2019. godine. Baš je ta zadnja promjena ponešto specifična, budući da nije bila pred Saborom (kao što preraspodjele ni ne dolaze), ali je sitno promijenila ukupni iznos sredstava za obranu (što je karakteristika rebalansa, koji dolaze pred Sabor), kao i financiranje niza pojedinih stavki unutar tako izmijenjene obrambene kvote državnog proračuna Republike Hrvatske.

Što se tiče kvote Ministarstva obrane u čitavom državnom proračunu tijekom 2019. godine – prvo i osnovno treba napomenuti kako je taj resor u novu 2019. ušao na krilima propalog posla javne nabave borbenih aviona iz Izraela. Dok se još krajem 2018. možda moglo diskutirati o problemima tog posla i sve manjoj vjerojatnosti njegova uspjeha – odmah početkom 2019. tu je sve postalo jasno. No, baš kao i 2009. godine, kada je nalet gospodarske krize slomio obrambeni proračun i ukupno obrambeno planiranje na nekoliko godina, tako je i katastrofalan ishod ovoga posla u prvome momentu izgleda izazvao smrzavanje u mjestu i lanjskih obrambenih planera i obrambenih financijaša. Dok su svi normalni nastojali vidjeti učinak ovog neuspjeha na hrvatski resor obrane – službenu se paralizu najbolje vidjelo tijekom ljeta 2019. godine, kada si je tadašnji ministar Krstičević dopustio faktično lagati pred Vladom i Saborom o financijskom ishodu 2018. godine, dok su sve time uzrokovane faktičke korekcije u tada tekućoj 2019. postale vidljive tek u rebalansu državnog proračuna krajem lanjskoga listopada i onda u NATO podacima o financiranju obrane z zemljama članicama, objavljenima početkom prosinca 2019. godine.

Istini za volju, treba priznati posebno napomenuti manevre koje je Ministarstvo obrane RH tijekom 2019. izvodilo po pitanju modernizacije kao obrambenog prioriteta koji je i pod posebnim povećalom NATO saveza i Sjedinjenih Američkih Država kao najveće članice Saveza. Dok su tijekom čitave te godine zainteresirani promatrači upozoravali na drastičan podbačaj modernizacijskih izdvajanja, koja su većinu godine formalno računala na već jasno nepostojeću kupovinu izraelskih borbenih aviona – do kraja 2019. godine postalo je jasno da se u spašavanju financijskog parametra "Udio modernizacije u ukupnim obrambenim izdvajanjima" MORH još jednom odlučio za putovanje prečacima – umjesto pravim putem. Naime, umjesto da se prizna probleme (i činjenicu kako smo 2018. i 2019 tu završili kao najlošiji u NATO savezu), Hrvatska je stanje krenula šminkati brzim prihvaćanjem američkih donacija borbenih vozila Bradley (bez provođenja domaćeg zakonskog postupka, ali s ulaskom u kongresnu proceduru u SAD), te prihvaćanjem donacije transportnih helikoptera UH-60 Black Hawk – ali praćene i hirovitim dokupom još takvih letjelica iz domaćih novaca. Posebno ovoj kupovini američkih helikoptera, čija je prva rata ekspresno progurana kroz domaću proceduru na samome kraju 2019. godine, vjerojatno treba zahvaliti što je lanjska NATO kvota za modernizaciju s 3,37 posto obrambenih rashoda na kraju ipak skočila na 6,73 posto – vrijednost za 2019. koja je onda ove godine završila korigirana naniže, na aktualno procijenjenih 6,55 posto u NATO registrima za 2019. godinu. Dakle, umjesto rasta prema deklariranih 20 posto od ukupnih obrambenih izdvajanja, Hrvatska posljednjih godina tu pokazuje pad na začelje NATO saveza s postupnim dodatno umanjujućim korekcijama ionako loših brojki. Pa ipak, sve ovo treba staviti u kontekst općeg obrambenog proračuna i njegove raspodjele po segmentima.

Detaljnije o obrambenom proračunu u 2019. godini

Hrvatski obrambeni proračun je krajem katastrofalne 2018. godine umjesto na planiranih oko 4,8 milijardi kuna završio na 4,35 milijardi (čime je prekinut rast iz 2017. iako se tu činjenicu ni do danas nije jasno te izričito priznalo iz Vlade i obrambenoga resora). No, unatoč očiglednim problemima, većinu 2019. ustrajalo se u prikazivanju financijskoga plana za tu godinu na razini od optimističnih **5.075.302.937 kuna**, da bi tek u zadnja dva mjeseca lanjske godine onda došlo i do javnog prikazivanja stvarnog stanja stvari. Time da su planski okviri obrambenog proračuna prvo krajem listopada smanjeni na ukupno očekivanih **4.815.302.937 kuna** (smanjenje od 5,12

posto), da bi do kraja 2019. godine račun bio sveden na **4.767.119.001,99 kuna**. Dakle, obrambeni je proračun u zadnja dva mjeseca 2019. pao za dodatni 1 posto, odnosno za ukupnih 6,07 posto od prvog lanjskog plana do zadnjeg svođenja godišnjih računa.

Pa ipak, i takav je rezultat zapravo bolji od očekivanja, budući su ukupna vojna izdvajanja time ipak završila najviša od 2014. godine, iako se jasno podbacilo sve vlastite planove, koje se prethodno objavljivalo za tu godinu. O razini tog podbačaja ponešto govori i činjenica kako Ministarstvo financija u dokumentu o proračunskome izvršenju za 2019. kao planske cifre (s kojima se godišnji učinak mjeri) – koristi korigirane planove sa samoga kraja godine (ne čak ni rebalansiranih 4.815.302.937 kuna, nego **4.810.843.210 HRK** iz one zadnje/čudne preraspodjele), a ne sav onaj neosnovani optimizam (5.075.302.937 kuna)koji su od kraja 2018. do kraja listopada 2019. ustrajno držali pred očima javnosti, iako bi to bilo bitno realističnije mjerilo stanja.

Što se kretanja pojedinih segmenata lanjskog obrambenog proračuna tiče, brojni su se dijelovi tu jako kolebali od kraja 2018 do kraja 2019. godine, a njihovi su se planovi do konačnoga izvršenja često mijenjali i u dvoznamenkastim i troznamenkastim postocima. I dok bi to još bilo razumljivo u slučaju proračunskih stavki koje su jasno bile ovisne o nekom sklopu objektivnih okolnosti koje se ne može predvidjeti tijekom godine (kao u slučaju troškova protupožarne sezone), često se radikalno kolebanje bilježilo i u stavkama za koje je iole podrobnijem promatraču bilo jasno da tijekom 2019. ili neće ispuniti pretjerano ambiciozne planove (odvojena 2. rata novaca za nepostojeću nabavu aviona) ili da su u pitanju ozbiljno podcijenjeni troškovi koji će nužno ozbiljno rasti (stavka sudskih troškova). Među svim tim segmentima, nekoliko je vidljivih grupa po trendovima kretanja za njih odvojenih novaca i to ćemo sad pogledati detaljnije. Napomenimo samo da je u službenim dokumentima izvršenja državnog proračuna za 2019. godinu i kod promatranja pojedinih proračunskih segmenata naglasak usporedbi namjerno stavljen na zadnje planske cifre s kraja godine, ne bi li promatračima manje upadala u oči kolebanja većine tih stavki tijekom same 2019. godine. No, za volju ozbiljnijeg razmatranja, mi ćemo to gledati ponešto sveobuhvatnije.

Segmenti, segmenti...

Kao prvo, tu su tri segmenta za koja je tijekom 2019. bilo planirano da rastu i stvarno su rasli, više ili manje prema planiranoj dinamici – "Obuka i logistička potpora OS (2507)", "Međunarodna suradnja (2508)" te "Komunikacijsko-informacijski sustavi i potpora (2506)". I dok su unutar **(1)** segmenta obuke i potpore bolje od planova rasle stavke "Obuka i vježbe (A545060)" (umjesto 3,73 posto od kraja 2018. do kraja 2019 došlo je do porasta od 19,63 posto, na konačnih 11,85 milijuna HRK) i "Održavanje materijalnih sredstava i sustava (A545061)" (umjesto

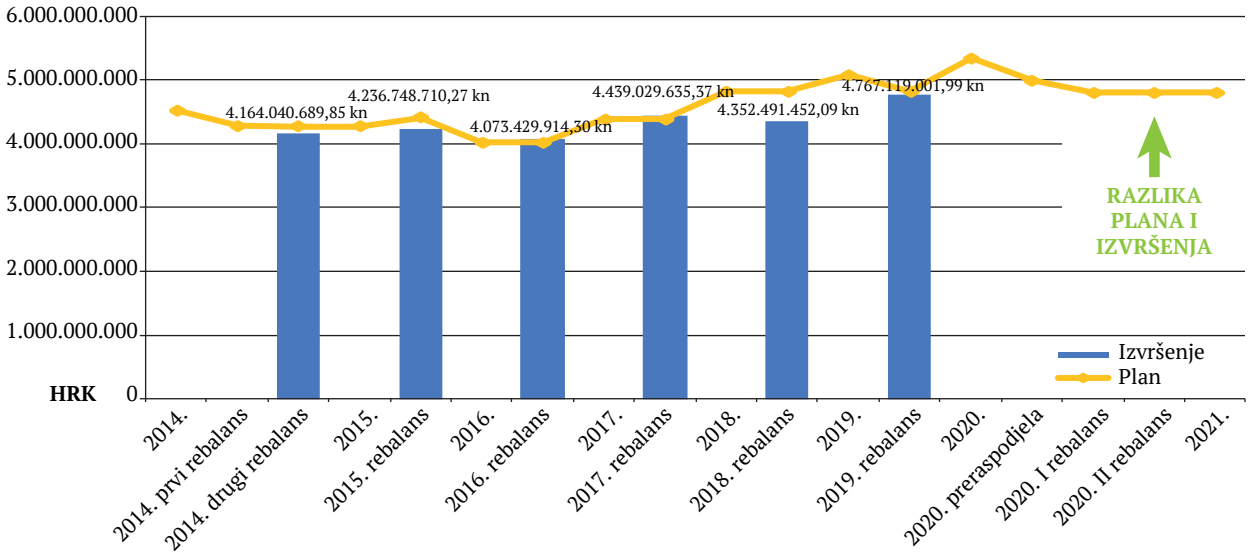

prvotno planiranih 1,69 posto od kraja 2018. do kraja 2019. došlo je do porasta za 15,73 posto, na konačnih 359,22 milijuna HRK) – gdje se plaćalo dijelove za američke helikoptere OH-58D, kao i remont helikoptera Mi-171Sh, raznih oklopnih sredstava, topništva, inženjerijske opreme i brodova. Čak je tu i stavka "Održavanje građevina i infrastrukture (A545062)" tijekom 2019. umjesto pada za 11,96 posto na kraju zabilježila rast od 6,09 posto (na oko 74,96 milijuna HRK). **(2)** U poslovima iz segmenta međunarodne suradnje, koja je s oko 60,8 milijuna u 2018. trebala skakati prema 66,6 milijuna (a zapravo dostigla 64,36 milijuna, odnosno rast od 5,79 posto) to se kretanje odnosi na dobro planirani rast "Bilateralne i multilateralne suradnje (A545063)", koja je ponešto podbacila u izvršenju planiranih aktivnosti, i ponešto slabiji od plana rast "Aktivnosti u okviru NATO i EU (A545064)", gdje nikako da se konačno ozbiljno ojačaju hrvatske misije pri NATO i EU. Sasvim je drugačija situacija **(3)** u segmentu KIS i potpore. Naime, iako je ondje na razini čitavog segmenta u 2019. ostvaren porast sredstava za 17,43 posto prema 2018. godini (od 238,77 milijuna krajem 2018. na 280,38 milijuna krajem 2019.) uz relativno pridržavanje planova o porastu – tu je zapravo došlo do ružnoga loma u planiranju. Naime, umjesto da u ovom segmentu po planu raste većina stavki, njih je pretežiti dio stagnirao ili izrazito padao – dok su strelovito narasla (s prvotno planiranih 49 na 151,66 milijuna kuna) samo izdvajanja za stavku "Sudske presude i ovrhe (A545071)" – trošak kojeg MORH iz samo njima poznatih razloga ustrajno podcjenjuje. Posebno tu treba spomenuti pad izdvajanja za stavku "Opremanje i modernizacija KIS (A545054)" koja je umjesto oko prvotno planiranih 94, 06 milijuna HRK konačno završila na mizernih 33,2 milijuna (podbačaj od 64,68 posto prema prvotnim planovima za 2019., odnosno 26,17 posto prema takvim izdvajanjima 2018. godine) – gdje se nadmašilo planove po pitanju nabave civilnih, korisničkih računala (za 10,98 posto), ali se podbacilo u pribavljanju vojnih komunikacijskih sustava (38,24 posto). Posebno je tužna priča tu i stavka "Razvoj cyber sposobnosti (K545056)", verbalna perjanica vodstva MORH tijekom prethodnih godina. Ona je umjesto na prvotno planiranih 34,8 milijuna HRK krajem 2019. konačno završila na oko 13,2 milijuna (62,08 posto lošije od planova, ali ipak i 4,88 posto bolje nego prethodne 2018. godine). Sadržajno, tu se obuhvatilo "*izgradnju I. faze mrežne okosnice koja je ugovorena u 2018. godini, nabavu računalne opreme (hiper-konvergirano rješenje za virtualizaciju, diskovni sustavi, serveri-poslužitelji, mrežna oprema, sigurnosni uređaji i dr.) za potrebe opremanja novog podatkovnog središta*" – još jednog u nizu državnih podatkovnih središta u RH koje se pokušava graditi.

Kao drugo, posebna su priča **(4)** kadrovski troškovi, čiji porast u posljednjim godinama postaje poseban problem u svjetlu NATO kriterija. Kad imamo u vidu da je segment "Upravljanje i potpora osoblju (2505)" krajem 2019. iznosio 57,16 posto u cjelini hrvatskih obrambenih izdvajanja u državnom proračunu, dok NATO pregledi za 2019. govore o udjelu kadrova od 73,71 posto u ukupnim deklariranim obrambenim izdvajanjima RH – ne čudi kako se prvotno planiralo da ova stavka ostane u razini proračuna i izvršenja iz 2018. godine, da bi tek kasnije i ta javna perjanica ministra Krstičevića ipak krenula strmo uzlazno. Dakle, iako se većinu 2019. ostalo pri navodu od **2.602.654.634 kuna** za troškove osoblja, ovaj je stavka u rebalansu krajem listopada 2019. povećana na **2.726.159.971 kuna** (4,75 posto), da bi s krajem 2019. završila na "tek" **2.725.103.253,27 kuna** (umjesto prvotno planiranog porasta za samo 0,004 posto od kraja 2018. do kraja 2019. zapravo je u tom periodu došlo do porasta od 4,71 posto). Naravno, ta kretanja – koliko god bila mila zaposlenima u MORH i OS RH – predstavljaju važan dio teškog problema po pitanju osiguravanja dugoročne stabilnosti sektora obrane u RH.

Kao treće, tu su dva segmenta za koje se planiralo da postupno padaju tijekom 2019. godine, pa su oni i stvarno polagano padali – "Mirovne misije (2509)" i "Korištenje OS za pomoć civilnim institucijama i stanovništvu (2606)". Od toga je segment **(5)** "Mirovne misije" od kraja 2018. do kraja 2019. smanjen za 19,09 posto (od 166,14 na 134,42 milijuna) – s tim da je za početak godine prvo bilo uplanirano smanjenje od 13,77 posto, pa onda još 1,4 posto do prve preraspodjele, te još minus od 4,85 do rebalansa – da bi se onda na samom kraju godine ipak krenulo dodavati sredstva u ovu svrhu (plus od 1,67 posto, od kojeg se

uspjelo realizirati tek 1,19 posto – dodatnih oko 31 tisuću HRK, umjesto željenog dodatka u iznosu od 5.032.775 kuna). Pri tome, jače su smanjivane stavke "EU misije i operacije (A545067)", s padom od 50,23 posto u 2019. godini (od 4,75 milijuna HRK krajem 2018. na 2,366 milijuna na kraju 2019. godine), gdje su OS RH bile u operacijama "EU NAVFOR SOMALIJA – ATALANTA" i "EUNAVFOR MED SOPHIA". Stavka "UN misije (A545065)" s padom od 35,11 posto tijekom 2019. (od 15,034 milijuna HRK krajem 2018. na 9,756 milijuna na kraju 2019. godine) obuhvatila je 3 misije (UNMOGIP, UNIFIL i MINURSO), od kojih je posebno značajno djelovanje u Libanonu, započeto u svibnju 2018. godine i dovršenu u svibnju 2019. godine. Ponešto je manje tu smanjivana stavka "NATO operacije (A545066)", koja je tijekom 2019. pala za 16,43 posto (od 146,35 milijuna krajem 2018. na 122,3 milijuna na kraju 2019. godine). RH je tu djelovala u ukupno 6 aktivnosti – **(1)** u NATO misiji "Resolute Support " u Afganistanu, **(2)** operaciji KFOR na Kosovu, **(3)** u misiji (NATO Mission Iraq – NMI) u Iraku, **(4)** u operaciji "SEA GUARDIAN" na Mediteranu, **(5)** u aktivnosti ojačane Prednje prisutnosti (eFP) u Poljskoj, te **(6)** u operaciji koalicijskih snaga "INHERENT RESOLVE" u Kuvajtu. No, o svemu tome se čulo jako malo, a čak ni žrtve u Afganistanu nisu na kraju bile povodom za ozbiljnije javno izvještavanje iz takvih aktivnosti.

Bitno se umjerenije smanjivao **(6)** segment "Korištenje OS za pomoć civilnim institucijama i stanovništvu (2606)", čijim se aktivnostima tadašnji ministar obrane Krstičević najčešće bavio i hvalio u javnosti. Rashodi za ovdje sadržane aktivnosti bili su tijekom 2019. financijski umanjeni za 1,17 posto (ukupno 1.436.581,82 smanjenja) – no nisu se tu baš sve stavke kretale jednako. Naime, kako je normalno, za stavku "Protupožarna zaštita (A545035)" se većinu godine držalo u pripravnosti dodatna sredstva (rezervnih 24,43 milijuna kuna, ili 30,26 posto ukupnog iznosa iz 2018. godine), da bi se onda krajem godine to sve vratilo na razinu sličnu onoj od godinu ranije (s porastom od tek 1,84 posto na kraju 2019. godine). Stavka "Pomoć lokalnoj zajednici i ustanovama (A545070)" završila je smanjena za 1.408.769,39 kuna ili 44,12 posto od 2018 do 2019. godine (na oko 1,77 milijuna juna) – iako je bitno porastao broj građevinskih intervencija u pomoć lokalnoj samoupravi (106,25 posto više nego godinu ranije), kao i broj veteranskih sprovoda na kojima su OS RH učestvovale (15,67 posto više takvih počasnih djelovanja nego 2018. godine). Stavka "Obalna straža (A545039)" je na kraju 2019. završila 2.834.451,07 kuna ili 11,66 posto kraća nego 2018. (smanjena na oko 21,47 milijuna) i sa 18,2 posto manje angažiranja ljudstva od plana, dok se stavku "Potraga i spašavanje (A545069)" u istom periodu povećalo za 78,5 posto (od 1,07 milijuna krajem 2018. na oko 1,91 milijun krajem 2019. godine). Jedino je tu stavka "Hitni medicinski prijevoz (A545068)" ispala dobro planirana, krećući se u to čitavo vrijeme od 13,4 do 13,89 milijuna kuna (uz rast od 3,58 posto na godišnjoj razini). Odnosi se to na troškove 2 transportna helikoptera s posadama i medicinskim timovima smješteni u vojarni „Knez Trpimir" u Divuljama i u Zračnoj luci Rijeka na otoku Krku koji su tijekom 2019. bili u stalnoj 24-satnoj spremnosti.

Modernizacija kao posebno bolna točka

Kao četvrto, posebna je priča **(7)** "Opremanje, modernizacija i izgradnja (2504)" – segment od kojeg se očekivalo ozbiljan rast (do kojeg 2019. nije došlo), što je tek donekle i na prvi pogled ublaženo kupovinom transportnih helikoptera iz SAD. Konkretno, segment koji je na kraju 2018. trošio 687,78 milijuna kuna, trebao je porasti skoro dvostruko (na 1,37 milijardi), ali nije – nego se do kraja 2019. jedva dovukao do 897,56 milijuna kuna (umjesto 99 posto, porast od tek 30 posto prema katastrofalnoj 2018. godini). No, i taj je rezultat uvelike postignut svojevrsnim upitnim pogotkom u zadnjim minutama utakmice.

Naime, od ukupno osam stavki u ovom segmentu, tijekom 2019. raslo je samo njih tri – "Borbeno oklopno vozilo (K545043)", "Opremanje materijalno tehničkim sredstvima (A545042)" i "Izgradnja, rekonstrukcija i adaptacija objekata i infrastrukture (A545076)". **Kao prvo**, tu je pitanje dovršetka opremanja borbenih oklopnih vozila Patria oružnim stanicama s oružjem kalibra 30 mm – posao koji je dugo kasnio, i izgleda da je tek tijekom 2019. ipak zakotrljan iznimnim trudom državnog tajnika Jakopa.

Na ovu je stavku tijekom 2018. bilo potrošeno samo 69,7 tisuća kuna, a onda se za 2019. uplaniralo 106,65 milijuna kuna (porast od 152.825,16 posto) – da bi do jeseni postalo jasno kako je to ipak bilo previše optimistično, pa je u rebalansu smanjeno na 36,254 milijuna – iako posao na kraju nije dovršen te godine, te je stavka završila na potrošnji od 36,27 milijuna HRK (još uvijek fantastičnih 51.910 posto, skoro PEDESETDVIJE TISUĆE POSTO više nego godinu ranije). **Kao drugo**, opremanje materijalno tehničkim sredstvima je kraj 2018. dočekalo na 101,29 milijuna kuna i planom porasta od 112,79 posto (na 215.539.871 kuna). Iako se ovdje navode i pribavljanja brojnih vozila na leasing, opremanje cisterni i ekspedicijskoga kampa, predujam za 10 brodica Zodiac FC530 te ronilačka, padobranska, NBK,sportska i vojna oprema (samo 1,040 komada pješačkog oružja od planiranih 1,500) – do kraja godine su tu bili udomljeni i novci za plaćanje lanjske rate američkih transportnih helikoptera UH-60 Black Hawk (ukupno 262.274.114,02 kuna), tako da je ovaj segment krajem godine povećavan na maksimalnih 383,58 milijuna u rebalansu. Od toga je do kraja godine stvarno potrošeno 367.954.085,44 kuna – skoro isto kao godinu ranije, mimo ondje naglavačke uglavljenog plaćanja helikoptera (za koje je hrvatska javnost ionako prvi glas o kupovini dobila tek 31. listopada 2019. godine baš na portalu Obris.org). I onda, **kao treće**, još ostaje izgradnja, rekonstrukcija i adaptacija objekata i infrastrukture – stavka kojom se MORH u mandatu ministra Krstičevića pasionirano bavio – što smo prepoznali i kao jedno od rijetkih aktivnih polja javne nabave u njegovu mandatu. Pa ipak, iako se za pripremne poslove te konkretne radove u Petrinji, Puli, Kninu, Varaždinu i Splitu, u Pločama i Zemuniku Donjem, te na Udbini i slunjskome poligonu tijekom 2018. utrošilo 96,94 milijuna kuna – plan je bio tijekom 2019. te rashode dići za 77,68 posto (na 172,245 milijuna kuna). To tijekom godine nije uspjelo, pa su ovi rashodi prvo smanjivani na 169,35 milijuna, pa rebalansirani na 124,33 milijuna – da bi kraj 2019. dočekali s potrošnih 118,96 milijuna HRK. Pri tome u oči upada ozbiljan podbačaj planirane izgradnje novih objekata, dok je navodno bolje od planova išlo obnavljane starih objekata te priprema radnih dokumentacija za neke buduće građevinarske poduhvate.

Preostalih 5 stavki u ovom segmentu je tijekom 2019. godine padalo, kako prema modernizacijski lošoj 2018. tako i prema optimističnim planovima iz prve dvije trećine 2019. godine. Najbolje je tu još prošla stavka "Opskrba materijalnim sredstvima (A545049)", koja je tijekom 2019. pala za samo 11,37 posto (od 399,74 milijuna – umjesto rasta na 408,445 milijuna ona je do kraja 2019. stala na potrošenih 354,31 milijun kuna) i gdje se pribavljalo UbS, gorivo, odore (radikalno više od planova) i sportsku odjeću. Od toga sve dalje je sve lošije. Stavka "NATO integrirani sustav PZO (K545046)" je od potrošenih 7,051 milijuna kuna u 2018. trebala rasti na 16,46 milijuna u 2019. godini, ali je na kraju završila smanjena za 33,51 posto (na 4,69 milijuna, što je podbačaj od 71,52 posto od prvotnih planova za lanjsku godinu). Novci su tu potrošeni na izgradnju objekta za prihvat sustava ASBE, rekonstrukciju postojećeg objekta za potporu sustavu ASBE, na nabavu komunikacijske opreme te na usluge potpore od NCIA (NATO Communications and Information Agency) u provedbi projekta uvezivanje hrvatskog sustava za nadzor i zaštitu zračnog prostora u NATO integrirani sustav protuzračne obrane (NATINADS) i NATO integrirani zrakoplovni sustav zapovijedanja i nadzora (Air Command & Control System Software-based Element – ASBE). Na stavku "Opremanje dalekometnim topničkim sustavom (K545074)" je u 2018. bilo potrošeno 78,79 milijuna kuna, i kako se taj projekt primiče kraju – tu se do kraja godine očekivalo utrošiti 19 milijuna u 2019. godini, da bi na kraju ipak bilo potrošeno tek 14,36 milijuna (podbačaj od 24,42 posto prema prvotnim planovima za 2019. godinu). Pa ipak, samohodne haubice PzH2000 su u hrvatskoj službi imale problema za koje nije jasno jesu li ovim investicijama i stvarno bili otklonjeni,

Stavka "Obalni ophodni brod (K545044) je u 2018. godini koštala 3.895.247,55 kuna i proizvela prototip prvog iz planirane klase brodova. No, kako u 2019. na kraju nije bilo planiranog nastavka gradnje ostatka klase, do pred kraj godine planiranih 70,4 milijuna kuna ostalo je nepotrošeno – te je ovdje do kraja 2019. zapravo utrošeno tek 18.917 kuna (što je podbačaj od 99,97 posto prema planovima s početka godine). No, i ovo je još i dobro u usporedbi s bolnom točkom

hrvatske vojne modernizacije – stavkom "Opremanje višenamjenskim borbenim avionom (K545045)". Za nju se do kraja 2018. držalo rezerviranih 350 milijuna kuna, koji nisu potrošeni. Onda se do pred kraj 2019. uporno na stavci držalo iznos od 360 milijuna za sad već jasno nepostojeću kupovinu, da bi to bilo uklonjeno s računa tek u rebalansu državnoga proračuna 31. listopada 2019 – no ne svođenjem stavke na 0,00 kuna (što bi izgledalo loše u računu) već kompletnim uklanjanjem te stavke iz dokumenta "Nacrt prijedloga godišnjeg izvještaja o izvršenju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2019. godinu i Prijedlog izvještaja o primjeni fiskalnih pravila za 2019. godinu", kako pred Vladom, tako i iz njegove kasnije varijante zaprimljene na postupanje u Hrvatskome saboru. Pri tome je ostalo kompletno nejasno od kuda su zapravo na kraju plaćeni pojedini troškovi propalog posla javne nabave borbenih aviona iz Izraela, za koje se prvo pričalo kako ne postoje – da bi onda ipak postupno barem rubno isplivali početkom 2019. godine.

Zaključak

Ukupno gledano, obrambene financije u 2019. godini, kako su prikazane u Godišnjem izvještaju o izvršenju državnog proračuna RH, nisu ni izbliza tako loše kao godinu ranije. Zato ovo izvješće iz državnih krugova i nisu tako direktno skrivali kao ono za 2018. godinu – iako je i **ovaj dokument kroz zanimljivo tempiranje njegove objave zapravo završio van fokusa većine promatrača**.

No, usprkos boljim ukupnim rezultatima na godišnjoj razini, kroz zadnju punu godinu ministarskog mandata Damira Krstičevića ipak dominira spoznaja kako su **poslovi skoro svekolike vojne modernizacije u Republici Hrvatskoj lani zapravo zaglavili, dok su kadrovski troškovi nastavili s rastom** – što odgovara našim zapažanjima iz veljače 2019. godine i ujedno je duboko suprotno zahtjevima koje NATO savez postavlja pred svoje države članice.

Pri tome, **problemi modernizacije nisu bili ograničeni samo na propast planirane nabave borbenih aviona za HRZ iz siječnja 2019. godine** – budući je podbačaj i nakon ulaska RH u ishitrenu kupovinu američkih helikoptera (u toj godini vrijednu 262.274.114,02 kuna) još uvijek iznosio 472.185.774,78 kuna (razlika između prvotnih planova za 2019. i konačnog izvršenja). Kako je za drugu ratu otplate borbenih aviona u 2019. izrijekom bilo planirano 360 milijuna kuna, i mimo toga je 2019. očigledno postojala **dodatna "modernizacijska rupa" od 374.459.888,78 kuna**, koja je do pred kraj godine barem dijelom završila pokrpana interventnim dokupom dva helikoptera UH-60M uz već dobivanje takve 2 letjelice iz američke donacije. Pri tome, ovaj nagli modernizacijski trošak nije 2019. završio ni izdvojen u zasebnu proračunsku stavku, iako je očigledno riječ o jednom od strateških projekata za HRZ, ali i OS RH te MORH u cjelini.

Uz to, ponešto žalosno djeluje činjenica kako se ni u 2019. nije uspjelo stati na kraj troškovima sudskih postupaka i ovrha, koje se često jako podcjenjuje i onda kroz godinu nanovo vraća u očekivane okvire, kao i dodatna činjenica da temeljna informatizacija obrambenog sustava ide teško i sporo – čak i kad se njeni elementi podvedu pod krilo perjanica javne hvale, kakvima su zadnjih godina postale teme "cyber-obrana" i "cyber-ratovanje".

https://obris.org/hrvatska/obrana-u-zanemarenom-izvrsenju-drzavnog-proracuna-za-2019/

Đuro Vidmarović, predsjednik DHK, književnik i diplomat: Moj novi roman naslovljen je „Moji pandemijski snovi“

36. Ana Fabijanović

Novinarski projekt:
Visoke institucije u i poslije vremena korone i potresa - važnost i značenje kroz povijest te projekcija budućnosti (osvrti, razgovori, teme, prijedlozi, tematska razrada...)

Elektronička publikacija:
News portal HIA

Broj objavljenih članaka: 11

Datum objave izabranog članka:
21. kolovoza 2020.

Mnogo toga će čitatelj s nama saznati o gospodinu Vidmaroviću – i vezano uz Društvo hrvatskih književnika, uz pandemiju COVID-19 i potres u Zagrebu, uz diplomaciju i o hrvatskim književnicima i njihovoj sudbini i još mnogo toga. No, dajmo riječ našem sugovorniku:
- Poštovani gospodine Vidmaroviću, kako je biti na čelu Društva hrvatskih književnika (DHK), jedne od najvažnijih kulturnih institucija u Hrvata čija je tradicija i duga i vrlo značajna. Jer, što je važnije od dobre knjige, što je vrednije od talentiranog književnika, što je djelotvornije od pravoga časopisa i pravih događanja, tj. predstavljanja knjiga i književnih uradaka? Zadovoljni ste svojim mandatom?

- Poštovana kolegice Fabijanović, postavili ste pravo teško i vrlo kompleksno pitanje. U njemu je i dio moga odgovora. Iznimna je čast biti na čelu Društva hrvatskih književnika. Vrlo mi je žao što nisam mogao predsjedati svečanim skupom na kojem smo trebali obilježiti 120. obljetnicu kontinuiranog rada našega Društva. Doista, naš narod može biti ponosan na činjenicu da već 120 godina postoji književnička udruga koja se skrbi ne samo o bogatoj lijepoj književnosti već kroz književnu riječ čuva i narodnosnu samobitnost. Sve do demokratskih promjena 1990. godine DHK je djelovalo u narodu koji nije imao svoj državni suverenitet. Bez te činjenice ne smijemo sagledavati njegov rad, ali i cjelokupno književno stvaralaštvo. Tijekom 120 godina postojanja DHK promijenilo se više državnih zajednica ali i ideologija, od kojih su neke bile i zlokobne, neke su bile otvoreno protuhrvatske, a neke etnocentrične, ali sve su bile sklone manipulirati s književnicima.

U takvim uvjetima hrvatski su književnici morali pronaći prostor za svoju literarnu slobodu ali i za ugrađivanje svoga djela u narodnu kulturnu baštinu i hrvatsku narodnu samobitnost. Mnogi su pri tome stradali na ovaj ili onaj način, pa čak i gubili živote, mnogi su popuštali pa i pokleknuli pred mrkvom i batinom pojedinih političkih moćnika. Ali kralježnica našeg društva, njegova osnovna svrha i smisao postojanja nikada nisu derogirani i slomljeni. Ono je uvijek dijelilo sudbinu svoga naroda, njegove uspone i padove, njegove svijetle i tamne povijesne epizode. Moj mandat je trajao od 2017., a završit će u rujnu 2020. Kroz to vrijeme u Društvu su se zbivale određene turbulencije od kojih navodim samo dvije: prvo, morali smo regulirati naš pravni status u palači Kolmar koja je vraćena vlasnicima, a oni su zahtijevali našu dislokaciju. Zahvaljujući strpljenju ministra državne imovine Gorana Marića nakon dužeg pregovaranja postignut je zadovoljavajući status i mi smo do daljnjega ostali na našoj sadašnjoj adresi. Drugo, 22. ožujka 2020. zadesio nas je strašan potres koji je ruinirao palaču Kolmar i sve naše radne prostorije tako da smo morali iseliti. Zahvaljujući činjenici što smo ranije u policu osiguranja unijeli i slučaj potresa, osigurali smo stanovita sredstva s kojima smo započeli obnovu. Bili smo svi šokirani nakon što smo vidjeli u kakvom se stanju nalaze naše prostorije. Nadamo se kako će do polovice rujna obnova biti dovršena. Treće, unatoč potresu morali smo osigurati kontinuitet rada našega Društva. U tome smo uspjeli. Časopisi su redovito izašli, predviđene knjige su objavljene a neke manifestacije prenijeli smo u digitalno područje koristeći se tzv. online tehnikom. S Ministarstvom kulture riješili smo problem kolega koji imaju status slobodnih umjetnika, a koji su zbog epidemije i potresa ostali bez mogućnosti zarađivanja za život.

DHK i potres

- Kad će prema Vašem mišljenju biti popravljene sve štete nanijete potresom na adresi u samom srcu Zagreba, na Trgu bana Jelačića? Ipak DHK mora biti pri vrhu onih ustanova koje valja što hitnije urediti na pravi način, pa da opet okupljaju kulturnu „kremu“ – jer to je činjenica.

- Hvala na ovom pitanju kao i na konstataciji. Nadamo se kako će obnova naših prostorija na Trgu bana Jelačića 7 / 1 biti dovršena do kraja rujna 2020. Na vrijeme smo od osiguravajućeg društva dobili potrebna sredstva jer smo se osigurali i protiv potresa. Tu činjenicu su mnoge slične udruge zaboravile učiniti i danas imaju velikih problema odnosno moraju čekati Grad ili Državu da im obnovi prostorije. Mi smo uza sve brige, dobili odobrenje od konzervatora i građevinara, zatim raspisali natječaj i izabrali najboljeg ponuđača. Uz to, kolega Ivica Glogoški je građevinski stručnjak i naš član i stoga smo ga zadužili da bude nadzorni organ. DHK je prva nevladina udruga koja je započela vlastitim sredstvima obnavljati potresom oštećene radne prostorije.

- Kako je provedena u vrijeme korone (koja je doista velika ugroza) ideja s tradicionalnim „Susretima u DHK“ na mreži, koju je vodila agilna i nenadomjestiva Lada Žigo, također književnica?

- Epidemija a potom i potres prisilili su DHK na obustavu svih manifestacija koje bi ugrožavale zdravlje ljudi. Strogo smo se pridržavali naputaka Stožera civilne zaštite. Jedno vrijeme bila je onemogućena i komunikacija s naših Ograncima zbog zabrane kretanja izvan mjesta stanovanja. Stoga smo iskoristili prednosti interneta i online tehnologije. S Ministarstvom kulture održavali smo komunikaciju po sredstvom interneta i online tehnologije. Gospođa Lada Žigo – Španić jer vrlo brzo iskoristila prednosti ove tehnologije i našu tradicionalnu književnu manifestaciju „Književni susret srijedom u DHK“ prebacila na online. To je primljeno od članstva vrlo dobro, a ujedno nije prekinut kontinuitet predstavljanja novih knjiga naših članova. Isto tako na našem portalu otvorena je mogućnost književne suradnje, a tajništvo je dobilo zadatak o svim problemima, susretima, natječajima i ostalome iscrpno obavještavati članstvo. Upravni odbor DHK bio je u stalnoj međusobnoj komunikaciji, a ja sam kao predsjednik koji se nalazio u samoizolaciji također koristio prednosti suvremene tehnike i komunicirao s kolegama preko interneta, telefonski, posredstvom Facebook stranice ali i Skypea. Zbog toga možemo kazati kako aktivnosti DHK najvećim dijelom nisu obustavljene unatoč velikim problemima koje su nam donijeli epidemija korona virusa i potres u Zagrebu.

Književni natječaji, susreti, okrugli stolovi u nedoba

- Imali ste niz manifestacija i predavanja i predstavljanja knjiga u svome mandatu (iako su neke manifestacije zbog „više sile“ pomaknute za neka bolja vremena) – koje možete izdvojiti? Na predizbornoj skupštini niste opet kandidirali za predsjednika DHK, je li to zato što ostavljate mladima da se prihvate toga važnoga posla ili je u pitanju nešto drugo?

- Od književnih manifestacija DHK na prvo bi mjesto stavio Zagrebačke književne razgovore koji imaju međunarodni karakter i održavaju se svake godine u listopadu. Iza toga slijede naših književni natječaji, susreti i promocije i okrugli stolovi. Nisam se kandidirao za novi mandat zbog toga što osjećam stanovite zdravstvene tegobe. Ja sam, sada to otkrivam i javnosti, na početku mandata doživio srčani udar, a potom mi je i ugrađen i pacemaker, što me prisiljava na oprez. Istina, nisam o tome mnogo vodio računa, ali moj kardiolog smatra kako ovakvo ponašanje nije racionalno.

Drugo, nakon što smo s Državom uredili naša imovinsko – pravne odnose i osigurali siguran smještaj na postojećoj adresi, uspostavili normalnu komunikaciju s Ministarstvom kulture RH, a Ogranci sa svojim lokalnim političkim zajednicama, osjećam se sigurnim da Društvo može normalno nastaviti s radom. Nakon što dovršimo obnovu potresom oštećenih prostorija moći ću to kazati sa sigurnošću. Mislim kako ni jedan predsjednik DHK prije mene nije bio suočen s ovakvo dramatičnim problemima u svome mandatu. Prije dvije godine prijetila je opasnost našeg izbacivanja s postojeće adrese, a ove godine to je učinio potres. No, hvala Bogu ove smo teškoće uspješno prevladali i ja ću napustiti svoju dužnost, kako se u žargonu kaže uzdignuta čela.

- Imate veliko i značajno iskustvo veleposlanika, posebno u Mađarskoj, bili ste i zastupnik u Hrvatskome saboru, napisali ste niz knjiga, preveli neke? Što je vama osobno ostalo posebno u sjećanju i čemu ste se najviše veselili i poslovno i privatno?

- Vrlo složeno pitanje. Ja sam djelovao na nekoliko „razboja“ i sam sebe ponekad vidim u obliku starinskog ormara ladičara u kojem su sve ladice ispunjene sadržajima, manje ili veće važnosti. Imao sam sreću biti sudionikom i sukreatorom velikih povijesnih događaja u mome narodu. Godine 1990. postao sam zastupnik u prvom sazivu Sabora tada Socijalističke Republike Hrvatske, koji je postao i naša Konstituanta. Bio sam i član povjerenstva za izradu povijesnog dokumenta o prekidu državno pravnih sveza Republike Hrvatske sa SFRJ 8. listopada 1991. godine. Hrvatski Sabor delegirao me je 1990. kao jednoga od dvanaest predstavnika RH u Gornjem domu tadašnje Skupštine SFRJ koji se zvao – to vjerojatno većina naših građana već i ne pamti – Vijeće Republika i Pokrajina SFRJ. Ondje sam, na parlamentarnoj razini sudjelovao u procesu razdruživanja, što je također jedno veliko povijesno iskustvo. Tijekom Domovinskog rata kao zastupnik aktivno sam djelovao i na terenu, u svojoj izbornoj jedinici koja je obuhvaćala Moslavinu i južni dio zapadne Slavonije. I to je veliko povijesno iskustvo. Godine 1994. predsjednik dr. Franjo Tuđman zamolio me prihvatiti diplomatsku dužnost: najprije sam bio predviđen za Generalnog konzula RH u mađarskome gradu Pečuhu, a zatim sam imenovan izvanrednim i opunomoćenim veleposlanikom RH u Ukrajini. O tome sam napisao nekoliko knjiga. Treća „ladica“ sadrži moj književni rad koji se sastoji od pjesama, književnih prikaza i eseja, prijevoda književnih djela i uređivanja i književnih djela. Posebno sam ponosan na antologiju suvremene židovske poezije koju sam u suradnji s ukrajinskom kolegicom Jelenom Zaričnaj objavio 2004. pod naslovom „55 suvremenih židovskih pjesnika“. Ponosan sam i na sve svoje knjige u kojima sam obrađivao književnost i kulturnu baštinu autohtonih hrvatskih manjina u europskim zemljama ali i Hrvata u etničkome raspuću. Konačno posljednju „ladicu“ čini i moj učiteljski rad. Bio sam 20 godina profesor na srednjim školama u Zagrebu, Kninu i Varaždinu. Mislim, kako sam najdublji trag ostavio na Građevinskom školskom centru u Zagrebu. Ondje je iza mene ostalo 20 naraštaja učenika.

Monografije, eseji, kritike...

- Namjeravate li to i dalje raditi – mislim na pisanje? Navedite koji su naslovi vama najdraži te što je trenutno na vašem stolu, tj. u vašem računalu - čime ste zaokupljeni, koje vas teme privlače, koji suradnici, nakladnici?

- Već sam naveo djela na koja sam posebno ponosan. K tome bi još dodao i dvije monografije koje smatram važnim prilozima suvremenoj hrvatskoj književnosti. Prva se tiče gradišćansko hrvatskog pisca Jurice Čenara, a druga pokojnoga hrvatskoga pjesnika iz Mađarske Josipa Gujaša – Đuretina. Trenutno radim nekoliko knjiga, a neke eseje i vrjednije književne prikaze i kritike kanim ukoričiti u knjigu. Ove godine imao sam sreću što su mi objavljene četiri knjige. To su „Sjećanja i zaboravi – prilog povijesti i kulturi bokokotorskih Hrvata", „Mene su ljepote ostavile" - monografija o Josipu Gujašu – Đuretinu, „Kijevski dnevnici 2014. i 2015." i „Oživljena Moslavina". U pripremi odnosno u radu je roman memoarsko – literarnog karaktera „Moji pandemijski snovi". Pripremam objaviti zbirku eseja „Kako su rušili sarmatskog orla", zatim knjigu putopisa o Svetoj Zemlji, a gotova je i knjiga mojih sabranih tekstova o dva zavičaja – novskome dijelu zapadne Slavonije i Lonjskome polju, pod naslovom „Moji zavičaji". Ako bude zdravlja, želio bih još objaviti antologiju književnika, pripadnika hrvatskih autohtonih manjina, te antologiju suvremene židovske poezije koja bi obuhvaćala do 100 pjesnika, nešto poput Čolakovićeve „Zlatne knjige mađarske poezije". No, narod ima poslovicu: Čovjek snuje, a Bog određuje.

- Često vas možemo slušati i gledati kao voditelja razgovora na Laudato TV – mladoj ali uspješnoj televiziji koja nudi vjerske, katoličke teme. Što mislite o toj mogućnosti da se glas vjernika i kršćana više čuje u našoj domovini? Ujedno, riječ je o novom modernom mediju, pa i to daje nove mogućnosti izričaja, zar ne?

- Laudato TV je doista malo čudo u našem medijskom prostoru. Nastala je velikim zalaganjem i požrtvovnošću slikarice Ksenije Abramović. U početku je pokrivala područje Zagrebačke biskupije. Međutim, koristeći prednosti interneta i elektronike, a zbog zanimljivosti i korisnosti emisija koje su prikazivane, TV Laudato je proširila krug svojih gledatelja čak preko oceana. Ne ulazim u pitanje zbog čega ova mlada kršćanska televizija još nije dobila nacionalnu frekvenciju što znači odgovarajuću podršku ne samo od države već i HBK. Ja osobno, potpuno besplatno, kao moj vlastiti zavjet nakon uspješne intervencije na srcu, vodim i uređujem emisiju „Susret u Riječi". Nisam bio uvjetovan nikakvim okvirima. Stoga emisija nema strogo konfesionalni ili propedeutički karakter. Njena je želja predstaviti hrvatskoj javnosti, a time i ubaštiniti živu riječ izgovorenu pred kamerama velikih i najvećih hrvatskih književnika. Ako se prisjetimo kako o velikome Tinu Ujeviću imamo samo jednu minutu snimljenog filmskog materijala shvatit ćemo važnost ove emisije. Nažalost, činjenica je kako mnogi od hrvatskih književnika koji pišu u duhu kršćanskoga nadahnuća ne bi nikada dobili mogućnost predstavljanja na državnim i velikim televizijama. Ondje još uvijek prema ovakvoj vrsti književnog stvaralaštva postoji religiozna i politička distanca. Prisjetimo se ponovno kako su nam neki velikani umrli a da ih nismo uspjeli snimiti. Npr. Zlatko Tomičić je jedan od takvih, da ne nabrajam dalje. Moja emisija nije kako rekoh konfesionalno uvjetovana, već je uvjetovana estetskim vrijednostima i moralnim aksiomima kao što su dobrota, ljubav, poštenje, domoljublje, krepost itd. U tom smislu u emisiji su gostovali i autori koji pripadaju nekršćanskim konfesijama, ali i oni koji su tzv. agnostici odnosno ateisti. Kada bismo sada nakon skoro tri godine sve te emisije stavili na „hrpu" dobili bismo vrlo vjeran prikaz suvremene hrvatske književnosti koja je nezamisliva bez etičkih koordinata kršćanskoga nadahnuća.

DHK u budućnosti

- DHK i njegova budućnost - kako je vidite, zamišljate? Što biste savjetovali svome nasljedniku,a koga bi od prethodnika posebno istaknuli?

- DHK vidim i dalje kao stožernu što znači nezamjenjivu udrugu hrvatskih književnika. Sve dok postoji hrvatski jezik i hrvatska nacionalna svijest postojat će i DHK. Teško mi je odabrati bilo kojega od svojih prethodnika jer su djelovali u različitim političkim i društvenim konstelacijama. No, opredijelio bih se za prvoga svoga prethodnika Ivana Viteza Trnskoga, zatim za Mariju Peakić Mikuljan, Juru Kaštelana i Nedjeljka Fabria. Objašnjavanje zašto to činim nadilazi dosege ovoga intervjua. Ako smijem bilo što savjetovati svome nasljedniku bilo bi to sljedeće: djelovati integrativno, okupljati članove, boriti se za bolji socijalni položaj članstva, umiješno ali odlučno pregovarati s Ministarstvom kulture i Gradskim poglavarstvom kako bi hrvatskih

književnik dobio u socijalnom smislu status koji zaslužuje, riješiti problem estetski vrijedne knjige kako se ne bi tretirala kao obična roba, upozoravati političare odnosno njihove stranke na štetnost manipuliranja književnicima i književnim djelima, energično se založiti za promjenu književnog kanona jer on ne odražava istinske vrijednosti hrvatske književnosti, vršiti pritisak na Ministarstvo znanosti kako bi u udžbenike ušla doista vrijedna književna djela a ne djela autora koji su politički korektni, održavati i širiti veze s istorodnim književnim udrugama u inozemstvu, skrbiti o našim književnicima koji žive izvan Republike Hrvatske itd. Kao što vidite problema je vrlo mnogo, ali svi se mogu riješiti ako pokažemo mudrost, strpljivost, rodoljublje i domoljublje.

O portalu HIA

- Jeste li pogledali portal HIA za koji vodimo razgovor – je li to način da se s pravim temama, ozbiljnima i utemeljenima, prodre do tzv. pravih čitatelja, koji nisu željni samo skandala, komentara koji nisu zasnovani na činjenicama, površnih osoba i pogleda na život? Toga ima previše, zar ne? Što mislite o medijima koji su danas nezaobilazni (ne samo u papirnatom obliku), treba li nam u Hrvatskoj bolja kontrola, s time da se ne ugrožava sloboda govora, tj pisanja i mišljenja/stavova, nego samo njeguje odgovornost svake osobe koja je dio medijske scene u Hrvatskoj?

- U Vašem pitanju nalaze se i sadržaj moga odgovora. Ovo je tema za jedan veliki okrugli stol. Ukratko u našim tzv. medijima, s aspekta hrvatske književnosti nemam visoko mišljenje. Još uvijek ovdje vlada komunistički ili manihejski princip, tko nije s nama protiv nas je. Najbolji primjer je tretman književnika kršćanskog nadahnuća. Osim toga u našim medijima više prostora dobivaju kolege koji su se stavili u funkciju dnevne politike, stranaka ili ideologije, vrlo često neojugoslavenske i titoističke. Njima se pruža mogućnost utjecanja na književno stvaralaštvo poglavito mladih, oni u tom duhu pišu knjige, antologije i udžbenike. Tako stvara se virtualna odnosno lažna slika o hrvatskim književnicima odnosno hrvatskoj književnosti. Ovdje nije riječ o tome je li neko djelo u socijalnom smislu lijevo ili desno već je riječ o tome je li umjetnički vrijedno ili nije. Pogubno je kada se zbog političkog oportuniteta i ideološke pristranosti kao umjetnički vrijedna djela nameću ona koja to nisu, a stvarno umjetnički vrijedna djela se zabacuju ili prešućuju. Ova ružna i vrlo štetna praksa još uvijek je vrlo živahna u našim medijima. O slobodama lijepo ste se izrazili i nema tome što dodati osim da estetika je jedno a politička sloboda drugo, privatno opredjeljenje, političko, ideološko, vjersko ili spolno nekog autora je jedno, a estetska vrijednost njegovog djela je drugo. Ako se to miješa onda ide na štetu književnosti i s tom praksom bi se trebalo prestati. Da budem konkretan, pa iako se i zamjerio: Krležu treba „odlijepiti“ od Josipa Broza, Milu Budaka od Ante Pavelića, Đuru Vilovića od đenerala Draže Mihajlovića, a Ivu Andrića od Milana Stojadinovića.

- Možemo li kao država uspostaviti bolje odnose s drugim državama, možemo li i naše iseljeništvo bolje animirati da nam pomogne u ovim teškim vremenima jer korona u cijelom svijetu, a potres u Zagrebu) doista su veliki izazovi? Možete li i vi osobno pomoći da izvana dođe pomoć za takve neke ugroze, ali i za bolji život u našoj lijepoj i dragoj domovini?

- Vaše pitanje ima političku dimenziju, a na njega bi mogao kompetentnije odgovoriti ministar vanjskih poslova ili predsjednik Vlade RH. Ja ću odgovoriti isključivo kao predsjednik DHK. Naši književnici izvan RH pomažu i mogu mnogo više pomoći u predstavljanju kulture naše države u svijetu. Kao ugledni ljudi mogu pomoći i u ovoj kriznoj situaciji. Oni to i čine. Napominjem, u državi Čile književnici našeg podrijetla vrlo ugledni i utjecajni ljudi i u sferi političkog života. Nažalost, kapaciteti naše dijaspore ne koriste se kako bi mogli jer postoje ostaci komunističkog manihejstva po kome su to ljudi koje tretiramo kao politički emigraciju ili još strože kao „ustašku emigraciju.“ Moramo shvatiti kako je hrvatski kulturni prostor širi od državnih granica RH i obuhvaća sve zemlje u kojima žive naši sunarodnjaci i njeguju hrvatski jezik, to znači da hrvatski književni prostor ima dva plućna krila: domovinsko i izvandomovinsko. Moramo disati s oba plućna krila.

https://www.hia.com.hr/izdvojeno/intervjui/item/16667-duro-vidmarovic-predsjednik-dhk-knjizevnik-i-diplomat-moj-novi-roman-naslovljen-je-moji-pandemijski-snovi

STARTUPI I POSLOVANJE

Lekcije 10 godina tehnološke scene su jasne: B2B i profitabilnost prvo, a investicija tek kasnije!

Silicijska dolina je hrvatsku tehnološku scenu učila da bez investicija neće nigdje stići. Deset godina kasnije; Infobip, Nanobit, Infinum i mnogi drugi dokaz su da postoji drugačiji način.

"Je li to… to?", pitam se već danima pokušavajući napisati prvi članak nastavno na niz postignuća hrvatskih tehnoloških tvrtki poput Infobipove investicije od 200 milijuna dolara i najavljenog izlaska na burzu, Infinumovog partnerstva s Porscheom i Nanobitovog *exita* vrijednog 150 milijuna dolara.

Uspjeh 'preko noći' i bez puno kapitala

Netokracija je bila prvi medij koji konzistentno, od 2009., prati hrvatsku startup scenu, ali čak je i meni bilo fascinantno vidjeti koliko smo daleko kao zajednica došli od tih teških i naivnih vremena.

Prije 10 godina "startup" nije apsolutno ništa značio široj hrvatskoj javnosti, a tehnološke tvrtke su se pojmom zapravo upoznale zahvaljujući projektima poput **Web.starta**, prve startup konferenciju u regiji koja se u Zagrebu održala 2007. godine, koju je pokrenuo Berislav Lopac.

Prije 10 godina u Zagrebu se održao i Mini Seedcamp Zagreb, događaj koji je po prvi put okupio neke od **najaktivnijih aktera hrvatske startup scene**. Na

37. Ivan Brezak Brkan

Novinarski projekt:
Startupi u Hrvatskoj: Razvoj tehnološkog poduzetništva

Elektronička publikacija: Netokracija

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka: 24. rujna 2020.

njemu su nastupili hrvatski startupi SalePod (današnji Repsly) te GISCloud koji je nastavno od Seedcamp osigurao inicijalnu seed investiciju od 50 tisuća eura. Prije 10 godina – i godinama kasnije – **investicija od "samo" 50 tisuća eura je bila vijest**. Dapače, bilo kakva investicija u bilo koji hrvatski startup je čudo. Silicijska dolina kao srce globalne tehnološke industrije je tada, kao i danas, učila ostatak svijeta kako razvijati poslovnu stranu startupa.

U Hrvatskoj, Srbiji, Rumunjskoj i širom istočne Europe smo znali – jer su nam tako govorili i puno iskusniji od nas – da imamo odlične inženjere, ali da o poslovanju baš i ne znamo previše. Godine pa i desetljeća *outsourcinga* prema zapadnjačkim – mahom američkim klijentima – od nas je stvorila izvođače tehničkih specifikacija, ne razvijatelje novih poslovnih modela.

Silicijski model rasta kao uzor koji zapravo nismo slijedili

Bilo da se radilo o B2C ili B2B tvrtkama, praksa tvrtki od Twillija (Infobipov najveći konkurent) i Facebooka navodila je da **ako tehnološke tvrtke žele brzo rasti, trebaju kapital kojim će prvo postići veličinu – a potom profitabilnost**.

Reid Hoffman, suosnivač Linkedina, je čak definirao pojam koji opisuje prioritiziranje brzine pred učinkovitošću i profitabilnošću: Blitzscaling. Skaliranje brzinom "blitzkriega".

Nije da u Hrvatskoj nije bilo investicija. Repsly je u 2010. osigurao 800 tisuća kuna investicije od članova CRANE-a, među njima Saše Cvetojevića. Istovremeno je tražilica za nekretnine GoHome, među čijim osnivačima je bio i Hrvoje Bujas iz Glasa poduzetnika, osigurala dodatnih 2 milijuna kapitala za širenje na ostatak srednje i istočne Europe. Krajem godine RSG Capital je uložio više od milijun dolara u Fiveovu platformu Shoutem.

Ali sve je to bilo "sitno" u odnosu na rast na drugim, naprednijim tržištima.

U Hrvatskoj smo godinama imali samo RSG Capital osnivača SC Ventures Capitala u Sloveniji (koji je investirao u Degordian i Shoutem)… i bugarske akceleracijske fondove koji su kapital osigurali prvenstveno iz fondova Europske unije odakle će ga kasnije osigurati kako South Central Ventures tako i Fil Rouge Capital. Za razliku od američkih fondova koji su im bili uzor, **regionalni investitori iz fondova rizničkog kapitala nisu bili baš skloni riziku pa ni u *seed* fazi**. Više puta sam tako čuo od danas uspješnih osnivača tehnoloških tvrtki da su im projekti prerizični za lokalne i regionalne investitore, bilo da se radilo o njima nepoznatom tržištu (gaming) ili čak prevelikim ambicijama (električni automobili).

Regionalni investitori preferirali su B2B rješenja koja su imala jasan i kratak put do profitabilnosti, što im s jedne strane ne možete ni zamjeriti. Godinama nije bilo dokaza da hrvatski osnivači mogu realizirati zaista rizične projekte, a investitori su – poput osnivača – bili neiskusni.

Postojale su iznimke poput Bellabeata Sandro Mur i Urška Sršen koji je ušao u legendarni YCombinator i potom osigurao niz dodatnih investicija ili Farmerona Matije Kopića koji je prošao 500 Startups (op. au – čini se da sam i ja nekad pisao da je netko "dobio" investiciju… *Sigh*).

Između 2015. i 2018. činilo se kako smo sve bliže modelu Silicijske doline – startupi s potencijalom će prolaziti iskusne akceleratore i skalirati dalje…

Ni iz Hrvatske, ni iz Silicijske doline

…ali nismo postali mala Silicijska dolina, jer – budimo iskreni – to je model rasta i poslovanja koji prodaju prvenstveno investitori iz Silicijske doline kako bi u osnivače ugradili svoj **način razmišljanja**. Tako jednostavnije *sourcaju* tvrtke koje su spremne riskirati sve kako bi postale globalne i zaradile dodatni kapital, prvenstveno svojim osnivačima i njihovim LP-ovima.

Hrvatski osnivači su, ako detaljno pogledamo posljednjih 10 godina, **našli svoj put**. Mnogi su *mainstream* komentatori izrazili kako se **hrvatske tehnološke tvrtke poput Nanobita svojim rastom i poslovanjem drastično razlikuju od** prijašnjih hrvatskih poduzetnika, kao što piše Velimir Šonje:

Ovaj kratak opis služi u svrhu isticanja rezultata nove generacije (i Sumina i Vučinić rođeni su 80-ih, kao uostalom i Rimac). Ta generacija, kao što pokazuje transakcija Nanobit, strelovito raste na listama bogatstva, i to bez privatizacijskih prikrpa i s vrijednostima koje su 100% verificirane na globalnom tržištu, a ne u mračnim hodnicima državnih kabineta koji se nisu mnogo promijenili od vremena državnih komiteta.

Unatoč tome, **oni koji ne poznaju tehnološku industriju griješe kad povlače jasnu paralelu za tipičnim B2C tvrtkama Silicijske doline**, poput Googlea ili Facebooka. To me podsjeća na situaciju gdje su u doba pokretanja Farmerona ga opisivali kao "Facebook za krave".

Financijski model uspješnih hrvatskih tehnoloških tvrtki od 2010. do 2020.

Dapače, **Infobip, Nanobit, Rimac Automobili i drugi su drugačiji i od "tipičnih" tvrtki Silicijske doline** svojim pristupom i lekcijama koje od njih možemo naučiti. Postojat će iznimke, ali hrvatske tehnološke tvrtke koje uspješno rastu bilo da se radi o agencijama ili tvrtkama koje razvijaju vlastiti proizvod usmjerene su na:

1. Profitabilnost prije rasta

Uopće ne fokusiraju 'blitzscaling' već preferiraju za hrvatsko gospodarstvo brz, ali za pojmove Silicijske doline **konzervativan i postepen rast** s naglaskom na profitabilnost i ulaganje vlastitog kapitala za daljnji razvoj poslovanja. Nisu skloni riziku i po tome su bliži mnogim hrvatskim poduzetnicima.

2. Kapital traže kao ulje na vatru, ne iskru za ideju

Većina danas uspješnih hrvatskih tehnoloških tvrtki nije prošla akcelerator ni u Hrvatskoj ni u svijetu, već su učili kroz praksu i od svojih kolega. Kapital poput PhotoMatha ili Agrivija za daljnji rast traže tek u fazi kad je proizvod već očito na dobrom putu, a rizik manji.

Investicije su zbog toga puno veće, a investitori specijalizirani ulagači poput First Beverage Grupe koja je uložila u Repsly ili Porschea, Hyundaija i Kije koji su investirali u Rimac Automobile. A Nanobit je primjer niše u industriji (*casual gaming*) u kojoj je trend rasta bio takav da im kapital nikad nije ni trebao.

3. Ne *pitchaju* na startup natječajima i žele pametni kapital

U početku tehnološke scene *pitchanje* se činilo kao logičan dio procesa, tako da je i Mate Rimac pitchao na Geeks on a Plane 2015.

***Pitchanje* investitora na natjecanjima hrvatskim osnivačima više ne pada na pamet**, kad su spremni za kapital, istražit će moguće opcije i naći pametni kapital (iskusni investitori koji im mogu pomoći u poslovanju), tako da će izbjegavati anđele investitore i fondove rizičnog kapitala koji nemaju iskustva s tehnološkim tvrtkama.

Ivan Klarić iz Score Alarma je primjerice jedan od prvih zaista aktivnih poslovnih anđela (TalentLyft, Good Game…) koji je već razvio uspješnu tehnološku tvrtku i može osim kapitala ponuditi iskustvo u razvoju proizvoda.

4. Poslovni model im je B2B, jer ga je lakše financirati

Od Lemaxa preko Infobipa do Rentlija, B2B odnosno poslovanje što s manjim što s većim tvrtkama, poslovni je model tehnoloških tvrtki s proizvodima, ali i … – agencija…

Jedan od razloga tome je što je lakše od početka financirati B2B tvrtku bez kapitala, jer **tvrtkama možete odmah naplatiti**. Rimac Automobili su po svom poslovnom modelu (razvoj tehnologije za druge tvrtke) puno bliži hrvatskim tehnološkim tvrtkama nego Tesli. Rijetke B2C tehnološke tvrtke u Hrvatskoj su zapravo isto one koje mogu odmah naplatiti svojim korisnicima, poput Bellabeata i Circuitmessa, koji naplaćuju hardver.

5. Agencijski poslovni model je jednako pouzdan

Kao što je Neuralabov Krešo objasnio u svojoj kolumni, agencije imaju jasno mjesto u hrvatskom tehnološkom ekosustavu, a neke – poput Q Agency,

Fivea i Infinuma – iznenađujuće uspješno rastu i zadovoljavaju tržišnu potrebu za developerima.
Mnoge, poput Neuralaba, Inchooa, Seek and Hita i Flow and Forma, svoj uspjeh su našle u specijalizaciji za ecommerce, adtech ili proptech. Naravno, kao B2B tvrtke, ni agencije ne trebaju vanjski kapital osim kad poput Infinuma rade novu tvrtku.

6. Hrvatsko tržište koristit će im za testiranje i učenje zanata, ne kao izvor kapitala

Dok su neki prije deset godina pokušavali raditi digitalne proizvode za hrvatsko tržište, budući uspješni osnivači će od početka shvatiti da uz iznimke (turizam), **trebaju odmah probati ići na veća tržišta**. Damir Sabol, suosnivač Microblinka i Photomatha, je uostalom svoje poduzetničko znanje izgradio na stvaranju Iskona, a potom Računi.hr kao digitalnog servisa i to mu je pomoglo u razvoju vještina potrebnih za još veće, međunarodne projekte.

Iznimka će uz testiranje biti i ***employer branding*** tako da će agencije uzimati domaće projekte, a tvrtke s proizvodima donirati svoj proizvod (primjeri OptimoRoutea i Infobipa) kao način da se pokažu kao kvalitetni poslodavci i tvrtke koje vraćaju zajednici.

Postigni profitabilnost, nađi (pametni) kapital tek kad treba!

Kao što sam već spomenuo u članku o Infobipovom 14-godišnjem putu bez ikakve investicije, **hrvatske tehnološke tvrtke ne pokušavaju biti jednorozi Silicijske doline**. Bliže su "*bootstrapped, profitable and proud*" konceptu koji opisuje Jason Fried, suosnivač Basecampa, pionir SaaS poslovnog modela i jedan od najglasnijih kritičara investicijskog poslovnog modela Silicijske doline.

Budući osnivači tehnoloških tvrtki u Hrvatskoj trebali bi dobro razmisliti ako žele naučiti na lekcijama **Infobipa, Nanobita i Rimac Automobila**, ali u prošlih se 10 godina razvoj poslovanja kroz B2B model, preferiranje profitabilnosti nad skaliranjem i traženje pametnog kapitala u kasnijoj fazi pokazalo kao sigurnije ulaganje u nekadašnje startupe nego što bi mnogi fondovi riskirali 2010.-ih.

I da – ne vole da ih se zove startupima. Ne zato što to nisu nekad bili, već **zato što to implicira model Silicijske doline koji ih – nije – doveo do uspjeha**!

https://www.netokracija.com/financiranje-hrvatski-startupi-nanobit-infobip-rimac-170619

ZLOSTAVLJANJE ŽENA KAO STARI HRVATSKI OBIČAJ Imamo li snage i hrabrosti prekinuti ga? (1)

38. Slavica Trgovac Martan

Novinarski projekt: **ZLOSTAVLJANJE ŽENA KAO STARI HRVATSKI OBIČAJ Imamo li snage i hrabrosti prekinuti ga?**

Elektronička publikacija: Klikni.hr

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka: 6. kolovoza 2020

„Nije muž od žene, nego žena od muža, i nije stvoren muž od žene, nego žena radi muža. Mužu je glava Krist, a glava ženi muž…“ Tako je s oltara diljem ruralne Moslavine, malčice glasnije nego danas, zvonilo sredinom prošlog stoljeća. Siromašan i pobožan narod upijao je biblijske poruke koje su se tada samo malobrojni usudili dovoditi u pitanje. Većini su one bile smjernice za život i opravdanje za pojedina djela. Pa i nedjela.

U toj skromnoj seoskoj sredini znalo se gdje je ženi mjesto. Nije se smatralo primjerenim da se ona ističe, najbolje je bilo kad je šutke izvršavala naredbe koje su stizale od muževa, očeva, ponekad čak i sinova, rjeđe od starijih žena u obitelji. U slučaju neposluha, a često i bez takvog povoda, kažnjavana je, psihički i fizički. Potvrđuju to priče brojnih žena koje su same barem dio života provele u takvoj sredini. Među takvim svjedočanstvima je i ono Dragice T. (r. 1937.) koja ga je autorici ovoga teksta prije svoje smrti 2015. prenosila u više navrata. Riječ je o nekoliko priča o različitim ženama koje su živjele u njezinoj sredini, selima smještenima na sjeveroistoku Moslavine, otprilike na pola puta između Bjelovara i Garešnice.

Prva, vremenski najbliža priča odnosi se na Dragičinu blisku rođakinju Maru koja je preminula početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća, na početku svojih sedamdesetih godina. Iako to nikada nije dokazano, šuškalo se kako je njezina smrt posljedica premlaćivanja kojem je redovito bila podvrgavana. Od samog početka braka, fizički i psihički ju je

zlostavljao suprug, što je ona podnosila bez opiranja. Prema riječima Dragice T., na jednak način zlostavljanje su prihvaćale i druge žene u toj seoskoj sredini, vjerojatno sluteći kako bi pokušaj otpora mogao biti kontraproduktivan te rezultirati dodatnim batinama. Mnoge od njih s vremenom su naučile kako se tijekom prihvaćanja udaraca suzdržati od jauka i plača. Osim fizičkih napada, Mara je redovito bila podvrgnuta i verbalnom zlostavljanju, psovkama i prijetnjama, rijetko bi joj bio dozvoljen izlazak u društvo, nije imala pristup obiteljskim financijama, iako je sudjelovala u obavljanju svih poslova koji su donosili novac u kuću. Nije ju se pitalo za mišljenje prilikom donošenja važnih odluka, čak ni kada su se one odnosile na dvoje djece koje je rodila.

Druga priča koju je ispričala Dragica T. još je strašnija od prve. Samo nekoliko kilometara udaljena od Mare, u susjednom selu, u gotovo istovjetnim okolnostima živjela je njezina rođakinja po suprugu, Kata. Ona će, i prije nego što ozbiljnije upozna svog muža, doživjeti tešku traumu, u usporedbi s kojom će joj kasnija redovna batinanja vjerojatno biti daleko podnošljivija. Prije udaje živjela je u obitelji u kojoj se zlostavljanje podrazumijevalo, a udala se prije nego što je njezin suprug odslužio vojnu obvezu, što nije bio rijedak slučaj u to vrijeme, sredinom prve polovine 20. stoljeća. Prije nego što se otputio u vojsku, njezin muž imao je taman toliko vremena da joj napravi dijete i da joj šakama da do znanja da ni u novom domu ne treba računati na tretman bolji od onoga na koji je navikla u rodnoj kući. Da je trudna, Kata je shvatila kada je on već bio u vojsci pa ga je o tome obavijestila pismom. No, umjesto radosti, kojoj se vjerojatno nadala, s povratnim pismom stigli su samo bijes, mržnja i optužbe za prijevaru. Muž joj je pisao kako to dijete ne može biti njegovo te joj je poručio da ne želi da ga ono dočeka kad se vrati kući. Nije nigdje zapisano ni u usmenoj predaji zabilježeno je li Kata pokušala pobaciti, no možemo pretpostaviti da jest jer i u tom dijelu Moslavine u to su vrijeme postojali načini da se to učini bez velike pompe. No, sve ako i jest pokušala, pobačaj nije uspio, jer dijete se rodilo. Nigdje na papiru nije zabilježeno ni da je Kata proživljavala stravu i neopisiv strah od muževe reakcije nakon povratka iz vojske, no i to možemo pretpostaviti. Jer, teško da nešto drugo može objasniti njezin čin nakon rođenja djeteta, koji će sa stravom prepričavati nekoliko generacija nakon nje, uključujući i onu Dragice T., a onda i njezinih kćeri i unuka. Kako bi se spasila od muževa gnjeva i možda čak spasila vlastiti život, Kata je odlučila ubiti vlastito dijete. Postoji nekoliko verzija priče o tome kako je to učinila. No, na koncu je zapravo i sasvim nevažno je je li ga utopila u vodi ili petroleju. Ostaje tek strašna pretpostavka da je njezin strah, kakav su zacijelo osjećale i mnoge druge žene toga vremena, bio snažniji od majčinske ljubavi.

Treća priča Dragice T. seže u dalju prošlost, u dvadesete godine prošlog stoljeća. Iako joj nije osobno svjedočila, postoje pisani tragovi i drugi sugovornici koji potvrđuju njezinu istinitost. U toj su priči glavne junakinje Dragičina rođakinja Kata i njezina kćer Jaga. Nedugo nakon smrti supruga, Kata, udovica s troje djece, preudala se za muškarca iz istog sela. Novi suprug Franjo puno je pio te ju je ubrzo nakon vjenčanja počeo zlostavljati. Jednog dana, u žaru svađe, na nju je bacio sjekiru. U blizini je bila i Katina kćer Jaga. Vjerojatno želeći zaštiti majku, sjekiru koja je Katu promašila, Jaga je podigla s poda, bacila je nazad prema nasilniku te ga usmrtila. U tom trenutku počinje gotovo filmski zaplet za dvije žene koje su se, u vrijeme kad je to bilo gotovo nezamislivo, usprotivile obiteljskom nasilju. Kako bi spasila Jagu, Kata je krivnju za ubojstvo preuzela na sebe, nakon čega slijedi nevjerojatan rasplet te drame. Kako bi spasili nesretnu ženu, ljudi iz njezina sela pred službenim tijelima svjedoče kako ju je pokojni suprug godinama zlostavljao te ona ostaje na slobodi. I danas u podrumu Matičnog ureda u Garešnici stoji stara knjiga rođenih i umrlih iz obližnje župe kojoj je pripadao pokojni Franjo. U rubrici od 2. studenog 1928., uz njegovo ime stoji kratka bilješka – 'ubijen sjekirom'.

No, sahranom i upisom Franje u knjigu mrtvih, ne prestaje nesreća za žene iz Katine loze. Iako je bila obilježena jer se od sela nije dalo sakriti da je zapravo ona ubila očuha, Jaga uspijeva pronaći ženika, no njezin suprug umire nedugo nakon vjenčanja, a ona ostaje sama s malim djetetom. Kako bi prehranila sina, počinje nadničariti kod imućnijih seljaka koji je s vremenom počinju seksualno iskorištavati. Kako će autorici ovoga teksta kasnije ispričati Jagina nećakinja Marica Š., „to su svi znali". Nitko nije, barem

ne javno, osuđivao muškarce koji su to činili, čak niti njihove vlastite supruge.
U to se vrijeme svaki oblik nasilja nad ženama podrazumijevao. Nećakinja čedomorke Kate iz druge ovdje ispričane priče, Marija B., prisjetila se jedne prilike kad je osobno svjedočila zlostavljanju svoje strine, otprilike tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća.

- Bilo je to na nekom obiteljskom okupljanju, više nas je bilo za stolom, a ona je rekla nešto što nije bilo po volji mojem stricu, njezinom mužu. Nije ništa rekao, samo joj je glavom pokazao da izađe van. Odveo ju je u štagalj i ondje je počeo tući. U kuću smo čuli udarce i jauke – ispričala je Marica B. No, nitko se, kaže, nije pomaknuo sa mjesta, nikome nije bilo ni na kraj pameti da pomogne ženi. Uplitanje u takve bračne probleme, kaže Marica B., bilo je nezamislivo. Druge žene nisu se usudile reagirati iz straha da i same ne postanu žrtve, a muškarci su nasilje drugih doživljavali kao opravdanje za vlastito.

Od trenutaka u kojem su se dogodile potresne priče ovdje spomenutih dviju Kata i Mare, ali bez sumnje i slične priče mnogih drugih Kata i Mara toga vremena, morat će proći više desetljeća da bi se o zlostavljanju žena počelo govoriti javno. Kad se to konačno dogodi, i kad konačno progovore i same žrtve, spoznat ćemo da je mnogo toga, bez obzira na protek vremena, ostalo isto i da su priče s početka prošlog i ovog stoljeća zastrašujuće nalik jedna na drugu. No, već činjenica da govorimo, i o jednim i drugima, značajan je pomak i budi nadu da su promjene na bolje moguće.

https://www.klikni.hr/aktualno/2020/08/06/zlostavljanje-zena-kao-stari-hrvatski-obicaj-imamo-li-snage-i-hrabrosti-prekinuti-ga-1/

101 LICE EKSPLOATACIJE U STUDENCU

"Vi Istrijanke niste za rad, ako hoćete normalnu plaću morate se više potruditi", rekao je jednom prilikom poslodavac našoj sugovornici, bivšoj zaposlenici Studenca. Ona je redovno dolazila na posao pola sata prije, odlazila ponekad i po sat-dva kasnije, za vrijeme karantene radila bez slobodnog dana - toliko o trudu. Više detalja o uvjetima rada u trgovinama Studenca donosimo u tekstu.

"Dala sam otkaz jer su htjeli da radimo bez slobodnog dana, uz to su nam smanjili plaću, a radimo nekoliko poslova odjednom koje treba obavljati kao po traci. Moraš biti na blagajni, slagati robu koja stalno dolazi, stavljati cijene, posluživati kupce, a na radnoj snazi se štedi. Nitko neće raditi za 3 i pol tisuće kuna, fali ljudi, zato su morali skratiti radno vrijeme nekih dućana", priča nam naša sugovornica (podaci poznati redakciji) koja je bila zaposlena u trgovini Studenca.

Studenac raste, plaće ostaju mizerne

Studenac je glavni maloprodajni trgovački lanac na Jadranu. U vlasništvu je poljskog investicijskog fonda registriranog u Luksemburgu, kojim upravlja grupacija Enterprise Investors (EI).Studenac je početkom 2019. preuzeo porečku tvrtku Istarski supermarketi s više od 100 dućana, pred kraj te godine i zadarski Sonik s lancem od 88 trgovina, a u ožujku 2020. kupio je i sto posto udjela u dubrovačkom trgovačkom lancu Pemo koji ima 35 trgovina. Prema podacima

39. Ana Vragolović

Novinarski projekt:
Teret krize na svojim leđima iznose i prodavačice

Elektronička publikacija:
Radnička prava

Broj objavljenih članaka: 7

Datum objave izabranog članka:
20. kolovoza 2020.

162

dostupnim na njegovojslužbenoj stranici, Studenac trenutno posjeduje prodavaonice na 541 lokaciji, a zapošljava 3218 stalnih radnika.

Povodom kupovine Pema, predsjednik Uprave StudencaMichal Senczuk izjavio je da je firma razvila vrlo atraktivan format trgovine u Dubrovniku, da su rezultati u tom području iznad prosjeka, da postaju značajan igrač u regiji i jačaju lidersku poziciju na obali. Prema podacima iz 2017. Studenac je te godine imao 1,65 milijardi kuna prihoda, 2580 zaposlenih i 86,8 milijuna kuna dobiti, 43 posto više nego godine ranije.Paralelno se štedi na plaćanju radne snage, opremi za rad i radnike zakida gdje god se može, kaže radnica Ivana (ime je promijenjeno).

"Kad daju božićnicu ili uskrsnicu objave to na sva zvona, 'bit će, bit će', kao da daju ne znam što, a zapravo nam to kroz godinu dana uzimaju na razne načine i tako si vrate. Za Božić daju dva bona po 500 kn, tri dana prije poskupe cijene do neba, a bonove moraš potrošiti baš u Studencu. Na Korčuli su ljudima dali uskrsnice u bonovima, ali su tražili da im vrate novac u gotovini. Prošle godine sam za vrijeme sezone radila do 10 sati navečer, samo jedan dan slobodan, uvijek su govorili da će naknada za sezonu biti 1000 kn. Kad sam dobila plaću za 6. mjesec vidim da nema naknade. Pitam šefove što je s tim, a oni mi kažu: 'mi sezonu računamo od 1. 7. do 1. 9., nisi dobro razumjela, bit će idući mjesec'. Nikad naknadu nisam vidjela", objašnjava ona kako se manipulira dodacima na plaću.

Plaća u Studencu ovisi o broju odrađenih nedjelja i dodacima na plaću, u prosjeku bude oko 3600 i 4500 kn. Nakon što plati osnovne životne troškove, Ivani ne ostane dovoljno ni za priuštiti si sladoled sad po vrućinama. Česta su oduzimanja od plaće bez konkretnog objašnjenja – na pitanje zašto neki dodatak nije isplaćen nadređeni se referiraju na razne pravne akte bez pojašnjenja. "Dosta i lažu, kažu nam da ćemo dobiti bolju plaću ako radimo sve nedjelje, no onda nas opet zeznu, uvijek nađu nešto što navodno nisi odradio i zbog toga nema povećanja", kaže Ivana.

U travnju 2020. prestali su joj isplaćivati naknadu za prijevoz. Opravdanje je bilo: to je zbog korone. Međutim, radnici su i za vrijeme karantene svaki dan dolazili na posao, pa nema razloga za oduzimanje. Trebali bi zapravo dobiti naknadu za otežane uvjete rada koji još uvijek traju.

"Za vrijeme karantene prenijeli smo šlepere robe preko naših ruku"

Međutim, njihov rad ne cijeni se nimalo i to se odražava na plaćama – prema dostupnim podacima, prosječna plaća u Studencu je 2017. godine bila 3751 kn, iako je Studenac bio na šestom mjestu Finine ljestvice prema dobiti. Ivana objašnjava kako izgleda odnos poslodavca prema radnicama: "Rekla sam šefovima: mi smo se za vrijeme karantene naradili kao robovi, preko naših ruku išli su šleperi i šleperi robe, bilo je posla više nego u sezoni. Naradili smo se, a za ništa, dobili smo plaću 3600-3800 kn. Imamo plaću najnižu od svih trgovina. Jednom prije sam im rekla da bih htjela normalnu plaću. Rekli su da se za to treba potruditi. Ali ovdje možeš raditi i 12 sati dnevno i opet nije dovoljno, nismo se dovoljno potrudili."

Osim smanjenja plaće, za vrijeme karantene bilo je raznih drugih malverzacija oko radničkih prava – posebno oko radnog vremena. Ivana je u jednom periodu radila 15 dana u komadu, bez slobodnog dana. Radilo se od 8 do 17 sati pa je jedan dan u trgovini provela svih 9 sati, uz nešto prekovremenih, a drugi dan je smjena trajala od 8 do 12, i tako u krug.

"Sad su izmislili da treba nadoknaditi dane koje nismo radili za vrijeme karantene. Ja to ne razumijem, bilo je više prometa nego u sezoni, radili smo stalno, nema potrebe za nadoknađivanjem i nema se što nadoknaditi", kaže ona.

Radno vrijeme inače je 7 sati, ali svaki dan treba doći barem 15 minuta ranije. Kako smo pisali u tekstu *Pljesak herojima ne poboljšava uvjete rada*, na taj način radnici godišnje odrade minimalno 15 milijuna neplaćenih prekovremenih sati.

"Dođem pola sata prije jer treba posložiti kruh, preuzeti kasu, novine i sve drugo. Pitam šefove gdje je to upisano. Oni onda napadnu nas, kažu da smo nesposobni jer ne stignemo sve napraviti u 7 sati radnog vremena. Ali to je nemoguće, ne mogu biti u skladištu

kad dođe roba i u isto vrijeme na blagajni, pa još raditi cijene, rezati salame, sir... Jednom sam u dućanu od 100 kvadrata radila sama, od 13 do 17 sati bi bila sama. Šefica bi mi idući dan nabrajala sve što nisam napravila, a ja sam do 18:15 čistila i dezinficirala dućan i spremala sve što treba. Nezgodno je posebno bilo ostaviti blagajnu, toga sam se bojala, dućan je bio velik, uđu dva čovjeka, jedan te može zabavljati na sirevima, drugi uzeti novce iz blagajne… Onda bi bilo da sam ja uzela, a pogotovo bi bio problem jer nije bilo kamera. U jednom drugom dućanu glavni direktor nam je rekao – vi Istrijani niste za rad", priča Ivana.

"Sve sam praznike odradila u Studencu"

"Radili smo praznicima, blagdanima i nedjeljama. Nekad je znalo doći do *nesporazuma*, kažu nam prvo da radiš do 17 sati, a onda u zadnji čas promijene da se radi normalno. Na Badnjak smo uvijek radili do 18 sati, na Božić bi dućan bio zatvoren, a 26. bi opet radili do 13 sati. Na Tri kralja, Uskrsni ponedjeljak isto tako. A kad treba isplatiti plaću svašta će izmisliti samo da plate manje", objašnjava naša sugovornica. U njezinoj trgovini praznik je bio plaćen oko 250 kn, a nedjelja 120 kn. Radnice su se dogovarale koji praznik će koja odraditi, da barem bude pravedna raspodjela. Osim što privatni život pati, zbog ovakvog gustog rasporeda radnice se ne mogu odmoriti, stoga pati i zdravlje.

Polusatnu pauzu u dućanu nisu uvijek mogli imati. Vrlo često radnica je radila sama ili uz pomoć studenta koji nije upućen u sve poslove i kojega također treba nadgledati. "Dogodilo se da sam jedno 15-20 dana zaredom radila bez pauze. Rekla sam šefici da me ne stavlja samu u smjenu, jer stalno dolazi roba i ne stignem na pauzu. Ona mi je rekla: 'izdržat ćeš, takva je situacija'. Zakona se poslodavci drže kod šestosatnog radnog vremena, rekli su nam da tad nemamo pravo na pauzu, a ja sam na to rekla – dobro, ali ako ostanemo prekovremeno, onda nam pišite prekovremeno. Ali ne, to ne može, ne možeš s njima nikako izaći na kraj", opisuje radnica svoje iskustvo.

Oduzimanja iz radničkog džepa

Kad fali za cigarete, oduzimaju radniku od plaće, kad je manjak u blagajni, također – to su uobičajena oduzimanja. U Studencu je za vrijeme inventure utvrđen manjak, pa su šefovi radnicima rekli da svi moraju potpisati da će to isplatiti od plaće, po 500 kuna u 10 mjeseci. Neki su pristali, a naša sugovornica je odbila: "Pobunili su se, branili da u ugovoru piše da smo dužni plaćati, ali nisam htjela pristati." Pitanje tko podmiruje manjak nije uređeno Zakonom o radu, već se uređuje tzv. internim aktima poslodavca, Pravilnikom o radu, i ovisi o sporazumu poslodavca i radnika. Ovo pitanje se također može urediti kolektivnim ugovorom. Podsjetimo da prema čl. 88. ZOR-a poslodavac ne smije bez suglasnosti radnika uskratiti radniku dio plaće kako bi nadoknadio svoje potraživanje. Oduzimanje plaće ili dijela plaće bez suglasnosti radnika je prekršaj, stoga se može prijaviti inspektoratu rada.

Zakidanja na plaći ne nedostaje – opremu za čišćenje uglavnom radnici moraju kupovati sami. "Šef je jedan dan došao u dućan i rekao da svaka od nas da po pet kuna da si kupimo Stelex (sredstvo za čišćenje stakla), da mi to možemo, jer nam kupci često ostavljaju po kunu-dvije. Nisam razumjela, što će mi Stelex, pa imam kod kuće sredstava za čišćenje dovoljno. On je rekao – ma za ovdje, za trgovinu. Na to sam odgovorila da sam svugdje gdje sam radila dobila što mi treba, a on da to u Studencu ide drugačije..."

Problematični higijenski uvjeti

Radnice su nam rekle da su kupovale sapun, toaletni papir, papirnate ručnike za mesoreznicu i druge potrepštine. Ako bi im povremeno u trgovini osigurali nešto od toga, prigovarali bi da se prebrzo troši. "Puno treba da se dobro očiste i mesoreznica i staklena vitrina za kruh. Po pravilu ju trebamo svaki dan čistiti, a šefica je rekla da nam neće slati više materijala jer previše trošimo. Pitali smo hoćemo kutom brisati... Često nismo imali sredstvo za pod, pa smo samo vodom prali", objašnjava Ivana. Dodaje i da je jedanput nestalo vode, a da je šefica oklijevala zvati majstore. Zbog toga je dućan bio dvadesetak dana bez tople vode, a u drugom slučaju i bez hladne: "Dođe ti voće, stavljaš cijene, slažeš robu, uzimaš novac, moraš prati ruke i prostor u kojemu radiš. Imaš vlažne maramice, ali to nije pranje."

Osim loših higijenskih uvjeta nezgodno je bilo i za vrijeme korone bez adekvatne zaštitne opreme. Ivana kaže da su u jednom dućanu u kojem je radila imali

maske i rukavice, šefica je upozoravala i da ih moraju redovno mijenjati, jer kupci prate u kakvom su stanju. U drugom dućanu maske su morali sami kupiti, a imali su jedne rukavice dnevno jer trgovina nije na vrijeme osigurala dovoljan broj.

"Uvjeti rada su nemogući, plaća je nemoguća, međuljudski odnosi nikakvi, omalovažavanja se stalno događaju", komentira Ivana općenito uvjete rada. Ucjene i prijetnje također nisu rijetkost – Ivana je jednom morala ići na bolovanje jer je bila bolesna, a šefica joj je zaprijetila da će zvati Upravu i upozoriti ih, pa će joj Uprava dati otkaz. Ivana je ipak otišla na bolovanje, a za to vrijeme morala je trpjeti uznemiravanje u privatno vrijeme – pozive šefice i zapitkivanja da li je prošla temperatura, kad će doći raditi, gdje je i zašto ne dolazi. Odgovorila je da će doći kad doktorica odobri.

"Oni idu na to da je čovjek sretan da radi. Jedna kolegica se našalila da ćemo mi njima uskoro trebati davati plaću jer su nam 'dali' posao. Da svi prestanu na par dana s radom, možda bi ih opametilo. Ovako uvijek nađu nekoga, netko će radit mjesec, netko 15 dana, nije bitno, njima je to super", objašnjava Ivana korijen problema.

Upravo je to poanta – ako smo razjedinjeni i borimo se pojedinačno, poslodavci vrlo lako mogu slomiti svakog od nas raznim, već niz puta iskušanim tehnikama (ucjenama, prijetnjama, opomenama, smanjivanjem plaće…). Ako se povežu i udruže radnice i radnici iz više dućana, a potom i iz cijelog sektora, te zajednički započnemo borbu za bolje uvjete rada, takav otpor bit će puno teže slomiti.

http://radnickaprava.org/tekstovi/clanci/101-lice-eksploatacije-u-studencu

dubrovniknet.hr

Lifestyle Vijesti

TOLERIRAJ! RAZLIČITOST JE BOGATSTVO: kako iskorijeniti islamofobiju, ksenofobiju i rasizam u Hrvatskoj?

Kako se Hrvatska "nosi" s prihvatom izbjeglica i integrira li ih u društvo na adekvatan i pravno uređen način, koliko je istine u tome da izbjeglice preko naše države tek žele prijeći do neke od razvijenijih zemalja Europske unije, što napraviti kako bi postali manje islamofobična i ksenofobična zemlja bez rasističkih ispada? Na mnoga pitanja na te teme odgovore smo dobili od naše sugrađanke Romane Pozniak koja već godinama živi na zagrebačkoj adresi, a bavi se navedenim pitanjima na znanstvenoj razini. Pozniak je uz znanstvena promišljanja s nama podijelila i osobna iskustva volonterskog rada u izbjegličkim kampovima.

40. Lea Pavlović

Novinarski projekt:
Toleriraj! Različitost je bogatstvo

Elektronička publikacija:
Dubrovniknet.hr

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
2. prosinca 2020.

Romana Pozniak diplomirala je etnologiju i antropologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a u diplomskom radu bavila se biopolitičkom interpretacijom izbjegništva i azila. Potom je upisala poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije, a u disertaciji se bavila konceptualizacijom humanitarnog rada, a upisala je i međunarodnu doktorsku školu Transformations in European Societies.

Zbog čega ste se odlučili za antropologiju i etnologiju s fokusom na području humanitarizma i izbjegličke studije? Možete li mi laički pojasniti ova znanstvena polja te čime se ona u suštini bave?

Kad sam krenula studirati etnologiju i kulturnu antropologiju nisam bila upoznata s mogućnostima toga studija kao ni sa širokim spektrom tema i društvenih problema koje je moguće proučavati iz kulturnoantropološke perspektive. Prva i najčešća asocijacija kad nekome spomenete etnologiju je istraživanje "seoske" kulture, kojoj se najčešće pripisuje svojevrsna autentičnost u načinu života, a uz čiju se pomoć, potom, određuju i karakteristike kulture nekoga 'naroda'. U takvoj reprezentaciji etnologinje i etnolozi pojavljuju se u ulozi sakupljača narodnih običaja koji rijetko podliježu strukturalnoj analizi i interpretaciji. Potonje je, zapravo, fokus našega posla.

Antropologija se smatra nešto zanimljivijom profesijom jer se najprije veže uz forenzičku antropologiju koju u popularnoj kulturi predstavlja Bones ili se, nastavno na anglosaksonsku akademiju, povezuje s istraživanjem dalekih, "egzotičnih" kultura. Razlog tim reprezentacijama su korijeni tih dvaju disciplina kao i društveno-politički konteksti u kojima nastaju. Premda je situacija danas bitno drugačija te se etnolozi i antropolozi bave širim spektrom društvenih i političkih fenomena, koji oblikuju i svakodnevno transformiraju suvremenu kulturu, još uvijek postoje razilaženja u mišljenjima oko same suštine tog znanstvenog polja.

Institut za etnologiju i folkloristiku na kojem trenutno radim bavi se raznim područjima, od folkloristike i etnomuzikologije do antropologije rada, antropologije sporta, feminizma i suvremenih studija izbjeglištva. Na primjer, surađujem na dva projekta: Transformacija rada u posttranzicijskoj Hrvatskoj (TRANSWORK) i Europski režim iregulariziranih migracija na periferiji EU: od etnografije do pojmovnika (ERIM). Ono što je svojstveno ovoj znanstvenoj disciplini je koncept kvalitativnog i, u pravilu kritičnog, etnografskog istraživanja koje se, za razliku od pristupa kojeg koriste recimo sociologija ili psihologija, odlikuje iskustvenom i participativnom metodologijom koja podrazumijeva dugotrajan, sudioničko-promatrački angažman u područjima koja nas interesiraju.

Pozniak ističe kako su na teme kojima se bavi kroz doktorski studij i rad na Institutu utjecala njena osobna razmišljanja u kombinaciji s angažmanom u sektoru civilnog društva.

Situacija u kojoj osobi pod međunarodnom zaštitom – osobi koja je formalno dobila status "izbjeglice" u RH u skladu s međunarodnim pravom – nije omogućeno učenje hrvatskoga jezika i koja se pritom mora samostalno uhvatiti u koštac s hrvatskom zdravstvenom, socijalnom, radnom i drugom administracijom bila mi je apsolutni šok. Zbog toga sam za vrijeme studija počela volontirati, podučavati tražitelje azila hrvatski jezik i pomagati pri ostvarenju prava. Vrlo brzo to je preraslo i u istraživačku temu s kritičkom analizom ne samo administrativno-sigurnosnog režima koji upravlja sustavom azila i kroji migracijsku politiku, nego i humanitarnog režima – sustava skrbi, brige i volonterstva kojim sve više dominiraju administrativna, pravna i sigurnosna tumačenja pomoći i kojeg kreira ista politička struktura koja je i prouzrokovala izbjeglištvo. U kontekstu suvremenih iregulariziranih izbjegličkih kretanja u Hrvatskoj, to je preraslo u gotovo komplementaran odnos između sadističkih praksi dijela hrvatske policije na granicama i unutar teritorija Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine (o čemu postoje brojna svjedočanstva, izvještaji domaćih i međunarodnih medija, apeli iz ureda pravobranitelja itd.) i industrije humanitarne pomoći u raznim smještajnim i pomagačkim centrima za migrante. Promišljanje i kritika takvih odnosa, praksi i transformacija u fokusu su moga rada. U disertaciji se, primjerice, bavim različitim formama i interpretacijama humanitarizma, a to se konkretno odnosi na njegovu institucionalizaciju i razvoj humanitarnog biznisa s jedne strane i lokalne prakse i aktivnosti civilnoga društva koje se pokušavaju oduprijeti zapadnom liberalnom humanitarizmu s druge.

Osim što bavi znanstvenim radom Pozniak je bila u izravnom doticaju sa skupinama o kojima se u svojim radovima bavim. Volontirala je u Centru za mirovne studije i provela istraživanje na projektu Kvalitetni koraci za integraciju izbjeglica u kojem se zalagala za ekonomsku emancipaciju i socijalno uključivanje izbjeglica. Radila je i kao koordinatorica na programu zaštite ranjivih skupina u Zimsko prihvatno-tranzitnom centru u Slavonskom Brodu.

Živimo u svijetu, bar je to moj dojam, u kojem se aktivizam često svodi na pomaganje drugima iz udobnosti naših domova, a rijetki su oni koji poklanjaju

vlastito vrijeme, ulože trud, susretnu se s potrebitima i ugroženima i uistinu im pokušaju pomoći. Što je vas ponukalo da izbjeglicama pružate pomoć na terenu?

Da, uvijek postoje oni koji "pomažu", "zagovaraju" i "istražuju" iz udobnosti svojih domova i ureda. Naravno, ne smijemo zaboraviti da i taj tip djelovanja može biti produktivan. Mnogi doprinose donirajući sredstva online jer nisu u mogućnosti ostaviti svoje obaveze, poslove i obitelji i otići na teren. Zatim, sve više ljudi radi na pisanju projekata i bavi se prijavama za sredstva koja dodjeljuje EU ili neka druga međunarodna fondacija ili, pak, izvještavanjem o načinu korištenja tih sredstava, a sve to zahtijeva rad iz ureda. Uz to, mnoge humanitarne organizacije bazirane su na volonterskom radu kojeg smatraju prednošću prilikom zapošljavanja. Iako se volonterski rad smatra pozitivnim i hvalevrijednim iskustvom, važno je naglasiti da on istovremeno riskira mogućnost iskorištavanja besplatne i prekarne radne snage u kontekstu industrije humanitarizma te ga u nekoj široj slici valja tumačiti i kao simptom globalnih društveno-političkih transformacija svojstvenih kasnom kapitalizmu. Također, takav tip angažmana dodatno produbljuje problem klasne, rasne i rodne dimenzije humanitarnosti. Naime, u sektoru pomoći dominantno rade i volontiraju bijele žene, pripadnice srednje i više srednje klase, što perpetuira problematičnu figuru žene čijoj se prirodi pripisuje sklonost brižnom i njegovateljskom radu, a koja u ovom slučaju nesebično skrbi za siromašne, crne i smeđe osobe. Na individualnoj razini, želja da pomognemo drugima, da se aktiviramo i uključimo u rad na društvenim promjenama proizlazi i iz potrebe da (re)definiramo sebe, odredimo svoju ulogu u društvu i pozicioniramo se u odnosu na društvenu nepravdu te da svojim primjerom pokažemo da je moguće graditi solidarno, pravedno i održivo društvo. Što se tiče mog angažmana na terenu, uz znanstveni interes, on je posljedica kombinacije većine navedenih faktora. Smatram da povezivanjem znanstveno-istraživačkog i aktivističkog rada mogu doprinijeti boljem razumijevanju sustava, što u konačnici može pripomoći izgradnji boljeg i pravednijeg društva.

Kakva su vaša iskustva iz direktnog kontakta s izbjeglicama? Što ste naučili o svakodnevnim problemima s kojima se susreću i što je po vašem mišljenju ključno kako bi se izbjeglice što je moguće bolje integrirale u društvo?

Probleme s kojima se suočavaju izbjeglice/tražitelji međunarodne zaštite/migranti podijelila bih u dvije skupine. Prva skupina tiče se nemogućnosti pristupanja teritoriju na kojem osobe mogu zatražiti zaštitu. Naime, u većini država pogođenih ratom i političko -ekonomskim nesigurnostima, a uglavnom se radi o zemljama globalnoga juga, nije moguće dobiti vizu za odabranu zemlju Europske unije. Migranti su tako ilegalizirani i dovedeni u hiperprekarnu situaciju kojom upravljaju politike migracijskih režima. Kako bi ukazali na strukturalnu prirodu i procesualnost problema, na ERIM projektu taj fenomen definiramo kao iregularizirane migracije. Hrvatski granični režim u posljednjih je nekoliko godina toliko pooštrio svoje procedure da sad svjedočimo redovitim, nezakonitim i iznimno agresivnim protjerivanjima migranata kojima hrvatske vlasti pokušavaju sabotirati i u potpunosti onemogućiti podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Kako bi došli do Hrvatske i ostvarili pristup sustavu azila, migranti pokušavaju prijeći hrvatsku granicu po deset puta, možda i više, uz skupo plaćanje svakoga pokušaja. Pritom trpe batine, sakaćenja i poniženja od strane hrvatske policije, o čemu svjedoče brojni mediji i organizacije civilnoga društva.

Druga skupina problema odnosi se na ostvarivanje prava i snalaženje u administrativnoj dimenziji politike azila nakon pristupanja teritoriju, podnošenja zahtjeva i/ili dobivanja azila. Tražitelji i tražiteljice međunarodne zaštite nalaze se u limbu između: demoniziranoga pojma ekonomskih migranata koje, sukladno toj percepciji, sustav azila pokušava detektirati i ukazati na "nevjerodostojnost"‘ njihovoga iskustva izbjeglištva i značenja dodijeljenih figuri "izvornog" i "vjerodostojnog" izbjeglice, koji se u pravilu portretira kao nevina i pasivna žrtva koja strpljivo i poslušno čeka rješenje svoga zahtjeva za (sigurniji) život.

Nakon odobrenoga zahtjeva, dolazi do problema u komunikaciji, pronalasku stana i posla, snalaženju u zamršenoj hrvatskoj birokraciji i, nerijetko, suočavanja s institucionalnim rasizmom. Ljudima puno znači stjecanje prijateljstava u zajednici i podrška okoline u učenju jezika i održavanju svakodnevice u novim i rela-

tivno nepoznatim uvjetima života. Edukacije hrvatskog jezika na institucionalnoj razini provode se arbitrarno i neadekvatno (nekima nisu ni dostupne, premda ih zakon propisuje), što onda vodi do oslanjanja na volonterski angažman koji bi zbog svoje neplaćene prirode trebao biti dopuna postojećem sustavu, a ne njegova zamjena. Uzmemo li za primjer trenutnu situaciju s pandemijom, cijela stvar postaje još teža i kompleksnija. Pored učenja jezika, ključnim smatram zaposlenje. To je način putem kojeg osobe u sustavu međunarodne zaštite, ali i stranci koji imaju status studenata, članova obitelji hrvatskih državljana ili su u kvotama za zapošljavanje stranih državljana, stječu poznanstva, vježbaju hrvatski jezik i ostvaruju potrebnu razinu ekonomske i socijalne emancipiranosti.

Kroz medije se provlači teza kako izbjeglice zapravo ne žele ostati u Hrvatskoj, već da smo im tranzitna zemlja kroz koju pokušavaju doći do zapada? Je li ova teza točna? I koliko je zapravo teško dobiti azil u Hrvatskoj?

To pitanje jedna je od glavnih zamki ove situacije i ja bih stoga preformulirala pretpostavku da ovdje nitko ne želi ostati. Radi se o dvosmjernom i višerazinskom procesu u kojem Hrvatska nije uredila infrastrukturu koja će adekvatno, informirano i humano pristupiti ovim pitanjima bez a priori stava da migracije škode našem društvu i da migranti ionako ovdje ne žele ostati. Upoznala sam mnoge osobe koje su odlučile ostati u Hrvatskoj i koje su zadovoljne životom u ovoj sredini, osobito nakon što su stekle prijateljstva, dobile poslove i sl. Kriteriji za dobivanje, a odnedavno čini se i za zadržavanje statusa osobe pod međunarodnom ili supsidijarnom zaštitom nisu samo strogi, oni su sasvim nejasni. Naime, MUP je nedavno pokušao, bez pokrića i objašnjenja, ukinuti već ostvareni izbjeglički status partneru programske koordinatorice jedne od organizacija koja se bavi zaštitom prava migranata. Radi se o problematičnoj praksi koja zapravo sadrži elemente karakteristične za totalitarne sustave. O tome možete više pročitati *ovdje*.

Prema vlastitom iskustvu, kako se Hrvatska, kad gledamo društvo u cjelini nosi ne samo s izbjeglicama, već općenito s ljudima iz drugih sredina, druge boje kože, religije? Smatrate li da su prihvaćeni, odnosno živimo li u društvu koje je dovoljno otvoreno i tolerantno ili se pak samo volimo deklarirati takvima? Naime, moj osobni dojam je da se volimo hvaliti da smo napredni, otvoreni, da prihvaćamo različitosti ali da je stvarnost vrlo često zapravo čista suprotnost?

Ne bih rekla da se baš deklariramo kao tolerantno društvo. U medijima svakodnevno slušamo problematične komentare i parole koje su u direktnoj vezi s fašizmom, osobito kad se radi o nama bliskim Drugima kao što su Srbi ili Romi. Međutim, ne bih rekla ni da je hrvatsko društvo sasvim netolerantno nego da se radi o procesu u kojem je razvoj otvorenijeg, tolerantnijeg i zelenijeg društva ograničen zbog ustaljenih oblika konzervativizma kakvog promovira dominantan politički diskurs te da na njega utječe i ekonomska situacija. Kad su ljudi nezadovoljni, nisko plaćeni, nezbrinuti i kad osjećaju da njihova matična, državna infrastruktura ne radi u njihovom najboljem interesu, pokušavaju pronaći objašnjenje pri čemu se neki priklanjaju ekstremističkim idejama i pritom prihvaćaju bilo kakve informacije koje u tom trenutku djeluju kao izvori ili rješenja problema. Zadaća sustava obrazovanja i javnih politika je da djecu, ali i starije, nauče kritičkom razmišljanju te da dijele provjerene informacije i konstruktivne spoznaje na temelju kojih možemo graditi tolerantno i solidarno društvo.

Koliko je zapravo teško onima koji zatraže azil i ostanu u Hrvatskoj? S kojim se problemima susreću?

Probleme koji se tiču jezika, birokracije i sl. već sam spomenula, no važno je naglasiti problem s islamofobijom, ksenofobijom i rasizmom. Migranti su često podvrgnuti iznenadnim i arbitrarnim provjerama od strane policije zbog fizičkoga izgleda, boje kože, jezika kojim govore ili pretpostavljenog porijekla imena. Postoje i slučajevi fizičkih i verbalnih napada od strane lokalnih stanovnika te, najčešće, pokazivanje nepovjerenja i sumnjičavosti prema migrantima u situacijama koje bi se inače smatrale svakodnevnima i uobičajenima.

Kad je netrpeljivost u pitanju, netrpeljivost bilo kakve vrste, smatrate li da je njen korijen zapravo u neznanju?

Sasvim sigurno, da, gotovo sve kreće od toga ili čak od onoga što možemo protumačiti kao uvjetovano znanje. U suzbijanju nasilja, seksizma, rasizma i sl. ključnu ulogu igra adekvatno obrazovanje, uključivanje građanskoga odgoja i obrazovanja u škole te izgradnja kritičnoga mišljenja, to bi nam trebale biti polazišne točke.

Je li Hrvatska tolerantna zemlja ili imamo problema s rasizmom? Koja su vaša iskustva?

Osim gore spomenutih incidenata i problema kad govorimo o rasizmu, Hrvatska je specifična zato što ovdje živi maleni broj osoba crne boje kože. Zbog egzotizacije tamne kože, postoji pretpostavka da hrvatsko društvo nema problem s rasizmom. To nije točno, rasizam je, nažalost, konstitutivni element društva na globalnoj razini. Bijeli muškarci sa Zapada još uvijek se nalaze na većini upravljačkih funkcija u međunarodnom okruženju, a to je tipičan primjer klasne, rasne i rodne dominacije koja se neizbježno preslikava i odražava na hrvatski kontekst.

https://www.dubrovniknet.hr/toleriraj-razlicitost-je-bogatstvo-kako-iskorijeniti-islamofobiju-ksenofobiju-i-rasizam-u-hrvatskoj/

domoljubni radio

Nevidljive rane rata – 2. dio

U pružanju psihosocijalne i zdravstvene skrbi hrvatskih branitelja oboljelih od postraumatskog stresnog poremećaja Ministarstvo hrvatskih branitelja sustavno provodi Nacionalni program psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima Domovinskog rata koji ima za cilj psihosocijalnu reintegraciju i osiguravanje što kvalitenijeg života. Organizacija na nacionalnoj, regionalnoj i županijskoj razini, centri za psihosocijalnu pomoć, organizirani klubovi branitelja, bračni i obiteljski tretmani, dječje radionice, stručnjaci različitih profila - psiholozi, socijalni radnici, psihijatri, pravnici te ostali stručnjaci društveno-humanističkog usmjerenja koji pružaju savjetodavnu pomoć i psihosocijalnu podršku pokazatelji su da se puno toga poduzelo kako bi se pomoglo hrvatskim braniteljima oboljelima od PTSP-a i njihovim obiteljima, a u konačnici i cijelom društvu.

Većina ljudi koji prolaze kroz traumatične događaje može imati privremene poteškoće u prilagođavanju i suočavanju, ali s vremenom, dobrom terapijom i dobrim odnosom prema takvoj gupaciji obično se popravljaju. Međutim, ako se simptomi pogoršaju, traju mjesecima ili godinama i ozbiljno ometaju svakodnevno funkcioniranje tada to postaje problem koji se ne zadržava samo na osobnoj razini već se prelijeva i na samu obitelj i društvo. Tada zasigurno treba postavljati pitanja radi li se o psihičkim smetnjama kao posljedici traumatiziranosti ili tu postoje i drugi razlozi i uzroci koji izazivaju daljnu traumatiziranost i sprječavaju samozacjeljenje od doživljenih trauma.

41. Mario Strinavić

Novinarski projekt:
Nevidljive rane rata

Elektronička publikacija:
Web portal Domoljubnog radija

Broj objavljenih članaka: 8

Datum objave izabranog članka:
2. srpnja 2020.

Što se zapravo događa ako unatoč tolikoj pomoći hrvatski branitelji umiru, dižu ruku na sebe i teško izlaze iz ovog traumatskog stanja?

Neosporna je činjenica da je svako društvo pa tako i naše dužno razmišljati o uzrocima i posljedicama kao neraskidivoj sponi u kojoj nitko nije oslobođen tog djelovanja pa tako ni hrvatski branitelji. Čini se da je upravo izostanak razmišljanja o uzrocima dovelo i do posljedica kojima svjedočimo i čije nerješavanje dovodi do ozbiljnih problema.

Jedan od razloga je zasigurno stigmatizacija hrvatskih branitelja oboljelih od PTSP-a. Stigma je oznaka srama i njena je funkcija da osobu označi manje vrijednim članom društva. Društvena stigmatizacija u ovom kontekstu znači da su hrvatski branitelji oboljeli od PTSP-a nerijetko etiketrirani kao opasne ili neodgovorne osobe, što naravno za posljedicu ima daljnju patnju, kontinuirano loš osjećaj i osjećaj manje vrijednosti.

Stigmatizirati nekoga tko je obolio može se i razumjeti do određene granice jer stigma podrazumijeva strah od drugačijeg, neznanje i i nerazumijevanje i tada je lakše sve promatrati na bipolarnom principu crno-bijelo. U osnovi to nije ništa drugo nego automatizam-nesvjesnost, mentalna inercija, uvriježeni, konvencionalni i previše pojednostavljeni načini razmišljanja o određenim pojavama ili skupinama ljudi s kojima se hrvatski branitelji svakodnevno susreću. Možda pojedinac, grupa pa i veći dio društva ne može shvatiti što je jedan hrvatski branitelj proživio tijekom Domovinskog rata, što proživljava u sindromu posttraumatskog poremećaja, ali ta činjenica ne olakašava stanje u kojemu se traumatizirani čovjek nalazi. On se u sudaru s predrasudama osjeća odbačen, neshvaćen i svaki takav susret vraća ga na početak. Uotčiste ponovno nalazi među svojim suborcima, liječnicima s kojima nalazi zajednički jezik i u koje ima povjerenje, s čime, zapravo započinje začarani krug iz kojeg se teško izlazi. Ako se kojim slučajem dogodi da hrvatski branitelj počini neki tragični događaj, a događalo se tada se stigma pojačava, čemu nesumnjivo doprinose mediji, ne ulazeći u uzroke i stavljajuči sve pod „kapu hrvatskog branitelja“ oboljelog od PTSP-, što nerijetko odudara od istine. Unatoč apelima Ministarstva hrvatskih branitelja da ne koriste a priori i neosnovano status hrvatskog branitelja prilikom izvještavanja o kriznim situacijama, o ubojstvima i samoubojstvima te o svim drugim tragičnim pričama, stvari se ne mjenjaju. A mediji su ti koji bi trebali biti svjesni važnosti svoje uloge i utjecaja na javnost, i koji bi trebali razmišljati na koji način prenijeti informacije jer način na koji komuniciramo neku poruku oblikuje stavove drugih. Stoga je, itekako važno voditi računa o riječima i izrazima koji se koriste kako bi djelovali u smjeru smanjenja straha i osude drugih te istovremeno povećanju odgovornosti svakog pojedinca za zajednicu. To znači, prije svega plasiranje točnih informacija i odustajanje od bombastičnih i pikantnih naslova.

S druge strane dugogodišnja politika svojim izjavama, potezima, a što je možda najgore svojom šutnjom nije olakšavala traumatiziranost, naprotiv. Hrvatska za koju se se branitelji borili je Hrvatska koja ne samo racionalno rasuđuje već vodi i brigu za pravednu i pravičnu zemlju koja svima jamči ista prava, među kojima je pravo na život i zdravlje, pravo na dostojanstvo, ugled i čast. Ako godinama svjedočite kako se društvo gradi na političkim, ideološkim, krivotvorevinama, tada dobijete karikaturalno iskrivljenu sliku stvarnosti koja budi gotovo zastrašujuće osjećaje. Ako se osvrnemo samo na višegodišnje nametanje teze kako nije bilo velikosrpske agresije, kako smo svi zapravo isti, kako žrtva postaje agresor, a agresor žrtva ne može se očekivati da isto ne ostavi traga na, ionako već ranjenu psihu. Bezbroj je primjera, izjava i poteza koja su dolazila i dolaze od strane tvrdih tvoraca neke nove istine o Domovinskom ratu kojiima je oduvijek medijski prostor bilo mjesto kroz koji sustavno truju društvo. Može li čovjek uopće zamisliti koliko je tu bilo potrebno samokontrole, strpljenja i očekivanja da će se stvari posložiti upravo na način kako treba. Da će jedina biti mjerodavna istina koja će pokrpati sve te ožiljke. Ne zaboravimo, u strpljivosti je neosporno snaga koja pomaže da se prevlada neumoljiva stvarnost, ali u strpljivosti i svom tom čekanju je i trpljenje koje te slomi da se više nikad ne podigneš. Potrebno je razumijevati da čovjek može i žvakati travu da bi umanjio fizičke patnje od gladi i istovremeno zaplakati od očaja kad drugome ne može pomoći, ali i shvatiti da neizmjerno pati kad mu se uruši dostojanstvo,

integritet, sve ono u što je vjerovao, za što je i zdravlje dao. Da, to je patnja strpljenja u duševnim raspoloženjima. Čudesno uzvišeno koje na žalost ovdje na zemlji dobiva degenerirane oblike. To silno strpljenje i trpljenje uvjetovano je i današnjim izostankom vrijednosnih okvira u kojem se grubo i beskrupulozno napadaju temeljne vrijednosti kao što su zdravlje i život hrvatskih branitelja. Tako se oboljelima od PTSP-a ne pomaže već ih se vraća u mrak.

Potrebno je što prije osvijestiti javnost da traumtizirani branitelj treba razumijevanje i prihvaćanje, da je stigma zadnje što mu treba, da treba istinu, pravdu i pravednost kako bi lakše izašao iz tog psihčkog stanja koje podrazumijeva flashback, noćne more i jaku anksioznost, kao i nekontrolirane misli o događaju. Koliko god se ponavljanje činilo zamornim, potrebno je stalno ponavljati o važnosti istog jer „ponavljanje je majka znanja“, ponavljanje u psihologiji stvara ustaljene i uobičajene reakcije, potrebnu naviku koja određuje ne samo običaje i svakodnevnu praksu jednoga naroda već i temeljni način njegova života, odbnosno sustav vrijednosti. U cijelom tom procesu transformacije negativnih obrazaca ponašanja koji se manifestiraju prema hrvatskim braniteljima oboljelima od PTSP-a, neophodno je ponavljanje kako bismo utjecali na podsvijest koja upravlja našim ponašanjem i načinom razmišljanja, i u kojoj se nalaze sve naše navike koje se mogu i moraju mjenjati.

https://domoljubniradio.hr/2020/07/02/nevidljive-rane-2/

Metković : Dragulj na Neretvi

-To je nama dala naša mandarina. Nitko nas ne može u novcu prevariti. Kad djeca idu u školu uče brojati s mandarinama. Njima ne trebaju kojekakve brojalice, računalice i kojekakve priručne stvarčice. Oni kroz mandarinu dobiju i znanje i gablec. Ipak, CO-VID 19 je donio mnogo problema ovim ljudima. Najprije su epidemiološke mjere donijele restrikcije: u ponašanju, u odnosima, u komunikaciji, u životu. Nekada su Metkovci znali često dnevno i po pet puta preći granicu. Danas to nije moguće.

- Nije lako ljudima iz drugih krajeva kad dođu u naš kraj, ali im, tako kažu, bude žao kad se rastaju, govori nam Mario, jedan od najvećih uzgajivača mandarina u Metkoviću.

- U znoju svom zarađujemo i živimo, dodaje, dok se polako vozimo cestom koja nas vodi od Neuma prema Metkoviću.

Grad Metković je gradić na jugu Hrvatske koji se nalazi u neposrednoj blizini jedinog bosansko-hercegovačkog izlaza na more, gradića Neuma. Ljudi su ovdje uvijek uzgajali kulture koje su mogle najviše dati, ali u zadnje vrijeme ni mandarine nisu kao što su nekad bile.

- Ne može se više od mandarine živjeti. U biti mogli bismo mi nešto i zaraditi ali ta agrarna politika je vrlo

42. Anto Pranjkić

Novinarski projekt:
Kamen i ravnica zajedno - izrada reportaža o pograničnim mjestima u RH i BiH

Elektronička publikacija:
Kerigma-Pia

Broj objavljenih članaka: 20

Datum objave izabranog članka:
23. studenoga 2020.

nakaradna i umjesto da otkupljuju naše što je na našoj zemlji uzgojeno, oni se odlučuju za uvoz. Taj uvozni lobi je vrlo moćan i mi svoje proizvode ne možemo plasirati na tržište, a priroda naših proizvoda je takva, da ako ih nisi ubrao i odmah plasirao na tržište krajnjem kupcu proizvod gubi na kvaliteti, kaže Mario i ističe da u Metkoviću ima još nekoliko vrlo velikih problema. Jedan od najvećih je nedostatak radne snage.

- Nema radnika ni za lijeka. Mi platimo dnevnicu do 300 kuna i to je dobra dnevnica, ali nema tko ju zaraditi. Ljudi se polako odmiču od Metkovića i mandarina, kaže Mario, ali ipak ističe da će on raditi sve dok može.

- Posao jednostavno zavoliš i radiš i ne gledaš na posljedice koje nastaju. Važno je da čovjek može zaraditi za život. Naravno da se samo od mandarina ne može živjeti ako niste veliki, ako nemate velike nasade, ali uz neki dodatni poslić, ipak je lijepo živjeti na svome. Važno je da se mogu platiti režije i kupiti kruh, ističe on.

Metković je grad, koji je posljednjih godina postao poznat po politici. Više je nego dobro zastupljen u Hrvatskom državnom saboru. No, naš sugovornik ističe da od zastupnika i nema neke koristi, ali da Metković nikada nije imao potporu niti od drugih. Malo su ljudi koji se bave mandarinama imali koristi od Jambe. I to je to. Ljudi žive i snalaze se kako znaju i mogu. Najčešće jedni drugima pomažu i zajednički prkose zlom vremenu koje se spustilo na ove prostore.

- Eto i ta korona. Ne znam što još neće doći. Nije mi jasno zašto jednom ne počnu padati pečene kokoši, janjci ili odojci. Samo neke gripe, kuge, Co-VIdi, kroz smijeh će Mario. Jedino kaže, ovaj metkovski komedijaš, istovremeno vrhunski poslovni čovjek, sreću pričinjavaju dječica. Iz Metkovića je uvijek bilo nekih državnih prvaka. U rukometu, pa i nogometu, a posebno u matematici, u računanju.

-To je nama dala naša mandarina. Nitko nas ne može u novcu prevariti. Kad djeca idu u školu uče brojati s mandarinama. Njima ne trebaju kojekakve brojalice, računalice i kojekakve priručne stvarčice. Oni kroz mandarinu dobiju i znanje i gablec.

Ipak je Co-vid 19 donio mnogo problema ovim ljudima. Najprije su epidemiološke mjere donijele restrikcije: u ponašanju, u odnosima, u komunikaciji, u životu. Nekada su Metkovci znali često dnevno i po pet puta preći granicu. Danas to nije moguće.

- Sve pregledaju kao da nosimo bombe a ne mandarine. Sve nas nešto zapitkuju, ali ipak dok je nama naših iz Herceg-Bosne i nama je dobro. Oni su nam za sada jedini pravi kupci. Znamo mi da će oni to dalje prodati, ali nema veze. Neka, i njima. Važno je da mi dobijemo ono što je naše, kaže Mario i naglašava da i ljudi u pograničnim dijelovima Hercegovine uzgajaju mandarinu, ali kako ima mnogo slučajeva i otkupa iz Metkovića, jer se ovdašnja mandarina zbog kvalitete nađe i u Srbiji i cijeloj Bosni.

- Neki dan mi se javlja prijatelj iz Tuzle i pita jesam li Milovanu iz Ljubuškog prodao mandarine. Ja kažem da jesam. A on kaže kako ih je prepoznao. Takve su naše mandarine iz Metkovića. Za njih nema granica. Šire se brze od korone i govore tisuću riječi.

Dok polagano vozimo ovim krajem u razgovor se uključuje i gospođa Katarina. Ona je u Metković došla jednog dana, zaljubila se i tu ostala cijeli život. Hladnu Poljsku zamijenila je sunčanim Jadranom. Kaže, kako joj ponekada nedostaje njezina Poljska, ali kao turistička agentica i dalje održava vezu sa svojim sunarodnjacima, pa je spojila ugodno s korisnim.

- Nije u Metkoviću loše. Navikla sam se. Tu je moja obitelj, ali volim i Polsku, iako tečno govori hrvatski ipak se osjeti taj sjeveroistočni govorni šarm.

- Nije mi žao što sam došao u Hrvatsku i Polsku zamijenio ovom zemljom. Ja sam vam rođen u blizini Katowica, baš tamo gdje je rođen i Sveti Otac Ivan Pavao Drugi, koji je jako puno volio Hrvatsku. Bio je velika veza naša dva naroda, napominje Katarina i kaže kako današnje vrijeme nije baš povoljno za njezin posao, ali Poljaci dolaze. Možda u manjem broju, ali još uvijek su jako zastupljeni među stranim gostima.

- Korona je turistički uništila cijeli svijet, pa i nas, ovdje u Hrvatskoj, ali mi moramo raditi. Ovo je naš život i naš kruh. Mi od ovoga živimo. Pored ljudi iz

moje zemlja često su mi klijenti i iz Bosne i Hercegovine. Oni su naši susjedi. Dragi ljudi. Dolaze nam i Slavonci. Ajme, što imaju lipu kobasicu. Imam prijatelja Ilju iz Županje koji mi uvijek donese i sreći nema kraja.

U trenutku kada smo razgovarali s gospođom Katarinom upravo je dolazilo jedno poslovno izaslanstvo. Dečki su tražili poslovnu potporu za apartmane u Drveniku kod Makarske. Gospođa se uredno oprostila od nas i krenula putem svojih svakodnevnih obveza kojim zarađuje za život.

U prelijepom Metkoviću zadržali smo se još malo. Čuli smo priču o neponovljivoj utrci lađa i fenomenalnim rukometašima koji su ovaj grad proslavili diljem svijeta. I što je najvažnije nismo čuli sve. Ostala su odškrinuta vrata dobrodošlice za nove storije i reportaže iz dragulja s Neretve.

http://kerigma-pia.hr/metkovicdragulj-na-neretvi/

Pametna sela

Za razliku od pametnih gradova, po uzoru na koje su i osmišljena, a koji se putem digitalnih tehnologija fokusiraju na mogućnosti preobrazbe i unaprijeđenje načina na koji funkcioniraju, pametna sela naglašavaju važnost lokalne zajednice kojoj prepuštaju strateško planiranje razvoja, uz upotrebu digitalnih tehnologija.

43. Zvonko Pavić

Novinarski projekt:
Analiza europskih politika usmjerenih digitalizaciji poljoprivrede u zemljama članicama, fokus na inicijativu Pametna sela s navođenjem najboljih praksi iz EU i kratke studije slučaja njenih aplikacija u Hrvatskoj

Elektronička publikacija:
PRglas

Broj objavljenih članaka: 8

Datum objave izabranog članka:
21. studenoga 2020.

Mnoga ruralna područja u današnjoj Europskoj uniji suočena su s izazovima kao što su siromaštvo i isključenost iz društvenih tokova, otežan pristup javnim uslugama, udaljenost obrazovanih ustanova i nedostatna tehnička i komunikacijska infrastruktura. Postoje i znatne razlike među njima – neka ruralna područja pogođena su depopulacijom i starenjem stanovništva, druga su pod pritiskom povećane potražnje za zemljištima; jedna su izolirana, druga imaju razvijenu informacijsku i komunikacijsku infrastrukturu; jedna su pogođena gospodarskom recesijom, a druga sve uspješnija zahvaljujući turizmu. Međutim, ono što im je svima zajedničko jest to da je njihov stupanj društveno-ekonomskog razvoja znatno niži od stupnja razvoja urbanih područja Europske unije. Zato ih treba dodatno razvijati, s ciljem da se kvaliteta života u tim sredinama izjednači s onom u predgrađima i gradovima.

Kratka povijest

To je i smisao politike ruralnog razvoja Europske unije, koja je prvi put postavljena još 1996. godine, Dekla-

racijom iz Corka, prema kojoj održiv ruralni razvoj treba biti jedan od prioriteta Unije. Tijekom 2008. godine Europska komisija je osnovala Europsku mrežu za ruralni razvoj (engl. European network for Rural Development, EMRR) s ciljem povezivanja organizacija iz država članica aktivnih u području ruralnog razvoja. Jedna od zadaća te mreže je prikupljanje, analiziranje i širenje informacija o aktivnostima koje se provode te jačanje i širenje dobrih praksi ruralnog razvoja na razini Unije. EMRR na svojim službenim stranicama objavljuje i popis inicijativa i projekata provedenih u cilju poticanja ruralnog razvoja, uključujući i inicijative i projekte pametnih sela. Deklaracija iz Corka nadograđena je novom Deklaracijom, nazvanom Cork 2.0, (2016. godine) u kojoj je definirana nova europska vizija budućnosti ruralnih područja. Na temelju te vizije Europska komisija i Europski parlament donijeli su 2017. godine Akcijski plan za pametna sela, utemeljen na zajedničkoj viziji uravnoteženog razvoja europskih regija. Inicijativu su pokrenula dvojica zastupnika dviju najvećih stranaka u Europskom parlamentu; Franc Bogovič, slovenski zastupnik, član Europske pučke stranke (EPP) i Tibor Szanyij, mađarski zastupnik, član Progresivnog saveza socijalista i demokrata (S&D). U proljeće 2018. u Sloveniji je donesena Bledska deklaracija za pametniju budućnost ruralnih područja. Glavna poruka te deklaracije je kako je razvoj digitalne ekonomije u ruralnim područjima zamašnjak poboljšanja života građana i rješavanja drugih problema ruralnih područja. Prema Bledskoj deklaraciji, pametna sela trebaju nuditi alate za jačanje sposobnosti lokalnog stanovništva i objedinjavati razne tehnološke platforme (internet, digitalizirana i precizna poljoprivreda, zajedničke baze alata i skupe opreme, obnovljivi izvori energije, seoski turizam, e-učenje i e-uprava, itd.) i tako se boriti protiv siromaštva te poticati društvenu uključivost stvaranjem novih radnih mjesta u svojim zajednicama.

Inicijativa

Inicijativa pametna sela pokrenuta je s ciljem adresiranja problema depopulacije i odljeva mozgova iz europskih sela u europska urbana područja. Glavna ideja Inicijative pametnih sela jest omogućiti lokalnom stanovništvu, koje je najbolje upoznato s mogućnostima i potrebama svoje zajednice, da samo odlučuje o budućnosti te da na taj način usmjerava vlastiti društveni i gospodarski razvoj. Seosko stanovništvo se pritom usmjerava na mogućnosti i prilike koje pružaju financijske potpore EU. Navedenim Akcijskim planom, koncept pametnih sela uveden je u europsku politiku, a posebno je istaknuto kako pametna sela sama ne mogu postići puno, zbog čega moraju biti ugrađena u šire regionalne i teritorijalne razvojne strategije. Jedini način ostvarenja toga cilja jest jačanje veza između urbanih i ruralnih područja EU-a. Prema Akcijskom planu, pametna sela određena su kao ruralna područja ili zajednice gdje se tradicionalne i nove mreže i usluge poboljšavaju digitalnim i telekomunikacijskim tehnologijama, inovacijama te boljom upotrebom znanja.

Kakvo selo je – pametno selo?

Za razliku od pametnih gradova, po uzoru na koje su i osmišljena, a koji se putem digitalnih tehnologija fokusiraju na mogućnosti preobrazbe i unaprijeđenje načina na koji funkcioniraju, pametna sela naglašavaju važnost lokalne zajednice kojoj prepuštaju strateško planiranje razvoja, uz upotrebu digitalnih tehnologija. Stjecanje statusa „pametnog“ sela složen je proces koji podrazumijeva povezivanje različitih politika, poput politika energije i energetske učinkovitosti, mobilnosti, zbrinjavanja otpada, politika primjene informacijsko – komunikacijske tehnologije, uporabe podataka koji moraju biti dostupni svim građanima te ispitivanja novih poslovnih modela i modela financiranja. U nekim selima u Europi, mještani su se udružili u ostvarenju raznih digitalnih rješenja i lokalnih servisa poput e-trgovine ili e-uprave. Osim toga, pametna sela zalažu se i za nisko-ugljičnu ekonomiju. Primjerice, u nekim selima razvijen je softver za praćenje potrošnje energije i izračun troška prelaska na obnovljive izvore energije te smanjenje potrošnje, itd. Strategije razvoja pametnog sela moraju biti napravljene tako da određuju kratkoročne, srednjoročne i dugoročne ciljeve. Njihov razvoj mora biti mjerljiv i redovito evaluiran.

Izvori novca

Razvoj europskih ruralnih krajeva financira se iz sredstava za provedbu politike ruralnog razvoja u okviru zajedničke poljoprivredne politike EU-a (ZPP), a osim toga, pametna sela financijsku podršku ostvaruju i u okviru kohezijske politike za rast i zapošljavanje,

ali i iz različitih drugih programa EU-a, od kojih treba istaknuti programe Obzor i LIFE, Instrument za povezivanje Europe te jedan vrlo stari no još aktivan program – program LEADER koji je utemeljen još 1991. godine i koji je od 2007. godine integriran u sve nacionalne i regionalne programe ruralnog razvoja. U okviru trenutno važećih odredbi države članice odvajaju najmanje pet posto svojih proračunskih sredstava za financiranje projekata iz tog programa. Program LEADER izvodi se djelatnošću lokalnih akcijskih grupa (tzv. LAG). To su javno – privatna partnerstva čija je zadaća prepoznati i provesti lokalnu razvojnu strategiju, donijeti odluke o raspodjeli financijskih sredstava te njima upravljati. U našoj zemlji ima pedesetak tih grupa. Europski parlament je na plenarnoj sjednici održanoj u ožujku 2019. godine, prihvatio pametna sela kao novi koncept razvoja ruralnih područja u novom financijskom razdoblju 2021.-2027. godine te donio odluku o financiranju ovog koncepta iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda s najmanje 2,4 milijarde eura, ali i s mogućnošću dodatnog financiranja iz ostalih fondova EU.

U našim županijama..

U Hrvatskoj, predvodnica digitalizacije ruralnih područja i "opamećivanja" sela je Zagrebačka županija kao jedna od od najrazvijenijih županija u Hrvatskoj i jedna među prvima koja je strateški pristupila razvoju informatičko – komunikacijskih djelatnosti, kroz strategiju o pametnoj županiji, donesenoj još 2017. godine. Zagrebačka županija je i najbolja prema razini povlačenja sredstava za tehnološke projekte iz EU fondova. Prošle godine izrađen je i poseban pilot projekt Razvoj pametnih sela u Zagrebačkoj županiji – primjer Općina Rakovec. Zagrebačka županija je, prije dvije godine, u suorganizaciji s uredom bivše zastupnice u Europskom parlamentu Ivane Maletić, održala prvu konferenciju o pametnim selima u Hrvatskoj. Toj konferenciji uslijedilo je još nekoliko takvih događaja u našoj zemlji (jednu je organizirao i EU zastupnik Škrlec, 2019. godine). Najnoviji takav događaj bila je konferencija Pametna sela – Digitalna transformacija održana na Hvaru, koju je organizirao Poduzetnički centar Scala iz Splita u okviru Poziva za provedbu aktivnosti Nacionalne ruralne mreže u kojem su pametna sela prepoznata kao jedna od tema od posebnog interesa. Na tom događaju, održanom u listopadu 2020., između ostaloga, govorilo se o ruralnim hub-ovima za digitalne nomade i pametnim selima te o digitalnoj promociji pametnih sela. Inicijativu pametna sela prepoznale su i druge naše županije, primjerice Osječko-Baranjska, koja je u svrhu poticanja, educiranja, podizanja svijesti i aktiviranja svih lokalnih čimbenika donijela Odluku o dodjeli nagrada za izradu projektnih ideja o razvoju pametnih sela na svom području. Natječaj je rezultirao s 47 prijava. Najbolje projektne ideje za razvoj koncepta pametnih sela u toj županiji će od 2021. godine konkurirati za sredstva iz fondova Europske unije. Najnovija inicijativa koja se tiče pametnih sela u našoj zemlji je Pametno selo Babina greda, u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Općina Babina Greda odabrana je između 734 kandidata iz 25 država članica koji su sudjelovali na natječaju u europskom projektu „Pametne ruralne zajednice" (#SmartRural21) kao lokacija na kojoj će se demonstrirati primjena pristupa pametnog sela u razvoju ruralnih područja. Cilj projekta, koji će trajati tri godine, je steći iskustva koja bi mogla biti važna za podršku tom pristupu u okviru ostvarenja Zajedničke poljoprivredne politike. Lokalna razvojna agencija PINS, koja djeluje na području Gorskog kotara već dvije godine, održava niz *coworking* radionica na razne, uglavnom poduzetničke teme s ciljem pretvaranja dobrih ideja u uspješne projekte. Polovicom rujna 2020. godinem PINS je održao *coworking* radionicu u Delnicama na kojoj se raspravljalo o održivom razvoju u kontekstu aktualnih klimatskih promjena i energetske tranzicije u nisko-ugljično društvo te o europskoj inicijativi razvoja pametnih sela kao prilika za lokalne poduzetnike. Jedna od zanimljivijih ideja je i primijeniti koncept pametnih sela kao ruralnih hub-ova za digitalne nomade.

https://www.prglas.com/pametna-sela/

PUNI KRUG: ZLOČINI BEZ KAZNE

„Ovaj je zločin uvreda za suvremenu Hrvatsku jer vrijeđa ljudsko dostojanstvo, on je gaženje onih ideala za koji su se borila ogromna većina branitelja među kojima su bili i Srbi, koji su časno branili Hrvatsku. Zločin koji se ovdje dogodio u suštoj je suprotnosti s proglasom dr. Franje Tuđmana koji je pozvao sugrađane srpske nacionalnosti da ostanu u svojim domovima. Zločin u Varivodama nije bio jedini takav. Ubijeni su u Gošićima, u Gruborima. Svi ti zločini počinjeni nakon operacije Oluja nikako se ne mogu opravdati. Legitimno pravo na obranu nije i ne može biti opravdanje za nedjelo. Ovo je bio čin pojedinaca koji su iz čistog koristoljublja išli u pljačkaške pohode na području na kojem još nije bila uspostavljena civilna vlast, to nikada nije bila politika hrvatske države i vojnog vrha, a posebno ne predsjednika Tuđmana. Poštovani pripadnici srpske zajednice u Hrvatskoj, danas vam želim poslati poruku pomirbe kao i nade u izgradnju zajedničke budućnosti svih hrvatskih građana, neovisno o njihovom podrijetlu. To ne znači zaboraviti što se događalo u ratu prije 25 godina, nego izvući iz toga pouke i pružiti jedni drugima ruku mira. To za Hrvate znači smoći snage i priznati da su u Domovinskom ratu, premda obrambenom, počinjeni i zločini nad srpskim civilima kojise nisu smjeli dogoditi, koji nemaju opravdanja i zaslužuju osudu i procesuiranje. Hrvatska se branila od agresije, ne od nedužnih civila. To za Srbe u Hrvatskoj znači smoći snage i priznati da je na Hrvatsku izvršena agresija Miloševićeva režima i JNA. I da se ne može opravdati oružana pobuna protiv legalno izabrane vlasti i demokratske volje hrvatskog naroda

44. Emir Imamović

Novinarski projekt:
(NE)kultura sjećanja: naše žrtve i njihovi zločinci

Elektronička publikacija:
Forum.tm

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
9. listopada 2020.

za vlastitom državom i da zaslužuje osudu“, rekao je premijer Andrej Plenković na nedavnom obilježavanju godišnjice likvidacije devetoro srpskih civila u selu Varivode, zločina počinjenog gotovo dva mjeseca nakon oslobađanja Knina i potpunog sloma takozvane Republike Srpske Krajine.

U tom malom, opustjelom selu ove je jeseni okončana turneja razmjene razumijevanja, pokrenuta odlaskom potpredsjednika Vlade, Borisa Miloševića, na obljetnicu „Oluje“, njegovim putovanjem sa ministrom branitelja Tomom Medvedom u Grubore i, evo, masovnom posjetom Varivodama u kojima su, uz njih dva, bili i Plenković i Milorad Pupovac i izaslanik predsjednika Srbije Aleksandra Vučića, nekadašnji novinar i direktor Radija B92, Veran Matić.

„Ja sam u svojoj nesmotrenosti uzgajao, ako ne suprotan, a ono bitno drugačiji stav od onoga što ga je u Varivodama izložio predsjednik Vlade. Smatrao sam, avaj, da su zločini počinjeni nakon ‘Oluje’ – kada je ubijeno oko sedamsto ljudi, uglavnom starica i staraca – uz pretpostavku da nalog za njih nije odaslan s više instance, proizašli iz duha politike Franje Tuđmana i HDZ-a tokom devedesetih, da su oni dakle, čak i kad otklonimo sve sumnje u izravnu nalogodavnu odgovornost, bili očekivana posljedica vladajuće hrvatske politike, kako u užoj tako i u široj vremenskoj perspektivi. Što se one prve tiče, znao sam to naivno argumentirati uspaljenim šovinističkim govorima Franje Tuđmana neposredno nakon vojnog trijumfa, održanim na usputnim stanicama čuvenog Vlaka slobode, pokličima koji su brusili noževe i obilno hranili antisrpske strasti. Postoji realna mogućnost da je premijer iskren kao i obično, tj. da djeluje u duhu nepisane HDZ-ove kvake 22, koja otprilike kaže da je otklon od Tuđmanove politike moguć jedino uz veličanje Franje Tuđmana. To te beziznimno vodi u uzbudljive hipokrizijske avanture, pa i u priliku da osudiš zločin iskazujući počast njegovu inspiratoru(...) A opet – nije li bolje da je rok kratak, nego nikakav? Nije li bolje išta, nego ništa? Kako god bilo, inicijativa zaslužuje zdušnu podršku. Treba samo ustrajati. Izabrati sljedeće simbolički važno ukopno mjesto i širiti ekumenske parole. Ne obazirati se na mrzovoljna podbadanja skeptika. Sumnjičavi psi laju, pomirbene karavane prolaze“, piše Viktor Ivančić u tekstu „Pomirbena karavana“, objavljenom u tjedniku „Novosti“. Očuvana memorija i preostali zdrav razum zbilja se teško nose s tim, višestruko ponavljanim navodima o razlici između poslijeratnih (zlo)djela i riječi iz znamenitog proglasa dr. Franje Tuđmana čiji je sadržaj dijametralan od njegove politike „etničke fatalnosti“. Očito, taj se falsifikat povijesti i dalje mora prikazivati kao original: nakon tri desetljeća toksičnih međunacionalnih odnosa i društveno prihvatljivog smatranja hrvatskih Srba „agresorskim narodom“, dugi put ka normalnosti podrazumijeva i nošenje tereta laži. Drukčije rečeno, nakon što se najmanje četvrt stoljeća čekao upravo ovaj, Plenkovićev, civilizacijski odnos naspram, kako je rekao, legitimnog prava na obranu i njegova korištenja kao pokrića za zločin, nije realno, ma koliko bilo moralno, tražiti da u paketu s pomirbom ide i iznijansirano tumačenje skorije prošlosti.

Tako će, eto, budućim generacijama ostati zadatak da osvijetle i likove i riječi i učinke, ali i da postave razna pitanja. Recimo, zašto su se ubojice iz Varivoda osjećale dovoljno sigurno da pedesetak dana nakon sloma Krajine odu na nekadašnju okupiranu teritoriju i tamo se ponašaju kao okupatori? Ili, kako je i zahvaljujući kome moguće da je i taj zločin prošao nekažnjeno? I tako dalje i tako redom, sve dok se ratovi i mirovi ne pomiješaju i ne dođemo do neupitne legitimnosti antifašističke, partizanske borbe i anticivilizacijskih epizoda osvete pobjednika čiji je vrhunac poznat po imenu jedne austrijske pripizdine - Bleiburgu.

No, na stranu sada sve što je u ovoj pomirbenoj karavani rečeno i o čemu se može polemizirati. Andrej Plenković i Milorad Pupovac, odnosno Boris Milošević i Tomo Medved kao od njih pametno odabrani, ipak su napravili velike korake za malu zemlju čije društvo sada, a nakon političke elite, treba početi nimalo ugodan proces spaljivanja vlastitih iluzija. U hrvatskom slučaju onih o apsolutnoj nevinosti u obrani, a u srpskom o „Oluji“ i pratećim nedaćama, točnije događajima koji se nisu zbili samo od sebe, već imaju i svoj konetkst i svoje uzroke koji, naravno, nikako ne mogu opravdati posljedice poput zločina u Varivodama.

Za nadu nikada nije kasno, kao što nikada nije prerano za pesimizam, posebice s iskustvima poput naših. Kada

je formiran Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju u Den Haagu, on je, naravno, trebao poslužiti za suđenje ratnim zločincima i njihovim nalogodavcima, ali i potaknuti kolektivna suočavanja s balkanskim zbivanjima na kraju dvadesetog stoljeća. Prvi cilj je, uz svu političku trgovinu, te odustajanje od završetka procesa onima što su tijekom suđenja preminuli pa tako ostali ili formalno nevini ili prvostupanjski, dakle ne i pravomoćno, krivi, ipak dostignut. Drugi je zato spektakularno propao: sve presude Tribunala, svi dokazi izneseni u postupcima, sav dokumentirani užas brutalnosti i banalnosti zla, razbio se o granice nekadašnje Jugoslavije čiji su narodi i narodnosti u roku odmah našli stotinu i jednu izliku za negiranje presuda i samouvjeravanje da su, eto, baš oni žrtve međunarodne urote koja, ovisno o poziciji, sotonizira Srbe, a Hrvate, Bošnjake i Albance izjednačava sa agresorima i kažnjava zbog toga što su preživjeli.

Sve što se ovoga ljeta i rane jeseni događalo u bitnim mjestima nekadašnje i upokojene Krajine itekako je važno, ali je, recimo tako, elitistički i s tek blagim doticanjem dijela onih koji su zločinima najdirektnije pogođeni – članovima obitelji likvidiranih. Zapravo, tek treba kapilarno „smoći snage i priznati da su u Domovinskom ratu, premda obrambenom, počinjeni i zločini nad srpskim civilima koji se nisu smjeli dogoditi, koji nemaju opravdanja i zaslužuju osudu“.

Ako je, kao što jeste, za ovu pomirbenu karavanu trebalo četvrt stoljeća, e onda za kolektivnu razmjenu razumijevanja moramo pričekati dugo, jako dugo. Samo da završimo Drugi svjetski rat, inače formalno okončan prije samo sedamdeset i pet godina.

https://forum.tm/vijesti/puni-krug-zlocini-bez-kazne-7494

teklić.hr svakidan

OKOLIŠ

Što pčele imaju sa solarima?

45. Silva Celebrini

Novinarski projekt:
Kako je korona virus utjecao na projekte energetske neovisnosti i zelene energije a time i na klimatske promjene - primjer otoka Krka

Elektronička publikacija:
Teklić

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
14. kolovoza 2020.

KAKO JE KORONA VIRUS UTJECAO NA PROJEKTE ENERGETSKE NEOVISNOSTI I ZELENE ENERGIJE, A TIME I NA KLIMATSKE PROMJENE – GLOBALNO I LOKALNO (PRIMJER OTOKA KRKA)

Kada je početkom ljeta u Međimurju došlo do masovnog pomora pčela, netko je izračunao da ih je uginulo čak 60-tak milijuna, nitko se nije posebno zabrinuo osim samih pčelara. Kako većina ljudi ne razmišlja o pčelama kao oprašivačima o kojima ovisi čak dvije trećine hrane na planetu, nego ih doživljava kao dosadne kukce koji ih mogu ubosti, i ova kao i mnoge slične priče prolazi gotovo pa nezapaženo. Na uspaničene pčelare gleda se kao na ljude koji od meda zarađuju ne razmišljajući da su upravo oni zaslužni za to što na našem području još imamo pčela jer bez ljudske brige one i ne bi preživjele.

Ljudska briga je jedno, a nebriga i neodgovorno ponašanje drugo pa je pomor pčela potvrdio koliko i dalje trujemo našu zemlji i planet, potvrdio nam je pčelar Davorin Krakar, po struci inženjer šumarstva.

Što dakle pčele imaju sa solarima i zelenom energijom pitamo Krakara. Poveznica im je, odgovara, odgovorno ponašanje i briga za budućnost planeta. Izumru li pčele ne znam kako će svijet izgledati ,kaže, no budemo li se konačno počeli odgovorno ponašati prema prirodi možda ćemo bar nešto sačuvati za djecu i unučad.

I eto nas u priči o otoku koji razmišlja skroz zeleno, koji ide ka energetskoj neovisnosti zahvaljujući obnovljivim izvorima energije (OIE), koji već godinama odvaja i reciklira otpad te više od desetljeća radi na ostvarenju svojih planova.

Po uzoru na primjere iz Danske, Španjolske i još nekih zemalja čiji su otoci već realizirali energetsku samostalnost iz OIE te dobro žive i zarađuju na tome, tako i na otoku Krku već više desetljeća rade na sveobuhvatnoj zelenoj preobrazbi otoka te ideju energetske neodvisnosti uz CO2 neutralnost misle postići najkasnije do kraja 2030.godine.

„Naše planove u nekim je segmentima usporio koronavirus, no mi konstantno radimo na realizaciji i do kraja godine sigurno ćemo imati stotinjak fotonaponskih elektrana na krovovima obiteljskih kuća, škola, i drugih objekata“, kaže Vjeran Piršić, direktor tvrtke Otok Krk energija i predsjednik Udruge Eko Kvarner.

„Naš smo program podijelili na nekoliko segmenata, najprije riječ je o najmasovnijim malim fotonaponskim elektranama, koje su u vlasništvu fizičkih osoba. Drugi segment su srednje velike elektrane od nekoliko stotina kilovata pri čemu je trenutno najveća na Ponikvama na stanici za razvrstavanje otpada, no rade se i druge na hotelima i drugdje. U tom dijelu došlo je do malog zastoja zbog pandemije korone.

Treći segment su velike fotonaponske elektrane od 5 megavata, a započela je realizacija prve iznad Baške, no i tu se malo kasni zbog koronavirusa. Četvrti segment je pametna mreža koja će omogućiti integraciju OIE bez blackout-a i drugih oscilacija u napajanju. Dakle projekti se usprkos koronavirusu realiziraju i ja vjerujem da ćemo prije 2030. godine dobiti energetski neodvisan i CO2 neutralan otok„ kaže Piršić.

Do tada očekuje se da će na krčkim krovovima biti oko tisuću malih fotonaponskih elektrana od 3-30 kW, najčešće snage do 13,8 kW (trofazna struja) koliko je već od prije ugovoreno s HEP-om kada su objekti građeni. U planu je stotinjak srednjih elektrana od 50- 500 kW namijenjenih industrijskim i turističkim objektima. Zatim tu su dvije velike solarne elektrane snage do 5MW na sjeveru i jugu otoka, tako da bi ukupna snaga fotonaponskih elektrana bila oko 60 MW. U planu je i velika vjetroelektrana snage oko 30 MW te mala postrojenja na vjetroelektrane, bioplini slično, sve zajedno oko 100 MW OIE.

„Uz to Krk želi u potpunosti transport prebaciti na OIE. Promet je na otoku najveći zagađivač pa tu moramo učiniti radikalan zaokret želimo li postići CO2 neutralan otok. Znači na otoku želimo vozila i plovila na električnu energiju iz OIE, a u planu je preorijentacija grijanja i hlađenja s fosilnih goriva na toplinske pumpe.

Zaključno, od 2030.g planiramo proizvoditi oko 150 GWh električne energije iz OIE“, kaže Piršić.

Da bi opskrba takvom energijom bila sigurna i bez oscilacija potrebne su baterije i pametna mreža, naglašava Piršić.

Male fotonaponske elektrane financiraju sami građani, ali i uz pomoć Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost na čije se natječaje javljaju te mogu refundirati 60 posto uloženih sredstava, kaže Piršić.

„Kada je riječ o velikim elektranama razmišljamo o prodaji gospodarstvenicima i građanima sa otoka 1500 udjela u vrijednosti od po 20 tisuća kuna sa garantiranim prinosom od 4 % godišnje. Naime cijena instalacije jednog MW u tim elektranama prema već provedenim tenderima u našem okružju koštat će od 600 do 800 tisuća eura. To je vrijedno ulaganje za svakog građanina otoka jer tko bude kupio udjele na njima će i zarađivati“ dodaje Piršić.

KAKO FUNKCIONIRAJU MALE FOTONAPONSKE ELEKTRANE?

Ključno je imati proizvodnju na mjestu potrošnje i za vlastitu potrošnju. Prije nego se krene u investiciju građani najprije provjeravaju svoju godišnju potrošnju električne energije.

„Konkretno na mojoj kući je 6,5 kW fotonaponskih panela, a koštalo me oko 70 tisuća kuna. Fond za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost je sufinancirao s oko 36 tisuća kuna. Izračunao sam da će mi se instalacija isplatiti za otprilike tri godine. Nakon

toga imati ćemo 17 godina besplatne energije. Viškove energije dajemo u mrežu HEP-a ili spremamo u vlastite baterije jer imamo i baterijski sustav zbog sigurnosti opskrbe.

Svima koji budu radili po tom modelu investicija će se isplatiti za tri do pet godina“ kaže Piršić

U njegovom domaćinstvu planiraju na OIE spojiti grijanje i hlađenje kuće i apartmana te nabaviti električne automobile i bicikle.

Otok Krk prednjači i po odvajanju i recikliranju otpada te se često uzima kao pozitivan primjer zbrinjavanja otpada. Dok se kod nas u Zagrebu još posvuda rasipa otpad i stalno se traži novi razlog da se ne počne primjenjivati održivi sustav gospodarenja otpadom, moja rodbina na Krku već godinama slaže otpad u posebne vrećice i kante i već je svima prešlo u naviku da u određene dane odvoza ispred svojih domova iznose kante različitih boja.

Odvajanje i recikliranje na Krku je sada oko 60 posto, a uskoro planiraju doći do željenih 80 posto otpada.

Kada uvedu elektrovozila i elektroplovila te promjene način grijanja i hlađenja ostvariti će cilj CO2 neutralnog otoka.

„Deset godina diljem Hrvatske mnogi eksperti i aktivisti sustavno rade na postizanju cilja – 80 % elektroenergetski obnovljiva Hrvatska s 2 GW fotonaponskih elektrana i 2 GW vjetroelektrana uz reverzibilne hidroelektrane – i nadam se da ćemo bez obzira na pandemiju to ostvariti do kraja ovog desetljeća“ kaže Vjeran Piršić.

„Nažalost ostali dijelovi Hrvatske kaskaju za nama, ali važno je da se i tu stvari kreću na bolje pa su OIE postali top tema,“ zaključuje Piršić.

Plan je da u ne tako dalekoj budućnosti otok Krk troši 30 posto manje energije, koja će uz to biti 100% obnovljiva i barem 50% jeftinija, a nakon povrata investicija biti će skoro pa besplatna i služiti kao razvojni alat lokalnoj zajednici.
Polako i drugi otoci slijede primjer Krka. Na Visu HEP je izgradio solarnu elektranu snage 3,5MW, a ide se i na Cres, u Istru, zaleđe Dalmacije…

Konačno smo krenuli koristiti ono čega imamo napretek – sunčevu energiju!

A što reći na kraju? Pametna vlast razvijati će pametne mreže i koristiti energiju iz prirode, a da joj ne naškodi – obnovljive izvore! Sunce izlazi svakog dana, vjetrovi pušu, otpad možemo zbrinjavati tako da ne zagađujemo okoliš… I tako ćemo očuvati prirodu i bioraznolikost i u konačnici zaštiti i onu pčelicu s početka priče.

Zeleni otok Krk pčelice vole, a mirisni med od kadulje s tog područja jedan je od najboljih.

Pčele i solari dakle, tijesno su povezani.

https://www.teklic.hr/featured/sto-pcele-imaju-sa-solarima/170767/

Život u zaleđu: Sinj

Povijest razvoja Sinja i okolice iz seljačkog kraja u industrijsko središte i popratna svjetonazorska transformacija neizostavno idu preko Narodnooslobodilačke borbe partizana i KPJ u Drugom svjetskom ratu, dok je deindustrijalizacijska deteriorizacija sinjskog kraja, odnosno gašenje nekadašnjih tvornica Dalmatinka, Konfekcija Sinjanka, Sadra, Ciglana Tadija Anušić, Prerada plastike Cetinka, Poljoprivredni kombinat Trnovača, Trgosirovina i dr., te popratnih socijalno-reproduktivnih struktura, posljedica postsocijalističkog izostanka planskog razvoja i prepuštanja organiziranja života zajednice privatnom kapitalu. Pročitajte prvi od četiri teksta posvećena učincima tranzicije na ekonomski i socijalni život ljudi u dalmatinskom zaleđu.

46. Bartul Čović

Novinarski projekt:
Život u zaleđu

Elektronička publikacija:
Slobodni Filozofski

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka:
13. kolovoza 2020.

„Umro si ti, umrla je tvornica, a ni mi nismo baš najbolje“[1]

Ove riječi izgovorila je Iva Radonja, sindikalna predstavnica i radnica sinjske tvornice konca Dalmatinka, kada je prije 11 godina s kolegicama polagala cvijeće na grob Vice Buljana, lokalnog partijskog funkcionera i najzaslužnijeg pojedinca za utemeljenje njihove netom ugašene tvornice. Tako je završena priča indu-

[1] https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/umro-si-ti-umrla-je-tvornica-a-ni-mi-nismo-bas-najbolje-45434

strijske uzdanice i simbola Cetinske krajine. Industrijska povijest Sinja ujedno je povijest Dalmatinke i obrnuto. Tvornica je utemeljena početkom pedesetih godina prošlog stoljeća. Uz to razdoblje vezana je anegdota prema kojoj je tvornica trebala biti izgrađena u Livnu i nositi naziv Livanjka. Prema priči, preokret je donijelo Buljanovo političko i pregovaračko umijeće te se tvornica ipak izgradila u Sinju. Nije nam poznato u kojoj je mjeri anegdota utemeljena u stvarnosti, ali znamo da njezin glavni protagonist i danas među sinjskim radništvom uživa status legende.

Socijalno osviješteni sin jedne od najbogatijih gradskih obitelji pristupio je Komunističkoj partiji 1934. godine, a šest godina kasnije postao je i načelnik Sinja s nezavisne liste, unatoč progonu komunista u monarhističkoj Jugoslaviji. Naslov televizijske serije „Čovik i po“, u kojoj ga tumači Boris Dvornik, najkraće sažima stavove sumještana o njegovim doprinosima lokalnoj zajednici.

U vrijeme kada je nakon Drugog svjetskog rata (u kojem je sudjelovao kao borac i vijećnik ZAVNOH-a) obnašao dužnost ministra ribarstva, pripala mu je čast da svečano prereže crvenu vrpcu na ulazu netom izgrađene Dalmatinke.

Na istome mjestu, u skladu s proklamiranim principima nove vlasti, istaknuta je ploča na kojoj je pisalo „Borbom radničke klase Jugoslavije, a pod rukovodstvom Saveza komunista i druga Tita ostvareno je načelo Marxa i Engelsa Tvornice radnicima, te je ova tvornica dana 4. 11. 1951. godine prvi puta predana na upravljanje radnicima kolektiva“[2]. Bez pretjerivanja je moguće kazati da nakon tog dana život u Sinju više nije bio isti. Uostalom, radi se o razdoblju povijesti ovih prostora kada se život ogromne većine ljudi u veoma kratkom roku promijenio kao nikada prije ili kasnije. Oslobođenje koje su u ratu izborili partizani i KPJ sa sobom je nosilo slojevitu društveno-političku revoluciju.

Do tada dominantno seljačka zemlja, u kojoj su veći tvornički pogoni i proletersko stanovništvo postojali samo u većim urbanim središtima, počela se munjevito industrijalizirati te je svaka sfera javnog i privatnog života doživjela neku vrstu zaokreta. Međutim, emancipacija i promjena svjetonazora nisu uvijek išli glatko, barem ne dok narod na svojoj koži nebi osjetio da one sa sobom nose konkretno poboljšanje materijalnih uvjeta. Prve radnice Dalmatinke koje su počele radne dane provoditi u tvornici umjesto u kućama nailazile su na teške osude i otpor okoline.

> „Tako se to u selu pričalo, kao u Dalmatinki ima svega i svačega, to je veliki nemoral, te cure dođu sa sela i htili bi ovi muški iskoristit, ono ka da je to kurvanjska tvornica. Tako je to među narodom (...) govorilo se to je kurva, ona se kurva u Dalmatinki, istina živa, ona je bila ozloglašena.“[3]

Ovako se prva generacija radnica prisjeća najranijih dana u tvornici. Neke čak spominju da su ih prolaznici pljuvali na ulici, revoltirani prizorom žene u radničkim hlačama umjesto u seljačkoj šotani[4]. Prije uvođenja razgranatije prometne infrastrukture tvornica je radnicama iz udaljenijih sela sinjskog kraja ustupala bicikle, što također nije bilo po volji osjetljivog patrijarhalnog svjetonazora, pa tako neke radnice spominju starije žene koje bi na prizor mlade udarnice na biciklu zatvarale oči i sklapale ruke u molitvi.

S obzirom da trenutno prolazimo kroz nekoliko desetljeća dug proces repatrijarhalizacije društva, prosječnoj čitateljici vjerojatno nije teško zamisliti šok i protivljenje tadašnje zajednice na prve ozbiljne emancipacijske zaokrete. Uvriježena je pogreška esencijalizacija takvog ponašanja te njegovo pripisivanje nekakvoj genetski kodiranoj nazadnosti i stremljenju dalmatinskih Vlaja ka retrogradnim i šovinističkim principima. Stavovi narodnih masa (sa svim svojim heterogenostima) formirani su u skladu s materijalnim uvjetima i konkretnim klasnim interesima, a ne izmaštanim kolektivnim „mentalitetskim“ karakteristikama. To dokazuju i daljnja svjedočanstva istih onih radnica koje su u najranijim danima industrijalizacije nazivane kurvama:

> „kako je ona kući počela donosit novac i kako se počelo vodit lipši život, onda se polako minjala

[2] Vedrana Premuž Đipalo, Žene u doba socijalizma: slučaj „Dalmatinka“ (Split: Etnografski muzej, 2016), 163.

[3] Isto, 169.

[4] Tradicionalna seljačka suknja karakteristična za Dalmaciju.

> svist tog našeg sela, da je posli manje više svak 'tio da radi. Dugo je to bilo, desetak godina sigurno, puno ljudi nisu tili dat svoje cure u tvornicu, a posli su molili."[5]

Djelomično protivljenje modernizaciji bilo je očekivana reakcija na „šok" koji su doživjele težačke obitelji kada su im prve socijalističke tvornice na dobar dio radnog dana „otele" kćeri iz obiteljskih domova u kojima su do tada besplatno obavljale najveći dio kućanskog i drugog reproduktivnog rada. Otvaranje tvornica kratkoročno je ugrozilo materijalne interese seljaštva, iz prostog razloga što se više nije moglo računati na jednaki broj ruku koje će cjelodnevno raditi na obiteljskom imanju. Međutim, kada je postalo jasno da industrijalizacija i modernizacija dugoročno donose „lipši život" i generalno više materijalnih koristi, korjenito je promijenjena i svijest ljudi. Percepcija žena kao radnica više nije bila negativna.

Ne postoji polje života ljudi sinjskog kraja koje gradnja i razvoj tvornica poput Dalmatinke nisu dotakli i učinili „ljepšim" u odnosu na raniji period. Žene su po prvi puta mogle biti ekonomski neovisne i preuzeti ulogu hraniteljica obitelji; tvornice su izgradile stanove namijenjene radničkim obiteljima pa stambeno pitanje nije predstavljalo mač nad glavom većine stanovništva kao danas; tvornice su provodile kampanje za opismenjavanje i doškolovanje svoje radne snage; u gradu je osnovana strukovna Industrijska škola čiji su đaci mogli računati na sigurno zaposlenje; građena su radnička odmarališta; poticale su se kulturno-rekreativne aktivnosti (primjerice, današnji Košarkaški klub Alkar nastao je u sklopu Dalmatinke kao KK Tekstilac); Dalmatinka je imala i ambulantu u kojoj su radili ginekolog, internist, ortoped, neuropsihijatar, otorinolaringolog i dermatolog, koji su svakodnevno bili na raspolaganju radnicima i radnicama.

Ovo posljednje danas je bolna uspomena u gradu čije je rodilište već jednom ugašeno, a danas životari te obavlja samo tzv. zadesne porode za rodilje koje zbog komplikacija ne mogu dospjeti do Splita. Prošle godine u ovoj je zdravstvenoj ustanovi na svijet došlo samo dvadesetsedmero djece, što se poklapa s negativnim demografskim trendom na županijskoj i državnoj razini. Znak na dijelu bivše tvornice Dalmatinka koji pokazuje prema ambulanti, Sinj, kolovoz 2020. (foto: BČ)Među selima koja bilježe najveći pad stanovništva u splitsko-dalmatinskoj županiji su i sela sinjske krajine poput Vrlike i Hrvaca. Uz usporedno propadanje prometne infrastrukture uspostavljene u socijalizmu, zdravstvena skrb sve je nedostupnija, naročito preostalim žiteljima udaljenijih sela.

Bez obzira na pad broja stanovnika, dok prolazimo centrom Sinja na cestama vlada velika gužva. Sindikalna radnica Jelena Miloš objašnjava kako je upravo privatizacija gradskog prijevoza i smanjenje broja autobusnih linija uzrok povećanom broju osobnih automobila. Izostanak planskog razvoja i prepuštanje poslova organizacije života zajednice u ruke privatnom kapitalu označilo je mnoge naše gradove i mjesta, a naročito nekoć razvijeno industrijsko središte poput Sinja. Prolazeći pored nekadašnjih postrojenja sinjskih tvornica Jelena nabraja poduzeća koja više ne postoje: Dalmatinka, Konfekcija Sinjanka, Sadra, Ciglana Tadija Anušić, Prerada plastike Cetinka, Poljoprivredni kombinat Trnovača, Trgosirovina i dr.

Upravo se uz krah Trnovače i Trgosirovine veže interesantna priča koja isprepliće rat sa sumnjivim raspolaganjem državnom imovinom i javnim novcem. Sinj je 1990. bio pogođen jakim potresom. Gradu je dostavljen novac za obnovu koji je po izbijanju rata bio prenamijenjen za kupnju oružja potrebnog u obrani. Zbog straha od inflacije novac se morao negdje pohraniti pa je tako nekoliko desetaka milijuna tadašnjih dinara posuđeno dvjema gradskim tvrtkama kojima su na čelu bili braća Davor i Marko Dalbello. Mediji su još davno pisali o rodbinskim vezama braće Dalbello s najpoznatijim hrvatskim poduzetnikom mlađe generacije Emilom Tedeschijem. Kako pišu u Slobodnoj Dalmaciji, novac koji nikada nije potrošen na obranu grada ili obnovu od potresa navodno je prebačen na račun Tedeschijeve firme Meteor Paper. Slučaj se vukao po sudovima, a na odbacivanje prijave nitko nije uložio žalbu.

Vlastitim smo se očima mogli uvjeriti da se na mjestu na kojem je nekada 300-tinjak radnica Trgosirovine

[5] Premuž Đipalo, 163.

zarađivalo kruh danas nalazi dućan Prima, a tamo gdje su se nalazila ogromna polja Trnovače sada je tek nekoliko trgovina poljoprivrednom opremom. U slučaju Ciglane dio postrojenja u ratu je pogođen i zapaljen, a u mirnodopskom razdoblju je zbog privatnikâ izgubljena koncesija za vađenje vapnenca, pa je proizvodnja ugašena.

Među aktualnim problemima treba spomenuti i nepostojanje filtera otpadnih voda, pa tako kanalom kroz centar grada teče kanalizacija čiji vas „miris" prati u obilasku kao i prizori uništene tvorničke infrastrukture. Možda je s vremenskim odmakom teško shvatiti koliko je pedesetih godina prošlog stoljeća industrijalizacija unaprijedila život Sinjanki i Sinjana, ali je zato bolno očigledno koliko su ga deindustrijalizacija i privatizacija uništile. Upravna zgrada bivše tvornice Trgosirovina, Sinj, kolovoz 2020. (foto: BČ)Danas je ovaj grad provincija unutar provincije. Radnička odmarališta koja su njegova poduzeća gradila na obali odavno su devastirana ili pretvorena u privatne hotele. Strojevi su rasprodani, pogoni napušteni, a ljudi koji se sjećaju rada u boljim uvjetima gotovo da više i nema.

Jelena ističe veliki broj primatelja mirovina, među kojima je veliki broj onih koji su to pravo osigurali preko braniteljskog statusa. Nažalost, u hrvatskom medijskom prostoru prisutnije je nazivanje tih ljudi HDZ-ovim plaćenicima ili parazitima, a manje je pokušaja pronalaženja veze između tisuća uništenih radnih mjesta i tisuća onih koji su u braniteljskim mirovinama ili drugim oblicima socijalnih davanja potražili slamku spasa iz potpune neimaštine.

Od pozitivnijih pojava tu su kolektivi S.K.U.P. (Sinjski kulturni urbani pokret) i SUK (Sinjska umjetnička komuna) koji organiziraju razna kulturna događanja, predavanja, ljetna kina i festival S.A.R.S. (Sinjski amaterski rock susret). Među recentnijim značajnijim javnim intervencijama treba istaknuti tim istraživača_ica koji je prije dvije godine postavio izložbu „Što je nama naša Dalmatinka dala?" u Galeriji Sikirica. U fokusu su bila osobna sjećanja radnica i radnika ugašene Dalmatinke.

Polovicom prošlog stoljeća, koju godinu prije nego je Vice Buljan otvarao najpoznatiju sinjsku tvornicu, u historiografiji se pojavio novi pojam *narodne povijesti* (eng. *people's history*), katkad nazivan i *poviješću odozdo*, za koji su zaslužni britanski povjesničari okupljeni oko tamošnje Komunističke partije. Pojam je poprilično samorazumljiv – narodna povijest je ona vrsta narativa o prošlosti koja u prvi plan ne stavlja elitu, eksploatatore, kraljeve, vojvode i slične, već naglasak stavlja na iskustvo siromašnih, potlačenih, marginaliziranih, seljaka, radnika, jednom riječju – većine. Zato je izložba o ljudima koji su činili Dalmatinku dragocjena. Upravo su oni ti koji su kreirali (narodnu) povijest rodnog kraja u vremenu kada je isti najviše prosperirao. Odbacimo li perspektivu narodne povijesti nikada nam neće biti jasno tko se, kako i zašto izborio za bolji život generacije naših djedova i baka. Zaboravit ćemo koliko je bijedno izgledao život većine u desetljećima prije Dalmatinke i kome možemo zahvaliti na minimumu političkih i socijalnih prava koja danas uživamo.

Posjetiteljice i posjetitelji Galerije Sikirica imali su priliku prisjetiti se toga i upisati se u knjigu dojmova koja je ostala prepuna emotivnih posveta uništenom radnom kolektivu. Jozefina Ćurković s Filozofskog fakulteta u Zagrebu u svom je diplomskom radu *Radnička kultura i društveno sjećanje na primjeru tvornice Dalmatinka u Sinju* zabilježila upis bivšeg radnika Ivana Matića koji za kraj ovog teksta prenosimo u cijelosti:

„Ovo je svjedočanstvo na osnovi 25 godina provedenih u Dalmatinki i dok me sjećanje još služi. Sad mi je, i sam se čudim, 75 godina. Ovo pišem zbog toga, jer sam u novinama pročitao, da je preostalih 300 uglavnom radnica, otišlo na grob osnivača Dalmatinke Vice Buljana i upalilo svijeće i tada sam od teške tuge gorko zaplakao. Danas bi trebale sinjske vlasti redovito svake godine svečano obilježiti u taj dan to ime. Taj dan bih usporedio s danom oslobođenja Vukovara, a ne namjerno zaboravljati prošlost koja je duge godine hranila naš cijeli kraj, više od pola stoljeća, više od 60 godina. Zaboravljanje prošlosti je jako primitivno. Sjetimo se svake godine 1952. kada je Dalmatinka puštena u pogon, jer je to ustvari najveći datum u povijesti sinjskoga kraja, a po mom mišljenju (na koje imam demo-

kratsko pravo, uz stvarne svima vidljive dokaze, umjesto nevidljivih, da ne kažem izmišljenih) važnije i od Gospine 'pobjede'! Ja osjećam, da Dalmatinka nije umrla, kako svi govore, nego je zaspala. To je zaista bila velika, svjetski poznata tvornica i zajednica. Danas su sve teške kapitalističke! Što je bolje biti drug ili gospodin? Odgovorite sami! Drug, po mome, znači zajednica, a gospodin je pojedinac. Po mome shvaćanju ova vrijedna izložba trebala bi biti stalna postava!!! Takav je muzej puno važniji od muzeja samo za jednog čovjeka Sikiricu! Ovo je napisano najkraće, jer bih mogao napisati cijelu knjigu. (Ivan Matić, Sinj, 8. siječnja 2018.)"[6]

http://slobodnifilozofski.com/2020/08/zivot-u-zaledu-sinj.html

[6] Jozefina Ćurković, „Radnička kultura i društveno sjećanje na primjeru tvornice Dalmatinka u Sinju" (Filozofski fakultet u Zagrebu, 2018), 33.

Knin – mala sredina, mnogo potencijala

Nakon nekoliko kišnih dana, konačno se u prvo sunčano jutro spuštamo prema Kninu koji se s lokalno poznate Bulne strane vidi kao na dlanu. Ovaj grad u kotlini, okružen s devet planina, toga jutra pokazao se u svom najprirodnijem stanju, okupan suncem. Svi koji poznaju Knin, znaju da bi bilo neautentično prikazati ga kišnog. Grad je toga dana potpuno živnuo, ljudi su, nakon boravka u kućama, provirili na ulice kako bi uhvatili koju zraku sunca i popili kavu iz aparata. Kafići ne rade, ali kako stara izreka kaže: „Bolje da umre selo nego običaji".

Na glavnom gradskom trgu ispred „robne kuće" nalazimo se sa **Zdenkom Gugo**. Zdenka je u Knin došla prije dvadeset i jednu godinu, i to iz Osijeka, gdje je živjela i radila za međunarodne organizacije te je preko njih dobila ponudu da dođe raditi u Knin. „Tada o Kninu nisam ništa znala, osim iz ratnih priča. Nisam imala predodžbu gdje dolazim, ali sam se ugodno iznenadila kad sam došla. Od prvog dana bila sam oduševljena i to oduševljenje me još uvijek drži", govori nam Zdenka ne skrivajući da je u tom oduševljenju veliku ulogu imala blizina obale i mora, priroda i klima. „Jedino što mi malo smeta, a to će mi fetivi Kninjani zamjeriti, jest bura. Na nju se još nisam navikla", dodaje kroz smijeh Zdenka.

Mladi se vraćaju u Knin

Iako je 1999. godine u Knin došla privremeno raditi, Zdenka je ubrzo upoznala svog sadašnjeg muža i ostala tu živjeti. Ističe kako je njen muž Kninjanin i neizlječivi lokalpatriota i odlazak iz Knina nije dolazio u obzir. „Meni to nije smetalo, zarazio me je tim lokal-

47. Maša Samardžija

Novinarski projekt:
Ignorirani životi

Elektronička publikacija:
P-portal.net

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
31. prosinca 2020.

patriotizmom i ja sam željela ostati ovdje“, naglašava Zdenka. Trenutno radi za Grad Knin na povlačenju sredstava iz europskih fondova namijenjenih ratom pogođenim područjima. Dugi niz godina radila je u školskoj knjižnici, a istovremeno je provodila brojne projekte za gradske institucije i udruge.

U Kninu joj, kaže, ne fali ništa. „U velikim gradovima gdje ima puno više sadržaja, zbog načina života, malo toga se stigne, a ovdje sve stigneš. To je prednost života u manjim sredinama“, ističe Zdenka. Naglašava kako se i s ljudima dobro uklopila i živi normalan život. „Mi ovdje svi živimo i radimo zajedno, ne gledamo tko je koje nacionalnosti. Barem ja imam takav osjećaj i s takvim ljudima se družim. Knin je pod posebnim povećalom svake godine 5.8. kada ga se pokazuje u pogrešnom svjetlu“, upozorava Zdenka. Također, naglašava kako život u ovom gradu pruža brojne sadržaje. „Nepošteno je kada se kaže kako u Kninu nema ničega i ništa se ne događa. Ima toliko udruga civilnog društva koje se stvarno trude i obogaćuju život u gradu“, kaže nam Zdenka te dodaje kako su Kninjani tvrdoglavi i teško ih je animirati, ali ističe važnost postojanja sadržaja.

Veliki val iseljavanja pogodio je i Knin prilikom ulaska Hrvatske u Europsku uniju, ali Zdenka kaže kako se čini da se iseljavanje u zadnje vrijeme smanjilo. „Posebno me raduje što se u Knin vraćaju i Knin je odabir za mnoge mlade i talentirane ljude koji su kadri napraviti vidljivu promjenu. Ti mladi su stekli neka iskustva u većim gradovima i imali su brojne prilike, ali odlučili su se vratiti ovdje“, ponosno ističe Zdenka.

I Afrika se može naći u Kninu

A jedna od njih je mlada talentirana **Sara Filipa Delić**. Sara je osnovnu i srednju školu završila u Kninu. Od četrnaeste godine se počela baviti fotografijom. Željela je ići u Afriku i raditi s djecom ratnicima. Zaposlila se tada na benzinskoj pumpi i od prve zarade kupila fotoaparat i zaljubila se u fotografiju. Čak je jedno vrijeme fotografirala za talijanski Vouge, ali je shvatila da modna fotografija nije njen put. Na fakultet odlazi u Zagreb i upisuje Akademiju dramskih umjetnosti, smjer snimanje fotografija i svjetlo. „U Zagreb sam otišla s namjerom da u njemu ostanem živjeti, ali nakon dvije godine znala sam da se moram vratiti u Knin. Svi su mi govorili da to nije pametno jer u Kninu nema posla. Moja obitelj se u međuvremenu odselila, ali mene je nešto vuklo tu“, prisjeća se Sara. Po završetku preddiplomskog studija, nakon treće godine, Sara je ispunila svoj plan i vratila se u Knin.

„U početku, nakon užurbanog zagrebačkog života, uslijedio je šok jer je tu sve mirno. Počela sam tražiti posao i nisam uspijevala u tome, a onda sam shvatila da sam previše fokusirana na taj aspekt“, ističe Sara. Kaže da je nakon neuspješne potrage za poslom dobro razmislila o tome čime se doista želi baviti i na koji način može pridonijeti zajednici. „Tada su mi na pamet pali tinejdžeri. Shvatila sam da želim napraviti nešto za njih. Otišla sam u srednju školu i prezentirala ideju o organizaciji kluba gdje bi mladi dolazili na besplatno piće, grickalice i druženje“, prisjeća se Sara. Osigurala je prostor i ubrzo se pojavila manja grupa tinejdžera, koja se s vremenom sve više širila. Sara je uglavnom radila s djecom koja dolaze iz problematičnih obitelji i shvatila je da je ovdje njena Afrika i da tu želi doprinijeti koliko može. Nažalost, kriza prouzrokovana koronavirusom je pauzirala planove, ali Sara ističe da od svoje ideje neće odustati.

Fotografijom se nije bavila godinu dana po završetku studija. Kaže kako joj je fakultet previše ukalupio ljubav prema fotografiranju. Kada je naučila sva pravila, više se nije mogla opustiti i fotografirati po svom osjećaju. Ipak, nadodaje, došlo je vrijeme da se vrati svom pozivu.

U Kninu joj najviše odgovara mir i način života, ali ističe da za ljude treba dosta strpljenja. „U Zagrebu sam mogla lako naći posao i uspješno raditi i zarađivati, ali tamo ima svega previše i moj dio kolača nije bio potreban. Knin je super područje za ulaganje, ali da bi se nešto zaista pomaklo treba jako puno truda. Da za 1 % nešto pomaknem nabolje, ja bih bila zadovoljna“, zaključuje Sara.

Grad iz bajke u kojem se događa život

Sunčica Cokarić prije dvije godine u Knin se doselila zbog posla. Studirala je hrvatski i talijanski jezik, a u svom gradu nije mogla pronaći posao u struci. Željela je ostati u Hrvatskoj, a jedini uvjet joj je bio da nađe dobar i stabilan i inspirativan posao u kojem

će moći učiti i napredovati. Novinarstvo je bila njena velika ljubav. Radila je honorarno na radiju u Splitu, a onda je vidjela natječaj za posao na Hrvatskom radio Kninu. Došla je na audiciju i dobila posao. „Kada sam prvi put došla u Knin, bila sam usredotočena samo na audiciju i nisam doživjela grad. Drugi put kada sam dolazila, vozila sam se cestom iz Drniša i tada sam ga uspjela vidjeti s uzvisine. Sjećam se da sam tada rekla kako je to grad iz bajke“, prisjeća se Sunčica.

I sama kaže kako je uvijek imala naklonost prema životu u manjim sredinama, a sebe ne može zamisliti da živi u neboderu, a Dalmatinska zagora ju je uvijek privlačila. Iako sada živi u stambenoj zgradi, želja joj je pronaći neku malu kuću u obližnjim selima.

U Kninu radi posao koji voli i koji zadovoljava sve njene kriterije. Posao je dinamičan, iz dana u dan sve više napreduje i uči, a njena kreativnost dolazi do izražaja. „Ovo je mali grad i lakše se uspostavljaju kontakti. Mogu reći da je moj društveni život ovdje puno dinamičniji nego u Splitu“, dodaje Sunčica.

Kultura je našoj sugovornici jako važna, u Splitu je bila stalni posjetitelj teatra. Iako u Kninu nema kazališta, gostujuće predstave su česte, a ako se zaželi kazališta, može lako otići u Split, Šibenik pa čak i Zagreb. „Knin, također, pruža bogat kulturni život. Oduševila me kultura koja se ovdje generira, a čini mi se da grad sve više sudjeluje u svemu što nastaje. Knin ima bogatu kulturnu i povijesnu baštinu. Shvatila sam koliko je ovaj grad bio povijesno važan, a o tome svjedoče brojna arheološka nalazišta. Imam osjećaj da sve to nije dovoljno valorizirano“, ističe Sunčica.

Posebno je ljuti što se Knin najčešće u medijima prikazuje kao grad slučaj. „Svako mjesto se može prikazati kroz tu perspektivu. Ja sam ovdje došla iz Splita i usudila bih se reći da većih socijalnih problema ima dolje. Ovdje se možda svakodnevno ne događaju stvari koje zaslužuju medijsku pažnju na nacionalnoj razini, ali se događa život“, zaključuje Sunčica.

Netaknuta priroda, čist zrak, pogled i – dobro vino

Knin se nalazi na krškom području koje ne obiluje bogatom i plodnom zemljom. Ali i na „škrtoj“ zemlji moguće je uzgojiti neke kulture koje su prilagođene tom podneblju. Iako su okolna sela iz dana u dan sve praznija, sve više mladih odlučuje pokrenuti poljoprivredne zadruge i OPG-ove.

Grad Vrbnik na otoku Krku nadaleko je poznat po vinogradarstvu i proizvodnji vina. A taj krčki Vrbnik dobio je opasnu konkurenciju u kninskom Vrbniku. **Anđelka Amanović Milinović** na Vrbniku, mjestu nedaleko od Knina, vodi poljoprivrednu zadrugu „Vrbničko selo“. Obilazimo s Anđelkom veliko imanje na kojem se u vinogradu proteže 30.000 čokota.

„Uzgajamo autohtone, ali i strane sorte od kojih proizvodimo eko vino. Osim bijelog i crnog vina, odnedavno smo počeli proizvoditi i pjenušac od sorte babić što je prilično neuobičajeno“, pojašnjava nam Anđelka. Osim vinograda, na imanju je posađeno 3000 sadnica badema, iliti, kako se ovdje kaže, bajama. Na proljeće bi bademi trebali prvi put cvjetati i dati plod. Za svoju zadrugu povukli su brojne europske projekte, osigurali strojeve i sustav navodnjavanja.

Ovog ljeta opremili su i svoju vinariju u kojoj proizvode vino naziva Burnum. Vino je dobilo ime po nekadašnjem rimskom logoru smještenom na području današnjeg sela Ivoševci. Na tom mjestu i danas su vidljivi ostaci lukova koji su pripadali zgradi vojnog zapovjedništva, a u blizini je i dobro sačuvan rimski amfiteatar. Upravo ostaci tih lukova nalaze se i na vinskim naljepnicama vinarije Burnum.

Anđelka nas vodi imanjem i pojašnjava nam kako se i kada što sadilo i koliko je truda i energije uloženo. Imanje je uistinu veliko i impresivno. Njoj, kao ženi, u ovom podneblju je posebno teško. „Ovo je i dalje izrazito patrijarhalan kraj. Ljudi ne vjeruju da ja kao žena mogu saditi bajame, da mogu fizički raditi i biti uspješna u vođenju zadruge i vinarije“, ističe Anđelka, ali takve reakcije je nisu demotivirale.

Nakon obilaska imanja odlazimo u novoizgrađenu vinariju u kojoj se nalaze bačve s vinom, a pri kraju je i izgradnja kušaonice vina u sklopu vinarije. Ovo mjesto ima sve predispozicije da postane turistički posjećeno i predstavlja simbol onog najboljeg što

nudi ovaj kraj. Netaknuta priroda, čist zrak, pogled na planine i dobro vino.

Život kakav živi Anđelka nije lagan i traži brojna odricanja, ali ipak ne može zamisliti da živi u velikom gradu. Njene dvije kćeri idu u školu u Knin i ni sama nije sigurna je li bolje za njih da odu ili da ostanu ovdje. Ona je tu rođena i tu je, kako kaže, svoj na svome. „Kada otputujem u neki veliki grad, pri povratku u Knin ja shvatim koliko sam zapravo sretna. Iako imam puno posla, ja sebi mogu organizirati dan kako želim. Imamo kuću u Kninu i sve što ulažem, ulažem u svoje. Imam i svoju bašču i znam što jedem, a to je danas veliko bogatstvo“, ističe Anđelka.

U Kninu, kaže, nema međunacionalne netrpeljivosti. Znaju se tenzije osjetiti samo na dan proslave Oluje, ali to je ne dira previše. Ona živi u svom gradu i tu se osjeća dobro.

Spuštamo se s Vrbnika nazad u Knin, pred nama se ukazuje tvrđava i grad ispod nje. Gledamo prizor koji je i Sunčicu oduševio kada se doseljavala u ovaj grad. Knin doista izgleda bajkovito iz te perspektive, ali život u njemu nije bajkovit, kao što, uostalom, nije nigdje. Ipak, tu žive ljudi koji svakodnevno pridonose razvoju grada i njegovom boljitku. Brojne udruge civilnog društva svojim aktivnostima obogaćuju život grada. Svakako treba spomenuti i nadaleko poznat kafić A3 koji je ugostio brojne izvođače alternativne muzike iz Hrvatske, ali i iz cijele regije pa su mladi Kninjani u svom gradu mogli slušati svoje muzičke idole. Knin je uvijek bio pretežno rokerski grad, a takav je danas. Turistička zajednica grada Knina organizira i brojne koncerte popularne muzike, gostujuće predstave i mnoga druga događanja. Prirodne ljepote Knina i okolice sve više privlače istinske zaljubljenike u prirodu. Puno toga još treba napraviti za ovaj grad i ljude u njemu. Brojni potencijali još nisu iskorišteni. Građani ne očekuju pomoć izvana, sami su uzeli stvar u svoje ruke i rade za svoje bolje sutra. Ne opterećuje ih previše način na koji ih percipira šira javnost.

Za Knin se danas može reći da je multikulturalan grad. Zbog ratnih okolnosti brojni stanovnici su morali napustiti ovaj grad, i Hrvati i Srbi. Neki su se vratili, a neki su svoje mjesto pod suncem pronašli negdje drugo. U međuvremenu su se u Knin, doselili ljudi iz Bosne i Hercegovine, Vojvodine, kao i iz svih krajeva Hrvatske. Svi oni su pronašli neki zajednički suživot i Knin je sada njihov grad, grad svih njih. Ipak, kako to obično biva u ovom, još uvijek patrijarhalnom društvu, žene su te koje najviše doprinose gradu, a u to smo se uvjerili i iz razgovora s našim sugovornicama.

https://p-portal.net/knin-mala-sredina-ali-s-mnogo-potencijala/

ŠibenikNews

ONI SU JAČI OD PREPREKA / Invalidska kolica i teške dijagnoze Niki i Franki nisu prepreka da se bave sportom i školuju

48. Dijana Ferić

Novinarski projekt:
Mi smo snažniji od prepreka jer prepreke su samo u glavi

Elektronička publikacija:
Internetski news portal Šibenik News

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
30. sudenoga 2020.

Zahvaljujući Udruzi oboljelih od cerebralne paralize i ostalih tjelesnih invalida "Aurora" i njezinoj predsjednici Marijani Rajić, koja je licencirani trener djece i mladih s cerebralnom paralizom oni se jedino u Šibeniku, ako izuzmemo Zagreb, mogu organizirano baviti W-slalomom, novim sportom za djecu s teškoćama u razvoju koja se kreću pomoću kolica koji je iznimno koristan u njihovom osamostaljivanju i socijalizaciji.

"Osobe koje boluju od cerebralne paralize bore se s nizom različitih izazova i ograničenja, od kojih je jedno i pretpostavka da ne mogu sudjelovati u sportskim aktivnostima. Ipak, sport za osobe s invaliditetom je moguć. Cerebralna paraliza uzrokuje probleme pokreta, mišića, koordinacije i ravnoteže, ali prilagodljivi sportovi mogu pomoći djeci i odraslima koji žive s tim invaliditetom sudjelovati i ostati fizički aktivni", kažu u Hrvatskom paraolimpijskom odboru koji je to pokrenuo.

"Hrvatski paraolimpijski odbor postao je partner na projektu Wheelchair slalom (W-Slalom), odnosno slalom za osobe u invalidskim kolicima, čiji je nositelj Sportski savez Katalonije za osobe s cerebralnom paralizom,a dio te priče postala je i Udruga "Aurora" Ovaj projekt sastoji se od niza treninga W-Slaloma u dvorani, s ciljem interakcije djece i adolescenata, te razvoja motoričkih sposobnosti.Kada su oni ušli u taj projekt 2018. godine mi smo u Šibeniku otkrili taj sport za koji se puno ne zna. Imali smo sreće što su nas uključili u taj projekt i što sam dobila mogućnost steći status trenerice. Uključilo se za sada pet - šest naših

članova kojima je to odlična prilika da se sportski aktiviraju i steknu dodatne vještine upravljanja kolicima u svakodnevnom životu", kaže Marijana Rajić, predsjednica Udruge "Aurora".

To potvrđuje i devetnaestogodišnja Ivana Žalac, brucošica na Veleučilištu u Šibeniku, 80 - postotni invalid koja pohađa Upravni studij, ali je redovna i na trenzima u W - slalomu iako ima tri dijagnoze i to cerebralnu paralizu, epilepsiju i policističnu bolest bubrega.

"Imala sam želju okušati se u W - slalomu jer je to jedna vrsta utrke, ali i olakšava mi svakodnevni život. Na treningu stječem dragocjene vještine i spretnija sam u upravljanju kolicima. Jako mi se sviđa i uživam u treninzima. Naučila sam lakše gurati kolica, neke pokrete koje nisam do sada znala, a k tome i vježbam. Volim uvijek probati neke nove stvari. Željela bih da ova koronakriza što prije prođe i da se počnemo i natjecati. Uživam i na fakultetu na kojem su mi kolege stvarno odlični, pomažu mi i potiču me u svakom pogledu", kazala nam je Franka koja se želi baviti još jednim sportom - odbojkom u kolicima no u Šibeniku takav sport ne postoji pa se nada da će ga ona inicirati, zajedno sa svojom majkom Ivanom koja ju prati u svemu.

"Jako mi je drago što je moja kći dobila priliku da se bavi sportom. Dok preko Udruge "Aurora" nismo pokrenuli W - slalom i druge sportske aktivnosti za nju nije bilo prilike za to. Postoji rekreacija na bazenu, ali zbog njezine bolesti bubrega liječnici nam to nisu preporučili", kaže ona.

I Marijanina kći, maturantica Nika je uključena u ovaj sport, ali ne samo u njega nego i još u karate i plivanje. Inače, ona je maturantica Ekonomske škole, ali zbog specifičnim okolnosti profesori joj dolaze kući.

"Treniram parakarate, plivanje i W - slalom. Najviše volim plivanje, ali sada nam je, zbog ograničenja u koronakrizi, preostao samo W - slalom. Uživam u njemu i jedva čekam da se počnemo natjecati. Treniramo dva puta tjedno. Stječemo vještinu voženja kolica što nam je važno i u svakodnevnom životu", kazala nam je.

Nika je kao sportašica ove godine dobila Nagradu Grada Šibenika i Saveza sportova.
W - slalom trenutno je jedina sportska aktivnost kojom se članovi "Aurore" djeca i mladi s tjelesnim invaliditetom mogu baviti u vrijeme restrikcija izazvanih koronakrizom jer mogu trenirati na otvorenom.

Opći cilj W-Slaloma je povećanje socijalne uključenosti djece, u dobi od 6 do 18 godina, promicanjem slalomskog sporta u invalidskim kolicima kao načinom povećanja njihovih fizičkih sposobnosti i psiholoških prednosti. Slalom je osmišljen za stvaranje umjetnih problema – okreta, promjena smjera, rampe i sličnih, koji zahtijevaju brzinu, koordinaciju i tehniku, kako bi završili poligon što je prije moguće i sa što manje pogrešaka. Slalom je otvoren za korisnike ručnih i električnih invalidskih kolica, razvija njihov fizički potencijal i poboljšava korištenje invalidskih kolica. W-Slalom također nastoji potaknuti praksu slaloma invalidskih kolica u Republici Hrvatskoj i ostalim državama EU, te obogatiti dokaznu osnovu o društvenim učincima ovog sporta u osoba s invaliditetom.

https://mok.hr/vijesti/item/31591-oni-su-jaci-od-preperka-invalidska-kolica-i-teske-dijagnoze-niki-i-franki-nisu-prepreka-da-se-bave-sportom-i-skoluju

Miroslava R. Samohod zna da se snovi ne žive samo u metropolama: 'Žena 21. stoljeća ima pravo i mogućnosti biti uspješna'

Iskoristila je 20-te najbolje je što je mogla i do sada živjela u šest država. Iz svake je naučila jezik, ali i pokupila brojne životne lekcije

Nije bitno koliko diploma imaš, već je bitno shvatiti što želiš raditi i onda samo ustrajati na kvaliteti – priča nam Miroslava Rusnak Samohod koja je u životu promijenila 20-ak poslova u različitim područjima, ali i završila tri studija. Ona je rođena Ukrajinka koja je zamijenila europske metropole za Vodice i odlučila dokazati sebi i svijetu da se uz današnje resurse i tehnologije može baš sve. Otvorila je svoj salon za trajnu šminku, a klijentice joj stižu iz svih dijelova Hrvatske.

„Nikad se nisam bojala probati nešto novo, no uvijek sam težila umjetnosti ili 'bijeloj kuti'. Volim estetiku, crtanje, spoznaja da si napravio nešto lijepo, ali i učinio nekoga sretnim, isto tako željela sam biti doktorica. Potječem iz liječničke obitelji, ali upravo me obitelj odgovorila od tog zvanja. No, danas mogu reći da sam spojila obje ljubavi u svoj posao koji je malo reći da volim", priča nam 30-ogodišnja Miroslava.

Posao stručnjakinje u svijetu trajne šminke koja radi **medicinsku i aparativnu mikro pigmentaciju** opisala bi kao veoma težak, ali vrlo zanimljiv. No,

49. Renata Bastić

Novinarski projekt:
Motivirajuće priče uspješnih žena i žena na rukovodećim pozicijama

Elektronička publikacija:
Infovodice.com

Broj objavljenih članaka: 7

Datum objave izabranog članka:
3. rujna 2020.

na putu do toga završila je čak tri studija - Ekonomiju, Menadžment ugostiteljstva i Spa i Menadžment razvoja destinacije.

„Eto, godinama sam bila u ekonomiji i menadžmentu, a srce me vuklo na drugu stranu. Ipak, ta znanja koja sam prikupila su neprocjenjiva jer dok studiraš učiš se i školi života. Iskoristila sam 20-te najbolje što sam mogla i do sada živjela u šest država."

Zahvaljujući tome, uz engleski i ponešto grčkog, govori ukrajinski, češki, poljski, ruski i hrvatski, odnosno **manje-više govori ili razumije sve slavenske jezike**. Kako bi svladala te korake ističe samo jednu taktiku – **isključiti strah i baciti se u 'vatru'**.

„Primjerice, evo kako sam brzo svladala osnove vašeg jezika. Dok sam bila na magisteriju u Češkoj na Erasmus programu odabrala sam Hrvatsku (kada sam i upoznala svog muža) te ispit pred komisijom upravo na hrvatskom. Kolege su bile u šoku jer sam tada jedva znala koju riječ. To je meni bio pravi izazov jer sam znala da onda nemam izbora nego ga naučiti kako god mogu i umijem. Dva mjeseca nakon položila sam računovodstvo, menadžment i ekologiju na hrvatskom jeziku. Dakle, jezike treba odmah praktično primjenjivati. Još zapnem na padežima ili izgovoru, ali toga se ne treba sramiti."

U Vodicama je sada sedam godina te ističe kako su predrasude da se u malom gradu ne može uspjeti zapravo pogrešne, a ključni događaj da se odvaži otvoriti svoje poslovanje bio je rođenje njenog sina.

„Željela sam njemu biti primjer, **uspješna mama**, ali i **uspješna žena u svakom smislu**. I to je moja najveća motivacija. Žena 21. stoljeća ima to pravo i mogućnosti. Naravno da je nekada lakše uspjeti u urbaniziranijim gradovima, no na raspolaganju su nam svi resursi da možemo raditi ono što mi volimo i želimo. Imamo društvene mreže i sve mogućnosti da putujemo u druge gradove, radimo, razvijamo se, istražujemo tržište, ciljane skupine i sve ostalo. Ipak – ništa bez kvalitete! "

Pri otvaranju svog obrta bila je prepuna entuzijazma, nije razmišljala o svim mjesečnim troškovima koje je potrebno platiti i o svoj papirologiji koju treba voditi. Prvi rad i osjećaj sreće je, kaže, nemoguće zaboraviti.

„Naježim se i sad kad se sjetim prve klijentice koja je iz salona izašla sa suzama radosnicama jer je napokon ispravila asimetriju svojih usana. No, i svaki novi dan je kao prvi. Svaka je osoba individualna i zaslužuje najbolje. Žene su za mene dijamanti koje nekad treba 'izbrusiti' da bi zasjale svojim punim sjajem. No, nikada se u ovom poslu ne možete opustiti, dosta je i kompliciran. "

Do danas je **uljepšala oko dvije tisuća žena**, ali i nekoliko muškaraca. Kaže, trajna šminka znači više od same šminke, ali i da muškarci zaslužuju tretman pomoću kojeg se mogu riješiti nekih svojih nesigurnosti. Asimetrija usana, alopecija – gubitak kose na obrvama ili na glavi, boljke su koje i njih muče.

„Imam još mnogo planova i ne želim stati s edukacijama. Jednog dana želim i sama otvoriti edukativni centar, ali i obogatiti ponudu s dermalnim filerima. Žalosti me jedino što to u Hrvatskoj ne možete raditi ukoliko nemate Medicinski fakultet. No, ukoliko mi želja bude rasla, neće ostati samo u zraku pa nije isključen ni četvrti fakultet i nastavak obiteljske tradicije", šaljivo je kazala.

Na pitanje stoji li iza svake uspješne žene jako puno truda, rada i odricanja, često mnogo više nego iza uspješnog muškarca odgovara:

„**Zamislite maraton, s jedne strane je žena, s druge muškarac**. On do svog puta ima samo direktnu cestu koju treba pretrčat, a žena treba preskočiti, djecu, peglanje, nabavku namirnica, kuhanje i druge zavoje koje samo mi znamo. Muškarac će na kraju reći – a što si ti to radila cijeli dan? Ali, i uz sve to treba se boriti i truditi jer samo ćete tako uživati u svojim plodovima rada".

https://infovodice.com/magazin/15231-miroslava-r-samohod-zna-da-se-snovi-ne-zive-samo-u-metropolama-zena-21-stoljeca-ima-pravo-i-mogucnosti-biti-uspjesna.html

Promise.hr
UDRUGE ZA MEDIJSKO PROMICANJE ISTINE

KAKO DO ZDRAVE HRANE IZ BIODINAMIČKIH VRTOVA

Zbog poljoprivrede pune otrova, ostalo nam je još samo 60 žetvi! Spas je u biodinamičkoj SKRBI O TLU

”Zvono za uzbunu je i podatak da je konvencionalna poljoprivredna proizvodnja na globalnoj razini sada broj jedan zagađivač okoliša, bilo tla, vode ili zraka u svijetu. Dodatni problem je što se kod nas povrće najmanje uzgaja u ekološkoj poljoprivredi. Dakle, ako ne dođe do radikalnog zaokreta u proizvodnji hrane, a samim time i odnosa prema tlu, ostalo je u svijetu još samo 60 žetvi, upozorila je biodinamičarka Jasminka Iličić. Biodinamička poslovica kaže da se ‘dobar vrtlar brine o korijenju, a cvjetovi će sami izrasti’

Jasminka Iličić, vlasnica **OPG ‘Biomara’**, održala je predavanje u Zagrebu o specifičnostima biodinamičke proizvodnje zdrave hrane, pod nazivom ‘Praktična primjena biodinamičke metode u uzgoju povrća’ u sklopu radionice ‘**Eko-logičino**‘. Na Miholje, na njezinom biodinamičkom imanju ‘Biomara’ u Svetom Petru Čvrstecu, održano je tradicionalno punjenje rogova bio udruge ‘Stolisnik’, stajskim gnojem, koji će ostati u zemlji sve do proljeća, kad će se obično za Uskrs, vaditi van, o čemu ćemo pisati u nastavku ove priče.

Iličić kaže da je skrb o tlu, osnovna razlika između biodinamičke i ekološke poljoprivrede, čiji je vrh, a koja se više skrbi za biljku. Inače, biodinamička mantra, kaže da se ‘dobar vrtlar brine o korijenju, a cvjetovi će sami izrasti’. Zvono za uzbunu je i zabrinjavajući podatak, da je konvencionalna poljoprivreda proizvodnja, na globalnoj razini sada broj jedan zaga-

50. Marinko Petković

Novinarski projekt:
Urbani gradski vrtovi u Zagrebu

Elektronička publikacija: Promise.hr

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka: 13. listopada 2020.

đivač okoliša, bilo tla, vode ili zraka u svijetu. Dodatni problem je što se kod nas povrće najmanje uzgaja u ekološkoj poljoprivredi. Dakle, ako ne dođe do radikalnog zaokreta u proizvodnji hrane, a samim time i odnosa prema tlu, ostalo je u svijetu još samo 60 žetvi, upozorila je ova biodinamičarka.

Prema njezinim riječima, suprug Željko i ona su pomalo romatičarski ušli u poljoprivredu, nakon više desetljeća urabnog života u Zagrebu i Londonu, gdje se Jasminka 25 godina, bavila koorporativnim marketingom. Međutim, postali su svjesni da u koorporaciji, neće moći dočekati mirovinu, jer vas oni, kaže, iskoriste taman toliko koliko vas trebaju. Onda smo pomalo iznenađujuće otkrili da je poljoprivreda , ali ne ona konvencionalna proizvodnja hrane, ta čime bi se htjeli oba dvoje baviti, što je meni bilo bliže, jer sam ja ipak rođena Slavonka i znam što je to zemlja, otkriva Jasminka.

Prošla pola svijeta da bi stekla potrebno znanje

Njihov put u veliku poljoprivredu avanturu je bio dug i neizvjestan, zadnjih deset godina, da bi sada imali 6,5 obradivih hektara, koji godišnje daju 50 tona povrća i bobičastog voća. Naime, samo potraga za odgovarajućim zemljištem, nakon odluke da se posvete poljoprivredi, trajala je pune dvije godine. I onda kad su našli odgovarajuću zemlju, daleko od većih prometnica i ograđenu šumom, nisu imali pola novca za njega, a nisu htjeli ulaziti u kredite.

Ipak, bila je to velika livada, neplodna žuta zemlja, usred ničega, koja je davala sjeno za dva bika u štali njihova vlasnika, kaže Iličić. Stoga su Iličići odlučili krenuti sa kupinom, koja je kultura koju je, kaže, 'teško uništiti', a uredno rađa i može se od nje dobiti dobar sok. Na, početku, a svaki je, kaže, težak, mi smo odmah ušli u ekološku poljoprivredu, ali smo i 'koketirali sa biodinamikom'. No, nismo bili zadovoljni rezultatima, a naši domaći mentori, govorili su nam da 'ne vjerujemo dovoljno u nju'.

Jasminka Iličić je po stručno i prakitično znanje iz biodinamike išla u Francusku, gdje su tjedan dana, u zamjenu za smještaj, napunili 60.000 rogova stajskim gnojem, uglavnom onih iz Afrike, jer domaćih rogova, kao i kod nas, nema dovoljno. Osim toga, potegnula je ona sve do Australije, kako bi i uživo vidjela kako je svjetski priznati stručnjak za biodinamiku Alex Podolinsky, pokrenuo tamošnju lavinu biodinamičke poljoprivrede, jer Australija sada ima milijun biodinamičkih hektara. Biodinamička metoda, kaže, može vratiti život u tlo, što se sada zorno može vidi i na našem gospodarstvu, jer ima u sebi životnu snagu.

Zelena gnojidba vraća život u tlo

Ostatak priče je kao iz najljepše bajke. Podolinsky, ne samo da je došao u Hrvatsku, kod nas, već je i podrivač, koji uspješno zamjenjuje plug na oranicama, stigao za njim iz Italije za našu udrugu, kaže Iličić.

Zemlja se – kod biodinamičke metode uzgoja povrća – ne prevrće već se njeguje da bi dobila što više zraka, odnosno postala rahla. Tako sada daje više od 50 kultura u sezoni povrća na posjedu 'Biomare', ali ne više i kupine, jer su Iličići 'puno napredovali'. Već nekoliko godina imaju i jagode u biodinamičkom uzgoju, a zanimljivo da je i prodaja u koronakrizi, putem dostave, gotovo bez marketinga, fukcionira jako dobro.

Iličić napominje da se svaka poljoprivredna kultura, bilo to povrće, voće, vinova loza, pa i domaće životinje, jer na poljoprivredno gospodarstvo gleda kao cjeloviti živi organizam, može uzgajati u biodinamici. Podsjetila je da je još prije skoro 100 godina, znameniti dr. Rudolf Steiner, koji je rođen u Međimurju, postavio 1924. godine, svjetski priznate temelje biodinamike u prirodnom obrađivanju zemlje, kako bi dao odgovore na otvorena pitanja iz konvencionalne poljoprivredne proizvodnje. Istu je najprije iskoristila kemijska, a potom i prehrambena industrija u utrci za sve većim profitom, ne pitajući koju cijenu pritom plaćaju potrošači hrane, a ona je sada jako visoka. Drugim riječima, računaju se samo rezultati, odnosno prinosi, a tlo, bez plodoreda, postaje jalovo, čulo se na ovom poučnom predavanju.

Kod obrade tla, Iličići rade i zelenu gnojidbu, koja je osnova i na svakom pravom ekološkom gospodarstvu te je drži ključem prihrane tla, odnosno biljke, što se zorno vidi. Stajnjak koriste poslije ove gnojidbe, jer drže da prije nje on radi biljci više štete nego li koristi. Za zelenu gnojidbu koriste 20 do 30 različitih kultura, bilo korijenje, listove ili cvijeće, otkriva Iličić.

http://promise.hr/zbog-poljoprivrede-pune-otrova-ostalo-nam-je-jos-samo-60-zetvi-spas-je-u-biodinamickoj-skrbi-o-tlu/

BRANITELJSKI
U OLUJI ZBIVANJA

Aktualno | Branitelji | Nekategorizirano

U fokusu Domoljubnog -2-Ivan Franić – od Tigrova do fakultetske diplome i obitelji

Donosimo vam priču o zanimljivom čovjeku iz naše okolice koja je tako jednostavna ali ujedno snažna i znakovita, nad kojom bi se trebali svi zamisliti, a pogotovo ako usporedimo svoj život sa njegovim. Jesmo li slični ili potpuno različiti? Može li nas njegov primjer inspirirati, utješiti ili nam pružiti nadu u ovom teškim vremenima? Biste li se s njim mijenjali kad bi bilo moguće? Biste li išli njegovim stopama kada sve ovo pročitate? Uz ovaj tekst donosimo i galeriju fotografija, a naslovna je snimljena ovih dana kako bi smo mu mogli, ovako virtualno, pogledati u oči i možda reći: „Ma svaka ti čast!".

Ivan Franić je rođen 28. kolovoza 1969. godine u Novoj Gradiški a cijelo djetinjstvo je proveo u selu Seoce u novokapelačkoj općini, u kako kaže, „mirnom obiteljskom okruženju kojem mu nikada nije davalo razlog pomišljati na strahote rata". Evo što nam je rekao o tom periodu svoga života.

„Otac je radio na željeznici a majka u tvornici konfekcije „Zlata". Sve je krenulo kada sam otišao na odsluženje vojnog roka u Prištinu. Tamo sam vidio jednu posve drugu priču naizgled idilične Jugoslavije. To je bila strašna represija. Po dolasku iz takozvane JNA jedno kratko vrijeme sam radio u PIK-u Nova Gradiška, a onda sam u prosincu 1990. otišao raditi u policiju kao pripravnik. To je bio jedini način pristu-

51. Antun Brađašević

Novinarski projekt:
U fokusu domoljubnog

Elektronička publikacija:
Web portal Domoljubnog radija

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
14. srpnja 2020.

piti oružanim snagama Hrvatske. U Novoj Gradiški sam radio tek nekoliko mjeseci a onda odlazim u Valbandon kod Pule na obuku za specijalne policije. Ondje sam bio nekih 2 mjeseca i onda su „nas digli" za Krvavi Uskrs na Plitvice. Ondje smo proveli izvjesno vrijeme kao podrška kolegama iz Rakitja, potom odlazim u Zagreb pa u tzv. „Pionirski grad". Ondje je osnovana 3. bojna 1. gardijske brigade, i tada postajem hrvatski gardist. Iskreno ću priznati nikada se u MUP-u nisam tako dobro osjećao kao u 1. gardijskoj brigadi. Zapravo mi se ostvario san jer sam želio biti više vojno orijentiran a manje policijski. Bio sam sudionik prvog postrojavanja Hrvatskih oružanih snaga u Kranjčevićevoj ulici u Zagrebu. Radio sam na protuavionskom topu kao osiguranje. Nakon toga, kako kažu „filmskom brzinom" krenule su ratne akcije u kojima sam sudjelovao: od Korduna, Banije, Petrinje, Osijeka, Tenje, Kostajnica, itd. Nakon toga dolazimo u Okučane i Novu Gradišku. Mi smo valjda zadnja postrojba koja je prošla kroz okučanski kraj prije početka sukoba. Nakon toga komunikacije su blokirane od strane neprijatelja. Zauzeli smo pozicije u Novom Varošu i Kosovcu i na cijeloj toj obrambenoj liniji. Uz dosta snažene borbe držali smo to nekih mjesec dana. Bilo je tu raznih manevara i pomicanja liniji da bi 16. rujna 1991. kad je Varoš drugi puta pao."- rekao nam je Ivan.

Ivan je teško ranjen 16. rujna. 1991. godine. Evo kako se to dogodilo:

„Radilo se o dvije tenkovske granate. Prva mi je raznijela desnu potkoljenicu ali srećom kost mi je ostala čitava. I dan danas mi nedostaje dio tzv. lista. Kad su me dvojica kolega počeli nositi iznad naših glava u krošnjama drveća pukla je druga granata. Tada je poginuo Božidar Glodić koji me nosio, dok je dugi kolega Dražen teže ranjen u ruku, a ja sam dobio još 3-4 gelera u ruku, rame i nogu. To je bilo oko 14 sati poslijepodne. Moji dečki su me nosili nekih 7-8 sati kroz šumu da bi me izvukli da bi tek naveče oko 22 sata došli pred Bogićevce gdje su me pokupili dečki iz 108. brigade i automobilom odvezli u novogradišku bolnicu. Ranjavanje je bilo dosta teško. Imao sam više rana ali ostao sam u jednom komadu, preživio, zaliječio rane, obavio rehabilitaciju i u svibnju 1992. godine sam se vratio među svoje Tigrove kod Dubrovnika na „Južno ratište". To sam učinio jer sam smatrao kako nisam do kraja odradio posao. Kad sam ležao u novogradiškoj bolnici tada je već bilo dosta naših ranjenih branitelja iz mog kraja npr. Peterman iz Dragovaca, Zoran Šikić iz Nove Kapele, Tomislav Flanjak iz Vrbove. Svi smo mi bili „u istoj kaši" a to su bili tek početci. Već tada se vidjelo kakvi smo vojnici, a prije svega mislim na to kako mi nikada ne ostavljamo svoga čovjeka ako je ranjen, nego se nastoji što brže pomoći unesrećenom. Najdrastičniji primjer za to mogu vam spomenuti kada je bio 4. rujna 1991. godine kod Gređana. Upali smo u zasjedu, Matokanovića je geler granate pogodio u glavu, nosili smo ga takvoga, a drugi naš pripadnik Halfić bio pogođen metkom, pa smo i njega nosili. To je bilo po nekakvoj magli više kilometara, a liječnici i medicinsko osoblje iz novogradiške bolnice su došli po ranjene gotovo na prvu crtu gdje su se vodile borbe. Mi smo im se divili za hrabrost i odvažnost. Kad sam kao dosta teško ranjen ležao na odjelu novogradiške bolnice, doživjeli smo više uzbuna i napada topništva i zrakoplova. Bolničari su nas skupa s krevetima premještali u sigurniji dio zgrade i to je bilo dosta često."- kaže Ivan.

Zamolili smo Ivana neka se prisjeti još nekih detalja sa novogradiškog ratišta te godine.

„U mojoj brigadi su bili ljudi iz svih dijelova Hrvatske, nije bilo straha niti euforije. Znali smo što možemo očekivati i za taj rizik smo bili spremni. Mi smo bili elitna postrojba zbog naše obuke, odlične psihološke pripreme, odličnog zapovjednog kadra i dobrog naoružanja. Uvijek smo morali biti hladnokrvni i kod nas nije bilo panike. Primjer za to je i izvlačenje ranjenika koje sam spomenuo. Mi smo krenuli prema našem autobusu u Novom Varošu, no tamo su već bili četnici. Onda smo krenuli prema autoputu ali smisleno, izmjenično, jedni uzvraćaju vatru drugi se povlače. Imali smo odlične zapovjednike. Jedan od njih je i Damir Tomljanović Gavran, zatim Jozo Miličević. Oni su tada bili jako mladi ali znali su svoj posao. Naše lako pješačko naoružanje poput Ultimaxa, „Argentinki" i „Falovki" ili lako protuoklopno poput „Zolja", Ambrusta i RPG-a bilo je učinkovito. Na početku rata neki naši dragovoljci u lokalnim postrojbama to nikada nisu niti vidjeli takvo naoružanje, pa je to prema nama izazivalo nekakav

respekt. To je nama bilo normalno jer smo znali s tim raditi. Nije se napucavalo bez veze nego kad se nacilja. Pamtim susret s jednim poznanicima kada su nas dovezli na motel Slaven kod Nove Gradiške. Oni imaju kalašnjikove i po jedan okvir metaka a mi svega i svačega. Kad smo vidjeli kako oni nemaju, dali smo im sanduk metaka, a oni su bili oduševljeni. Ručne granate im nismo mogli dati jer su nam trebale. Osobno sam dužio i jedan RPG te imao svoju ekipu za protutenkovsko djelovanje. Šalili smo se u postrojbi pa smo znali reći kako mi uvijek idemo prvi, dakle „mi smo bili mladenke a ne djeveruše". Tigrovi su uvijek prvi, pa sam se zato ja, kao i brojni drugi moji kolege, morao ponovno vratiti na ratište. Vraćali su se i najteži ranjenici, pa bi bili na sredstvima veze ili u vojarnama i slično. Nisam htio propustiti dio povijesti u kojoj smo mi iz faze defanzive i obrane počeli oslobađati svoj teritorij. Zbog moje ozlijeđene noge i dalmatinskog kamena nisu mi dali na prvu liniju da im ne smetam i da nemaju dodatno odgovornost za mene, ali sam bio najbliže gdje se moglo. Vozio sam vojno vozilo vezista, ali sam im pomagao razmotavati i motalice i malo izvirivao na prvoj liniji. Bilo je tako sve do 1994. godine kada su nas gotovo sve poslali u mirovinu."- dodaje Ivan.

Upitali smo Ivana kako se privikao na to da je odjednom postao ratnik.

„Nikada ratna opasnost za nas nije „postala normalna". Da se malo našalim pa kažem kako nećete vjerovati, ali mi smo kao i ostali normalan svijet imali i svoje privatne živote, obitelji i slično. Uvijek nastojiš to razdvojiti, jer kad si u borbi to ti je posao, kad dođeš kući to moraš zaboraviti i „biti normalan" za obitelj. Nije to bilo lako ali moraš biti čvrst karakter. Ja sam jedino tako mogao funkcionirati u tom vremenu. Ja sam tada bio neoženjen i bilo mi je možda lakše nego drugima. Iz mog sela Seoca smo bili nas trojica, ista generacija u elitnim postrojbama. Ja sam bio u Tigrovima, Tomislav Pišonić u Specijalnoj policiji u „Šiminim anđelima pakla", a Dražen Pišonić u 3. gardijskoj brigadi „Kunama". Bila je to naša velika motivacija i želja za stvaranjem slobodne Hrvatske. Nije se tada razmišljalo o primanjima, mirovinama, a ljudi koji ne znaju što smo sve prošli kasnije su nas i omalovažavali i vrijeđati. Imali smo veliko srce a možda i ludu glavu stati pred tisuće neprijateljskih vojnika i tenkova. Mi smo branili svoje a oni su došli pljačkati i ubijati naš narod. To im nismo i nećemo nikada dozvoliti. Oni su imali motivaciju samo kad su znali kako imaju što opljačkati. Mi smo im poremetili razbojničke planove. Njihova propaganda je znala nas i mistificirati i davati nam nadnaravna svojstva zahvaljujući tome što smo mi bili vrlo učinkoviti i smireni. Oni su od nas napravili veće heroje nego što smo bili. Zapravo su bili svjesni svoje nemoći i slabosti i jako su nas se bojali. Mi smo sa malim brojem ljudi znali napraviti velikog posla. Sjećam se kada smo bili na obuci, kada se jedan vojnik pobunio pa rekao instruktoru: „Pa mučite nas previše, pa vi hoćete od nas za 15 dana napraviti legiju stranaca?" Ovaj mu mirno odgovori: „Ma ni slučajno, pa vi morate biti bolji od njih."- kaže Ivan uz osmijeh.

Ivana je jako zanimalo i što rade njegovi kolege iz brigade dok je on bio u novogradiškoj bolnici.

„Dok sam ja ležao ranjen moji Tigrovi su imali jako puno posla na području Novske, Grabovca, itd. Tu su stalno bili pokreti i borbe, o tom dijelu su mi pričali, ali je bilo vrlo teško. Ja sam im se pridružio ponovno kod Dubrovnika a onda je već general Bobetko preuzeo zapovjedanje i ondje napravio reda. Ja kao dočasnik HV-a, samo sam jedno kratko vrijeme bio dozapovjednik satnije. Nisam nikada promišljao o nekoj visokoj politici i moje je kao vojniku bilo slušati i izvršavati zapovjedi što sam nastojao što bolje odraditi. Znao sam uvijek gdje mi je mjesto i što trebam raditi. Imao sam čin stožernog narednika a za mirovinu mi je dodijeljen čin časničkog namjesnika. Kasnije sam radio kao stožerni narednik. Vojska je jako poštivala najviše zapovjednike. Stipetića, Špegelja, Bobetka, Tusa, to jesu bili jugo-generali ali su dobro radili svoj posao što su u bitkama dokazali. Ja sam u 1. gardijskoj brigadi proveo oko tri godine. Dana 15.svibnja 1991, godine sam potpisao pristupnicu u brigadu, a 30.lipnja 1994. sam umirovljen."- rekao je Ivan.

Što je sve radio nakon prestanka sudjelovanja u ratnim djelovanjima?

„Nakon akcije Maslenica sam kao ranjenik povučen u vojarnu. Otišao sam u Centar za rehabilitaciju na

Borongaju u Zagrebu na tečaj za operatera na računalu. To sam završio 1993. godine i počeo raditi u kadrovskoj službi 1. gardijske brigade i tu sam radio do svibnja 1994. godine kada sam umirovljen. Tada su počeli drugi problemi jer sam iz vojnog otišao u civilni život. Vrijeme VRO Bljesak 1995. godine mi je bio nekakvo tužno jer nisam mogao sudjelovati u tim akcijama. Sjeta, tuga, a ujedno veliki ponos, domoljubni zanos. Neki stari prijatelji iz brigade iako prekaljeni ratnici tada su poginuli. Ja sam krenuo drugim putem, nekako ponosan na sve što sam učinio. Do tada sam kao branitelj dao sve što sam mogao i znao. Na sam dan VRO Oluja 5. klovoza 1995. godine sam se oženio. Možda ne bi bilo baš taj dan, ali svatovi su bili dogovoreni unaprijed. Meni mirovanje u mirovini nikako nije odgovaralo pa sam 1996. godine upisao Fakultet poslovne informatike. Završio sam to i diplomirao 1999. godine, pa sam se uključio u društveni život u svom rodnom kraju, kao vatrogasni časnik u DVD-u Seoce."

Kako se sada živi?

„Imam divnu suprugu Božicu i dva sina Luku i Marija. Mario je sada maturirao a Luka je student na Strojarskom fakultetu u Slavonskom Brodu. Supruga je prvostupnica javne uprave i tako smo tu akademsku izobrazbu odradili kao hobi. Meni je rat odredio život i prolongirao neke stvari za kasnije. Rat za mene nije trajao dugo ali je bilo jako intenzivno, a to dosta teško ranjavanje je odredilo smjer mog života. Kao 40 postotni invalid Domovinskog rata nisam nikada tražio reviziju i povećanje stupnja oštećenosti. Od odličja za sudjelovanje u Domovinskom ratu imam samo Medalju Tigar koja je za mene nešto posebno i dakako vrlo dragu Spomenicu Domovinskog rata. Ja volim reći kako je povijest 1. gardijske brigade povijest Domovinskog rata i jako sam ponosan što sam imao čast biti rame uz rame sa tim ljudima. Aktualni ministar hrvatskih branitelja general Tomo Medved nije bio u mojoj bojni ali smo usko surađivali. On je uvijek uz svoje ljude i prije i poslije rata. Njegov broj mobitela svi znaju i on se uvijek javi svih ovih godina. Malo je takvih, ali zapravo ne čudi jer on je isto Tigar.

Što reći za kraj ovog razgovora?

„Ja više nemam ratnih trauma poput onoga da sanjam neprijateljske zrakoplove i slično. To me je prošlo, i imam lijepi miran život ponajprije zahvaljujući mojoj supruzi koja ima veliko razumijevanje za sve moje probleme. Puno smo razgovarali i moralo je biti puno tolerancije. Ona je „kriva" i što sam završio fakultet i pronašao smisao života u nekim malim običnim stvarima. Živimo u stanu od 75 kvadrata u Slavonskom Brodu koji nam je dodijeljen preko Ministarstva hrvatskih branitelja. Otplaćujem ga na 30 godina. Brinem se o obiteljskom imanju u Seocu a imamo i malu vikendicu u Puli. Osim u vatrogascima malo sam i aktivan u nekim braniteljskim udrugama i ne mogu se požaliti da imam nekih problema. Ljudi kažu da sam vedrog duha i to mi je drago, bolje nego da kažu kako sam mrzovoljan i neugodan. Sa svojim kolegama iz rata nemam potrebe pričati o tim nekim teškim vremenima nego se šalimo i pričamo o sasvim drugim temama. Mi smo svjesni svoje veličine ali nemamo potrebe to isticati. Ipak nam je drago kad nas se netko sjeti ovako kao vi. Osobno smatram kako se hrvatsko društvo ponovno mora ujediniti jer je svih ovih godina dosta podjela. Hrvatska država nije nastala niti kod Pavelića niti kod Tite nego u Domovinskom ratu. Nju nisu napravili niti partizani niti ustaše, nju su stvorili hrvatski gardisti i policajci. Ona je stvorena na krvi branitelja i zahvaljujući jedinstvu koje je uspio postići pokojni predsjednik Tuđman, kako bi smo se obranili. Opet nas treba netko ujediniti i na tome treba raditi.

https://domoljubniradio.hr/2020/07/14/u-fokusu-domoljubnog-2-ivan-franic-od-tigrova-do-fakultetske-diplome-i-obitelji/

direktno

PLAN MASOVNOG TESTIRANJA STANOVNIŠTVA

JOHNSONOVA OPERACIJA 'MOONSHOT' Tajni planovi britanske administracije zapanjili javnost; Gjenero: Svojim ponašanjem ozbiljno krši parlamentarizam i potiče strah i gnjev građana

52. Andrea Latinović

Novinarski projekt:
Istraživanje pojave i širenja korona virusa te traženje cjepiva, ili, lijeka u sklopu međunarodnih odnosa SAD-a i Kine te mogućnosti svjetske ekonomske blokade ove države zbog sumnji na zataškavanje bolesti

Elektronička publikacija:
Direktno.hr

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
14. rujna 2020.

Ispitivanja eksperimentalnog cjepiva u kasnoj fazi, jednog od najnaprednijih među brojnim kandidatima na čijem se razvoju radi, privremeno su prekinuta protekloga tjedna, budući se jedan od sudionika u britanskoj skupini ispitanika razbolio.

Podsjetimo, prema podacima **Svjetske zdravstvene organizacije (WHO)** gotovo 180 kandidata za cjepivo u raznim je fazama testiranja širom svijeta no nitko još nije dovršio kliničko ispitivanje.

Među njima su svjetski farmaceutski divovi - **AstraZeneca, Johnson & Johnson, BioNTech, GlaxoSmithKline, Pfizer, Merck, Moderna, Sanofi i Novavax**.

Istodobno, Američka agencija koja odobrava puštanje na tržište lijekova i cjepiva, **Uprava za hranu i lijekove (FDA)** sugerirala je da bi mogla dati zeleno svjetlo cjepivima za korona virus i prije dovršetka treće faze kliničkog ispitivanja. Tako je prošloga tjedna američki centar za kontrolu i prevenciju bolesti pozvao američke savezne države da ukinu neke uvjete kako bi se cjepiva mogla distribuirati prije 1. studenoga, što je datum dva dana uoči američkih predsjedničkih izbora.

No, proteklog je tjedna britanski BBC objavio da Oxford privremeno prekida s testiranjem novoga cjepiva na ljudima, zbog vrlo ozbiljne nuspojave kod jednoga od ispitanika- transverzalni mijelitis, upalna promjena na kralješničkoj moždini, zbog čega je prekinuta treća faza ispitivanja. BBC je naveo da je ovo drugi put da je ispitivanje cjepiva Oxforda i Astra-

Zenece prekinuto od travnja kada su prvi dobrovoljci počeli primati cjepivo.

S Oxforda su prvobitno objavili da se volonter neobjašnjivo razbolio, a kasnije su još dodali da je riječ o upalnim promjenama kralježničke moždine zbog koje je privremeno prekinuta treća faza ispitivanja jednog od favorita za cjepivo protiv korona virusa. Tvrtka je dobrovoljno prestala s ispitivanjem oxfordskog cjepiva kako bi razmotrila podatke o sigurnosti i istražila, nazvavši to rutinskom akcijom u takvom istraživanju.

U oxfordsko cjepivo polažu se velike nade - EU je već osigurao pravo na kupnju do 400 milijuna doza u slučaju njegova odobrenja.

No, iako brojke zaraženih i preminulih variraju, primjer Velike Britanije vrlo je zanimljiv. Naime, britanski premijer **Boris Johnson** polaže velike nade u (čak!) 100 milijardi funti kako bi izbjegao drugo ‹›zaključavanje›› gospodarstva (lockdown). Naime, Britanija bilježi više od 65.000 slučajeva smrti povezanih s korona virusom, pokazuju podaci vladina statističkog ureda, a epidemija je u toj zemlji trajala dulje i bila raširenija na više mjesta nego što je to zabilježeno u drugim jako pogođenim europskim zemljama poput Italije i Španjolske.

Zdravstvene vlasti upozorile su da rast broja zaraženih korona virusom u Britaniji izaziva ozbiljnu zabrinutost. Johnson, međutim, pod svaku cijenu pokušava izbjeći drugi ''lockdown", kako bi se spasilo gospodarstvo i sačuvala radna mjesta.

Boris Johnson vjeruje da je program masovnih ispitivanja "jedina britanska nada za izbjegavanje drugog nacionalnog 'zaključavanja' prije cjepiva", prema službenim dokumentima koji su ''iscurili", a operacija je nazvana ''Moonshot".

Plan masovnog testiranja stanovništva

Po toj bi se operaciji provodio ogroman projekt koji će isporučivati do deset milijuna testova dnevno (!), iako trenutačni model testiranja nastoji isporučiti barem djelić toga broja, jer, grca doslovce, u ozbiljnim problemima nacionalnog zdravstva.

No, Johnson ide i veliki korak dalje: u dokumentima se procjenjuje da bi "Plan masovnog testiranja stanovništva" mogao stajati oko 100 milijardi funti (!), što je ekvivalent cjelokupnom proračunu za obrazovanje u Velikoj Britaniji! Ako premijer sa svojim suradnicima uspije u ovom naumu, taj bi program bio bez presedana, a, kako se to vidi i iz njegovog ''kodnog" imena, neki britanski dužnosnici smatraju da je na neki način- na rubu mogućnosti, ali i znanosti.

Naime, još uvijek ne postoji dio tehnologije potrebne za takvo masovno procjepljivanje...

Dijelovi operacije ''Moonshot" počeli su izlaziti u javnost kada je Johnson prošloga tjedna javno pozvao Britance da se pridržavaju novih ograničenja kojima se zabranjuju okupljanja više od šest ljudi u zatvorenom i izvan njega, i rekao da su nužni ako zemlja želi izbjeći daljnje pooštravanje pravila.

U sumornom ozračju sadašnjega britanskog zdravstvenog stanja i procjeni pogoršanja situacije, glavni liječnik i epidemiolog za Veliku Britaniju i glavni medicinski savjetnik te glavni znanstveni savjetnik na Odjelu za zdravstvo i socijalnu skrb i šef Nacionalnog instituta za zdravstvena istraživanja, profesor **Chris Whitty**, rekao je kako je nedavni porast pozitivnih slučajeva izazvao veliku zabrinutost. Također je priznao da će razdoblje "između sada i sljedeća proljeća biti teško" te dodao da bi javnost trebala očekivati da će nove mjere biti na snazi nekoliko mjeseci - što izaziva bojazan da se možda neće ukinuti prije Nove godine, piše britanski The Guardian.

S obzirom na to da je sustav testiranja već pod velikim naporom, a kritičari kontinuirano optužuju vladu za nesposobnost, premijer je na konferenciji za novinare izložio ''kostur", odnosno, glavne smjernice ''Mjesečevog plana", koji bi, ustvrdio je, ''omogućio ljudima da vode normalniji život.

Johnson je također izjavio:

"Brojni su izazovi. Potrebna nam je tehnologija za rad. Moramo nabaviti potrebne materijale za proizvodnju toliko testova. Moramo uspostaviti učinkovitu distribucijsku mrežu. I moramo riješiti brojne logističke

izazove. Trebalo bi biti moguće primijeniti ove testove u daleko većem opsegu nego što je to još postigla bilo koja zemlja - doslovno milijuni testova koji se obrađuju svaki dan"...

Objasnio je i da bi takav mjesečni program mogao omogućiti kazalištima i sportskim dvoranama da svakodnevno testiraju članove publike i omoguće svima onima koji su negativni na testiranju normalniji život.

Međutim, praktičnost izvođenja tako ambicioznog projekta u tako kratkom vremenu očituje se u dva dokumenta koja su izišla u javnost- prezentaciji od kolovoza i povjerljivoj "priči o masovnom testiranju u Velikoj Britaniji", koja je prije nekoliko dana ''procurila" u British Medical Journal (BMJ).

Dokumenti, koje je vidio The Guardian, opisuju taj projekt kao "glavni prioritet premijera, s povjerljivim osobljem", a pritom se, Johnson, kako navodi BMJ, a objavljuje prestižni britanski list, obvezao ''ukloniti sve prepreke provedbi".

'Veliki brat' kao realna budućnost i način života?

Što to, zapravo, znači? Micanje svih protivnika tome planu, kao i maksimalnu cenzuru medija, tradicionalno strahovito jakih ma Otoku? Slijedi li pravi ‹›Veliki brat›‹, kao što je još davno najavio engleski pisac i novinar **George Orwell** u svojemu kultnom romanu ‹›1984›‹, koji opisuje futurističko totalitarno društvo, uvodeći u uporabu pridjev «orvelijanski», za opis mehanizma državne kontrole misli?!

Jedan od dokumenata navodi da je Johnson zatražio "pristup tipa 'Manhattan Project' za postizanje razine inovacija, odnosno brzine potrebne da bi se to omogućilo".

Naime, ''Projekt Manhattan" bio je tajni projekt američke vlade tijekom Drugog svjetskog rata s ciljem izrade atomske bombe. Projekt je započet 1941. godine nakon što se strahovalo da bi ju i tadašnja nacistička Njemačka mogla izraditi. U američkom gradiću Los Alamosu okupljeni su ponajbolji fizičari i inženjeri i pod vodstvom američkog fizičara **Roberta Oppenheimera** izradili su i uspješno testirali prvu atomsku bombu 16. srpnja 1945. godine. To je bio jedan od najvećih tajnih projekata ikada, ali unatoč tome ostao je tajan sve dok nije bombardirana Hirošima. Odnio je 400.000 japanskih života i ostavio trajne posljedice radijacije. Prva atomska bomba, The Gadget, testirana je pod tajnim imenom Trinity, što znači trojstvo. Izrađene su tri atomske bombe: The Gadget (Stvarčica), Fat Man (Debeljko) i Little Boy (Dječak).

''Premijer je zadužio državnog tajnika za zdravstvo i socijalnu skrb da prije kraja godine dostavi Program masovnog testiranja stanovništva, koji se trenutno naziva 'Operacija Moonshot'. On to opisuje kao našu jedinu nadu za izbjegavanje druge nacionalne blokade prije cjepiva, nešto što država ne može priuštiti. Također bi želio da ovo podrži otvaranje gospodarstva i omogući stanovništvu da se vrati nečemu što je bliže normalnosti", prenosi The Guardian.

'Johnson pogoduje moćnim lobijima, a ne osigurava javno dobro'

Ova je priča iznimno slojevita i duboka i treba je proučavati s mnoštva aspekata- znanstvenog, medicinskog, obrazovnog, demografskog, vojnog, ali ponajprije političkoga. O tome smo također razgovarali i s uglednim vanjskopolitičkim ekspertom i stručnjakom za međunarodne odnose, inače stalnim vanjskim suradnikom portala Direktno, **Davorom Gjenerom**.

Kaže da je upoznat s britanskim planovima masovnog procjepljivanja stanovništva.

''Danas je teško biti liberalni demokrat, zagovornik parlamentarizma i demokratske procedure, odnosno konstitucionalizma. Kada govorimo o parlamentarizmu, svi mi koji smo njime nadahnuti, učili smo na britanskoj tradiciji i političkim raspravama vođenima o britanskom sustavu. Svi koji govore o konstitucionalizmu neupitno su inspirirani i tekovinama američke ustavnosti.

Uvjerenje da će u parlamentarnoj proceduri biti usvojeno optimalno političko rješenje ozbiljno je bilo poljuljano u vrijeme rasprava o Brexitu i iracionalnim potezima koji su dolazili iz dominantne sfere

britanske politike, pri čemu je opozicija bila još manje racionalna od aktualne većine.

Parlamentarna tradicija, čini se, više nije niti garant provođenja konzistentnih i efikasnih javnih politika, pa ono što u korona- krizi radi administracija Borisa Johnsona drastično odudara od onoga što smo navikli u parlamentarizmu, u sustavu u kojemu je parlament jedini nadležan budžetirati, a demokracija se zasniva na načelu da ne smije biti oporezivanja bez političke predstavljenosti, dakle bez jasnoće i razvidnosti javne potrošnje", oprezno, ali i racionalno objašnjava Davor Gjenero.

Navodi dalje: ''Johnson konceptom 'izbjegavanja lockdowna' masovnim testiranjem zapravo pogoduje interesnim strukturama, moćnim lobijima i osigurava im golemu zaradu, a da pritom ne osigurava i javno dobro. Uvjerljiva je tvrdnja da masovno testiranje, koje je užasno skupo, ne osigurava relevantnu zaštitu od pandemije. Nekompetentno ponašanje javne administracije, povezano sa sumnjom u korupciju, ali i s nedosljednim ponašanjem socijalne elite- od glavnog epidemiologa, koji sam krši mjere za sprečavanje korone, do premijera koji ne poštuje elementarna načela zaštite- izaziva iracionalni strah, ali i otpor stanovništva, koji je zbog gnjeva neminovno krivo usmjeren.

Umjesto mjera opreza, ili sofisticiranih metoda praćenja zaraze, za kakve se zalaže škotska premijerka **Nicola Sturgeon** (korištenje aplikacije za praćenje kontakata, nap. ur.), nedosljedno, 'prevrtljivo' ponašanje Johnsonove administracije povećava neizvjesnost. Glavni posao političara u demokratskom društvu mora biti osiguravanje sigurnosti i predvidivosti i za građane i za poduzetnike.

Kada sigurnosti i predvidivosti nema, kada pritom prijeti deklasifikacija velikog dijela društva, zbog teške ekonomske krize, otvara se mogućnost za opasne populističke projekte, a poigravanje javnim dobrom i pogodovanje privatnim interesima zapravo je već početak takve nedemokratske situacije", zaključuje Davor Gjenero.

Svijet na povijesnoj prekretnici

No, ova teška, opasna i zapravo mučna priča, u kojoj se nad Velikom Britanijom, ali neizravno i nad ostatkom globalnog svijeta nadvija mogućnost ozbiljnih kršenja ljudskih prava, a pritom bez pravih jamstava o sigurnosti zdravlja naroda, kao i učinkovitoj borbi s još uvijek nepoznatim i iznimno opasnim korona virusom, svakoga će dana, kako se čini, biti sve realnija stvarnost.

Čini se da je ‹›Veliki brat›› doista zakoračio u ljudske živote, a pritom se brojka preminulih, koja se mijenja iz minute u minutu, približava- prvom milijunu...

Zabrinjavajuća, kako bi ih stari geopolitičari nazvali, ''olovna vremena" za sve nas.

https://direktno.hr/direkt/johnsonova-operacija-moonshot-tajni-planovi-britanske-administracije-zapanjili-javnost-gjenero-svojim-ponasanjem-ozbiljno-krsi-parlamentarizam-i-p-207237/

Hrvatska danas
USB LIJEPA NAŠA: PER ASPERAM AD ASTRA

Česi i Slovaci u Hrvatskoj (1): Zajednička povijest i život u istoj državi, te mnoge kulturne i političke veze

Čehe, Slovake i Hrvate povezuje zajednička povijest i život u istoj državi, te mnoge kulturne, poslovne i političke veze koje su raspadom Austro-Ugarske i formiranjem novih država početkom 20. stoljeća s vremenom poprilično oslabile. Danas, osim na područjima Hrvatske gdje žive Česi i Slovaci, većina ostalih stanovnika zna vrlo malo o Česima i Slovacima, hrvatskim manjinama. Stoga ćemo u tri dijela detaljnije objasniti povijesne odnose i okolnosti do utemeljenja Republike Hrvatske i Domovinskog, te život i rad i današnje stanje u RH.

Stoljeće i pol seobe Čeha

Seoba Čeha u Hrvatsku trajala je gotovo stoljeće i pol a bila je olakšana time što su obje zemlje pripadale istoj zemlji – Habsburškoj Monarhiji, kaže Ana-Maria Štruml Tuček, predsjednica Saveza Čeha u Republici Hrvatskoj.

Od polovice 18. sve do kraja 19. stoljeća dolazili su u hrvatske gradove i na imanja raznih vlastelina činovnici, obrtnici, učitelji, vojnici, glazbenici, šumari i vrtlari, a u manufakture u provinciji čitava mnoštva radnika (na primjer staklari). „No, većina današnjih pripadnika češke manjine u Hrvatskoj potomci su sitnih poljoprivrednika, koji su od osiromašenog hrvatskoga plemstva u zapadnoj Slavoniji dobivali zapuštena imanja i ponovno ih

53. Neven Pavelić

Novinarski projekt:
Česi i Slovaci u Hrvatskoj

Elektronička publikacija:
Hrvatska danas

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
28. rujna 2020.

privodili svrsi. Od sela koja su osnovali češki kolonisti u vrijeme austrijske vojne uprave na području tadašnje Vojne krajine češko je ostalo samo Ivanovo Selo, za koje se i danas kaže „Pemija“, ističe Štruml Tuček.

Prvi Česi na području Hrvatske

Prvi poznati Čeh koji je živio i djelovao u Hrvatskoj bio je prvi zagrebački biskup Duh krajem 11. stoljeća o kojem se ništa pobliže ne zna osim da je bio Čeh (Boemus kako navodi Felicijanova povelja iz 1134.) i čovjek časnog života. Njime počinje pisana povijest grada Zagreba.

„Nakon Duha u idućim stoljećima nalazimo još nekoliko pojedinaca Čeha u Hrvatskoj, poput senjskog biskupa Protive sredinom 14. stoljeća, Ivana Smila, zagrebačkog biskupa od 1386. do 1394., vojskovođe Jana Vitovca koji je sredinom 15. stoljeća bio slavonski ban i zagorski grof, Petra iz Myšlina, zapovjednika obrane Šibenika u ratu s Mlečanima 1410., a nekoliko Čeha spominje se i na zagrebačkom Gradecu u prvoj polovici 15. stoljeća. Među njima bi mogli biti i učenici praškog graditelja Petra Parlera kojima se pripisuje izgradnja južnog portala crkve svetog Marka početkom 15. stoljeća u vrijeme kada je Hrvatskom vladao kralj Žigmund Luksemburški, nekadašnji češki kraljević, sin češkog kralja i rimsko-njemačkog cara Karla IV. Česi su bili i među prvim profesorima isusovačke gimnazije na Gradecu osnovane 1607., kao i među zagrebačkim tiskarima u 18. stoljeću, među kojima se ističe Antun Jandera koji je 1771. izdavao prve hrvatske novine, Ephemerides Zagrabienses, čime počinje povijest hrvatskog novinstva“, kaže Marijan Lipovac, bohemist i predsjednik Hrvatsko – češkog društva.

Trag najranijeg skupnog doseljavanja Čeha na područje Hrvatske je selo Čehi pored Zagreba koje se prvi put spominje 1217. pod imenom Sechy i Zechy, a 1227. i kao „terra Boyemorum“ (zemlja Čeha), što jasno upućuje na to da su naziv selu dali Česi za koje međutim nije sigurno kada su se ovdje naselili. Na češke doseljenike upućuje i naziv sela Čehovec u Međimurju, prvi put zapisano 1469. Prvo grupno doseljavanje Čeha o kojem postoje pouzdani podaci dogodilo se 1729. kada je pored Crnog Luga u Gorskom kotaru tamošnji feudalni gospodar, katalonski markiz Ramon de Vilana Perlas de Rialp, osnovao staklanu i naselio češke staklare za koje je osnovao naselje nazvano Perlasdorf.

Kasnije, od 1763. do 1812. djelovat će i staklana u Sušici koju je osnovao Čeh František Holub i naselio svoje sunarodnjake. Potomci Čeha u Gorskom kotaru s vremenom su se asimilirali s domaćim hrvatskim stanovništvom i na njih danas podsjećaju samo prezimena kao što su Troha, Leš, Golik, Kratofil i druga. Česi se u to vrijeme doseljavaju i u gradove Vojne krajine gdje su djelovali kao obrtnici, trgovci, službenici i časnici.

„Nakon što su sredinom 18. stoljeća završili veliki ratovi između Habsburške monarhije i Osmanskog carstva, stvorene su pretpostavke za masovnu kolonizaciju ponovno oslobođenih područja Slavonije, Srijema i južne Ugarske kako bi se njihovi bogati poljoprivredni resursi stavili u funkciju gospodarskog razvoja. Najplodnija zemlja bila je osigurana za njemačke koloniste, no velik interes vladao je i za češkim kolonistima jer su bili poznati kao disciplinirani, marljivi i dobri gospodari. Prednost Čeha bila je i to što su se zbog sličnog jezika mogli lakše sporazumijevati s domaćim stanovništvom, a znali su i njemački pa su mogli komunicirati i s predstavnicima vlasti. Istodobno, u Češkoj je bio nedostatak obradive zemlje i mogućnosti za rad zbog prenaseljenosti, što je dovodilo do socijalnih nemira. To će biti glavni razlozi zašto su mnoge češke obitelji odlučile bolji život potražiti izvan domovine. Na ruku im je išla i vlast koja je u doba vladavine Marije Terezije donijela niz mjera za djelomično oslobođenje kmetova, a njen sin i nasljednik Josip II. 1785. je za austrijski dio Habsburške monarhije, što je uključivalo i Češku, izdao patent kojim su se kmetovi mogli odseliti i tražiti posao drugdje bez odobrenja svojih feudalnih gospodara. Godine 1790. na snagu je stupio patent po kojem je samo jedan sin mogao naslijediti zemlju, dok su ostala djeca morala potražiti egzistenciju u gradovima ili na drugim posjedima, što je pospješilo procese iseljavanja iz Češke. Među prvim doseljenicima iz Češke najviše je bilo obitelji iz miješanih češko-njemačkih dijelova Češke, kasnije su se selili samo Česi, a u zadnjem valu u zadnjim desetljećima 19. stoljeća Moravljani“, objašnjava Lipovac.

Na području Hrvatske Česi su se najprije naseljavali na napuštenim zemljištima, a na put su odlazili na poziv vojnih ureda u Vojnoj krajini i gospodskih službenika na imanjima feudalaca.
Među tim službenicima je bilo i Čeha koji su bili skloni uz sebe imati svoje zemljake. Kasnije su se Česi selili i na poziv rodbine i poznanika. U Vojnoj krajini su dobivali parcele, a u ostalim dijelovima Hrvatske zemlju na vlastelinstvima uzimali su u zakup.

Prvo poznato veće naseljavanje Čeha zabilježeno je 1791. u selu Ivanovčani kod Bjelovara gdje se naselilo 14 obitelji s vlastelinstva Police kraj Hradeca Králové, a nakon toga 90 čeških obitelji naselilo se na području Varaždinskog generalata. Oko 1825. Česi naseljavaju Ivanovo Selo, Velike Zdence i okolna mjesta koja su evidentirana kao Pagus Bohemiae, Pagus Bohemicus, Colonia Bohemica, od čega je za češko naselje stvoren pojam Pemija, a za njegove stanovnike naziv Pemci koji će kasnije imati i pogrdno značenje. Oko 1825. Česi se počinju doseljavati i na vlastelinstvu grofovske obitelji Janković na području Daruvara i okolnih mjesta Končanice i Brestovca, a kasnije i Dežanovca, Sirača, Kaptola, Badljevine, Ljudevitinog Sela, Uljanika, Sređana, Prekopakre, Golubinjaka, Poljane, Doljana i drugih sela.

Doseljavanje se intenzivira sredinom 19. stoljeća s ukidanjem feudalizma u Hrvatskoj, a tom je procesu doprinio i američki građanski rat koji je privremeno zaustavio iseljavanje preko oceana. Vlasnici veleposjeda ostali su bez jeftine radne snage i trebalo ju je nadomjestiti doseljenicima, a isto tako povećala se potreba za stručnjacima svih vrsta. Kolonistima se određuju olakšice poput osobođenja od poreza na pet godina. Osim u okolicu Daruvara, Česi se doseljavaju i u Moslavinu na

veleposjede grofovske obitelji Erdödy, u okolicu Požege te u Lipovljane, Međurić i Hercegovac. Manje skupine Čeha doseljavaju se i u Jazvenik pored Siska, u Dubravu kraj Vrbovca.

Prvi popis – 2658 Čeha, 1910. – 31.020

„Prvi popis stanovništva u Hrvatskoj proveden 1851. zabilježio je 2658 Čeha, ali njime nisu obuhvaćena područja Vojne krajine koja je s ostatkom Hrvatske sjedinjena 1881. Prema popisu iz 1880., Čeha je bilo 14.585, 1890. 27.418, 1900. 31.466, a 1910. Čeha je bilo 31.020. Za mnoge doseljene Čehe, a time i za njihove današnje potomke, nije lako utvrditi odakle su točno došli jer se u crkvenim knjigama kao mjesto rođenja navodi samo „Bohemia“, ili „Moravia“, odnosno Češka ili Moravska“, objašnjava Lipovac.

Prva povezivanja doseljenika

Iako se najveći broj doseljenih Čeha nalazio na širem području Daruvara, u drugoj polovici 19. stoljeća najznačajnija i najutjecajnija češka zajednica u Hrvatskoj bila je u Zagrebu kao glavnom gradu. Mnogi Česi djelovali su kao sveučilišni ili srednjoškolski profesori, učitelji, novinari, glazbenici, glumci, liječnici, arhitekti, inženjeri, poduzetnici i službenici. U počecima je povezanost među njima bila slaba jer je svatko bio zaokupljen svojim poslom i egzistencijom, ali s vremenom se počinju družiti najviše zahvaljujući Česima koji su imali svoje kavane i pivnice.

„Na inicijativu Josefa Václava Friča koji je od 1873. do 1877. bio urednik novina Agramer Zeitung 1874. osnovana je Češka beseda Zagreb kao prva udruga Čeha u Hrvatskoj. Imala je 53 osnivača među kojima su uz Friča bili i glazbenici Václav Anton, Josef Chlostik, Ivan Strnad. Ubrzo su se u Besedu uključili i profesori novootvorenog modernog Sveučilišta u Zagrebu Lavoslav Geitler, Vinko Dvořák, Bohuslav Jiruš i Karel Zahradník, kao i fotograf Ivan Standl i učitelj Ivan Šah. Na osnivačkoj skupštini bio je i August Šenoa koji je održao govor na češkom. Osim međusobnog druženja, uz pivo i kuglanje, cilj udruge bilo je i razvijanje češke kulture pa se već 1875. u njenom prostoru izvode prve kazališne predstave, kao i koncerti, predavanja, recitacije i pjevanje domoljubnih pjesama, a 1882. Češka beseda Zagreb dobila i svoju knjižnicu. Članovi Besede u pravilu su bili doseljenici u prvoj generaciji pa su s domovinom održavali žive kontakte te su se neki od njih i vraćali, iako su mnogi trajno ostajali u Zagrebu. Beseda je 1884. za svoje članove i druge zainteresirane organizirala putovanje vlakom u Prag. Iako se nije izravno bavila politikom, u Mađarskoj su Češku besedu Zagreb optuživali da je agent panslavizma na jugu. Budući da su češku zajednicu u Zagrebu činili i bogati tvorničari, kao i skromniji radnici i činovnici, došlo je do socijalnog raslojavanja

pa je nasuprot „gospodskoj“ Besedi 1913. osnovana i druga češka udruga u Zagrebu nazvana Český vystěchovalec (Češki iseljenik) koju su činili činovnici, trgovci, obrtnici i radnici. Ona je 1919. promijenila ime u Československá obec (Čehoslovačka općina), a s Besedom se opet ujedinila 1939.“, kaže Lipovac.

Druga češka udruga u Hrvatskoj bila je Češka beseda Dubrovnik osnovana 1899., a 1907. osnovane su Češka beseda Daruvar i Češka beseda Prekopakra. Između njih nije bilo nikakve povezanosti, kao niti između dvije skupine sunarodnjaka, urbane i ruralne, no postupno se javljaju ideje o povezivanju raštrkanih doseljenih Čeha u jedinu organizaciju koja bi im pomogla da lakše održe svoj identitet u novoj domovini.

Český list

„S ciljem povezivanja Čeha na području Hrvatske, kao i Bosne i Hercegovine, u Zagrebu je u lipnju 1911. pokrenut tjednik Český list koji je izlazio do lipnja 1914. Iako su izlazile u gradu, novine su bile su prvenstveno namijenjene seoskim slojevima češke zajednice u Hrvatskoj kako bi njene pripadnike ne samo informirale, nego i pridonijele njihovoj samosvijesti te kulturnom, gospodarskom pa i političkom buđenju. Český list u početku je prešutno podržavao Hrvatsku pučku seljačku stranku Stjepana Radića koja se borila za interese hrvatskog seljaštva, a ujedno se zalagala i za političku suradnju Hrvata i Čeha, dok je na izborima za Hrvatski sabor 1913. agitirala za Hrvatsko-srpsku koaliciju. Novine su davale i upute potencijalnim doseljenicima o tome gdje je najveća koncentracija čeških naseljenika, no upozoravali su i na probleme, kao što je zavičajno pravo koje mnogi doseljeni Česi i dalje nisu imali, ali ga očito nisu ni tražili. Novine su poticale i isticale važnost osnivanja manjinskih društava koja bi se trebala posvetiti isključivo poučno-zabavnim zadacima, a ne političkima, jer bi to moglo imati negativne posljedice i za pojedince i za manjinu u cjelini“, objašnjava Lipovac.

Kako se navodilo, u društvu bi svaki pripadnik manjine trebao naći duhovnu okrepu i spas od odnarođivanja, po mogućnosti uz knjigu, a ne uz alkohol. Český list je predlagao osnivanje društava u svim mjestima gdje žive Česi, ne samo u većima, a ujedno je upozoravao i na probleme, kao što su pomanjkanje češke inteligencije koja bi postojećim društvima dala „uzvišeniji smjer djelovanja“.

Lipovac napominje da je čeških društava, makar i neformalnih, u Hrvatskoj je očito bilo još, uz spomenuta u Zagrebu, Dubrovniku, Daruvaru i Prekopakri, primjerice u Osijeku gdje su se Česi sastajali u jednoj kuglani.

Počeci asimilacije

„Ruku pod ruku s prilagođavanjem životu u novoj domovini tekla je i asimilacija čeških doseljenika koju je olakšavala među ostalim pripadnost većine Čeha Katoličkoj crkvi kao dominantnoj vjerskoj zajednici i među Hrvatima, te škole u kojima se nastava odvijala na hrvatskom jeziku. U to vrijeme nisu postojale zasebne češke škole ili nastava na češkom jeziku. Velik problem, koji će trajati sve do sredine 20. stoljeća, bilo je državljanstvo doseljenih Čeha. Naime, Češka je od 1867. bila u austrijskom polovici Austro-Ugarske, a Hrvatska u zajednici s Ugarskom pa su svi doseljeni nakon 1867. zadržavali austrijsko državljanstvo, a ako su željeli morali su zatražiti ugarsko, odnosno hrvatsko državljanstvo, što su učinili tek rijetki. Zbog toga nisu imali niti zavičajno pravo kojim se definirala njihova pripadnost određenoj općini jer zavičajnost su mogli dobiti samo državljani Ugarske pa su im bila uskraćena politička i građanska prava kao što je pravo glasa na izborima“ kaže Lipovac.

Nastanak novih država

Raspadom Austro-Ugarske i nastankom novih država, Čehoslovačke i Jugoslavije, Česi u Hrvatskoj i formalno postaju nacionalna manjina te se počinju udruživati pa zajedno sa Slovacima 1921. osnivaju krovnu instituciju nazvanu Čehoslovački savez u Kraljevini SHS.

„Prema prvom popisu stanovništva u Kraljevini SHS iz 1921., u novoj državi bilo je 46.777 Čeha, od toga na području bivše Kraljevine Hrvatske i Slavonije, zajedno s Međimurjem, njih 32.424. Uglavnom su bili katolici, a manjim dijelom pripadnici pojedinih protestantskih crkava. Slovaka je bilo više, 68.732, od toga 45.825 u Vojvodini i ono su uglavnom bili evangelici. Među Česima i Slovacima bile su velike

razlike jer su Slovaci bili kompaktniji i bolje organizirani i imali su od ranije svoje škole, pa čak i političku stranku, dok su se Česi tek počeli s ozbiljnijim organiziranjem. Slovaci su imali i vlastitu inteligenciju, za razliku od Čeha među kojima će vodeće pozicije zauzeti doseljenici“, objašnjava Lipovac.
Nakon 1918. nastaju mnoge češke udruge, a uz pomoć Čehoslovačke osnivaju i svoje škole. Čehoslovački savez imao je sjedište u Beogradu i u početku nije imao dovoljno sluha za potrebe Čeha u Hrvatskoj gdje kao njihov prirodni centar postupno izrasta Daruvar gdje su izlazile i novine Jugoslávští Čechoslováci te sjedište imala Čehoslovačka banka. Česi su ondje osnovali i Maticu školsku koja je vodila brigu o češkim školama u Hrvatskoj koja je od 1930. imala sjedište u Zagrebu. Ondje je preseljeno i sjedište Čehoslovačke banke, kao i Prosvjetni i gospodarski odbor koji je brinuo o prosvjetnom i kulturnom djelovanju, formalno kao dio Čehoslovačkog saveza, ali u praksi se činilo da se radi o samostalnoj organizaciji. Čehoslovački savez je od 1937. imao sjedište u Zagrebu i na čelu mu je bio profesor Medicinskog fakulteta František Smetánka. Na području Hrvatske u to je vrijeme djelovalo oko 50 čeških udruga.

Česi u NDH

Uspostavom NDH ukinuta su sva češka društva i češke škole (za razliku od slovačkih budući da je Slovačka bila saveznica NDH), češki domovi su konfiscirani, a velik dio inventara i knjiga uništen, objašnjava Lipovac i dodaje da je dio knjiga je ipak sačuvan jer su neka društva nastavila djelovati ilegalno.

„Ustaške vlasti su dakle prema Česima zauzele negativan stav i nisu se trudili privući ih u svoje redove. Među ustaškim dužnosnicima je bio mali broj osoba češkog porijekla, a uglavnom se radilo o osobama iz Bosne, među njima je bio general Miroslav Navratil koji je neko vrijeme bio ministar oružanih snaga. Česi s nekadašnjim jugoslavenskim državljanstvom bili su mobilizirani u domobrane, a oni s državljanstvom bivše Čehoslovačke nisu bili zvani u vojsku, ali na njih se vršio pritisak da se učlane u njemačka društva jer je Češka tada bila protektorat u sastavu Njemačke. U tim okolnostima brojni Česi priključuju se antifašističkom pokretu pa je 1943. osnovan i čehoslovački bataljun koji je ubrzo prerastao u Čehoslovačku brigadu Jana Žižke iz Trocnova kroz koju je prošlo oko 3000 boraca, od kojih je oko 300 poginulo. Zahvaljujući tome Česi su stekli dobar glas među ratnim pobjednicima pa su zahvaljujući tome mogli računati i na poštivanje svojih manjinskih prava u novoj Jugoslaviji. Već dva tjedna nakon što su partizani zauzeli Daruvar u listopadu 1944. obnovljen je Čehoslovački savez, a na područjima pod kontrolom partizana obnavljaju se i češke škole i kulturni život, istaknuo je Lipovac.

Djelovanje Čeha za vrijeme Titove Jugoslavije

Čehoslovački savez je u kolovozu 1945. promijenio ime u Savez Čeha u Jugoslaviji, a krajem 1948. je nakratko ukinut da bi početkom 1949. bio obnovljen kao Čehoslovački savez u NR Hrvatskoj, kao krovna udruga za Čehe i Slovake, ali samo na području Hrvatske. Od 1980. nosio je naziv Savez Čeha i Slovaka u SR Hrvatskoj. U prvim godinama nakon rata odvijao se proces reemigracije, odnosno odseljavanja Čeha u Češku gdje su mnoga područja opustjela nakon protjerivanja Nijemaca. Mnogi su odlazili zbog nezadovoljstva s komunističkim režimom u Jugoslaviji, koji je u Čehoslovačkoj uspostavljen tek 1948., ili zbog emotivnih razloga. Procjenjuje se da je u Češku iz Jugoslavije reemigriralo oko 5000 Čeha, no među njima su bile mnoge vodeće osobe predratnog manjinskog života te gradsko stanovništvo, tako da su čelna mjesta u češkoj manjini preuzeli novi kadrovi, podobni komunističkom režimu, i to s područja Daruvara koji postaje i formalno središte Čeha u Hrvatskoj i centar sveukupnog manjinskog kulturno-prosvjetnog rada.

„Komunistička vlast je u duhu ideologije „bratstva i jedinstva naroda i narodnosti“ prema manjinama imala pozitivan odnos te je pomagala rad udruga i škola s češkim nastavnim jezikom. Česi od 1946. imaju svoj manjinski tjednik Jednota, a od 1965. i istoimenu izdavačku kuću koja osim novina izdaje i knjige i druge publikacije, a od 1979. na TV Zagreb uvedena je i emisija Kronika Čeha i Slovaka. Uz žetvene svečanosti s tradicijom od 1925. uvedene su i nove manifestacije poput natjecanja kazališnih amatera, glazbenih i folklornih sastava i učeničkog stvaralaštva“, kaže Lipovac.

Asimilacija se nastavlja

No sve to nije moglo spriječiti asimilaciju pa je broj Čeha iz popisa u popis padao. Prema popisu iz 1948., u Jugoslaviji je živjelo 83.626 Slovaka i 39.015 Čeha, od toga u Hrvatskoj 28.991 Čeha i 10.097 Slovaka, da bi 1991. u Hrvatskoj živjelo 13.086 Čeha i 5606 Slovaka. Dakle, broj Čeha smanjen je za više od pola. Mnogi Česi su se uslijed industrijalizacije selili u gradove i ondje asimilirali, tako da je jezgra češke manjine bila u selima u širem području Daruvara, pa je i kulturni život uvelike bio prilagođen afinitetima i potrebama seoskog stanovništva. Umjesto ozbiljne glazbe kakva se između dva svjetska rata njegovala u gradskim društvima, sada se razvijaju folklor, puhački orkestri i kazališni amaterizam koji su kao tradicionalni oblici kulture postupno gubili atraktivnost u odnosu na masovnu kulturu koja se širila, posebno zahvaljujući televiziji. Padao je i interes ljudi za masovna druženja i društvene aktivnosti.

Lojalnost Titovom režimu

„To je za posljedicu imalo krize u djelovanju pojedinih udruga češke manjine čiji broj se smanjio pa ih je 1991. bilo manje od 20. Opao je i broj škola s češkim nastavnim jezikom. Na djelovanje češke manjine uvelike su utjecali odnosi između Jugoslavije i Čehoslovačke. Nakon sukoba Jugoslavije sa socijalističkim državama 1948. odnosi s Čehoslovačkom bili su prekinuti, a čelnici češke i slovačke manjine morali su dokazivati lojalnost Jugoslaviji i osuđivati režim u svojoj pradomovini. Normalizacija odnosa nastupila je 1955. te nakon novog pogoršanja odnosa ponovno od 1962. Češka manjina je time opet mogla računati na pomoć institucija iz Čehoslovačke, od slanja knjiga za škole i knjižnice, angažiranja instruktora za folklor i glazbu i stipendiranja studenata.

„Od Čeha na istaknutim položajima vrijedi spomenuti još živućeg Bohumila Bernašeka koji je sedamdesetih godina bio ministar gospodarstva, industrije i energetike SR Hrvatske, a u vrijeme Domovinskog rata pomoćnik ministra vanjskih poslova, te Josipa Salača koji je u isto vrijeme bio pomoćni zagrebački biskup, kao jedini hrvatski biskup iz redova neke nacionalne manjine (ne računajući grkokatoličke biskupe koji su bili Rusini). U to je vrijeme jedan od vodećih hrvatskih povjesničara bio Jaroslav Šidak, Čeh rođen u Beču. Doseljenika je među javnim osobama bilo puno manje u odnosu na doba kad su Hrvatska i Češka bile u istoj državi i kad Hrvatska nije imala vlastite stručne kadrove pa je imala potrebu za stranima. Češkog porijekla bili su glazbenici Josip Klima, Franjo Paulik, i Milljenko Prohaska, te po majci Stjepan Mihaljinec, kao i slikar i kipar Zlatko Bourek, kipari Vanja Radauš i Želimir Janeš (po majci), književnik i novinar Nenad Brixy te režiser Krešo Golik“. Manje je poznat Branko Souček, po ocu Čeh, koji je 1959. konstruirao prvo hrvatsko računalo, objašnjava Lipovac.

Poznati Česi iz društvenog, gospodarskog i političkog života

Čehe nalazimo doista u svim područjima društvenog života, a mnogi su imali i pionirsku ulogu, kao već spomenuti Antun Jandera, izdavač prvih hrvatskih novina. Česi su bili i među pionirima turizma u Hrvatskoj, što je u posljednje vrijeme vrlo aktualna tema budući da su češki turisti prednjačili među onima koji su djelomično spasili ovogodišnju turističku sezonu.

„Zahvaljujući Česima razvili su se turistički centri Baška, Crikvenica, Rab, Kaštela, Kupari i drugi. Uz biskupa Duha koji je u 11. stoljeću bio prvi zagrebački biskup, značajan je i Čeh Josip Frane Novak koji je u 19. stoljeću bio prvi zadarski nadbiskup i metropolit, a u isto vrijeme kraljevski namjesnik Dalmacije sa sjedištem u Zadru bio je češki grof Vjenceslav Vetter von Lilienberg. Diljem Hrvatske djelovali su češki glazbenici značajni za razvoj glazbenog života u mnogim gradovima. Od nacionalne važnosti bili su skladatelj Fran Lhotka, violinist Vaclav Huml, a po ocu je Čeh bio i Ivan Zajc. I jedna od najvećih hrvatskih glumica Marija Ružička Strozzi bila je Čehinja, kao i glumac Arnošt Grund, autor scenarija za prvi hrvatski igrani film Brcko u Zagrebu iz 1917. Kao graditelj se u Zagrebu u 19. stoljeću istaknuo Bartol Felbinger, Nijemac iz Češke, a važan je i Ivan Eihter koji je početkom 19. stoljeća sagradio Banske dvore. Autor današnje zgrade Hrvatskog sabora bio je Čeh Lav Kalda, koji je projektirao i nekoliko čeških domova, među ostalim u Zagrebu i Daruvaru. Uz Kaldu u prvoj polovici 20. stoljeća važan je bio i Vjekoslav Bastl. Za urbani razvoj Zagreba u 19. stoljeću zaslužan je Rupert Melkus koji je trasirao ulice Donjeg grada,

a projektirao je i Zrinjevac te groblje Mirogoj“, objašnjava predsjednik Hrvatsko-češkog društva.

Kad je 1874. u Zagrebu osnovano moderno Sveučilište među prvim profesorima bili su mladi češki znanstvenici, slavist Lavoslav Geitler fizičar, Vinko Dvořák, botaničar Bohuslav Jiruš i matematičar Karel Zahradník. Nešto kasnije pridružio im se i kemičar Gustav Janeček koji je bio i predsjednik današnje HAZU. Osim njega, jedini predsjednik Akademije koji nije bio rodom iz Hrvatske bio je filozof Albert Bazala, po ocu Čeh. Među prvim profesorima Medicinskog fakulteta bili su František Smetánka i Emil Prášek. Značajan je u 19. stoljeću bio i fotograf Ivan Standl i slikar Ivan Zasche. Organizator gospodarskog života u Zagrebu sredinom 19. stoljeća bio je Čeh Josip Ferdinand Devide, rodonačelnik poznate obitelji. Za razvoj sporta, točnije sokolskog pokreta u Hrvatskoj, važni su Česi Franjo Hochmann i Josip Hanuš. Kao učiteljica istaknula se Marija Fabković, rođena Frechová.

Radićeva supruga

Hrvate i Čehe povezivali su i brakovi. Supruge u Češkoj pronašli su Nikola Šubić Zrinski, Josip Jelačić, Vladimir Prelog i Stjepan Radić.

Marija Radić rođena Dvořáková se bavila i publicistikom i političkim životom, a Radić se bavio i promicanjem hrvatsko-čeških veza, pisao češke gramatike, priručnike i djela o Češkoj te se zalagao za učenje češkog u hrvatskim školama. Radić je na češkom pisao i književna djela i svoju djecu su odgajali dvojezično.

“Mariji Radić, prvoj hrvatskoj političarki, 1945. godine skojevci su pisali prijeteće grafite na češkom citirajući stihove iz opere Prodana nevjesta Bedřicha Smetane. Marija Radić bila je iz obitelji Dvořák, daljnja rođakinja Antonína Dvořáka, a i potomci su bili glazbeno nadareni. Njezini unuci Milutin Vandekar i Mira Dupelj autori su pjesme ‘Tata, kupi mi auto’”, ističe Lipovac.

Česi su bili očevi književnika Vjenceslava Novaka, Milutina Cihlara Nehajeva i Jagode Truhelke, glazbenika Franje Krežme i Mila Cipre, kiparice Mile Vod, kao i preci Augusta Šenoe, Otona Kučere, Ive Pilara, Lavoslava Ružičke i mnogih drugih.

U Motovunu je 1830-ih godina neko vrijeme živio izumitelj brodskog propelera Josef Ressel kojem u čast se i nagrada Motovun film festivala zove Propeler Motovuna.

Slovaci u Hrvatskoj

Hrvati i Slovaci razvijali su odnose stoljećima, oba su naroda do 1918. bila u sastavu austrougarske države. Tako se od 16. stoljeća Hrvati naseljavaju u okolici Bratislave, a mnogi i studiraju na trnavskom sveučilištu. Trnava je rodni grad prvog zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Jurja Haulika, a u njoj su pokopani Sv. Marko Križevčanin i ostrogonski nadbiskup Antun Vrančić. Od Slovaka doseljenih u Hrvatsku zapaženiji trag ostavio je i jezikoslovac Bogoslav Šulek.

U knjizi „Slovaci u Hrvatskoj“ Kvetoslava Kučerova, supruga prvog slovačkog veleposlanika u RH Matúša Kučere, također povjesničara, rekonstruira povijest Slovaka u Hrvatskoj na temelju raznih popisa stanovništva, matičnih knjiga rođenih, umrlih i vjenčanih, a analizirala je i nadgrobne natpise.

Siromaštvo i glad Slovake iz domovine vodi u plodnu Slavoniju u 18. i u većem broju u 19. stoljeću. Stižu u okolicu Našica, Đakova, Požege, Daruvara i Pakraca, najviše kao sezonski radnici i drvosječe na poziv vlasnika šuma i polja, poput grofova Pejačevića, Turkovića, Jankovića i Odescalchija.

Ipak, prvi Slovaci su bili u Osijeku već potkraj 17. stoljeća, odmah nakon odlaska Turaka, što Kučerova pronalazi u matičnim knjigama u kojima se uz osobe navodilo i mjesto njihova rođenja ili roditelja, a u knjigama vjenčanih uz ženike Slovake obično su i kumovi bili Slovaci. Tako je, primjerice, 1698. naveden Joannes Slowak, a prvo kršteno dijete bio je Nikola, sin Františeka iz Trenčina 1693. Najviše Slovaka danas je oko Našica – u Jelisavcu, Markovcu, Zokovu Gaju i Miljevcima (kod Slatine), dok su u okolici Đakova u Josipovcu i Jurjevcu. Ta dva je sela u 19. stoljeću osnovao, i po sebi nazvao, biskup Josip Juraj Strossmayer koji je tamo i naselio Slovake zbog rada na krčenju šuma.

„Na području današnje Hrvatske Slovaci su se naselili isprva na područje današnjeg Iloka i okolice. Čini se da su prvi Slovaci u Ilok došli u prvoj polovici 18. stoljeća na poziv knezova Odescalchi. Ovi Slovaci su bili u najvećem dijelu rimokatolici, a ulica u kojoj su se naselili 1834. nazivala slovački – totski sokak. Doseljenicima zemlja nije pravedno raspoređena, budući da su bogatije obitelji dobile po šest jutara oranica, dok su siromašnije dobile svega tri jutra oranica, zemljište za kući i okućnicu. Zato su mnogi Slovaci morali nadnicom i napolicom dolaziti do osnovnih sredstava za život. Obaveze doseljenika bile su ublažene neplaćanjem kućarine u roku od godinu dana uz uvjet da za to vrijeme iskrče zemlju, sagrade kuću, nabave stoku i potreban kućni inventar. Većina Slovaka rimokatolika asimilirala se tijekom vremena, a samo njihova prezimena danas govore o tome da su oni nekada bili Slovaci“, kažu ravnateljica Slovačkog centra za kulturu Našice, dr. sc. Sandra Kralj Vukšić i Filip Škiljan s Instituta za migracije i narodnosti u radu Slovaci u Hrvatskoj u popisima stanovništva između 1880. i 2011. i perspektiva u istraživanju.

Od 1859. godine izdan je carski patent koji je evangelicima dopuštao doseljavanje u ove krajeve. Tako su evangelici iz susjedne Bačke i Srijema doselili na područje Iloka nakon prodaje svojih imanja.

Po podacima iz niza djela o Slovacima u Hrvatskoj, na koja se pozivaju Kralj-Vukšić i Škiljan u Iloku su mogli za jedno katastarsko jutro prodano u Bačkoj kupiti tri ili četiri katastarska jutra. Bila je to takozvana sekundarna migracija. Ovi Slovaci su se naselili u Donjem gradu, tzv. Ađanskom kraju. Siromašniji su se naseljavali kao vinciliri u manjim naseljima na Fruškoj gori poput Skandale, Radoša, Dubokog Potoka i Fučije. U manjem su se broju naselili u naseljima Barunovači, Čukali, Kanjiži, Skakoči, Lišćaku i Dekanu. Uz napoličarenje uglavnom su se bavili i proizvodnjom hmelja, a za tu aktivnost posuđivali su i novac iz Srijemske slovačke banke koju je 1921. godine osnovao u Iloku Adam Vereš s nekoliko imućnijih Slovaka. Slovaci u Iloku ubrzo organiziraju i svoju evangeličku crkvu.

Već od 1864. imali su zgradu u kojoj su se okupljali na molitvu, a do 1903. godine iločki evangelički zbor pripadao je crkvi u Bačkoj Palanci. Godine 1903. osamostalila se iločka župa, a od 1929. izabran je iločki župnik Adam Vereš za prvog slovačkog evangeličkog biskupa u Kraljevini Jugoslaviji. Evangelička crkva dobila je u Iloku zemljište za izgradnju crkve 1930. godine pod nazivom Solgin dvor.

Slovačka škola u Iloku osnovana je 1864. godine. Ova je škola djelovala do 1905. godine. Između 1905. i 1922. slovačka djeca iz Iloka pohađaju hrvatsku državnu školu.

Tek 1922. godine otvara se u Donjem gradu dvogodišnja slovačka škola sa slovačkim kao nastavnim jezikom, koja se nedugo potom pretvorila u osmogodišnju školu. Škola je djelovala sve do 1957. godine, kada je formalno ukinuta.

Važan trenutak kulturno-prosvjetnog života iločkih Slovaka bila je kazališna predstava na slovačkom jeziku 1914. godine, kao i osnivanje prvog slovačkog kulturno-umjetničkog društva u Iloku 1925. godine. Prvo slovačko društvo osnovali su mladi Slovaci koji su pohađali gimnaziju u Iloku pod nazivom Udruga srednjoškolske mladeži. Godine 1928. promijenili su naziv društva u Društvo slovačkih akademika Ljudevit Štur. Iste godine osnovano je i Čitalačko društvo, drugo slovačko društvo. Dok su se oko prvog društva okupili intelektualci, oko drugog su se okupili poljoprivrednici, obrtnici i nadničari.

Da ne bi došlo do sukoba između dva društva crkvena zajednica Slovaka evangelika poklanja društvima 1932. godine crkvenu zgradu. Iste godine je u zgradi otvorena Slovačka čitaonica. Od 1951. godine naziv imena društva je promijenjen u Slovačko kulturno-prosvjetno društvo Ljudevit Štur.

U zapadni Srijem u selo Soljane doseljavaju se također Slovaci iz susjedne Bačke, ali i Slovaci iz Slovačke. U Soljanima je djelovala i Slovačka čitaonica.

Uz Slovake su se u Komletince, koji su do tada bili uglavnom hrvatsko selo, naselili i Nijemci. Slovaci evangelici nisu imali vlastitu crkvu u Komletincima, a najbliža evangelička župa bila je u Šidu. Lokalni šidski župnik dolazio je i u Komletince držati službu za ondašnje Slovake.

U srednju i zapadnu Slavoniju uglavnom su doseljavali Slovaci rimokatolici (osim u selo Antunovac kraj Pakraca gdje su Slovaci evangeličke vjeroispovijesti).
Na području Slavonije prvo naselje u koje su doseljeni Slovaci bilo je selo Martin kod Našica. Ondje su Slovaci doselili oko 1750. godine. O tome koliko ih je tada došlo u Martin nemamo točnih podataka, ali prema procjenama Vita Ušaka, koje prenosi i Kvetoslava Kučerova u svojoj monografiji o Slovacima u Hrvatskoj moglo ih je biti oko 50-60.

Tijekom 19. stoljeća naseljena su naselja Miljevci (nedaleko Nove Bukovice) i Ledenik. Vidljivo je da su u Miljevce Slovaci doselili iz Stare i Nove Bistrice u prvoj polovici 19. stoljeća (prema istraživanjima Vita Ušaka i Emila Dorčaka 1835. godine). Baš kao i u Miljevce, Slovaci su u Ledenik doselili iz Stare Bistrice i Zborova, a ondje su na mjestu starijeg srednjovjekovnog naselja, osnovali novo naselje. U blizini Miljevaca, na orahovičko područje Slovaci su doseljeni u Podrumine, Zokov Gaj, Dugu Među, Petrovo Polje, Slavonske Bare i Čačince. Najstarije i najmnogoljudnije slovačko naselje bilo je Zokov Gaj. Čini se da je mjesto nastalo između 1850. i 1855., a u njega su se Slovaci naselili na poziv jednog od dvojice veleposjednika – Šrama ili Pfeifera. U drugoj polovici 19. stoljeća zemljišta na kojima se osnovano selo otkupio je veleposjednik Guttmann koji je želio iseliti naselje, ali mu to nije uspjelo. Međutim, spor koji je vođen između njega i slovačkih naseljenika, okončan je tek 1927. godine. Većina stanovnika radila je na obližnjem ribnjaku Grudnjak ili na Gutmannovom veleposjedu Majer. U ostala naselja našičkog kraja Slovaci su se doselili u drugoj polovici 19. stoljeća.

Tako su osnovali selo Markovac 1877. godine na posjedu Ladislava Pejačevića, na močvarnom području koje se nazivalo Porečki gaj. Naselje je ime dobilo po vlastelinovu sinu Marku, a prvi doseljenici stižu iz Kysuca. Zimi su doseljenici radili na krčenju vlastelinovih šuma za 40 krajcara dnevne zarade. Iz porušene šume i iskrčene zemlje doseljenici su dobili 1,5 jutara zemlje za izgradnju posjeda. Za parcelu su morali platiti dok su građevni materijal od Pejačevića dobili besplatno. Nastava na slovačkom jeziku u naselju provodila se tek od školske godine 1935./1936., a 1937./1938. u školi je službeno otvoreno odjeljenje sa slovačkim nastavnim programom.

U Jelisavac Slovaci su doselili nešto kasnije nego u Markovac, oko 1889. godine. Podrijetlom su također bile iz Bistrice i Zborova, a uz njih su se naselili u Poljaci iz Galicije. Slovaci doseljeni u Jelisavac uglavnom su bili drotari koji su se bavili popravljanjem lonaca i drugog kuhinjskog pribora. Na prostoru današnjeg Jelisavca grof Ladislav Pejačević podijelio je 110 jutara za 80 doseljenih obitelji. Ime Jelisavac duguje grofovoj kćeri Jelisaveti (Elizabeti) koja je umrla vrlo mlada. Godine 1911. grof Pejačević prodao je zemljište doseljenim Slovacima.

Četverogodišnja pučka škola u mjestu je otvorena 1901. godine. Inicijativom Čehoslvačke besede 1936./1937. započinje učenje slovačkog jezika u spomenutoj školi.

Slovaci su u našičkom kraju naselili i naselja Ostrošince, Podgorač, Razbojište i Bračevce, ali budući da ih je ondje bilo relativno malo uglavnom su se vrlo brzo asimilirali. U đakovačkom kraju Slovaci su se naselili u mjesta Josipovac i Jurjevac. U Josipovac su Slovaci pristigli 1881. na poziv biskupa Strossmayera zbog krčenja šume. Ovi su se Slovaci doselili iz već naseljenih mjesta Zokov Gaj, Podrumine i Duge Međe u orahovičkom kraju, njih 40-ak, a ostale obitelji pristigle su iz Slovačke.

U Jurjevac su se Slovaci doselili godinu kasnije nego u Josipovac. Ime je naselje dobilo po drugom imenu biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Osnovalo ga je 20 slovačkih obitelji od kojih je 17 doselilo iz Čepina kraj Osijeka, a 3 iz Slovačke. Na području zapadne Slavonije naseljavanja Slovaka počinju gotovo istovremeno kada i kolonizacija Slovaka u đakovački i našički kraj. Prva slovačka obitelj u Lipovljane stiže 1883. godine.

Međutim, najviše Slovaka u Lipovljane doseljava između 1900. i 1910. godine, najviše iz Prievidze. Prema pisanju Vita Ušaka većina slovačkih doseljenika u Lipovljane nije bila zadovoljna u novom kraju te su smatrali da su ostavili mnogo bolju zemlju i mnogo bolje kuće u starom kraju. Godine 1932. osnovano

je dopunsko odjeljenje za učenje slovačkog i češkog jezika u osnovnoj školi u Lipovljanima koje je prekinuto izbijanjem Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji.
U Antunovcu pokraj Pakraca naselili su se oko 1880. Slovaci (djelomično evangeličke vjeroispovijesti) iz Zvolena, Detve, Trenčina, Nitre, Orave i Kysuca, a u Međuriću Slovaci iz Orave 1886. Manje skupine Slovaka naselile su i Kukunjevac, Pakračku Poljanu i Gaj (1900. – 1910.).

Na područje požeštine Slovaci su se doselili relativno kasno. Vidljivo je to iz popisa 1900. kada je na području čitavog požeškog kraja bilo svega 197 Slovaka. Međutim, već 1910. godine vidljivo je da su Slovaci doselili na istočni dio Požeške kotline. Njihov se broj tada povećao na 1096. Najviše Slovaka doselilo se u sela oko Čaglina i Jakšića. Naselja s najvećim brojem Slovaka u Požeškoj kotlini bila su upravo Čaglin, Jakšić, Zdenkovac, Kneževac, Tominovac, Graberje, Ruševo i Ramanovci te Migalovci.

Po popisu stanovništva iz 1890. Od ukupno 13.614 Slovaka u Hrvatskoj i Slavoniji njih 7.880 (57,8%) bilo je augsburške vjeroispovijesti, odnosno protestanti, rimokatolika je bilo 5.226 (odnosno 38,3%). Ostatak od 3,9% Slovaka bio je u najvećoj mjeri grkokatoličke vjeroispovijesti (vrlo je vjerojatno da se radilo o Rusinima koji su koristili slovački jezik u svakodnevnoj komunikaciji) ili su bili helvetske vjeroispovijesti (protestanti), odnosno židovske vjeroispovijesti.

Broj Slovaka je u desetljeću između 1900. i 1910. narastao s 17476 na 21613, a potom uglavnom stagnira, pa je 1921. bilo 21.411 Slovaka na popisu. Broj Slovaka je u vrijeme Austro – Ugarske Monarhije rastao zbog prirodnog prirasta i doseljavanja iz Slovačke.

U vrijeme Kraljevine Jugoslavije novih doseljavanja Slovaka nije bilo budući da su se Slovačka i Hrvatska našle unutar dvije različite države – Kraljevine SHS, odnosno Čehoslovačke. Stoga stagnacija broja Slovaka u popisu iz 1921., nakon velikih gubitaka u Prvom svjetskom ratu, nije bila izražena zbog doseljavanja, već je broj Slovaka stagnirao zbog visokog nataliteta u slovačkim naseljima.

Odnos prema Slovacima u vrijeme NDH vidljiv je iz brzog slovačkog priznanja NDH. Naime, istog dana kada su Italija i Treći Reich priznali NDH učinila je to i Slovačka.
Slovačkoj manjini u NDH trebalo je biti prema dogovoru od 12. travnja 1942. dozvoljeno da osnuju vlastitu političku i kulturnu organizaciju.

Slovaci u NDH

Hrvatska i slovačka politička i kulturna elita svoje je odnose intenzivirala u 19. stoljeću pojavom otvorene velikomađarske politike i težnje Mađara da homogeniziraju svoj dio monarhije. Iako je hrvatski položaj u monarhiji bio bolji nego slovački, zbog činjenice da su Hrvati imali autonomiju i vlastiti sabor, ipak je borba protiv Budimpešte stvarala platformu za tadašnju, ali i buduću suradnju koja će u sličnim okolnostima biti oživljena i za vrijeme Drugog svjetskog rata, piše Mato Bošnjak i svom radu Hrvatsko-slovački odnosi za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Umjereni pokreti za autonomiju, koji su u međuratnom razdoblju postojali i u Hrvatskoj i u Slovačkoj, nisu uspjeli do kraja ostvariti težnje Hrvata i Slovaka za nacionalnim državama.

Raspad europskog poretka uspostavljenog nakon Prvog svjetskog rata te ratne prilike Drugog svjetskog rata omogućili su hrvatskim i slovačkim radikalnim nacionalnim pokretima da iskoriste nezadovoljstvo hrvatskog i slovačkog naroda te da isplivaju na površinu i ostvare svoje političke i nacionalne programe. Uz podršku nacističke Njemačke i fašističke Italije ti su pokreti uspjeli stvoriti, uvjetno rečeno, samostalnu Hrvatsku i Slovačku državu koje su od strane hrvatskog i slovačkog naroda dočekane s oduševljenjem iako je u njima od samog početka na vlasti autoritativni državni aparat s težnjom uspostavljanja totalitarnog poretka, navodi Bošnjak.

Slovačka vlada već 12. travnja 1941. priznala NDH i pozdravila njeno osnivanje. S obzirom da između Zagreba i Bratislave nisu postojale izravne brzojavne veze, slovačko je priznanje u Zagreb stiglo tek 17. travnja. Čini se da slovačka vlada u početku ipak nije pridavala neko veće značenje odnosima s NDH, jer je prvim slovačkim diplomatskim predstavnikom u

Hrvatskoj imenovan Karol Murgaš, novinar i publicist koji nije imao nikakvog diplomatskog iskustva.

Zadaću da gotovo svakodnevno promiču hrvatsko-slovačke odnose imali su mediji koji su i u NDH i Slovačkoj stavljeni u službu vladajućih režima i režimske propagande. U tisku i na radio postajama često se moglo pročitati i poslušati izvješća o hrvatskom i slovačkom kulturnom i političkom životu te poneki ulomak iz književnih djela hrvatskih i slovačkih autora. Ipak, odnos kojeg su razvili hrvatski i slovački medijski radnici najvećim je dijelom bio rezultat međurežimskog propagandnog djelovanja dok pojedinaca i grupa zainteresiranih za promicanje hrvatsko-slovačkih veza izvan propagandnog konteksta gotovo da i nije bilo, piše Bošnjak.

Za razliku od prosvjetne i suradnje Ustaške i Hlinkine mladeži, hrvatsko-slovačka suradnja na polju profesionalnog sporta bila je daleko uspješnija i znatno je više pridonijela jačanju hrvatsko-slovačkih veza. Iako se odvijala pod budnim okom oba režima i iako praćena snažnom režimskom propagandom, sportska je suradnja ipak bila oslobođena one razine ideološke podređenosti kakvoj su bili podvrgnuti prosvjetni radnici.

Tako je prvi inozemni nogometni klub koji je gostovao u NDH bila slovačka SK Bratislava koja je u Zagrebu igrala protiv nogometnog kluba Građanski već 25. svibnja 1941. godine, a nedugo zatim odigrao se i uzvratni susret u Bratislavi. 68 Zatim je u rujnu 1941. godine NK Zagreb gostovao u Žilini gdje je odigrao utakmicu protiv istoimenog kluba, a u prosincu iste godine zagrebački nogometni klub HAŠK gostuje u Slovačkoj gdje igra dvije utakmice.69 Osim klubova, snage su odmjerile i nogometne reprezentacije dviju država odigravši u rujnu 1941. dvije utakmice.

Od kraja 1942. godine vidljiv je pad intenziteta hrvatsko-slovačkih odnosa, pogotovo između predstavnika najviše državne vlasti. Odnosi hrvatskog i slovačkog režima počeli su stagnirati jer su prestali biti od veće važnosti i za Zagreb i za Bratislavu. Slovački je režim u 1943. godini gotovo u potpunosti zanemario odnose s NDH, odnosno s hrvatskim ustašama što se najbolje vidi prilikom druge godišnjice osnutka NDH. Godišnjica je u Slovačkoj proslavljena na već tradicionalan način, priredbama organiziranim od strane Slovačko-hrvatskog društva, slovačkih kulturnih radnika i Hlinkine garde, ali ovaj put nijedna slovačka delegacija nije posjetila Zagreb, piše uz ostalo Bošnjak.

Za spomen na četvrtu godišnjicu više nije bilo ni vremena ni prostora jer slovački se režim raspadao, a državni su teritorij gotovo u potpunosti kontrolirali sovjetska Crvena armija i čehoslovačke vojne snage.

Početkom svibnja 1945. godine odnosi hrvatskog i slovačkog režima su i formalno okončani jer vlada NDH je 6. svibnja emigrirala iz Zagreba, a otprilike u isto vrijeme iz Bratislave je emigrirala i slovačka vlada pa su NDH i Slovačka Republika prestale postojati. Hrvatsko-slovački odnosi su, kao i u prošlosti, preživjeli političke promjene koje su zadesile i hrvatski i slovački narod pa su vrlo brzo nastavljeni i u obnovljenim prijeratnim državama s potpuno novom državnom i društvenom ideologijom, piše Bošnjak.

Kao i mnogi Hrvati, Slovaci su također sudjelovali u Narodnooslobodilačkoj borbi. Također, neki Slovaci završili su i u Jasenovcu. Primjerice, kako stoji u knjizi 120 godina Slovaka u Lipovljanima i 10 godina rada MS Lipovljani, na mjesnom groblju stoji ploča sa 122 imena od kojih je 50 Slovaka odvedenih 19/20 rujna 1944. godine u Jasenovac. U istoj knjizi se navodi i da ih je 78 iz Lipovljana ubijeno nakon Drugog svjetskog rata.

U socijalizmu broj Slovaka opada

U vrijeme socijalizma broj Slovaka opada. Tako su Slovaci u Jugoslaviji između 1948. i 1991., dakle unutar 43 godine, opali s 10.097 na 5.606. Razlog tome leži u iseljavanju slovačkog stanovništva neposredno nakon Drugog svjetskog rata i u ubrzanoj asimilaciji slovačkog stanovništva u gradovima, ali i u selima s nacionalno – mješovitim stanovništvom.

Poznati Slovaci iz društvenog, gospodarskog i političkog života

Martin Kukučín, pravim imenom Matej Bencúr (Jasenová, 17. svibnja 1860. – Lipik, 21. svibnja 1928.), slovački pjesnik, prozaist i dramatičar čije djelo pred-

stavlja temelj moderne slovačke proze. Jedan je od najznačajnijih slovačkih predstavnika književnog realizma.

Studirao je na Medicinskom fakultetu u Pragu, a stažirao u Beču, Bratislavi i Innsbrucku, da bi na bračkim Selcima dobio zaposlenje. Tamo sudjeluje u radu kulturnog društva »Hrvatski sastanak« te upoznaje suprugu Pericu Dolić, s kojom se 1908. nastanio među hrvatskim iseljenicima u Punta Arenasu. Četrnaest godina kasnije vraća se u Slovačku, no već dvije godine kasnije vraća se u Hrvatsku, točnije u Lipik, gdje i umire 1928. godine. Posmrtni ostaci preseljeni su u domovinu još iste godine.

Juraj Haulik de Várallya (sl. Juraj Haulík Váralyai, Trnava, Slovačka, 20. travnja 1788. – Zagreb, 11. svibnja 1869.), hrvatski kardinal i zagrebački nadbiskup.

Teologiju i filozofiju studirao je u Trnavi, Ostrogonu i Beču. Zaslužan je za uvođenje hrvatskog jezika u škole i javne poslove, za osnivanje Matice ilirske, a njegovim nastojanjem utemeljeno je Gospodarsko društvo Sv. Jeronima i uredio park Maksimir. Zauzimao se za osnivanje osnovnih škola i novčano pomagao kulturne i dobrotvorne ustanove, a podupirao je i narodni preporod u Hrvatskoj i odupirao se mađarizaciji. Imenovan je 1852. prvim zagrebačkim nadbiskupom metropolitom, a 1856. i kardinalom.

Aleksandar Alagović (Malženice kod Trnave u Slovačkoj, 30. prosinca 1760. – Zagreb, 18. ožujka 1837), zagrebački biskup i obnašao je funkciju namjesnika banske časti, podupirao je hrvatski narodni preporod, dao je sagraditi biskupski dvor, jedan od utemeljitelja Hrvatskog glazbenog zavoda.

Štefan Moyzes (24. listopada 1797., Veselé – 5. srpnja 1869., Žiar nad Hronom) bio je rimokatolički biskup, u godinama 1850. – 1869. biskupijski biskup u Banskoj Bystrici, pedagog, javni djelatnik, kulturni radnik, domoljub, osnivač i prvi predsjednik Matice slovačke. Od 1829. do 1847. radio je kao profesor filozofije i grčkog na Kraljevskoj akademiji u Zagrebu, Hrvatska. 1847. godine, na prijedlog zagrebačkog biskupa Jána Haulíka, imenovan je kanonikom zagrebačkog kaptola i značajno je pridonio unapređenju Zagrebačke biskupije u metropolitansko sjedište.

Zoch [zoh], Ivan Branislav, hrvatski i slovački pedagog i leksikograf (Jasenová, Slovačka, 24. VI. 1843 – Modra, Slovačka, 27. XII. 1921). Matematiku, fiziku i kemiju studirao u Beču, Münchenu i Erlangenu, gdje je 1866. bio promoviran u doktora filozofije. Radio je na gimnaziji u slovačkom gradu Veľká Revúca do njezina ukinuća 1874. Potom je trideset godina djelovao u Hrvatskoj; uz posredovanje J. J. Strossmayera 1876. došao je kao prosvjetni djelatnik u Osijek; na poziv bosanske vlade u Sarajevu je utemeljio prvu realnu gimnaziju (1879) i prvo pučko sveučilište (1881). U jesen 1882. vratio se u Osijek, gdje je 1884. s Josipom Mencinom započeo rad na prvoj hrvatskoj enciklopediji. Hrvatska enciklopedija: priručni rječnik sveobćega znanja trebala je izaći u pet svezaka sa 60 000 natuknica; objavljena su prva dva sveska (A–Bžedusi, I, 1887; C–Gzel, II, 1890). Odlukom Zemaljske vlade premješten je u proljeće 1889. za ravnatelja gimnazije u Petrinji; nakon umirovljenja 1908. vratio se u Slovačku i nastanio u Modroj. Objavio je više znanstvenih i stručnih rasprava, mnoge priloge u hrvatskoj i inozemnoj periodici, prevodio je djela hrvatskih pisaca na slovački. Bio je član Matematičkoga društva u Pragu, redoviti član Matice slovačke i Matice hrvatske; istaknuo se poticanjem rada kulturnih i športskih društava.

Bogoslav Šulek (rođen kao Bohuslav Šulek; Sobotište (Okrug Senica), Slovačka, 20. travnja 1816. – Zagreb, 30. studenoga 1895.), bio je hrvatski jezikoslovac, leksikograf, književnik, novinar, publicist, polihistor, povjesničar, popularizator znanosti i prirodoslovac. Isticao se svojim publicističkim i političkim radom te je najpoznatiji kao osnivač hrvatskoga znanstvenoga nazivlja. Slovačkoga je podrijetla, stoji na Wikipediji.

https://hrvatska-danas.com/2020/09/28/cesi-i-slovaci-u-hrvatskoj-1-zajednicka-povijest-i-zivot-u-istoj-drzavi-te-mnoge-kulturne-i-politicke-veze/

RAVNO DO DNA
magazin pop kulture

Blistava prošlost i neizvjesna budućnost hrvatskih ljetnih festivala (3. dio)

Hrvatska festivalska produkcija počela se zahuktavati u ljeto 2007. najviše oko zagrebačkog INmusica i zadarskog The Gardena.

INmusic je tog ljeta premješten sa stadiona Šalata na jezero Jarun, a nova lokacija odmah se pokazala optimalnom za širenje dvodnevnog koncertnog programa u festivalski na više pozornica. Dok je INmusic pogodio afinitete domaće alter indie rock publike koja je dugo priželjkivala open air sa svjetskim zvijezdama u vlastitom dvorištu, The Garden se nametnuo kao ekskluzivna prekomorska destinacija za britanske festivalske nomade zasićene Ibizom.

Iz Gardenove baze u Petrčanima je 2008. startao neveliki dubstep festival Outlook koji je drugo izdanje imao na Zrću, da bi se potom utaborio na Fortu Punta Christo poviše pulskog rta Štinjan. Zapuštena tvrđava iz austrougarskog doba bila je uspješno testirana kao lokacija za Seasplash prije nego što je njegov cjelonoćni program previše zasmetao gostima obližnjeg autokampa.

Deložirani Seasplash ipak je preživio na rezervnim pulskim lokacijama i omogućio da se domaća firma Pozitivan ritam pripremi za partnerstvo s Outlookom, najvažnijim od britanskih festivala iskrcanih na Jadran. U Istri je rasprodani Outlook 2010 bio itekako primjećen kao iznenadni šušur na izmaku sezone s 4000 neumjereno rastrošnih Engleza, međutim lokalna doušnička mreža nije znala objasniti zbog čega londonske influencerice četiri noći nabijaju žuljeve po štinjanskom kamenjaru.

54. Ilko Čulić

Novinarski projekt:
Blistava prošlost i neizvjesna budućnost hrvatskih ljetnjih glazbenih festivala

Elektronička publikacija:
Ravnododna.com

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka:
16. kolovoza 2020.

Preko epohalnog pulskog festivalu dubstep je iz klupskog UK undergrounda dobacio do globalnog trenda. Rezultat je iz istarske perspektive bio više nego spektakularan. Outlook je prezimio s prestižnim priznanjem za najbolji britanski overseas festival, a sljedećeg ljeta je na Štinjanu postavio čak 14 pozornica i privukao 15000 posjetitelja iz svih krajeva svijeta. Nakon eksponencijalnog rasta razmatrano je dodatno proširenje kapaciteta na 25000, ali se toliki promet nikako nije mogao usmjeriti na uske lokalne ceste.

U međuvremenu je Hideout na Zrću također došao do 15000 posjetitelja i podebljao širu procjenu da je Hrvatska prepoznata kao iznimno atraktivna festivalska destinacija. Između nadaleko razvikanih britanskih festivala elektronike tamo se ubacila zagrebačka hip hop ekipa iz Blackouta sa svojim festivalskim projektom Fresh Island.

U ljeto 2013. Split je ugostio Ultra Europe i prvi put dočekao nepreglednu masu EDM partijanera na poljudskom stadionu. Europska franšiza američkog megafestivala Ultra Music neslavno je propala u Poljskoj, ali u Splitu se momentalno pokazala kao pun pogodak. U sljedećih nekoliko godina festivalski turizam postao je nezaobilazna tema na sjednicama hrvatske vlade. Outlook i Dimensions donosili su dotad neviđeni promet u istarskoj postsezoni. Ultra Europe potukao je sve rekorde u špici sezone i potpuno izmijenio perspektivu splitskog turizma.

Rasprodani trodnevni INmusic s oko 50% inozemnih posjetitelja popunio je gotovo sve raspoložive zagrebačke smještajne kapacitete. Fresh Island s pretežno britanskom publikom dokazao se kao jedan od najjačih europskih hip hop festivala. Transfer The Gardena iz Petrčana u Tisno bio je ozbiljan gubitak za Zadar i pravi turistički jack pot za Šibenik. Šumski psy trance festivali, belgijski Lost Freqency u Deringaju kod Gračaca i domaći MoDem u Primišlju kod Slunja doveli su masovni turizam tamo gdje ga nikad prije nije bilo, uz poneki nesporazum sa slabije informiranim lokalcima poput seoskog ugostitelja koji je uz ogradu festivalskog kampa postavio roštilj i danonoćno vrtio cajke.

U ljeto 2019. na Jadranu je pobrojano tridesetak uspješno izvedenih festivala pa se činilo kako će svaka veća uvala sjeverno od Makarske uskoro dobiti svoj višednevni open air. Outlook i Dimensions otplesali su posljednji ples na Štinjanu i pripremili se za selidbu u Tisno, dok je Fresh Island za 2020. najavio pokretanje još jednog velikog festivala na Zrću s hispanoameričkim reggaeton hitmakerima.

U svaki izlazak na otvoreni teren bio je ukalkuliran rizik da festival pokvari nalet olujnog nevremena, ali nitko nije mogao zamisliti nekakav dugotrajniji poremećaj.

https://ravnododna.com/blistava-proslost-i-neizvjesna-buducnost-hrvatskih-ljetnih-festivala-3-dio/

IZMEĐU KREATIVNIH VRHUNACA, PRODUKTIVNOSTI I KVALITATIVNE UJEDNAČENOSTI

Kritički najpozitivnije ocijenjeni hrvatski filmski redatelji u 21. stoljeću - Feljton *Hrvatski film, novinska kritika i društvo u 21. stoljeću* (4.)

55. Zlatko Vidačković

Novinarski projekt:
Hrvatski film - novinska kritika i društvo u 21. stoljeću

Elektronička publikacija:
Filmovi.hr

Broj objavljenih članaka: 30

Datum objave izabranog članka:
4. prosinca 2020.

Sastavljanje liste najpozitivnije ocijenjenih hrvatskih filmskih redatelja u 21. stoljeću složen je zadatak, jer je teško istim mjerilima vrednovati redatelje koji su u tom vremenu snimili samo jedan ili dva filma ili više. Stoga ih nećemo stavljati u istu kategoriju, a redoslijed sažetog predstavljanja njihove valorizacije bit će kvantitativni.

Najproduktivniji hrvatski redatelj 21. stoljeća nedvojbeno je **Dalibor Matanić**, koji je do sada snimio jedanaest dugometražnih igranih filmova, od kojih je deset do sada prikazano u Hrvatskoj (jedanaesti film *Zora* imao je međunarodnu premijeru u

Tallinu). Redatelj, koji je karijeru započeo 2000. godine komedijom *Blagajnica hoće ići na more,* najveći uspjeh kod kritike (a i festivalski) postigao je sa *Zvizdanom* (2015.), koji je proglašen njegovim kreativnim vrhuncem te *Finim mrtvim djevojkama* (2002.) koje su označile svojevrsnu prekretnicu u hrvatskom filmu. Vrlo dobro su ocijenjeni njegovi filmovi *Kino Lika, Volim te, Ćaća* i *Majstori*, slabije *100 minuta Slave* i *Majka asfalta*, a najslabije je ocijenjen njegov niskobudžetni horor *Egzorcizam*. Matanić je hrabro radio i nezavisne i televizijske filmove sa skromnijim budžetima, ali često je i u takvim uvjetima snimio vrsna ostvarenja.

Drugi redatelj po produktivnosti u 21. stoljeću je **Branko Schmidt** sa 6 naslova (pri čemu treba spomenuti da je Schmidt još u prošlom stoljeću snimio 5 filmova, počevši od filma *Sokol ga nije volio* iz 1988., kojeg su u devedesetima slijedili *Đuka Begović*, *Vukovar*

se vraća kući, Božić u Beču i *Srce nije u modi,* pri čemu zadnja tri kritika nije osobito voljela). Njegova nostalgičarska romantična drama *Kraljica noći* dobila je srednje ocjene, a njegov uspon kod kritike počinje sa socijalno kritičkim filmovima - *Put lubenica, Metastaze, Ljudožder vegetarijanac* i *Agape*. Nešto slabije kritike dobila je pak njegova TV-drama *Imena višnje*.

Na trećem mjestu po produktivnosti je **Ognjen Sviličić** sa 5 filmova u 21. st. (izjednačen sa Schmidtom ako ubrojimo i šesti, tv-komediju *Ante se vraća kući* iz 2001. koja nije došla ni do Pule ni do kina)**.** Sviličić je debitirao igranim filmom - komedijom *Da mi je biti morski pas* (1999). Kritika je vrlo dobro prihvatila njegove filmove *Oprosti za kung fu, Armin* i najbolje *Takva su pravila*, dok su slabije prošla *Dva sunčana dana* i *Glas*. Posebno hvaljeni bili su Sviličićevi scenariji, pa nije čudo da je pisao scenarije i drugim redateljima.

5 filmova, ako osim 4 samostalna dugometražna igrana u popis ubrojimo i omnibus *Sex, piće i krvoproliće* u kojem je bila najzapaženija njegova epizoda, snimio je i **Antonio Nuić**. Kritika je vrlo dobrim ocjenama popratila njegove filmove *Sve džaba, Kenjac* i *Mali*, dok je nešto slabije primljen film *Život je truba*.

Četvrto mjesto, sa 4 filma u 21. stoljeću dijele petorica redatelja: Radić, Ogresta, Brešan, Ostojić i Marasović. Pokojni veteran **Tomislav Radić** je nakon slabo ocijenjenog *Holdinga* (2001.) doživio velike pohvale kritike za filmove *Što je Iva snimila...* i *Kotlovina*, dok je nešto slabije prihvaćen film *Tri priče o nespavanju*.

Zrinko Ogresta (koji je u devedesetima snimio socijalne drame *Krhotine, Isprani* i *Crvena prašina*) kontinuirano za svoje filmove dobiva vrlo dobre ocjene kritike. Hvaljeni su njegovi filmovi *Tu, Iza stakla* i *S one strane*, a samo nijansu manje njegov minimalistički film *Projekcije* koji je ocijenjen kao hrabar eksperiment. Kritika njegove filmove smatra promišljenima, a estetiku dosljednom: redatelj je to bez kvalitativnih i estetskih oscilacija.

Vinko Brešan (koji je u devedesetima bio najgledaniji hrvatski redatelj s hit-komedijama *Kako je počeo rat na mom otoku* i *Maršal*) također ima kontinuiranu, ujednačenu podršku kritike za sve svoje filmove. Kao i kod za nijansu hvaljenijeg Ogreste, svi njegovi filmovi u 21. stoljeću imaju prosječno vrlo dobru ocjenu kritike, premda je riječ o žanrovski i stilski različitim ostvarenjima, od ratnih i poratnih drama *Svjedoci* i *Nije kraj* do crnih komedija *Svećenikova djeca* i *Koja je ovo država*.

Arsen Anton Ostojić najveće pohvale kritike dobio je za svoj debitantski crno-bijeli film *Ta divna splitska noć* (2004.) koji je ocijenjen odličnim stilskim osvježenjem hrvatskog filma. Vrlo dobre kritike dobile su njegove drame o ratnim i obiteljskim traumama *Ničiji sin* i *Halimin put,* a dobre njegov posljednji, nezavisno-producirani film *F20*.

Nevio Marasović za svoja 4 filma dobio je solidne kritike, između dobrih i vrlo dobrih, pri čemu je vrlo dobro prošao *Comic sans*, a uglavnom dobre kritike dobili su njegovi nezavisno-producirani filmovi - postapokaliptični *The Show Must Go On,* te drame *Vis-à-vis* i *Goran.*

Konačno, s tri ostvarenja u 21. stoljeću su veteran Rajko Grlić, Kristijan Milić i Zvonimir Jurić. **Rajko Grlić** (koji je debitirao još 1974. filmom *Kud puklo da puklo*) za sva tri filma ima vrlo dobre ocjene kritike, koje idu uzlazno od regionalne komedije *Karaula*, ljubavne drame *Neka ostane među nama* do najhvaljenije drame *Ustav Republike Hrvatske*. **Kristijan Milić** (koji je debitirao u omnibusu *24 sata* 2002.) odlične kritike dobio je za svoje ratne filmove *Broj 55* i *Živi i mrtvi*, ali je podbacio crno-bijelom art-dramom *Mrtve ribe*. **Zvonimir Jurić** podbacio je svojim debitanstkim filmom *Onaj koji će ostati neprimijećen*, nešto bolje kritike dobio je za *Kosca*, a najbolje za *Crnce* koje je režirao zajedno s Goranom Devićem.

Među redateljima s dva filma najpozitvnije kritike dobili su **Bobo Jelčić** (bolje za *Obranu i zaštitu* nego za *Sam samcat*) i **Danilo Šerbedžija** (bolje za *Terezu 37* nego za *72 dana*), a solidne (između dobrih i vrlo dobrih) **Snježana Tribuson** za filmove *Ne dao bog većeg zla* i *Sve najbolje*.

Od redatelja s jednim filmom, najpozitivnije kritike dobili su, redoslijedom od najhvaljenijih: Hana Jušić

(*Ne gledaj mi u pijat*), Ivan Salaj (*Osmi povjerenik*), Ivona Juka (*Ti mene nosiš*, omnibus *Neke druge priče*), Dana Budisavljević (*Dnevnik Diane B.*), Goran Dević (*Crnci*), Damir Čučić (*Pismo ćaći*), Hrvoje Hribar (*Što je muškarac bez brkova?*) i Igor Šeregi (*ZG80*).

Zaključno, među redateljima s tri i više filmova u 21. stoljeću najhvaljeniji su bili Rajko Grlić, Ognjen Sviličić, Zrinko Ogresta, Vinko Brešan, Antonio Nuić, Arsen Anton Ostojić, Dalibor Matanić i Kristijan Milić, s napomenom da su prema ocjenama kritike kvalitativno najujednačeniji opus imali Grlić, Brešan i Ogresta. Detaljnije o kritičkoj valorizaciji njihovog opusa možete pročitati u posebnim tekstovima o svakom od njih u ovom feljtonu.

https://www.filmovi.hr/index.php?p=article&id=3037

dubrovniknet.hr
Lifestyle

JAVNI PROSTOR – POTREBA ILI LUKSUZ (1) : što kaže arhitektica Iva Knego Šoletić

Što su to javni prostori? Zašto su bitni? Kako mogu poboljšati kvalitetu života? Kako postojanje javnog prostora, dovoljno široke ceste, šetnice, igrališta ili trga utječe na ljude koji u blizini žive, odnosno koliko su zakinuti oni koje takve prostore nemaju u blizini svog životnog prostora? Kakvo je realno stanje s javnim prostorima u Dubrovniku? Na ova pitanja odgovorila nam je Iva Knego Šoletić, arhitektica i voditeljica platforme „Grada Gladan" Društva arhitekata Dubrovnik, koja se bavila istraživanjem javnih prostora u Dubrovniku izvan zidina.

Istraživanje platforme "Grada gladan" sagledalo je odnos površine javnog naspram površine izgrađenog prostora Dubrovnika i dalo prve podatke koji bi sada mogli poslužiti za daljnje planiranje i razvoj. Prema smjernicama UN Habitata (Program Ujedinjenih naroda za naselja i održivi urbani razvoj) idealan omjer jednih i drugih je 50:50 posto. No, u Dubrovniku je to daleko ispod, pa tako izgrađeni prostor vodi nad javnim u omjeru 66 naprema 34 posto. Kad se iz ovih 34 izdvoje javne prometnice i parkirališta tek 14 posto zauzimaju šetnice, trgovi, parkovi, igrališta i kupališta. U nekim dijelovima grada, kao što je GK Komolac javni prostori zauzimaju tek 1 posto površine. U Lapadu je taj postotak 25, ali uključuje i Park šumu Petka, koja nije dostatno uređena kao javna površina. Zašto su javni prostori u gradu važni?

56. Katarina Fiorović

Novinarski projekt:
Javni prostor – potreba ili luksuz

Elektronička publikacija:
Dubrovniknet.hr

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
28. kolovoza 2020.

- Tijekom rada na platformi Grada Gladan istaknuli smo da je javni prostor zajednički prostor kojeg svi ravnopravno dijelimo. Mjesto je susreta i razmjene mišljenja te je esencijalan za razvoj javnog mijenja. Također, prostor je u kojem se stvara i odražava identitet grada, arhiva je kolektivne memorije.

Pozitivni utjecaj javnih gradskih prostora na grad i građane je višeznačan. Možemo ga promatrati kao cirkularni sistem utjecaja. Razvijen sustav kvalitetnih javnih prostora podiže razinu kvalitete života te izrazito pozitivno utječe na psihičko i fizičko zdravlje ljudi, što dokazuju brojna znanstvena istraživanja.

Razvijena zelena infrastruktura u gradu, osim direktnog utjecaja na zdravlje ljudi, dovodi do ponovnog uspostavljanja bioraznolikosti flore i faune. Pomaže pri ublažavanju negativnih posljedica klimatskih promjena, visokih temperatura, poplava, sprječavanja stvaranja toplinskih otoka i slično.

Kao što smo ustvrdili u provedenom istraživanju, prostor grada ne može se samo brojčano sagledavati. Naime, samo promatranje podataka (25% javnih površina u Lapadu naspram manje 1% u Komolcu) nameće zaključak kako Komolcu nedostaje javnih površina. Ipak, još važnije je ustanoviti različite karaktere i razinu urbanosti između tih dviju gradskih cjelina. Komolcu, kao i svakom drugom gradskom kotaru, potreban je programski različit javni prostor u skladu s potrebama građana, topografskoj datosti mjesta te željenom razvoju i usmjerenju tog dijela grada.

Iako smo mi istraživanje započeli s brojčanim odnosom javnih površina u izgrađenoj strukturi grada, to je statistički podatak koji nam koristi kao okvir za daljnji rad. Još će važnije biti sve te prostore grada sagledati u slojevima koji ih sačinjavaju; antropološkim, biološkim, ekonomskim, infrastrukturnim… da bismo saznali kuda dalje.

Kroz projekt Grada Gladan istraženi su javne prostore grada Dubrovnika. Zanimljivo je kako u Lapadu uz Park šumu Petka, čije je korištenje ograničeno, postoji tek jedan uređeni park uz Poštu Lapad, ali i dvije uređene šetnice, jedine takve na području cijelog grada. Najviše uređenih parkova nalazi se na području GK Pile, a to su Gradac, Bogišić, Pile, Lovrjenac. Montovjerna ima dva projektirana parka, onaj na Batali i onaj u Čokolinu, a Gruž samo jedan, kraj place. Kad je riječ o šetnicama, osim dviju uređenih, već spomenutih tu su i šetnica uz obalu Omble u Mokošici, šetnica starim vodovodom i ona na Orsuli, ali sve redom neuređene i nepovezane javne površine.

Analizom postojećeg stanja arhitekti su došli do zanimljivog zaključka. Danas uređene javne površine uglavnom su se dogodile zbog građanske inicijative. Tako su Gradac i Bogišić te šetnica Nika i Meda Pucića uređeni djelovanjem Društva za unaprjeđenje Dubrovnika DUB, osnovanog početkom prošlog stoljeća, i to do 30-ih godina. Park Luja Šoletića u Gružu i park na Batali uređeni su polovicom prošlog stoljeća, a u novije vrijeme tek su tri javna prostora uređena za korištenje i to trg ispred crkve sv. Križa u Gružu, obnovljena šetnica u Uvali Lapad te sasvim novi javni prostor Park Orsula. Podaci govore sasvim dovoljno, a pogotovo kad te nove javne prostore usporedimo s novim stambeno-poslovnim kvadratima koji su u zadnjih 30-ak godina izrasli po cijelom gradu.

Smatrate li kako bi u nekom budućem planiranju grada trebalo isplanirati više javnih prostora?

- Da bismo uopće krenuli u razvoj novih javnih prostora, moramo postojeće prostore objediniti u sustav kojeg onda dalje nadograđujemo. Neki budući planski dokument grada, trebao bi imati razrađenu strategiju razvoja javnih gradskih prostora koja bi trebala sagledavati slojeve koje smo prethodno spomenuli. Time bi grad bio obogaćen za još jedan razvojni potencijal. Htjela bih istaknuti, da je umjesto brojčanih pokazatelja, puno je bitnije stvoriti koherentan sustav u gradu na korist svima.

- Moramo biti svjesni da je grad kompleksan sustav čiji javni prostori, iako jako bitni, su samo još jedan čimbenik. Svako ulaganje u prostoru troši resurse grada i, pri tome moramo biti odgovorni da svaki novi prostor koji se oblikuje bude kvalitetno i strukturalno rješenje. Velika ulaganja u javne prostore signaliziraju stabilnost i razvijenost grada. Na tom polju se u gradu i radilo u posljednje vrijeme, održan je natječaj za

obnovu parka Gradac, uređen je niz manjih prostora u Lapadu i Mokošici, završava se šetnica Pucić, uređuje prostor oko bazena u Gružu, itd.

Sadašnja situacija s koronavirusom financijski je udarac za grad i mislim da je razumljivo da ne možemo očekivati veliko ulaganje u javne prostore u nekom bližem vremenu, ali naši sljedeći koraci moraju biti promišljeni. Treba stvarati kvalitetne i inteligentne prostore koji sadrže, upotpunjuju i nadograđuju sve slojeve o kojima smo prethodno pričali. Na drugu stranu, karantena u kojoj smo nedavno bili pokazala je potrebu i korištenje javnog prostora. Mislim da nisam nikada vidjela toliko biciklista koji su koristili smanjeni promet na ulicama grada kao u tom periodu što me jako veselilo. Sve su to znakovi da interesa za javni prostor ima.

U sklopu projekta „Grada gladan" arhitekti su građane, koji bi trebali biti sukreatori javnih prostora, pitali što oni misle da bi trebalo napraviti. Što su građani rekli?

- Ono što nam se od većih zahvata iznova pojavljivalo tijekom anketiranja građana i razgovora s dionicima ideja je lungomare u Dubrovniku i povezivanje grada s Mokošicom pješačkom i biciklističkom stazom.

Također, pokazalo se kroz razgovore s građanima da im je stalo do cjeline prostora grada, ne samo do onih prostora koji su im najbliži domu te da postoji želja za uključenjem u procese planiranja javnih prostora. Najvećim dijelom to je zbog ambijentalne i sentimentalne vrijednosti za koju njih prostori grada predstavljaju i koje osjećaju svojima.

https://www.dubrovniknet.hr/javni-prostor-potreba-ili-luksuz-1-sto-kaze-arhitektica-iva-knego-soletic/

bitno.NET

VJERA I DRUŠTVO (3)

Boris Beck: Postali smo kao društvo razmaženi i nespremni na ograničenja, zato ove godine stalno kukamo

U srednjem vijeku, pa i u renesansi, je postojalo nešto što se zvalo 'lomača taštine', na kojoj su ljudi spaljivali predmete koji su poticali njihovu taštinu: ogledala, luksuznu odjeću, vlasulje. Mi danas sve gomilamo, dio smo potrošačkog društva, okružujemo se stvarima jer one gode našoj taštini. ... nevolje koje su nas ove godine zadesile su neka vrsta 'lomače taštine', one mogu biti prilika da naše taštine na njima izgore.

Godina 2020. stavila je pred vjernike brojne izazove s kojima se nisu ranije susretali. Od zatvorenih crkava, otežanog ili onemogućenog pristupa sakramentima do smanjenog susretanja različitih crkvenih zajednica koje su vitalne za vjerski život. Posljedice je, dakako, osjetilo i čitavo društvo, posebice jer je pandemija ubrzala pojedine negativne trendove koji su već i prije nje postojali: od naglašenog individualizma do posljedične promjene u načinu kako se ophodimo jedni prema drugima i kako tumačimo stvarnost oko nas.

O svemu ovome razgovorali smo s profesorom s Fakulteta političkih znanosti sveučilišta u Zagrebu i kolumnistom Večernjeg lista Borisom Beckom koji već dugi niz godina u svojim tekstovima prati društvene, ali i s njiima povezane duhovne promjene koje se događaju u društvu i oblikuju naše živote. Intervju je treći iz niza "Vjera i društvo" koji je ostvaren u suradnji s Agencijom za elektroničke medije.

57. Ivo Džeba

Novinarski projekt:
Vjera i društvo

Elektronička publikacija:
Bitno.net

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
8. studenoga 2020.

– Gospodine Beck, kao čovjek koji promišlja i piše o onome što se događa kod nas i u svijetu, ova 2020. godina sigurno je dala posebnog materijala za promišljanje, što smo kao vjernici mogli naučiti iz nje?

Vaše pitanje aludira na to da postoji neki znak. Ako kažemo da postoji neki znak u svijetu, onda priznajemo da je svijet smisleno mjesto i da se može tumačiti. Ako svijet nije smisleno mjesto, onda nismo mogli ništa naučiti. Jedna od uočljivih stvari je da čovjek ne može sve. To smo svi mogli naučiti, bili vjernici ili nevjernici. Čovjek je ograničeno biće. On može u sferi kulture, imaginacije, virtualnosti, graditi kojekakve umjetne svjetove, ali u stvarnosti je ograničen. Dođe virus i ubije ga.

Našu je civilizaciju uhvatio veliki optimizam, iako postoje mnogi znakovi da je taj optimizam neutemeljen. Zemaljska kugla je iscrpljena, njeni resursi su iscrpljeni, društva su iscrpljena, obitelji su iscrpljene, kao i ljudi, mi smo svi iscrpljeni. Taj osjećaj iscrpljenosti je očigledan, ali i dalje postoji optimizam da se sve može, da će sve uspjeti, da će znanost odgovoriti na sve probleme, a najviše one koje je sama prouzrokovala. I sad smo vidjeli da to baš nije tako, a ljudi to vrlo teško podnose i postavljaju pitanja: Kako će te vi meni zabraniti da idem u kafiće? Kako ćete mi zabraniti da idem u crkvu? Zašto bih morao nositi masku? Mi nismo više spremni na žrtvovanje, nismo spremni na odricanje, razmaženi smo i nespremni na ograničenja, i zato ćemo radije negirati problem nego prihvatiti ograničenost.

– Jedna od stvari koje su obilježile godinu su online sastanci, predavanja, druženja, svi smo instalirali Zoom. Koliko takve pojave mogu utjecati na smanjen interes za religiju, u kojoj ipak, dodir, miris, ambijent, zajednica igraju ulogu?

Naš optimizam bio nas je naveo da mislimo da sve može biti virtualno, da možemo raditi iz daljine, da se ne moramo susretati s ljudima, da možemo otići na pusti otok, ili da možemo biti nomadi pa svakih šest mjeseci otići u neku drugu zemlju. Međutim, pokazalo se da mi trebamo ljude i da nam za najobičnije poslove treba susret licem u lice. Što se tiče nastave, sada vidimo da je gotovo nemoguće održavati bilo kakvu nastavu online, da jednostavno nismo u stanju pratiti ljude preko ekrana.

Kršćanska vjera je takva da traži neposredan dodir, da se očekuje da se ljudi skupe na obredu jer pretvorba je materijalna, pričest je uživo, nema pričesti preko televizije, nema ispovijedi online. Vidjelo se da je vjernički život zamro, da je nestao uz posljedice koje je svatko osjetio za sebe. Istina, mi možemo gledati misu na televiziji ili čitati doma duhovnu literaturu, ali osjećamo da to nije to. Zato su ljudi, čim je to postalo moguće, rado pošli u crkvu, makar i pod rizikom da se zaraze, radije nego da ostanu doma na sigurnom. Ja to razumijem, iako je ponekad iracionalno, jer ako umrem, onda neću moći ići na misu.

– Mislite li da će ipak na dio vjernika situacija ostaviti trajne posljedice i da se više neće vraćati u crkve, kako neki smatraju?

Neki su otkrili da im se zapravo sviđa raditi od kuće. Imaju neku autističnu crtu i drago im je da ne sreću ljude, drago im je da mogu komunicirati preko Zooma, drago im je da se ni s kime ne moraju rukovati, da nitko ne kašlje u njih. Oni će ostati ubuduće kod kuće i to je u redu. Ipak, mislim da će kod većine prevagnuti osjećaj da trebamo jedni druge i da će pohrliti ususret drugim ljudima. Više će se cijeniti mogućnost da se uživo sastajemo. Možda ćemo tražiti i nove načine kako da se družimo kad sve jednom prođe, ako prođe.

– Već dugo ljudi gube osjećaj za „sveto“. Ipak, Vi u jednoj od svojih nedavnih kolumni pišete kako „sveto“ nije nestalo, nego se premjestilo. Gdje je sveto danas ako nije tamo gdje smo ga ranije susretali?

Stari vic kaže da je sve relativno, samo je relativnost apsolutna. Dakle, uvijek mora biti nešto apsolutno. Svijet će se uvijek klanjati nečemu. Mi ćemo uvijek imati neke idole koje ćemo obožavati: je li to idol novca, je li to idol brzine, je li to idol novosti ili nešto drugo. Zlatno tele je uvijek tu, mi ne možemo izbjeći tom zlatnom teletu, jedino mu se možemo ne klanjati. Uvijek je nešto sveto, samo moramo paziti je li riječ

o nečem što je isprazno ili ne, odnosno je li to sveto uistinu sveto ili lažno sveto.

– Je li jedan od simptoma izmještaja „svetog“ iz crkve u gubitku njezine vodeće uloge u kulturi i umjetnosti?

Uistinu je u srednjem vijeku, sve do baroka, ili još malo kasnije, umjetnost dolazila uglavnom preko Crkve. Išla je i preko države, naravno, jer se i država veličala za svoje potrebe. Međutim, kako se ateizacija počela širiti, odnosno zadobivati pravo građanstva, umjetnost se preselila u muzeje, u koncertne dvorane, u kazališta i Crkva je izgubila povlaštenu poziciju mjesta kulture.

Dapače, tek kad se Crkva povukla iz umjetnosti, nastala je moderna kultura. Odnosno, kultura je postala nadomjestak za Crkvu u koju više ne idemo. Devetnaesto stoljeće je to najbolje pokazalo s pojavom nacionalnih epova, nacionalne književnosti, nacionalnih slikara, nacionalnih kompozitora. Očekivalo se da kultura djeluje integrativno na društvo onako kako su to činile Crkva i vjera. Međutim, taj se koncept već početkom 20. stoljeća raspao, zbog razdvajanja kulture na popularnu kulturu i visoku kulturu. Nažalost, visoka kultura ne može integrirati društvo. Vrhunska umjetnost postala je avangardna, običnom čovjeku potpuno nerazumljiva. Ljudi su se radije ostali zadržavati u popularnoj kulturi koja s visokom manje-više ne komunicira. Postmodernizam ih je pokušao spojiti, ali nije uspio posve.

Iako kultura kao zamjena za vjeru nije uspjela, Crkva se i dalje služi umjetnošću kako bi posredovala svoju poruku. No postavlja se pitanje kakva je ta umjetnost. Ako ona podilazi masovnom ukusu, ako je ona imitacija prave umjetnosti, ako je ona kič, ako je anakrona, onda ništa više nikome ne govori. S druge strane, ako je malo ambicioznija, ljudi je neće razumjeti. To vidimo po našim crkvama, među kojima ima lijepih primjera, ali uglavnom nisu uspjele, i po mnogim umjetničkim djelima za koja bi bilo bolje da ih nema.

– Kaže se da za umjetnost treba imati nadahnuće, nije valjda da Bog danas ne nadahnjuje ljude, ili mi to ne znamo prepoznati?

Mi bismo mogli pretpostaviti da isti duh, koji je božanski duh, nadahnjuje i umjetnika. Ja bih bio sklon povjerovati da je to isti duh, jer sve što je lijepo, istinito i dobro dolazi od Boga. Međutim, mi ne možemo od umjetnika tražiti previše. Moderno doba, 19. stoljeće, umjetnika je pretvorilo u sveca i mučenika, koji mora biti sam svoja umjetnost, a to je preveliki teret za umjetnika. Mi vidimo da su se umjetnici u tim okolnostima uglavnom slomili jer su postali sami svoji idoli. Ako bi se umjetnost mogla vratiti u duhovno, u transcendentalno, to bi bilo doista idealno i za umjetnika i za vjeru. Jer umjetnost bez Boga ne postoji, a i crkve su bez umjetnosti nekako tužne i prazne.

– Čovjek ste koji je već dugo godina u medijima. Obično se bavimo odnosom medija prema Crkvi tvrdeći da su oni djelom krivci pada interesa za vjeru, ali kako gledate na odnos Crkve prema medijima?

Crkveni mediji daleko zaostaju za svjetovnim medijima. Kao što piše u Bibliji: Sinovi su ovoga svijeta snalažljiviji od sinova svjetlosti. U medijima je to definitivno tako. Svaka čast Laudato televiziji, ali njezina gledanost je negdje između Z1 i Jabuka TV-a, dakle među najnegledanijim televizijama. Crkvene novine izgledaju kao nešto iz 70-ih, čak se i crkveni dječji časopisi nisu ništa promijenili u ovih 50 godina koliko ih ja pratim.

Portali su tu agilniji i dinamičniji i situacija je tu puno bolja nego kod tradicionalnih medija. Meni je posebno zanimljivo što postoje vrlo zanimljivi programi koji se mogu pratiti preko interneta, dakle vjerski programi koji se vrlo jeftino produciraju, koji se dijele preko lokalnih televizija i preko YouTubea. To mi se čini da je vrlo zgodno i gledano, a uz minimalne troškove. Zatim, postoje vrlo zanimljive aplikacije za mobitele na kojima možete dobivati različite molitvene sadržaje. To mi se zbilja čini izvrsnim. Na Laudato TV-u bih izdvojio Božanstvenu komedija koja daje nešto novo. Generalno gledano, rekao bih da za novo vino trebaju nove mješine – novi mediji i novi pristupi a novu mladu publiku, umjesto da se troši novac bez ikakvog rezultata.

– U jednoj svojoj kolumni pišete „Živimo u shizofrenom društvu individualizma bez indi-

vidua“, uzevši u obzir da su sveci, koji su nosili Crkvu, uvijek bili naglašene individue, bili se onda moglo reći da je najveći neprijatelj kršćanstva danas upravo individualizam?

Izraz sam posudio od Mirka Sladeka, vrlo zanimljivog katoličkog intelektualca, urednika i publicista. Mi živimo usamljeni u gomili. Svi smo isti, svi se isto odijevamo, svi gledamo iste programe, svi imamo iste mobitele, svi čitamo iste portale, i to je ta najveća napast: biti isti, misliti kao i drugi. Taj ‘svi’ je ono najstrašnije u čemu se utapamo, a istovremeno smo potpuno usamljeni jer, opet ću reći: svi smo isti. Ako je neki sastanak, nitko ne želi ništa reći; ako se nešto dogodi, nitko ne želi ništa napisati; ako treba nešto poduzeti, nitko ne želi ništa poduzeti jer svi misle ‘Bude onaj drugi’. Da bi čovjek bio individua, mora se odvojiti od drugih, mora izaći iz te gomile.

– Zašto danas prevladava toliki strah od izdvajanja?

Taj je strah uvijek postojao, samo što smo danas pasivniji nego ikada u prošlosti. U prošlosti je čovjek ili živio tradicionalno i odgovor na sve svoje probleme nalazio u tradiciji, živeći onako kako se uvijek živjelo, ili je bio ohrabren da nešto poduzme iz želje da se proslavi, nešto stekne ili otkrije. Naprotiv, mi sada ne želimo ništa. Mi samo gledamo. Mi smo društvo promatrača. Mi gledamo portale, mi gledamo društvene mreže, mi gledamo izloge, mi gledamo web-shopove, mi samo gledamo, gledamo, gledamo, a i nas se gleda. Najbolji simbol toga je lajk na Facebooku: Mi zapravo samo lajkamo, izgubili smo poduzetnički duh. Nemamo želju da nešto učinimo.

– Kako onda evangelizirati u takvom svijetu? Čovjeka koji izgara za neki pogrešan ideal, možete obratiti, ali što ćete s čovjekom koji ne vjeruje u ništa osim u komfor. Kako takvog čovjeka u išta uvjeriti?

Mislim da je prošlo vrijeme evangeliziranja raspravama i uvjeravanjima. Ratzinger je u svom Uvodu u kršćanstvu napisao da nema tako velikog sveca koji nije trpio sumnju i da nema tako velikog nevjernika da i on ne bi sumnjao da možda ipak nešto postoji. Meni se sviđa ta ideja, jer, kaže Ratzinger, tema našeg razgovora nije vjera nego sumnja. Ona je zajednički osjećaj i vjernika i nevjernika. Ne možete ništa postići sa stavom da znate sve. Ljudi koji znaju sve su užasno iritantni i ja priznajem da izbjegavam takve ljude. Oni pak koji ne znaju sve, i vide svijet kao slagalicu koju se nikada ne može do kraja složiti, su mi simpatični. Lakše ću se složiti s čovjekom koji vidi svijet kao nepotpuno mjesto, iako nije mog svjetonazora, nego s čovjekom koji je mog svjetonazora, ali ‘zna sve’. Jer svijet se ne dijeli na ljude koji apsolutno vjeruju i ne vjeruju. Takvih je jako malo. Sve ostalo je siva zona onih koji nešto traže, koji nisu sigurni, koji sumnjaju, koji žele razgovor i objašnjenje. A ako netko vjeruje, trebao bi biti na usluzi ljudima koji traže odgovore.

– Ali kao da je tih koji istinski traže odgovore sve manje.

Ljudi su uvijek bili takvi. Pročitao sam davno u Glasu Koncila tekst jednog francuskog teologa koji je primijetio da samo 5 ili 10 posto kršćana zbilja živi vjeru. Ostali se dođu krstiti, vjenčati, i kad umru organizira im se katolički sprovod. Taj fenomen je oduvijek postojao. Problem nastaje kada ja pokušavam drugoga uvjeriti u svoj sustav, onda postajem ideolog. Dakle, mi nismo tu da bismo uvjeravali druge ljude. Kaže Majka Terezija: „Mi smo tu da ih volimo“. Ako ja sebe vidim kao nekog vojnika s mačem, tu nastaje problem.

– Kad smo kod vojnika s mačem, posljednjih je godina primjetan strahovit trend da je paralelno s moralnim relativizmom u društvu počeo postojati i strahoviti moralni rigorizam. Ako postoji naznaka da se netko ogriješio prije 20-30 godina, to se vadi van i čovjeku zapečaćuje sudbina. Kako je do toga došlo?

To je povezano s time što je iz javnosti nestalo kajanje. Kajanje je normalna stvar, svatko od nas može pogriješiti, pokajati se i krenuti dalje. Međutim, ako gledate današnje krimiće, kada ulove kriminalca, nikad se ne kaje. Kajanje je nestalo iz svijeta, a čovjek koji se nikad ne kaje ne dozvoljava ni drugome da se pokaje. Ako je netko nešto učinio prije 20-30 godina, mogao se promijeniti, ali vlastita nesposobnost pojedinca za kajanje čini da se ni drugom ne dozvoljava da se kaje.

– Gdje bismo onda mi kao katolici danas trebali tražiti svoje saveznike za promjenu društva?

Papa kaže da ne postojimo 'mi' koji bi bili drugačiji od nekih 'onih'. Ako sam dobro zapamtio, u zadnjoj enciklici kaže: Ne postojimo 'mi' i 'oni', postojimo samo 'mi'. Mislim da je u toj rečenici ključ svih napada na Papu i poslanicu, jer od pape se očekuje da uvršćuje to 'mi', da on točno definira što je dogma, što nije dogma, koje su granice Crkve, tko je u Crkvi, tko je izvan nje, i da po potrebi one koji se ogriješe baci preko te granice. To je nekako u opisu papinog radnog mjesta. Papa Franjo je neobičan papa i on od početka pokazuje da se uopće ne želi time baviti. Ta rečenica da postojimo samo 'mi' očito briše granicu između katolika i nekatolika.

U novoj enciklici je papa spomenuo i priču o dobrom Samarijancu koja je u Evanđelju okrenuta upravo protiv svećenika, jer svećenici nisu pomogli, a Samarijanac, koji je bio 'onaj', jest. Čini se da Papa hoće reći da se mi ne bismo smjeli držati svog identiteta, jer identitet je zapravo idol. Kolektiv se ne može spasiti. Ne spašava se država. Kolektivi nemaju vječnu sudbinu, samo čovjek ima vječnu sudbinu, dakle nikakva 'naša stranka', nikakav 'naš pokret', nikakva 'naša zajednica', ne može preživjeti smrt. Postoji samo čovjek i samo on ili ona može biti kršćanin. Naravno da vrijedi ona „Gdje su dvojica ili trojica u moje ime, tu sam i ja". Ne mislim da postoji 'osobni Isus', to bi bilo zbilja čudno. Ljudi jesu stvoreni da budu zajedno i da se pomažu, ali ima mnogo tih lažnih identiteta koje smo nagomilali na sebe, a koji nas odvajaju od drugih ljudi. Papa Franjo mnogima nije sjeo, kako kaže jedan vic o Papi, koji sam čuo baš od mog prijatelja Mirka: „Dok je papa bio Benedikt, katolici su se molili za nakane pape i za obraćenje Rusije, a sad kad je Franjo, mole se za nakane Rusije i obraćenje pape." Ja ne vjerujem da država mora spašavati Crkvu, a ne vjerujem ni da to može.

Naš uzor je Isus koji se svega odrekao. Odrekao se božanskog dostojanstva, odrekao se života. Kao što Pavao kaže „oplijeni samog sebe". U srednjem vijeku, pa i u renesansi, je postojalo nešto što se zvalo 'lomača taštine', na kojoj su ljudi spaljivali predmete koji su poticali njihovu taštinu: ogledala, luksuznu odjeću, vlasulje. Mi danas sve gomilamo, dio smo potrošačkog društva, okružujemo se stvarima jer one gode našoj taštini. Da odgovorim tek sada na Vaše prvo pitanje: nevolje koje su nas ove godine zadesile su neka vrsta 'lomače taštine', one mogu biti prilika da naše taštine na njima izgore. Slično je s identitetima. Sve što potiče oholost je taština. Ako se ja zbog nekog svog identiteta osjećam da sam bolji od drugoga, kao onaj farizej koji je rekao „Hvala Bogu što nisam kao carinik", na vrlo sam tankom ledu.

Govoreći o taštini koja može biti potaknuta iskrivljenim identitetom, čini se da se danas to najlakše uočava na društvenim mrežama gdje više nitko nije dovoljno dobar da bismo ga slušali. Biskup koji daje preporuke za koronavirus je odmah slabić ili izdajnik, papa je heretik itd.

Čovjek gomile ne mora biti samo na nekakvom trgu ili stadionu, ljudi gomile se okupljaju na internetu, a čovjek gomile je uvijek glup, uvijek je divlji i opasan. Onaj „Raspni ga, raspni", to je glas gomile koja ne može drugo nego linčovati ili nešto zapaliti. Ljudi koji ostavljaju takve grozne komentare, kada ih izdvojite, vjerojatno su pristojni, možda dobri muževi i očevi, i sigurno neće vrijeđati osobu koja radi na kiosku. Ali gomila stvara potpuno drugačiju psihološku konstelaciju i tada čovjek čini ružne stvari. Mi živimo u vremenu gomile, a naši mediji su mediji za mase.

Anonimac na internetu je individua bez individualnosti, čovjek bez odgovornosti. Čovjek bez imena i prezimena. I to je opet to 'mi' i 'oni', a čim postoji 'mi' i 'oni', nastaju podjele, nastaju ideologije, nastaju razdori, nastaje nasilje. Da je anonimac pomislio da su on i pojedini biskup isti 'mi', ili čak Papa, ne bi bio tako neobazriv. Ali mu je ta ideja promaknula.

To vam je općenito najveća strast kod kršćana: proglasiti nekoga heretikom. A zašto? Zato što ako je on heretik, onda sam ja odmah svet. Otići u Kalkutu prati umiruće je mukotrpno, ali reći nekome da je heretik je čas posla i lak put do opravdanja.

– Za kraj, kako mislite da će se situacija razvijati, ima li vjera šanse za povratak „na velika vrata",

hoće li polako i dalje gubiti na utjecaju ili nešto treće?

Što se tiče budućnosti, izložio bih tri mogućnosti. Jedna je da nastane nekakva vjerska država, teokracija. Takve tendencije postoje u SAD-u, o tome je „Sluškinjina priča“. Recimo, Trumpovi evangelistički sljedbenici predstavljali su Trumpa kao biblijskog Kira, kao poslanika koji će ispuniti neke Božje naume, a ni njemu nije bila mrska ta pomisao. Takva teokratska država postoji u Iranu, gdje je prekršaj zakona odmah i grijeh, a grijeh je zabranjen zakonom. To kod nas stalno tinja, kad, recimo, pjevamo da je Hrvatska „sveto tlo“. U toj je verziji Hrvatska katolička zemlja, a Crkva je državna. Druga mogućnost je postmoderna, u kojoj bi Crkva i vjera bili samo jedna od ponuda među mnogim ponudama koje kruže, posve ravnopravna drugima. Crkva bi bila u takvom društvu bez ikakvih povlastica, mala i skromna, kako je to predvidio Ratzinger. Treća mogućnost je fundamentalistička, u onom značenju kako to kaže Žižek, da je fundamentalist čovjek koji zbilja vjeruje u ono što vjeruje. Za ljude koji zbilja vjeruju u to što vjeruju, vjera nije jedna od ravnopravnih ponuda, nego je vrjednija od svega i sve se drugo procjenjuje iz njene pozicije. Takva je budućnost opisana u „Benediktovoj opciji“. Dok prva mogućnost zamišlja da se katolici mobiliziraju u stranku, i da djeluju kroz državne institucije, u nadi da će zadobiti vlast, ili barem na nju presudno utjecati, druga i treća predviđaju djelovanje u građanskim i alternativnim udrugama, bez ambicija da preuzmu vladu.

Te tri tendencije će se stalno tuckati i sudarati, kao tri krumpira u loncu, pri čemu je moguće da će ljudi prelazit iz jedne u drugu, ali nijedna neće prevladati. Dok ima države, bit će i ljudi koji sanjaju državnu vjeru. Dok ima postmodernizma, bit će i relativizma. Dok vrata paklena ne budu savladana, bit će ljudi koji vjeruju.

https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/boris-beck-postali-smo-kao-drustvo-razmazeni-i-nespremni-na-ogranicenja-zato-ove-godine-stalno-kukamo/

Moja mirovina: Može li pandemija korona virusa zatresti temelje tri mirovinska stupa?

Bilo bi neodgovorno već sada zbrajati i predviđati kako će se posljedice pandemije Covid-19 odraziti na buduće mirovine, odnosno stanje u mirovinskom sustavu, a pogotovo predviđati hoće li se dogoditi ozbiljni poremećaji u odnosu na predviđanja iz proteklih nekoliko godina, prema kojima se čini da je mirovinski sustav relativno stabilan te da isplata mirovina neće doći u pitanje.

Odgovor je to koji smo dobili od dvojice stručnjaka za hrvatski mirovinski sustav. Jedan je prof. dr. sc. **Damir Bakić**, **saborski zastupnik** iz platforme 'Možemo!' te dugogodišnji profesor na Prirodoslovno matematičkom fakultetu (PMF), koji kaže kako je osobno vrlo optimističan kad su u pitanju moguće posljedice pandemije na mirovinski sustav, a drugi dr. sc. **Predrag Bejaković, savjetnik u Institutu za javne financije,** koji unatoč relativno pozitivnim ocjenama sadašnjeg trenutka, na budućnost ipak gleda s dozom pesimizma. Kad na jednom mjestu zbrojimo taj 'minus' i 'plus', čini se da ne treba očekivati značajniju destabilizaciju sustava, odnosno projekcija koje kažu da stabilnost mirovinskog sustava i sigurnost isplate mirovina ne bi trebala doći u pitanje.

Vrlo ohrabrujuć' početak projekta 'Moja mirovina', u sklopu kojega poslovniFM otvora raspravu o našim budućim mirovinama i o tome što se može učiniti kako ne bi bile samo sigurne, nego i primjerenije potrebama umirovljenika, odnosno – više.

Obojica stručnjaka slažu se kako ćemo za godinu ili dvije svakako morati napraviti ozbiljnu studiju radi procjene učinaka posljedica koje će virus ostaviti na

58. Marijana Matković

Novinarski projekt:
Moja mirovina

Elektronička publikacija:
poslovniFM

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
27. rujna 2020.

gospodarski sustav, broj radnih mjesta i njihovu strukturu, kako bismo vidjeli kakve bi učinke to moglo imati na buduće mirovine. Pitanje je i treba li mijenjati neki od ključnih parametara sustava kako bi se održala njegova stabilnost, no vrlo su oprezni oko procjene u kom bi nas smjeru ova kriza mogla odvesti.

– Kad su u pitanju mirovine iz prvog stupa, tu se stvari još i mogu jednostavno projicirati s obzirom na to da na to u najvećoj mjeri utječe kretanje broja radnika, odnosno osiguranika, u odnosu na broj umirovljenika, te aktualnoj vrijednosti mirovine, preko koje država može utjecati na visinu budućih mirovina promjenom načina usklađivanja. Mi ne možemo predviđati kako će se ti parametri kretati. S druge strane, kad je u pitanju sustav kapitalizirane štednje, odnosno drugi stup, sve procjene bile bi vrlo nezahvalne, jer na temelju jedne godine lošijih prinosa – ne samo jedne, nego i tri, ili pet – ne možemo reći hoće li se taj 'škripac' produbiti, ili će fondovi već iduće godine povratiti ono što su izgubili. Dakle, ne možemo znati što trenutni pad prinosa točno govori za kotiranje naših mirovinskih dionica u obveznim fondovima – kaže dr. Bakić. Dodaje kako danas znamo da ulaganja u poslovne udjele na dugi rok mogu biti vrlo otporna, pa predviđanja na temelju jedne ovakve krize nisu moguća. Kad su u pitanju mirovinski fondovi, to nam je, dodaje, pokazala i kriza iz 2008. godine.

Valja podsjetiti, 2008. godine indeks uspješnosti svih mirovinskih fondova (mirex) zabilježio je minus od 12,5 posto, a već godinu kasnije rast od devet posto, nakon čega je slijedilo još nekoliko vrlo pozitivnih godina.

– Sadašnja situacija zapravo i nije tako loša kakva je mogla biti. Naime, mirovinski fondovi zabilježeli su određeni pad, no povrat iz drugog mirovinskog stupa do sada je veći nego što smo predviđali na početku reforme. Fondovi su na tržištu već gotovo 19 godina, a u tom su razdoblju prošli kroz dvije krize – onu iz 2008. i ovu danas, a rezultat poslovanja do sada je zavidan. No, puno je parametara koji bi neke stvari mogli dovesti u pitanje. Najveći nam je problem neizvjesnost, odnosno činjenica da je puno stvari na koje ne možemo utjecati i ne možemo znati u kom će se pravcu razvijati – kaže dr. Bejaković.

– Tako, na primjer, ne možemo znati kako će se razvijati trendovi vezani uz broj zaraženih korona virusom, niti kada bi moglo biti razvijeno cjepivo i provedeno cijepljenje. Riskirali smo i nekako izvukli ovogodišnju turističku sezonu, uz rezultate bolje od očekivanja, no danas ne možemo znati kako će se stvari razvijati iduće godine. Ako uskoro ne bude cjepiva, nitko ne može garantirati da virus neće buknuti te da se nećemo suočavati s novim lock downom, pojašnjava Bejaković. Razloge za višu dozu pesimizma pronalazi i u činjenici da smo imali otpuštanja određenog broja zaposlenih te da je uz ovoliko neizvjesnost teško reći kako će se trend razvijati dalje, a broj otpušteni već sada nije zanemariv. Procjene dijela stručnjaka idu za tim da je riječ o 50.000 radnih mjesta, a predviđanja idu za tim da bismo ih do kraja godine mogli izgubiti još toliko.

– To bi moglo dovesti to pada broja osiguranika, no pritom treba računati i na činjenicu da je dio plaća smanjen te da će one i dalje padati. Sigurno nam slijedi vrijeme u kojem ćemo raditi uz manje stabilnosti, nesigurnije ugovore i češće prekide u stažu – dodaje Bejaković. Za buduće umirovljenike to može značiti manje staža i manje uplate u prvi i drugi stup, što u konačnici znači manju mirovinu i u prvi plan stavlja pitanje kako će ljudi 65-plus od njih jednog dana moći preživjeti, dok sa stajališta društva otvara nove 'rupe'. Prije svega onu u sustavu generacijske solidarnosti iz čije se blagajne isplaćuju postojeće mirovine, tako da bi dio njih mogao pasti na trošak proračuna, no istodobno vodi smanjenju uplata u drugi mirovinski stup, koje fondovi ni sa jako dobrim poslovanjem neće moći nadoknaditi.

– Želim biti optimist, odnosno nisam pesimist a priori, no svakako moramo biti svjesni činjenice da smo ušli u vrijeme koje je podložno acikličkim promjenama, koje će biti obilježeno nestabilnim uvjetima, nestandardnim promjenama i diskontinuitetom. To je neka šira slika novog normalnog na koju ćemo se morati priviknuti i shvatiti da dolazi vrijeme u kojem ćemo morati mudrije sami sa sobom planirati neke stvari – kaže Bakić.

Obojica sugorovnika slažu se kako to – između ostaloga u planiranju budućih mirovina, čime se u ovom

projektu bavimo – podrazumijeva potrebu da se počne graditi kultura osobne odgovornosti, odnosno razmišljanja o tome kako vlastitim ulaganjima možemo utjecati na to kako ćemo živjeti u razdobljima kad nemamo posla i prihoda, odnosno jednoga dana u mirovini. Ova bi kriza, slažu se obojica sugovornika, mogla dati vjetar u leđa trećem mirovinskom stupu, odnosno dobrovoljnoj mirovinskoj štednji, kao jednome od dobrih načina da povećamo svoju sigurnost za starost.

– Ona je kod nas još 'premlada', odnosno nije pretjerano promovirana do sada i nemamo tu naviku, ni mi stariji, ni oni jako mladi. S obzirom na činjenicu da smo svi mi živjeli u dosta turbulentnoj okolini, prošli kroz rat i puno drugih stvari koje su značajno utjecale na razvoj društva, možda bi bilo čudno da je bilo drugačije, no svakako dolazi vrijeme za promjenu, ističe Bakić.

– Morat ćemo preispitati brojne izgovore koje smo dosad imali kad bi se pokrenuo razgovor o potrebi dodatne štednje. Naime, najviše izgovora imaju oni koji žive s relativno dobrim primanjima i među njima je najviše onih koji su pod ovrhama, jer se naviklo živjeti iznad mogućnosti, pa nam predstoji vrijeme u kojem ćemo morati presložiti prioritete. To se posebno odnosi na mlade ljude, pred kojima je dugi radni vijek i dulje razdoblje tijekom kojega se mogu pobrinuti da povećaju sigurnost za starost, zaključuje i Bejaković.

Došli smo, čini se, do ključnog trenutka u raspodjeli tereta za buduće mirovine na tri mirovinska stupa, u kojemu će se jedan dio odgovornosti prenijeti i na pojedince, koji bi pomalo trebali početi razmišljati kako mirovinskom 'tronošcu' osigurati veću stabilnost. Da bismo mogli donositi mudrije odluke za budućnost, svakako trebamo osnovne informacije o tome kakvo je trenutno stanje u sustavu te što od prvog i drugog stupa možemo očekivati, pa u idućim tekstovima donosimo analizu stanja u prvom i drugom mirovinskom stupu. Uz to, na konkretnim primjerima osiguranika različite dobi, obrazovnog i radnog statusa, pokušat ćemo pokazati što od ta dva sustava mogu očekivati, a uz pomoć stručnjaka i na koji način uz vlastiti angažman možemo doći do veće sigurnosti u starijoj dobi.

https://www.poslovnifm.com/bizblog/moja-mirovina/moja-mirovina-moze-li-pandemija-korona-virusa-zatresti-temelje-tri-mirovinska-stupa/

#MAZ

Obrazovanje i izvrsnost (dio I)

59. Karlo Držaić

Novinarski projekt:
Kultura izvrsnosti u školstvu

Elektronička publikacija:
maz.hr

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
11. kolovoza 2020.

Pomalo je paradoksalna situacija da se obrazovni sustav koji se često smatra tromim i zastarjelim zapravo nalazi u procesu permanentne reforme. Tijekom tog procesa sastavljenog od samo naizgled nepovezanih reformnih perioda isticalo se nekoliko ciljeva ili koncepata koji su nametnuti kao središnji za obrazovni sustav koji su njegovi reformatori zamislili. Jedan takav koncept koji je iznimno prisutan u diskursu o obrazovanju u Hrvatskoj je izvrsnost.

Malo je tema koje u fokus javne rasprave dolaze jednako često kao obrazovanje. U suvremenoj Hrvatskoj čak se i politička obećanja pojedinih parlamentarnih stranaka u potpunosti svode na tvrdnje kako će oni poboljšati sustav obrazovanja, a ponajveće prosvjedne akcije organizirane proteklih godina za cilj su imale potaknuti provedbu obrazovne reforme osnovnog i srednjeg školstva prema programu koji je ukinut s promjenom političke situacije nakon parlamentarnih izbora 2015. i 2016. godine. Međutim, naizgled intenzivna javna rasprava o obrazovanju nije ograničena na samo nekoliko proteklih godina. Ona se u kontinuitetu, ponekad većim, a ponekad manjim intenzitetom odvija već desetljećima kroz pojavu i smjenjivanje različitih obrazovnih paradigmi. Kao dokaz tome dovoljno se samo prisjetiti društva znanja koje je prije više od deset godina svesrdno zagovarao tadašnji ministar znanosti, obrazovanja i sporta **Dragan Primorac**. Nije trebalo dugo nakon Primor-

čeva odlaska s ministarskog mjesta da pod neobjašnjenim okolnostima dođe do nestanka društva znanja. Taj je koncept, kao cilj reformskog procesa u kojem se sustav obrazovanja navodno nalazio, ubrzo nestao iz javnog diskursa, a do od tada su se kao ciljevi reforme u obrazovanju javili kurikularna reforma i škola za život. U iščekivanju novog koncepta kojem ćemo stremiti kroz još jednu reformu obrazovnog sustava, a kojeg će sasvim sigurno iznijeti novi ministar znanosti i obrazovanja, možemo zaključiti kako već desetljećima obrazovni sustav u Hrvatskoj karakterizira to da se on navodno nalazi u procesu reforme.[7]

Pomalo je paradoksalna situacija da se obrazovni sustav koji se često smatra tromim i zastarjelim zapravo nalazi u procesu permanentne reforme. Tijekom tog procesa sastavljenog od samo naizgled nepovezanih reformnih perioda isticalo se nekoliko ciljeva ili koncepata koji su nametnuti kao središnji za obrazovni sustav koji su njegovi reformatori zamislili. Jedan takav koncept koji je iznimno prisutan u diskursu o obrazovanju u Hrvatskoj je izvrsnost.

„Izvrsnost je jedino što Hrvatsku može izvući iz letargije" izjavila je na samom početku svog mandata sada bivša ministrica znanosti i obrazovanja **Blaženka Divjak**. Vodeći se sličnom maksimom u posljednjih desetak godina Centri izvrsnosti uspostavljeni su nizu srednjih škola, otvoreno je trinaest Znanstvenih centara izvrsnosti, uvedene su brojne nagrade i stipendije kojima se potiče izvrsnost, sve više se ističu pojedinci, često mladi, koji su prema nekom kriteriju ostvarili izvrsnost. Izvrsnost je promaknuta u široko prihvaćeni ideal koji nije potrebno kritički preispitati.[8] Doista, naizgled nema ničeg lošeg u traženju od učenika, studenata i znanstvenika da budu izvrsni te u poticanju njihove izvrsnosti. Međutim, riječ je o slojevitom fenomenu čiji se uzroci, priroda i reperkusije nipošto ne bi trebali interpretirati kao jednoznačno pozitivni.

Horace Mann, veliki zagovornik javnog obrazovanja u devetnaestostoljetnoj Americi, obrazovanje je slavno nazvao „velikim izjednačiteljem". S humanističkog polazišta obrazovanje ima prosvjetiteljsku funkciju dokidanja industrijskih ekonomskih odnosa i društvene hijerarhije koju oni reproduciraju. Iako oni nikada nisu ni približno ispunjeni, upravo je na temelju takvih ideala u devetnaestom stoljeću zamišljen obrazovni sustav Zapada. Nasuprot tome, intenzivno naglašavanje zahtjeva za izvrsnošću zapravo izokreće ove prosvjetiteljske ideale te uvodi novu (ili jača postojeću) hijerarhiju u sustav obrazovanja. Naime, s obzirom na samo značenje riječi izvrsnost, bez obzira na to prema kojim kriterijima je određivali, nemoguće je njome argumentirano označiti one koji su samo prosječni ili dobri te stoga izvrsni mogu biti samo malobrojni. Ako su izvrsni malobrojni te ako oni jedini imaju moć za uvođenja promjena, kako sugerira u svojoj izjavi Divjak, njih je moguće shvatiti kao elitnu skupinu. Dodatni problem stvaranja ovog hijerarhijskog odnosa leži u tome što se on reproducira procesima eksternim samom sustavu obrazovanja i znanosti. Naime, nečija mogućnost da bude izvrstan duboko je određena socioekonomskim faktorima. Polazeći od pretpostavke da su talenti i potencijali uglavnom ravnomjerno raspodijeljeni u društvu, nameće se zaključak da će svoje talente i potencijale lakše ostvariti oni učenici, studenti, ali i znanstvenici, koji imaju povoljne socioekonomske uvjete života.

Iz navedenog proizlazi da se isticanjem i zahtijevanjem izvrsnosti u obrazovanje uvodi hijerarhijski odnos koji je uvjetovan ekonomskim i društvenim odnosima, dakle upravo onim faktorima koje je devetnaestostoljetna ideja obrazovanja vođena prosvjetiteljskim idealima trebala nadvladati. Naravno, usprkos proklamiranju prosvjetiteljskih ideala, određene hijerarhije u sustavu obrazovanja i znanosti uvijek su postojale, međutim, ti ideali nikada nisu podrivani kao danas.

[7] S obzirom na to da su ti reformski procesi u obrazovanju u Hrvatskoj postepeni te su i predviđeni da traju godinama prije nego li bi trebali u potpunosti zahvatiti čitav obrazovni sustav, različite reforme periode koji traju od nekoliko godina do više od desetljeća moguće je pratiti duboko u dvadeseto stoljeće, ako ne i duže. Prisjetimo se samo promjena koje je u sedamdesetim godinama u Hrvatskoj započeo republički sekretar za prosvjetu i kulturu Stipe Šuvar te svojevrsne restauracije kojom su od kraja osamdesetih te promijene ukinute. Međutim, valja spomenuti kako ovaj kontinuitet navodnih reformskih zahvata nije specifikum obrazovnog sustava u Hrvatskoj. Slične tendencije vidljive su u većini razvijenijih zemalja Svijeta, poput primjerice Njemačke, Ujedinjenog Kraljevstva, SAD-a, itd.

[8] Valja spomenuti kako isticanje izvrsnosti nipošto nije ograničeno samo na sustav obrazovanja i znanosti, izvrsnost se traži od tvrtka, radnika, političara, robe, itd. Zahtjev za izvrsnošću danas je prisutan u gotovo svim porama društva.

http://www.maz.hr/2020/08/11/obrazovanje-i-izvrsnost-i/

Upravo je izvrsnost središnji ideologem u kojem su koncentrirane dominantne težnje suvremenih „reformatora obrazovanja“. Koncept izvrsnosti ima potencijal dubinski promijeniti sustav obrazovanja i znanosti, a taj potencijal leži u njegovu naizgled isključivo pozitivnom karakteru koji prikriva moguće negativne posljedice, ali i zbog kojeg se uglavnom zanemaruju motivi koji stoje iza najnovijih „reformskih“ zahvata u obrazovanju. Iz tih razloga ću u narednih nekoliko tekstova objavljenih na ovom portalu u sklopu novinarskog projekta „Kultura izvrsnosti u školstvu“ pokušati kritički analizirati motive koje stoje iza intenzivnog proklamiranja izvrsnosti te posljedice takve prakse.

http://www.maz.hr/2020/08/11/obrazovanje-i-izvrsnost-i/

Iz zajednice, Obrazovanje i mladi

Zakoni dobri, praksa – kako za koga

Konstruktivni dijalog i tolerancija neke su od osnovnih pretpostavki svakog društva koje pretendira da bude multikulturalno. A jedan od pokretačkih društvenih interesa da bi se tome približilo jest mogućnost obrazovanja na materinskom jeziku i pismu. Važan dokument koji ističe Vijeće Europe upravo je Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu koja osnovno i srednjoškolsko obrazovanje ističe kao temelj za razumijevanje i upravljanje raznolikošću i otvorenosti prema drugim kulturama. Pored UNESCO-a, mnogobrojne europske organizacije promiču međukulturalno učenje, a najaktivniji akter u odgojno obrazovnom pogledu na području Europske unije je YEN – Youth of European nationalities sa sjedištem u Berlinu. Mnogobrojni članovi čine mrežu organizacija mladih pripadnika nacionalnih manjina iz cijele Europe. U mrežu su uključene velike organizacije poput Südtiroler Jugendring (Vijeće mladih Južnog Tirola) s od oko 80.000 tisuća mladih pa sve do manjih organizacija kao što su Kashubian-Pomeraninan Association u Poljskoj te Junge Spitzen u Danskoj.

– Stanje obrazovanja koje se nudi nacionalnim manjinama širom Europe je višestruko. Većini nacionalnih obrazovnih sustava nedostaje holistički pristup, a načelo cjeloživotnog učenja ostaje neispunjeno, govori za P-portal predsjednik YEN-a **Andor Barabás** i ističe da pritom postoji i niz prilično pozitivnih i inovativnih primjera obrazovnih sustava koji se mogu smatrati uzorima za druge europske regije.

– Primjerice, talijanski govornici sa svojim trojezičnim vrtićima i školama imaju izvrstan pristup obrazo-

60. Marija Mičić

Novinarski projekt:
Obrazovanje nacionalnih manjina

Elektronička publikacija:
P-portal.net

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
4. prosinca 2020.

vanju. Obrazovni model zapadnih Friza u Nizozemskoj također se pokazao progresivnim i može imati pozitivan utjecaj na razvoj ostalih obrazovnih sustava, ističe Barabás.

Što se tiče prilika za obrazovanje Roma, Gradišćanskih Hrvata i Lužičkih Srba nešto je mješovitija slika.

– Iako imaju dobre zakonske uvjete, sustavi u praksi pokazuju niz nedostataka: zastarjele obrazovne materijale, nedostatak nastavnika, nedovoljne metode poučavanja, neadekvatno obrazovanje jezika na višim razinama i na sveučilištima, nedostatak javnog priznanja, predrasude protiv jezika i nedovoljno razumijevanje problema s kojima se suočavaju manjine. Primjeri pokazuju razlike u stanju obrazovanja za manjine u Europi i važnu ulogu koju neovisni odgajatelji – poput nevladinih udruga, klubova i manjinskih udruga i kulturnih organizacija preuzimaju u obrazovanju manjina. S druge strane, također nadgledamo i pozdravljamo uključenost i angažman europskih institucija koji setiče nacionalnih manjina i obrazovanja. U srpnju ove godine Odbor ministara Vijeća Europe usvojio je Preporuku koja prvi put ikad poziva svojih 47 država članica na uključivanje povijesti Roma ili putnika u školske programe i nastavne materijale. Preporuka poziva na suzbijanje ustrajnog, tzv. „anti-ciganstva“ nudi uravnoteženo i kontekstualizirano učenje o povijesti Roma ili putnika odražavajući njihovu nacionalnu prisutnost, povijesni kontekst kao i zajedničku povijest naroda koji je stoljećima bio prisutan u Europi. Ovo je također važan korak i ključna preporuka koju kao YEN uistinu pozdravljamo“ – zaključuje Barabás.

Da mladi uče jedni od drugih i jedni o drugima

Srž interesa i rada YEN-a jest obrazovanje kroz formalni i neformalni model, samorefleksijom i timskim radom. Obično je to određena tema koja traje godinu dana, a aktualna tema iduće godine bit će priče i pripovijesti pod naslovom *Mijenjanje narativa* kojom se stavlja naglasak na pažljivije gledanje priče koje pričamo o sebi kao pojedincima.

Često se o marginaliziranim zajednicama pričaju samo jednostrane, previše pojednostavljene ili pogrešne i negativne priče.

– Mi kao YEN ne težimo cilju obrazovanju mladih u tradicionalnom smislu, već vjerujemo da pružajući odgovarajuće uvjete mladi mogu učiti jedni od drugih na održiviji način. Teme kojima smo se do sada bavili su demokracija, ljudska prava, socijalna uključenost, diskriminacija, itd. Posljednjih godina također radimo na intersekcionalnosti, promatrajući druge društvene skupine i njihova iskustva diskriminacije. U kontekstu *Mijenjanja narativa* može se reći kako smo svakodnevno okruženi pripovijestima koje utječu na naše razmišljanje, Nažalost, često se o marginaliziranim zajednicama pričaju samo jednostrane, previše pojednostavljene ili pogrešne i negativne priče. Zato je važno razumjeti i kritički propitivati kako se narativi i priče pišu i distribuiraju. Svojim aktivnostima u 2021. želimo pridonijeti raznolikosti europskog društva i stoga se usredotočujemo na samozastupanje mladih iz nacionalnih, etničkih i jezičnih manjina“ – komentirao je Barabás.

Do sada je YEN proveo mnogobrojne projekte u revitalizaciji i osnaživanju kulturno identitetskih pitanja, a kao jedan od najopsežnijih projekata ističe se projekt *Glasnika manjina* od 2018. do 2020. godine koji je omogućio međusobno posjećivanje pripadnika nacionalnih manjina gdje su mogli više saznati o svojoj tradiciji i kulturi, ali i uvidjeti probleme s kojima se manjine suočavaju ili koje su najbolje prakse koje imaju o jeziku, medijima i obrazovanju. Ove godine projekt je ušao u drugu fazu i u tijeku je izrada dokumenta pod nazivom *Stanje mladih pripadnika nacionalnih manjina u Europi*.

Ovakvim projektima sustavno se potiče i transformira obrazovanje, a po riječima Barabása, YEN ovim dokumentom želi ojačati svoj položaj u civilnom društvu i veze unutar svoje mreže, partnera i europskih institucija kroz dokumentiranje, dijeljenje stručnosti, podataka i znanja iz rada s mladim pripadnicima nacionalnih manjina te na taj način djelovati na popunjavanju „praznine u sadržaju“ o trenutnom stanju manjina u Europi.

– Jedan od projekata na kojem trenutno radimo je *Knjižica o upravljanju projektima u organizacijama mladih*. Osim opisa glavnih koraka upravljanja projektima, želimo podijeliti i dobre prakse naših

organizacija članica, ali i informirati naše organizacije o mogućnostima planiranja i financiranja te ih nadahnuti novim idejama za svoje projekte, ističe Barabás.

Tiskani materijali i druge pisane informacije u vezi s manjinskim pitanjima publiciraju se kako bi se i podržale članice organizacije i mladi koji su u tim organizacijama aktivni, međutim zbog ograničenih resursa i kapaciteta za sada ne postoje tiskani materijali koji se konkretno i isključivo tiču obrazovnih tema na razini istraživačke institucije, međutim Barabás ističe i alternativne metode učenja materinskog jezika i pisma.

– Nudimo platformu i stvaramo mogućnosti da se mladi iz manjina upoznaju, uče jedni od drugih i jedni o drugima, a na taj način usvajaju posebnosti iz drugih jezika i kultura, ističe naš sugovornik.

Hrvatska u odnosu na europske standarde

Iako su u kontekstu obrazovanja nacionalnih manjina u Hrvatskoj financijske prilike znatno siromašnije u usporedbi s europskim standardima, za Platformu pod nazivom Good inicijativa može se reći da je pandan YEN-u. Good inicijativa okuplja mrežu udruga poput Centra za mirovne studije, Foruma za slobodu odgoja i Dugine obitelji, a koje se bave obrazovanjem i promicanjem građanskog odgoja. Good inicijativi pridružilo se desetak entuzijasta, među kojima i lingvistica **Nina Čolović** iz Srpskog narodnog vijeća sa svojom grupom *Neformalno nejednaki* kojom se orijentiraju na ranjive skupine djece te su, osim pripadnika nacionalnih manjina, uključena i djeca s posebnim potrebama i teškoćama u razvoju te djeca izbjeglica. Spomenuta grupa inicirala je kružoke koji okupljaju različite stručnjake u svrhu mapiranja generalnih teškoća koje se tiču ranjivih skupina, kao i aktualne problematizacije nastave na daljinu.

– Good inicijativa je zapravo temelj inkorporacije različitih nacionalnih manjina kako bi se marginalizirane grupe djece povezale, što bi na neki način bila većina. Preuzela sam moderiranje i organiziranje kružoka, a svaki je prilagođen određenoj skupini djece. Kružok koji se tiče obrazovanja djece za cilj je imao okupiti različite nacionalne manjine s ciljem usporedbe različitih konteksta i utjecaja na one segmente obrazovanja koji se mogu poboljšati. Kružoci su poslužili za mapiranje situacije, svojevrsna su početna točka iz koje slijede konkretne aktivnosti, a utvrđeno je I mnogo zajedničkih problema koji se sada mogu dijeliti i na kojima se aktivno radi, pojasnila je Čolović.

Obrazovanje nacionalnih manjina u Europskoj uniji nailazi između ostalog na zapreku zbog nedostatka holističkog pristupa u učenju, dok se u Hrvatskoj pojavljuje nedostatak konkretne institucionalizacije i veliki broj aktivnosti počiva na entuzijazmu nekolicine.

– Nastavnici se suočavaju s nedostatkom udžbenika i kvalitetom materijala jer ne mogu standardni sadržaji biti i online, zatim, mnoga djeca u ruralnim dijelovima nemaju osnove potrebe za život pa samim tim ostaju zakinuti i u obrazovanju. Osim toga, nastava na daljinu u tijeku pandemije prilagođena je samo za većinu, stoga smo uputili nekoliko dopisa i prijedloga Ministarstvu obrazovanja i znanosti, ali i HRT-u pozivajući se na Ustavni zakon i Zakon o odgoju i obrazovanju za emitiranje ciklusa filmova na stranim jezicima za mlade i djecu u dostupnom terminu. I to upravo radi izloženosti jeziku što je važno za komunikaciju, dijalektalnu razmjenu i upoznavanje onih fragmenata kulture koji se ne mogu čuti u školama, pojasnila je Čolović trenutno najveće probleme s kojim se susreću djeca u Republici Hrvatskoj.

Aktivnosti počivaju na entuzijastima

Ne postoji sustavan mehanizam koji štiti manjine u pogledu obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina, no unatoč tomu Republika Hrvatska je potpisnica određenih konvencija Europske unije i u tome smislu postoji i prostor za rješenje.

– Prvenstveno ne možemo dopustiti da se djeca sama snalaze s nastavnim alatima, u nekim krajevima s otežanim ekonomskim prilikama djeca nemaju elementarne predispozicije kao što je internetska veza pa bi emitiranje putem TV-a bio minimum što se može učiniti. Mi kao grupa entuzijasta na tome djelujemo i pokušavamo proširiti ideju na druge koji žele ići u ovom smjeru, ali sve aktivnosti trenutno počivaju na osobnoj volji jer kod udruga postoje problemi pri projektnom radu. Donatori postavljaju teme, izlazak na teren i logistika su ograničeni financijskim resur-

sima. Ministarstvo obrazovanja i znanosti učinilo je iskorak otvaranjem internetske baze sa sadržajima za obrazovanje na manjinskom jeziku i pismu koji trebaju biti pokriveni u vrijeme nastave na daljinu, međutim nedostaje modifikacija i prilagodba tih sadržaja, a škola na trećem određeni je propust Ministarstva pa možemo reći da djeca nacionalnih manjina i općenito ranjive skupine djece u tom slučaju postaju nevidljivi. I još bih istaknula kako su nastavnicima potrebna praktičnija stručna usavršavanja i sama redefinicija edukacijskog procesa gdje bi istraživači zajedno s nastavnicima usavršavali didaktičke metode putem zajedničkih predavanja i diskusija, zaključila je Čolović.

Zanemarena integracijska uloga škole

Istraživanja koja se preokupiraju obrazovanjem nacionalnih manjina postoje pa bi zanimljiva polazna točka suradnje između istraživača i nastavnika upravo bili dobiveni rezultati kao smjernice za buduće poduhvate. Primjer je projekt profesorice dr. sc. **Dinke Čorkalo Biruški** s Odsjeka psihologije pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Proveden je između 2015. i 2019. godine te se bavio integracijskim procesima u etnički mješovitim zajednicama, odnosima djece te obrazovnim i socijalizacijskim izazovima. Istraživali su se odnosi učenika i roditelja u četiri višeetničke zajednice na velikom uzorku s vrlo opsežnim anketnim upitnikom.

Manjinske nastave ne pohađaju isključivo pripadnici etničke manjine o čijoj je nastavi riječ, nego i drugi koji u toj sredini žive. To jedino nije slučaj u nastavi na srpskom jeziku, koju pohađaju gotovo isključivo pripadnici srpske manjine

– Vrlo općenito govoreći, istraživanje je pokazalo jasne kontekstualne razlike između četiri sredine, mi smo ih nazvali hrvatsko-češki, hrvatsko-mađarski, hrvatsko-srpski i hrvatskotalijanski kontekst, temeljem tipične većinsko-manjinske interakcije karakteristične za svaku pojedinu sredinu. Pod vidom manjinskog obrazovanja posebno je relevantan nalaz da su manjinske nastave u svim sredinama višeetničke, dakle, da ih ne pohađaju isključivo pripadnici etničke manjine o čijoj je nastavi riječ, nego i drugi koji u toj sredini žive. To jedino nije slučaj u nastavi na srpskom jeziku, koju pohađaju gotovo isključivo pripadnici srpske manjine. Također se pokazalo i da su međuetnička prijateljstva najrjeđa u hrvatsko-srpskom kontekstu, odnosno u nastavama na srpskom i hrvatskom jeziku u Vukovaru. I drugi indikatori međuetničkih odnosa također su lošiji u tom kontekstu u odnosu na druge kontekste, što govori o tome da treba dodatno poraditi na integracijskoj ulozi škole. To je zajednička odgovornost i hrvatske većine i srpske manjine i valja iznaći modele i načine organizacije nastave koji će djeci, pripadnicima manjina omogućiti i školovanje na vlastitom jeziku i pismu i dobru socijalnu integraciju. Do sada smo o tim pitanjima proveli mnoga istraživanja, ovo koje spominjete je posljednje u nizu prijašnjih,

pa bi bilo dobro da se rezultati tih i drugih istraživanja zaista počnu uzimati u obzir kada je riječ o kreiranju manjinskih obrazovanih i općenito obrazovnih politika. Na temelju naših rezultata već godinama zagovaramo uvođenje zajedničkih izvannastavnih aktivnosti na kojima bi djeca iz različitih nastava došla u međusobni kontakt, družila se temeljem zajedničkih interesa, surađivala i razvijala međusobne odnose i tako stvarala potencijal za izgradnju integriranih zajednica, ističe Čorkalo Biruški.

Hrvatski zakoni među najboljima

Kada bi se u obzir uzela usporedba obrazovanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju za sada nema konkretnih komparativnih istraživanja, ali postoje svojevrsne usporedbe praksi. „Do našega istraživanja IntegraNorm koje je financirala HRZZ, a čije sam neke rezultate malo prije navela, nije niti u Hrvatskoj postojalo istraživanje koje bi uspoređivalo iskustva obrazovanja različitih nacionalnih manjina i njihovih implikacija na međuetničke odnose na ovako sveobuhvatan način. No, postoje usporedbe praksi u različitim europskim zemljama, pri čemu je bitno naglasiti da su one vrlo složene i interpretacijski jako kontekstualno uvjetovane. Različite europske države, da se zadržimo samo na tlu Europe, imaju različite prakse, koje ovise i o definiciji i određenju države, manjinskih grupa, pojma kolektivnih prava, o povijesnim okolnostima itd. Ipak, europski prostor svojim deklariranim dokumentima osigurava zaštitu manjinskih grupa i posebno manjinskih jezika,

a kada je riječ o obrazovnim politikama usudila bih se reći da je hrvatski zakonodavni okvir, ali i obrazovna praksa među najboljima u pogledu mogućnosti i u pogledu zaštite prava manjina“ komentirala je Čorkalo Biruški.

Kao zanimljivo i važno komparativno istraživanje manjinskih obrazovnih praksi Čorkalo Biruški ističe ono pedagoginje dr. **Blažević Simić** u pet europskih zemalja – Austrije, Mađarske, Njemačke, Srbije i Hrvatske.

– To istraživanje dobro opisuje zajednička polazišta europskih deklaracija i normativnog okvira, ali i specifičnosti oblikovane konkretnim i jedinstvenim okolnostima svake od zemalja. Mislim da ne treba očekivati postojanje jedinstvenog modela manjinskog obrazovanja, ali treba uočavati primjere dobre prakse, učiti iz njih i od njih i uvijek imati na umu da specifičnosti konteksta nalažu i specifična rješenja. Pri tome je, međutim, po mojem sudu najvažnije naći ravnotežu između dva temeljna prava djeteta: prava na očuvanje vlastita identiteta, ali i pravo na odrastanje u integriranoj zajednici, obrazložila je Čorkalo Biruški.

Poštivanje različitosti, ali najprije povratiti povjerenje

Usporedbom percepcije multikulturalnog života uopće u Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju pokazalo se kako pripadnici većine i manjine u ovim višeetničkim zajednicama u kojima je provedeno istraživanje prof. Čorkalo Biruški visoko vrednuju multikulturnost kao vrijednost i ne podržavaju asimilaciju.

– To je jako bitan pokazatelj da u tim sredinama postoji važna stavovna predispozicija poštovanja vrijednosti multikulturnosti i različitosti. Način na koji će koja zajednica razvijati ove obrasce snažno ovisi o nizu okolnosti – o brojnosti manjine ili manjina, njihovoj integriranosti, povijesti odnosa manjine i većine, vidljivosti manjina, zaštiti njihovih prava, zajedničkim većinsko-manjinskim praksama. U tom pogledu su neke naše regije interkulturnije od drugih, Istra na primjer, ali i daruvarsko područje na kojem svjedočimo o visokoj integriranosti češke manjine i hrvatske većine. Istrijani su primjerice, jako ponosni na svoju zavičajnost, ističu kako je upravo multikulturnost i interkulturnost nužno, neizostavno obilježje njihove sredine pa te vrijednosti navode obilježjima socijalnog života bez kojeg je Istra nezamisliva. Slavonija i Baranja nisu, srećom, izgubile svoju etničku raznolikost kao posljedicu rata, ali jest u velikoj mjeri, posebno kad je riječ o odnosima Hrvata i Srba, međusobnu uzajamnost i povjerenje. Na tim odnosima treba brižljivo i uporno raditi, ustrajavajući svaki dan, imajući na umu činjenicu da se imamo na što nasloniti – na desetljeća zajedničkog življenja, kako to ističu brojni sugovornici u našim istraživanjima, navodi Čorkalo Biruški.

Konačno susreće li se Hrvatska s nedostatkom financija, tromosti institucija ili generalnom nezainteresiranošću kada je riječ o obrazovanju nacionalnih manjina Čorkalo Biruški to pitanje sažima pod zajedničko nazivlje zanemarenosti, no isto tako ističe da u tom pogledu ni „većinsko“ obrazovanje nije u velikoj prednosti.

– Naime, naše je zanimanje često deklarativno, a interes političara za obrazovne politike brzo splašnjava, obično već drugi dan nakon pobjede na izborima. Ta se situacija stalno iznova ponavlja. Stoga, dok god obrazovanje budemo tretirali kao atraktivnu predizbornu političku parolu, a postizborno kao trošak, ni većinsko ni manjinsko obrazovanje neće biti bolje. Naši istraživački rezultati jasno pokazuju da prije bilo kakvog odlučivanja o modelima svi roditelji neosporno dijele jednu zajedničku vrijednost – žele (naj) kvalitetnije obrazovanje za svoju djecu i u obrazovanju vide njihovu društvenu šansu. Zadaća je države da im to i omogući, zaključila je Čorkalo Biruški.

https://p-portal.net/zakoni-dobri-praksa-kako-za-koga/

TALENTIRANA DICA: Brat i sestra, Giovanni i Chiara, Jerolimovi iz Preka...

Moje ime je Chiara. Chiara Jerolimov… predstavila nam se u prvom susretu, tiho, pomalo sramežljivo, plavokosa djevojčica. Državna prvakinja. Iz Zadra.

– I iz Preka! – nadomeće hitro i ispravlja.

Blizu 4 mjeseca provede na otoku, uostalom rođeni boduli su i mama i tata. Ljeti konstantno, plus vikendima i blagdanima.

Da je u pitanju izniman talent, znali smo i prije toga, dostatno je bilo u dnevnoj sobi obiteljskog doma baciti pogled na krcatu zbirku medalja, pokala, nagrada. Potvrda je kao točka na „i“ stigla u siječnju 2020.

Trinaestogodišnja Chiara popela se na teniski tron PH, u konkurenciji parova do 14 godina. Titulom državne prvakinje Jerolimov, inače članica TK Zadar 08, okrunila se sa svojom partnericom Nerom Tešankić iz TK Olimpija Osijek 1984, pobijedivši u finalu par Brnić – Stojanović rezultatom 7:5 7:5. U pojedinačnoj konkurenciji Chiara je osvojila treće mjesto, u polufinalu ju je zaustavila upravo partnerica u parovima Nera, rezultatom 6:4 6:7 2:6, nakon što je dobila prvi set meča.

Uspjehu na Državnom prvenstvu U14, u Zagrebu, na Velesajmu, u organizaciji TK Zagi, prethodili su vrhunski rezultati koje je nanizala u proteklih pet godina: dalmatinska prvakinja do 10 godina pojedinačno, viceprvakinja Hrvatske, isto pojedinačno, do 12 godina, i prvakinja Hrvatske u parovima, do 12 godina.

61. Pero Livajić

Novinarski projekt:
Otoče, i sportom volim te… Sport na zadarskim otocima

Elektronička publikacija:
Portal Naši školji

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
1. studenoga 2020.

Nedavno, u listopadu, osvojila je još jednu titulu u konkurenciji parova, ovog puta, da podvig bude i veći, u onoj nešto starijoj skupini naraštaja, U16, na međunarodnoj pozornici, na Tennis Europe Junior Touru, partnerica je bila Lana Preis, članica TK Vulpes iz Zlatara. U pojedinačnoj konkurenciji Chiara je također postigla izvanredan uspjeh, i tu, oduševila, stigla do polufinala…

– To je samo dio Chiarinih postignuća u tenisu kojemu je posvećena od osme godine života. Njezinu sobu krase 74 pehara s mnogobrojnih natjecanja, a prema riječima trenera, pred njom je blistava sportska budućnost – kazala je za naš portal majka, Ivana Jerolimov, koja kćer prati na sportskim putovanjima.

Tenis, ma koliko nam se to sada činilo čudno, nije bio sport koji je prvi zavoljela. Prije nego što će uzeti reket u ruke, Chiara Jerolimov je trenirala nogomet, atletiku, skokove u vodu i gimnastiku, i – u svim tim sportovima bila je ne dobra, ni vrlo dobra, već isto tako odlična, izuzetno nadarena. No, dolazak u TK Zadar 08 i rad s trenerom Lovrom Rončevićem, koji je, kao i Chiara, porijeklom bodul, iz Lukorana, bio je, ispostavit će se, prijeloman.

– Trener Lovro odmah je prepoznao Chiarin talent i niti nakon tjedan dana rekao suprugu Davoru i meni da naša kćer ima strašno velik potencijal. Chiara sada radi u kombinaciji s trenerom Lovrom Rončevićem i sparing partnerom Tonijem Petanijem, kondicijskim trenerom Jurom Šangom, dosta je pomagala i trenerica Iva Kardum, a sve pod budnim okom fizijatra dr. Ivice Lordanića iz Poliklinike Therapia - ispričala nam je mama Ivana.

Dodala je, također, kako je izvanserijski svestrana Chiara izvrsna učenica Privatne osnovne škole Nova u Zadru i da kod svih profesora i ravnateljice Dolores Mufa ima punu podršku i razumijevanje zbog čestih izostanaka.

Obitelj Jerolimov živi u Zadru, ali inače su iz Preka, gdje Davor i Ivana rade, a Chiara rado i neizostavno provodi praznike s prijateljima i brojnim rođacima. Prema mišljenju stručnjaka iz spomenute oblasti sporta, nalazi se među velikim europskih teniskim potencijalima, a prošle zime je postala i HR reprezentativka.

– Huh, ne bih toliko daleko išla. Moje je da se potrudim i dam maksimum. Da, dobro ste napisali, od malih nogu uključena sam u sport, u svim sportovima kojima sam se bavila pokazivala sam, tako su mi rekli, haha, urođeni talent i postizala izvrstan rezultat. Eto, s već nekih svojih pet godina počela sam se baviti gimnastikom i pokazala svoju početnu nadarenost prema sportu. Sa šest godina uočio me trener atletike, pozvao u klub, pa sam paralelno trenirala oba sporta i tada pokazala talent u individualnim sportovima. E, sa sedam godina, na poziv trenera počela sam trenirati i skokove u vodu, i tada sam, trenirajući sva tri sporta, osvajala medalje na natjecanjima – priča nam Chiara.

Pored nabrojanog, a ima se zaista što i nabrajati za navedeni uzrast, htjela se, ne zna točno zašto, samo još okušati u tenisu, pa je punih šest mjeseci uporno molila roditelje da je upišu i na taj sport. U tome na sreću i uspjela.

– Nakon što su popustili i upisali me na tenis, našla sam se u situaciji da sam istovremeno trenirala četiri sporta. I- u svima bila izvrsna. Iako meni sve skupa nije bilo teško niti naporno, roditelji su znali kako mi je previše trenirati to sve odjednom i usmjerili me da se odlučim za jedan od tih sportova. Sa svojih osam godina opredijelila sam se, napokon, isključivo za tenis i ubrzo se od običnih treninga to počelo pretvarati u nešto puno ozbiljnije, što pokazuju i moji pusti rezultati s različitih natjecanja. Osvojila sam preko sedamdeset pehara na raznim turnirima u Hrvatskoj i Europi, brojna prva i druga mjesta, a trenutno zauzimam 60. mjesto u TE Tennis Europe u kategoriji U14 i 250. mjesto u -U16 kategoriji – otkriva nam. Na sportskom putu i uspjesima od početka ima veliku podršku svog kluba TK Zadar 08 i trenera Lovre Rončevića.

– S njim treniram kontinuirano već šest godina. Jako sam zadovoljna, u mene ulaže velike nade i prognozira mi veliku sportsku karijeru. U sljedeće četiri godine trebala bih nastupati na 20-ak turnira godišnje po cijeloj Europi što će biti izrazito zahtjevno, ne samo u sportskom, nego i organizacijskom i financijskom

smislu. Pored podrške kluba, vlastitih snaga i sredstava mojih roditelja, značajna je i pomoći donatora i sponzora – kazuje nam Chiara.

Uskoro tek ulazi u 15. godinu (4.11.2006) životnog kalendara, a za sobom ima stotinjak postolja. U kategorijama do 10, 12 i 14 godina najbolja je tenisačica u Dalmaciji, a druga ili treća u RH. U konkurenciji parova državna je prvakinja do 12 i 14 godina. Standardni je član Hrvatske teniske reprezentacije do 12 i 14 godina. Na TE Tennis Europe turniru ima dva osvojena 1. mjesta do 14 godina, brojna finala i polufinala pojedinačno i – u parovima. Ima preko 100 odigranih mečeva na TE TE turnirima. I, da, trenutno je odlična učenica 8. razreda…

No, lijepa sportska pričica iz doma Jerolimov nije time i završila. Jer, pazite sada, Chiara nije i jedina obiteljska prvoligaška i sjajna sportska nada.

„Momčad u žutim dresovima opkolila je vrata Osijeka, no plavo-bijeli su na golu imali – Giovannija Jerolimova koji je 'nemogućim obranama' gostujuće napadače doslovno bacao u očaj" – napisale su u izvještaju kolege novinari prije koji dan.

A Giovanni Jerolimov, 1.9.2002., pogađate valjda, Chiarin je brat.

– Točno! Stariji brat – uz široki osmijeh naglašava.

– Sve je naravno počelo na otoku, Ugljanu, u mjestu Preko, gdje sam odrastao, živio sa svojim roditeljima. Tu su sam pošao u vrtić, a kada mi je bilo pet godina, otišao sam na nagovor oca i majke na prvi trening, u Sutomišćici, u NŠK Sveti Mihovil – priča nam blizu dva metra visoki, kršni mladac.

Giovanni je sa 7 godina pošao u osnovnu školu, ali u Zadar, tu su roditelji preselili, s dvoje mališana. U međuvremenu se (2006.) rodila malena Chiara. Obitelj je procijenila kako će za razvoj djece biti bolja opcija veći grad.

Međutim, to ne znači kako je Giovanni oslobođen putovanja.

– Baš svaki dan poslije škole išao sam na trening na otok! I to skupa sa roditeljima koji su na otoku i dalje radili. To je trajalo do moje sedme godine, kada sam na poziv otišao u NK Zadar. Tu sam prošao sve uzraste od papalina, preko Tića i mlađih pionira, do starijih pionira, kadeta, juniora i seniora. Uz to, sve blagdane i ljetne praznike provodio sam, zajedno s obitelji, na otoku Ugljanu, u Preku, što, opet, znači da sam svake pripreme za natjecateljsku sezonu putovao brodom iz Preka u Zadar. Do svoje 14 godine s roditeljima, poslije sam se osamostalio i putovao sam. Pripreme su bile najprije jednom dnevno, a kako sam išao stariji onda i dva puta na dan – upoznaje nas.

Plovidba kanalom za dječarca posebna je avantura.

– Možete zamisliti kako je to ustati se u 6:00 da bi stigli na trajekt u 7:00. Pa pješice žurite iz luke do Bagata ili Stanova. Onda u 8 sati trening do 10, ne možete stići na trajekt u 10.30, nego u 11:00. Dolazite kući, ručate i već morate misliti da morate natrag, stići na trajekt u 16:00 da bi došli na trening u 17:00. Do 19:00. Ako ste sreće, prispijete na trajekt u 19.30, a ako niste, idući je u 20.45. I tako svakodnevno, normalno ukoliko nije bura ili jugo, pa trajekta i nema, najmanje puna dva mjeseca dok ne krene prvenstvo – nabraja.

U tom razdoblju došao je poziv iz NK Šibenik, čiji se kadetski sastav natjecao u 1. HNL uzrasta. Nakon ushita zbog interesa, obitelj se brzo našla na mukama…

– To nas je svih skupa privuklo, ali u Šibeniku ne bih imao adekvatan smještaj, ni prehranu, pa smo se odlučili ići težim putem, da igram za Šibenik, branim u 1.HNL, i živim u Zadru, s roditeljima. Oni su se morali organizirati da ja stignem na vrijeme u Šibenik, na trening, zatim se na vrijeme vratim u Zadar, na nastavu i prespavati doma, potom i da oni stignu na trajekt za otok, i navečer s otoka, vodili su tamo restoran i svakodnevno putovali na Ugljan – pojašnjava nam.

– Potrajalo je to dvije godine i nije nam žao ni malo, Giovanni je stekao ogromno prvoligaško iskustvo – tvrdi tata Davor. Ponosan. „Do neba", napominje nam…

I tada, kao junioru, mladom Jerolimovu stigao je poziv iz Zadra da se vrati i priključi seniorima. Prihvatio je i tu ostao godinu dana.

– Nažalost, stigla je korona, HNS je u ožujku proglasio kraj sezone, a NK Zadar se rasformirao, tj,. prestao djelovati. U tom trenutku sruše ti se svi snovi. Nikako se s tim ne možeš pomiriti. Nisam spavao danima… – otkriva.

Međutim, nije se predavao. Nastavio je samostalno trenirati, i tako do lipnja, kada mu se nenadano pružila nova prilika.

– Da idem u NK Osijek, ali opet se uvukla velika dvojba. Prvo, jer nam se činilo daleko, a drugo jer je u pitanju bila i zadnja godina školovanja. Nova škola, novi nastavnici, novo društvo, novi izazov. Trebalo je dobro odvagnuti i odlučiti, donijeti na brzinu pravi odgovor. Ipak, krenuo sam u srpnju, u Osijek, opet na pripreme, opet na ljeto, a glava na otoku, i tata, mama, sestra. Klapa. Nije lako. U Osijeku sam upisao 4. razred srednje škole, 1. Gimnaziju. Odlikaš sam. Tamo treniram sa seniorima, drugom momčadi, i juniorima, za koje i nastupa u 1. HNL. I taman kada sam se ustalio, stigao je drugi val korona virusa, nove mjere su poremetile normalno školovanje i treniranje nogometa – informira nas.

– Kada gledam sportaše na otoku, bilo ekipni, bilo individualni sport, sigurno prolaze tri puta teži put nego sportaši na kopnu, to se ne može niti usporediti. Izvan otoka imate više opcija, više mogućnosti, lakši radni i dnevni ritam. Na školju jednostavno morate nadjačati psihički i fizički sve nedostatke koje tijekom razvoja i formiranja nosi izdvojena sredina. No, upornošću i voljom, i ustrajnim radom, ako te prati pritom i sreća, sve možeš svladati. I biti uspješan – ne propušta komentirati Giovanni, velika nada Osijeka iz malenog Preka.

ZLATO NA ZLATO, EUROPA…

Velik uspjeh ostvarile su u listopadu dvije mlade zadarske tenisačice Angela Marnika (TK Borik) i – Chiara Jerolimov (TK Zadar 08). Na Kvarner Openu, Tennis Europe turniru 3. ranga U16, osvojile su zlato u konkurenciji ženskih parova nakon uspjeha protiv Manuelle Persson i Tare Sladaković – 7:6(4), 6:4. Chiari je to bio treći naslov u paru na TE turnirima…

– Ponovno nas je zatekla korona s novim mjerama. Doma sam, treniram online svakodnevno, kondiciju preko video poziva s trenerom Jurom Šangom i čekam prvi mjesec 2021. hoće li biti dozvoljeni turniri pa da krenem igrati – priča Chiara. Trenutno s obitelji uživa gledati tenis na TV-u, i sanjati svoj san o nastupu na najvećim profesionalnim natjecanjima i Grand Slamovima…

NISKA MEDALJA

Talentirana Chiara Jerolimov niže samo nisku kolajni u pet godina igranja. Najbolji rezultati: 2016 – Dalmatinski Masters do 10 godina, Zadar – 1. mjesto, 2016 – Prvenstvo Hrvatske do 10 godina, Zagreb – 3. mjesto, 2018 – PH do 12 godina, Osijek – pojedinačno – 2. mjesto, 2018 – PH do 12 godina, Osijek – parovi – 1. mjesto, 2019 – Regionalno prvenstvo Dalmacije do 14 godina, Makarska – pojedinačno – 1. mjesto, 2019 – Regionalno prvenstvo Dalmacije do 14 godina, Makarska – parovi – 1. mjesto, 2019 – TE Tennis Europe do 14 godina, Tuzla – pojedinačno – 3. mjesto, 2019 – TE Tennis Europe do 14 godina, Tuzla – parovi – 1. mjesto, 2020 – Regionalno prvenstvo Dalmacije do 14 godina, Zadar – pojedinačno – 1. mjesto, 2020 – Regionalno prvenstvo Dalmacije do 14 godina, Zadar – parovi – 1. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 14 godina, Zadar – pojedinačno – 2. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 14 godina, Zadar – parovi – 2. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 14 godina, Zagreb – parovi – 1. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 14 godina, Austria, Bad Waltersdorf – pojedinačno – 3. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 14 godina, Slovenija, Portorož – pojedinačno – 3. mjesto, 2020 – PH do 14 godina, Zagreb – pojedinačno – 3. mjesto, 2020 – PH do 14 godina, Zagreb – parovi – 1. mjesto, 2020 – Regionalno prvenstvo Dalmacije do 16 godina, Stobreč – pojedinačno – 1. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 16 godina,

Rijeka – parovi – 1. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 16 godina, Poreč – pojedinačno – 3. mjesto, 2020 – TE Tennis Europe do 16 godina, Poreč – parovi – 1. mjesto…

TATA, MAMA I POTPORA

Giovanni se nada potpisivanjem pravog ugovora pomoći sestri i roditeljima:

– Do sada, mama i tata su sami snosili troškove nama djeci, ali s godinama, kako rastemo, razumljivo, postaju sve zahtjevnija izdvajanja, uskoro nam neće moći biti financijska podrška. Tu mislim naročito na Chiaru, koja bi trebala imati potporu adekvatnu svojim rezultatima. Vjerujem da će to prepoznati i uskočiti ususret, zatreba li, u općini, županiji, sportskim savezima…

RAT VRATARA

Zadrani Giovanni Jerolimov i Luka Miočić osvojili su lani u Stobreču pored Splita prestižni turnir 'Rat vratara'. Pod vodstvom trenera Krešimira Jaklina, u konkurenciji 150 golmana iz Hrvatske i inozemstva, u svojim uzrastima uvjerljivo su uzeli naslov na najbrojnijem takvom turniru na ovim prostorima.

– Nemam riječi kojima bih nahvalio Giovannija! Radnik, samo takav, marljiv, koncentriran na rad, rad i samo rad – opisuje Jerolimova trener vratara.

DIDA PO DIDA, PERSPEKTIVA

Na sportsku nadarenost sestre i brata, Chiare i Giovannija, zasigurno su, barem dijelom, utjecali i sportski geni predaka. Konkretno, njihovih djedova. Mamin tata Lučano Karlović-Zec, bio je nogometaš, nogometni sudac, profesor tjelesne kulture i trener košarkašica. Tatin tata, Ivo Jerolimov, Hajdukov je, pak, centarhalf iz šezdesetih godina 20. stoljeća. Igrao je u generaciji s najvećim legendama „Majstora s mora", kao što su Z. Bego, Cuzzi, Nadoveza, Žaja, Hlevnjak… Za Hajduk je od 1963-1965 odigrao ukupno 39 utakmica, na kojima je dao pet pogodaka. Nakon Bilih nosio je i dres NK Split, na poziciji veznjaka.

https://www.nasiskolji.hr/2020/11/01/talentirana-dica-brat-i-sestra-giovanni-i-chiara-jerolimovi-iz-preka/

Moderna vremena
Pogledaj... sve je puno knjiga.

Ubrzavamo li prema Divnom novom svijetu ili smo već odavno tamo?

62. Marija Ott Franolić

Novinarski projekt:
Čitanjem do promjene

Elektronička publikacija:
Moderna vremena Info

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka:
23. prosinca 2020.

Pri davnom čitanju *Divnog novog svijeta* **Aldousa Huxleyja** (tad je još bio *Vrli*!), nisam bila oduševljena. Činio mi se neuvjerljivim, više mi se sviđala *1984.* **Georgea Orwella**. Međutim, nedavno sam se vratila ovom Huxleyjevom romanu iz 1932. i njegova me relevantnost zatekla. Za razliku od **Orwellove** distopije sa stanjem trajnog rata, straha i destrukcije, stanovnici Huxleyjeva romana su površni potrošači, toliko zabavljeni ispraznim sadržajima da se nikad ne bave sobom. U romanu *1984.* jezik se sužava kako bi bilo teže suvislo misliti, što znači da je razmišljanje još uvijek realna i opasna mogućnost. U *Divnom novom svijetu* mogućnost individualnog mišljenja više ni ne postoji!

U današnjem ekstrovertiranom, nabrijanom društvu lažnih spektakala, degradiranih vrijednosti i surovog materijalizma, u kojem često spominjemo sreću ali malo kad je osjetimo, u kojem se individualizam svodi na glasno i sebično japajakanje bez ikakve moralne odgovornosti, u situaciji materijalnog i tehnološkog progresa u kojem cvjeta anti-intelektualizam, u kojem su ideali prognani a psihičko je zdravlje krhko, u društvu koje je **Margaret Atwood** nazvala *trivijalnim, nacerenim i potrošačkim* – **Huxleyja** treba čitati kao upozorenje. Ubrzavamo li prema Divnom novom svijetu ili smo već odavno tamo?

Prije su ljudi bili prisiljeni imati osjećaje

Divni novi svijet (Lumen izdavaštvo, 2018., prev. **Stanislav Vidmar**) odvija se u dalekoj budućnosti, u savršeno uređenoj autokratskoj Svjetskoj Državi.

Građani su genetski modificirani – iz inkubatora izlaze *standardizirani ljudi; skupine istolikih* (16). Izlivene jedinke u startu pripadaju određenoj kasti, najviše su rangirane Alfe (budući intelektualci ili upravitelji), a najniže Epsiloni koji će raditi glupe poslove pa im inteligencija nije potrebna. Hipnopedijom im se u snu usađuju kratke osnove seksualnog odgoja i kastinske svijesti: *bolje staro baciti nego popravljati, volim kupovati nova odijela…* Cilj je da zavole svoju neizbježnu društvenu sudbinu. Delta djeca podvrgnuta su elektrošokovima dok pokušavaju dotaknuti knjige ili cvijeće i uskoro im se više instinktivno ne približavaju, jer što čovjek sjedini, priroda je nemoćna rastaviti (25). Knjige su opasne jer potiču na samoću i mišljenje, a cvijeće – jer je uživanje u prirodi nepotrebno i besplatno.

Sve je sterilno, utilitarno i užurbano, život je ugodan, nema bolesti, emocija, boli, patnje ni prisile. Zabava i potrošaštvo cvjetaju, sve aktivnosti su kolektivne, a seksualni promiskuitet poželjan. Seksualnost je odvojena od emocija i intime, u skladu s krilaticom *svatko pripada svima*. Potpunim seksualnim zadovoljenjem društvo se riješilo frustracija, pa nema potrebe ni za emocijama. Djeci objašnjavaju da su ljudi iz predmodernog doba zbog monogamije i seksualnog ustezanja bili *ludi, bijedni i zli. Njihov svijet nije im dopuštao olako prihvaćanje stvari, nije im dopuštao da budu zdravi, kreposni, sretni (…) bili su prisiljeni imati snažne osjećaje. A s tako snažnim osjećajima (štoviše, snažnim osjećajima osamljenosti i beznadne samoće) kako bi i mogli biti stabilni?* U to doba *dom je bio smrdljiv od emocija* (39-40). Krilatica *svatko pripada svima* bolno podsjeća na plodno tlo za fašizam – situaciju u kojoj je bilo važno prekinuti osobne veze i ljude ostaviti izoliranima, o čemu je pisala **Hannah Arendt**.

Ako stanovnici Svjetske Države ipak osjete nepoželjnu emociju, tu je *soma,* droga koja ih čini sretnima i otupljuje ih, nudeći im „praznik od stvarnosti", pa veselo cvrkuću: *bolje gram nego sram*. Soma je sredstvo protiv razmišljanja i mogućnosti pobune, a intenzivira i osjetila pa ljudi postaju podložniji sveprisutnim medijskim porukama. **Marx** je govorio da je religija opijum za narod, a **Huxley** se bojao obrnutog, da će droga postati religija. Na jednom je predavanju 1961. izjavio*: Iduća generacija ili ona poslije nje pomoću lijekova će zavoljeti svoju podčinjenost, bit će to diktatura bez suza, neka vrsta bezbolnog koncentracijskog logora za čitava društva, ljudima će se stvarno oduzeti slobode, ali oni će u tome uživati jer će im propaganda i ispiranje mozga, ili ispiranje mozga u sprezi s lijekovima, potpuno oduzeti želju za pobunom. I to će biti konačna revolucija.*

Kad pojedinac nešto osjeti, društvu krah zaprijeti

Mogućnost mišljenja, otpora i bilo kakve natruhe individualizma u *Divnom novom svijetu,* osim some, priječe zajednički sportovi, igre, kolektivno pjevanje, konstantna buka i površna zabava. Kolektivitet je progutao pojedinca, svi su stalno zajedno, ali pojedinci su bezosjećajni i atomizirani pa pravo zajedništvo ne postoji. Divno je novo društvo lukavo iskoristilo čovjekovu potrebu za plitkim užicima, ali i osjećajem sigurnosti i ukorijenjenosti, jer pitanja su nelagodna i ometaju nas u posvemašnjoj bezbrižnosti. Navikavanje na poslušnost autoritetima počinje od djetinjstva: kad učenici slušaju predavanje o funkcioniranju Centra za izlijeganje embrija, na njih prelazi upraviteljev entuzijazam, dive mu se: *Glas mu je ječao poput trube. Dok su ga slušali, osjećali su da rastu, da ih nešto grije* (39). Odricanje od odgovornosti vodi u daljnju slijepu sljedbu koja traži nove autoritete.

Divni novi svijet napisan je pod utjecajem Prvog svjetskog rata, rastućeg nacizma i komunizma, ali osobito industrijaliziranog društva. Dehumanizacija kao posljedica automatiziranih uvjeta rada užasavala je Huxleyja. Smatrao je da društvo proizvodi previše neukih ljudi i da postoji velika mogućnost da će oni izabrati diktatore, zato je ovaj roman i upozorenje da slobodni svijet može skliznuti u totalitarizam. **Charlieja Chaplina** slična su razmišljanja navela da 1936. snimi film *Moderna vremena*. No *Divni novi svijet* je i posljedica autorova posjeta SAD-u gdje su ga šokirali potrošaštvo, hedonizam i psihologija mase. Bio je upoznat i s istraživanjima psihologa **B. F. Skinnera** koji je dokazao da je dugoročno odgoj štakora učinkovitiji kad se željena ponašanja nagrađuju, jer kažnjavanje djeluje kratkoročno – nakon kazni štakori će se vratiti prijestupu, a nagrađivanje i trajno zadovoljstvo potiču njihovu pasivnost.

U neprevedenoj knjizi ***Brave New World Revisited*** (*Naknadni pogled na Divni novi svijet*) iz 1958. koju je

Huxley napisao nakon što je Drugi svjetski rat ostvario neka njegova predviđanja iz romana, objašnjava da ga je zanimalo kako društvo može uvjeriti građane da vole svoje robovanje. Onog trena kad svoju slobodu zamijene jeftinim užicima i ugodom, pojedinci gube mogućnost da prepoznaju svoje porobljavanje i da se iz njega izvuku. Žrtve medijskih i psiholoških manipulacija vjeruju da su slobodne, a njihovu neslobodu eventualno uočavaju drugi. To se dobro vidi na primjeru glavnih likova romana.

Glavna ženska junakinja Lenina potpuno je ukorijenjena u Svjetsku Državu, u njezinom svijetu nema dilema, sve je „normalno". Zato je zanimljiv njezin susret s Bernardom Marxom, alfa-plus psihologom koji se nije posve uklopio jer je malo nižeg rasta i to ga čini nesigurnim, autsajderom svjesnim sebe. Odličan primjer za argument **Paola Virna** koji u *Gramatici mnoštva* (Naklada Jesenski i Turk, 2004., prev. **Jasna Jakšić**) spominje da pojedinci koji su iz bilo kojeg razloga nepripadni moraju stalno razmišljati kako bi se spasili od nepredvidivosti. U svijetu lišenom emocija i autohtonih doživljaja Bernard Marx je romantičan, danas bi se reklo staromodan, želi gledati valove u tišini, a Lenina je navikla na konstantnu buku. Šokiraju je njegovi prijedlozi da budu sami i razgovaraju, jer što čovjek uopće može raditi kad je sam – osim spavati? Na njegove želje da upozna strast i osjeti nešto duboko, ona uzvraća naučenom formulom: *kad pojedinac nešto osjeti, društvu krah zaprijeti* (74). Taj odnos suptilnosti i nesuptilnosti, nesigurnosti i uvjerenosti, razmišljanja i poslušnosti, osobnosti i konformizma, pojačat će se nakon što je Marx odvede u posjet rezervatu u kojem „divljaci" još žive u skladu s prirodom. Lenina će se suočiti s gadnim, opasnim i smrdljivim svijetom u kojem još postoje majke, rađanje, bolesti i smrt, u kojem mora hodati pješice, a zaboravila je i somu! Tu će upoznati Johna Divljaka, rođenog i odraslog u rezervatu.

John Divljak je potpuna suprotnost Divnom novom svijetu – ne može se pomiriti s njegovom sterilnošću. John čita **Shakespearea**, žudi za umjetnošću, ljepotom, emocijama, autohtonim doživljajima, želi povratak starog svijeta – prljavštine, bolesti, slobodnu volju, strah – jer ga ovaj novi čini praznim. Njegova razmišljanja ukazuju na zanimljiv paradoks: stanovnici Svjetske Države ponašaju se nagonskije od njega: ne treba im uvod u seksualne odnose dok on razmišlja o romantičnoj ljubavi, život im se svodi na zadovoljavanje primarnih potreba, a ravnodušni su i prema nepravdama i smrti koje njega pogađaju. Lik Johna Divljaka otvara i pitanje odnosa slobode i sreće. U svijetu u kojem je stabilnost ostvarena i svi su bezbrižni, ali zapravo nitko nije istinski sretan, ljudi prestaju sreći i stremiti. **Sara Ahmed** u knjizi *Obećanje sreće* (*The promise of happiness,* 2010.) drži da je tiranija sreće zapravo oblik društvene kontrole i da nemamo pravo biti nesretni kad nesreća nije u modi. Takvom praznom obliku sreće koji nema veze s pravim zadovoljstvima John će se očajno suprotstaviti i zavapiti *ovdje ništa dovoljno ne vrijedi* čime podcrtava osnovnu **Huxleyevu** misao: u svijetu gdje je sve dostupno, stvari gube na važnosti.

A danas? *Nasmrt se zabavljamo*

I danas su djeca predodređena sredinom i vrijednostima svojih roditelja. Više klase djeci u startu pružaju veće mogućnosti, mnogima nedostupne i nenadoknadive. Osim toga, uporno gradimo svijet u kojemu možemo bježati od sebe, i to počinje od de-individualiziranog obrazovnog sustava koji se iz generacije u generaciju trudi proizvoditi *skupine istolikih.* Učenici štrebetaju podatke za standardizirane testove, pa i oni s najboljim ocjenama mogu ostati neobrazovani i emocionalno nezreli. Nismo zabranili ni knjige, ni povijest, ni religiju, no iz njih se nastoji iscijediti sve što bi bilo intelektualno i poticajno. Povijest se učenicima prikazuje kao niz nepovezanih godina i činjenica, vjerski odgoj kruto nameće svoje dogme, a književnost se čita kako bi se upoznalo s tradicijom, saznalo što je važno i što bi nam se trebalo sviđati, a ne da bi se upoznalo sebe i svijet oko sebe. Djecu se školuje za profesiju, bez priprema za empatični i ispunjeni život. Ni u pandemiji se nije puno promijenilo: mladi ljudi su pod stresom, svjesni anksioznosti roditelja, pa ipak im škola – umjesto projekata za jačanje samopouzdanja i propitkivanje strahova – nudi već ustaljeni program.

Bježimo od autohtonih odnosa i emocija, eksplodirala je potražnja za lijekovima za smirenje. I nije čudo, jer većina ljudi radi otuđene poslove koje osjećaju besmislenima, melju ih svakodnevica i golo preživljavanje.

Malo slobodnog vremena gubimo na površne zabave, reklame nam ispiru mozgove kratkim i pamtljivim porukama poput hipnopedije, bježimo u drogu i alkohol, a doživljaje nam cjepkaju konstantni šumovi i buka. U knjizi *Brave new world revisited* **Huxley** spominje da je dugo prevladavalo mišljenje da se mediji mogu koristiti u dobre i loše svrhe – ako se dobrohotno koriste, postaju presudni za preživljavanje demokracije, a ako se njima manipulira, mogu postati najmoćnije oružje diktature. Međutim po njegovom je mišljenju to naivno, poput uvjerenja **Thomasa Jeffersona** da će sve biti dobro kad svi budu pismeni i kad budu imali pristup informacijama. Takve simplificirane tvrdnje zaustavljaju se na mišljenju da je propaganda isključivo istinita ili lažna, a zanemaruju čovjekovu beskrajnu potrebu za distrakcijama i zabavom, upravo „praznikom od stvarnosti" koju stanovnicima Divnog novog svijeta nudi soma. Tko zna što bi **Huxley** (koji je umro 1963.) rekao da zna da danas glavni izvor distrakcija nosimo sa sobom u džepu i ne uspijevamo se od njega odvojiti, pa s još većom jezom možemo parafrazirati naslov **Neila Postmana** iz 1985. reći da se nasmrt zabavljamo (*Amusing ourselves to death*).

Vrijeme je za preuzimanje odgovornosti

Ukoliko ustvrdimo da *živimo uglavnom infantilno, neodgovorno, prepuštajući drugima da umjesto nas razmišljaju, zapravo je riječ o samoskrivljenoj nezrelosti* o kojoj je **Kant** pisao već krajem 18. st. Za njega je nezrelost čovjekova nesposobnost da se samostalno služi svojim razumom. A *samoskrivljena* je kad se ne radi o nedostatku razuma nego o nedostatku hrabrosti da se razumom služimo bez autoriteta (prvenstveno misli na Boga). Čovjek bi po **Kantu** morao biti dovoljno hrabar da se osloni na samoga sebe, da preuzme odgovornost za svoja djela i spoznaje, jer samo tako može postati svjestan svoje slobode i riješiti se slijepe pokornosti autoritetima.

Društvo treba stabilnost, individualci trebaju slobodu, no uvijek je riječ o *odnosu.* Huxley je bio svjestan da su diktatori i mnogi znanstvenici skloni ljudima oduzimati pravo na individualnost i razlike kako bi njima mogli lakše manipulirati. Znao je također da su, unatoč često nasilnom društvenom konformiranju, za promjene u društvu zaslužni individualci. No 'individualizam' u posljednje vrijeme previše podsjeća na surovu inačicu toga pojma, na nešto što bismo mogli nazvati fetišiziranom individualnošću koja se poziva samo na *slobodu za*, bez spremnosti za preuzimanje obveza i moralne odgovornosti koje sloboda sa sobom nosi. Čovjek sve treba promatrati sa skepsom, pa i građanska je pobuna ponekad nužna, no sloboda bez odgovornosti može biti opasna, pomalo podsjeća na djecu koja se u trgovini bacaju po podu jer nisu dobila čokoladu – a to postaje aktualno u pandemiji u kojoj se sve više čini da vrijedi ona **Goetheova** da *svatko čuje ono što razumije*. Nedostatak suosjećanja i infantilna sebičnost odvojena od odgovornosti i pravoga znanja nemaju ništa zajedničko sa itekako potrebnim humanističkim razvojem slobodnog mislećeg pojedinca koji shvaća svoje mjesto u zajednici.

Roman *Divni novi svijet* propitkuje kako znanstveni i tehnološki napredak djeluju na pojedince. Huxley je bio kritički nastrojen prema modernističkoj vjeri u napredak, no iz njegovih je eseja jasno da je umjetnost i znanost smatrao „humanističkim pozivima". Mislio je da znanost može potvrditi intuicije umjetnika, te da su i umjetnost i znanost potrebni za potpuni odgovor na pitanje što je čovjek. Danas u antropocenu realna je dilema kako spriječiti da znanost i tehnološki razvoj ne unište stanovnike Zemlje. Uz prirodne probleme i društvene paradokse – od zagađenja, klimatskih promjena, porasta stanovništva, sve do post-istine i krize zajedništva – logično je da se pitamo treba li pojmu napretka neko ograničenje?

Divni novi svijet ne nudi totalno loš, već samo *limitiran* život – usmjeren samo na poboljšanje izvanjskih uvjeta života, zanemarujući ljudske duhovne i intelektualne potrebe. U Svjetskoj Državi nema boli, rata, neugode, starenja niti smrti. Je li to utopija (prikaz boljeg svijeta) ili je prikaz goreg svijeta – distopija o nekim umjetnim ljudima, ispražnjenim od pravih sadržaja, robovima užitaka i tehnologija? Svatko se može odlučiti kako želi čitati taj roman, a njegova je neodredivost upravo i njegova najveća snaga. **Huxley** suprotstavlja nezdrav život u Svjetskoj Državi „prirodnom" životu u selu i ne navija ni za jednu od tih mogućnosti. Pokazuje da nema boljeg svijeta, da su fiksna uvjerenja opasna i da sve treba propitkivati, tjerajući nas da odbacimo predrasude i prestanemo biti

pasivni. Osim toga, proglasimo li neki svijet *najboljim od mogućih svjetova*, ukinuli smo mogućnost nadanja nečem boljem, a to je tužno i opasno.
Danas treba čitati *Divni novi svijet* i pitati se navikavamo li se na zadane društvene uvjete koji nas čine korisnima i pasivnima u kolektivu atomiziranih jedinki – pristajemo li dakle na *diktaturu bez suza*? Ili se trudimo osloboditi se zadanih uvjeta i aktivno ih mijenjati, za druge i za sebe? Došlo je vrijeme da prestanemo biti veselo neprisutni robovi ekrana i zatupljujućih sadržaja, da postanemo zreli, empatični pojedinci, spremni za kolektivne akcije i zajedničko nadanje, da znanjem i trudom sačuvamo svoju slobodu, a time i samu srž svoje ljudskosti.

https://mvinfo.hr/clanak/ubrzavamo-li-prema-divnom-novom-svijetu-ili-smo-vec-odavno-tamo

Za kvalitetniji život Roma na području Brodsko-posavske županije

63. Ivanka Herceg

Novinarski projekt:
I mi smo tu i u korona vremenu

Elektronička publikacija: ngbuntovnici.hr

Broj objavljenih članaka: 18

Datum objave izabranog članka: 28. kolovoza 2020.

Pripadnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne, odnosno regionalne samouprave sudjeluju u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem Vijeća i predstavnika.

Sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina u lokalnim jedinicama u kojima pripadnici manjina sudjeluju u ukupnom stanovništvu s najmanje 1,5%, u općinama i gradovima na čijem području živi više od 200 pripadnika pojedine nacionalne manjine te u županijama na čijem području živi više od 500 pripadnika nacionalne manjine biraju se Vijeća, a u jedinicama na čijem području živi najmanje 100 pripadnika nacionalne manjine, bira se predstavnik nacionalnih manjina.

Tako i **na području Brodsko-posavske županije putem Vijeća i romska nacionalna manjina sudjeluje u javnom životu.**

Aktualni **predsjednik Vijeća** je **Robert Radić** s kojim smo razgovarali o aktualnoj problematici pripadnika ove nacionalne manjine na području Županije, kao i o uključenosti romske djece u program predškole, redovito obrazovanje, o problematici zapošljavanja, legalizaciji objekata, izgradnji infrstruktre na području naselja u kojima žive.

U svemu što rade **velika potpora** predsjedniku Vijeća su, kako naglašava, njegovi bliski suradnici **Čedo Todorović** voditelj romskog portala i **Ljilja Radić**, Udruženje Roma Ludari.

1. Koliko pripadnika romske nacionalne manjine ima na podučju Brodsko-posavske županije?

Iako je službeno 1200 deklariranih Roma na području Brodsko-posavske županije, prema podacima koje smo dobili od Roberta Radića, puno ih je više.

- Moje je mišljenje da nas je znatno više jer samo u mome naselju u Mjesnom Odboru „Josip Rimac" najvećem romskom naselje u BPŽ ima nas zajedno sa djecom 1800. U Slavonskom Brodu, u naseljima Jelas, Budainka, Mali Pariz, Kolonija i Kliss ima oko 500 Roma. U Vrpolju ih je oko 200-injak, iako se ne deklariraju kao Romi. A na području od Starog Petrovoga Sela do Okučana ima također oko 200-injak Roma. Radi se o obiteljima i neslužbeni broj je oko 2700.

2. Kakva je situacija sa zaposlenjem Roma na području županije, koliko ih radi i na kojima poslovima?

- Službenu evidenciju nemamo, a kako su nam rekli u HZZ takvu evidenciju nemaju niti oni,tako da mogu govoriti o neslužbenim podacima. Romi koji žive izvan Slavonskoga Broda su sakupljači staroga željeza i većina ih je preko ljeta na moru gdje sakupljaju sekundarnu sirovinu.

U Gradu Slavonskom Brodu, moram napomenuti, žive dvije skupine Roma: Romano Čib koji govore romski i Romi „Ludari" koji govore rumunjskim vlaškim dijalektom. Zašto sam to napomenuo? Da se izbjegnu nejasnoće i nepoželjni komentari, dakle dio Roma s područja grada su po Italiji i Francuskoj, a dio Roma rade s tekstilom na tržnici.

U drugoj skupini Roma „Ludari", većina je, nažalost, lošeg socijalnog statusa jer su ranije radili u tvrtkama (Đuro Đaković, Drvna industrija, Gortan graditeljska tvrtka, Komunalac) i bez posla ostali kao tehnološki višak tijekom Domovinskog rata. Na žalost od 2000-te vlada velika službena nezaposlenost Roma. Od 2017. veći broj Roma se zapošljava u Komunalacu, pa u građevini, Vodovodu, tvrtki Šuma gdje ih je i sada dosta zaposleno. Dio njih radi sezonski u turizmu na moru.

Moram reći da se kroz Javne radove, mjera „Romi za Rome", veliki broj Roma zapošljavao od 2015. do sada i to po 25 - 30 radnika koji su radili 5 - 6 mjeseci. Na žalost Javnih radova sada nema i uopće nema trajnog zapošljavanja Roma tako da mnogi moraju zatražiti socijalnu pomoć. No to nije trajno rješenje.

Nekolicina ih je bila i na privremenom radu u inozemstvu, ali često su bili i prevareni od strane posrednika.

Ono što sigurno mogu reći to je da je oko 40-ak Roma iz moga naselja zaposleno i uredno su prijavljeni u tvrtkama Komunalac, Šuma, Vodovod, PZC, Cestar, građevina, a vjerujem da će posao barem na neko vrijeme pronaći i nekolicina u novim Javnim radovima iz mjere „Romi za Rome".

3. Koji su najčešći problemi s kojima se susreću i žive pripadnici romske nacionalne manjine?

- Dio Roma, koji su povratnici iz BIH, nemaju riješeno hrvatsko državljanstvo iako su prije 1999. boravili u RH i sada stažiraju na boravku. U tome nam je pomogao Informativno pravni centar SB. Neki su izgubili pravo na zdravstveno osiguranje. Većina ih nema pitku vodu i struju, kanalizaciju što stvara velike probleme posebno u vrijeme velikih kiša kada dolazi do izlijevanja vanjskih šahti. Iako mlađi Romi završavaju i srednju školu, uglavnom su to pomoćna zanimanja. Mislim da mogu više i bolje. Zbog toga uvijek rade fizičke poslove, jer često dobivamo odgovor da posla za pomoćna zanimanja nema ili su mjesta popunjena.

Zajednica nas diskriminira i gleda na nas s predrasudama, etiketiraju nas na različite načine, zbijaju neprimjerene šale.

Često se javlja problem i sa ostvarivanjem prava na korištenje zajamčene minimalne naknade preko Centra za socijalnu skrb jer prema Zakonu ne smijemo imati vozilo. Romi imaju stara vozila za osobne potrebe, jer kako će djecu odvesti liječniku ili obaviti bilo što za obitelj izvan mjesta stanovanja.

U više smo navrata održavali sastanke sa ministricom rada i socijalne skrbi i rješavali ovu problematiku u

korist Roma jer u većini slučajeva vozilo koje posjeduju nije njihovo vlasništvo.

Pojavljuje se i problem kod glasovanja na izborima. Kada želimo glasovati kao Romi, često nas nema u Popisu birača kao pripadnika romske nacionalne manjine.

Mladi koji se školuju često ne mogu naći mjesto za praksu, a teško dolaze i do zaposlenja tako da ih preko Vijeća pokušavam uključiti u Javne radove i potaknuti da završe i 4 stupanj obrazovanja.

Surađujemo i sa Savezom Roma u realizaciji projekata za poboljšanje kvalitete života Roma po pitanju stambenog zbrinjavanja, dodjela bijele tehnike, obrazovanja za odrasle preko Ureda za manjine. Često se događa da ne dobiju na vrijeme potrebne potvrde, ne znam iz kojih razloga se s tim odugovlači, pa iz Vijeća moramo reagirati da im se izda takav dokument.

4. Što, kao Vijeće, možete učiniti i činite da bi se ti problemi barem ublažili?

- Redovito odlazimo u institucije i pregovaramo i dogovaramo rješenja mnogih spomenutih problema. Pokušavamo uspostaviti adekvatnu i dobru suradnju sa jedinicom lokalne samouprave kao i uredima u županiji i nekako vratiti povjerenje jer je i naše ranije vodstvo doprinijelo stvaranju nepovjerenja. Valja raditi za opće, a ne za vlastito dobro. Sada moramo krenuti od početka i ispraviti i sliku o Vijeću romske nacionalne manjine. Maksimalno smo uključeni u stvaranje boljih uvjeta za život Roma, a tamo gdje nastane problem u odnosu s jedinicom lokalne samouprave pomaže i naš saborski zastupnik Veljko Kajtazi. Želimo bolju integraciju Roma u zajednicu, a u svezi toga potičemo ih na obrazovanje i nadam se da ćemo u tome uspjeti jer na to imaju i Ustavno pravo.

5. Koliko je romske djece uključeno u program predškole, odnosno vrtiće, na području Županije?

- Romska su djeca uključena u program predškole samo u Slavonskom Brodu i od 2017.-2020. vrtić je u tom vremenu svake godine pohađalo oko 20 predškolaca. Godine 2015. bilo ih je 15-ak uključujući i moje dijete i troje mojih unuka od kojih je dvoje sada u 5 razredu osnovne škole.

Potrebna je veća suradnja i razumijevanje institucija kako bi se pomoglo u obrazovanju romske djece. Ranije sam u tom pravcu uključio i UNICEF i Reyn udrugu „Korak po korak“ za rješavanje problematike kvalitete obrazovanja romske djece koja se događa i zbog jezične barijere što rezultira težim savladavanjem gradiva i lošijim uspjehom.

Proveden je i jedan projekt 2015. sa Ministarstvom znanosti i obrazovanja i to izvaninstitucionalni rad s djecom od 1. - 8. razreda u okviru kojega im se pomoglo u pisanju zadaća i svladavanju gradiva. Sudjelovale su studentice Učiteljskog fakulteta Slavonski Brod i doista je projekt urodio plodom. Mnogi su učenici ispravili ocjene i prošli razred. Također sam zatražio kao pomoć i asistente u nastavi za romsku djecu, ali nam to nije odobreno.

6. Imate li podatak koliko djece pohađa osnovnu školu, a koliko ih je nastavilo školovanje poslije osnovne škole?

- Od 2011. godine porastao je značajno broj školske djece. Rezultat je to i angažmana Vijeća da se kroz radionice, seminare i projekte za školsku djecu od 1. - 8. razreda, a bili su uključeni i roditelji, pomogne na sve načine u svladavanju gradiva, ali i osvještavanju potrebe obrazovanja radi kvalitetnijeg daljnjeg života mladih. Takođe sam preko Vijeća zatražio i rješenje prijevoza djece od udaljenih romskih naselja do škole pa je i to doprinijelo većem broju romske djece u školama. Samo 2019. je bilo 220 romske djece, a matična osnovna škola sa Područnom školom gdje ju naša djeca pohađaju na Jelasu, imaju obje 440 djece. Ono što je također potrebno jest da romska i djeca većinskoga naroda zajedno pohađaju školu.

Od 2. – 8. razreda imamo 183 učenika, u prvom razredu 20-ak,a srednju je po mojim saznanjima ove godine nastavilo 18 učenika.

7. Što poduzimate u vezi edukacije roditelja djece u smislu važnosti školovanja njihove djece?

- Imamo dobru suradnju sa IPC-om Slavonski Brod sa kojim surađujemo na projektima u sklopu kojih se redovito održavaju i radionice s roditeljima školske djece.Također su održavane i tribine za roditelje o važnosti uključenja djece u sustav obrazovanja.

Od 2000. godine sa Udrugom Roma Ludari, kojoj sam predsjednik, u suradnji sa Anđom Valić, također provodimo različite radionice i edukacije roditelja kako bi ih potakli da djecu šalju u školu. Međutim, za takve radionice i tribine potrebna su i financijska sredstva pa bi i u tom smislu bilo potrebno više razumijevanja institucija.

8. Jesu li pripadnici romske nacionalne manjine prihvaćeni u zajednicama u kojima žive u našoj Županiji?

- Pa ne mogu reći da su Romi prihvaćeni onako kako mislimo da bi trebali biti. U Gradu Slavonskom Brodu rekao bih samo djelomično. Potvrda tomu je i što ne-romski roditelji ne žele upisivati djecu u Područnu školu „Hugo Badalić“ koju pohađaju Romi, a to je zapravo važno upravo zbog integriranja i romske djece u zajednicu.

9. Koliko vam znači saborski zastupnik za romsku nacionalnu manjinu Veljko Kajtazi i koliko vam pomaže u rješavanju problema?

- Znači nam jako puno jer doista maksimalno pomaže u rješavanju problematike s kojom se suočava romska nacionalna manjina i na našem području. Tako je Vijeće romske nacionalne manjine BPŽ i Savez Roma Kali Sara uz njegovu pomoć uspjelo pokrenuti i rješava pitanje legalizacije kuća u Novoj Gradiški i Slavonskom Brodu. Legalizirano je 197 objekata Roma koji su zahtjev podnijeli do 31. 6. 2011. Pokrenut je i projekt besplatnih priključaka električne energije za 10 kuća u vlasništvu pripadnika romske nacionalne manjine. Asfaltirana je cesta u Ulici Ivana Domca u Novoj Gradiški u kojoj živi dosta romskih obitelji. Postavljena je i rasvjeta.

Dolaskom saborskog zastupnika Veljka Kajtazija uspjeli smo formirati krovnu udrugu Roma na nivo RH Savez Roma Kali Sara koja okuplja mnogobrojne romske udruge i Koordinaciju Vijeća Roma sa podacima na jednom mjestu i boljim uvidom u cjelokupnu problematiku. Uz pomoć saborskog zastupnika Veljka Kajtazija PROJEKTIMA KROZ SAVEZ ROMA KALI SARA ZA PRIPADNIKE ROMSKE NACIONALNE MANJINE RJEŠAVAMO;

- 2012. projektom Saveza Roma obuhvaćeno 197 zahtjeva za legalizaciju objekata; geodetske i projektantske snimke kuća odradio GEOARH Vinkovci

- 2012. izgrađena dva autobusna stajališta za prijevoz 220 školske djece od naselja do škole

- 2015. plaćeno projektom Saveza Roma Gradu Slavonskom Brodu dadžbina za legalizaciju objekta za ozakonjenje izgrađene stambene zgrade

- 2018./2019. studijska putovanja Saveza Roma i članica Saveza u Bruxelles, Sarajevo, Litvu

- 2020. od 3. – 5. mjeseca postavili smo višenamjensko športsko nogometno igralište u naselju, a donator je Savez Roma Kali Sara

- 2020. - podjela školskog pribora za Romsku djecu od 1. – 8. razreda

- 2020. – 4. mjesec - podjela uskršnjih paketa za romsko naselje

- 2020. – 3. mjesec - podjela ogrijeva za romska domaćinstava

- 2020.- 6. mjesec - podjela zaštitnih maski u vrijeme korona virusa

- 2020. projektom Saveza Roma Kali Sara započela realizacija besplatnih priključaka za električnu energiju za 24 kuće pripadnika romske manjine.

Za rješavanje pitanja kanalizacije i asfaltiranje cesta u romskom naselju u SB saborski je zastupnik ponudio pomoć 380.000,00 kn iz projekta Saveza Roma Kali Sara, a ostala sredstva trebao je osigurati Grad Slavonski Brod. Veljko Kajtazi nudi otvorenu suradnju i suradnju Saveza Roma Kali Sara kako bi

se ubrzalo rješavanje mnogih neriješenih pitanja, ali potrebna je veća politička volja i suradnja Grada Slavonskog Broda.

10. Koja je vaša poruka u ime romske nacionalne manjine zajednicama u kojima žive u smislu potrebitog prihvaćanja Roma kao ravnopravnih članova tih zajednica?

- Tražimo da institucije rade svoj posao na dobrobit građana bez obzira na nacionalnu pripadnost i da se malo više angažiraju u rješavanju problematike nacionalnih manjina čija su prava zajamčena Ustavom RH. Romi su jedna od najranjivijih skupina, ali kroz brojne projekte i programe, osobito Operativni program za Rome, osigurana su i sredstva za realizaciju što bi uvelike doprinijelo i kvalitetnijem životu, ali i boljoj integraciji Roma u društvo.

http://www.ngbuntovnici.hr/index.php/2015-01-31-22-05-30/i-mi-smo-tu/3066-za-kvalitetniji-zivot-roma-na-podrucju-brodsko-posavske-zupanije

Narod HR

Kultura | U prijevodu

Profesori arhitekture i likovne umjetnosti: 'Očuvajmo našu baštinu!'

64. Ivana Grbeša

Novinarski projekt:
Potres i oštećenja na sakralnim objektima

Elektronička publikacija:
Narod.hr

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
9. listopada 2020.

Gotovo svi stariji sakralni objekti pretrpjeli su određena oštećenja u potresu koji je u ožujku pogodio glavni grad Hrvatske, a najveća je šteta evidentirana na sakralnim objektima istočnog dijela grada, u podsljemenskom području te u centru grada. Od Gradskog zavoda za zaštitu spomenika dobili smo informaciju kako je zaprimljena prijava štete za 31 crkvu ili kapelu, 7 župnih dvorova te 7 samostana koji su ujedno i pojedinačno zaštićena kulturna dobra.

O njihovoj obnovi, razmjerima štete te zaštiti kulturne baštine razgovarali smo s vodećim stručnjacima s područja sakralne baštine Arhitektonskog fakulteta i Likovne akademije.

Dr. sc. Sokol Gojnik: "Oštećeni sakralni objekti nositelji su našeg identiteta"

Dr. sc. **Zorana Sokol Gojnik,** docentica je na Katedri za projektiranje Arhitektonskog fakulteta. Uže područje njezina znanstvenog i stručnog rada jest sakralna arhitektura, a nositeljica je i istoimenog kolegija. Autorica je knjige "Sakralna arhitektura Zagreba u 20. stoljeću. Katoličke liturgijske građevine".

Za Narod.hr komentirala je potres koji je u ožujku pogodio Zagreb i oštetio brojne stambene, ali i sakralne objekte.

"Oštećenja sakralnih objekata u Zagrebu su velika. Prema podatcima koja su nam do sada dostupna oko 50 župa pretrpjelo je oštećenja. Od toga 20-ak crkvi

pretrpjelo **velika i strukturalna oštećenja.** Najveća oštećenja pretrpio je kompleks katedrale Uznesenja Marijina s nadbiskupskim dvorom, crkva sv. Franje I franjevački samostan na Kaptolu, bazilika Srca Isusova u Palmotićevoj ulici, kompleks arkada s crkvom Krista Kralja na Mirogoju, crkva sv. Katarine, crkva sv. Franje Ksaverskog, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Remetama, crkva Pohoda Blažene Djevice Marije u Čučerju, crkva sv. Petra I Pavla u Kašini, crkva sv. Andrije apostola u Lazu, crkva Rođenje Blažene Djevice Marije u Granešini I crkva sv. Šimuna I Tadeja u Markuševcu. Ostale crkve također su pretrpjele oštećenja, neke veća, neke manja. Pred nama je **dugogodišnja obnova koja će zahtijevati golema materijalna sredstva i savjesnu angažiranost različitih struka**.", pojasnila je u razgovoru za Narod.hr dr. sc. Sokol Gojnik.

"Nažalost, u potresu su stradali gotovo svi sakralni objekti užeg centra grada. U tih desetak sekunda potresa, grad je ostao bez liturgijskih, a često i pastoralnih prostora. To je veliki problem jer su župe ostale bez mogućnosti slavljenja mise i organizacije drugih liturgijskih i duhovnih sadržaja. Svi sakralni objekti užeg gradskog centra zaštićena su pojedinačna kultura dobra. Oni imaju svoju kulturnu, povijesnu, arhitektonsku, urbanističku, ambijentalnu vrijednost, oni su gradidbeni element povijesnog urbanog krajolika. Osim što su to prostori u kojima se obavljaju vitalne funkcije grada oni imaju i svoju simboličku vrijednost, jer su **nositelji našeg identiteta.**", dodala je.

U daljnjem razgovoru pojasnila je koliko je važno očuvati povijesne elemente na objektima, autentične materijale i stil gradnje te kako očuvati građevine od eventualnog razornijeg potresa.

Narod.hr: Možete li nam reći svoja saznanja o planu obnove - hoće li se rekonstruirati po starim nacrtima ili će se izvoditi neke preinake i kombiniranje s modernim elementima u arhitekturi?

"Jednoznačnog odgovora na to pitanje nema. Obnova će ići na specifičan način za svaki pojedinačni spomenik. Mislim da je ova teška situacija i prilika za nova promišljanja. Tijekom povijesti, događale su se ovakve katastrofe, obnavljalo se i gradilo novo. Ono što čini današnju sliku grada talog je povijesnih slojeva. Naše vrijeme također ima svoje nove potrebe. Stoga bi trebalo prilikom obnove sagledati sve nove potrebe od liturgijskih do pastoralnih i prilikom obnove prilagoditi prostore i tim novim zahtjevima čuvajući identitet spomenika, čuvajući njegov duh. Važno je biti svjestan da razlog zašto nešto štitimo nije samo materijalna dimenzija spomenika (način gradnje, konstrukcija, materijali), niti samo estetska dimenzija već i njegova duhovna dimenzija tj. ideja zašto je nešto napravljeno upravo tako. Toj ideji su subordinirane sve druge dimenzije spomenika. Sve struke uključene u proces obnove trebaju imati **svijest o vrijednosti pojedinog spomenika i njegovim slojevima koje je potrebno očuvati kako bismo očuvali „duh" spomenika.** No, smatram da je potrebna otvorenost za sloj našeg vremena jer spomenik je živi organizam i buduće vrijeme u nasljedstvo treba primiti očuvani spomenik s biljezima svih povijesnih slojeva."

Narod.hr: Koliko su objekti u Zagrebu i općenito u RH građeni u skladu sa sigurnosnim standardima po pitanju seizmičke otpornosti i je li ovaj potres prilika za preobrazbu grada i povećanje sigurnosti starijih građevina?

"Povijesne građevine su građene u skladu s tehničkim dostignućima svog vremena. U vrijeme građenja većine zaštićenih spomenika kulture nisu postojale matematičke metode proračuna, statičko dimenzioniranje građevine na potres. Gradilo se intuitivno, zdravom logikom. Veliki potres u Lisabonu bio je prekretnica u europskoj protupotresnoj gradnji jer znamo da su tada razvijeni sustavi protupotresne gradnje od cigle i drveta koji su bili dosta učinkoviti, no ne matematički proračunati. Nažalost, katastrofalni potresi tek potaknu razmišljanje o tom problemu. I veliki potres u Zagrebu 1880. uveo je neke nove metode u građenje, ali ne statičko, matematičko dimenzioniranje. Tek su se nakon katastrofalnog potresa u Skopju 1964. godine počeli uvoditi standardi koji su osiguravali sigurnost prilikom potresa. No, tada je već široko u primjeni armirani beton te se razvijaju znanstvene protupotresne statičke metode dimenzioniranja građevine na potres. Danas je na snazi **zakonska regulativa koja osigurava protupotresnu gradnju**. "

Vaš akademski rad, odnosi se također na sakralnu baštinu. Autorica ste knjige 'Sakralna arhitektura Zagreba u 20. stoljeću: liturgijske građevine'. Što predlažete kako bi se građevine u Zagrebu očuvale od eventualnih budućih i razornijih potresa, a osobito sakralni objekti?

"Moramo biti svjesni da pred sobom imamo dva cilja koji želimo postići: prvi je osiguranje sigurnosti korištenja građevina tj. čuvanje ljudskih života, a drugi je očuvanje spomenika. Spomenici koje danas baštinimo nisu do nas došli kao potpuno autentični artefakti svog vremena. Oni su doživljavali preinake i prilagodbe svom vremenu. U spomenik su se tijekom vremena ugrađivale tada dostupne tehnologije i materijali. Osim toga, u spomenike su ugrađivani struja, grijanja, klimatizacije, vodovodi, kanalizacija, vatrodojavni sustavi i sl. koji nisu autentični elementi.

Mislim da današnja tehnološka dostignuća omogućavaju da na vrlo suptilan i reverzibilan način, upotrebom modernih tehnoloških rješenja i materijala, ostvarimo ono što smo si zadali kao ciljeve a to je osiguranje sigurnosti korištenja spomenika i očuvanje spomenika. Trebamo biti otvoreni na korištenje novih tehnologija čuvajući pri tom spomenik u njegovoj autentičnosti u najvećoj mogućoj mjeri, a nadasve čuvajući njegov karakter i njegov „duh".

Ako propustimo pristupiti spomenicima tako, bojim se da bi potres koji se za Zagreb predviđa, a jednom će se sigurno dogoditi bio katastrofalan, a njegova posljedica bio bi, uz gubitak ljudskih života, trajni i nepovratni gubitak spomenika, gubitak naše baštine i tragova našeg identiteta. Voljela bih da se s tom mišlju pristupi obnovi sakralnih građevina.", kazala je profesorica arhitekture Sokol Gojnik.

Prof. Novoselec: "Bili vjernici ili ne, sakralni objekti su spirala ukupnog DNK zapisa našeg grada i naroda"

Prof. art. **Alen Novoselec** prodekan je za poslovanje i profesor na Odsjeku sa konzerviranje i restauriranje umjetnina (OKIRU) Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Pohađao je poslijediplomski studij konzerviranja i restauriranja u Ljubljani i umjetnički poslijediplomski studiju kiparstva u Zagrebu te stekao status konzervatora-restauratora i licencu Ministarstva kulture.

Narod.hr: Možete li pojasniti našim čitateljima što sakralne objekte u užem centru grada čini iznimnima?

"Iznimnima ih svakako čini protkanost s našim sudbinama i sudbinama naših predaka. Njihova slojevitost je njihova vrijednost i upravo po toj osnovi ih čuvamo i štitimo. Oni su jedna spirala ukupnog DNK zapisa našeg grada i naroda. Bili vjernici ili ne, većina nas imala je priliku boraviti u nekom ili više zagrebačkih sakralnih objekata i tamo svoje misli uroniti u supstrat koji samo jedno takvo mjesto na kojem se slijeva intimna i opća povijest može proizvesti."

Narod.hr: Imate li informaciju o tome koliko je umjetnina oštećeno i koje su među njima najznačajnije?

"Ne znam brojke, ali toliko da to rastužuje. Oštećenja crkve u Palmotićevoj i Zagrebačke katedrale, već bi bili dovoljni, ali popis je znatno veći. Oštećene su i crkva Sv. Marka, crkva Sv. Katarine, crkva Svetog Preobraženja Gospodnjeg, crkva Sv. Marije na Dolcu , crkvu Sv. Ivana Krstitelja. Značajan je svaki onaj objekt koji je utkan u memoriju grada, koji je dio nasljeđa baštinjenog od predaka, pa tako postaje i dijelom naših života, a ne samo oni koji su na listi najznačajnijih i zaštićenih spomenika kulture. Svaki kip pred kojim su stajale generacije mladenaca, krstili se naraštaji ili dolazili đaci iz vremena naših prabaka, djedova i baka i roditelja pa sve do danas, pomoliti se prije škole za dobar dan ili dobru ocjenu, natopljen je značenjem i vrijednošću koja nadilazi objektivnu procjenu vrijednosti i značenja nekog djela kulturne baštine.

Između dva vala potresa bio sam na livadi ispred Meštrovićevog paviljona. Kada sam ugledao toranj katedrale bez vrha, a zatim i urušen cijeli zid dogradnje stambene zgrade na Zelenom valu, osjećao sam se kao na poprištu apokalipse. Izgubiti okosnice urbanog pejzaža svoje svakodnevice ovako naglo i razorno, šokantno je i duboko traumatično, neovisno o kategoriji vrijednosti objekta. Ipak oštećenje crkve Krista

kralja na Mirogoju, arkada i velikog djela groblja, uz prethodno navedena dva objekta (Katedrala i Bazilika presvetog srca Isusova u Palmotićevoj), vjerojatno spadaju u najznačajnija djela koja su oštećena u potresu."

Narod.hr: Na koji način će se pristupiti restauraciji?

"Zapravo se obnovi pristupilo odmah nakon potresa. Oštećeni krovovi, stropovi i tornjevi interventno su popravljeni. Dijelovi objekata koji su prijetili dodatnim urušavanjem i oštećivanjem uklonjeni su, kao npr. dijelovi tornjeva katedrale. U međuvremenu je napravljen plan obnove pojedinih dijelova ili cjelina i započeta njegova provedba. Brzina djelovanja u zaštiti objekata i umjetnina od dodatnog oštećivanja, presudna je u slučaju prirodnih katastrofa u koje se ubraja i potres, dok niz kasnijih intervencija imaju za cilj statički osigurati ili ojačati objekt, te umjetnine dovesti u stanje cjelovitosti i stanje jednako ili bolje onom prije potresa."

Narod.hr: Je li ovaj potres prilika za veću zaštitu umjetnina i baštine?

"Sakralni objekti i mnogi drugi zagrebački objekti koji pripadaju tkivu nepokretne kulturne baštine, projektirani su i nastajali su u vremenu i uvjetima koji nisu uzimali u obzir protupotresne mjere gradnje. Ovaj nas je **potres ponukao na razmišljanje o potrebi učinkovite protupotresne sanacije** i u tom smislu je izneseno mnogo prijedloga iz redova pripadnika onih struka koje svojim mišljenjem mogu unaprijediti stanje. Neke ideje su bespogovorno prihvatljive, druge dvojbene, ali sve u svemu, fokus je na tome. Traže se dugoročno učinkovita rješenja za sanaciju i zbrinjavanje i bolju zaštitu umjetnina za slučaj nekog novog potresa. To je zasigurno posljedica ovog nesretnog događaja i ono što možemo nazvati sreća u nesreći."

Narod.hr: Što predlažete kako bi se umjetnička djela u Zagrebu očuvala od potresa, a osobito unutar sakralnih objekata?

"Ovo je kompleksno pitanje i nema jednoznačnog odgovora. Svaki objekt je zasebno pitanje i unutar svakog pojedinog treba dati odgovore na dobro postavljena pitanja. Dobro postavljena pitanja znači uspješno dijagnosticirati stanje nakon potresa. To znači da dobro treba procijeniti i definirati njegovo stanje i eventualne slabe točke. Ako želimo sačuvati umjetnine u prostorima kojima i pripadaju, moramo osigurati dobre i povoljne uvjete u kontekstu cjelokupnog ambijenta. Kada je u pitanju zaštita od posljedica zemljotresa, svakako da sve zavisi o snazi i razornosti mogućeg novog potresa, a to znači preispitati statiku objekta, stanje stropova i veze oltara sa zidom te skulptura s oltarom. Sve to zahtjeva definiranje prioriteta, kao posljedice iskustva koje smo nedavno proživjeli i **nužnost uvođenja sustavne i učinkovite brige za sakralnu i sveukupnu baštinu.** Na Zagrebačkoj katedrali sam proveo godine u obnavljanju njene vanjštine, uz brojne stručnjake iz iste i drugih struka, a na kraju smo u napetosti i strepeći pratili ciljano odvajanje dijela sjevernog tornja, koje se izvodilo također u režiji vrhunskih stručnjaka tog područja.

Nema garancije da neki sljedeći potres, usprkos svim našim naporima, neće izazvati oštećivanje naše sakralne i druge vrijedne baštine, ali na nama je da poduzmemo sve što smo u stanju i u okviru naših materijalnih i spoznajnih mogućnosti. Možda to neće biti razina koju bismo voljeli i željeli dosegnuti i primijeniti, onako začudna kakvu možemo vidjeti da u spoju tradicionalnih vještina i najsofisticiranije tehnologije, uz dozu zavidne predanosti i ponosa, provode u obnovi i dovršenju Gaudijeve Sagrade Familie, ali svakako trebamo dosegnuti svoj maksimum u očuvanju baštinu. Ovaj događaj je trenutak zaokreta prema tom cilju.", zaključio je prof. Alen Novoselec u razgovoru za Narod.hr.

https://narod.hr/kultura/profesori-arhitekture-i-likovne-umjetnosti-o-ostecenim-sakralnim-objektima-za-narod-hr-trebamo-ocuvati-nasu-bastinu/

Laudato TV
OBITELJSKA TELEVIZIJA

Istinito, lijepo i dobro

Premda fizički udaljeni, duhovno trebamo biti još bliži nego prije

'Ovo je vrijeme u kojemu trebamo pronaći način da napravimo razliku između fizičke i duhovne distance, između udaljenosti koja čuva naše tjelesno zdravlje i duhovne blizine koja ozdravlja.'

65. Kristina Pasarić

Novinarski projekt:
Međugeneracijska povezanost i solidarnost

Elektronička publikacija: Laudato.hr

Broj objavljenih članaka: 12

Datum objave izabranog članka: 18. prosinca 2020.

Udruga 'Savao' osnovana je 2017. godine. Okuplja ljude dobre volje, različite dobi, bez obzira na njihovo zanimanje, mogućnosti i sposobnosti. Njihovo je poslanje biti blizak čovjeku kojemu je ulica postala dom, a gdje biva nezamijećen. Ovo nas vrijeme tjera da se borimo za sebe i želi nam nametnuti lažne ideale, a članovi udruge u osobno životno ostvarenje uklopili su i drugoga, i to onoga kojega su svi odbacili. Njihov rad obilježava priprema i podjela hrane svakog utorka i petka, što je, zapravo, samo mali dio onoga što čine. Glavna odlika ovih ljudi i njihova djela u tome je da se uistinu brinu i da im je do potrebitih zaista stalo, što iskazuju ulažući trud kako bi im pomogli da, osim hrane i odjeće, dobiju osjećaj dostojanstva koji im i pripada. Spremni su, tako, razgovarati s njima, slušati ih u njihovim potrebama, podijeliti s njima vlastite radosti i boli, pronaći ono što će im olakšati život u skloništima u kojima žive.

U udruzi Savao volontira i 29-godišnji Ivan Bošnjak, kandidat Družbe Misionara Krvi Kristove. Ivan je rođen u okolici Širokoga Brijega, gdje je i odrastao i živio do svoje 26. godine. U Hercegovini je završio obvezno školovanje, srednju medicinsku školu i pedagoški fakultet, nakon čega je radio u bolnici u Mostaru kao medicinski tehničar.

– Tijekom tog razdoblja nekako sam osjećao da 'to nije to'; da tu gdje jesam, ne mogu biti. Providnošću Božjom, u životu sam imao osobu koja me je potaknula na molitvu. Uvijek sam bio vjernik, ali nisam zamjećivao koliko sam zapravo u svemu tome bio

daleko od istinskog predanja Bogu. Dok mi se, na neki način, otvaraju oči, događaju se novi providonosni susreti, ispovijedi, razgovori, molitve… Tada sam počeo razmišljati o pozivu. U Međugorju sam, potom, upoznao Misionare, što se zbilo u trenutcima kad mi je zaista bilo teško nositi se s odlukama koje sam osjećao da trebam donijeti. Dobio sam priliku da dođem k njima, na desetak dana. Prošlo je gotovo tri godine i, Bogu hvala, još sam tu – govori nam Ivan prisjećajući se tih prošlih dana.

Svetog Gašpara del Bufala, koji je osnovao Družbu Misionara Krvi Kristove, obilježava spremnost da ide k onima koje su drugi, na neki način, otpisali. On je sa žarom u srcu htio donijeti Isusa svakom čovjeku i tako mu pomoći na putu spasenja. Njegov primjer slijedi i Ivan, zajedno sa svojom braćom, koji je siguran da sv. Gašpara uistinu raduje prisutnost njegovih misionari u ovoj udruzi.

– Na poticaj našeg odgojitelja, p. Stjepana Ivana Horvata, prije nekoliko mjeseci uključili smo se u rad udruge. Zajedno s njim, šest bogoslova i kandidata Misionara, i dva bogoslova Dubrovačke biskupije, podijeljeni u manje skupine, počeli smo volontirati. S obzirom na to da smo osobe koje se pripremaju za svećeničku službu, smatram da je važno da uz razvijanje osjećaja za marginalizirane, naučimo i kako konkretno djelovati, da postanemo svjesniji realne situacije. Tako, zapravo, svojim dolaskom i radom mi pomažemo udruzi, ali pored toga, ova udruga pomaže nama. Rekao bih da smo u duhovnom smislu mnogo više dobili, nego što smo dali – ističe.

Volonteri udruge Savao pomažu u pripremanju, pakiranju i podjeli hrane i odjeće. Svakoga utorka i petka, voditelji tima pobrinu se da hrana, koju doniraju dobri ljudi, bude dostavljena u prostorije udruge, gdje se dalje priprema i raspoređuje kako bi se osiguralo da nitko ne ostane bez paketa. Potom se čisti prostor, a hrana prevozi na Glavni kolodvor. Uz hranu, zaduženi su i za podjelu odjeće, obuće i toplih deka. U svemu tome sudjeluje i Ivan sa svojom braćom.

– P. Stjepan pronašao je način i postao veza između onih koji su spremni darovati potrepštine pomoću kojih bi ova zima bila manje hladna ljudima bez krova nad glavom, udruge Savao i njezinih korisnika. Svatko, dakle, prema svojim mogućnostima doprinosi ovom djelu, a najveće je od svega ono što se događa za vrijeme i nakon podjele potrebitih stvari. To je prilika da čuješ glas čovjeka, da shvatiš da ispred tebe ne stoji prosjak, nego osoba s imenom, sa svojom boli, brigama, lutanjima i strahovima. To je čovjek koji traži radost, prihvaćanje, nadu… Zapravo, baš kao što i sami znamo toga biti nesvjesni, taj čovjek traži Boga – naglašava naš sugovornik.

Posljednjih nekoliko mjeseci posebno je izazovno vrijeme za cijelo društvo, a ponajviše za ugrožene skupine ljude – starije, nemoćne, bolesne, usamljene. Vrijeme je to u kojemu je briga o drugome postala i važnija nego prije. Prepoznati onoga u potrebi i odgovoriti na tu potrebu obveza je svakoga od nas.

– Ovo vrijeme ima dva lica, i svakako da je izazovno, ali otvorilo nam je mogućnost da nadilazimo sami sebe i pronađemo način da napravimo razliku između fizičke i duhovne distance, između udaljenosti koja čuva naše tjelesno zdravlje i duhovne blizine koja ozdravlja. Poštovanjem mjera čuvamo sebe i druge, na to smo pozvani. Život je dar, i prema njemu se moramo odnositi odgovorno. Međutim, to ne smije biti zapreka da djelujemo. Novi uvjeti sa svojim ograničenjima donose razne poteškoće, ali u sklopu takve svakodnevnice treba nahraniti gladnog, dati vodu žednom, obući ga i pobrinuti se da preživi zimu. Nema dvojbe da je to teško – sve ono što nam je nekad bilo uobičajeno, a u čemu smo pronalazili razlog za mrmljanje, sada je svakodnevnica kakvu priželjkujemo i kakvoj se nadamo. Upravo je u tome dobro koje možemo naučiti i izvući iz svega ovoga – biti zahvalan za ono što imaš – naglašava Ivan.

Sada smo, dakle, u situaciji da mi kao volonteri, ali i oni koji su korisnici udruge, imamo određenu odgovornost jedni prema drugima i prema samima sebi, zbog čega se moramo truditi u poštovanju mjera koje su stavljene pred nas. To je, dakle, otežavajuća, ali ne i okolnost koja nas zaustavlja da ipak, iako u prilagođenim uvjetima, nastavimo djelovati. Sve ovo sigurno je puno teže za korisnike. Vjerojatno još češće nailaze na 'zatvorena vrata', na lica onih koji prolaze pored njih, a sada smo svi 'dobili opravdanje' da to i dalje

činimo. Udruga Savao pokazuje da ne mora i ne smije biti tako. Uistinu postoji način da i danas pomognemo, potiče ovaj 29-godišnjak.

Mnogi volonteri svjedoče kako je volontiranje međusobno primanje i davanje. Kroz darovano vrijeme drugome, oni sami rastu duhovno, a njihova svjedočanstva to potvrđuju.

– Promatrajući ljude koji se žrtvuju dajući ponajviše ono čega nikad ne znamo koliko imamo, a to je vrijeme, učim kako zaista mogu dati više, mogu činiti bolje. Osim toga, udruga je poput košnice pčela, svatko učini dio, a napravi se ogromno djelo. To je zajednica u kojoj jednostavno ne možeš ne pronaći svoje mjesto. Mnogo je toga ovdje što oplemenjuje čovjeka. Najveća 'nuspojava' svakako je doprinos onom dijelu izgradnje koji čovjek prolazi tijekom cijelog života, a to je promjena vlastitog pogleda. Za mene je osobito snažno iskustvo bilo da sam u korisnici udruge vidio osobu iz svoje obitelji. I to čovjeka uistinu potrese. Svi smo mi skloni osuditi, smjestiti drugoga u određenu kategoriju i opravdati svoje stajalište. No, Bog je čovjeka stvorio za zajedništvo, i ako se tom zajedništvu otvorimo, s čovjekom i Bogom, polako uočavamo da je sve ono što nas razlikuje tako neznatno u odnosu na ono po čemu smo isti – stvoreni smo na Njegovu sliku. Kad toga postanemo svjesni, ne možemo ostati ravnodušni pred Njegovim uzvišenim djelom koje nas pita za pomoć. Na kraju shvatimo da smo i sami takvi. Razlika je samo u načinu našeg vapaja. Subrat i ja složili smo se, razgovarajući o svemu onome što smo u udruzi doživjeli, kako te volontiranje na ovaj način ponajviše potiče da se zamisliš 'u tuđim cipelama' – govori Ivan koji, poučen svojim iskustvom, poziva mlade da se uključe u volontiranje.

Uz sve što sam ranije naveo, a što smatram poticajnim za volontiranje, bilo da je riječ o udruzi Savao ili nekoj drugoj sličnoj organizaciji, još bih dodao da postati volonter znači da, čineći dobro, bivaš sudionikom u promjeni života onih koji zajedno s tobom volontiraju, života onih kojima pomažeš i vlastitog života. Vaš je slogan (Laudato televizije): 'Dobro mijenja sve', i to je uistinu tako. Volontiranje je kvalitetno ispunjeno vrijeme u kojem, čineći dobro za drugoga, činiš dobro sebi. Za mladu osobu volontiranje je prilika da stekne prijatelje koji cijene istinske vrijednosti, da radi na sebi, da nadilazi vlastite granice, pobijedi strahove – objašnjava.

Svjestan sam da volontiranje ponekad zahtijeva određenu hrabrost. Nije uvijek lako doći u novu sredinu, obavljati zadatke koje dosad možda nisi radio, a naći se u masi ljudi koje ne poznaješ. Međutim, iz iskustva dolaska u udrugu, a vjerujem da nema velike razlike ni na drugim volonterskim akcijama, mogu reći da ćete biti prihvaćeni. Savao je udruga kojoj je zaista stalo do volontera i više sam puta primijetio da, osobito novima, žele pomoći kako bi se uklopili. Ponekad nam je teško izaći iz svoje ugode, ali uvjeren sam da, koliko god opravdanja imali, uvijek ima barem jedan snažan argument koji nas potiče da ipak dođemo volontirati, a to je ovo što sam već istaknuo – dobro je činiti dobro, zaključuje Ivan, kandidat Družbe Misionara Krvi Kristove.

https://laudato.hr/vijesti/istinito-lijepo-i-dobro/premda-fizicki-udaljeni-duhovno-trebamo-biti-jos-blizi-nego-prije

Novosti

Tijesna veza rasne i rodne neravnopravnosti

66. Selma Pezerović

Novinarski projekt:
U potrazi za emancipacijom: Ženski romski pokret u Srednjoistočnoj Europi

Elektronička publikacija: Phralipen

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka: 15. kolovoza 2020.

Na temelju dostupnih podataka vidljivo je da se Romkinje suočavaju sa intersekcijskom diskriminacijom koja se temelji na etničkoj pripadnosti, rodu i klasi. Time je pokazano kako Romkinje doživljavaju veću socijalnu isključenost od romskih muškaraca, ali i žena većinske zajednice. Posebno su suočene s ozbiljnom isključenošću u području obrazovanja, zapošljavanja i zdravstva. Štoviše, one imaju vrlo ograničen pristup sustavu dugotrajne skrbi, socijalnim naknadama, uslugama stanovanja te financijskim uslugama, kao i javnom i političkom sudjelovanju.

Određene sličnosti pronalaze se između romskog i afroameričkog pokreta, a onda unutar toga i sličnost borbe **Afroamerikanki** i **Romkinja**. Iz navedenih razloga stoga ne čudi što su posljednih nekoliko desetljeća u razgovorima o jednakosti i ravnopravnosti Romkinje koristile pojam intersekcionalnosti – prizme kroz koju vidimo kako različiti oblici nejednakosti često funkcioniraju zajedno i međusobno se pojačavaju. I dok su se Romkinje uglavnom bavile preklapanjem seksizma i rasizma unutar intersekcionalnosti odnedavno su istom počele propitivati i pitanje klasnog i rodnog identiteta, ali i drugih čimbenika koji određuju njihov identitet, kao što su radna sposobnost, migrantska pozadina, (bez)državljanstvo, religija ili starosna dob.

Alexandra Oprea u svom radu navodi da je konceptualizacija rase i roda kao zasebnih, pa čak i nepovezanih kategorija, obilježila marginalizaciju Romkinja u prikupljanju statističkih podataka te da žene iz manjinskih zajednica često doživljavaju više-

struke oblike diskriminacije, kao rezultate rase i roda. Nadalje Oprea naglašava kako o*graničena feministička i antirasistička politika u Europi sustavno ignorira Romkinje jer se romske nevladine organizacije, koje su na čelu antirasističke borbe u Europi, bave rasizmom, ali se ne uspijevaju pozabaviti ulogom patrijarhata, ključnim čimbenikom ugnjetavanja Romkinja. Feminističke organizacije u Europi usredotočene su pak na rodnu podređenost, ali zanemaruju rasizam, što predstavlja ključnu prepreku za Romkinje. Time,* nastavlja*, tretiranjem rase i roda kao uzajamno isključivih kategorija, romske nevladine organizacije i feminističke organizacije ne uspijevaju se nositi s višestrukom diskriminacijom koju trpe Romkinje kao niti shvatiti čitav niz prepreka s kojima se one suočavaju.*

Iako taj ograničeni diskurs rase naspram roda također dominira u procesima prikupljanja podataka, što je ilustrirano u nekoliko izvještaja međunarodnih i nevladinih organizacija, stvari su se počele mjenjati pojavom aktivističkih inicijativa Romkinja na nacionalnom i međunarodnom nivou. Zato je za kritičko promišljanje i djelovanje podjednako važno integrirati pitanja etničke pripadnosti unutar feminističke politike i ona rodna unutar romske politike.

Angela Y. Davis, aktivistica za ljudska prava te autorica dubinske studije Žene, rasa i klasa o složenom odnosu klase, kulture, roda i seksualne orijentacije navodi kako su Afroamerikanke često bile preispitivane je li važniji afroamerički ili ženski pokret, ne razmišljajući pritom o križanjima i povezanosti tih dvaju pokreta.

Sličnim pitanjem bavile su se i Romkinje koje su tako preispitivale svoju lojalnost pokretu za prava Roma dok su otvarale pitanja vezana uz tradicionalne vrijednosti te shvaćanja života u zajednici. Iako su se promijenile okolnosti vezane uz vođenje romskog pokreta isključivo iz muškog kuta i dalje postoje organizacije u kojima na svim vodećim i reprezentativnim pozicijama dominiraju muškarci koji od njih znaju tražiti da biraju između aktivizma u romskom ili ženskom pokretu.

Dobro bi bilo da ženske romske organizacije djeluju i rade bez ogromnog utjecaja muškaraca u istima. Bojim se da su ženske romske organizacije samo sjena muških romskih organizacija. Romkinje jesu dobile svoj glas, ali je njihov glas samo 'eho' onih muškaraca koji rade sa njima i uz njih i koji su im dozvolili da u njihovo ime vode organizacije, ističe **Hedina Tahirović-Sijerčić**, književnica, prevoditeljica i profesorica te autorica nekoliko književnih djela i autorskih radova, među kojima je i knjiga *Rodni identiteti u književnosti romskih autorica na prostorima bivše Jugoslavije.*

S tezom da su u vođenju romskih organizacija većinom dominantni muškarci, unatoč činjenici da su žene brojnije prema svim statističkim podacima, složila se i **Nura Ismailovski**, romska aktivistica i nekadašnja zastupnica u Skupštini Grada Zagreba.

Mišljenja sam da postoji otpor otvaranju tema koje propituju tradicionalne vrijednosti, ali ipak ima i značajnih pomaka. Naš najveći problem je što se pod pojmom tradicionalnih vrijednosti smatraju stvari koje uopće nisu u tradiciji niti bi se smjele smatrati tradicijom kao što je sklapanje braka u ranoj životnoj dobi, neškolovanje, prošnja djece i slično.

Romkinje koje pak otvaraju navedene teme i pokušavaju promijeniti diskurs djelovanja suočavaju se s raznim izazovima, onima koje nameće većinska zajednica i ne-Romkinje unutar nje koje romsku zajednicu promatraju kao isključivo tradicionalno-patrijarhalnu, kao i pitanjima koja otvara romska zajednica koja nevoljko gleda na Romkinje koje preuzimaju vodeće uloge.

Činjenica da se romske nevladine organizacije ne uspijevaju pozabaviti ulogom patrijarhata upravo potvrđuje da su Romkinje najugroženija manjinska skupina u Europskoj uniji. Ovdje osobito dolazi do izražaja ta naša dvostruka diskriminiranost, a osobito diskriminacija Romkinja od strane samih muškaraca u romskoj zajednici. Mnoge Romkinje nalaze se u vrlo nepovoljnom položaju unutar svojih obitelji i lokalnih zajednica i ne uživaju ista prava u usporedbi s drugim ženama, nastavlja Nura Ismailovski.

Justyna Matkowska, romska aktivistica i istraživačica, navodi da se može primijetiti povećani broj inicijativa aktivistica, posebno kada je riječ o pokretu Romkinja u Europi.

Romkinje su u problematičnoj situaciji, one ne doživljavaju diskriminaciju samo zato jer su žene nego jer su i Romkinje i siromašne.

Tu svakako valja spomenuti i **Angélu Kóczé**, docenticu na studijskom programu *Romski studiji*, vršiteljicu dužnosti pročelnice studijskog programa Romskih studija te akademsku direktoricu Programa *Roma Graduate Preparation Program* na Srednjoeuropskom sveučilištu (CEU), koja se kroz svoje radove osobito bavi teoretiziranjem romskog feminizma i ženskog političkog aktivizma. Na virtualnoj konferenciji *Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: položaj žena, djece i mladih* koje je organizirao Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Republike Hrvatske, Kóczé, između ostalog, analizira izvješće Europske agencije za temeljna prava o položaju Romkinja u devet zemalja Europske unije, među kojma je i Hrvatska.

Kao vrlo česta pojava u zemljama u razvoju navodi se siromaštvo kao glavni čimbenik zbog kojeg dolazi do ranih brakova. Iako je riječ o ekonomskoj strategiji preživljavanja, ono podriva buduće izglede mladih, posebno žena i djevojaka. Važno je što se Agencija Europske unije za temeljna prava nije zadržala na kulturnom objašnjenju ove pojave, kao nečega što je tradicijski urođeno i općeprihvatljivo, nego je postavila u okvir rane brakove kao način preživljavanja i kao oblik socijalne mobilizacije. Najbolji način u borbi protiv siromaštva jest pružanje kvalitetnog obrazovanja mladim Romima.

Podaci o studiranju Roma u Hrvatskoj izrazito su niski – samo 0,3 posto muškaraca i 0,8 posto žena nastavlja školovanje i nakon srednje škole. Ipak, da obrazovanje postaje sve bitnije pokazuje i povećan broj upisa na visokoškolske ustanove. Značajna podrška mladim Romima u dovršavanju procesa srednjoškolskog obrazovanja ponajprije dolazi od roditelja i njihovih zajednica, gdje je očekivanje o uspješnom dovršavanju srednje škole uglavnom prihvaćena društvena norma. Kao i kod srednjoškolskog obrazovanja, pokazalo se da su stipendije za studente izrazito važne, kao i drugi oblici financijske podrške.

Nura Ismailovski koja je ujedno i predlagateljica Odluke o stipendiji Grada Zagreba za učenike/ce i studente/ice pripadnike romske nacionalne manjine ponosna je na rezultate.

Cilj mojeg predlaganja te Odluke bilo je poticanje učenika i učenica na završavanje srednjoškolskog obrazovanja te nastavak obrazovanja u visokoškolskom sustavu. Iz rezultata dodijeljenih stipendija vidljivo je da je cilj Odluke ostvaren, svake godine imamo sve više molbi za stipendiranje, sve je veći broj odličnih učenika/ca i studenata/ica, a imamo i znatno povećanje vrlo dobrih ocjena. Svi su jako motivirani, imaju sve bolje prosjeke ocjena i konkurencija je velika. Što se tiče pomaka u broju srednjoškolki i studentica on je vidljiv i svake godine raste. Još od početka dodjele Stipendije žene su bile brojnije u odnosu na muškarce.

Kako nadalje navodi riječ je o rezultatima isključivo za Zagreb, gdje ne postoje tipična romska naselja i gdje je njihov položaj znatno povoljniji nego u ostalim dijelovima Hrvatske.

Na **Prvom kongresu mladih Roma** održanom ove jeseni u Zagrebu sudjelovao je nemali broj Romkinja koje su razmjenjivale svoja iskustva proživljena za vrijeme školovanja. **Lea Oršuš** iz romskog naselja Sitnice u Međimurskoj županiji je unatoč tome što nije imala podršku roditelja i okoline kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje ove godine upisala preddiplomski sveučilišni studij Socijalnog rada na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Lea je istaknula bitnost pohađanja nastave kao i usavršavanja hrvatskog jezika, jer su njeni prijatelji još u osnovnoj školi zbog neznanja hrvatskog jezika bili na prilagođenim programima te okarakterizirani kao djeca s intelektualnim poteškoćama, što ni u kojem slučaju ne bi smjelo biti istoznačno.

Kada govorimo o dvojezičnosti u romskim zajednicama valja istaknuti i značajnu ulogu Romkinja u održavanju i prenošenju romskog jezika na sljedeće generacije. Justyna Matkowska smatra da u održavanju romskih tradicija, vrijednosti i običaja značajan utjecaj imaju Romkinje.

Romkinje imaju presudnu ulogu u romskim zajednicama. One osiguravaju kontinuitet i trajnost romskih obitelji i tradicije, prenošenje romskog jezika na nove

generacije i predstavljaju budućnost romskih zajednica. Romkinje su, također, autorice romskih rječnika. **Hedina Tahirović-Sijerčić**, autorica je Bosansko-romskog i romsko-bosanskog rječnika. U Sloveniji **Madalina Brezar** i **Marina Brezar** objavile su Romsko-slovenski rječnik, a **Milena Hübschmannová** kao su-autorica objavljuje Romsko-češki i češko-romski džepni rječnik. **Anna Orsós** iz Mađarske bavila se pak jezikom Roma Bajaša te objavila Bajaško-mađarski rječnik.

Dok je u romskoj populaciji među ženama u dobi od 30 do 55 godina gotovo jedna četvrtina nepismenih, u općoj populaciji ih je zastupljeno s tek 0,13 posto. U starijoj generaciji žena, onih u dobi od 55 godina i više, nepismenih žena je u općoj populaciji 1,07 posto, dok ih je u romskoj populaciji visokih 45 posto. Također, podatak da samo 8 posto od ukupne populacije Romkinja obavlja neki oblik plaćenog rada, a 40 posto su **domaćice**, svrstava Romkinje u Hrvatskoj u neslavni europski kontekst zemalja s najvećim udjelom radno neaktivnog romskog ženskog stanovništva.

Gledajući unutar europskog konteksta, 28 posto svih ispitanih Romkinja navodi **kućanske poslove** kao svoju glavnu aktivnost, u usporedbi sa 6 posto svih muškaraca Roma. Taj je omjer visok za Romkinje usporedi li se sa sa ženama iz opće populacije, što se može objasniti u smislu očekivanja tradicionalnih rodnih uloga.

Obzirom da Romkinje nisu dovoljno zastupljene, kako u romskom tako i u globalnom feminističkom pokretu, a kojima ravnopravno pripadaju, iznimno je važno stvaranje prostora za diskusiju. Tim više jer jaz između međunarodnog diskursa i onog u romskim zajednicama pokazuje da je lokalna zajednica sredina za djelovanje, uz primjenu nacionalnog i međunarodnog iskustva u romskoj politici. Sve moje sugovornice složile su se oko važnosti međusobnog podržavanja u zajedničkoj borbi te da je feminizam koristan za cijelu romsku zajednicu, a ne samo isključivo za ženski romski pokret te Romkinje pojedinačno.

Samosvijest i ego kojima suvremena Romkinja teži zapravo je san o njezinoj složenoj profesionalnoj i obiteljskoj ulozi u modernom demokratskom društvu, ujedno i multikulturalnom i interkulturalnom podneblju koje prepoznaje, poštuje, cijeni i vrednuje kulturu manjine u obrazovanju, u masovnim medijima i na svim razinama javnog prostora, naglašava **Delia Grigore**, etnologinja, autorica i romska aktivistica.

Solidarnost među svim ženama u borbi za njihova građanska prava vrlo je važna, ali na žalost, većina neromskih ženskih inicijativa zapravo ne poznaje i ne razumije specifične probleme Romkinja, nastavlja Grigore, *posebno kada je riječ o temama vezanim uz antiromsku politiku, pa se ne može izgraditi povjerenje i solidarnost između Romkinja i ne-Romkinja*. Ženski pokreti, zaključuje, uključujući i onaj romski, trebaju više raditi na izgradnji znanja, razumijevanja, povjerenja i solidarnosti među sobom te na učenju međusobnog suosjećanja, međusobne podrške i zajedničke borbe vođene istim razlozima.

https://phralipen.hr/2020/08/15/tijesna-veza-rasne-i-rodne-neravnopravnosti/

LUCIJA DUDA: INFLUENCERI - AH, TA NERADNIČKA BAGRA!

Od Doris Stanković i porečkog restorana, Dalibora Matanića pa sve do Vlatke Pokos i prepucavanja s Ellom Dvornik i Hanom Hadžiavdagić Tabaković, u posljednjih mjesec dana o influencerima se govori u medijima. Javno ih se proziva neradničkom bagrom, polupismenim spodobama, šljamom i ponavlja se dobro staro „kud ide ovaj svijet kad netko misli zarađivati fotografirajući se za Internet?" Istovremeno revno se kupuju proizvodi i pripremaju recepti koje nam na društvenim mrežama nudi baš ta "nepismena klinčadija". Nakon tekstova o uvjetima rada i autorskoj slobodi u seriji o influencerima, ovaj zaključni bavit će posljedicama rada u influencingu po mentalno zdravlje pojedinca.

67. Lucija Duda

Novinarski projekt:
Influenceri - Ah, ta neradnička bagra!

Elektronička publikacija:
Radnička prava

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka:
24. rujna 2020.

O *influencerima* se puno češće govori s negativnim predznakom, a njihov se rad svodi na puko naslikavanje i sumnjive zarade. Međutim, u razgovorima koje sam vodila istražujući rad *influencera*, neki od njih rekli su da iza nasmijanih lica, 'nažicanih' večera i savršenih kulisa fotografije strahuju od navale negativnih komentara pratitelja, svađa i 'nepotrebnih drama'. Drugi su pak priznali da često imaju osjećaj da gube kontrolu nad vlastitom stvarnošću, popuštaju pod pritiskom i iscrpljenošću od posla, a na svoj stvarni život sve češće gledaju kroz komentare, lajkove i *followe* pratitelja.

Ambasadori sreće i uspjeha

Na društvenim mrežama sve je vidljiviji neoliberalni imperativ da na sebe gledamo kao na *umjetničko djelo* koje je potrebno neprestano tesati kako bi bili što sretniji, uspješniji i autentični (McGee, 2005). Često se

skrolajući *Instagramom* spotičemo o niz ohrabrujućih poruka poput *vjerujući u sebe, možeš pobijediti sve hejtere.* Na *influencere* u toj priči gledamo kao na ambasadore sreće i uspjeha koji promoviraju najnovije proizvode uz koje ćemo zavoljeti svoje tijelo i sebe same, a postići i ono najvažnije – samopouzdanje. Međutim, kako kaže Sarah Benet – Weiser, u ekonomiji vidljivosti (digitalnom marketingu) samopouzdanje je postalo osnovna roba kojom se trguje. Kako bi bili što zadovoljniji sobom, kontrolirat ćemo svoje životne izbore i navike kako bi sličili 'uspješnim' životima na društvenim mrežama. Stoga ćemo gotovo terapeutski kupovati esencijalna ulja, zdrave čajeve, *beauty* preparate koji će nas dovesti do konačnog samopouzdanja. Koja je ovdje uloga 'samopouzdanih' *influencera*? Oni glume. Dobro raspoložene, samouvjerene osobe, koje susrećemo na svojem *feedu,* ustvari su pažljivo oblikovane s jednim ciljem - da izbjegnu posramljivanje kojim ih mogu izložiti njihovi pratitelji.

"Za pokazivanje golih stražnjica i silikona ne treba im fakultet"

U razgovorima svi su moji sugovornici potvrdili da uvijek promišljeno objavljuju kako bi izbjegli polemike, negativne komentare i svađe. U tome ne mogu uspjeti ako strogo ne discipliniraju svoje ponašanje, odjevne kombinacije, prehranu i niz drugih stvari. Javno posramljivanje najučestalija je vrsta seksizma na Internetu, to je rizik na koji sve *influencerice* i *influenceri* pristaju ulaskom na digitalne platforme. Postoje različite vrste *online* posramljivanja, poput *fatshaminga, slutshaminga, femmeshaminga, gayshaminga, transhaminga, bodyshaminga* i tako unedogled. Većina se njih odnosi na tjelesne i 'ženske' sfere, a kroz leće seksizma detaljno se promatra korisnike društvenih mreža. Upravo je kroz te naočale nedavno pogledala i Vlatka Pokos kada je komentirajući Ellu Dvornik i Hanu Hadžiavdagić, nakon što su branile svoju mlađu kolegicu Doris Stanković, javno izjavila da za *pokazivanje golih stražnjica i silikona ne treba (im) fakultet.* Vidi se da iako društvene mreže mogu biti alat za edukaciju i aktivizam još uvijek su mjesto reprodukcije patrijarhalnog svjetonazora.

Sve počinje *self-brendingom,* (o kojem je već bilo riječi) ili, kako je jedan od mojih sugovornika objasnio novu filozofiju estetskog poduzetništva, *ti prodaješ stil života i maštariju* (Ivan). Kreiranjem *online* persone, biznis se održava na polupropusnoj liniji između tržišnog i privatnog. Jedan od poznatih zagrebačkih *YouTubera* objasnio mi je da privatni život mora biti djelomično javan i dostupan pratiteljima, međutim ono zbog čega se osjeća nelagodno je kad shvati *da se ljudi prepoznaju u onom što radimo pa nas traže za pomoć oko ozbiljnijih stvari koje trebaju rješavati sa stručnjacima* (Ivan). Ako si željan uspjeha, moraš dijeliti minute privatnog života. Tako su svi moji sugovornici svoju online zajednicu upoznali s partnerima i partnericama, svojim životnim prostorima, prijateljima i obitelji.

Međutim, reakcije publike rijetko se vežu uz poslovne sadržaje. Tek onda kada *influenceri* puste svoje intimno u javni prostor, njihove prijateljske zajednice postaju arena osuda i negativnih komentara. Jedan od YouTubera smatra da do posramljivanja dolazi jer online *smo prijatelji, a mreže su svježe pa se neke normalne granice komunikacije i komunikacijskog bontona još uvijek nisu uspostavile online* (Luka). Također, svjestan ambivalentnosti prijateljskog *online* mjehura jedan od *travel influencera* priznao mi je da sve više osjeća teret da svoje pratitelje ne smije razočarati. Čini mu se kao da imaju očekivanja kako bi njegov privatan život trebao izgledati, pa svaki osobni izbor postaje predmet komentiranja: O*kej mi je dobiti konstruktivnu kritiku na rad, ali uvijek je hejt na moje privatno jer bude ispod očekivanja pratitelja. Konstantno taj pressing da oni od mene nešto očekuju* (Igor).

"Treba ti dugo da se navikneš i shvatiš da nije problem u tebi"

Kroz razgovore sam saznala da udarce primaju i mame *influencerice* koje javno iznose stavove o dojenju i dohranama. Zatim, da se često u komentarima provlače teme koliko i kako *influenceri* zarađuju - *tko to tebe uzdržava da možeš dva mjeseca živjeti u New Yorku* (Igor). Naravno, komentari o izgledu, tjelesnoj težini i odjeći, poput *ovo ti baš ne stoji, kako si izbacila tu nogu??* (Marija), još uvijek se nalaze na vrhu ljestvice.

Za riznicu takvih komentara slobodno baciti oko na forum temu *Instagramuše i influencerice* koja već nekoliko godina funkcionira kao javna platforma posramljivanja – *nemrem si pomoći, toliko mi je odbojna u svakom smislu, sirota, još taj spoj nježnice (…) a kad*

progovori (i nagura fejs u objektiv) otkriješ spodobu ili *Jadna, izgleda kao transvestit. Znam da nemre promijeniti građu, ali ta ramena… pa frizura pa ŠMINKA pa OBRVE…*

Dobro je poznato da su društvene mreže mjesto gdje nesigurnost postaje glasnija, a odstupanja od standarda ljepote i idealnog života jasnija. Moji sugovornici strepe od osjećaja manje vrijednosti koji im negativni komentari izazivaju. *Influenceri* također kao i drugi korisnici, *scrollaju* svoj *Instagram* uspoređujući se s onim što vide. Iako su subjekti, odnosno zvijezde društvenih mreža, i dalje su žrtve ideala i standarda koje tržište pred nas stavlja. Primjerice, zbog održavanja mršavosti i *fit* tijela provode se nezdrave dijete (poput *fastinga*), prekomjerno se iscrpljuje tijelo vježbanjem i odlazi se na estetske operacije. Ili pak, u skladu s trenutnim trendom 'prirodne' ljepote, često se podvrgava invazivnim tretmanima ljepote poput BB glowa (ostvarivanje prirodnog tena lica stvaranjem malih ozljeda na licu uz pomoć igle kako bi se kasnije tkivo regeneriralo te bilo blistavo i svježe bez znakova umora). Naime, *influenceri* zadovoljavanjem tog ideala osiguravaju svoje osnovne životne potrebe, dok uz to svakim negativnim komentarom preispituju svoju vrijednost. *Treba ti dugo da se navikneš i shvatiš da nije problem u tebi, ne smiješ to uzimati osobno* (Nikola), govori mi jedan od njih. Poznate svjetske *ex-influencere* poput Tavi Gevison ili Alexandra Mondalek nerijetko u medijima govore o napadima panike i tjeskobe koju su im izazivali razni udari na njihovu privatnost.

"Više ne mogu shvatiti vlastite potrebe"

S vremenom i radom, granica stvarnog i tržišnog života postaje potpuno zamagljena. *Čini mi se kao da podsvjesno reagiram na to što je dobro za Instagram* (Iva), kaže mi modna *influencerica, više baš ne mogu shvatiti vlastite potrebe.* Svi s kojima sam razgovarala složili su se da se često uhvate u situaciji da reagiraju na nešto ili rade nešto samo zato jer je dobar *share* i dobar *story*. Nekolicina njih je naglasila da često *neki profili planiraju kave s većim Instagram profilima kako bi onda objavili zajednički sadržaj i taj privatni moment iskoristili za poslovni* (Jelena). Posao se tako nevidljivo prelijeva u svaki kutak privatnoga, a intimna sfera postaje neumorni studio proizvodnje što profitabilnije verzije sebe . Može se reći da dolazi do neizbježne samo-komodifikacije, a sve osobine procijenjene kao neprofitabilne duboko se zakopava. Možda je to najbolje opisao jedan od *travel influencera* s kojim sam razgovarala - *Ja se sam pitam da li su moja putovanja posljedica želje za sadržajem za instagram ili želje za odmorom. Prigrlili smo neki lifestyle, dizajn interijera i modni stil za koji uopće nisam siguran da li je stvarno naš. Često se to pitam, ali nemam odgovor* (Igor).

Burnout

Došla sam doma jedan dan i sjećam se da sam ležala na kuhinjskom podu plačući (…) pretvorila sam se u takav stroj. Imala sam osjećaj da potpuno gubim ono što znači biti čovjek." prošle je godine Lilly Singh, jedna od najpoznatiji YouTuberica, opisala svoje povlačenje sa scene. *Burnout* moderna je bolest fleksibilnih uvjeta rada, a od 2019. godine uvrštena je u registar bolesti SZO-a kao sindrom koji se razvija uslijed kroničnog stresa u radnoj okolini. Kad se u formulu ovog neprekidnog rada, ubaci nesigurnost i udarci na samopoštovanje, uz pritisak 'savršenog' *instagramskog* prikaza života, *burnout* dolazi kao "spasonosno" rješenje za odlazak iz industrije. Iako je većina mojih sugovornika u usponu, jedan od njih već duže vrijeme uživa u stabilnoj i dugoj karijeri, a svoje je prvo iscrpljivanje neprestanom produkcijom doživio prošle godine u proljeće pa opisuje*: budio u sedam s mobitelom u ruci, a zaspao bi s njim oko dva. Nije bilo mirne jutarnje kave. Smišljaj, šalji captione… Bez predaha, tjedan ili vikend, bilo mi je svejedno. Izgubio sam se, nisam znao tko sam. Trebao sam stvarno stati* (Lovro).

Dok sjedim nad zaključkom, *proscrollam* svojim *instagramom* i prvo što vidim je komentar na najnoviju objavu zagrebačkih modnih *influencerica "Jel si ti to samo stavila kaput i jaknu na pidžamu? (...)"* Rad na društvenim platformama nužno sa sobom donosi i rizik od posramljivanja. Sram jasno daje do znanja što je danas društveno prihvaćeno, odnosno što je profitabilno. Upravo tako industrija srama tako puni blagajne najvećih modnih, *beauty,* prehrambenih i farmaceutskih konglomerata. Naizgled samopouzdani *influenceri* radnici su koje strah od osuda oblikuje. Rade mukotrpno i neprestano, do ruba iscrpljenosti i *burnouta,* sve kako bi se održali na tržištu dok i sami ne postanu ta filtrirana, pažljivo kreirana, ali dopadljiva *online* osoba. I onda kao takve neautentične

tržišne 'spodobe', kako ih se u zadnje vrijeme često naziva, sjedaju za svoje kompjutere, mobitele, odrade te nebrojene radne sate, cupkajući od straha da se opet ne polome nakon moguće navale bijesa pratitelja. Ah, ta neradnička influenserska bagra!

http://radnickaprava.org/tekstovi/clanci/lucija-duda-influenceri-ah-ta-neradnicka-bagra

Događaji Istaknuto

ZNAČAJNE ŽENE IZ REDOVA NACIONALNIH MANJINA U HRVATSKOJ – Dragojla Jarnević

68. Goranka Jelinčić

Novinarski projekt:
Značajne žene iz redova nacionalnih manjina u Hrvatskoj

Elektronička publikacija: Portal za nacionalne manjine HR

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka: 8. listopada 2020.

DRAGOJLA JARNEVIĆ: PIONIRKA ŽENSKE EMANCIPACIJE U HRVATSKOJ

Povjesničari književnosti uvijek vole naglasiti da je Dragojla Jarnević, osim što je pripadala najuglednijim sudionicima Hrvatskog narodnog preporoda, bila „jedina žena koja se od akvizitera usudila postati proizvođačem knjiga, prva koja je u hrvatsku književnost uvela pojam zaposlene žene“. Posthumno otkriveni opsežni tekst Dnevnika koji je vodila od 1. siječnja 1833. do 10. studenoga 1874. otkriva život jedne, za ono vrijeme, kontroverzne žene. Rukopis je to od 1194 stranice, koji sustavno bilježi autoričina razmišljanja, tugu zbog usamljenosti, razgovore, pisma, dokumente i opise događaja. Dnevnik je započet na njemačkom jeziku, a od 1841. nastavljen na hrvatskome.

Dragojla je znala da će njezino djelo izazvati priličnu sablazan i biti kontroverzno za doba u kojem živi i to je bio povod njezinoj odluci da oporučno iskaže svoju želju za objavljivanjem Dnevnika tek deset godina nakon njezine smrti: „ Moj Dnevnik koji će se naći zapečaćen, ostavljam „Učiteljskoj zadrugi“ ako si bude hotjela korist iz njega crpsti i ovu upotrijebiti na podporu udovah i sirotah učiteljskih. Ipak, pod tim uvjetom da se nikako ne smije otvoriti deset godinah prije nego se bude brojilo poslije moje smrti,“ napisala je u svojoj posljednjoj volji Dragojla.

Ključna odluka koja je odredila život i njezin položaj u društvu jest totalno negiranje patrijarhalnog klišeja, odnosno odbijanje braka i majčinstva. Time je ona negirala “prirodnu zadanost“ u muškom poretku po

kojem ženama pripada samo kuhača i djeca, a muškarcima javni i državni poslovi. Umjesto života u braku koji bi joj osigurao sigurnost i dakako uklapanje u moralne regule onoga vremena, ona je vrlo hrabro i svjesno odabrala status neudane i samostalne žene.

Literarno najvredniji je zasigurno njezin intimni Dnevnik koji je cjelovito objavljen tek 2000. godine, a priredila ga je Irena Lukšić, te je čitateljskoj publici pružen potpuni uvid u život jedne žene koja je zapravo bila ispred vremena u kojem se našla, žene koja je rušila sve uvriježene stereotipe. Važnost Dnevnika leži upravo u tome što je Dragojla već u devetnaestom stoljeću napravila bitan iskorak jer je otvorila temu prava na samostalnost žene, opisivala svoje tijelo, ugađanje vlastitom tijelu, a takvo iskustvo pisanja o ženskom tijelu i poimanje ljudske strasti bilo je nekonvencionalno za jednu ženu toga doba.

Dragojla Jarnević hrvatska spisateljica i učiteljica, rođena 4. siječnja 1812. u Karlovcu gdje je završila i osnovnu školu na njemačkom jeziku, a potom je godinama živjela u Grazu, Trstu i Veneciji. U Grazu 1839. uči krojački i kitničarski zanat, u Trstu i Veneciji služi u plemićkim obiteljima kao pratilja i odgojiteljica. Otac se zvao Janko Jarnević i majka Anna rođena Mlinac. Imala je petero braće i sestara. Obitelj Jarnević bila je rimokatoličke vjeroispovijesti, a prema imovinskom statusu pripadala je srednjem društvenom sloju. Janko Jarnević bio je vlasnik trgovine željeza, umro je 1819. godine kada je Dragojla napunila sedam godina. Majka se nakon očeve smrti nije snašla u vođenju obiteljske trgovine što je dovelo obitelj do financijske ugroze. Osim financijskih poteškoća, počeli su se narušavati i obiteljski odnosi o čemu Dragojla piše u svom Dnevniku. U već spomenutim narušenim odnosima u obitelji, za Dragojlu je najveću bol uzrokovao loš odnos s majkom, što je ostavilo trajnu emocionalnu prazninu.

Pod utjecajem Ivana Trnskog počinje pisati domoljubne stihove. Po povratku u Karlovac, pokušala je osnovati privatnu djevojačku školu, a potom je podučavala djecu oba spola u vlastitom domu. Posebice je poticala svijest o potrebi boljeg obrazovanja djevojčica. Dragojla je pokušala u Karlovcu osnovati privatnu djevojačku školu s ciljem poticanja obrazovanja djevojčica kako bi se i djevojke kasnije mogle aktivno uključiti u društveno-politički život zemlje. Potporu takvom nastojanju davali su i utjecajni Ilirci poput Janka Draškovića. Bila je za ono vrijeme vrlo napredna intelektualka, isticala se kao vatrena ilirka i borac za prava žena.

Ulazak Dragojle Jarnević u književnost bio je neobičan. Mogli bismo reći da je njezino prvo djelo zapravo grafit, nekoliko stihova zapisanih kao odgovor pjesniku Ivanu Trnskom (najvećim lirskim pjesnikom ilirskoga pokreta), na staroj tvrđavi Schlossbergu u Grazu. Prilikom šetnje na brdo Schlossberg slučajno je na kuli našla stihove napisane na hrvatskom jeziku: "Zdrav mi svaki bratac bio/ Koj' je godir roda moga./ Kom je jezik ovaj mio, /Koj me j' u njem razumio -/ Sva mu sreća došla od Boga!".

Bila je toliko oduševljena da je dopisala tekst : "Ilirkinja 'e ovdi jedna/ Koja jezik ovaj razumi/ Premda ona tebe ne zna /Vendar joj je kruto drago/ Da je našla ovdi r'ječi, kojim srce svoje l'ječi."

Dragojla je neprestano tražila izvor stalnih prihoda koji bi joj olakšali život i donijeli neovisnost. Žena koja traži zaposlenje u Hrvatskoj prve polovice 19. stoljeća je doista bio svojevrsni fenomen. Piše i radi danonćno, ne dobiva novac ni stalno zaposlenje. No, sa izvrsnim humorom konstatira da su njezine priče i članci dobri kad ih objavljuju besplatno. Da bi preživjela Dragojla zarađuje šivanjem i podučavanjem djece. U Pribiću podučava seosku djecu za neku kokoš, jaja ili mlijeko ili joj pak siromašne majke pomažu u poslovima oko kuće. Također neobično za ono doba uzgajala je svilene bube i borila se sa tržištem. Ponovo skroz nekonvencionalno za jednu ženu, odnosno za ondašnje svjetonazore.

Premda je tijekom 19. stoljeća vladala velika rezerviranost u odnosu na aktivnu ulogu žena u tadašnjem društvu, Dragojla Jarnević uz Sidoniju Erdődy Rubido te Jelisavetu Prašničku predstavlja dokaz o postojanju svijesti tadašnjih žena o potrebi njihove angažiranosti u društveno-političkim zbivanjima.

Bila je začetnica planinarstva i alpinizma u Hrvatskoj u doba Ilirskog pokreta pa se smatra prvom hrvat-

skom planinarkom i alpinisticom. Godine 1843. kao prva žena popela se na Okić s južne, strmije strane. U to vrijeme bio je to velik poduhvat jer nije bilo alpinističke opreme pa se morala penjati bosa po stijenama. Staza njezinog uspona danas je označena kao Dragojlina staza. Najpoznatija djela su joj: Dnevnik, Muževi ilirske dobe, Dva pira, Dnevnik, Život jedne žene, Veronika Desinićeva, Marija kraljica ugarska, Duvna. Umrla je 12. ožujka 1875. godine.

https://nacionalnemanjine.hr/znacajne-zene-iz-redova-nacionalnih-manjina-u-hrvatskoj-dragojla-jarnevic/

Narod HR

Hrvatska | Svijet | U prijevodu

Ina Vukić: 'Iseljenici žive svakodnevni život u Australiji, a hrvatski u srcu i mislima'

"Živim dva paralelna života – jedan (australski) u svakodnevici, a drugi (hrvatski) u srcu i mislima i djelovanjem. To je sudbina većine iseljenika koji time zapravo i nisu potpuno iseljeni jer su im srce i duša ostali u Hrvatskoj", opisuje u intervjuu za Narod.hr hrvatska iseljenica u Australiji, Ina Vukić.

Iako točnih podataka nema, prema informacijama Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, u Australiji živi oko 250.000 ljudi hrvatskog podrijetla. Australiju hrvatski doseljenici nastanjuju već u drugoj polovici 19.st. Prvi su doseljenici bili većinom iz Dalmacije.

Ina Vukić je rođena na otoku Korčuli, te od 1962. živi u Australiji ali i u Hrvatskoj tijekom sedamdesetih i ranih osamdesetih gdje je i studirala na sveučilištu u Zagrebu. Upravo ona sugovornica je Narod.hr-a na temu **hrvatskog iseljeništva u Australiji**. Iznijela nam je detalje o svom životu, ali i životima hrvatskih iseljenika u Australiji.

Narod.hr: Možete li čitateljima ukratko objasniti kako ste i zašto otišli u Australiju?

Ina Vukić: Bila sam mala djevojčica kada je moj tata **1956.** bježao, odnosno **pod pritiskom komunističkih vlasti na otoku Korčuli napustio naš dom u Žrnovu kako bi svojoj obitelji imao prilike u**

69. Stjepko Vladić

Novinarski projekt:
Hrvatsko iseljeništvo

Elektronička publikacija:
Narod.hr

Broj objavljenih članaka: 9

Datum objave izabranog članka:
11. listopada 2020.

tuđem svijetu osigurati budućnost. Naime, moj pokojni otac se bavio kamenoklesarstvom i godinama nakon Drugog svjetskog rata (u kojem je služio kao časnički namjesnik Domobranskih snaga pa uhićivan od strane partizana u kasnim mjesecima 1944.) vršio se pretisak na njega da se **učlani u KPH/KPJ**. On je uvijek žestoko odbijao te pozive i to je dovelo do toga da su kamenoklesarski ugovori ili poslovi nad kojima je općinska uprava vodila kontrolu prolazili mimo njega iako je bio jedan od boljih majstora kamenoklesarstva na otoku. **Odlazeći iz Hrvatske odlučio se za Australiju** gdje je imao ujaka koji je 1928. otišao iz Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. **1962. godine** kada su se otvorile granice Jugoslavije, odnosno moglo se relativno lako otići iz Jugoslavije, **moj je otac doveo k sebi u Australiju, Sydney, moju majku, brata, sestru i mene**. U Sydneyu sam završila Osnovnu školu i gimnaziju te sveučilišni studij psihologije. Prvih šest mjeseci od dolaska u Australiju nije bilo lako, nisam znala engleski jezik pa sam se snalazila i puno se trudila kako bi ga čim prije naučila, a za sedmi razred osnovne to je bilo dosta zahtjevno jer tada nije bilo pomoćnih razreda za useljenike za učenje engleskog jezika nego su nas ubacili u redovni razred i onda – ili plivaš ili toneš.

Zbog težnje za Hrvatskom vratila sam se 1970. i u Zagrebu živjela, studirala na Filozofskom fakultetu i diplomirala Jednopredmetnu psihologiju 1976. te sam se ubrzo zaposlila kao Psiholog-pedagog na jednoj školi u Zagrebu, koja je tada ujedno postala i jedna od prvih škola u Europi koja se bavila integracijom djece sa i bez poteškoća u razvoju. Radila sam u toj školi do 1980. kada sam se ponovno vratila u Australiju.

Kao studentica na zagrebačkom sveučilištu **nisam dobivala "privilegije" financijske pomoći studentima (kako su to imala partizanska djeca)** jer eto moj otac je bio u Domobranima tijekom rata (taj sam odgovor dobila u općini Korčula kada sam tražila studentsku pomoć jer eto svi su ju studenti dobivali pa sam mislila da i ja mogu). Brzo nakon što sam počela raditi 1976., nakon diplomiranja, **pritisak za učlanjenje u KPH** bio je žestok i ustrajan. Tada su po školama **direktori bili bivši partizani**, gotovo u svim školama pa i u onoj gdje sam ja radila. Isto je bilo i po sveučilištima, malo koji je profesor razumio i cijenio povijest moje obitelji iz Drugog svjetskog rata i razlog odnosno okolnosti iseljavanja. Vremenom, **osjećaj i žalosna realnost da se bez partijske knjižice nigdje daleko u profesionalnoj karijeri ne može doći i mene je potjerao van Jugoslavije, odnosno Hrvatske**, kako je to bio slučaj i kod mojeg oca 1950-tih. I tako sam se **vratila u Australiju 1980**. U Sydneyu sam 1984. magistrirala iz psihologije i već tada sam se isticala kao visoka državna službenica u Ministarstvu zdravstva, oko mentalnog zdravlja i invaliditeta, jer sam upravo 1984. bila dobila odgovorno radno mjesto vladinih usluga čiji je zadatak bio postepeno zatvoriti institucije za osobe s teškim kroničnim mentalnim oboljenjem i invaliditeta te ih raseliti u obične kuće i stanove i razviti usluge potpore oko njih.

Dolazim u **Hrvatsku po dva, tri puta godišnje**, no ove godine zbog ograničenja putovanja uslijed Covid-19 pandemije bila sam samo jednom. Nadoknadit ću ja to ako Bog da zdravlja, jer **ljubav za Domovinom je u meni intenzivna**, a pokojni mi je otac zaslužan najviše za to; i on i majka su se 1980. vratili u Hrvatsku, u Žrnovo gdje su htjeli živjeti svoju starost i tu i umrijeti.

Iz Australije neprestano sam bila **politički i humanitarno aktivna, a osobito od 1989. u svrhe postizanja neovisnosti i pune demokracije u Hrvatskoj**. Dakle, živim dva paralelna života – jedan (australski) u svakodnevici, a drugi (hrvatski) u srcu i mislima i djelovanjem. To je sudbina većine iseljenika koji time u stvari i nisu potpuno iseljeni jer su im srce i duša ostali u Hrvatskoj.

Narod.hr: Kakva je struktura hrvatskog iseljeništva u Australiji danas – ima li više "starih" ili "novih" iseljenika iz Hrvatske? Kolika je hrvatska zajednica u Australiji?

Ina Vukić: Prema popisu stanovništva Australije 2016. godine bilo je 65.914 osoba rođenih u Hrvatskoj, a 133.264 su se identificirali u tom popisu kao Hrvati odnosno hrvatskog podrijetla. S obzirom na više od 150 godina iseljeništva iz Hrvatske u Australiju, najviše nakon Drugog svjetskog rata, ali i Prvog, drugo, treće koljeno, pa i četvrto se rijetko u državnim popisima identificira prema podrijetlu djedova, baka ili pradje-

dova. Pa tako se **solidnom procjenom temeljenom na broju djece u obiteljima, unučadi i praunučadi računa da u Australiji ima oko 350.000 Hrvata.**

Ako pogledamo popis stanovništva Australije iz 2006. onda vidimo da je tada brojka rođenih u Hrvatskoj bila 50. 993, i onda ako uzmemo kao činjenicu da se od te godine pa do 2016. u Hrvatsku iz Australije vratilo recimo nekoliko tisuća, recimo 7 ili 8 tisuća, rođenih u Hrvatskoj (a neki su i u međuvremenu i pomrli), onda usporedbom broja rođenih u Hrvatskoj vidi se da je u Australiju iz Hrvatske stiglo najmanje 15.000 osoba između 2006. i 2016. Hoću reći da novih iseljenika iz Hrvatske u Australiji ima dosta. A znam da je i nakon završetka Domovinskog rata i tijekom njega u Australiju stiglo dosta hrvatskih prognanika iz Vukovara, Osijeka – Slavonije ali i dosta Hrvata iz Bosne i Hercegovine. Računa se s dosta visokom sigurnošću da samo u Sydneyu osoba hrvatskog podrijetla, čija je obiteljska loza u Hrvatskoj, do treće generacije iz Hrvatske ima oko 60.000. A ta se brojka može i potvrditi i time što je recimo u Sydneyu **za vrijeme parlamentarnih i predsjedničkih izbora u kolovozu 1992. (to su bili prvi demokratski izbori nakon što je Hrvatska proglasila svoju neovisnost) u Sydneyu glasalo oko 11.000 Hrvata.**

Dakle, **hrvatska zajednica u Australiji sastavljena i od "starih" i "novih" iseljenika**, te ju se više ne definira pojmovima kao što su okupljanja oko Hrvatskih klubova ili crkvi jer možda čak i 70% njih nije član niti zalazi redovito u te institucije hrvatske zajednice. U posljednjih dvadesetak godina uobičajena su razna umrežavanja Hrvata i Hrvatica u Australiji izvan tzv. hrvatskih klubova, i mogu sa sigurnošću tvrditi da većina sebe ponosno identificira s hrvatskim podrijetlom i nastojanjima da se sudjeluje na ovaj ili onaj način boljitku domovine.

Narod.hr: Poznajete li povratnike iz Australije u Hrvatsku, ali i one koji se ne žele vratiti? Koji su njihovi razlozi?

Ina Vukić: Da, znam mnogo ljudi koji su se odlučili na povratak i ostvarili tu odluku. Znam mnoge koji su se vratili u Hrvatsku, u njoj živjeli par ili nekoliko godina i opet se vratili u Australiju, a znam i dosta onih koji su ostali živjeti u Hrvatskoj i nisu se vratili natrag u Australiju.

Mnogi povratnici koji ostaju u Hrvatskoj naveliko su oni koji su u Australiji zaradili mirovinu i žele živjeti svoju starost u Hrvatskoj. Oni većinom dolaze u Australiju na posjet svojoj djeci itd., no **dosta ih se ipak vraća u Australiju radi duplog oporezivanja mirovine**, naime njihove se mirovine oporezuju i po australskom i po hrvatskom zakonu i onda im to dođe teško pa se vraćaju jer svojom mirovinom **mogu bolje živjeti u Australiji gdje imaju besplatnu zdravstvenu zaštitu** itd. Normalno, svaki je slučaj za sebe pa se može reći da **oni koji uz mirovinu imaju i prilične ušteđevine na banci, koje im nadopunjavaju potreban novac za pristojan život u Hrvatskoj, i ostaju u Hrvatskoj**.

Onda imate podosta **onih koji su tijekom ili ubrzo nakon Domovinskog rata sve svoje nekretnine u Australiji prodali i krenuli u povratak u Hrvatsku gdje su otvarali raznorazna poduzeća i ulagali odnosno investirali svoj novac**. Što zbog **lošeg tržišta u i iz Hrvatske, što zbog neprijateljske birokracije u Hrvatskoj, što zbog korupcije i "kulture" podmićivanja službenika** (ta nesreća koja je ostala iz doba Jugoslavije i partijske moći) **mnogi su završili velikim gubitcima i potrošenom ušteđevinom te se vratili natrag u Australiju**, opet uz ono – "trbuhom za kruhom".

Za diviti se je **mnogima mlađe generacije, u cvatu radne sposobnosti, koji su došli živjeti u Hrvatsku**. To je uglavnom druga, pa i pripadnici tzv. treće generacije iseljenika. Većina njih donosi u Hrvatsku jedno bogatstvo stručnog iskustva i usavršavanja u Australiji, u jednoj naprednoj zemlji tzv. Zapada. Iz ove sam skupine doživjela ohrabrujuću i razvedrujuću upornost i odlučnost da im život u Hrvatskoj uspije. **Mnogi nailaze na goleme prepreke i poteškoće u snalaženju u životu u novoj zemlji ali ih dobro podnose**; mislim da ih u tome vodi ona čudotvorna ljubav za Hrvatsku koju su od djetinjstva osjećali u svojim hrvatskim roditeljima ili djedovima i bakama. Nema ih baš veliki broj ali značajni su i potrebno je **hrvatskim "zakonodavcima" učiti na njihovim osobnim iskustvima kako bi se pojačao broj povratnika**.

U kategoriju onih koji se **nikako ne žele vratiti ili doći živjeti u Hrvatsku stavljam veliki broj druge ili treće ili pak četvrte generacije iseljene Hrvatske**. U tu većinu ubrajam one koji su radno sposobni i koji su naveliko svjetski mobilni. Tj. za posao ili rad rado odlaze u razne zemlje svijeta izvan Australije. Da bi se oni vratili, odnosno došli živjeti u Hrvatsku, **neophodno je privlačno gospodarsko okruženje u kojemu se sposobnost i mogućnosti napretka na temelju vlastite sposobnosti cijeni najviše**. Za to postići u Hrvatskoj trebale bi se **smanjiti korupcija i nepotizam na nivo koji ne definira mogućnosti uspješnog poslovanja i rada u društvu kako je to nažalost danas slučaj**. To bi normalno bilo od koristi svima, osobito onima koji sada odlaze iz Hrvatske jer im je izbor za stvaranje života privlačniji vani. Ima i onih koji jednostavno zbog osobnih ili poslovnih okolnosti ne žele nigdje drugdje živjeti osim u Australiji. No, i oni pridonose Hrvatskoj na razne načine.

Dakle, **zašto netko donese odluku za povratak u Hrvatsku?** Prema mom iskustvu do sada je čista ljubav za Hrvatsku igrala veliku ulogu u tome jer ona je istodobno i bitan faktor u nacionalnom identitetu i pripadanju svakog pojedinca. Ovisno o jačini te ljubavi ljudi će se razlikovati po tome što će u životu žrtvovati, a što neće, da bi krenuli na povratak. Ali i ta ljubav ima svoje granice pa je neophodno kapitalizirati ju i u Hrvatskoj stvarati uvjete za povratak isto tako kako je neophodno stvarati uvjete za bolji i lakši život i onih koji nikada nisu bili u iseljeništvu.

Narod.hr: Kako hrvatsko iseljeništvo u Australiji gleda danas na Hrvatsku? Kakav odnos RH ima prema hrvatskoj zajednici u Australiji?

Ina Vukić: Pa **generacije kojima ja pripadam, a to su one koje su se uz domovinske Hrvate borile na sve moguće načine za neovisnost Hrvatske i za postizavanje demokracije, na današnju Hrvatsku gledaju s velikim razočarenjem, a i nekom vrstom ljutnje**. Naime, mi smo se iz iseljeništva **borili najviše da bi se u neovisnoj Hrvatskoj mladim generacijama stvorile prilike za dobar život i rad kakve imaju naša djeca i unučad u iseljeništvu, i da ne moraju masovno odlaziti iz Hrvatske zbog nedostatka rada i prilika za radom i stvaranjem kako je to u velikom dijelu bio slučaj s Jugoslavijom**. I tako, stvaranje boljeg života za sve u Hrvatskoj najveća je obveza prema mom viđenju, bila i ostaje, svih onih koji su se borili za nezavisnu Hrvatsku, a ne nekih stranih sila ilitiga onih koji ju nisu htjeli kao neovisnu od samog početka.

Ali, **od 2000. godine** dogodilo se ono što je malo tko iz iseljeništva, iz Australije očekivao, a to je **rušenje vrijednosti Domovinskog rata na kojima bi se trebala temeljiti budućnost života u Hrvatskoj**. I vidimo gdje smo, **ponovno se radno sposobni Hrvati i Hrvatice naveliko iseljavaju kako bi kruha donijeli na obiteljski stol**, a oni koji im prigovaraju za to su, čini se, zaboravili da su tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća dućanske police u Jugoslaviji bile skoro prazne, da je inflacija prelazila 1000%, da najmanje 95% poduzeća nije vlastitom zaradom od poslovanja mogla isplaćivati svojim radnicima mjesečne plaće pa se za to zaduživali… Hoću reći, **Hrvatska se nije borila kako bi se vratila u beznađe od kojeg se Domovinskim ratom, obranom, odvojila**. Ne vidimo iz Australije previše brige za pravnu državu, za provođenje zakona itd. Ono što često vidimo jest zastrašujuće, a to je da **korupcija, krađe, uhljebljivanje, nepotizam… još uvijek definiraju društvo**; svaka čast iznimkama unutar toga društva. No, unatoč svemu rečenom, mislim da **australski Hrvati još uvijek naveliko u sebi nose nadu za bolje sutra za sve u Hrvatskoj**.

Kakav odnos ima RH prema hrvatskoj zajednici, pitate. **Od 2000. godine do nedavno nam je slala diplomaciju koja je držala veliko rastojanje od većine onih u hrvatskoj zajednici koji su bili veoma aktivni, pa i žrtvovali se, u stvaranju neovisne Hrvatske**. Reklo bi se, i vezano uz smjer razvoja hrvatske demokracije nakon Domovinskog rata to je bilo slično potezu Stjepana Mesića kada je potjerao u mirovinu mnoge generale HV i HVO. I onda se **prije nekih sedam osam godina stvorio vladin ured za Hrvate izvan RH koji je smislio neku formulu nekih pedesetak "savjetnika" iz hrvatske zajednice iseljeništva. Problem je nastao u tome što ti "savjetnici" dolaze iz udruga ili klubova u iseljeništvu koji čine samo nekih 30% zajednice odnosno Hrvata u iseljeništvu pa tako i nisu baš reprezentativni**, a mnogi, kaže se u iselje-

ništvu, podilaze onoj stranci koja drži vladu u RH. Dakle, jedna vrsta katastrofe po mom mišljenju jer to **"savjetništvo" čini se nema baš velikog upliva u izradi novih zakona ili izmjeni postojećih kako bi se ojačao povratak već se taj ured bavi skoro najviše onim s čim se hrvatsko iseljeništvo bavilo samo od sebe od kada postoji, a to je održavanje hrvatske kulture i identiteta itd**.

Onda, **Hrvatska nam je oduzela birališta za izbore**, ona birališta koja su za vrijeme pokojnog Franje Tuđmana bila, sukladno zakonima RH, dostupnija biračima državljanima RH u Australiji. Dakle, **utjecaj našeg mišljenja i znanja na razvoj demokracije sustavno se rezao i onemogućuje**. Eto to bi prema mom viđenju bila, ukratko, ocjena odnosa RH prema iseljenoj Hrvatskoj.

Narod.hr: Na području Australije aktivno djeluje više desetaka hrvatskih klubova i društava, najpoznatiji klubovi i najviše njih nalazi se u Sydneyu, Melbourneu, Perthu i Canberri. Australija je i prva zemlja na svijetu koja je priznala hrvatski kao poseban jezik. Koliki je značaj hrvatskog iseljeništva u Australiji po pitanju kulture, koje su kulturne specifičnosti?

Ina Vukić: Australija je **multikulturalna zemlja pa je tako i hrvatska kultura važna za nacionalno platno multikulturalnog karaktera**. Hrvatsko je iseljeništvo uvijek iznosilo u australsku širu javnost **specifične kulturne prikaze kao što su folklorni ples, glazbu, razna jela** itd., i to osobito na prigodama ili festivalima za to iza kojih stoji i stajala je australska vlada. Politička kultura Hrvata iseljenika, koja je većinom **specifična po borbi protiv totalitarnog komunističkog režima i borbi za demokraciju i slobodu, imala je i veliki utjecaj na to da je Australija bila jedna od prvih vaneuropskih zemalja koja je u siječnju 1992. priznala neovisnu Hrvatsku**. Jezična kultura hrvatskih iseljenika specifična je u tome što se ona nastavljala u iseljeništvu i hrvatski su iseljenici našli načina kroz velike godine da ju održavaju unutar svoje zajednice ali i dalje, unutar australske šire zajednice, pa je tako i **hrvatski jezik vremenom postigao visoke nivoe kao što su predmeti za državnu maturu ili pak sveučilišni studij otvoren svima ne samo Hrvatima**; za sve to zaslužni su mnogi iz hrvatske zajednice u Australiji.

I možda se netko od čitatelja upita pa zašto je to tako? Zašto približiti specifično hrvatsku kulturu australskoj širokoj javnosti? Jedan od odgovora bi bio: pa zato što **naša djeca sebe identificiraju kao australske Hrvate i potrebno je onda svima znati što to znači biti i Hrvat ili Hrvatica, a kulturne su specifičnosti najbolji način ukazivanja na to.**

Narod.hr: Na koji način hrvatsko iseljeništvo u Australiji utječe na gospodarstvo u Hrvatskoj?

Ina Vukić: Na brojne načine, uključujući **investicijama u razne poslove i poduzeća, uključujući i turističkih objekata povratkom putem potrošnje u Hrvatskoj strane mirovine ili ušteđevine, redovitim odmorom i posjetom Hrvatskoj gdje troše svoj novac u Hrvatskoj ali i slanjem novčane pomoći svojoj obitelji itd. u Hrvatskoj** – utvrđeno je da preko hrvatskih banaka dolazi u Hrvatsku oko 2 milijarde eura godišnje iz iseljeništva i australski Hrvati su znatno u to ubrojeni, ali iznad toga dolazi i golemi novac koji se ne šalje bankovnim putem već se šalje preko prijatelja itd. u gotovini. Pa onda imate i **povratnike koji svojim radom i zaradom u Hrvatskoj pridonose gospodarstvu Hrvatske**.

Narod.hr: Što, po Vama, najviše muči hrvatsko iseljeništvo u Australiji? Koje su najveće prepreke za povratak u Hrvatsku?

Ina Vukić: Mislim da **iseljeništvo najviše muči to što se grubo rastjerao ponos u Domovinski rat i veličinu koju on predstavlja za hrvatski narod odnosno za život u Hrvatskoj**. Da je taj ponos ostao na nivou 1990-tih više nego sigurna sam da bi se i život po demokratskim načelima i praksom bio bolje razvijao u Hrvatskoj. Motivacija je ključna u svemu pa i u životu države jer nju čine pojedinci. A to je povezano i s time da se **nije stvorilo okruženje u Hrvatskoj koje bi većini iseljenika napravilo povratak privlačnim**. Ja u ovoj privlačnosti ne mislim na nikakve privilegije za iseljenike nego na **potrebe svakodnevnog života svih i življenja jer i onima koji žive u Hrvatskoj i nisu nikada iseljavali treba isto okruženje**.

Osobno, više bih voljela kada bi prigovori glede prepreka na putu za povratak bili iznimka, a ne pravilo. Ali eto tu smo gdje smo. **Nailazi se na više prigovora i prepreka nego na odskočne daske čije su površine relativno glatke i ne odvode do šokova koje mnogi povratnici doživljavaju pri useljenju u novu zemlju (Hrvatsku).**

Mislim da je relativno malo onih koji se žele vratiti u dosta **nesređeno i pristrano pravosuđe i provođenje zakona**, gdje u stvari građani nisu uvjereni u specifični ishod kršenja zakona jer npr. skoro uvijek se netko nađe kome se može dati nešto novca kako bi se izbjegla zakonska kazna. Malo je onih koji se žele vratiti u tako **tešku birokraciju u kojoj za nešto trebate čekati mjesecima ili godinama** (npr. registrirati firmu) dok to na Zapadu sredite u roku od par sati; malo tko se želi vratiti u zemlju gdje se **nekog treba potplatiti da bi ste dobili recimo građevinsku dozvolu**, smjestili svoje starije u dom za starije osobe bez obzira na to što ćete taj smještaj vi osobno plaćati. **Zdravstveno osiguranje za povratnike je prekomplicirano** ako se ne vraćate iz neke EU zemlje; **zakon o državljanstvu RH neprijateljski je prema drugoj, trećoj, četvrtoj… generaciji iseljenika** i to se osobito vidi kada skoro svaki dan čujemo po medijima kako hrvatska vlada itd. poziva iseljeništvo na povratak… **porezne obveze nisu uređene tako da privlače što više investicija iz iseljeništva te reinvesticija poslovnih dobitaka…**

Što hoću reći jest to da je žalosno što **RH još nije prilagodila zakone tom očito nacionalnom cilju povratka iseljeništva kojeg je kako se može naslutiti iz stalnih poziva sebi sama postavila**. Ali možda se radi o pukoj retorici od strane vlade i vladajućih. No, bilo sve kako bilo, osobito se sretnom osjećam kada naiđem na povratnike u Hrvatskoj. Ali žalim za time što povratak nije masovniji pa da postane, kako smo to nekada sanjali, dio normalnog života – bez većih poteškoća jer, recimo, državna je politika već i donijela zakone i osigurava odnosno provjerava njihovu provedbu koji to omogućavaju.
Uvijek mi pri odgovorima na pitanja o povratku ili u razgovorima o povratku padne država Izrael na pamet. Naime, 1950. godine Izrael je sebi postavio cilj popuniti državu svojim raseljenim narodom i došlo je do tzv. Zakona o povratku! **Mi imamo Hrvatsku koja već skoro 30 godina poziva svoj raseljeni narod na povratak ali nikako da taj poziv pretvori u praktične zakone kojima bi se povratak u potrebno velikoj mjeri i realizirao**. I tako je možda i naizgled prevladavajući i uporno tvrdoglav mentalni sklop hrvatskog vodstva jedna od prepreka za brojčajniji odnosno potreban povratak. To se jedino može izmijeniti **izborom pravih ljudi u Sabor RH i u Ured predsjednika RH**, a pod pravim ljudima najprije mislim na **one koji se i dan danas se bore, na ovaj ili onaj način, da Hrvatska konačno postane ona Hrvatska za koju su se životi dali i žrtvovali**. Netko će možda reći da izmišljam, a ja ću njih barem uputiti na **govor dr. Franje Tuđmana na inauguralnom zasjedanju Hrvatskoga sabora 30. svibnja 1990.** u kojem je on ukazao na neke **specifične i radikalne promjene potrebne kako bi Hrvatska za svoj narod bila onakva kakva je zamišljena**.

https://narod.hr/hrvatska/ina-vukic-iseljenici-zive-svakodnevni-zivot-u-australiji-a-hrvatski-u-srcu-i-mislima

Borba protiv "fake newsa": Hrvatska dobiva Muzej lažnih vijesti

70. Miroslav-Edvin Habek

Novinarski projekt:
"Fake news" i borba za istinito i razborito izvještavanje tijekom korona krize

Elektronička publikacija:
HINA

Broj objavljenih članaka: 4

Datum objave izabranog članka:
4. listopada 2020.

Hrvatska će početkom listopada dobiti Muzej lažnih vijesti, u prvoj fazi zamišljen kao web stranica sa svjedočanstvima novinara i znanstvenika, bazom lažnih vijesti, alatima za razvoj medijske pismenosti i kritičkog razmišljanja te prepoznavanje i borbu protiv "fake newsa".

Začetnik projekta hrvatskog Muzeja lažnih vijesti Lordan Prelog, nekadašnji novinar i urednik, a sadašnji postdiplomant doktorskog studija informacijsko-komunikacijskih znanosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, ističe kako je taj projekt ujedno i svojevrsni doprinos globalnoj borbi protiv dezinformacija koje su, kako ocjenjuje, iznimno velika opasnost za demokraciju i razvoj otvorenih društava.

"Osobno, smatram da je najučinkovitija borba protiv 'fake newsa' daljni razvoj kvalitetnog, odgovornog i na činjenicama utemeljenog novinarstva uz istovremeno osvještavanje građana o opasnosti i raširenosti lažnih vijesti, ali i njihovo poticanje na kritičko razmišljanje i potrebu medijskog opismenjavanja, naročito među mladima", ističe Prelog.

Dodaje kako je projekt Muzeja lažnih vijesti nastao na temelju višegodišnjeg rada Instituta za nove medije i elektroničku demokraciju (InMed) koji više od dvadeset godina organizira međunarodnu konferenciju Informacijska tehnologija i novinarstvo u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Prema njegovim riječima, InMed je jedina organizacija u Hrvatskoj

član SOMA-e (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis), jedne od vodećih mreža institucija koje se bave otkrivanjem lažnih vijesti i modela njihova širenja.

No, kaže i kako, osim institucija, u definiranju "fake newsa" i borbi protiv lažnih vijesti veliku ulogu treba dodijeliti i istaknutim hrvatskim novinarima i medijskim stručnjacima među kojima su brojni već i najavili suradnju s Muzejem lažnih vijesti.

Svjedočanstava poznatih novinara i medijskih stručnjaka

"Jedna od preciznijih definicija 'lažnih vijesti' jest da je to namjerno stvaranje i dijeljenje lažnih i/ili manipuliranih informacija s namjerom da zavedu i upute javnost na krivi trag i s ciljem da se nanese šteta iz političkih ili osobnih razloga ili ostvarivanja materijalne koristi. No, vjerujem da će mnogima biti zanimljivo što bi, primjerice, legendarni Inoslav Bešker mogao napisati na temu povijesti lažnih vijesti, a profesorica Hrvatskih studija Jelena Jurišić u osvrtu na temu dezinformacija i vjerodostojnosti medija", otkriva Prelog.

Otkriva da mu je plan prikupiti što veći broj svjedočanstava poznatih novinara i eminentnih stručnjaka iz medija, komunikacija i ostalih srodnih područja koji su se u svome radu susreli s pojavom dezinformacija.

Prelog pritom namjerno ističe pojam "dezinformacija" jer smatra da je puno precizniji od kovanice "fake news" koju je popularizirao američki predsjednik Trump nakon predsjedničkih izbora 2016., mnogima tek tada poznat po iznošenju lažnih tvrdnji, nebuloza, teorija zavjere i nerijetko izrazito prostačkih uvreda.

"Claire Wardle, svjetski autoritet za provjeru činjenica, podijelila je 'lažne vijesti' u tri skupine. Prva je 'misinformation' - nenamjerne pogreške u tekstu ili interpretaciji statističkih podataka i slično, uključujući i čest slučaj kod nas kada netko satiru shvati ozbiljno. 'Disinformation ' je u potpunosti izmišljen ili manipuliran sadržaj i namjerno stvaranje teorija zavjere ili neutemeljenih glasina čemu, nažalost, u Hrvatskoj sve više i gotovo svakodnevno svjedočimo. Naposljetku tu je i 'malinformation' - objava sadržaja s ciljem izravnog nanošenja štete pojedincu ili određenoj instituciji, poput tzv. revenge porna (montiranje tuđeg lica u scenama filmova za odrasle)", ističe Prelog.

Zrnce istine radi uverljivosti

Obilježja takvih lažnih vijesti su namjerna promjena konteksta, datuma i/ili vremena originalnog sadržaja. Radi uvjerljivosti obično sadrže "zrnce istine", točnu ili djelomično točnu manje važnu (pod)informaciju i to manje ili više vješto upakiranu u isfabriciran sadržaj koji vrlo lako može "informirati" neupućenog, neinformiranog i, nažalost, najčešće nedovoljno medijski "opismenjenog" korisnika.

Prva dva tipa lažnih vijesti najčešće se šire na društvenim mrežama, a javnost, pogotovo novinari, najveću pozornost trebaju posvetiti zadnjoj, najopasnijoj inačici "zloćudne informacije" jer upravo takve lažne vijesti mogu nanijeti najveću štetu pojedincu, kompaniji, nekoj organizaciji, pokretu, političkoj stranci i zaključno cijelom društvu. Naposljetku, štetu trpi i sam novinar ili medij koji "nasjedne" u nekritičkom prenošenju te vijesti, naglašava Prelog.

Projekt Muzeja lažnih vijesti nije komercijalan i u prvoj fazi je zamišljen kao web stranica na kojoj bi se svi zainteresirani građani, pogotovo mladi, mogli informirati i educirati o fenomenu dezinformacija u Hrvatskoj i svijetu, poručuje.

Planirana svjedočanstva poznatih novinara, medijskih i komunikoloških stručnjaka samo su "kamen temeljac" projekta, kazao je Prelog dodajući kako ima puno planova vezanih uz izradu kvizova, online tečaja, ilustriranih prikaza, ali i baze najpoznatijih lažnih vijesti. U ovoj pripremnoj fazi web stranice Muzeja lažnih vijesti, vrijedno je istaknuti europske ankete o dezinformacijima na početku koronakrize početkom travnja koje pokazuju da je već tada gotovo polovica anketiranih naišla na neku zavaravajuću ili lažnu informaciju.

'Infodemija' dezinformacija i teorija zavjere

Primjerice, najčešće je bila riječ o tvrdnji da se "pijenjem većih količina vode možete riješiti infekcije" (35 posto), dok je gotovo četvrtina anketiranih naišla na

informaciju da se isti efekt postiže grgljanjem soli, ili izbjegavanjem hladne hrane i pića. Anketa je također pokazala da 55 posto ispitanika ignorira lažne vijesti, ali i da njih 40 posto nije više sigurno što je točno, a što nije. No, među lažnim vijestima ima "bisera", a izdvajaju se one koje je utvrdio East StratCom, radna skupina Europske službe za vanjsko djelovanje (EEAS).

Prema tom istraživanju, neke od "najzabavnijih" dezinformacija su da se "380 Belgijanaca zarazilo koronavirusom tijekom masovnog grupnog seksa", slijedi kako je "uzrok epidemiji koronavirusa legalizacija homoseksualnih brakova" te zaključno na trećem mjestu da je "baba Vanga predvidjela da će Rusi pronaći lijek protiv koronavirusa". Ova posljednja lažna vijest je, barem tada, po sudu stručnjaka bila i najuvjerljiva. No, s druge strane, Prelog ističe i ozbiljne posljedice "fake newsa" navodeći kako je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) nedugo nakon izbijanja epidemije Covid-19 poplavu dezinformacija i teorija zavjere na internetu i u medijima nazvala "infodemijom".

"Dezinformacije ne samo da mogu štetiti, one imaju vrlo konkretne posljedice. Neistinama se napadaju vjerska uvjerenja, rasa, spolna orijentacija, politički ili drugi stavovi. Prema nekim istraživanjima, od posljedica dezinformacija vezanih za koronavirus do danas je diljem svijeta preminulo najmanje 800 osoba raznih dobi. Ljudi su pili etanol i izbjeljivač, pojavile su se i druge 'medicinske' preporuke", ističe Prelog. Dodaje i kako dezinformacije u pravilu ostvaruju i mnogostruko veći doseg od 'običnih' vijesti i kako nema brze i učinkovite strategije u borbi protiv fake newsa.

"Nema jednostavnoga rješenja, potrebno je raditi na razvijanju kritičkog razmišljanja građana. Povjerenje u medije i institucije države može se vratiti profesionalnim i prije svega etičnim obavljanjem novinarskog zanata te, naravno, razvojem medijske pismenosti svih slojeva društva" zaključuje Prelog.

https://www.hina.hr/vijest/10485671

zaposlena

Patrijarhat i muškarcima oduzima mnogo toga

71. Ana Gruden

Novinarski projekt:
Položaj žena u društvu

Elektronička publikacija:
Zaposlena.hr

Broj objavljenih članaka: 10

Datum objave izabranog članka:
30. studenoga 2020.

Spisateljica Ivana Bodrožić napisala je novi roman pod naslovom „Sinovi, kćeri“ koji je izdao nakladnik Corto Literary. No, širem dijelu javnosti Ivana je postala poznata po romanu „Hotel Zagorje“, objavljenom prije deset godina, u kojem govori o odlasku iz svojeg rodnog Vukovara te prognaničkom životu u Zagorju. Neposredno prije početka pandemije Covida-19 i općeg zatvaranja, u kazalištu Gavella je u veljači pretpremijerno izvedena predstava „Hotel Zagorje“, prema spomenutoj knjizi.

O ulozi žena, muškaraca, medija, ali i o Vukovaru i „koloni sjećanja“ razgovarali smo s Ivanom Bodrožić te upravo uoči intervjua saznali da je predstava „Hotel Zagorje“ dobila Nagradu hrvatskoga glumišta za najbolju predstavu u cjelini.

O ulozi žena mnogo ste govorili. Što mislite o ulozi muškaraca u današnjem svijetu? Možemo li zaista svi postati feministi, kako kaže Chimamanda Ngozi Adichie?

Muškarci bi u današnjem svijetu trebali shvatiti da patrijarhat teško oštećuje ne samo žene, nego baš muškarce. Iz naoko privilegirane pozicije, koja se odnosi na financijsku i političku moć, mnogi muškarci toga često nisu ni svjesni, što je razumljivo. Ali kad malo dublje uđete u problematiku patrijarhata, shvaćate da on muškarcima oduzima mnogo toga, primjerice, slobodu iskazivanja osjećaja, mogućnost da žive punkrvno roditeljstvo i odnose sa svojom djecom, razvijaju različite inte-

rese, a prije svega, ljudske potencijale do maksimuma. Zbog svoje rigidnosti i hijerarhije temeljene na moći, takav sustav ne ostavlja puno prostora čak ni muškarcima koji su malo drugačiji od uobičajene maskuline slike – on i njima pripisuje „ženskost" koja se zapravo tumači kao slabost. Biti feminist ne znači biti na strani žena, nego na strani ljudskih bića i jednakopravnosti. To je za mene pitanje evolucije prema kojoj idemo. Jednako tako, smatrajući da je jezik važan jer povratno definira naše misli i ideje, trebali bismo prestati govoriti o „ženskim pravima" ili borbi za „prava žena" i koristiti ispravan termin: ljudska prava jer izjednačavajući muškarce i žene, ne dajemo ženama neka posebna prava. U tome, po mojem mišljenju, leži ključ.

U kojem ste se trenutku svojeg života anagažirali u pitanju rodne ravnopravnosti? Je li to bio neki događaj koji vam je otvorio oči ili se to pitanje naprosto samo otvorilo?

Nije to bio jedan događaj u kojem sam progledala. To je naprosto niz sitnih događaja u svakodnevnici, koji se zatim, kako čovjek sazrijeva, artikuliraju u jasnu spoznaju o dubokoj neravnopravnosti. Konkretno, smatram da kod velikog broja žena do takvoga gorkog otriježnjenja dolazi u periodu majčinstva i zasnivanja obiteljskih zajednica. Do tada, ako se ne radi o nekim ekstremnim primjerima osujećenosti i ugroženosti, društvo nas načelno uči da trebamo jednako ići u školu, postizati izvrsne rezultate, razvijati specifične interese, obrazovati se, kako bismo se jednoga dana realizirale u profesionalnom smislu. Međutim, u društvu u kojem živimo još uvijek je posve razumljivo da u odraslim godinama žena preuzima najveći dio brige o kućanstvu, djeci, starim i bolesnim roditeljima; u starijim generacijama nerijetko i partnerovim roditeljima. Tada dolazi do duboke frustracije i često raskola među partnerima jer shvaćamo da se borimo protiv sustava koji nas je stavio na suprotne strane. Iako zajedno, živimo paralelne stvarnosti.

Govorili ste u emisiji „Nedjeljom u 2" o naslovu članka koji je objavljen u Globusu o spisateljicama – „I one pišu". Je li vas to i tada smetalo ili ste tek kasnije postali svjesni koliko je takav naslov problematičan?

Zasmetalo me je i tada, naravno, ali sam dotad objavila jedan roman i nisam imala puno prostora ili platformi za neku naročitu reakciju i bila sam jedna od nekoliko kolegica u toj reportaži. Osim toga, nisam imala ni iskustva u medijskim istupima, a iako je to bilo prije samo desetak godina, takav i slični naslovi u javnosti nisu smatrani skandaloznima. Dobro je primijetila kolegica Olja Savičević Ivančević: kad pišu o ženama, novinski su naslovi vrlo slični, neovisno o tome radi li se o Kim Kardashian, Žuži Jelinek ili Susan Sontag. Nedavno je u povodu izlaska knjige o velikoj umjetnici Susan Sontag objavljen članak u čijem je naslovu pisalo: „Bila je neutaživa, opsesivno gladna za još više knjiga, filmova, seksa...". Ne mogu reći da se baš tako tretiraju ozbiljni umjetnici muškarci. I čudo je da žene vole seks, zar ne? I da se baš to stavlja u naslov!

Spomenimo i ženske časopise koji promoviraju potpuno pogrešne obrasce ponašanja, o čemu ste također govorili u „Nedjeljom u 2".

Apsolutno, ženski časopisi često su primjer ostajanja u obrascu koji kažnjava žene i drži ih u zatvoru patrijarhata, počevši od slučaja o kojem sam govorila, o časopisu koji na naslovnici promovira opraštanje nasilja u obitelji, ponižavajući sve žrtve obiteljskog nasilja i sabotirajući sav rad koji su ženske udruge, pojedinci i pojedinke uložili u podizanje svijesti o tome da je tako nešto neprihvatljivo. U blažoj varijanti, ako usporedite časopise namijenjene ženama i muškarcima, uočit ćete jednu bitnu razliku. Časopisi namijenjeni Njemu potiču i poučavaju kako doći do još više užitka, hedonizma, relaksacije, samoostvarenja. Časopisi namijenjeni Njoj također često potiču i podučavaju kako dovesti Njega do još više užitka, hedonizma, relaksacije, uz savjete o tome kako se još više pomladiti, izgladiti, ispeglati, posvijetliti itd. Velik je nerazmjer između očekivanja svijeta i nas od Njega i Nje, pa nije ni čudno da među partnerima izostaje prijateljstvo i duboko razumijevanje temeljeno na zajedničkim ljudskim iskustvima.

Smatrate li da su mediji najodgovorniji za perpetuiranje tih stereotipa o ženama: s jedne strane majka i supruga, s druge strane seksualni objekt? Treće uloge nema.

Ne bih upirala prstom tko je najodgovorniji, nemoguće je tako nešto izmjeriti, a mediji su svakako, takvi kakvi jesu, proistekli iz društva i vrijednosti koje promoviramo. Mediji ne žive zaseban život, sve je to princip spojenih posuda, a ako želimo djelovati edukativno, trebamo raditi istovremeno na nekoliko razina: obitelj, odgoj i obrazovanje, škole i edukacija, sadržaji koje djeca gledaju i slušaju, mediji, političari koje biramo. Ako naša bivša ministrica Murganić na temu obiteljskog nasilja, kad uplašena supruga povuče tužbu protiv nasilnika, izgovori: „Tako vam je to u braku", a mediji izjavu objave, onda nisu mediji krivci. Ako političar ostaje na funkciji župana i nakon što je proglašen krivim, što možemo očekivati od medija? Ako se u jeku ratifikacije Istanbulske konvencije, umjesto podizanja svijesti u društvu o nasilju nad ženama sustavno ponižava i zlostavlja jednu manjinu unutar manjine bez ikakvih posljedica, takvi će nam biti i mediji. Moramo shvatiti da smo mi, birajući određene političke opcije, suodgovorni za takvu medijsku sliku.

Iz Vukovara ste. Jeste li ikad hodali u „koloni sjećanja"? Što mislite o ovogodišnjoj, usred pandemije?

Nisam nikad išla u „kolonu sjećanja", moje sjećanje za mene je prevrijedno i preintimno, da bih ga u toj koloni dijelila s političarima koji uvijek u prvom redu do takvih kolona i dovedu. To što zbog ratne tragedije koja se dogodila u Vukovaru u koloni zadnjih godina hodaju Hasanbegović, Markić, Karamarko, Plenković i svi ostali, smatram da ponižava sve ljude koji su u ratu oštećeni. Ove godine do vrhunca je dovedeno licemjerje u kojem se na račun žrtava skupljaju politički bodovi, žrtvujući te iste ljude još jednom jer će se neki od njih razboljeti, možda teško, a brojni će sigurno ostati bez posla jer će, prema procjenama liječnika, završiti u karanteni.

Odlazite li uopće još u Vukovar?

Odlazim povremeno u posjet prijateljima i rodbini. Već dugo ne živim ondje, pa je taj grad najviše od svega u meni kao toponim mojega djetinjstva, koji više nema puno veze s današnjim Vukovarom.

Prije početka pandemije održana je premijera predstave „Hotel Zagorje", prema vašoj istoimenoj knjizi. Nekoliko ste puta govorili o tome da ste jako zadovoljni predstavom. Jeste li imali problem s tim da vaš tekst netko drugi (pre)oblikuje i intepretira? Kakav je vaš stav o tome?

Poznavajući otprije Anicu Tomić i Jelenu Kovačić, kao i njihov kazališni rad, imala sam povjerenje da će moj tekst uzeti s velikom ljubavi i poštovanjem te od njega napraviti predstavu. Naravno, nije dovoljno voljeti neku knjigu, presudno je i savršeno vladanje kazališnim jezikom i poznavanje svih njegovih mogućnosti, kako bi se umjetničko djelo iz jednog medija prenijelo u drugi. Mislim da su njih dvije u tome majstorice, a ja se nisam miješala jer sam svjesna da o kazalištu i načinu kako funkcionira znam ponešto samo kao laik i ljubiteljica. Kad se odlučite za tako nešto, mislim da trebate drugim umjetnicima / umjetnicama dozvoliti da u potpunosti realiziraju svoju viziju.

Nedavno je objavljena vaša nova knjiga „Sinovi, kćeri" u kojoj je glavni lik Lucija, tridesetogodišnjakinja „zaključana" u vlastito tijelo nakon nesreće. Tko vas je inspirirao za taj lik? A tko za lik Dore/Doriana? Pitanje se ne odnosi na imena stvarnih osoba, nego na iskustva koja ste (pretpostavljam) vidjeli u svojoj okolini, pa su vas dotaknula.

Ideja za roman nastala je kad sam u novinama pročitala priču o ženi kojoj je zbog moždanog udara dijagnosticiran sindrom zaključane osobe. To je stanje vrlo slično komi, uz razliku da je zaključanoj osobi svijest potpuno očuvana, ali od voljnih funkcija može samo pomicati kapke i zjenice. Pomislila sam kako je to stanje strašno i takvoj patnji daje nezamislivu perspektivu ljudskog života, kao i naših odnosa. Istovremeno, to mi se učinilo i kao strašna metafora, čiji djelić baštinimo svi koji smo, iako fizički pokretni, često zaključani unutar sebe, posebice u odnosu prema bližnjima, uvjetovani obitelji i društvom, koji su nas učili da živimo očekivane uloge, a ne svoj autentični život. Junakinja ovog romana, Lucija, upravo iz te perspektive priča svoju priču, prisjećajući se svega što se dogodilo i što ju je dovelo u to stanje. Druga je perspektiva mladića Doriana koji je zaključan u vlastitom tijelu

prema kojem osjeća nesklad, a samo želi biti samoostvaren, živjeti slobodno, biti partner i sin u svojem ogromnom potencijalu koji ima. Međutim, u danim okolnostima on je prisiljen boriti se s društvom koje ga diskriminira i kažnjava bez ikakvog razloga i posljedica. Sve što se događalo u društvu 2018. uoči ratifikacije Istanbulske konvencije potaknulo me je da pokušam dati glas nekome tko je s druge strane tog ponižavanja jer taj glas nikada ne čujemo. Treća je perspektiva Lucijine majke koja, lomljena nasilnim patrijarhatom, zlostavljanjem u djetinjstvu i životom ispunjenim zabranama, predstavlja srce tame iz kojeg proizlaze njezina djeca upravo time već u začetku oštećena.

Što radite u životu, čime se bavite? Možete li živjeti samo od pisanja?

Kao samostalna umjetnica bavim se mnogim segmentima književnog djelovanja, od organizacije *Zagreb Book Festivala,* vođenja radionica kreativnog pisanja, pisanja kolumni, predstavljanja stranih pisaca u Zagrebu do vođenja književnih tribina. Mi smo premalo tržište, čak i kad bi broj čitatelja koji kupuju knjige bio veći, da bi autori mogli živjeti samo od pisanja. Kulturna politika trebala bi biti svjesna toga pri donošenju odluka jer umjetnost ne smije prepustiti tržištu, a ako želimo biti iskreni, u periodu potpunog zatvaranja spasile su nas knjige, glazba i filmovi, čuvajući naše duhovno i mentalno zdravlje. Dakle – umjetnost. Drugačije rečeno, za mene vrijedi pravilo da se jedino od umjetnosti i može živjeti.

https://zaposlena.hr/aktualno/patrijarhat-i-muskarcima-oduzima-mnogo-toga/

bitno.NET

KATOLICI U BOSNI I HERCEGOVINI: IZAZOVI, PREPREKE I ODNOSI (4)

Posjetili smo 'Vrata Bosne', samostan u kojem su za vrijeme rata rađana djeca, a danas čuva tisućljetno blago Posavine

Franjevački samostan u Tolisi kod Orašja devedesetih je služio kao ratna bolnica, a danas je dom muzeju "Vrata Bosne" u kojem se čuva nekoliko tisuća godina povijesti Bosanske Posavine. Reportaža iz Tolise četvrti je tekst iz niza "Katolici u Bosni i Hercegovini – izazovi, prepreke i odnosi" koji je ostvaren u suradnji s Agencijom za elektroničke medije.

"Mala, kako je tebi ime?" pitao je fra Perica djevojku koja je u društvu majke stajala pred samostanom.

"Zovem se Matea", odgovorila je spremno.

"A, odakle si ti?" nastavio je stari fratar, premda ju je njen karakteristični naglasak već odao.

"Iz Maaatića", izrekla je ponosno.

"A kad si se ti, Matea, rodila?" nastavio je uporno.

"1993., na sv. Franju", dodala je još ponosnije.

"Matea, gdje te majka rodila na sv. Franju 1993.?" pitao je stari fratar, polako dolazeći do željenog cilja.

Ona se prvo okrene prema majci, pa pogled svrne na novu zgradu samostana koja se uzdizala iza leđa fra Perice. Konačno digne prst i kaže: "Je li tako, mama, da si me ovdje rodila?"

Godine su prošle, ali fra Perica Martinović i dalje se naježi svaki put kad pripovijeda ovu crticu iz svoga bogatog svećeničkog života. Jer Matea se rodila u

72. Tino Krvavica

Novinarski projekt:
Katolici u Bosni i Hercegovini: izazovi, prepreke i odnosi

Elektronička publikacija: Bitno.net

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka: 10. prosinca 2020.

krilu samostana čiju je gradnju on pokrenuo, a koje će zbog ratnih okolnosti od 1992. do 1996. služiti kao bolnica za vojnike i stanovnike Orašja, jedinog dijela Bosanske Posavine većinski nastanjenog Hrvatima koji se održao za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini.

Franjevački samostan zapravo se nalazi u nekoliko kilometara udaljenoj Tolisi, okružen plodnom posavskom ravnicom iz koje strši poput stijene - često jedine za koju su se ovdašnji ljudi mogli uhvatiti u trenucima izazova.
"Kuća i fratri odigrali su strahovitu ulogu u očuvanju ovoga kraja, bili su desna ruka i sigurnost ljudima", reći će fra Perica i istaknuti upravo primjer posljednjeg rata.
"Nije ovdje radila samo bolnica. I crkva je bila otvorena, služile su se mise, polnoćke, sprovodi, pa čak i vjenčanja. Život je tekao usporedno s ratnim zbivanjima."

Ne samo da je tekao već je i nastajao, kako pokazuje primjer s početka teksta. Zahvaljujući vizionarskom projektu fra Perice i radu mnogih dobrih ljudi, u samostanu je tijekom ratnih godina rođeno petnaestak beba.

"Gradnju novog krila samostana započeo sam 1985. godine, jer prvotna zgrada više nije zadovoljavala suvremene standarde življenja. Imali smo jedan ili dva sanitarna čvora na desetak fratara, što je i danas slučaj u nekim samostanima iz starih vremena", reći će fra Perica koji je tada u Tolisi služio kao župnik i gvardijan, premda će vrijeme rata provesti na službi u Zagrebu.

"Također smo imali veliku muzejsku zbirku te knjižni fond koji nisu bili zbrinuti na adekvatan način. Odlučili smo stoga da ćemo, kad se preselimo u novu zgradu, staru prenamijeniti u muzej i knjižnicu."

Nova zgrada prislonjena je na južnu stranu dotadašnjeg kompleksa. Premda izvorno napravljena od žute opeke, odnedavno je presvučena novom fasadom, u skladu s vanjskim izgledom crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije i starog samostana.
Naši domaćini (uz fra Pericu dočekao nas je i fra Mario Jurić, trenutni župnik i gvardijan koji upravlja zajednicom od 13 fratara) reći će kako je nova zgrada bila spremna za useljenje kada su krenula ratna zbivanja. No osim fratara koji su se morali snaći u suženom prostoru (veliki podrum pretvoren je u bolničke sobe, dok je kuhinja služila kao operacijska sala), bolja vremena trebala je pričekati i muzejska građa.

Tek će 2011. godine, u vrijeme fra Marijana Živkovića, stručnjaci iz Zemaljskog muzeja u Sarajevu urediti izložbeni postav koji sadrži vrijedne eksponate stare i do nekoliko tisuća godina.

Fratri će muzeju nadjenuti zvučno ime "Vrata Bosne".

"Većina predmeta potječe s prostora između ušća Bosne u Savu kod Šamca te ušća Tinje u Savu kod Brčkog", govori nam fra Perica dok nas vodi kroz hodnike starog samostana. Pritom pokraj nas proviruju ostaci vunastog mamuta, bizona, jelena lopatara i vunastog nosoroga. Kosti su restaurirane na način kako su te životinje nekada izgledale.

Muzej sadrži velik broj eksponata iz neolita, brončanog i željeznog doba te Rimskog Carstva. Posebnu pažnju privlače fibule - drevni oblik ukrasnih kopči koje su prije više od dvije tisuće godina služile za pričvršćivanje odjeće.
"Imamo preko stotinu originalnih fibula i svaka je ručni rad", objasnit će naš domaćin.

Muzej podijeljen u nekoliko prostorija sadrži i vrijednu numizmatičku zbirku, drevno oružje i oruđe te etnografske i crkvene predmete, poput nošnji i liturgijskog ruha.
Jedan dio rezerviran je za minerale i fosile.

Samostanska knjižnica pak, unatoč nedostatku prostora, dom je bogatom fondu od 30 tisuća knjiga iz različitih područja, od znanosti preko vjerskih tema do beletristike. Najstarija od njih potječe iz 1525., a naš je interes pobudio arapsko-perzijsko-turski rječnik star više od 200 godina, dokaz koji govori u prilog obrazovanosti tadašnjih fratara.

Posebna zanimljivost muzeja je i što sami ormari, police i vitrine u kojima su izloženi eksponati i knjige imaju veliku vrijednost.

"Namještaj je izrađen od rijetkog i vrijednog drva abonosa koje se izvlači iz savskog korita", ističu domaćini.

Abonos je zapravo hrast koji nekoliko tisuća godina "sazrijeva" u riječnom mulju, a njegova kora zbog kemijskih reakcija zadobiva karakterističnu crnu boju. Iznimno je rijedak i vrijedan.

Inače, dio predmeta (a osobito knjige) u muzeju nekada su pripadali fratrima koji su živjeli u ovoj zajednici.
"Naši redovnici, kao i drugi, polažu zavjet siromaštva i odriču se zemaljskih bogatstava. One pak vrijednosti koje steknu za vrijeme službe nakon smrti ostaju samostanu", govori nam fra Mario Jurić, ističući jednu posebnost Franjevačke provincije Bosne Srebrene.

"Kod nas je običaj da svećenik prvih godina djeluje u župama udaljenima od rodnog mjesta. No kako starimo polako se vraćamo u službu bliže svome kraju, da bi mirovinu proveli u samostanu kojem po rođenju pripadamo."

Fra Mario s obzirom na svoju mlađu dob pomalo odskače od te slike, no to je plod drugog običaja koji je karakterističan za bosanske fratre.
"Gvardijan je u našim kućama gotovo uvijek domaći čovjek, a predlažu ga ostala braća koja po rođenju pripadaju samostanu. Premda taj običaj nije zapisan nigdje u našim pravilima, Provincija u velikoj većini slučajeva potvrđuje njihov prijedlog."

Njega je predložilo 36 fratara koji korijene vuku iz ovog kraja, a prije službe u Tolisi 10 je godina proveo u samostanima od Petričevca, preko Kiseljaka do Kreševa.
Rodom iz obližnje Donje Mahale, fra Mario je svjedočio ratnim zbivanjima kao dječak te su i njegova sjećanja tog teškog perioda gotovo dječački razigrana. Zanimljivo ga je slušati dok dubokim basom bezbrižno priča o, npr., padanjima raketa Luna nekoliko stotina metara od mjesta gdje je s bratom i majkom brao šljive. "Šljive se moraju pokupit", dodat će kroz smijeh.

Rakete, detonacije i jurnjava vojnih vozila, uz redovite susrete sa smrću, bili su sastavni dio odrastanja sve djece na području Orašja. Fra Mario reći će o tome: "To što su cijele obitelji ostale u ovim selima, praktički nekoliko kilometara od crte bojišnice, bio je, uz bolnicu, jedan od glavnih razloga zašto je ovaj dio Posavine obranjen."

Svoj dio granatiranja primila je i crkva Uznesenja BDM, premda će domaćini istaknuti kako smatraju čudom što nije bilo većih oštećenja.
"Jedna granata pala je na sakristiju i oštetila zid ispod kojeg je izronila freska Posljednje večere. Točnije, preko nje je bila prebojena druga freska, a mi to nismo znali."

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i sama je vrijedno umjetničko ostvarenje te je 2007. proglašena nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Gradnju crkve započeo je 1864. fra Martin Nedić, koji je njegovao dobre odnose s biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom. Crkva je u potpunosti dovršena 1881., a obnovljena 1911. prema nacrtima arhitekta Josipa Vancaša.

Fratri trenutno obnavljaju vrijedni glavni oltar posvećen Gospi, a vraćena je i pričesnička ograda koja je 70-ih maknuta zbog liturgijskih promjena. Strop pak ukrašava 48 medaljona svetaca.
"U crkvi imamo i križ Ivana Rendića iz 1880. godine koji je obljubljen od naroda. Kad gledate izdaleka vidite Krista kojem su oči zatvorene - mrtvo tijelo. No kad kleknete ispod raspela, Isus vas gleda", otkrit će fra Mario te istaknuti kako su i gradnja i obnova crkve financirani dobrovoljnim prilozima vjernika.

"To pokazuje koliko su naši ljudi vezani za Crkvu."
Dodajmo kako su fratri, točnije fra Ilija Starčević, osnovali 1823. u Tolisi i prvu pučku školu na teritoriju Bosne i Hercegovine.
"Mi smo sretni da smo mogli biti narodu na raspolaganju", poručit će fra Perica, a mi ćemo se složiti.

Jer fratri su ovdje uz narod od rođenja do smrti. Pa i dalje...

https://www.bitno.net/vijesti/svijet/franjevacki-samostan-tolisa-vrata-bosne-orasje-reportaza/

Korona-kriza i odnosi velikih sila – hoće li se ubrzati transfer moći u azijsko-pacifičku regiju?

73. Davor Dijanović

Novinarski projekt:
Utjecaj korona-krize na promjene u međunarodnim odnosima

Elektronička publikacija:
Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
7. kolovoza 2020.

Aktualna korona-kriza, izazvana pandemijom korona-virusa, imat će dalekosežne posljedice ne samo za zdravlje ljudi, međuljudske odnose i globalnu ekonomiju, nego će se odraziti i na promjene u međunarodnim odnosima.

Još od vremena stare Grčke, postoje dva osnovna modaliteta unutar kojih se zbivaju međunarodni odnosi: to su suradnja i sukob.

Države se međusobno sukobljavaju i ratuju, ali i surađuju. Potonja, suradnička dimenzija posebno je naglašena u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata kad se, pod dominantnim utjecajem Sjedinjenih Američkih Država, stvaraju multilateralni režimi i institucije koje pospješuju međuovisnost i suradnju između država i naroda.

„Povlačenje demokracije“

U posljednjih nekoliko godina, međutim, sve se više govori o krizi multilateralizma i aktualnoga liberalno-demokratskog poretka, pa tako i liberalne paradigme međunarodnih odnosa. Ta kriza je započela i prije izbora Donalda Trumpa za američkog predsjednika (Trump je kao pristaša „principijelnog realizma“ zagovornik unilaterizma), a izazvana je i jačanjem onih država koje u svojim unutarnjim političko-društvenim i ekonomskim poretcima ne primjenjuju načela liberalne demokracije.
Tu prije svega mislimo na Rusku Federaciju (ruski predsjednik Vladimir Putin zagovornik je i-liberalne demokracije) i na Narodnu Republiku Kinu koja, iako

je prihvatila neke elemente tržišnog gospodarstva, i dalje na društvenome planu ima autoritarni komunistički sustav. Ovome treba dodati i jačanje radikalnoga islama, a svi ti procesi često se nazivaju „povlačenjem demokracije“.

Macron: Kraj zapadne hegemonije

Već nekoliko desetljeća pojedini analitičari međunarodnih odnosa govore o jačanju Istoka, a francuski predsjednik Emmanuel Macron u jesen je 2019. godine konstatirao kako svjedočimo kraju zapadne hegemonije. Jačanje Istoka, prije svega azijsko-pacifičke regije, zapaženo je i u američkim geopolitičkim i geostrateškim promišljanjima pa je tako još u vremenu administracije Baracka Obame donesen program *Pivot to Asia*, koji su neki nazvali programom strateške preorijentacije američke vanjske politike, a drugi dijelom američkoga offshore balansiranja prema ključnim dijelovima svijeta kako bi se održala ravnoteža snaga (Nova američka velika strategija – Pivot to Asia?).

Između SAD-a i Kine postoje brojne prijeporne točke, a odnosi Washingtona i Pekinga, jednako kao i Washingtona i Moskve, sve se više označavaju kao novi hladni rat. Posljednjih nekoliko godina svjedočili smo trgovinskome ratu koji je tek djelomično razriješen potpisivanjem djelomičnoga trgovinskog sporazuma koji bi trebao smanjiti američke deficite u trgovinskoj suradnju s Kinom.

Južnokinesko more

Užarena točka američko-kineskih odnosa je Južnokinesko more. Američki autor Robert D. Kaplan smatra da će američko vojno nadmetanje s Kinom definirati 21. st., a Kina će biti opasniji protivnik nego što je to Rusija ikada bila. Kineski je cilj istjerati američke pomorske i zrakoplovne snage iz Zapadnog Pacifika (Južno i Istočno kinesko more), dok je američki cilj ostati na tom području. Americi je strateški bitna kontrola ovoga prostora, za to područje promiče koncept slobodne plovidbe, a plovidbom američkih nosača zrakoplova (prije svega „Reagana“ koji je stacioniran u Japanu) Washington poručuje Pekingu kako nema ekskluzivno pravo na ovaj prostor.
Kinezi, smatra Kaplan, gledaju na Južno kinesko more na način na koji su američki stratezi promatrali Karibe tijekom 19. st. i početkom 20. st.: kao na vodenu ekstenziju svoje kontinentalne, kopnene mase, čija bi kontrola omogućila slanje mornaričkih snaga u šire područje Pacifika i Indijskog oceana, uz istovremeno smekšavanje Tajvana. (Robert D. Kaplan, „A New Cold War Has Begun“, Foreign Policy).

James Holmes smatra da Južnokinesko more, kao vruća točka u kojoj se nalazi ratno brodovlje obje sile, može predstavljati mjesto promjene smjera globalne moći (James Holmes, A Collision: Is This How a U.S.-China War in the South China Sea Starts?, The National Interest). Naime, Kina je već danas regionalna sila, a globalnom silom ne može postati ako ne stekne potpunu dominaciju u svome okruženju.

Hong Kong, Tajvan, Tibet

SAD i Kina konfrontiraju se i glede Hong Konga (dio britanskog kolonijalnog naslijeđa) gdje posljednjih mjeseci traju prosvjedi protiv predloženoga zakona o nacionalnoj sigurnosti. Sredinom srpnja ove godine Donald Trump je potpisao zakon koji će se nametnuti sankcije kineskim osobama i entitetima koji su uključeni u postupke, kako se navodi, „uklanjanja autonomije Hong Konga“.

U američko-kineskim odnosima sporno je i pitanje Tajvana. Poznato je da su se nacionalističke snage Kuomintang nakon poraza od komunista u građanskome ratu sklonile na Tajvan. Njihovo preživljavanje može se zahvaliti američkoj pomoći. Peking i dalje inzistira na reintegraciji Tajvana, nudeći mu hongkongški model „jedna država, dva sustava“. Washington se s druge strane obvezao pomoći Tajvanu u slučaju napada Kine, što, zbog moguće kineske intervencije, Tajvan čini opasnim kriznim žarištem s vrlo ekstenzivnim globalnim implikacijama.

Još od ranije i Tibet je točka sukoba američko-kineskih interesa. U srpnju ove godine kinesko ministarstvo vanjskih poslova najavilo je uvođenje viza za građane SAD-a zbog „lošeg ponašanja“ u odnosu na kinesku autonomnu regiju Tibet. Glasnogovornik toga ministarstva Zhao Lijian, komentirajući američko uvođenje viza prema kineskim službenicima koji su umiješani u „ograničenje pristupa stranaca na Tibet“, izjavio je sljedeće: „Izražavamo odlučni prosvjed s time u svezi. Kao odgovor na

takve korake Kina je donijela odluku o viznom ograničenju prema građanima SAD-a, koji omogućuju loše ponašanje u odnosu na Tibet". Kineska vojska drži Tibet od 1950., a otpor Tibetanaca protiv kineske okupacije (u obučavanju protukineskih diverzanata sudjelovala je i CIA) do sada je ostao bezuspješan.

Tukididova zamka

Odnose SAD-a i Kine sve se više opisuje kao tzv. Tukididovu zamku. Taj je pojam popularizirao harvardski profesor Graham Allison kako bi objasnio vjerojatni sukob sile u usponu s trenutno dominantnom silom. Ovaj se pojam isprva javlja u Tukididovu djelu „Povijest Peloponeskog rata" gdje stoji: „Uspon Atene i strah od toga inspirirali su Spartu da rat učini neizbježnim". Kao je nekada Atena predstavljala silu u usponu i glavnoga konkurenta Sparti za dominaciju u grčkome svijetu, tako se danas problematizira pitanje hoće li jačanje Kine dovesti do sukoba sa Sjedinjenim Državama.

Na „nišanu" SAD-a posebno je kineska inicijativa „Pojas i put", koja predstavlja oblik globalizacije na kineski način, a s interesima SAD-a posebno se sudara kineski strateški plan da Kina do 2025. postane predvodnik u razvoju visokih tehnologija (Made in China 2025.). Pod američkim sankcijama zato se posebno nalaze proizvodi iz sfere visokih tehnologija.

„Kineski virus"

Prethodno smo ukratko iznijeli glavne točke na kojima se sukobe američki i kineski strateški interesi. Aktualna pandemija korona-virusa, koji svoje ishodište ima u kineskome gradu Wuhanu, dodatno je intenzivirala hladnoratovske tenzije SAD-a i Kine. Američki predsjednik Donald Trump već od ranije je jedan od najkonzistentnijih zagovornika oštrijeg pristupa prema Kini, a činjenica da je virus došao iz Kine poslužila mu je za nove invektive na račun te države. Trump ne propušta priliku korona-virus nazvati „kineskim virusom", a sve se više nameće i pitanje treba li Kina platiti štetu koja je nastala zbog zaustavljanja ekonomije u ožujku i travnju ove godine.

Američki državni tajnik Mike Pompeo u svibnju je ove godine izjavio kako hakeri povezani s Kinom pokušavaju SAD-u ukrasti podatke vezane uz istraživanje koronavirusa, a ponašanje u cyber prostoru označio je kao produžetak njihovih kontraproduktivnih stavova u kontekstu COVID-19 pandemije. „Dok SAD i njihovi saveznici i partneri rade na koordiniranom, kolektivnom i transparentnom naporu po pitanju spašavanja života, Kina i dalje ušutkava znanstvenike, novinare i građane. U isto vrijeme širi dezinformacije koje su pogoršale ovu zdravstvenu krizu", rekao je Pompeo.

Sukob modela

Nakon proglašenja pandemije korona-virusa i kasnijeg suzbijanja virusa u Wuhanu počelo se postavljati i pitanje djelotvornosti kineskog i liberalno-demokratskog modela društveno-političkih odnosa. Naime, čak su se i na Zapadu pojavile teze o tome kako je kineski autoritarni model superiorniji demokratskome u suzbijanju pandemije. Dakako, pohvale kineskome modelu nisu se temeljile na egzaktnim podatcima (pitanje vjerodostojnosti kineskih izvještaja o broju zaraženih i umrlih), a potpuno su zanemarivale i činjenicu da je u autoritarnim režimima mnogo lakše ograničiti ljudska prava i slobode. Pitanje je bi li oni koji su zagovarali apologetski pristup kineskome modelu bili spremni sami pristati na ograničenja koja je taj model uvodio.

Stvorena percepcija kako se Kina brzo i rezolutno obračunala s korona-virusom, dovela je i do pitanja o tome hoće li aktualna pandemija ubrzati transfer moći u azijsko-pacifičku regiju. Pandemijske krize u prošlosti su u pravilu dovodile do promjena u međunarodnim odnosima i do ubrzanja određenih procesa. Epidemiju Kuge u Ateni 430. g. pr. Kr. u svom je već spomenutom djelu „Povijest Peloponeskog rata" opisao Tukidid koji je ovu zarazu prebolio, dok te sreće nije bio veliki atenski državnik Periklo. Atena je preživjela epidemiju, uz veliku smrtnost, ali je izgubila rat i prestala biti glavnom silom među grčkim polisima.

Tzv. Galenova kuga – pandemija malih ili velikih boginja – zahvatila je Rimsko Carstvo od 165. do 180. g. po. Kr. Od ove pandemije umrlo je pet milijuna ljudi, Carstvo je demografski opustošeno, rimska vojska desetkovana, a sjeverne granice postale su neobranjive. Za obranu granica od tada se počinju unajmljivati barbarski najamnici. Ova je pandemija,

smatraju neki povjesničari, predstavljala okidač za početak kasnijeg procesa raspada Rimskog Carstva. I kasnije pandemije, kao pandemija kuge od 1347. do 1351., ili kuga u 17. st., ostavile su veliki trag i uzrokovale velike vjerske, geopolitičke, ekonomske i društvene fragmentacije i lomove.

Hoće li aktualna pandemija korona-virusa dovesti do ubrzanja prijenosa moći u azijsko-pacifičku regiju? Nema nikakve sumnje da već godinama, pa i desetljećima svjedočimo jačanju ove regije. No pitanje je hoće li u bližoj ili daljoj budućnosti ova regija s Kinom na čelu preuzeti svjetski tron od Amerike? Oko toga postoje različita mišljenja stručnjaka za međunarodne odnose.

Mahbubani: Prema sinocentričnoj globalizaciji

Posljedicama korona-krize po međunarodne odnose u američkom magazinu Foreign Policy pozabavio se, među ostalima, i viši suradnik Instituta za proučavanje Azije pri Singapurskom nacionalnom sveučilištu Kishore Mahbubani. On smatra da kriza uzrokovana korona-virusom ne će fundamentalno izmijeniti globalne ekonomske trendove, ali će ubrzati one koji su već počeli: udaljavanje svijeta od amerocentrične prema sinocentričnoj globalizaciji. Mahbubani smatra da su američki građani izgubili vjeru u globalizaciju i međunarodnu trgovinu

Mahbubani zaključuje: „Slobodnotržišni sporazumi su postali politički toksični, s ili bez uloge predsjednika Donalda Trumpa. Nasuprot tome, Kina nije izgubila tu vrstu vjere. Zašto? Postoje dublji povijesni razlozi. Kineski lideri sada dobro znaju da je 'stoljeće poniženja' Kine (1842-1949) bilo posljedica napora njenih samozadovoljnih lidera da kinesku državu odsjeku od ostatka svijeta. Sasvim različito od toga, proteklih nekoliko desetljeća ekonomskog preporoda su posljedica globalnog povezivanja sa svijetom. Osim toga, kineski narod je doživio eksploziju kulturnog samopouzdanja. Uvjereni su da se mogu ravnopravno nadmetati u svim oblastima".

SAD ima velike mobilizacijske potencijale

Kina je zasigurno najozbiljniji suparnik SAD-a u borbi za svjetsku dominaciju i utoliko mogući kandidat za svjetski tron. No prognoze koje već sutra Kinu vide kao svjetskoga hegemona su površne i zanemaruju da su Sjedinjene Američke Države država s velikim potencijalima i kapacitetima, kao i s velikim mogućnostima političke, ekonomske i intelektualne mobilizacije.

Victor Davis Hanson tako podsjeća da je u trenutku napada na Pearl Harbor američka vojska brojila manje od pola milijuna pripadnika, a do 1945. 12 milijuna ljudi bilo je pod oružjem. Amerika je započela rat sa sedam nosača zrakoplova u floti i jednim pratećim nosačem. Do kraja rata, u službi je bilo 27 nosača zrakoplova i 72 prateća nosača. Američka mornarica završila je rat s flotom osam puta većom nego što je bila u vrijeme napada na Pearl Harbor. Američka armada postala je 1945. godine veća u ukupnoj tonaži od svih svjetskih flota zajedno.

Sputnjik trenutak?

Je li kriza s COVID-19 točka prijeloma koja će SAD navesti na snažnije suprotstavljanje Kini? Srpsko-američki ekonomist Branko Milanović u osvrtu za Foreign Affairs postavio je pitanje hoće li korona pandemija predstavljati kineski „Sputnjik trenutak"? Milanović podsjeća da nakon što je Sovjetski Savez 1957. lansirao Sputnjik, Washington je konačno shvatio da SSSR nije samo moćan ideološki protivnik, nego i tehnološki i vojni rival. Sputnjik je promijenio način na koji su SAD vidjele Sovjetski Savez, ali i način na koji su shvaćali svoje prioritete. Kina je nakon pandemije koronavirusa, dodaje Milanović, porasla u očima američke elite i svjetske javnosti te pogled na Kinu u SAD-u i u svijetu nakon ove krize nikada više ne će biti isti.

SAD je svjestan rasta Kine i transfera moći prema azijsko-pacifičkoj regiji i nema nikakve sumnje da će nadmetanje SAD-a i Kine predstavljati glavno obilježje međunarodnih odnosa u idućim godinama i desetljećima.

Buchanan: Ozbiljniji protivnik od SSSR-a?

Bivši savjetnik američkih predsjednika i ugledni konzervativni komentator Pat Buchanan u komentaru koji se bavi mogućim srazom SAD-a i Kine upozorava da je Kina ozbiljniji protivnik od SSSR-a. On ističe da je Trump prvi, što se tiče Kine, realist u zadnjih nekoliko desetljeća i dodaje: „Obje stranke bile

su ujedinjene u osnaživanju Kine dok je ova redom preskakala Italiju, Francusku, Britaniju, Njemačku i Japan kako bi postala druga najveća sila u 21. stoljeću. Obje stranke također su odbacivale kineske trgovinske viškove sa SAD-om koji su započeli s nekoliko milijardi dolara godišnje početkom 1990-ih, da bi sad narasli na gotovo 500 milijardi dolara godišnje. Niti jednu od stranaka to nije previše zabrinjavalo sve do nedavno, kad se istaknula naša rastuća ovisnost o Pekingu što se tiče proizvoda kritičnih za našu obranu i lijekova ključnih za zdravlje i opstanak Amerikanaca".

Buchanan dodaje i ovo upozorenje: „Za razliku od SSSR-a, Kina ima četverostruko veći broj stanovnika od naše populacije. Za razliku od SSSR-a, Kina je ekonomski i tehnološki sposoban i dinamičan takmac Sjedinjenih Država. Kad bismo započeli Hladni rat s Kinom, mi ga ne bismo započeli s prednostima koje je Trumanova Amerika, neoštećena kod kuće u Drugom svjetskom ratu, imala nad Staljinovom opljačkanom i opustošenom zemljom 1945. godine. (…) Dok je etnički nacionalizam rastrgao SSSR na 15 nacija, današnja Kina je više etnonacionalistička država u kojoj Han Kinezi sačinjavaju milijardu od kineskih 1,4 milijarde ljudi".

Američki komentator detektira i kineske slabosti: „Strah i nepovjerenje njezinih susjeda. Ona sjedi na indijskim zemljama od rata s početka 1960-ih godina. Ona prisvaja čitavo Južno kinesko more, na čije vode i resurse također polažu pravo Vijetnam, Malezija, Singapur, Indonezija, Filipini i Tajvan. Ljudi u Hong Kongu i na Tajvanu strahuju da ih Peking želi zauzeti i vladati njima. Čak i Vladimir Putin ima razloga biti sumnjičav, dok Peking gleda na oskudne, ali resursima bogate zemlje Sibira i ruskog Dalekog istoka, od kojih su neke svojedobno pripadale Kini".

Buchanan zaključuje: „Kina je veći rival od SSSR-a Staljina, Hruščova i Brežnjeva, ali današnji SAD nije nacija Ronalda Reagana, sa svojom pulsirajućom ekonomijom i ideološkim uvjerenjima da ćemo jednog dana vidjeti ideologiju Marxa i Lenjina pokopanu".

Nye: Kooperativno rivalstvo?

Harvardski profesor međunarodnih odnosa Joseph Nye u razgovoru za Radio Slobodna Europa ističe da ne očekuje novi hladni rat između SAD i Kine već „kooperativno rivalstvo".

Američka ekonomija, ističe Nye, i dalje je vodeća dok je kineska dostigla dvije trećine njezina obujma. Prema svim pokazateljima SAD je i dalje jedina globalna sila daleko ispred Kine. „Ako analizirate tvrdu moć, SAD izdvajaju za obranu četiri puta više od Kine. Na primjer, Kina ima dva nosača zrakoplova, a SAD 11. Dakle, SAD su i dalje jedina globalna vojna sila. Kada je riječ o ekonomskoj snazi mjereno deviznim tečajem, američka ekonomija je i dalje vodeća dok je kineska dostigla dvije trećine njenog obujma".

Amerika ima prednost i u tzv. mekoj moći: „Što se tiče meke moći, kao trećeg elementa, dakle da ostvarite cilj zahvaljujući privlačnosti vaše zemlje, a ne upotrebnom sile ili plaćanjem – bez obzira na to što je opala za vrijeme Trumpa – američka je i dalje na neusporedivo višoj razini nego kineska. Na listi 30 najatraktivnijih zemalja, koja je nedavno objavljena u Londonu, SAD su među prvih 4-5, a Kina na 27 mjestu", ističe Nye i dodaje da Peking ima mnogo više uspjeha u privlačenju afričkih i latinoameričkih zemalja, nego što je to u Europi, Sjevernoj Americi ili Australiji.

U ranijim radovima Nye je precizno pobrojao američke prednosti u eventualnom srazu s Kinom. Riječ je o energetici, visokim tehnologijama (SAD ima prednost u biotehnologiji, nanotehnologiji i umjetnoj inteligenciji kad je u pitanju istraživanje i razvoj), obrazovanju (od dvadeset vodećih svjetskih sveučilišta, šesnaest su američka, a nijedno kinesko), dolaru (64 posto svih svjetskih deviznih rezervi koje vlade drže diljem svijeta je u dolaru, a tek 1,1 posto u kineskoj valuti) i geografskim prednostima (okruženost oceanima i manje neprijateljsko okruženje).

Protukineska koalicija i rekonstrukcija opskrbnoga lanca?

S obzirom na američku prednost u mekoj moći, SAD ima i mnoge veće potencijale za sklapanje širokih koalicija. Tu prednost SAD će posve sigurno iskoristiti na način da će sklapati saveze sa zemljama u kineskom okruženju, a s ciljem uravnoteživanja snaga u toj regiji. Tu prije svega treba spomenuti Japan, Južnu

Koreju, Filipine, Vijetnam i Maleziju, a dio te igre bit će i Australija, a to onda znači i Velika Britanija. Kina je prejak igrač kako bi se balansiranje ostavilo samo lokalnim akterima, posebno jer niti regionalni akter nema nuklearno oružje, pa će Amerika nesumnjivo ostati neposredno uključena u djelovanje na tome prostoru. Amerika je okružena oceanima, pa u tom smislu ima komotniju poziciju od Kine, a u prilog joj ide i dominacija dolara što je Peking usmjerilo na razvijanje kriptovalute. Amerika će u široki savez nastojati uključiti i Indiju koja s Kinom ima povijest sukoba i međusobnih nepovjerenja.

Svoju ekonomsku moć Kina je dobrim dijelom izgradila na seljenju proizvodnje iz Europe i SAD-a prema Kini. Čini se da bi sada moglo doći do preispitivanja opskrbnoga lanca, koji dobrim dijelom započinje u Kini, i da bi se dio proizvodnje mogao preseliti u Indiju i Vijetnam, a u nekim strateškim granama vratiti i u SAD i Europu. O tome ćemo pisati u posebnom radu koji čini dio ovoga serijala koji se bavi posljedicama korona-krize na međunarodne odnose.

Uloga Rusije

Analiza nadmetanja SAD-a i Kine ne bi bila potpuna kada ne bismo spomenuli i ulogu Rusije. Od 2008. godine Rusija se nalazi u nekome obliku novoga hladnog rata sa SAD-om, a to je suparništvo posebno intenzivirano nakon sukoba u Ukrajini i okupacije Krima. Dok se stari hladni vodio u Berlinu, Koreji i Vijetnamu, današnji se vodi na samim ruskim granicama (rat u Ukrajini ili incident u Kerčkome prolazu 2018.) i u području koje Kina smatra svojim područjem neposrednog interesa ili svojim državnim teritorijem (Južnokinesko more). To je nešto što novi hladni rat činim opasnijim i od staroga, a kompliciranijim ga čini i činjenica da imamo tri, a ne dva globalna aktera.

Rusija se, posebno nakon uspješne intervencije u Siriji, vratila na geopolitičku scenu kao globalni igrač. Riječ je o državi koja je vojni, sigurnosni i energetski div, no s obzirom na znatno slabiju ekonomiju Rusija ne može parirati SAD-u u borbi za svjetski tron. Kina, kako smo to već istaknuli, može, a u kontekstu nadmetanja SAD-a i Kine nameće se kako će se u tom pogledu postaviti Rusija.

Zamjenik ministra vanjskih poslova Ruske Federacije Sergej Riabkov u svibnju je osudio američke optužbe na račun Kine za izbijanje pandemije. „Pratimo te optužbe Washingtona na račun Kine, našega strateškog partnera. Pratimo te optužbe s velikom zabrinutošću i nervozom... Barem za vrijeme ove trenutačne krize zemlje bi morale okaniti se svojih sebičnih pristupa i raditi na zajedničkom rješenju problema“, rekao je Riabkov.

Već neko vrijeme, s obzirom na snažnu suradnju na energetskom, vojnom i gospodarskom planu, odnosi Rusije i Kine opisuju se kao „strateški savez u nastajanju“. No nisu svi u Rusiji oduševljeni takvom suradnjom. Ruski sigurnosni analitičar Aleksandar Čramšikin tako smatra da će prevelika suradnja s Pekingom dovesti do dugoročnih problema za Moskvu. Čramšikin dodaje da Kina žudi za ruskim resursima i teritorijem. Za njega je partnerstvo Moskve i Pekinga rezultiralo “problemima koji su sve gori uslijed zastrašujuće nejednakoga bilateralnog odnosa u korist Pekinga”.

Mnogo je izglednije kako će ruska strateški inteligentna vanjska politika umjesto potpunog svrstavanja na bilo koju stranu nastojati igrati ulogu „jezičca na vagi“ u različitim rivalskim situacijama SAD-a i Kine. Vođenjem strateški inteligentne vanjske politike Rusija će nastojati jačati svoju globalnu ulogu u multipolarnom svijetu koji nesumnjivo nastaje. A u budućnosti nije bez izgleda i mogućnost da dođe do otopljavanja odnosa Rusije i SAD-a. Bard američke diplomacije i geopolitike, notorni Henry Kissinger, svojedobno je bio arhitekt približavanja SAD-a i Kine s ciljem izolacije SSSR-a, a navodno je još pred dvije godinu Trumpu predložio inverziranje te ideje: suradnju s Rusijom s ciljem ograničavanja kineske moći.

Sraz SAD-a i Kine odredit će budućnost međunarodnih odnosa

Kako bilo, očekuju nas zanimljiva i nepredvidljiva vremena. Sigurnosni analitičari sve više govore o “nepoznatim nepoznanicama“, a umjesto upravljanja nesigurnostima (insecurity) sve se više upravlja neizvjesnostima (uncertainty) kao rizicima visokog stupnja čiju vjerojatnost događanja je teško predvidjeti čak i u uz uporabu znanstvene metodologije.

U takvome svijetu od ključne je važnosti za međunarodnu sigurnost suradnja i komunikacija između velikih sila. Posljednjih se mjeseci spominje mogućnost „nove Jalte“ na kojoj bi velike sile raspravile sva sporna pitanja na globalnome planu. Hoće li se ta ideja realizirati pokazat će budućnost, a mnogo toga ovisit će i o ishodu predsjedničkih izbora koji će se u studenome održati u SAD-u.

Summa summarum: nema baš nikakve dvojbe da na međunarodnome planu svjedočimo jačanju azijsko-pacifičke regije na čelu s Kinom, a rast te regije, dakako, dovodi i do slabljenja Zapada. SAD je i dalje najmoćnija sila svijeta, no postoje mogućnosti da aktualna pandemijska kriza ubrza transfer moći prema Pacifiku. Realizacija te mogućnost ovisit će o tome kako će se Amerika postaviti prema Kini u budućnosti i hoće li doći do rekonstrukcije opskrbnoga lanca i stvaranja koalicije SAD-a i nekolicine zemalja s ciljem ograničavanja kineskoga utjecaja.

SAD je i dalje u prednosti pred Kinom, no svijet budućnosti je svijet „nepoznatih nepoznanica“. Korona-kriza je tipičan primjer takve „nepoznate nepoznanice“, tj. crnoga labuda čije implikacije još ne možemo do kraja procijeniti. Jedno je, međutim, sigurno: moć Zapada je u padu, a svijet budućnosti je svijet multipolarizma u kojemu će sraz SAD-a i Kine predstavljati jednu od njegovih fundamentalnih odrednica.

https://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/d-dijanovi/34722-korona-kriza-i-odnosi-velikih-sila-hoce-li-se-ubrzati-transfer-moci-u-azijsko-pacificku-regiju.html

dalmatinski PORTAL

PREGLED TJEDNA: Lopovi ili nesposobnjakovići, naša vječita dilema

74. Damir Petranović

Novinarski projekt:
Pregled tjedna

Elektronička publikacija:
Dalmatinski portal

Broj objavljenih članaka: 13

Datum objave izabranog članka:
22. lipnja 2020.

PONEDJELJAK **Saveznik**

Kako stvari stoje, **Petar Škorić** zvani **Messi** ipak će se ugurati u Sabor sa simboličnog desetog mjesta na HDZ-ovoj listi, nakon što se na samu listu ugurao u posljednji trenutak. Manevar nije do kraja pojašnjen, ali može se pretpostaviti da će Škorić ubuduće taktizirati nešto opreznije. Uostalom, u partiji sada ima saveznika u liku **Domagoja Maroevića**, navodno samozatajnog i neambicioznog koji se očito prepao svemoći **Ante Sanadera** i sada ga, kao, pokušava malo obuzdati.

A sam Škorić, inače čovjek s desetak ozbiljnih funkcija, očito ima i desetak života.

UTORAK **Slika**

Spomenutom Anti Sanaderu jedan ili dvojica možda su se provukli, ali sastavljanje lista za dvije dalmatinske jedinice poslužilo mu je kao demonstracija moći: ondje je ugurao i mladog **Antu Mihanovića**, i 'poštara' **Luku Brčića**, i čuvenog **Antu Bačića** zvanog **Baćo**, pa i notornog **Vinka Zulima** iz Segeta. Mašala.

Kad ljudi pitaju kako uspjeti u životu i kako riješiti svoju egzistenciju, treba im samo pokazivati Sanaderovu sliku.

SRIJEDA **Izbori**

A kada jednom bude trebalo opisivati predizborno vrijeme, najbolje kao primjer koristiti ovaj splitski tjedan: ukratko, oporba grakće i izvodi performanse, dok vlast glumi da dijeli novce.

Vlast nam je dakako uvijek smješnija sa svojim isforsiranim optimizmom i insceniranim, dobro tempiranim paradama na kojima se milijuni i milijarde doimaju kao žetončići nadohvat ruke, a već potrošeno kao vječno, samoobnavljajuće. Ministar **Marko Pavić**, recimo, s cijelom svitom HDZ-ovaca napravio je pompoznu predstavu oko potpisa ugovora za europski projekt koji se provodi već mjesecima. Ministar **Tomislav Ćorić** teatralno je s gradonačelnikom baš sada obilazio Karepovac.

Ponovno se reklamirala odavno poznata dodjela novca Turističkoj školi. Hrvatska gospodarska komora ničim izazvana zbrojila je svoje projekte i predstavila ih javnosti.

Bilo je i nešto dobro tempiranog dijeljenja love: Crvenom križu iz Solina 11 milijuna kuna, otprilike toliko raznim poljoprivrednim projektima, skoro sto milijuna kuna prigodno je baš sada pronađeno za pročistač vode na Jadru.

A čak i kad se ponovno pojavila korona, ministar **Beroš** nije se više osvrtao na ekipu 'u kafićima sa zatamnjenim staklima' nego odjednom srčano tvrdio da 'Split nije žarište'.

Čudesni su ti izbori, čudesni.

ČETVRTAK **Plan**

Nećemo griješiti dušu i reći da je famozni 'masterplan' baš sada dovršen upravo zbog izbora, jer se dokument melja već skoro dvije godine, ali priznajemo da tajming izgleda baš zgodno.

No što je, tu je, čini se da bi osnovni dokument za povlačenje ozbiljne europske love mogao biti dovršen u mandatu ove gradske vlasti. Kakav - takav, po svemu sudeći manjkav, makar će tek trebati provjeriti kako je 'muzej mora' u luci odjednom postao hotel, zašto se ta turistička čudovišta protežu baš skroz do Bačvica i treba li nam baš toliko novih stanova.

Ipak, sve bi to valjda moglo biti relativno popravljivo, samo da se nešto napokon pokrene. Gledamo Rijeku u kojoj se milijardu kuna ulaže u novu bolnicu, a pola milijarde u najskuplju cestu u državi, pa se mislimo koliko kretenski izgledamo drugima kad ni sami sebi nismo previše privlačni.

PETAK **Lijenost**

Kerum je organizirao predstavljanje predizbornog programa u svojoj bazi u Rogoznici. Kerum koji inače ima adresu u Splitu, gradski je vijećnik u Splitu - makar se time zapravo ne bavi - i najavljuje novu kandidaturu za gradonačelnika Splita, bio je previše lijen doći do Splita kako bi u njemu krenuo u kampanju. Iz Rogoznice je mljeo nešto kako političari koji ovdje ne žive nemaju pravo kandidirati se, niti znaju što zaista muči građane.

Zapamtit ćemo ove izjave za dogodine.

SUBOTA **Gubitnici**

Većina političkih aktera u ovo doba izgleda kao da je iz druge galaksije, ali nitko tako poremećeno kao SDP-ovci.

Usred Splita laprdati da se radi o 'gradu koji nije siguran', premda ne postoji ama baš nijedan statistički podatak koji to dokazuje i zapravo se radi o čistoj medijskoj manipulaciji, to zaista može samo **Davor Bernardić**.

A kako bi bio baš potpuno siguran da će izbore izgubiti, doveo je **Krešu Beljaka** da na Peristilu obećava da će legalizirati travu i da će Hajduk biti prvak u ovo doba iduće godine, pa su još zapjevali ‹Bella ciao›.

I onda objavili da se sve to skupa dogodilo na - Prokurativi.

Ne znamo poglupe li gospoda kad prođu kroz Sveti Rok, ili su i inače takvi, samo što ovdje nekako lakše dođu do izražaja.

NEDJELJA **Opcije**

A korona se, čini se, vraća u velikom stilu.
Još dva tjedna po svemu sudeći živjet ćemo u kolikom tolikom spokoju, jer će se čekati da prođi ti vražji izbori, a onda bi nas moglo lupiti svom snagom.

I to neproporcionalno.

Nema nam druge nego uzdati se sami u sebe jer, kako smo vidjeli, opcije na raspolaganju nisu previše blistave. Jedna bi i vlastitu mater prodala za mrvicu vlasti, a kako ne bi jednog običnog naivnog birača. Druga nema pojma ni što je, ni gdje je.

Treće ni da ne spominjemo.

https://dalmatinskiportal.hr/vijesti/pregled-tjedna--lopovi-ili-nesposobnjakovici--nasa-vjecita-dilema/68272

bitno.NET

KRŠĆANSKI KONTEKST ZAPADNE KULTURE (4)

Matija Štahan: U potrazi za Počiniteljem – tajna veza krimića i metafizike

Mnogi ne zamjećuju koliko je Katolička crkva multifunkcionalna i interdisciplinarna ustanova. Prigoda za osvješćivanje te činjenice nedvojbeno je i nedavna primjena protupandemijskih mjera na gotovo sve društvene domene, od kojih svaka ima svoju paralelu u Crkvi. Primjerice, banalni performans unutar Svete Mati Slobode zapravo je performans predstavnika suparničke religije – religije fitnesa iliti tjelovježbe. Zašto su, pitaju se tjelovježbači, vrata teretana zapečaćena, dok ona crkvena ostaju otvorena? Ne braneći protupandemijske mjere, nerijetko lišene dosljednosti i logike, odgovor glasi: jer duhovježba nadilazi tjelovježbu. S druge strane, katolički se vjernici s većim pravom mogu upitati zašto u, primjerice, ZET-ovim prometalima može biti znatno više od 25 pojedinaca, koliko ih je – neovisno nalaze li se u malenom Sv. Ivanu Krstitelju u Novoj vesi ili monumentalnoj Svetoj Mati Slobode na Jarunu – propisano kao maksimum za boravak na svetoj misi? Crkva je također javni prijevoz, ali duhovnoga tipa, koji ne vozi vodoravno, nego okomito.

Kao što se u Crkvi ogleda svaka javna djelatnost, a glavnina ih iz nje posredno ili neposredno i proizlazi, tako je i svaka književna vrsta, napose one najpopularnije u svakome povijesnu razdoblju, svojevrsni odraz sakralnih zapisa i teoloških napisa, na ovoj ili onoj razini. „Moja je teorija“, iznosi lik u romanu *Tunel* Ernesta Sabata, „sljedeća: detektivski roman predstavlja u dvadesetom stoljeću ono što je viteški roman predstavljao u Cervantesovo doba. Štoviše, vjerujem da bi moglo nastati nešto jednako vrijedno kao što je *Don Quijote*: satira na detektivski roman“. Sabatov lik je, dakako, u pravu; iz vida, međutim, ne valja ispustiti kako je cjelokupni kontekst unutar kojega su se razvili žanrovi viteškog

75. Matija Štahan

Novinarski projekt:
Kršćanski kontekst zapadne kulture

Elektronička publikacija:
Bitno.net

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
18. prosinca 2020.

romana ili detektivske proze moguć isključivo u kršćanskome kontekstu zapadne kulture. Northrop Frye u sveukupnoj je zapadnoj književnoj povijesti prepoznao odjeke *Svetoga pisma*. Iz te je spoznaje moguće izvesti i zaključak kako viteški podvizi poput ubijanja zmajeva, pokoravanja dvoraca i ženjenja zaručnica svoje korijene vuku iz *Apokalipse*: iz smrti Stare Zmije, Zmaja, uspostavi Božjega grada – novog Jeruzalema – i konačnog jedinstva Zaručnika i Zaručnice.

I dok u viteškim romanima vitez na svjetovnoj mikrorazini ponavlja nadnaravni Božji trijumf, krimići odražavaju drugi aspekt kršćanskoga nasljeđa, jer im u središtu nije ponavljanje Božjih praksi, već rekonstrukcija teoloških i filozofskih teorija. Ponajbolje je to, makar i na podsvjesnoj razini, prepoznao Gilbert Keith Chesterton, kao pismoznanac u kojemu se kriminalističko ponajviše približuje metafizičkom. Chesterton je i inače filozofiju pisao kao krimić, a krimić kao filozofiju. Najbliže formuliranju krimića kao metafizike lišene duhovnog aspekta došao je u noveli o ocu Brownu naslova *Čekić Božji*, gdje smrt žrtvu – koja je spljoštena nadljudskim udarcem malenog malja – sustiže na tajanstven i teško objašnjiv način. Jedan od likova, koji je pokojnika imao razloga mrziti, progovara: „Vjerujem da je Onaj koji nevidljivo hoda po svim kućama obranio moju čast i usmrtio oskvrnitelja ispred njenih vrata. Mislim da je sila koja je bila u tom udarcu ista ona sila koja je i u potresima, i nijedna druga“. Žrtvin brat, lokalni svećenik, nadodaje kako mu je već spomenuo neka se čuva udara groma, a inspektor sa smiješkom domeće: „Taj je počinitelj izvan moje nadležnosti“.

On, međutim, nije izvan nadležnosti privatnog istražitelja Kaisera Lupowitza iz novele Woodyja Allena *Glavni*, gdje se Bog iz potencijalnog počinitelja preobražava u predmet istrage. U parodiji tipične „tvrdo kuhane“ detektivske *noir* proze kakvu su pisali Raymond Chandler ili Mickey Spillane, u Lupowitzevu istražiteljsku jazbinu upada stereotipno erotizirana dama koja za sebe tvrdi kako je fotomodel, tražeći „jednu osobu“. O kome je riječ, detektiv želi saznati, da bi dobio nesvakidašnji odgovor – o Bogu. Lupowitz je donekle zatečen, a dama u za *noir* krimiće svojstvenome nizu kratkih surečenica pojašnjava: „Da, tako je, Bog. Stvoritelj, Temeljno načelo, Praizvor svega, Sveobuhvatni. Hoću da mi ga nađeš“. Na Lupowitzevo pitanje kako Bog izgleda, ona odgovara da ga nikada nije vidjela. „A kako onda znaš da postoji?“ nastavlja on. „Pa to i hoću da mi utvrdiš“, dobiva odgovor. Nakon što se ispostavlja kako je starleta zapravo studentica filozofije koja mora napisati rad za kolegij o povijesti zapadne misli, Lupowitz je ispituje o njezinoj viziji Boga. „Nisam sigurna, ali slutim da bi mogao biti posvuda. U zraku, u svakom cvijetu, u tebi i meni... i u ovoj stolici“, odgovara ona, a privatni istražitelj zaključuje: „Tako, dakle, maca je panteistica“. I kreće u istragu.

Prvi ispitanik lokalni je rabin Itzhak Wiseman. Na pitanje je li ikada vidio Boga, Wiseman odgovara kako nije, ali jedva da viđa i vlastite unuke. Lupowitz, koji metafizičke odnose lako pretače u kriminološke termine, nakon razgovora s rabinom ustvrđuje kako Bog Židovima nabija reket: „Znači, to je to. Židovi zaglibili s Bogom do grla. Stari mafijaški fazon – fol zaštita, ima da rikneš toliko i toliko, a brat te, kao, štiti. A prema reakciji rabina Wisemana, vidi se da ih cijedi kao limun“. Drugi sugovornik je Chicago Phil, „falsifikator, pljačkaš banaka, snagator i zakleti ateist“, koji tvrdi kako Bog ne postoji, nego je riječ o zavjeri sicilijanske mafije kojoj je na čelu možda i sam Papa: „Tip uopće ne postoji, Kaiseru. To ti je sveta istina, ne farbam te. To je velik biznis“. Lupowitz uskoro u lokalnom talijanskom restoranu susreće i Svetoga oca, koji – nudeći mu lazanje – kaže kako Bog, naravno, postoji, ali da samo on komunicira s Njim. A i ako ne postoji, spekulira Papa, „je li to važno? Lova je dobra“. Ovaj kratki, cinični pregled pogleda na Božju narav – panteistički, judaistički, ateistički i katolički – prekida telefonski poziv iz policije: „Je li, još tražiš Boga? Svemoguće biće? Velikog jedinog? Stvoritelja svemira? Prauzrok svega i svačega? Netko s tim opisom maloprije se nacrtao u mrtvačnici“. Bog je ubijen, doznaje Lupowitz, a sumnja se na egzistencijaliste.

Allenova novela čitati se može i kao sublimirani, humorom protkan potajno filozofski traktat koji u nihilističkom duhu naposljetku završava kao parodija detektivske proze, ali i filozofije i teologije. Jer, počiniteljem se, nakon daljnjih filozofskih peripetija, ispostavlja dama s početka priče, koja zapravo i nije studentica filozofije, nego pročelnica odsjeka za fiziku na Bryn

Mawru: „Zato fuliraš da studiraš filozofiju, jer tako imaš prilike da eliminiraš određene prepreke. Posve lako se riješiš Sokrata, ali eto vraga, tu je Descartes, pa se poslužiš Spinozom da se otarasiš Descartesa, ali ti onda zasmeta Kant, pa se moraš i njega osloboditi. Leibniza si nabrzaka isfaširala, ali ti ni to nije dosta, jer znaš da, ako netko povjeruje Pascalu, onda si i ti svoje odsvirala, zato i on mora nestati. E, ali tu pogriješiš, jer povjeruješ Martinu Buberu. Samo, šećeru, što je on mekan. Vjeruje u Boga, i prema tome moraš maknuti i samoga Boga". Neovisno o vrijednosnom opredjeljenju autora, *Glavni* je novela motivski najbliže onome što je kriminalistička proza – ili njezina parodija – došla hermeneutici, egzegezi i, dakako, teodiceji.

Allenova humoreska naposljetku, iako se tome uistinu približila, nažalost ne uspijeva postati savršenom preslikom teološke misli, jer autor odustaje od unutarnje logike novele, pa ona ipak završava kao parodija *noira*. Dovitljivo eksploatirajući ničeanski motiv Božje smrti kao, doslovce, zločin s gradskih ulica, Allen ignorira mogućnost poentiranja pripovijesti Božjim uskrsnućem, što je, dakako, žanrovski opravdano – ako u književnosti pokojnici i uskrisuju, to obično nije slučaj u detektivskim pripovijestima – pri čemu je humoreska, kako je i rečeno, pisana iz nihilističke, a ne iz kršćanske perspektive, koja bi mogla opravdati takav rasplet. Ali čak i u okvirima krimića, detektiv Woodyja Allena nije doista razriješio slučaj. Naime, postoji rupa u Lupowitzevu istraživanju; on nije otkrio *pravog* počinitelja. Odnosno, ako i jest otkrio počinitelja s malim početnim slovom, nije otkrio Počinitelja. A upravo Počinitelj – nepokrenuti pokretač – preduvjet je postojanja svakoga koherentnog svemira, ali i svakoga koherentnog krimića: kao i teološke studije, i krimići se oblikuju oko osobe koja je prouzročila postojeće stanje stvari. Privatni istražitelj, dakle, otkriva tko je počinitelj, a Crkva tko je Počinitelj.

U tome smislu, kriminalistička proza funkcionira kao teologija. Detektiv je, u osnovi, isto što i teolog, nastojeći na temelju svijetom rasutih tragova rekonstruirati zakonitosti po kojima je došlo do krajnje Posljedice, kao odraza onoga temeljnog Uzroka. Slijedeći žanrovska pravila, moguće bi bilo ocrtati obrise ultimativnog teološkog krimića. Budući da je polazište svakoga krimića zločin, a teoloških i filozofskih rasprava spoznatljivi svijet, vrijednosni sustav glavnoga junaka morao bi biti nalik gnostičkom, koji cjelokupni materijalni svijet poima negativnim, izjednačujući sve stvoreno sa zločinom kao takvim. U istrazi koja bi uslijedila, protagonist bi konzultirao stručnu literaturu i, kao i u Allenovoj noveli, razgovarao s ovozemaljskim namjesnicima različitih bogova iz različitih religijskih tradicija, od proroka do vjerskih poglavara. (Ako bi trebalo, zabave radi, nadodati još pokoje poglavlje, našeg bismo junaka mogli obdariti vizijama anđeoskih i demonskih entiteta, raja i pakla, prošlosti i budućnosti itd). Nakon trenutka spoznaje prilikom čitanja dokaznog materijala, odnosno pet dokaza Božje opstojnosti u *Summi Theologici* Tome Akvinskog, naš bi detektiv, osim otkrića tko *doista* stoji iza svega, doživio i preobraćenje, odbacio hereze i postao pravovjernikom.

Takvu vrstu romana, ipak, nema potrebe pisati, jer njegova se radnja u našoj stvarnosti već odigrala (i neprestano se, sa svakim novim preobraćenjem, odigrava). Crkva je – kao interdisciplinarna i multifunkcionalna organizacija – već prešla taj put. U tome smislu, ne samo da krimići funkcioniraju kao teologija, nego i samu teologiju možemo pojmiti kao metafizički krimić. Detektiv na temelju dokaza rasutih mjestom zločina nastoji rekonstruirati tijek zbivanja; teolog na temelju krhotina Kristova nauka iz *Svetoga pisma* i crkvene tradicije – tragova posutih svijetom kao poprištem egzistencije – nastoji rekonstruirati istinski poredak stvari. Anzelmo, Toma Akvinski i Duns Škot su Holmes, Poirot i Miss Marple. I dok zemaljska policija prijestupnike privodi neučinkovitu hrvatskome pravosuđu, nerijetko i s deficitom altruizma, ona nebeska, prožeta božanskim milosrđem, privodi na neku drugu vrstu Suda. Kada crkveno zvono naloži *Anđeoski pozdrav* i u molitvi na red dođe policijski glagol „privesti" – da „mi, koji smo po anđelovom navještenju spoznali utjelovljenje Krista, Sina tvoga, po muci njegovoj i križu k slavi uskrsnuća privedeni budemo" – teško je i zamisliti nešto drugo osim anđeoskog čuvara Zakona koji grešnika, gotovo i protiv njegove volje, nježno privodi u Nebo.

https://www.bitno.net/academicus/teologija/matija-stahan-u-potrazi-za-pociniteljem-tajna-veza-krimica-i-metafizike/

hkv.hr

Djelovanje pandemije koronavirusa na ljudska prava i slobode (2)

76. Marito Mihovil Letica

Novinarski projekt:
Djelovanje pandemije koronavirusa na ljudska prava i slobode

Elektronička publikacija:
Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
17. rujna 2020.

Pandemija bolesti COVID-19 uzrokovana novim koronavirusom dovela je u središte znanstvene, stručne i opće pozornosti pitanja opravdanosti ograničavanja ljudskih prava i sloboda zajamčenih međunarodnim dokumentima, povrh svega Univerzalnom (Općom) deklaracijom o ljudskim pravima. Dotičnu su deklaraciju Ujedinjeni narodi proglasili 10. prosinca 1948. kao „zajednički ideal koji trebaju dostići svi narodi". Riječ je o odredbama koje su, nepromijenjene ili u prilagođenu obliku, postale sastavnim dijelom ustavâ većine država suvremenoga svijeta.

Kada su se u ožujku 2020. diljem svijeta krenule primjenjivati mjere i odredbe kojima se nastojalo obuzdati rasprostiranje pandemije i minimizirati njezine nepovoljne ishode, tada se uz strah od nove i umnogome nepoznate bolesti počela širiti i bojazan da bi novonastalo stanje moglo biti zlouporabljeno za kršenje osnovnih ljudskih prava i sloboda: govorilo se o nadziranju kretanja građana, ograničavanju slobode medija i ušutkivanju kritike koju bi iznosili znanstvenici s drukčijim stajalištima, oporbeni političari, pripadnici nevladinih udruga i slobodni građani. Reagirali su na te pojave i Ujedinjeni narodi, čiji su dužnosnici više puta izrazili bojazan od „katastrofe za ljudska prava" prouzročene nedemokratskim ili nerazmjernim reakcijama određenih državnih i lokalnih vlasti na pandemiju koronavirusa. Tako je Michelle Bachelet, visoka povjerenica Ujedinjenih naroda za ljudska prava (uz ostalo bivša predsjednica Čilea), koncem travnja istaknula da se „vlade ne bi trebale služiti ovlastima koje proizlaze iz izvanrednoga stanja

kao oružjem za ušutkavanje oporbe, kontrolu stanovništva ili za ostanak na vlasti". Nadalje je upozorila da bi mjere ili izvanredno stanje trebali biti „proporcionalni, nediskriminirajući i vremenski ograničeni" i da bi trebali imati odgovarajući parlamentarni, pravosudni ili javni nadzor".[9]

Visoka povjerenica UN-a spomenula je ovlasti koje proizlaze iz „izvanrednoga stanja". U hrvatskome medijskom i javnom prostoru proteklih se mjeseci gorljivo raspravljalo može li se prema Ustavu Republike Hrvatske ova situacija pandemije u kojoj našla i naša domovina, smatrati izvanrednim stanjem.

Pandemija i izvanredno stanje

Prije svega treba reći da se sintagma „izvanredno stanje" ne spominje ni na jednome mjestu u Ustavu RH. Ali se spominju „velike prirodne nepogode" pa dospijevamo do pitanja: Može li se novonastala situacija s pandemijom bolesti COVID-19 svesti pod ustavnu kategoriju „velikih prirodnih nepogoda"? O tome postoje različita mišljenja pravnih stručnjaka, čime se u ovome članku nećemo baviti. Samo bih – daleko od svake pristrane arbitrarnosti i preuzetne smjerokaznosti – rekao da sam u svojoj pravnoj nestručnosti sklon prihvatiti mišljenje ustavnoga stručnjaka prof. dr. Đorđa Gardaševića, kojemu je problematika izvanrednih stanja predmet užega znanstvenog interesa. Naime, profesor Gardašević drži da bi dotičnu pandemiju trebalo podvesti pod sintagmu „velike prirodne nepogode" te shodno tomu kaže da

„… odluke o ograničenjima ljudskih prava zajamčenih Ustavom koje već nisu propisane prijašnjim zakonima u primarnoj su nadležnosti Hrvatskog sabora. Štoviše, sve dok se Hrvatski sabor može (faktički) sastati, njegova nadležnost je po tom pitanju isključiva, a tek u suprotnom ona prelazi na predsjednika Republike, u kojem slučaju on ograničenja može propisivati uredbama (članak 101. Ustava RH), ali ne sam, već na prijedlog Vlade RH i uz supotpis predsjednika Vlade. Iz toga proizlazi i važan zaključak da nastupanje *´izvanrednog stanja´* u slučaju velike prirodne nepogode nikako ne znači i automatsku suspenziju rada Hrvatskog sabora. Upravo suprotno, dok god se mogu sastati, zastupnici i dalje moraju raditi svoj posao."[10]

Članak 17. Ustava RH specifično podastire kriterije ograničenja ljudskih prava i temeljnih sloboda u situacijama koje možemo podvesti pod sintagmu „izvanredno stanje":

„(1) U doba ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države, te velikih prirodnih nepogoda pojedine slobode i prava zajamčena Ustavom mogu se ograničiti. O tome odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika, a ako se Hrvatski sabor ne može sastati, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, Predsjednik Republike.

(2) Opseg ograničenja mora biti primjeren naravi pogibelji, a za posljedicu ne može imati nejednakost osoba s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo.

(3) Niti u slučaju neposredne opasnosti za opstanak države ne može se ograničiti primjena odredbi Ustava o pravu na život, zabrani mučenja, surovog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, o pravnoj određenosti kažnjivih djela i kazni, te o slobodi misli, savjesti i vjeroispovijedi."[11]

U stavku 2. ovoga članka istaknuto je da ograničenja za posljedicu ne mogu imati „nejednakost osoba s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo". Tu je na negativan način izražen članak 2. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, gdje jasno piše: „Svakomu pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez razlike bilo koje vrste, kao što je rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovina, rođenje ili drugi status."[12]

[9] „UN se plaše katastrofe po ljudska prava zbog restriktivnih mjera", Radio Slobodna Evropa, 27. 4. 2020. Pristupljeno 16. 9. 2020. https://www.slobodnaevropa.org/a/30579084.html

[10] Đorđe Gardašević, „Pandemija i Ustav Republike Hrvatske", Informator, 17. 4. 2020. Pristupljeno 16. 9. 2020. https://informator.hr/strucni-clanci/pandemija-i-ustav-republike-hrvatske. Vidi također: Đ. Gardašević, „Ograničenja ljudskih prava i temeljnih sloboda u izvanrednim stanjima", Hrvatska udruga za ustavno pravo, Zagreb, 2014.

[11] Ustav Republike Hrvatske, Zakon.hr, Pristupljeno 16. 9. 2020. https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske

[12] Opća deklaracija o ljudskim pravima. Pristupljeno 16. 9. 2020. http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf

Važnost načela razmjernosti

A odredba koja kaže da „opseg ograničenja mora biti primjeren naravi pogibelji" proizlazi iz načela razmjernosti. K tome valja napomenuti da Ustav RH, za razliku od Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, izrijekom propisuje dotično načelo.[13] Ono kao pravno i upravno načelo dobiva oblik u 17. stoljeću pod utjecajem škole prirodnoga prava. U skladu s načelom razmjernosti, primjena sredstava prisile uvijek mora biti najmanjega mogućeg intenziteta, a koji je dostatan za učinkovito postizanje legitimnoga cilja.

U konkretnome slučaju to znači da epidemiološke indikacije moraju biti takve naravi da doista zahtijevaju uvođenje specifičnih ograničenja za svakog pojedinca i društvo u cjelini. To jasno određuje članak 16. stavak 2. Ustava RH gdje čitamo da „svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju".[14]

Pri susretu s pojmom „razmjernost" – koji je tvorbeno povezan s pojmom „mjera", a time dospijevamo do mjerila i mjerenja – otvara nam se pitanje, važno i neotklonjivo, trebamo li ovaj pojam shvatiti u smislu kolikoće ili kakvoće, kvantitativno ili kvalitativno. Budući da je riječ o eminentno filozofijskome problemu, bit će uputno vidjeti kakva su rješenja ponuđena u povijesti filozofije.

Najveća sreća najvećega broja ljudi

Antički filozofi naučavahu da je svrha etike postizanje sreće, blaženstva (grč. *eudaimonía*), i većina onodobnih etičkih teorija može se u određenome smislu smatrati eudajmonističkima; ali razlikuju se s obzirom na dva osnovna pitanja. Prvo je kako točno odrediti u čemu se sreća sastoji, a drugo se pitanje dohvaća odnosa vrline (krjeposti) i sreće.

John Stuart Mill, engleski filozof, teoretičar politike i ekonomist, koji je živio u 19. stoljeću, u djelu *Utilitarianism* preuzima stajališta antičkih filozofa da je svrha etike čovjekova sreća, ali da sreća pojedinca može postojati samo u potpunome slaganju sa srećom svih, a to znači da je norma djelovanja čovjeka pojedinca u isti mah i njegova osobna korist i unaprjeđivanje zajedničkoga dobra. Iako se ta etika može doimati posve altruističkom, ipak se u njoj razabiru potisnute egoističke nakane: drugomu čovjeku, bližnjemu, čini se dobro ponajprije radi vlastite koristi, radi ugode koja prati doživljaj korisnoga činjenja. Svrha korisnoga djelovanja nije u samome činu, u dobrome djelu, nego u sreći koja je poistovjećena s ugodom (grč. *hēdone*). Mill tumači da je sreća zapravo jedini cilj čovjekova djelovanja, pri čemu se sve ostalo želi kao sredstvo koje vodi do sreće ili kao njezin sastavni dio. Na mogući prigovor da i neke druge stvari – posebice vrlinu – ljudi također mogu željeti kao ciljeve po sebi (a ne kao sredstva za dostizanje sreće ili njezine sastavnice), Mill odgovara da „za njom [vrlinom] nije postojala nikakva izvorna želja ili motiv, osim njezine tendencije da vodi ugodi, a posebice da štiti od boli".[15]

Neizostavno treba reći da je stoljeće prije Milla škotski filozof Francis Hutcheson iznjedrio osnovnu maksimu utilitarizma: „najveća sreća najvećega broja [ljudi]" („the greatest happiness for the greatest numbers"). Ovaj profesor moralne filozofije na Sveučilištu u Glasgowu i jedan od začetnika škotskoga prosvjetiteljstva naučavaše da kriterij za prosudbu moralnosti čovjekova djelovanja nije vlastiti interes, nego dobrobit drugih. Hutcheson je kritičan prema racionalističkim teorijama morala smatrajući da sâm čovjekov razum ne može biti pokretač moralnoga djelovanja, nego da jedino čovjekova osjetilnost može iznjedriti poticaje za takve čine.

Mill je rečenu Hutchesonovu misao o najvećoj sreći najvećega broja ljudi još više razvio u kvalitativnome smislu. Kada je riječ o utilitarizmu, treba spomenuti i Jeremyja Benthama, engleskoga filozofa i pravnika, koji je djelovao u drugoj polovici 18. stoljeća i u prvim desetljećima 19-og, čime je kronološki slijednik Hutchesonov i prethodnik Millov. Bentham je razradio način određivanja omjera između ugodnih i bolnih događaja odnosno doživljaja, a to je nazvao „račun zadovoljstva". Smatrao je da se njime trebaju voditi

[13] Sanja Marković, „Primjena načela razmjernosti u ustavnosudskoj praksi", Informator, 11. 1. 2014. Pristupljeno 17. 9. 2020. https://informator.hr/strucni-clanci/primjena-nacela-razmjernosti-u-ustavnosudskoj-praksi

[14] Ustav Republike Hrvatske, isto.

[15] John Stuart Mill, „Utilitarianism" [1861], Oxford University Press, Oxford, 2003., str. 84.

zakonodavci. U skladu s time držao je da neki političar ima autoritet ako mu se drugi pokoravaju i da zakoni trebaju biti ništa drugo doli naredbe takva obnašatelja vlasti, ako su te naredbe poduprte odgovarajućim sankcijama. K tome valja dometnuti da je Bentham jedan od začetnika pravnoga pozitivizma, pravca koji je dugo dominirao u filozofiji prava.

John Stuart Mill otklonio se od Benthamova kvantitativnoga ili količinskoga odvagivanja dobara i zalagao se za kvalitativno ili kakvosno razlikovanje moralnih činjenica. Isticao je načelo proporcionalnosti iliti razmjernosti koje je ovako formulirao: „Djelovanja su dobra glede razmjera svoje težnje da proizvedu sreću, loša pak glede razmjera da proizvedu njezinu opreku." Sreću nije moguće mjeriti kada se radi o ljudskim odlukama, budući da je, kako se Mill slikovito izrazio u svojoj glasovitoj kritici Benthama, „bolje biti nezadovoljan čovjek nego zadovoljna svinja, nezadovoljan Sokrat nego zadovoljan luđak".[16]

Restriktivne mjere i čovjekova dobrobit

Nakon kratkoga prikaza važnijih utilitarističkih stajališta u novovjekovnoj povijesti filozofije vratimo se na ovodobne mjere i odredbe uvedene kako bi se spriječilo širenje koronavirusa te sačuvalo zdravlje i životi građana. Zamijenimo li pojam „sreća" ekvivalentnim i kompleksnim pojmovnim složajem „zdravstvena dobrobit, socijalna sigurnost, stabilnost ekonomije", neće biti lako odgovoriti na pitanje što je u danim okolnostima pandemije bolesti COVID-19 najveća dobrobit za najveći broj ljudi. Ekonomski gubitci nastali nakon što je uveden *lockdown* promatraju se kao kratkoročni, podnošljivi, nadoknadivi ili samo financijski. Međutim, mogli su se čuti i glasovi koji govore da će najveći broj žrtava bolesti COVID-19 biti među onima koji je nisu dobili, koji nisu bili zaraženi koronavirusom. Također i da se ljudski životi mogu gubiti i zbog ekonomskih gubitaka. A k tome su uslijed borbe protiv pandemije COVID-19 uvelike zapostavljene druge bolesti, pa i one znatno teže i smrtonosnije. O tome ekonomski stručnjak dr. sc. Velimir Šonje kaže:

„Do sredine travnja, kada su s ekrana nestale užasne slike iz Lombardije i Španjolske, samo su rijetki postavljali pitanja o psihološkim, socijalnim i ekonomskim gubicima *lockdowna*. Pomisao da bi neki od tih gubitaka također mogli uključivati i gubitak života nije se probijala do većine ljudi. Nije se raspravljalo ni o drugim zdravstvenim posljedicama: na primjer, kako će boravak u zatvorenom prostoru utjecati na naše imunosustave i koliko će zdravlje ljudi biti ugroženo u dugom roku s obzirom da je zdravstveni sustav jedinim dijelom prestao obavljati dio svojih funkcija za ne-covid pacijente. Tu sumnju izrekao je onkolog dr. [Eduard] Vrdoljak, jedan od rijetkih ljudi iz sustava koji je o tome govorio javno."[17]

Neotklonjivo se nadaje pitanje: Je li se *lockdown* pokazao opravdanim? Brojni su političari, ekonomisti, pače i zdravstveni djelatnici, skloni reći da nije. Tako je njemački ministar zdravstva Jens Spahn početkom rujna izjavio da je „´lockdown´ bio previše drastičan" i da ga više neće biti. Nakon što je u ožujku izbila pandemija, vlada Njemačke odmah je uvela najstrože mjere kako bi spriječila nekontrolirano širenje virusa i fatalne posljedice kao što su desetci tisuća mrtvih te možebitni kolaps zdravstvenoga sustava."[18]

Umnogome opravdani strah od „scenarija Bergamo" nagnao je vlasti u većini država na *lockdown*, koji je s različitim intenzitetom uveden kao dominantna strategija borbe protiv pandemije koronavirusa. Jedna od malobrojnih iznimki bila je Švedska. Dok se o načinima i brzini širenja virusa znalo malo ili nimalo, a procjene znanstvenika bile divergentne i nepouzdane, stoljećima stara strategija karantene – primijenjena u obuhvatnijem obliku i nazvana pomodnim anglizmom *lockdown* – doimala se u tim okolnostima najprihvatljivijim izborom. Stvari razmotrene iz nove perspektive, sadašnje, iz rujna 2020., izgledaju bitno drukčije nego pola godine prije. Nemojmo smetnuti s uma da vremenski odmak mijenja perspektive u

[16] Usp. Ivan Čehok, „Hedonizam i utilitarizam", u: I. Čehok, Ivan Koprek i drugi autori, Etika: priručnik jedne discipline, Školska knjiga, Zagreb,1996., str. 53-56.

[17] Velimir Šonje, „Postoje li skriveni gubici lockdowna? Nezaposlenost i mortalitet", Ekonomski lab, 22. 4. 2020. Pristupljeno 17. 9. 2020. https://arhivanalitika.hr/blog/postoje-li-skriveni-gubici-lockdowna-nezaposlenost-i-mortalitet/

[18] „Njemački ministar zdravstva: Lockdown je bio previše drastičan, više ga neće biti", Večernji list, 6. 9. 2020. Pristupljeno 17. 9. 2020. https://www.vecernji.hr/vijesti/njemacki-ministar-zdravstva-lockdown-je-bio-previse-drastican-vise-ga-nece-biti-1429325

skladu s izrekom da je lako biti general poslije bitke. Najgore je od svega što rat još nije okončan i generale očekuje još bitaka. Za konačnu pobjedu od presudne je važnosti dobra i primjerena strategija.

Ambivalentnost švedskoga modela

Zanimljivo je napomenuti da je trenutačno u Švedskoj najmanji udio pozitivnih na koronavirus, i to u rekordnome broju testiranih osoba, dok u većini zemalja diljem Europe raste broj dnevno zaraženih. Posebice je u Španjolskoj i Francuskoj narastao broj novooboljelih nakon ukidanja kolektivne karantene. Prisjetimo se da Švedska nije uvela karantenu, nego je kao sredstvo borbe protiv pandemije odabrala poticanje individualne odgovornosti građana, fizički razmak i pojačanu higijenu. Taj je pristup isprva naišao na oštru kritiku zbog znatno većega broja umrlih u odnosu prema stanju u susjednim skandinavskim zemljama – ali u posljednje vrijeme dužnosnici Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) pohvalno govore o švedskoj strategiji kao o nekome održivome modelu, posebice ako se ima u vidu duži period do konačnoga ovladavanja bolešću COVID-19. U tome je smislu Johan Carlson, ravnatelj švedske agencije za javno zdravstvo, na konferenciji za medije rekao: „Cilj našega pristupa je da sami ljudi shvate potrebu pridržavanja preporuka i smjernica koje su na snazi.“[19] Iz svega se može zaključiti da je jedna od osnovnih vlastitosti švedske strategije veliko pouzdanje u osjećaj odgovornosti slobodnoga pojedinca.

Ali švedski pristup i dalje ima odlučne kritičare, čiji se argumenti odnosno prigovori čine utemeljenima. Naime, premda je vrlo vjerojatno da je Švedska postigla veću razinu kolektivnoga imuniteta (tzv. „imunitet krda“, engl. *herd immunity*) nego većina zemalja, i premda u ovome trenutku Švedska ima najmanju stopu zaraze koronavirusom u Skandinaviji – potiskuje se u drugi plan važni i sa stajališta humanosti nezatomljivi podatak da je dosad u Švedskoj od zdravstvenih komplikacija potaknutih koronavirusom umrlo više od 5800 osoba, što je primjerice pet puta više nego u susjednoj Danskoj.[20]

Optimalna dobrobit u pandemijskim uvjetima

Ostaje vidjeti koji će se pristup pokazati najboljim s obzirom na unekoliko preformulirani Hutchesonov slogan i zahtjev njegove etike u smjeru najveće dobrobiti najvećega broja ljudi i društva u cjelini.

Ne podliježe sumnji da su restriktivne mjere, koje su u različitim oblicima i intenzitetima uvedene u različitim zemljama Europe i svijeta, u stanovitoj mjeri suspendirale ljudska prava i temeljne slobode. O tome jesu li te mjere bile opravdane i, ako je odgovor potvrdan, je li to bilo u skladu s načelom razmjernosti, zatim o višestruko uvjetovanome odnosu slobode i odgovornosti razmotrenom sa stajališta kršćanskoga personalizma – bit će riječi u sljedećemu članku ovoga niza.

https://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/ostalo/prilozi-graana/34941-m-m-letica-ustavnopravno-nacelo-razmjernosti-i-filozofski-utilitarizam.html

[19] „Mnogi su sumnjali u njihovu strategiju: Imaju najviše testiranih, a najmanje pozitivnih od početka pandemije“, Poslovni.hr / Hina, 9. 9. 2020. Pristupljeno 17. 9. 2020. https://www.poslovni.hr/europska-unija/mnogi-su-sumnjali-u-njihovu-strategiju-imaju-najvise-testiranih-a-najmanje-pozitivnih-od-pocetka-pandemije-4250150

[20] Usp. Isto.

mojzagreb.info
NEWS PORTAL

Univerzalni temeljni dohodak između nezainteresirane države i nove krize

77. Irena Bosnić

Novinarski projekt:
Univerzalni temeljni dohodak između nezainteresirane države i nove krize

Elektronička publikacija:
Mojzagreb.info

Broj objavljenih članaka: 6

Datum objave izabranog članka:
15. prosinca 2020.

Treća šansa za Hrvatsku i Sloveniju

Krajem listopada ove godine, Ivan Vilibor Sinčić, predsjednik Živog zida i zastupnik u Europskom parlamentu, u svom je govoru tijekom rasprave o stanju Unije, optužio EU za neadekvatno nošenje s krizom koja će milijune ljudi otjerati u siromaštvo, i uputio poziv za uvođenje univerzalnog temeljnog dohotka (UTD) u cijeloj Europi. Kako i na koji način će Sinčić zagovarati ovu ideju ostaje nam za vidjeti. U istraživanju o UTD-u koje je početkom godine objavila Svjetska banka (Exploring universal basic income, A guide to navigating concepts, evidence and practice), autori poglavlja o političkoj ekonomiji UTD-a, Jurgen De Wispelaere i Ruslan Yemtsov pišu, da čak i tamo gdje UTD kao alat politike uglavnom ostaje izvan izvedivog društvenog djelovanja, kako u razvijenim tako i u zemljama u razvoju, prisutnost ove teme u raspravi vjerojatno će donijeti pozitivne nuspojave, a one uključuju fokusiranje na inkluzivnost kao i na to da nitko ne ostaje isključen iz postojećih programa socijalne zaštite.

Ideja UTD-a previše radikalna za skučeni pogled na ekonomsku politiku

U nas rasprave na temu UTD-a za sada nema. Razlog je, kako za naš portal kaže politolog s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, Marko Grdešić, to što u Hrvatskoj prevladava mišljenje da je naša zemlja naprosto previše siromašna da bi si dozvolila bilo kakve eksperimente, pa se tako smatra da je najrazumniji kurs fiskalni konzervativizam. To znači da moramo smanjivati dug i smanjivati proračunski deficit. Iz stabilnosti javnih financija bi onda trebalo slijediti sve ostalo:

poboljšani kreditni rejting koji bi doveo do većih stranih investicija te ulazak u eurozonu koji bi doveo do nižih kamatnih stopa. Postojeća se ekonomska politika nada da će se onda dogoditi i pravi pomaci u smislu veće zaposlenosti i većeg životnog standarda. Sve što ide izvan ovog okvira se etiketira kao neodgovorno i neozbiljno, dodaje Grdešić. Ideja UTD-a je naprosto previše radikalna za jedan tako skučeni pogled na ekonomsku politiku. Ona bi zahtjevala potpuno novi pogled na javne financije. Ekonomska politika u Hrvatskoj se vodi onime što je Keynes nazivao „pesimizmom reakcionara." Iz te perspektive je ravnoteža našeg ekonomskog sustava toliko krhka da si ne možemo priuštiti nikakve eksperimente. Međutim, mislim da među novijm strankama lijeve i zelene orijentacije postoji svijest o tome da je UTD važna tema. Vjerujem da će se i kod nas početi o tome sve više raspravljati jer će se strane diskusije prelijevati i u naš javni prostor, smatra Grdešić.

U susjednoj Sloveniji UTD je tema o kojoj se već dugo raspravlja i za koju postoji velik interes. Pokazuje to i paneuropska kampanja prikupljanja potpisa za pokretanje prijedloga UTD-a na području svih država članica EU koja je započela 25. rujna, a u kojoj je Slovenija prva zemlja koja je već prikupila potreban broj potpisa. Za Sloveniju je minimalan broj potpisa iznosio 5.640, a prikupljeno ih je 6.060. Minimalan broj potpisa za Hrvatsku iznosi 8.460 a dosad je prikupljeno 727 potpisa. Njemačka je dosad prikupila 34,33% potrebnih potpisa, Grčka 40,91%, Mađarska 30,7% a Španjolska 29,42%. Ista inicijativa 2013. godine nije uspjela prikupiti potrebnih milijun potpisa za uvođenje UTD-a u EU. Hoće li pandemija COVID-19 virusa ali i bolja informiranost europskih građana o UTD-u utjecati na uspješnost inicijative u 2020. godini, doznat ćemo u rujnu 2021. kada prikupljanje potpisa službeno završava. Sociologinja, dugogodišnja zagovaračica i autorica Prijedloga UTD-a u Sloveniji, Valerija Korošec kaže da su Slovenija i Hrvatska propustile pravi trenutak za uvođenje UTD-a, prvi put po proglašenju samostalnosti, a drugi, u trenutku financijske krize 2008. godine. Sada, kako tvrdi naša sugovornica, imamo treću šansu, u najlošijoj mogućoj kombinaciji megatrendova; globalizacija s digitalizacijom, robotizacijom i automatizacijom, posljedicama financijske krize, odlaskom ljudi iz zemlje, nepovjerenjem u lidere, klimatskom krizom, „slomom Zapada", i sada pandemijom. U kaosu je teško naći pravi način za uvođenje UTD-a, iako nam sada najviše treba. U ovim se trenucima vidi snaga i robusnost jednostavnih rješenja i pristupa. Univerzalni pristup je najjednostavniji jer vam nije potreban administrativni sustav da biste svrstali ljude u različite skupine primatelja. Visoko razvijena zapadna društva čije se socijalne politike vode univerzalizmom, uspješnija su gotovo u svakom pogledu – pritom imamo na umu sjevernoeuropske države, dodaje Korošec.

Evolucija javnog sektora nije jednom za svagda dovršen proces

Većina vodećih političkih stranka u svijetu, uz neke iznimke, nije uvrstila UTD u svoje političke platforme, napominju De Wispelaere i Yemtsov u prethodno spomenutom radu, međutim, izazovi s kojima se suočavaju tradicionalni instrumenti socijalne politike neprestano oživljavaju ideju radikalne reforme ka redistribuciji, uključujući i kroz UTD. Svijet nikada nije spreman na ovako velike promjene. Sve dok se one ne dogode i postanu samorazumljive. Prije stotinu godinu nije bile prave države blagostanja, nije bilo javnog zdravstva, javnog školstva, javnog sustava mirovinskog osiguranja. Tijekom dvadesetog stoljeća je javni sektor znatno porastao. U Švedskoj ili Francuskoj danas više od polovice BDP-a otpada na javnu potrošnju, bez problema koji bi sustav učinili neodrživim te uz znatnu podršku građana. Međutim, da ste ljudima s početka dvadesetog stoljeća rekli kako će se kretati udio javne potrošnje u BDP, oni bi vjerojatno bili u nevjerici. Početkom dvadesetog stoljeća je udio državne potrošnje bio niži od 20 ili čak niži od 10 posto BDP-a, u nekim zapadnim zemljama. Prema tome, evolucija javnog sektora, javne sfere i javnih dobara nije jednom za svagda dovršen proces. To je nešto što ovisi o našim kolektivnim političkim naporima da stvari mijenjamo, da zamišljamo vizije budućih društava u kojima vrijedi živjeti. Tako treba promatrati i UTD, zaključuje Grdešić.

Društvo mora pronaći drugačiji modus vivendi

Redovni profesor na Odsjeku za studije razvoja (Development Studies) na School of Oriental and African Studies (SOAS), na Sveučilištu u Londonu i osnivač

i supredsjednik Svjetske mreže za temeljni dohodak (Basic Income Earth Network, BIEN), Guy Standing, u tekstu objavljenom u magazinu Wired piše kako je zbog COVID-19 virusa UTD postao ekonomski imperativ. COVID-19 virus bio je okidač za ekonomski kolaps koji je čekao da se dogodi, a tvrdi Standing, bit će i drugih okidača. Stoga je izazov izgraditi novi sustav raspodjele dohotka jer se onaj na kojemu su se temeljile ekonomije 20. stoljeća nepovratno slomio. U tom smislu, dvije su promjene nužne. Prva je oživljavanje onoga što nazivamo zajedničkim dobrom, koje je uništila privatizacija, štednja i financijalizacija u desetljećima rentijerskog kapitalizma, a druga je sustav univerzalnog temeljnog dohotka, smatra Standing.

UTD je način da se društvo pobrine da nitko ne umre od gladi i hladnoće. To je prvi aksiom, kaže Valerija Korošec. Drugi je, da se od zajedničkog bogatstva najprije zadovolje minimalne egzistencijalne potrebe svih članova društva. Treći aksiom je da se ostatak društvenog bogatstva pravedno raspodjeli na zaposlene i talentirane. Školstvo već djeluje na ovaj način, po ova tri aksioma, zdravstvo također. Sada bi, dosljedno, tako djelovala i socijala. Zašto nam je to potrebno sada? Zato što je po tri spomenuta aksioma djelovalo tržište rada u industrijskom društvu a ono je zbog megatrendova postalo nepouzdano. Društvo se više ne može oslanjati na to da će se tržište rada pobrinuti da svi ljudi prežive i stoga mora pronaći drugačiji modus vivendi koji se ne temelji na formalnom tržištu rada, tvrdi Korošec.

Vrag je u detaljima

Povijesno gledano, lijeve i zelene stranke pokretačka su snaga koja gura UTD na dnevni red, a u stvarnom političkom procesu oko UTD-a, desne stranke postaju glavni igrači, pišu De Wispelaere i Yemtsov. Kao rezultat toga, u različitim kontekstima i zemljama autori primjećuju da prijedlozi UTD-a postaju konzervativni, a ne revolucionarni, u nastojanju obraćanja političkom centru. Jedan od primjera ove dinamike, navodi dvojac, je Finska i njen eksperiment s UTD-om. Finska je ispočetka slavljena kao predvodnica velike promjene u europskoj socijalnoj politici, a svjetski mediji pomno su pratili razvoj eksperimenta. Međutim, kad se pojavilo više pojedinosti, a posebno kad su postala očigledna ključna ograničenja u dizajnu eksperimenta i provedbi, početni entuzijazam zagovornika UTD-a i zainteresiranih strana, ubrzo se pretvorio u otvorenu kritiku. Mnogi su kritizirali činjenicu da u eksperimentu sudjeluju samo nezaposleni, da je ograničeno trajanje te da je iznos namijenjen sudionicima pilot programa vrlo skroman. Prema Valeriji Korošec, u principu sve političke opcije kvare tehnokratski pristup uvođenja UTD-a, a dizajn eksperimenata iza kojih stoje fondacije smatra još najboljim. UTD se može koncipirati na više načina, kaže Grdešić. To stvara i neke probleme u raspravama jer ne definiraju svi UTD na isti način. Neki bi htjeli da se s uvođenjem UTD-a sve ostale javne usluge prebace na tržište. To znači, primjerice, da biste dobili svoj mjesečni UTD, ali bi onda morali na tržištu kupovati zdravstvene i obrazovne usluge. Sasvim je drugačije ako se UTD uvede, a i dalje ostane robustan sustav javnih usluga koje se financiraju iz proračuna. Trenutno se argumenti u prilog UTD-a mogu izvesti na više načina, pa ga podržavaju akteri veoma različitih političkih profila. Liberalima se sviđa postmoderni naglasak na individualnosti, na poticanju ljudi da preuzmu poduzetnički rizik i slično. Ljevici se pak sviđa što bi UTD ojačao poziciju rada nasuprot kapitala, naprosto zato jer radnik može otići s posla na kojem su uvjeti loši. Kejnzijancima se sviđa to što UTD garantira postojanost primanja pa tako sprečava eventualne preduboke padove ukupne potražnje. Iz tih različitih koncepcija će slijediti i veoma različite konkretne formulacije UTD-a. Kao što se kaže, vrag će biti u detaljima, ističe Grdešić.

https://mojzagreb.info/zagreb/univerzalni-temeljni-dohodak-izme%C4%91u-nezainteresirane-dr%C5%BEave-i-nove-krize

Laudato TV
OBITELJSKA TELEVIZIJA

Istinito, lijepo i dobro

Život običnih ljudi u Čučerju tijekom potresa i epidemije i nakon njih

Teške situacije izazvane potresom i pandemijom potaknule su ljude da čine dobro i jedni drugima pomažu.

78. Domagoj Trojanović

Novinarski projekt:
Položaj socijalno ugroženih skupina za vrijeme i nakon epidemije koronavirusa

Elektronička publikacija:
Laudato.hr

Broj objavljenih članaka: 12

Datum objave izabranog članka:
24. rujna 2020.

Posljedice razornog potresa koji je pogodio Zagreb i okolicu, a sve u vremenu globalne pandemije uzrokovane virusom Covid-19, na poseban su način osjetili stanovnici Čučerja, naselja koje se smjestilo u sjeveroistočnom dijelu Hrvatske metropole. Teške situacije potaknule su ljude da čine dobro i jedni drugima pomažu.

Tijekom obilaska tog dijela grada razgovarali smo s Marinom Šturlić, voditeljicom Župnog Caritasa Župe Pohoda Blažene Djevice Marije u Čučerju, ali i sa župnikom te župe, vlč. Markom Torbarom.

Voditeljica Caritasa kazala je kako je veliki problem bio kada javni gradski prijevoz, zbog ograničenja, nije vozio, te su bili izolirani.

– Osjećali smo se ostavljeno, doslovce prepušteno sami sebi. Ali, eto, svaka takva situacija ljude može potaknuti i na činjenje dobra, i pomagali smo jedni drugima. Bili smo više oslonjeni jedni na druge. Tako da je Caritas u punom smislu funkcionirao u tom razdoblju. Dotad smo mi imali 35 ljudi koji su bili na skrbi Caritasa, a u roku od dva-tri dana povećao nam se broj korisnika na 280 obitelji. I doista, oni koji nisu stradali, pomagali su onima koji su bili u potrebi, i stvorilo se to zajedništvo koje često znam usporediti s devedesetim godinama kad se doista nije pitalo, svi smo trčali i pomagali jedni drugima – istaknula je Šturlić.

Također, posebno je istaknula empatiju mladih ljudi – volontera koji su razvozili sve ono što je potrebno

po cijelom Čučerju. Naglasila je kako je to područje dosta prostrano po našim zelenim bregovima i nije lako doći do svake obitelji.

– Stvarno su nam mladi uskočili. Bad Blue Boysi puno su nam pomagali, posebice oko preseljenja onih kojima je dom bio uništen od potresa. Bilo je teško, ali bilo je i jedno milosno vrijeme zajedništva. U ovim su nevoljama, nažalost, zakazale mnoge institucije, ali ja sam ponosna da se Caritas tu istaknuo kao jedna crkvena institucija koja je doista pomagala i koja pomaže ljudima, i ljudi to prepoznaju – rekla je Šturlić.

Dodala je kako je župni Caritas izradio prigodne poklone, čijom prodajom žele pomoći onima najugroženijima. Među tim su poklonima bočice sa svetom vodom na koje su nalijepljene sličice razrušene čučerske crkve, zatim komadi cigle i žbuke iz razrušene crkve, također privjesci, magnetići i slično.

– Vjerujemo u dobrotu i ljubav samih župljana, posebno onih koji imaju i pomažu onima koji nemaju, a i ostalih hodočasnika Grada Zagreba, koji bi došli i doći će u Čučerje da nam daju prilog za Caritas, jer s današnjim danom skrbimo o 180 obitelji. To je jedna neprirodna situacija. Mi ne skrbimo o socijalnim slučajevima, nego o obiteljima koje su do jučer pomagale Caritasu. To su obitelji s djecom. Nažalost, ljudi su prisiljeni bili dignuti kredite, obnavljaju svoje kuće i puno im znači ta pomoć u hrani, higijenskim potrepštinama. Prihvaćamo svaku donaciju, pogotovo u dječjoj hrani, u pelenama, u svim živežnim namirnicama, higijenskim potrepštinama. Jer, doista, na taj način i pokazujemo ljudima ljubav i da smo prisutni, ali i onu konkretnu pomoć – kazala je voditeljica Šturlić.

Župnik Torbar ističe kako su se župa i njezini vjernici našli u izvanrednim prilikama danom kad je potres uništio brojne objekte i kad se mnogo toga u životima ovih ljudi promijenilo.

– Mnoge su kuće stradale, a velik broj obitelji ostao je bez svojih domova. Međutim, župa se budi i ljudi pronalaze snagu da započnu iznova se okupljati i graditi. Tu veliku ulogu imaju i mjesna zajednica i sama župa i župni Caritas. Nastojimo ohrabriti i naše vjernike i priskočiti im u pomoć u svakom smislu te riječi.

Govoreći o tome kako će izgledati obnova župne crkve i kuće, župnik Torbar progovorio je o prvim planovima kako bi to sve zajedno trebalo izgledati.

– Bogu hvala, prije nekoliko dana došao je ovamo pomoćni biskup zagrebački, mons. Mijo Gorski. Donio nam je jednu radosnu vijest, a to je da ćemo imati jednu montažnu crkvu na predviđenoj lokaciji koja će biti ispod naše glavne crkve. To je, naravno, privremeni objekt gdje će se vjernici opet moći okupljati, ali zasigurno će nama pomoći da možemo organizirati liturgijska slavlja i sve što je potrebno da život župe teče. Mislim da je to važno. Kad sam prihvaćao ulogu da ovdje budem župnik, odnosno kad me kardinal zamolio, prihvatio sam zbog toga što prije svega želim raditi s ljudima, obnavljati naša srca i duše, a onda vjerujem da ćemo i našim zajedništvom obnoviti onda i naše domove – kazao je vlč. Torbar.

Dodao je, što se tiče ljudi u župi i solidarnosti, da se osjeća velika solidarnost, te da je to vidljiva, živa Crkva. Istaknuo je da mu je to vrlo drago i raduje ga kao svećenika da ima takvu župnu zajednicu.

– Ono što mi konkretno sada želimo činiti, u suradnji sa zagrebačkim Caritasom, jest pomagati onim obiteljima koje su već i prije bile u skrbi samog župnog Caritasa. Sigurno je od tada da se taj broj obitelji povećao. Tu su sigurno i djeca, i mnogi se vraćaju iz Cvjetnog naselja u svoje domove. Nastojat ćemo vrlo brzo imati konkretne akcije u kojima ćemo konkretno pomoći i ljudima – kazao je župnik Torbar.

Nadamo se kako će svi oni koji pate zbog posljedica potresa i pandemije u ovom zagrebačkom naselju brzo riješiti svoje probleme, te da će nadolazeću zimu provesti mirno. Svi oni koji žele pomoći, mogu to učiniti uplatom na žiroračun otvoren pri Hrvatskoj poštanskoj banci, IBAN: HR7823900011100129399.

https://laudato.hr/vijesti/istinito-lijepo-i-dobro/zivot-obicnih-ljudi-u-cucerju-tijekom-potresa-i-epidemije-i-nakon

LA FEMME #3: Mia Dimšić: "Za žene se smatra da bi svoje najbolje trebale izreći u hipu dok su još, ajmo reći, mlade i atraktivne"

Projekt La Femme bavi se temom ženskog kantautorskog pokreta sve više prisutnog u regiji, ali i stigmatizacijom žena u društvu, shodno tome i u glazbenim okvirima.

Jesu li žene u glazbi ravnopravne muškarcima, kako je biti žena u glazbi, koliko je danas u svijetu glazbe prisutan princip stavljanja tijela ispred glazbe ili princip „vrijediš onoliko koliko dobro izgledaš"? Neka su to od pitanja koja ću postavljati svojim sugovornicama u **10 članaka** planiranih do kraja godine **u sklopu projekta La Femme**.

Nakon Sare Renar i Nine Romić nova sugovornica je Mia Dimšić, osječka kantautorica koja je u vrlo brzom vremenskom razdoblju postala najpopularnija glazbenica u Hrvatskoj, što svakako sa sobom donosi i određene emotivne nestabilnosti. Je li ih ona imala, kada je pobijedila strah pozornice, osjeti li na glazbenoj sceni neravnopravnost spolova, kako komentira iskorištavanje ljepote ženskog tijela za promociju vlastite glazbe i što bi poručila drugim ženama u glazbi, neka su od pitanja na koja je Mia pokušala odgovoriti. Krajem prošle godine objavila je novi studijski album "Sretan put" koji je početkom ove godine došao i na vinil, a nedavno je otkrila i potpuno novi videospot "Sretan put".

S glazbenom karijerom počela si zaista kao mlada djevojka, kako je bilo u počecima, pogotovo kao djevojci, glazbenici koja svira gitaru? Je li bilo nesigurnosti, propitkivanja same sebe?

79. Nikola Knežević

Novinarski projekt:
La Femme

Elektronička publikacija:
Music Box

Broj objavljenih članaka: 11

Datum objave izabranog članka:
22. rujna 2020.

"Prvu pjesmu sam objavila nešto prije 23. rođendana i, na svu sreću, od prvog dana sam znala točno što i kako želim i kako sebe vidim u cijeloj toj priči. Osim toga, imala sam oko sebe odlične suradnike koji su me poprilično navigirali u raznim situacijama kroz koje treba proći, a koje jednostavno ne možeš naučiti nikako osim u hodu i na vlastitoj koži. Glazbena industrija je čudno mjesto u kojem se miješaju emocije i računica, statistika i nepredvidivo do te mjere da se jako lako izgubiti i zato sam na tome svaki dan zahvalna jer je sve prošlo bez nekih većih poteškoća, a prostora za proklizavanje je puno."

Kad si pobijedila strah pozornice i javnog nastupa?

"Kad se danas na sve osvrnem, jasno mi je da je tajming za mene bio odličan. U srednjoj sam imala neke pokušaje prijavljivanja na talent showove, audicije i slično, ali nisam bila spremna ni tehnički ni emotivno. Nisam bila dovoljno sigurna u sebe, a to se očitovalo i na bini na koju sam prvi put kao solo pjevač stala negdje početkom srednje jer sam počela svirati gitaru i kasnije tamburu u orkestru, a škola je svakih pola godine imala svoj koncert. Čim bi me malo uhvatila nervoza, tresao bi mi se glas i to je jako utjecalo na mene sigurno nekoliko godina, možda dok početkom fakulteta nisam počela nastupati akustično (kao duo ili sama) na raznim prigodama. Znala su to biti crkvena vjenčanja, kafići, terase… i tek tu, kad bi iza mene bili i setovi od po četiri sata i više, osjetila sam da se ispred publike počinjem ponašati ležerno kao da je i nema. Trebalo mi je puno duže nego nekim vršnjacima i kad gledam puno mlađe kolegice od sebe koje su pod medijskom pažnjom i reflektorima još od kraja osnovne škole, stvarno im se divim. Čini mi se da bih se u tome u tim godinama totalno pogubila."

Primijetiš li na našoj glazbenoj sceni neravnopravnost spolova?

"Ponekad, konkretno primjer koji često izdvajam je u načinu starenja na sceni. Muškarci s godinama u glazbenoj industriji dobivaju još veći kredibilitet, a za žene se smatra da bi svoje najbolje trebale izreći u hipu dok su još, ajmo reći, mlade i atraktivne. Naravno da nitko ne nameće taj stav svjesno i namjerno, vjerujem da je on rezultat dugačke povijesti i prenošenja uvjerenja s koljena na koljeno, ali sve je to itekako prisutno i često se osjećam kao da moram što brže stvarati i biti što produktivnija kako bih se u tim nekim imaginarnim poznim godinama mogla oslanjati na ono što je stvoreno ranije."

Što misliš, jesu li danas glazbenice slabe plaćenije od glazbenika? Ima li tu razlike?

"Nisam primijetila ništa takvo na vlastitom primjeru. Generalno sam vrlo zadovoljna svojim prihodima u zadnjih nekoliko godina, s tim da je ove godine zbog puno manje koncertne aktivnosti naravno i teže, ali s druge strane sam i autor mnogih svojih pjesama pa i tu imam sigurnost jer je hrvatski sustav zaštite autorskih prava na sreću stvarno lijepo uređen."

Je li Hrvatska napredovala po pitanju borbe za ženska prava i zašto?

"Mislim da napredujemo svaki dan u svakom pogledu jer je to priroda svijeta i života i tako će uvijek biti, sad je jedino pitanje koliko smo strpljivi i koliko uočavamo te mikrorazlike. Nekako sam uvijek po tom pitanju optimist. Moram priznati da do dvadesetih godina, dok se nije počelo intenzivnije pričati o feminizmu, nikad nisam bila svjesna tih brojnih razlika u tretmanu muškaraca i žena koji su najčešće vrlo suptilni i indirektni. Kako je to odlično sročila Taylor Swift, jedna od žena kojoj se najviše divim, puno tih razlika su ništa više od vokabulara koji vrlo nonšalantno koristimo nesvjesni što on nosi. Samo jedan od primjera: ako je muškarac povukao neki promišljen potez, on je strategičar, dok ćemo za ženu za istu stvar reći da kalkulira. Ima takvih primjera koliko god hoćemo, a najžalosnije je što je većina takvih negativnih konotacija seksualne prirode gdje možda i dalje imamo najviše posla. I poanta nije da je itko određen kriv za to, svi smo krivi i moramo mijenjati kolektivnu svijest i postavljati nove vrijednosti."

Može li se slika u Hrvatskoj po pitanju položaju žena poboljšati?

"Ako se mene pita, naravno da može. Ne samo da može, i poboljšava se, iz dana u dan. Za drastične promjene treba puno vremena, ali mali koraci su tu. Oko sebe u timu imam većinom muškarce, a svi oni me poštuju i dižu kada padnem. Ovaj posao je veliki timski rad i to

što sam solo ženski izvođač ne znači da je ovo isključivo ženska priča."

Što su po tebi prioriteti kad su u pitanju ženska prava, pogotovo ženska prava u Hrvatskoj i na glazbenoj sceni i što bi se po tebi trebalo popraviti?

"Generalno mislim da se u Hrvatskoj glazbena scena kao i kreativna industrija ne shvaća pretjerano ozbiljno, a to se najbolje vidi baš ove godine kada se neprestano borimo za održavanje koncerata i vlastitu egzistenciju. Koliko me cijela situacija živcira, toliko mi je i drago što na muci neke stvari izlaze na vidjelo jasnije nego ikada; nitko nema problem besplatno konzumirati glazbu, ali svi smatraju da glazbenu industriju čini buržoazija koja živi kao bubreg u loju. Te dvije teze jednostavno jedna s drugom nikako ne idu. Sretna sam što djelujem baš sad i što imam određenu platformu da stvari koje me muče povremeno mogu podijeliti s ljudima i osjetiti kako oni dišu po tom pitanju. Konkretno kao žena nemam nekih zamjerki na svoj položaj, osim što se moraš više nametati i dokazivati u samom početku, ali taj dio je na sreću iza mene."

Jesi li u svojoj karijeri naišla na probleme po pitanju ravnopravnosti spolova, odnosno jesi li kao djevojka doživljavala određene neugodnosti?

"Nisam nikad imala nekih neugodnosti, mislim da je puno toga u načinu na koji se postaviš. Ljudi su me možda tu i tamo znali obeshrabriti u početku, nisu se sva vrata baš tako lako otvorila na prvo kucanje, ali to te ojača i pripremi za dalje. To što sam bila mlada cura s gitarom ponekad je bila velika prednost jer su ljudi vrlo blagonaklono gledali na mene, mnogi stariji kolege su se i zaštitnički postavljali i stvarno mi pomogli, a ponekad je bilo iritantno jer ne bih bila ozbiljno shvaćena i možda sam morala biti malo upornija nego što bi na mom mjestu bio muškarac, ali to su stvarno nijanse. Negdje dobiješ, negdje izgubiš, na kraju je opet sve na tebi, na tome vjeruješ li u sebe i misliš li naporno raditi."

Kako komentiraš situaciju što glazbenice oko sebe većinom imaju muškarce, odnosno što nema više žena u zanimanjima kao što su ton majstori, producenti, odnosno sva ona zanimanja koja se nameću kao tipična muška?

"Nije mi nikad bio problem raditi s muškarcima, dapače, s njima u većem broju slučajeva lakše na prvu nađem zajednički jezik, ali voljela bih da svi skupa u godinama koje dolaze svjedočimo porastu žena u glazbenim zanimanjima koja nisu nužno vokalna i čini mi se da se to lagano događa. Baš sam na posljednjih nekoliko koncerata prvi put čula i upoznala ženu na bubnjevima i oduševila se, pogotovo zato što je riječ o instrumentu koji, ajmo reći, najviše doživljavamo kao nešto za što je potrebna snaga, a ona je rasturala iako je sitnije građe. Recimo, nisam još nikad radila sa ženskim producentom i općenito ne znam za takav primjer kod nas. Žao mi je što je tako, ali mislim da će se s novijim generacijama i to mijenjati jer djevojčice dok odrastaju najčešće i nemaju pojma da postoji opcija da u glazbi budu išta osim pjevačice. O tome se jednostavno ne priča kao mogućem. Nekako smo podsvjesno uvjetovane da, ako ćemo već npr. nešto svirati, to bude violina, flauta, klavir, harfa… nešto "damski, graciozno", kako god to želimo nazvati. I opet je to samo rezultat prenesenih uvjerenja i tradicije, a novije generacije odrastaju sa svim mogućim dostupnim izvorima informacija pa mislim da će i njihove ambicije biti raznolikije."

Kako je tebi u bendu s muškarcima? Kako se slažete?

"Odlično. Bend mi je stvarno kao obitelj i ne mogu zamisliti drugačiju priču jer s bendom provodiš previše vremena i nađeš se u svakakvim situacijama i ako veza nije čvrsta, zdrava i iskrena, jednostavno neće biti dobro. Uvijek mi je kod suradnika na prvom mjestu neka međusobna kemija. Moram imati osjećaj da mogu reći sve što želim i biti ono što jesam ili ni glazba neće izaći van kako treba."

Donosi li uspjeh sa sobom veće reflektore i na privatni život i kako se po tebi to odražava na psihu glazbenika, u ovom slučaju jedne mlade djevojke?

"Odražava se na razne načine i upravo zato je važno biti koliko-toliko formirana ličnost i znati što želiš u startu. Na mom primjeru se to pogotovo očitovalo jer prije svoje solo priče nisam imala pojma što je estrada, maltene ni što je studio, sve mi je to bilo kao neka daleka nedostižna dimenzija. I onda odjednom snimiš pjesmu koja, ajmo reći, prođe, sve eksplodira i preko noći stiže jedan

potpuno novi život s novim pristupom apsolutno svemu. Moram priznati da je to bilo na momente emotivno dosta zahtjevno i najvažnije je bilo imati oko sebe ljude koji su tu bili i prije, obitelj i dugogodišnje prijatelje jer je sve ostalo bilo nestalno i vrtoglavo. Naravno da je to bilo i prekrasno iskustvo, zanimljivo, avanturistički, ali odjednom ti se sve otvori i sve možeš, ljudi koje si do prije koju godinu izdaleka s obožavanjem promatrao najednom ti se obraćaju, daju ti brojeve telefona, razmjenjuju s tobom ideje – a ti kao sad trebaš ostati onaj stari koji si uvijek bio i stvarati na jednak način i ne dopustiti da ti sve to udari u glavu. Onako, dosta zeznuto, ali i korisno za lekcije i odrastanje."

Jesu li danas u glazbi uspješnije žene ili muškarci?

"Kad pomislim na recimo, ex-Yu glazbu, puno mi više u glavu dolaze asocijacije na muške izvođače i bendove, a kad pomislim na modernu pop i zabavnu glazbu, nekako mi podjednako dolaze i muška i ženska imena pa po tome zaključujem da se stvari lagano izjednačuju. Imamo od svega pomalo i to mi se sviđa, a posebno je primjetno koliko se u zadnje vrijeme pojavilo ženskih kantautora."

Kakvo je tvoje mišljenje o iskorištavanju tijela za privlačenje pozornosti na sebe, pogotovo u smislu glazbe? Odvlači li se time pozornost s kvalitetne ili nekvalitetne glazbe?

"Pjesma je jedno, a glazbena karijera drugo. Prije sam to izjednačavala, ali praksa me uvjerila da je glazbena karijera puno više, kompletna priča nekog izvođača. Ona mora uključivati i scensko, vizualno, asocijativno, ono kako ti sebe vidiš, neku poruku koja se provlači kroz svaki proizvod koji plasiraš… nekakav zajednički nazivnik koji će ljudima biti asocijacija kad se spomene tvoje ime. To je užasno važno, a najbolje to možemo vidjeti kad gledamo kako to rade majstori Amerikanci. Oni uvijek u startu od izvođača traže kompletnu zaokruženu priču i na taj način se uvijek trudim promatrati svaki svoj album ili projekt. Izuzetno važan dio toga je kako ćeš se vizualno prezentirati, danas važniji nego ikada jer su spotovi preuzeli cijelu priču, a prije se praktički moglo i bez njih. Naravno da sad tu svaka žena bira svoj stil i način, negdje je tu više senzualnosti, negdje više erotike, koliko žena, toliko i načina. Ali nijedan ne gledam kao lošiji ili bolji, samo je bitno da svaki bude u skladu s tim što izvođačica želi postići i na kraju krajeva, tko je ona i kako sebe doživljava."

Misliš li da se danas dovoljno govori o ženskim pravima u društvu?

"Mislim da se definitivno puno govori i taj val je iznenadno ojačao i sad se samo sve više kotrlja. Opet ne treba ni pretjerivati kako se ne bi dobio kontra efekt. Ono što smatram bitnim, a možda se premalo naglašava, ženska prava nisu samo ženska priča nego priča svih nas, priča o našim odnosima, emocijama, empatiji koja u potpunosti treba vrijediti i za nas prema muškarcima, a ne samo obratno."

Koja je tvoja poruka mladim djevojkama ili ženama u glazbi?

"Biti žena je prekrasno i ne bih to nikad mijenjala. Kao i apsolutno sve u životu, ima svoje prednosti i nedostatke, ali na nama je da se fokusiramo na jedno od to dvoje i takvu priču živimo. Energija koju samo žene mogu dati glazbi je neprocjenjiva kao i muška i vrijeme je da bez straha i predrasuda obogatimo scenu tim darom."

https://music-box.hr/2020/09/22/la-femme-3-mia-dimsic-za-zene-se-smatra-da-bi-svoje-najbolje-trebale-izreci-u-hipu-dok-su-jos-ajmo-reci-mlade-i-atraktivne/

RAVNO DO DNA
magazin pop kulture

Biti glazbenik u covid-19 okolnostima (3. dio) – što kažu sami glazbenici

O trenutno bremenitoj životnoj i profesionalnoj ulozi govorili su Tamara Obrovac, Željka Veverec, Mirela Priselac Remi, Toni Starešinić, Max Juričić i Igor Pavlica.

„Od ožujka do danas zbog koronavirusa otkazano mi je oko 20 koncerata od kojih je većina trebala biti sa Rundekom i Ekipom, u Hrvatskoj i izvan nje. Koncertne svirke su moj jedini izvor zarade“, izjavljuje **Igor Pavlica**, naš ugledni trubač, glazbenik s nebrojenim suradnjama iza sebe, kojeg bi samo u ovom trenutku, da je situacija normalna, na pozornici slušali i gledali u društvu spomenutog Darka Rundeka, kao i grupa Kawasaki 3P, Šumski, Moskau i Cul-De-Sac (i neka mi ne zamjeri ako sam još nekog propustio spomenuti). No, situacija je daleko od normalne. Ona je dramatična. Jasno je to bilo i iz prvog dijela ovog feljtona u kojem je bilo riječi o dvostrukim mjerilima Stožera kad su u pitanju svadbe naspram koncerata. Dramatična je i po mišljenju čelnih ljudi strukovnih glazbenik udruga, kao što se to vidi i iz peticije „Pustite glazbu da svira, a nas da radimo!“ upućene predsjedniku Vlade RH Andreju Plenkoviću, koju su pokrenule udruge poduzeća kreativne industrije, koje uključuju umjetnike, organizatore koncerata i festivala, produkcijske tvrtke, glazbene menadžere te ostale djelatnike iz glazbene industrije – industrije koja je prva osjetila posljedice epidemije virusa covid-19 te joj do današnjeg dana nije omogućen „novonormalan” rad.

U trećem nastavku feljtona „Biti glazbenik u covid-19 okolnostima“ u fokusu su upravo naši eminentni i cijenjeni glazbenici s dugogodišnjim karijerama, koji

80. Zoran Stajčić

Novinarski projekt:
Biti glazbenik u novoj COVID-19 realnosti

Elektronička publikacija:
Ravnododna.com

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
25. srpnja 2020.

u potpunosti žive od glazbe i kojima je ovom pandemijom ukinuto ustavnom zagarantirano pravo na rad.

„Tijekom proljeća trebali smo imati dosta važnih internacionalnih nastupa, par koncerta u Latviji, zatim Argentina u Buenos Airesu, Santiago de Chile, Gdanjsk u Poljskoj, a i nešto domaćih od kojih bih izdvojila Dubrovnik Jazz Outbreak i Legend Jazz Fest u Istri", navodi tako naša cijenjena pjevačica **Tamara Obrovac** nabrajajući novonastalu štetu i dodaje: „Još je neizvijesno održavanje nekoliko jesenskih koncerata u susjedstvu, Slovenija, BiH i Austrija, a posebno mi je žao ukoliko se u listopadu ne bude održao koncert na jazz festivalu u Casa da Musica u Portu u Portugalu, u jednoj od najprestižnijih i najljepših europskih koncertnih dvorana, taj nastup potvrdili smo neposredno pred lockdown, a u ovom trenutku je sve još uvijek neizvjesno. Napominjem samo da se na realizaciji svih tih koncerata dugo radi, obično od prvih pregovora do realizacije nekog značajnijeg internacionalnog koncerta prođe i do dvije godine, što ukazuje na to da će posljedice za koncertnu aktivnost biti puno dugoročnije, jer je tijekom ove godine trebalo dogovarati koncerte za 2021. i 2022. godinu."

Tamara, koja do kraja godine planira izdanje CD-a Transhistria Ensemblea i Jazz orkestra HRT-a za Aquarius Records i koja je u segmetu skladanja glazbe za kazalište, čime se također intenzivno bavi, uspjela koncem lipnja dovršiti predstavu u INK Pula, "Sliparija" autora Milana Rakovca u režiji Matije Debeljuha navodi: „Srećom sam na početku godine neposredno prije početka epidemije održala nekoliko koncerata sa novim hrvatsko-talijanskim TransAdriatic Quartetom i materijalom sa posljednjeg CD-a "Trans Adriaticum" koji je izašao prošle godine. Tako da od veljače pa do koncerta u MSU-u u Zagrebu 4. srpnja s Quartetom s Matijom Dedićem nisam imala ni jedan koncert, a to je zbilja duga pauza… Na tom se koncertu u MSU baš pokazalo da nam svima jako fali svirka uživo, nama na sceni, a i publici. Emocije su prštale na sve strane."

Željka Veverec i **Toni Starešinić**, glazbeni par koji nas je naviknuo na izuzetnu produktivnost proteklih godina s nizom odličnih suradnji u sastavima **Chui** i **Mangroove**, također navode brojne koncerte koji su im propali ove godine s matičnim bendovima. Uz sve, Toniju su propali i dogovoreni koncerti s **Josipom Lisac** i **Edom Maajkom**, dok je Željka imala planirano i četiri koncerta sa svojim novim projektom **Je Veux** kojeg predstavlja kroz iznimno uspješne singlove.

„Ljetno kino, kao što i samo ime govori, je bend koji preko pola svojih nastupa odradi ljeti. Kakva je situacija ovog ljeta, od već dogovorenih 20 koncerata možda se dogode dva", izjavio je **Max Juričić**, još jedna ikona naše scene, gotovo neposredno prije nego li su otkazana i ta dva koncerta, što ga je navelo da rezignirano na svom Facebook profilu napiše: „Prema propisima/preporukama koje su skrojene za zatvorene prostore nemoguće je organizirati bilo što na otvorenome gdje ljudi slobodno cirkuliraju. Ljetno kino odlazi na prisilni odmor, tko nas traži mi smo na plaži!"

„Nisam sigurna koliki bi bio ukupni broj, ali recimo da smo kao Elemental u periodu 3., 4. i 5. mjeseca tjednom imali barem jedan koncert diljem regije. Tijekom ljeta koncerata je bilo znatno više, barem dva-tri tjedno. Osim koncerata, s obzirom da smo nedavno objavili novi album "Ilica", imali bismo i promotivna događanja koja bi ponegdje uključivala i nastup, a ponegdje samo druženja sa slušateljima. To je sve otkazano, tj. zbog raznih zabrana okupljanja nije se moglo ni odigrati. Ja osobno, s vremena na vrijeme, ponegdje i vrtim muziku u ulozi DJ-ice, što je također zbog korone smaknuto s popisa aktivnosti. S obzirom da mi je u lipnju objavljena i prva zbirka poezije, nisam je imala prilike promovirati u obimu u kojem sam zamislila, također zbog zabrane okupljanja i straha ljudi da se ne zaraze virusom", pojašnjava **Mirela Priselac Remi** svoju, kao i situaciju koja je zatekla grupu **Elemental** kojoj je otkazan i nastup u njemačkom Ulmu što je trebao biti prvi koncert grupe izvan granica bivše Jugoslavije, a kojim se nadala otvoriti europsko tržište. „Tijekom proljeća trebala sam ući u studio i započeti na snimanju i sviranju svog solo albuma, no s obzirom na potres i pandemiju, to sam odgodila za jesen. Ovisno o situaciji, morat ću ga pomaknuti na neke bolje dane. Ono što još uvijek nisam otkazala jest snimanje albuma s bendom Jato koje bi također trebalo krenuti na jesen", izjavljuje Remi.

Kako bi se shvatila dubina problema sudbine naših glazbenika treba imati na umu da je u pravnom i ekonomskom smislu njihova egzistencija na Brdovitom Balkanu puno skučenija nego na Zapadu. U Hrvatskoj na primjer kao glazbenik profesionalac ne možete dobiti kredit niti u jednoj banci. To dovoljno govori kao činjenica za sve one koji misle da se eventualno može iskopirati američka i britanska praksa u kojima je omogućeno glazbenicima uzimanje zajma od banaka, čime se tamo pokušava prebroditi ova kriza. Dakle, puno veća nepravda je na praksi već dugi niz godina čime su, daleko od pomišljanja većine na neki luksuz i glamur koji se obično veže uz njihovo zanimanje, glazbenici de facto u situaciji građana drugog reda neovisno o svojim (uobičajenim) primanjima. To dovoljno govori i o poimanju važnosti kulture i ljudi u njoj koja se, ruku na srce, u ovim krajevima nije maknula dalje od percepcije cvrčka iz Ezopove basne „Cvrčak i mrav".

Igor Pavlica to objašnjava sljedećim riječima: „Kriza je naglasila mnoge manjkavosti u čitavom sustavu statusa slobodnih umjetnika kao i pružanju potpore umjetnicima a posebno muzičarima, odnosno izvedbenim umjetnicima. Oni su najugroženija skupina, prvima su bili otkazani koncerti ili izvedbe, a izgledno je da će zadnji opet početi s koncertima. Čini mi se da čitavom našem društvu manjka svijest o tome koliko je živa, suvremena kultura važna. Čitajući o potporama u Njemačkoj ili Velikoj Britaniji odnosno o njihovim mehanizmima zaštite umjetnika, osjećam da je stvarati na Balkanu velika 'geografska' nepravda. Vjerujem da bi temeljni dohodak za samostalne umjetnike bio put ka rješenju no za to, kao iza sve sistemske promjene, treba volja, vrijeme, znanje i upornost."

No i pored toga strukovna udruženja i ministarstvo kulture su 'uskočili' s jednokratnom pomoći ugroženim glazbenicima.

„Uvijek može bolje, ali mislim da ne treba biti preoštar sa kritikama, jer u ovoj situaciji bez presedana u kojoj smo se svi nenadano našli, zasigurno nikom nije bilo jednostavno donositi brze, smislene i izvedive odluke. Stoga mislim da su u ovoj nezavidnoj situaciji sve nadležne institucije reagirale vrlo pristojno i imale dosta brzu i konkretnu reakciju, kako stručne službe tako i profesionalne udruge i Ministarstvo kulture koje je u jako brzom roku reagiralo, objavilo vrlo jednostavan natječaj za potporu (na koji sam se i prijavila) i koju je potom vrlo brzo i isplatilo. Vjerujem da je to svima dobro došlo, pogotovo izvođačima manje komercijalnih žanrova koji žive najvećim dijelom od koncerata. Koliko znam profesionalne udruge glazbenika su se fokusirale i na pomoć i onim glazbenicima koji nisu formalno obuhvaćeni nekim profesionalnim statusom što je dobro. Možda se iz toga izrodi i neki novi institucionalni način za reguliranje njihovog statusa.", odgovorila je Tamara Obrovac na pitanje koliko je zadovoljna s pomoći nadležnih institucija.

O tome je Mirela Priselac rekla sljedeće: „Mislim da je država pokazala dobru volju da pomogne, ali je to učinjeno vrlo sporo i konfuzno. Dobro je što postoji, unutar sustava, nekolicina pojedinaca i udruga koje su promptno reagirale i 'ugasile' prve požare. Međutim, ono što je problematično jest da ne postoji dugoročna vizija i ideja za budućnost, i na koji način doskočiti ako se ispostavi da se nemogućnost djelovanja produlji i na jesen izimu. Tu govorim prvenstveno o ministarstvu kulture, koje tek treba dobiti novu garnituru zaposlenika i ministricu ili ministra, koji tek nakon svih kadrovskih križaljki trebaju izložiti svoj plan pomoći za umjetnike."

Jesu li pesimisti ili optimisti u cijeloj ovoj situaciji, Željka Veverec izjavljuje: „Ja sam po prirodi rekla bih blagi pesimist ili realist.U ovoj situaciji nekako ne mogu baš vjerovati da će biti tako crno, možda je to i neki obrambeni mehanizam, ali recimo to ovako,stvari neće biti iste, ali iznaći ćemo način da radimo glazbu i stvaramo i platimo račune. Nadam se", a Toni Starešinić se nadovezuje: „Iskreno ne znam uopće što bi mislio, obično nakon velikih tragedija dolazi do napretka društva u cjelini. Mislim da se do sad i nije desila toliko velika tragedija da bi potaknula ljude na promjenu životnih vrijednosti na bolje, jesen nam se servira kao mračna epoha, ali mislim da nitko ne zna što nam zapravo stiže. Sad se vlast bori za turiste pa se balansira testovima, sve samo da ne uđemo u crvenu zonu, a onda će kao na jesen sve to isplivati na površinu, ali vidimo da se spoznaje o virusu mijenjaju iz mjeseca u mjesec tako da nema smisla ništa previše predviđati. Ali da, koncerata teško da će biti

u unutrašnjim prostorima do sljedećeg ljeta, to mi se čini najvjerovatnija opcija."
„Olakotna okolnost ove ne baš lake situacije je da se više ne zamaramo velikim planovima. Moje optimistično predviđanje je da slijedeće godine neće biti bitno bolje kako za većinu, tako i za glazbenike", tvrdi Max Juričić, dok Igor Pavica vidi rješenje u nekim novim oblicima nastupa: „Budućnost je u ovom trenutku neizvjesna. Očito je da su načini na koje se do sada sviralo više nisu mogući. Pretpostavljam da ćemo se morati okrenuti manjim, intimnijim svirkama, nekomercijalnog predznaka. To će svakako utjecati na životni standard, a koji ni prije nije bio visok. Ipak, takav pristup bi mogao donijeti neki novi pozitivan vjetar u stvaranju muzike, bez konuzementskih pravila koja su zasigurno sputavali kreativnost. To je moj optimistički element u čitavoj korona priči."

Svi umjetnici s kojima je vođen razgovor slažu se u jednom, a to je da snimanja, što albuma, što pjesama, i stvaranje s tehničke strane nisu toliko ugrožena, ali da bez izvedbe uživo, stvari donekle gube smisao.

Pavlica je to sažeo: „Vrijeme karantene dokazalo je da rješenje nije u online koncertima. Ljudima je nakon dva tjedna bilo dosta buljenja u ekrane. Nedostaje susret uživo, neposredni feedback, kontakt… Kako bilo, kako bi rekli The Stranglers očito je da something better change! Nadajmo se na bolje."

Možda se to nekome neće učiniti čudnim, no autor ovih redaka iz svoje dugogodišnje prakse razgovora s brojnim glazbenicima nikad nije postavio jedno pitanje, a to je: „Postoji li plan B?" To pitanje bio je onaj prag pristojnosti kojeg sam smatrao neumjesnim postavljati ikome tko je osjetio poriv umjetničkog izražavanja, jer je to dio njegove ili njezine persone, ujedno nedjeljiv od iste. Ni onima kojima je i samima jasno da od toga ne mogu živjeti, a pogotovo onima koji su došli do nivoa kušati taj kruh sa sedam kora. No upravo zbog nevjerojatnih vremena u kojima smo se zatekli usudio sam se postaviti to pitanje upravo onim najboljima i možda upravo odgovori na njega na samom kraju daju najbolju sliku emotivne i mentalne čvrstoće i izvrsnosti ovih ljudi čiji rad služi na ponos svih i koji poput njihovih brojnih kolega ne bi smjeli biti marginalizirani u ovoj krizi.

Postoji li u vašem profesionalnom životu 'plan B'?

Tamara Obrovac: Nikad nije postojao, pa ga nema ni sada.

Željka Veverec: Hm, plan B… Ne.

Toni Starešinić: Od plana B smo odustali još prije pet godina kad je Željka (Veverec) otišla sa radija, a ja od sezonskog obiteljskog turizma.

Max Juričić: Tko je dugo profi u jednom zanimanju, teško da ima 'plan B'. Ako do kraja zapne, svirka na ulici je opcija.

Mirela Priselac Remi: Muzika i muziciranje moj je primarni izvor prihoda i ono čemu se posvećujem u najvećoj mjeri.

Igor Pavlica: Osobno, sviranje je moj izvor veselja i radosti, te ću, vjerujem, naći način da nastavim svoj put. Osim toga, profesionalni sam svirač i nemam plana B. K tomu, obzirom na moju dob uskoro me čeka umirovljenički status kojeg ću, dakako, odraditi svirajući.

https://ravnododna.com/biti-glazbenik-u-covid-19-okolnostima-3-dio-sto-kazu-sami-glazbenici/

Gubi li Sinj svoj urbani identitet?

Temelji urbanosti današnje gradske jezgre Sinja nastali su krajem 17. stoljeća, pod utjecajem Austro-Ugarske monarhije, a prve veće kuće sagrađene su tijekom 19. i početkom 20. stoljeća i do danas imaju manje-više nepromijenjen izgled.

Sinjani su iznimno ponosni na staru gradsku jezgru, koja svjedoči višestoljetnoj urbanoj povijesti. No, posljednjih 20-30 godina u centru je sve manje stanara, a stare kuće zbog zuba vremena propadaju. Odlukom o komunalnom redu Grada Sinja propisano je da Grad može intervenirati kada ruševina prijeti građanima na javnim površinama na način da ukloni dijelove ili cijele objekte, no to se u praksi, barem za sada, ne provodi. Dodatan problem u cijeloj ovoj priči jest činjenica da su mnoge od tih kuća pod zaštitom Ministarstva kulture i ne smiju se cijele srušiti, a za njihovu sanaciju i rekonstrukciju potrebno je i vrijeme i novac.

U sustavu u kojem ne postoji odgovornost vlasnika za održavanje objekata, krajnje je vrijeme za poduzimanje koraka da se takvi objekti dovedu u red, kako bi stara gradska jezgra bila sigurna za stanare i prolaznike, ali i puno uređenija, da se počne voditi računa o urbanoj kulturi. Trenutno stanje nekih građevina u centru grada dokaz je da gradska vlast ne vodi računa o tome da, zajedno s konzervatorima i građevinskom inspekcijom, pronađe model kako bi se utjecalo na vlasnike da saniraju svoje objekte koji postaju komunalni problem i ruglo grada.

Jedna od najpoznatijih sinjskih ruševina je 'Vila Ramanjola' u Vrcanovom oboru, stara preko 200 godina. Navedena građevina se nalazi unutar zone 'B'

81. Ivana Vrančić

Novinarski projekt:
Sinj - povijesno važan, ali komunalno nevažan

Elektronička publikacija:
Ferata

Broj objavljenih članaka: 5

Datum objave izabranog članka:
10. studenoga 2020.

Kulturno povijesne urbanističke cjeline grada Sinja, zaštićene Rješenjem Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Uprave za zaštitu kulturne baštine i upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Nekadašnja vila je već desetljećima gradsko ruglo jer je godinama nitko nije održavao. Posljednjih nekoliko godina je i prijetnja sigurnosti mještana Vrcanovog obora i prolaznika jer se svako malo s nje odranjaju teške kamene vace od muljike, cigle i grede.

Kuću je prije 12-ak godina od više privatnih vlasnika kupila jedna sinjska tvrtka s namjerom izgradnje stanova. Zbog financijskih poteškoća gradnja je obustavljena, a kuća se počela urušavati. U međuvremenu je tvrtka otišla u stečaj, a nedugo potom u stečaju je završila i banka koja je bila glavni vjerovnik.

Stanari Vrcanovog obora smatraju da su u ovom slučaju sve nadležne službe zatajile, od Županije do Države i Konzervatorskog zavoda, jer sve ove godine odgovornost sa sebe prebacuju na druge, iako sve priznaju da kuća predstavlja opasnost za sigurnost građana.

Grad Sinj odgovara da gradska vlast nije nadležna za problem i upućuje ih na građevinsku inspekciju. Građevinska inspekcija se poziva na činjenicu da se kuća nalazi u staroj gradskoj jezgri te da je zaštićeno kulturno nematerijalno dobro te ih upućuju na Konzervatorski odjel u Splitu. Konzervatorski odjel pak tvrdi da je riječ o privatnom vlasništvu i da vlasnik mora poduzeti mjere osiguranja objekta od rušenja, a ukoliko to ne može vlasnik, onda lokalna samouprava može zatražiti ovlast da imenuje skrbnika kako bi poduzela radnje koje je dužan napraviti vlasnik. Vlasnik kaže da je on u stečaju i da nema potrebna sredstva za sanaciju kuće. Gradonačelnica Sinja **Kristina Križanac** odgovara da, s obzirom na pravnu zamršenost rješenja problema, građevinska inspekcija treba procijeniti visoku rizičnost objekta i donijeti rješenje o rušenju. No, da bi se donijelo rješenje o rušenju mora se skinuti svojstvo spomenika, što može učiniti samo Vijeće za kulturu koje djeluje pri Ministarstvu kulture. I tako u krug, već puno desetljeće.

Na žalost, 'Vila Ramanjola' nije jedina 'kuća strave' u centru Sinja. Ima ih nekoliko, ali ona je pravi primjer nebrige i onoga što bi se moglo dogoditi s ostalim sličnim objektima ukoliko nadležne institucije, prije svih Grad Sinj, u skoro vrijeme ne počnu razmišljati o načinima rješavanja ovoga problema.

Gradonačelnica Kristina Križanac ističe da su svi vlasnici dužni svoje objekte održavati na način da isti ne predstavljaju ugrozu na javnim površinama.

> 'Ukoliko postoji privatni objekt poznatog vlasnika, koji nakon upozorenja ne sanira svoj objekt, vlasnik se obavještava da će Grad o svom trošku sanirati objekt i uložena sredstva naplatiti od vlasnika. Ovakav način postupanja odnosi se na privatne objekte koji su smješteni neposredno uz javno-prometnu površinu. Ako je vlasnik nepoznat ili su na objektu neriješeni imovinsko-pravni odnosi, Grad postavlja znak zabrane prilaska objektu, odnosno upozoravajuću traku i znak obaveznog zaobilaženja', kaže gradonačelnica.

Na pitanje koliko je Grad Sinj u proteklih godinu dana izdao upozorenja vlasnicima da zbog sigurnosti i/ili narušavanja izgleda područja na kojima se nalaze saniraju svoje zapuštene građevinske objekte još uvijek nismo dobili odgovor. Nakon našeg ponovljenog upita, gradonačelnica nam je odgovorila da je pitanje proslijedila nadležnoj gradskoj službi.

Na žalost, čini se kako za sada nema konkretnog rješenja problema. No, vrijedi istaknuti da bi sanacija ruševina u staroj gradskoj jezgri izravno poduprla i Projekt 'Sinj u sridu', u dijelu koji se odnosi na rekonstrukciju, obnovu i revitalizaciju nepokretnih kulturnih dobara Grada Sinja kako bi postali osnova za razvoj niza tematski povezanih kulturnih i turističkih sadržaja koji bi Sinj pretvorili u turističko odredište tijekom cijele godine. Kako bi se to u potpunosti postiglo, ali prije svega kako bi stara gradska jezgra bila sigurna za stanovnike i prolaznike, pa i turiste, potrebno je dovesti u red sve ruševne građevine. Što se prije počne s tim, Sinj će prije postati primamljivo kulturno-turističko odredište.

https://www.ferata.hr/gubi-li-sinj-svoj-urbani-identitet/

Phralipen
GLASILO ROMSKE NACIONALNE MANJINE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Novosti

Nigdje "svoji na svome"

U okviru projekta Genocid nad Romima: Marionete povijesnih zbivanja sadržana su tri teksta, a svakim se od njih pristupa temi iz drugačije perspektive. Prvi tekst govori o postavu Romskog memorijalnog centra kojemu je svrha očuvati sjećanje na "nestalu" generaciju Roma, dok se u drugom iznosi povijesno-znanstvena analiza šireg povijesnog konteksta koji je doveo do genocida tijekom Drugog svjetskog rata. Ovaj posljednji tekst *Nigdje "svoji na svome"* pruža, pak, sociološko-humanistički uvid s ciljem osvještavanja društvene netrpeljivosti kao jednog od uzroka tragičnih događaja, a kako bismo kroz osobnu i širu društvenu intospekciju počeli stvarati bolje društvo.

Višestoljetni progoni, genocid proveden tijekom Drugog svjetskog rata, marginalizacija i podložnost strukturalnom nasilju, a koje proizlazi iz nejednake raspodjele moći i resursa te koje je zbog, primjerice, klasnih razlika, elitizma, nacionalizma, rasizma i seksizma usađeno u socijalne ili druge društvene strukture, podloga su za temeljitu raspravu o položaju Roma u društvu. Dominantno prikazivanje ovog naroda, posebno kroz kulturu i umjetnost, kao "egzotičnog" zapravo je otegotni faktor za razvoj kvalitetnih društvenih odnosa s većinskom zajednicom.

Sam dolazak i život na europskom prostoru donio je i ambivalentnost koja se u teoretskom okviru može objasniti kao susret Roma s bliskom, a opet dalekom kulturom. Nadalje, kao postojanje i nepostojanje interaktivnih i integralnih odnosa s većinskim stanovništvom vidljivo, primjerice, kroz stvaranje mita apsolutne "samoće" i izdvajanje od europskog okruženja te kao diskurs

82. Maja Grubišić

Novinarski projekt:
Genocid nad Romima: marionete povijesnih zbivanja

Elektronička publikacija: Phralipen

Broj objavljenih članaka: 3

Datum objave izabranog članka: 30. studenoga 2020.

kojim Romi postaju granica između svjetova, povijesti i kontinenata, govori dr. sc. Ljatif Demir, profesor na Odsjeku za indologiju i dalekoistočne studije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, te nastavlja: *Recimo, Balkan je za Rome područje paradoksa jer je dio svijeta snažnih suprotnosti definiranih pomoću binarne balkanske logike – kršćanstvo/ islam, civilizacija/ barbarstvo i drugo. To Rome dovodi u neizbježnu nestabilnost i to je za njih svijet rata i mira, kulture i prirode, kao i postavljanje antropološke svijesti da su tuđi (stranci) te da nikad nisu "svoji na svome".*

Etnička distanca prema Romima tijekom povijesti kulminirala je genocidom nacističkog režima, ali profesor Demir ističe kako su pokušaji etničkog čišćenja ovog naroda postojali i prije dolaska na europsko tlo, kao i nakon Drugog svjetskog rata. Zabrana služenja materinjim jezikom bila je, primjerice, jedna od najčešće korištenih metoda različitih vladara tijekom povijesti, a kojom se pokušao izbrisati njihov nacionalni identitet. *I danas se vjeruje da u romskome jeziku, jezičnoj kulturi i kulturi komunikacije ne postoji standard, da je taj jezik dijasistem mnogih dijalekata koji su se oblikovali pod utjecajem jezika zemalja u kojima su dulje boravili ili u kojima žive*, objašnjava profesor Demir koji na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na Diplomskom studiju Romistike predaje kolegije Romski jezik, Književnost i kultura Roma te Povijest Roma. *Romima je to težak udarac na njihov identitet jer oni imaju samo jedan jedini romski jezik, a to je romani ćhib. Nažalost, to prihvaćaju i kvazi romski znanstvenici koji samo preslikavaju ono što su ne-Romi pisali o Romima, o njihovoj kulturi i jeziku. Time se još više jača etnička distanca prema Romima jer oni ne shvaćaju da svom narodu čine još veće zlo od onih koji su to činili stoljećima. Na ovaj način Romi bivaju stranci i sebi samima te se ne uspjevaju prepoznati u takvim interpretacijama koje plasira društvo.*

Definiranje Roma kroz površno znanje i isti takav pristup bilo je podloga za ukorjenjivanje predrasuda koje su rezultirale, kako to opisuje Demir, *ambivalentnim odnosom u kojem se miješaju užas i fascinacija.* Gdje god Romi živjeli uvijek su bili doživljavani kao stranci, što profesor Demir također objašnjava: *Slika "stranca Roma" neraskidivo je povezana sa stereotipom, nailazeći na problem semantizacije stvarnosti koja izranja iz mitskog, simboličkog ili slikovitog mišljenja. Stvara se folkloristička suprotnost "svoj-tuđi" te poprima oblik opozicije "ljudi-neljudi", "ljudi-životinje". Rome se povezivalo sa svijetom šutnje, tame i smrti. Čest motiv u europskom folkloru bio je motiv dijaboličnosti stranaca Roma čija je genealogija ukorijenjena u opreke "ljudi-životinje" te koja posjeduje transcedentalnu osnovu koja čovjeka dovodi u opoziciju s Romom vragom ili demonom.*

Snaga stereotipa prema Romima i danas, osamdesetak godina nakon nacističkih zločina nad ovim narodom, uvelike otežava njihovu integraciju u europsko društvo. *Nikako da većinske društvene zajednice shvate i piznaju da su Romi kao dio Europe odigrali zaista veliku ulogu u oblikovanju europske povijesti, kulture, umjetnosti i književnosti*, ističe Ljatif Demir te navodi primjere pojedinaca koji su snažno doprinijeli razvoju pojedinih područja kulture, poput Djanga Reinhardta, jazz glazbenika, Matea Maximoffa, romskog književnika i evangeličkog pastora čija je obitelj tijekom građanskog rata u Španjolskoj emigrirala u Francusku, a zatim je tijekom Drugog svjetskog rata uhićena i internirana zajedno s drugim izbjeglicama, a čijih je jedanaest knjiga prevedeno na četrnaest svjetskih jezika, ili Teatra Pralipe, osnovanog početkom druge polovice 20. stoljeća u Makedoniji, a koji je sa sobom donio jedan novi kazališni oblik u kojem glumci prate svoju intuiciju i temperament vraćajući se ritualnim osnovama povijesnog romskog kazališta. Suvremeni romski umjetnici, književnici, liječnici, profesori i drugi daju svoj doprinos razvoju europskog modernog društva, a Demir naglašava kako svi trebaju shvatiti da su oni dio svakog društvenog segmenta te kao takvi čine europski narod unutar kojeg na *jednako konstruktivan način sudjeluju u građenju uspješnog zajedničkog prostora za sve narode u europskom društvu*.

Europska komisija već desetljećima stvara strateške okvire za ravnopravnost, uključivanje i sudjelovanje Roma kao najbrojnije manjine u zemljama EU ističući potrebu za boljom integracijom, a s time nastavlja i nakon 2020. godine. Značajan dio Roma još uvijek živi ekstremno marginalizirano u ruralnim i u urbanim područjima te u vrlo lošim socijalno-ekonomskim uvjetima. Diskriminacija, socijalna isključenost i segregacija s kojima su suočeni u praksi znače ograničeni pristup visokokvalitetnom obrazovanju, ogra-

ničenu mogućnost uključivanja na tržište rada, nisku razinu dohotka i loše uvjete za očuvanje zdravlja.

Romi i pored svoje višestoljetne sedentarnosti nikad nisu dobili status ravnopravnog građanina ili pravog državljanina jedne države ili onoga što se u teoriji naziva "droit de cité", a to je pravo djelovanja, uživanja privilegija rezerviranih za članove grada ili države, ističe dr. sc. Demir i dodaje: *Romi su kao društveni fenomen i dalje ostali samo u okvirima siromaštva, žrtve dominacije ne-Roma, podređeni i nejednaki i pored starosjedilačkog načina života.*

Socijalna nejednakost koja se očituje u neravnomjernom raspoređivanju resursa, a zbog diferencijacijske preferencije pristupa društvenim dobrima, po kojoj su Romi uvijek bili na kraju društvene ljestvice, očituje se i danas u smislu nedostatka jednakosti u pristupu mogućnostima. Norme raspodjele također mogu utjecati na raspodjelu prava i privilegija, na društvenu moć, na pristup javnim dobrima, kreditnim i financijskim uslugama te ostalim društvenim dobrima i uslugama.

Europska komisija u svojim izvještajima o položaju Roma u EU također smatra da se po pitanju integracije Roma u društvo trebalo učiniti daleko više te da u tom smislu zajedničku odgovornost imaju države članice EU i njihova nacionalna zakonodavstva. Treba ustrajati na politici multikulturalnosti i u tom smislu poticati integraciju kao oblik društvenih odnosa te praktično propagirati bliske i tolerantne odnose među socijalnim grupacijama nastalim po različitim kriterijima.

Romima treba pružiti mogućnost da kažu i pokažu tko su i kakvi su, da u njihovom jeziku ne postoje riječi za mržnju i da samo žele jedan drugačiji tretman u društvu, a to je tretman ravnopravnog građanina, zaključuje profesor Demir. Dugoročne promjene zahtijevaju daljnje podizanje svijesti o raznolikosti te razvoj društvenih odnosa u kojima će umjesto straha dominantno biti povjerenje.

https://phralipen.hr/2020/11/30/nigdje-svoji-na-svome/

Sadržaj

Uvodna riječ 3

Predgovor 4

Što o projektu kažu sudionici? (dio izjava iz narativnih izvještaja) 6

1. Romana Eibl
Novinarski projekt: **Dvostruki identitet posvojene djece: kako sustav već godinama diskriminira, ugrožava privatnost i narušava dostojanstvo 1100 posvojene djece i njihovih roditelja** 9

2. Barbara Kraš Kedeminac
Novinarski projekt: **Pravo djeteta na oba roditelja: slučajevi otuđenja u sudskoj praksi i centrima za socijalnu skrb** 15

3. Nataša Škaričić
Novinarski projekt: **Razgovori sa savješću** 21

4. Irena Kustura Rosandić
Novinarski projekt: **Nadareni - zaboravljeni** 26

5. Darko Markušić
Novinarski projekt: **Tko u Hrvatskoj odobrava lihvarske kredite; tko su i kako su poslovali u 2019. hrvatski kamatari, agencije za naplatu dugova i njihovi vlasnici** 30

6. Davorka Blažević
Novinarski projekt: **Život u mraku 21. stoljeća - ljudsko pravo na osnovnu infrastrukturu** 35

7. Damir Kramarić
Novinarski projekt: **Unaprijedimo ljudska prava siromašnih i potrebitih osoba te beskućnika u Zagrebu** 39

8. Ivana Kalogjera Brkić
Novinarski projekt: **Utjecaj pandemije COVID-19 na porast broja oboljelih i umrlih od raka** 43

9. Ivana Perić
Novinarski projekt: **Adrio bella! - propast zadarske tvornice Adria i život radnica u stečaju** 48

10. Josip Antić
Novinarski projekt: **Hrvatski otoci, ljudi koji ih čine živima** 52

11. Barbara Matejčić
Novinarski projekt: **Radni naslov: Dopao te škoj!** 56

12. Robert Kakarigi
Novinarski projekt: **Razotkrivanje slabosti gospodarenja otpadom u gradu Zagrebu, komunalni problemi i opasnosti za zdravlje** 59

13. Dražena Lejo
Novinarski projekt: **Psihološka i psihijatrijska pomoć onkološkim bolesnicima u kriznim situacijama** 62

14. Dražen Ćurić
Novinarski projekt: **Dvadeset godina vladavine Milana Bandića: Uspon, život na vrhu, dekadencija** 66

15. Borna Marinić
Novinarski projekt: **I mi smo branili Hrvatsku - nacionalne manjine u Domovinskom ratu** 71

16. Biljana Bašić
Novinarski projekt: **Nesređenu zagrebačku gruntovnicu rastreslo EU predsjedanje?** 74

17. Adela Zember
Novinarski projekt: **Podrška lokalne zajednice žrtvama obiteljskog nasilja** 78

18. Aleksandar Tešić
Novinarski projekt: **E-ŠKOVACIN: Muke ježove po otpadu** **83**
19. Sandra Bartolović
Novinarski projekt: **Ederlezi** **86**
20. Goran Šimac
Novinarski projekt: **Tu smo i mi** **90**
21. Lidija Knežević
Novinarski projekt: **Žene u OS RH – ponos i predrasude** **96**
22. Plamenko Cvitić
Novinarski projekt: **Transparentnost gospodarstva** **102**
23. Sonja Barčanec
Novinarski projekt: **Zapošljavanje osoba s invaliditetom u lokalnoj zajednici** **104**
24. Ivana Horvatek
Novinarski projekt: **Sudbina dvoraca Hrvatske** **107**
25. Silvija Bushill
Novinarski projekt: **Žensko tijelo i umjetnički projekti** **110**
26. Tanja Rudež
Novinarski projekt: **Razvoj cjepiva i lijekova protiv Covida-19, s posebnim osvrtom na onkološke bolesnike** **112**
27. Ivan Matić
Novinarski projekt: **Feljton o papi Piju XII. u osvit otvaranja Vatikanskog apostolskog arhiva** **115**
28. Kristina Flegar Rabar
Novinarski projekt: **Komunalni razvoj, gospodarstvo, lokalna samouprava i demokracija na području Poreča, Novigrada, Umaga, Vrsara, Buja i okolice** **122**
29. Rade Dragojević
Novinarski projekt: **Moje tijelo – moj hram** **125**
30. Dora Marinić
Novinarski projekt: **Jednake potrebe, a posebni uvjeti - djeca s teškoćama u razvoju za vrijeme trajanja pandemije COVID-19** **128**
31. Zvonimir Markač
Novinarski projekt: **Iseljavanje mladih iz Koprivnice u inozemstvo u potrazi za boljim životom** **131**
32. Lidija Čulo
Novinarski projekt: **Blagajnica hoće ići na WC - Izrabljivanje prodavačica** **134**
33. Gordana Gelenčer
Novinarski projekt: **Quo vadis Hrvatska** **138**
34. Martina Čapo
Novinarski projekt: **Dvije strane medalje socijalno ugroženih osoba** **141**
35. Igor Tabak
Novinarski projekt: **Obrambeni proračun u domaćem i NATO svjetlu** **143**
36. Ana Fabijanović
Novinarski projekt: **Visoke institucije u i poslije vremena korone i potresa - važnost i značenje kroz povijest te projekcija budućnosti (osvrti, razgovori, teme, prijedlozi, tematska razrada...)** **150**
37. Ivan Brezak Brkan
Novinarski projekt: **Startupi u Hrvatskoj: Razvoj tehnološkog poduzetništva** **155**
38. Slavica Trgovac Martan
Novinarski projekt: **ZLOSTAVLJANJE ŽENA KAO STARI HRVATSKI OBIČAJ Imamo li snage i hrabrosti prekinuti ga?** **159**

39. Ana Vragolović
Novinarski projekt: **Teret krize na svojim leđima iznose i prodavačice** **162**

40. Lea Pavlović
Novinarski projekt: **Toleriraj! Različitost je bogatstvo** **166**

41. Mario Strinavić
Novinarski projekt: **Nevidljive rane rata** **171**

42. Anto Pranjkić
Novinarski projekt: **Kamen i ravnica zajedno - izrada reportaža o pograničnim mjestima u RH i BiH** **174**

43. Zvonko Pavić
Novinarski projekt: **Analiza europskih politika usmjerenih digitalizaciji poljoprivrede u zemljama članicama, fokus na inicijativu Pametna sela s navođenjem najboljih praksi iz EU i kratke studije slučaja njenih aplikacija u Hrvatskoj** **177**

44. Emir Imamović
Novinarski projekt: **(NE)kultura sjećanja: naše žrtve i njihovi zločinci** **180**

45. Silva Celebrini
Novinarski projekt: **Kako je korona virus utjecao na projekte energetske neovisnosti i zelene energije a time i na klimatske promjene - primjer otoka Krka** **183**

46. Bartul Čović
Novinarski projekt: **Život u zaleđu** **186**

47. Maša Samardžija
Novinarski projekt: **Ignorirani životi** **191**

48. Dijana Ferić
Novinarski projekt: **Mi smo snažniji od prepreka jer prepreke su samo u glavi** **195**

49. Renata Bastić
Novinarski projekt: **Motivirajuće priče uspješnih žena i žena na rukovodećim pozicijama** **197**

50. Marinko Petković
Novinarski projekt: **Urbani gradski vrtovi u Zagrebu** **199**

51. Antun Brađašević
Novinarski projekt: **U fokusu domoljubnog** **201**

52. Andrea Latinović
Novinarski projekt: **Istraživanje pojave i širenja korona virusa te traženje cjepiva, ili, lijeka u sklopu međunarodnih odnosa SAD-a i Kine te mogućnosti svjetske ekonomske blokade ove države zbog sumnji na zataškavanje bolesti** **205**

53. Neven Pavelić
Novinarski projekt: **Česi i Slovaci u Hrvatskoj** **209**

54. Ilko Čulić
Novinarski projekt: **Blistava prošlost i neizvjesna budućnost hrvatskih ljetnjih glazbenih festivala** **221**

55. Zlatko Vidačković
Novinarski projekt: **Hrvatski film - novinska kritika i društvo u 21. stoljeću** **223**

56. Katarina Fiorović
Novinarski projekt: **Javni prostor – potreba ili luksuz** **226**

57. Ivo Džeba
Novinarski projekt: **Vjera i društvo** **229**

58. Marijana Matković
Novinarski projekt: **Moja mirovina** **235**

59. Karlo Držaić
Novinarski projekt: **Kultura izvrsnosti u školstvu** **238**

60. Marija Mičić
Novinarski projekt: **Obrazovanje nacionalnih manjina** **241**
61. Pero Livajić
Novinarski projekt: **Otoče, i sportom volim te… Sport na zadarskim otocima** **246**
62. Marija Ott Franolić
Novinarski projekt: **Čitanjem do promjene** **251**
63. Ivanka Herceg
Novinarski projekt: **I mi smo tu i u korona vremenu** **256**
64. Ivana Grbeša
Novinarski projekt: **Potres i oštećenja na sakralnim objektima** **261**
65. Kristina Pasarić
Novinarski projekt: **Međugeneracijska povezanost i solidarnost** **265**
66. Selma Pezerović
Novinarski projekt: **U potrazi za emancipacijom: Ženski romski pokret u Srednjoistočnoj Europi** **268**
67. Lucija Duda
Novinarski projekt: **Influenceri - Ah, ta neradnička bagra!** **272**
68. Goranka Jelinčić
Novinarski projekt: **Značajne žene iz redova nacionalnih manjina u Hrvatskoj** **276**
69. Stjepko Vladić
Novinarski projekt: **Hrvatsko iseljeništvo** **279**
70. Miroslav-Edvin Habek
Novinarski projekt: **"Fake news" i borba za istinito i razborito izvještavanje tijekom korona krize** **285**
71. Ana Gruden
Novinarski projekt: **Položaj žena u društvu** **288**
72. Tino Krvavica
Novinarski projekt: **Katolici u Bosni i Hercegovini: izazovi, prepreke i odnosi** **292**
73. Davor Dijanović
Novinarski projekt: **Utjecaj korona-krize na promjene u međunarodnim odnosima** **295**
74. Damir Petranović
Novinarski projekt: **Pregled tjedna** **302**
75. Matija Štahan
Novinarski projekt: **Kršćanski kontekst zapadne kulture** **305**
76. Marito Mihovil Letica
Novinarski projekt: **Djelovanje pandemije koronavirusa na ljudska prava i slobode** **308**
77. Irena Bosnić
Novinarski projekt: **Univerzalni temeljni dohodak između nezainteresirane države i nove krize** **313**
78. Domagoj Trojanović
Novinarski projekt: **Položaj socijalno ugroženih skupina za vrijeme i nakon epidemije koronavirusa** **316**
79. Nikola Knežević
Novinarski projekt: **La Femme** **318**
80. Zoran Stajčić
Novinarski projekt: **Biti glazbenik u novoj COVID-19 realnosti** **322**
81. Ivana Vrančić
Novinarski projekt: **Sinj - povijesno važan, ali komunalno nevažan** **326**
82. Maja Grubišić
Novinarski projekt: **Genocid nad Romima: marionete povijesnih zbivanja** **328**

Objavljeni novinarski projekti

https://www.aem.hr/nekategorizirano/podstranica-kvalitetno-novinarstvo-2/

AGENCIJA ZA
ELEKTRONIČKE
MEDIJE

Objavljeni novinarski projekti

AGENCIJA ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE

Zagreb, 2021.

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno politiku i stavove Agencije za elektroničke medije.